Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

~~33~~ ;	~~dubbel van~~ dubbel van	171 E 9
17. D. 27	← in Peffer.	CA 1698
	Panzer II 368 : 152	
	Guldenschaff	

Dit exemplaar heeft katern x[6] de V, die in het andere exemplaar is uitgehaald.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

177/20 } 197

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

18

Quadragesimale editum a quodam Sacre pagine professore Ordinis Predicatorum Leonardo Italico, quod a suo auctore Sertum fidei intitulatur.

Sine loco, sed typis Moguntinis Johannis Fust et Petri Schoefferi

in fine legitur nota manuscripta colore rubro

Ligatum et illuminatum per me fratrem M. de Confluencia

X10 recto

item finitum anno domini 1481. de mane in die Johannis ante portam Latinam. M. de Confluencia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

R. P. Fris Leonardi Italici Ordinis Prædicatorꝝ Sertum Fidei.

Incipit tabula ſubſequentis operis ſecundum ordinem alphabeti.

Adulterium q̄z graue peccatuz ſabbato q̄rte dominice A

Adulte̅ātes taz corporalit̄ q̄z ſpiritualiter merito regno dei priuantur ⁊ ſimiliter conſentientes ibidem B

Adulterium ſecundum legem dei plecti deberet morte corporali. ſed hodie adulte̅a longiori morte finitur ſciz ingreſſu religioīs ibid̄e C

Q̄d adulte̅a magis peccat q̄z adult̄ ibidem E

Quod in penā adulteri coīter adulteriū ſeq̄tur paupertas ⁊ infamia ibid̄ D

An vnq̄z licuit viro cauſa ꝓlis dormīe cū aliena Et q̄modo veteres excuſantur ſuper hoc Dominica quarta A

Aduocatus in tribus caſibus obligat̄ ad reſtitutionē Feria ſexta quarte C

Affc̄oēs mentis quatuor ſunt ſecūdum q̄s homo bene vl̄ male agit Dominica p̄ma D

Angeli deputantur hominibus ad promouēdum in bono vel ad defendenduz a malo. refrenādo ſcz affc̄oēs humanas ⁊ informando Dn̄ica p̄ma B

Anime ſunt quatuor affectiones per quas tāq̄z per portas bonum ⁊ malum intrat in eam Dominica p̄ma D

Quod anima ſit immoꝛt̄ probatur rationib᷒ auctoritatib᷒ ⁊ exemplis Feria vi. p̄me C

Aſtronomus vnde habet prenūcīare futura Dn̄ica .i. C

Auaricia q̄z ſeure iudicabitur, in extremo iudicio Feia .ij. P̄me

Baptiſmus eſt omnino ad ſalutem neceſſarius Et de triplicī baptiſmo fluminis flaminis ⁊ ſanguinis ⁊ q̄s illorum v̄tuoſioꝛ Feria q̄rta q̄rte C

Et de hoc habes exempla. Feria ſexta paſſionis C

Quid efficiat ip̄e baptiſm᷒ i hoīe Feria quarta quarte D

Quis ꝓpri᷒ baptiſmi miſter ⁊ q̄ det̄minata et neceſſaria forma ibid̄e F

Beatitudo perfecta req̄rit vt beat᷒ ſe ſciat nō poſſe dānari Sabbato .i. dn̄ice A

Beatitudo ſc̄oꝝ q̄z deſiderabilis Sabbato ſc̄de dn̄ice A

Beatitudinis loc᷒ eſt in futura ⁊ nō in preſenti vita ibid̄ B

Et ideo hic querēda eſt vt ibi inueniatur

Quomō intelligitur aliquis in hac vita vidiſſe d̄m ibid̄ B

Beatitudo anime ꝯſiſtit in tribus ſciz ꝯgnitiōe dilc̄ōe ⁊ fruitiōe ⁊ beatitudo corporis in q̄tuor ſcz claritate. ipaſſibilitate agilitate ⁊ ſb̄tilitate ibid̄ C

KONINKL. BIBLIOTHEEK TE 'S HAGE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Blaſphemia eſt maximū pec
catorum Feria iiij · paſſiōis A
Blaſphemia eſt ꝓpria dāpna
torū ibidem B
Quod tribus modis ſolet fieri
ſciƺ affirmādo o negādo vſur
pando · Et hoc quandoꝗ ītel
lectualiter quandoꝗ cordiali
ter quādoꝗ verbalit̄ ibidē D
Per duas circūſtātias blaſphe
mia poteſt excuſari vtpote ſi ho
mo nō ſit doli capax Aut ſi lin
gua violentet̄ ibidē E
Blaſphemie peccatū q̄ƺ malig
num ibidē G
Blaſphemia ſeuē puitur a deo
a canone ꝛ a iurē ciuili ibid̄ H
De blaſphemia creaturaꝝ vide
Maledc̄ō

Anō xlv · pſſie differētias
decīt iniungēdas peccatoribꝰ
penitētibꝰ Feria · ij · q̄rte D
Caritas ſola facit opera v̄tutuƺ
eſſe meritoria Feria ſexta ćine
rum A
Caritas q̄d ſit ꝛ quomodo di
uerſimode diffinit̄ ibid̄ B
Caritati direc̄ē oppoitur odiū
ibidem C
Quod tria ſunt ip̄edimenta ca
ritatiſ Sabbato palmaꝝ E
Quod tria ad caritatē efficacit̄
inducūt Feria vi · cinerū E
Cena domini habet quatuor
priuilegia · Dominica palma
rum C
Clericos offendere in rebus aut
pſonis ſacrilegiū eſt Feria ſex
ta paſſionis per totum ·
Confeſſio q̄ƺ neceſſaria Domi
nica tertia A
Qualis preparatio debet pre
cedere confeſſionem ibidem B
Quanta diſcretio eſt habēda
in confeſſione quantum ad con
feſſoris ꝛ temporis electionem
ꝛ peccatorum expreſſioneƺ ibi
dem C
Quod tribus modis confeſſio
redditur diminuta ibidē D
Quod xv · fructus prouenīūt
homini ex confeſſione Feria ſe
cunda tertie B
Quod ad veram confeſſionem
cōcurrere debēt · xvi · condici
ones Feria ſecunda tertie C
An aliquādo debet reiterari ibi
dem D
An confeſſio ſit aliquādo reite
randa ibidem D
Confeſſor aptus debet habere
tria ſcilicet ſcientiam potentiaƺ
et conſcientiam · Dominica ter
tia C
Confeſſor quid ſua auctorita
te remittat · culpā ſcilicet an pe
nam Feria ſecūda t̄tie A
Quod ſtricte tenetur celare cō
feſſa et q̄ƺ diligenter conari de
bet ad iniungendū condignaſ
penitentias · Feria ſecunda q̄r
te A
Quod omnis penitentia iniun
genda relinquitur arbitrio con
feſſoris confeſſiouem audiētis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Et ideo dicũtur pñie arbitrari e ibidem B
Que cõfeſſor tenetur ſcire ibi dem C
Quod penitentias a canõe tax atas ſecũdũ exigẽtiam pſona rum ꝛ circũſtantiaꝝ pſonarũ po teſt confeſſor mutare ibi dem E
Cõtritio quando valet ſine cõ feſſione ꝛ quando nõ Sabba to tercie A
Contritio quid ſit ꝛ in peniten te quid quo quare conteratur ibidem B
Contritio qualis erit ꝛ de dif ferentia contritionis ꝛ attritio nis ibidem C
Quod facile ꝛ difficile ſecũdũ diuerſum reſpectuz eſt habere cõtritionez ibidẽ D
Quanta debet eſſe contritio ꝛ de triplici gradu illius Naz eſt ſufficiens eminens ꝛ exuberãs ibidem E
Conuerſio peccatoris ſera q̃z periculoſa Feria quinta paſſi onis A
Quid ſit ꝯuerſio ꝛ in quo cõſi ſtat ibidez B
Q̃d debz q̃s ꝯuerti libẽaliť iteg̃ liť ꝛfiãliter ibid̾ C
Q̃d ꝯuerſio ñ debz differri ſex tuplici rõe feria · v · paſſiõis D
Qualis ẽit pc̃coris ꝯuerſio vt bñplacita ſit dño ibidẽ G
Correctio fraťna ad vnũquẽ q̃ ptz feria · iij · tertie A
Q̃d tp̃s modꝰ ꝛ pſona debent attendi in illa ibidez B
Qualis debeat eſſe qui alios de bet corrigere Et q̄ propter tri a correctio redditur indebita ibidem C
Quis ſit ordo in correctiõe ſer uandꝰ ibidez D
An ſubditus debet corrigẽ pre latum ibidez E
Creare quare voluit deus quẽ ſciuit dampnãdum dominica ſecunda D
Cuſtodia dei reſpectu hominis q̃z ſollicita ꝛ q̃z varia domica pma quadrageſime A
Dampnatorum pena re quirit vt ſciant ſe non poſſe ſal uari · Sabbato prime domini ce A
Dampnatis deus non eſt cau ſa dampnationis · dominica ſe cunda C
Quare ergo illos creauit ibi dem D
Dampnati cur ipſi eternaliter puniẽtur feria quinta ſecun de · A
Quod dampnatorum locus ſit infernus ſubtus terram exi ſtens ibidem B
De varia pena ipſoruz damp natorum ꝛ quomodo anima patiať igne corporali ibidẽ C
Quod oratio ſanctoruz nullo modo proſit dãpnatis · ſed po tius eorum penam auget Et A iij

de traiano impetatore gentili iu
ſtiſſimo quomodo ex inferno
ſit redemptus ⁊ quomodo non
ibidez ¶ D
¶ Quod dampnati tā inuidi ſūt
et tantuz dolent de gloria eorū
qui ſaluati ſunt ⁊ euaſerunt tor
mēta que ipi perpetuo ſufferēt
ꝙ vellent omnes ſecum dāpna
ri Feria ſexta ſecu nde ¶ A
¶ Quod dampnati deuz blaſphe
māt Feria quarta paſſiōis ¶ B
¶ Defunctorū anime quomodo
citi⁹ a pena ſoluentur Feria ſex
ta quarte poſt ¶ M
¶ An etiam ſentiant detrimentum
anime defunctorū in igne pur
gatorio pro ſuis pcīs detente
ex tardatiōe elemoſinaꝝ q̄s le
gauerunt pauperibus erogan
das ibidem ¶ N
¶ Demones an ſcire poſſunt futu
rum · feria tercia quarte ¶ D
¶ Quod triplicem demon oſten
dit potentiam vt homines indu
cat in ydolatriam ibidez ¶ E
¶ Deo cur attribuuntur proprie
tates ſecundum differentiaz ꝑ
ſonarum cum tamen vnus de⁹
ſit Sabbato p̄me dñice ¶ C
¶ Deus vult omnes ſaluos fieri ⁊
beatitudinem conſequi volūta
te antecedente et ſi non volūta
te cōſequente Et ſi ſacra ſcriptu
ra cōtraria appareat quomodo
hoc intelligendum ſit Domini
ca ſecunda ¶ A ⁊ B
¶ De⁹ dicitur omnia poſſe ⁊ quo
modo hoc intelligitur Feria q̄r
ta ſcđe ¶ A ⁊ B
¶ Deus ſolus remittit peccata · fe
ria ſecunda tertie ¶ A
¶ Deus quanta prouidentia gu
bernat hominem Dominica pri
ma ¶ B ⁊ E
¶ An in hac vita deus poteſt vi
deri Sabbato ſecunde ¶ B
¶ Diuinatio Vide ydolatria

E

Ecclesiam ſiue eccleſie mini
ſtros aut eccleſie ſacramenta
offēdens quantum ſacrilegiuz
incurrat Feria ſexta paſſionis
per totum
¶ Qualem penam incurrat qui ec
cleſie iniurat̄ ibidem ¶ B ⁊ k
¶ Ecclēſia et eius ſacramēta ſep
templici ratione debent diligen
ter venerari Feria ſexta paſſio
nis ¶ D
¶ Oratio in eccleſia facta q̄z effi
cax quia in eccleſ ÿs orantibus
promittitur exauditio ſuper q̄
buſcunq; tribulationibus ⁊ an
guſtÿs ibidem ¶ I
¶ Elemoſina quante virtutis ſit
apud deum · Feria quinta q̄r
te ¶ B
¶ Qui magis obligantur ad eaz
et de quo habet fieri ibidē ¶ C
¶ Quod danda eſt vniuerſaliter
omnibus indigentibus liberali
ter pie et affectionaliter ibi
dem ¶ E
¶ Quid dari oporteat et quātuz
ibidem ¶ F

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

¶ Eucharistie ſacramentum qui
ſemel in anno non ſumit oſten
dit ſe non eſſe criſtianum Do
minica palmarum ¶ A

¶ Item duodecim rationes quaꝫ
merito ī die cene domini eſtꝫ cō
municandum ibidem ¶ B

¶ Et duodecim rationes quare
mēito ī die paſche ſit cōmuni
candum ibidem · ¶ D

¶ Quia vterqꝫ dies cōuenienter
paſcha nominari poteſt ibi
dem ¶ G

¶ Reprobatio quorundam dicē
tium in paſchate preciſe com
municare eſſe neceſſarium ibi
dem ¶ H

¶ Que ſit pena non communican
tium ſemel in anno Feria quar
ta palmarum ¶ C

¶ Quod tͥplici ratione ieiūo ſto
macho eſt communicandū Fe
ria ſcd'a palmaꝝ ¶ A

¶ Quod ſeptem ſunt mirabilia ī
hoc ſacramento ibid' ¶ B

¶ Quod in hoſtia conſecrata eſt
vera caro ꝛ verus ſāguis criſti
īmo tota diuinitas ibid' ¶ C

¶ Quod aliud eſt quod quis ibi
dem vidꝫ ꝛ aliud quod credē
debet ibid' ¶ D

¶ Quaꝫ caro ꝛ ſāguis chriſti nō
dantur nude ꝛ aperte ꝫ ſub ſpe
cie panis ꝛ vini ibid' ¶ E

¶ Quod hoſtia ſemper ſimplicit
adoranda eſt ꝛ non ſub cōdi
tione ſcilicet ſi ſit conſecrata

¶ Quia ibi nō committitur ydo
latria etiam ſi ſacerdos non cō
ſecraſſet illam ibidem ¶ F

¶ Quod quis dicens ſe vidiſſe de
um in miſſa nō mentitur q̄ꝫuis
non videat deum ibidem ¶ G

¶ Quod quatuor cauſe ſcilicet ef
ficiens materialis formalis ꝛ fi
nalis omnino neceſſarie ſūt ad
conſecrationem huius ſacramē
ti ibidem ¶ H

¶ Quod non debet ſacra commu
nio alicui denegari peccatori ni
ſi publico ꝛ manifeſto · Feria
tertia palmaꝝ ¶ A

¶ Quod varie hoc ſacramentum
ſumitur ſcilicet ſacramentaliter
ſpiritualiter vtroqꝫ modo ꝛ
neutro modo ibidꝫ ¶ B

¶ Error communicantiuꝫ in pec
catiꝰ ꝛ putantiuꝫ ſe per hoc poſ
ſe mundari ibid' ¶ C

¶ Quinqꝫ genera hominum ab
hoc ſacramento excluduntur i
bidem ¶ D

¶ Quod decem vtilitates ꝛ fruc
tus conſequitur qui communi
cat digne ibidē ¶ E

¶ Quod digne volens communi
care ſit mundus ab actu carna
li Feria quarta palmarum A

¶ Quod per quinqꝫ quis diſpoi
tur ad digne communicandū
ibidem ¶ B

¶ Quod multipliciter hoc ſacram̄
tum ſit quondam figuratuꝫ ibi
dem ¶ D

¶ Quibuſdaꝫ ſuper hoc ſacramē
tum nauſeat · quoſdam vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

delectat ſicut et de figura huiꝰ
ſacramenti ſcilicet manna legit
ibidem E
¶ Quod hoc ſacramentum digne
ſuſceptum corpꝰ ipiguat ⁊ ſpi
ritum ibidem F
¶ Cur hoc ſacramentum xp̄c āte
non inſtituit ſed in receſſu ſuo
a diſcipulis · Feria quinta pal
marum A
¶ Quod hoc ſacramentum digniſ
ſimum eſt quia in illo continet
xp̄c in triplici ſubſtātia ſcilicz
corporali · ſpirituali ⁊ diuina
li ibidem B
¶ Quod hoc ſacramentum inter a
lia eſt digniſſimuz ratione qua
druplicis cauſe ibidē D
¶ Quod hoc ſacramentum ſuper
alia eſt ī quatuor priuilegiatū
ibidem E
¶ Executores teſtamentorum te
nētur ſatiſfacere vltimis volūta
tibus defunctorum · Feria ſex
ta quarte M
¶ An ex cauſa poſſint executiōez
in modico ꝓtrahere ibid O
¶ Quod duplex pena eſt hijs q̄
negligunt exequi teſtamenta i
bidem P

FIdes catholica ōmino ē ad
ſalutem neceſſaria Feria ſexta
tertie B
¶ Fidei ſunt duodecim articuli q̄
ponūtur tāq̄z prima principia
quibus non eſt contradicendū
in fide xpriſtiana Et que ſit ra
tio ꝗ non probātur ibid C
¶ Fides per quam ſaluatur homo
ta ntum vna eſt ibid D
¶ Fidem xpriſtianam eſſe firmi
ſſimam et inuiolabilem ſanctā
⁊ bonam multiplici ratione pro
bat ibidem E
¶ Fides q̄zq̄z mortua operat mira
cula · Feria ſexta paſſionis G
¶ Fraudulentia tripliciter fieri ſo
let ſcilicet in ſubſtantia in quā
titate ⁊ qualitate · Feria ſexta
q̄rte L
¶ Fur quali pena mulctat Feia
ſexta q̄rte I
¶ Furtuz quid ſit Et quod ſit g̃
uius de furto reipublice et rei ꝑ
ticularis · Et que conditiones
debent concurrere ad hoc vt ab
latio rei alicuius dicatur furtuz
Feria ſexta q̄rte F
¶ Furtum committi ſolet duplici
ex cauſa ſcilicet malicie ⁊ neceſſi
tatis · Et ſecundum hoc iudi
catur eius grauitas vel non ibi
dem H
¶ Futura an poſſit ab aliqua cre
atura preter q̄z a deo cognoſci ·
¶ Feria tertia quarte C

GRā dei tꝑliciter pulſat ani
mam ad conuerſionem ⁊ penitē
tiam · Feria quinta cinerū D
¶ Quod gratiaz dei nō poteſt ho
mo mereri per ſeipſum ſed libe
raliter datur a deo · feria ſc̄da
paſſionis D
¶ Quod gratia datur vni copioſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

us q̃z alteri. Et que hui⁹ diuer
ſitatis ſit ratio. Feria ſcd̄a pa
ſſionis ¶ E
¶ Quod quinqꝫ ſunt effect⁹ q̄s
ḡtia cauſat in anima et ſecund̄
hoc dicitur gratia preueniens
vel ſubſequens. feria ſecunda
paſſionis ¶ F
¶ Gratie infuſio an ſit eadem cuz
remiſſione culpe Et que iſtarū
alteram p̄cedit ibidē ¶ I ⁊ k

Homicida dicitur non ſoluz
qui alium interficiat manu. ſed
etiam qui lingua aut conſilio a
lios occidit Similiter qui iudicz
et detrahit. Feria tertia paſſio
nis ¶ A
¶ Homicidij triplex eſt cauſa ſcꝫ
ſuperna. interna ⁊ externa. ibi
dem ¶ B
¶ Homicidiuz ab homine iuſte ⁊
iniuſte fieri p̄t ibidē ¶ F
¶ Homo quid ſit. Feria ſexta
prime ¶ A
¶ Humilitas eſt fundamentum
totius xpriſtiane religiōis Do
minica paſſiōis ¶ B
¶ Humilitas nichil aliud eſt q̃z
quedā mentis curuatio reſpectū
dei ibidē ¶ C
¶ Q̄d volēti humiliari tria⁹ ſunt
neceſſario attendēda ſcilicet q̄d
quis ⁊ qualis ſit ibidē ¶ D
¶ Ad quid precipue hec humili
tatis virtus vtilis⁹ ⁊ proficua ſit
quia ad octo ibidē ¶ E
¶ Quod quatuor humilitatē red
dunt commendabilem ibid̄ ¶ F
¶ Quod pulchrius lucet in maio
ribus q̃z in minoribus ibid̄ ¶ F
¶ Quod criſtus quatuor modis
ducāt ad humilitatē ibid̄ ¶ G
¶ Quod ſunt duodecim gradus
humilitatis per quos quis aſcē
dit videre deum ibidem ¶ H

Ieiunium propter tria in
ſtitutum eſt. feria quarta pri
me ¶ A
¶ Quale erit ieiunium vt deo ſit
gratum ibidem. ¶ B
¶ Duplex eſt ieiunium ſcilicet ie
iunare a malo ⁊ ieiunare a cibo
ibidem ¶ C
¶ Qui ad ieiunium obligentur
et quomodo ieiunanduz ſit ibi
dem ¶ D
¶ Qualiter peccēt ieiunium ſoluē
tes ibidem ¶ E
¶ Infernus q̄ ſit et q̄ ſubter ter
ram ſit ⁊ q̄ ſit locus punitionis
dampnatorum. feria quinta
ſecunde ¶ D
¶ Quot ſunt pene inferni et quo
modo agat ignis in animā ibi
dem ¶ C
¶ Infidelitas que inter cetera pec
cata reputatur maximum pec
catoruz triplex reperitur ſcilicꝫ
iudeorum. paganorum ⁊ xpri
ſtianorum. quorum vltima eſt
deo magis odibilis ⁊ maior fe
ria ſexta tertie ¶ A
¶ Infirmitatū hoīz ⁊ aīaliū r̄me
dia ſupſticioſa q̃z illicita ſint
¶ v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Feria tercia quarte F ⁊ A
Iniuſta vide Reſtitutio
Inuidia eſt peccatum p̄pue
diaboli ⁊ dāpnatorum qui ex
inuidia vellent vniuerſos dāp
nari Feria ſexta ſecūde A
Quod inuidia nō eſt ſemꝑ pec
catum ſed quandoqꝫ virtuoſa
ibidem B
Quando eſt peccatum morta
le ibidem C
Quod inuidia ponit homines ex
tra terminos ꝓprie nature ⁊ ne
mini tantuꝫ no cet ſicut ſibi ipſi
ibidem D
Ira dei ꝓuocatur principaliter
a t b⁹ ſcꝫ ípeitentia ⁊ cōiuacōe
ſera p̄ma Feria . iiij . ãer⁊ A
Quod tria ſunt peccata propt
que maxime iraſcitur deus Fe
ria quinta p̄me B
Quid opatur ira dei cognita ⁊
q̄ꝫ fructuoſum ſit illam timere
feria . v . paſſionis D
Iudicium generale cur differa
tur in finē mundi ⁊ quomodo
differat a ꝑticulari quod vnuſ
quiſqꝫ ꝑcipit immediate poſt
diſſolutionem corꝑis ⁊ anime
feria . ij . p̄me A
De particulari iudicio vide in
dcōe Mors
De triplici iudicio dei . quoruꝫ
duo iam facta ſunt ⁊ terciū fiet
ibidem B
Quā formidabile dei iudiciuꝫ
ꝓpter dei ſapientiaꝫ potentiā ⁊
iuſtitiam ibidē D
Cuius ꝯditionis erit tuba ⁊ ig
nis p̄cedentes diuinum iudiciū
ibidem E
Quā triūphaliter veiet criſt⁹
ad iudiciuꝫ ⁊ q̄ꝫ triūphaliter i
iudicio procedet ibidē . F
Quanta equitate iudicabit ⁊
bonos et malos ibidem G
Quod illa iudicis ſn̄ia irreuoca
bilis erit ibidem H
Iuramentum an licite fieri poſ
ſit Sabbato paſſionis A
Iuramentum qua ratione inuē
tum ſit ibidem B
Quod tria debent concurrere
ad hoc ꝙ iuramentum ſit licitū
ibidem D
Quod periurium ſemper com
mittitur vbi iuſtitia veritas ⁊
iudiciū deſerūtur ibidem . E
Iuſtificatio impij an ſit miracu
loſa vel non Feria ſecunda paſ
ſionis . B
Quod eſt inter cetera dei opera
maximum Feria ſecunda paſ
ſionis A
Q̄d hāc opat̄ principaliter di
uina grā ibidem C et G
Reqrit̄ tn̄ etiā ꝯſēſus liberi ar
bitrij ibidem H
In iuſtificacōe ipij an g̃tie īfu
ſio ſit ead̄ cū remiſſ ōe culpe ibi
dem I
An iuſtificatio impij fiat in in
ſtāti ibidē L
LEx q̄d opat̄ circa hoīem
Feria . iiij . tertie A

¶ Quod ſuper omnes leges hūa
nitus datas lex diuina eſt vtili
or ⁊ pl⁹ neceſſaria ibidem ¶ B

¶ Quod lex vetus ⁊ noua diffe
runt ſicut perfectum ⁊ imperfe
ctum ibidem ¶ C

¶ Et cur noua dicatur pefectior
ibidem ¶ C

¶ Quomodo ⁊ qualiter ad vete
ris legis obſeruantiam tenean
tur xp̄iani ibi dem ¶ D

¶ Quomodo lex diuīnoꝛuz p̄cep
toꝛum oꝛdinat hominem ad de
um principem ſuum et ad conci
uem ſuum ſcilicet proximuz ibi
dem ¶ E

¶ Liberum arbitrium hominis p̄t
flecti ad bonum ſemper in hac
vita ad quecūqꝫ etiam hō pec
cata ꝑueñeit ¶ Feria quinta cine
ruz ¶ A

¶ Conſenſ⁹ liberi arbitrij ōnino
requiritur ad iuſtificationē pec
catoꝛis feria ſecūda paſſiois ¶ D

¶ Itē qꝛ nulli ſine libe͛o arbit͛o ē
ſalus Iō quidam defuncti miſe
ricoꝛditer ſaluandi ad vitam r̄
ducti ſūt feria · vi · paſſiois ¶ C

¶ Ligua cur diligētiſſime cohibē
da ſit feria · v · prime ¶ A

¶ Lud⁹ quando illicitus ⁊ prohi
bitus putat᷑ ⁊ quando non fe
ria ſexta quarte ¶ k

¶ Luxuria q̄z ſeuē iudicata ſit a
deo in diluuio · feria ſecuuda
p̄me p⁹ ¶ B

¶ Maledicere quid ſit ¶ Feria q̄rta
paſſionis ¶ C

¶ Maledicere creature an ſemper
ſit peccatum feria quarta paſſi
onis ¶ F

Manna quibuſdam delectatio
nem quibuſdaꝫ vero nauſeam
miniſtrabat · ¶ Feria quarta q̄r
te ¶ E

¶ Matrimonij fides in quo con
ſiſtat et ꝙ ſit ſeruanda tā men
taliter q̄ꝫ coꝛpoꝛaliter Domini
ca quarta ¶ B

¶ Quod duplex eſt finis matrīo
nij ſcꝫ ꝓles ⁊ vitatio foꝛnicatio
nis Et qualiter pecant q̄ iſtos
fines in matrimonio pre ocul᷑
non habent quoꝛum multi ſunt
ibidem ¶ C

¶ Quia matrimonium ſanctuꝫ ē
Ideo honeſte ⁊ ſcē q̄libꝫ illo v
ti debet et exequi ibidem ¶ D

¶ Mendaciuz ſemper eſt peccatū
⁊ ideo in nullo caſu ꝯmittēdum
Et de mendacio vetēs quomo
do excuſatur ¶ Feria quinta pri
me ¶ A

¶ An tacere veritatem ſemper ſit
mēdaciū ibidem ¶ C

¶ Quod tria ſunt gnnera menda
cioꝛum ſcilicet iocoſuꝫ officioſū
⁊ ꝑniciosum ibidem ¶ D

¶ Miniſtri eccleſiaruꝫ non debēt
ledi in rebus aut perſoīs ſub pe
na ſacriiegij ¶ Feria ſexta paſſi
onis ꝑ totuꝫ

¶ Miraculoꝛum operatio eſt in tri
plici differentia quia ſunt fan
taſtica ſunt veracia ſunt virtuo
ſa · Et ad quid ſiue per quem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vltima fiunt ¶ Feria ſexta paſ
ſionis ¶ F
¶ Miſericordia dei offendit' prin
cipaliter a trib? ſcilicet ab ipe
nitentia a re ci diuatione et a ſe
ra penitentia ¶ Feria quarta
cinerꝫ. ¶ A ⁊ B
¶ Miſericordia dei neminem quã
tũcũ qꝫ peccatorez repellit ¶ Fe
ria quinta cinerꝫ ¶ A
¶ Miſericordie opera q̃ ſint poti
ora corporalia ſcꝫ an ſpirituali
a ¶ Feria quita quarte ¶ A
¶ Mortis hora non eſt ad penitẽ
dũ apta. ¶ Feria tertia p̄me ¶ A
¶ Quod varius dolor ex vario
reſpectu occurrit morienti ibi
dem ¶ B
¶ Mors duplex ſcilicet temporal'
⁊ ſpiritualis. feria ſexta pri
me ¶ B
¶ Mors hominis a triplici proue
nit cauſa ſcilicet a deo a natura
⁊ ab oppreſſione humana ¶ Fe
ria tertia paſſionis ¶ B
¶ Cur deus horam mortis voluit
eſſe incertam ¶ Et cur hominez
ſepe ſubito ⁊ violenter per aq̃s
⁊ fulgure aut alias ſubtrahit i
bidem ¶ C
¶ Mundus q̃z periculoſe colatur
feria quinta paſſionis ¶ F

NIgromancia quid ſit fe
ria tercia quarte ¶ G

ODium duplex diſtigui ſo
let ſcilicet virtuoſum ⁊ viciosũ
Et quid operatur vtrumqꝫ fe
ria ſexta cinerꝫ ¶ C
¶ Odium viciosum oritur ex ira
⁊ inuidia ibidẽ ¶ D
¶ Oratio quem habet effectum
et qualem virtutez. feria ſecũ
da ſecunde ¶ A
¶ Deus tantum orandus eſt ſed
ſancti in uocãdi ibi ¶ B ⁊ C
¶ Quamuis deus vbiqꝫ ſit ⁊ vbi
qꝫ debeat adorari tamen orati
onis deputatus ⁊ determinat?
locus eſt eccleſia quintuplici
ratione ibidem ¶ D
¶ Quod attentio in oratione eſt
neceſſaria et quotuplex ſit ibi
dem ¶ E
¶ Ornatus ſuperfluus ſiue pom
poſus virorꝫ ⁊ mulierum ẽ dĩ
offenſiu?. feria quarta quar
te ¶ E

PAſcha triplex celebratum
eſt a iudeis. Et an chriſtus e
tiam illud triplex paſcha cele
brauerit. ¶ Dominica palma
rum ¶ E
¶ Paſcha ſecundum quadrupli
cem ſenſum ſacre ſcripture dici
tur tranſitus ibidem ¶ F
¶ Paſſiões quatuor anime vide
in dictione affectiones
¶ Peccatum quid faciat irremiſſi
bile feria quarta cinerum ¶ E
¶ Et ſabbato p̄me dñice ¶ E
¶ Pccm̃ i ſpm̃ ſanctum quid ſit
¶ Et an ſit etiã aliquod peccatũ
in patrem ⁊ filium. Sabbato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

prime dominice B
Quod ſex ſunt ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum ibid D
Quare ſuper peccatis ſuis merito debet quis erubeſcere Feria quinta paſſionis E
Quod a ſolo deo peccatum habet remitti tam quo ad culpam q̃3 quo ad penam Feria ſecunda tertie A
Peccatu3 originale ſemper habuit aliquod remedium apud veteres ſicut apud modernos habet pro remedio aquā baptiſmi. Feria quarta q̃rte B
Peccatorum remiſſio tantū fit a gratia. Feria ſecunda paſſionis G
De qua materia vide plura Juſtificatio impij.
Penitentia quid ſit ⁊ in quo cō ſiſtat eſſēcialiter. Feria quarta cinerum C
Penitentia ſuper omnia facit deum placabilem. Feria ſexta cinerum A
Et precipue ſi fiat liberaliter integraliter et perſeueranter Feria quinta paſſionis C
Penitentia an ōnia peccata deleat vniuerſalit᷑. Feria quarta cineru3 D
Et Feria quinta cinerū A
Quod quatuor ſunt que merito ducunt ad penitentiam. Feria quarta cinerum F
Item adhuc quinq3 mouent ad penitētiam Feria quinta cinerum C
Q d᷑ per penitentiam neceſſitat᷑ deus dare penitenti vitā et na3 Feria quinta cineru3 B
Quod valde diuerſa ⁊ varia ē penitentia ibidem E
Quod plura ſunt que retardāt hominem a penitentia ibidē F
Que ſit differentia peītentie viatorū purgandorū et dampnatorum. Sabbato prime dominice A
Sera penitentia ⁊ vſq3 ad mortē ꝓtelata q̃3 periculoſa Feria tertia prime A
Et feria quīta paſſionis A
Q d᷑ penitentie ſunt arbitrarie .i. in arbitrio ꝯfeſſoris ꝛ licite
Debet tamen cum magna diligentia contrariam penitentiam imponere peccatis. Feria ſecūda quarte B
Pnīe a canōe taxate ſūt. xlv. ibidem D
Qualiter ſm̄ bonā diſcretione3 ⁊ ſm̄ exigētiā pſōarū ⁊ ↄcūſtātiarū pnīe canoēs pn̄t limitari ibidem E
Periuriū vide in dcōe Juramētū
Permiſſio dīna q̃d ſit Feria q̃rta ſecunde E
Potētia dī infinita ē quia ōnia pt Et quō hoc intelligit᷑ Feria quarta ſecunde A ⁊ B
Precepta decē ad q̃d ordinant hoīem Fēia q̃rta tcīe E
Predeſtinatio quid ſit. Dominica ſecunda p⁹ A

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Q𝔡 de⁹ nō ē cauſa dāpnatiōis alicui⁹. Sʒ vult oēs ſaluos fieri ibid. B ⁊ C

Quod ad p̄deſtinationem alicuius requiruntur hominis merita. ⁊ tamen nō ſunt predeſtinationis cauſa. Dominica ſecunda E

Procuratores rerum aliēarum ſ'pliciť ſe obligāt ad reſtitutionē Feria vi. q̄rte A

Prouidentia dei erga homiem q̄ʒta ſit ⁊ q̄ non reliq̄t hoiem. Dn̄ica p̄ma B ⁊ E

Q𝔡 ſapienť p̄uidit hoi de cibo ſ'm varietatē tp̄m Feria quinta palmaꝝ C

Verendus eſt de⁹ an̄ mortis horaʒ Feria. iiij. p̄me A

Recidiuatio p̄uocat iram dei Feria iiij. ān̄eꝝ B

Regna duo habet de⁹ ſcilicet corporale ⁊ ſpirituale Dominica p̄ma q̄dragesime B

Religionem ingredi plura ſuadent Sabbato palmaꝝ A

Quod varie ſunt religiones ⁊ ad varia ordinate ibidem B

Quod religioſi ſtudiū ſcientie debent amaꝛe ibid. C

Quod in religione poſſunt haberi temporalia in coi ſʒ non in ſingulari ibideʒ D

Que religio p̄fectior ſit an ſolitaria ſcʒ an ſocial' ibidē F

Reliquie nulle debent coli nec oſtendi niſi ab eccl'ia approbate Feria ſexta paſſiōis E

Quod aliquādo dicūť reliq̄e ſcōꝝ q̄ ſunt aīaliū ibid.

Remiſſio culpe a ſolo deo eſt Feria ſc'da tertie A

Et feria ſecūda paſſiōis G

Vide de hoc plura ī dictiōe Juſtificatio impij

Reſtitutio iniuſtorum omnino ad ſalutem eſt neceſſaria feria ſexta quarte A

Qui ſint ſingl'ariter ad reſtitutionē obligati ibideʒ B

Quib⁹ ſiue p̄ q̄s faciēda ē reſtitutio iniuſtorum c̄torum incto ⁊ a p̄domib⁹ ep̄toꝝ ibid. B

An ſufficiat ſemp ſimplū r̄ſtituere q𝔡 ablatū eſt ⁊ an ſtatim ad hoc q̄s teneať ibid. C

Sacerdotes honorandi ī ſūt ab oib⁹ cui⁹cūq3 etiā dig̃tatis exiſtant q̄ʒq̄ʒ mali Feria t'tia ſecunde A

Cur ab hominibus ſic honorandi ſint ſex probať ratiōib⁹ ibidem B

Quod poteſtas eorum ſup̄at poteſtatem demonum āgeloꝝ ⁊ v̄gis gl'oſe ibidem C

Ad illorum venerationem inducere debet preceptum diuinuʒ exemplum dyabolicuʒ et iudicium humanum ibidē D

Quid exprimat auctoritas ſoluendi atq3 ligandi Feria ſecunda tertie A

Quã ſtricte tenet̃ ſacerdos ce
lare confeſſa ⁊ q̃z diligens erit
imponẽ condignas penitẽtias
Feria quinta q̃rte A
Quod eius arbitrio relinquũt̃
penitentie imponende ⁊ quales
merito debet imponere. Feria
ſecunda quarte B
Quod penitentias a canõe tax
atas poteſt limitaꝛ̃e ſecundum
exigentiaꝫ perſonaruꝫ ⁊ circũ
ſtantiaꝝ ibideꝫ E
Que obligatur ſciẽ ſacerdos i
bidem C
Quantuꝫ ſacrilegiuꝫ incurrũt
q̃ rebꝰ eoꝝ aut perſonis dãp
nũ inferunt ſiue leſioneꝫ Feria
ſexta paſſionis D

Sacrã ante lapſũ hominis
non fuerunt neceſſaria. Feria
q̃rta quarte A
Sacrã offẽdere in materia for
ma aut miniſtris quãtũ ſacrile
giũ Feria. vi. paſſionis B
Sacrilegij triplex eſt pena fe
ria. vi. paſſionis A
Sacrilegiũ quid ſit ⁊ c̃ca que
ↄmittitur ibidẽ B
Saluaꝛ̃e vult deus omnes vide
Deus ⁊ Volũtas dei
Sciẽtia q̃z neccia eccẽ ſabbato
palmarũ C
Seculũ vide mũdus
Seueritas diuĩe iuſtitie Vide
in dcõe Jra dei
Simonia q̃z graue peccatũ ſit
⁊ incurabile. Feria quinta ter
cie A
Cur ſimoĩa illicita ſit ibidẽ B
Quod ſimonia ſolet fieri t̃bus
modis ibideꝫ C
Q̃d q̃nqꝫ mod̃ ⁊ caſibꝰ munꝰ
a manu a lingua ⁊ ab obſeq̃o
accipi poteſt ibideꝫ D
Q̃d multipliciter ſimonia puni
atur ibidem E
Simulatio non eſt ſemꝑ pec
catũ ſed licita in religioſis Feri
a quarta p̃me B
Spirituales vide in dictione
Sacerdotes
Studiuꝫ acquirende ſcientie
q̃z neceſſarium eccẽ Sabbato
palmarum C
Superbia q̃z dire iudicata ſit
a deo. Feria ſecunda prime
poſt B
Superbia fundamentuꝫ eſt õ
nis peccati. Dominica paſſio
nis A
Superſticio varia criſtianoꝝũ
Feria tercia quarte F ⁊ A

Temporalia bona triplicit̃
dicuntur illicite acquiſita. Fe
ria quinta quarte D
Et quibus debeant r̃ſtitui feri
a ſexta quarte S ⁊. T
Teſtamentorum executores
omnino debẽt exequi vltimas
defunctorum voluntates. feri
a ſexta quarte M
An ex neglecta executione ta
lium reruꝫ defunctus patiatur
detrimentũ Et an p̄t executor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

in aliquo caſu executionem ꝓ
trahē Et q̄ pena erit ſic protra
hentium executioēꝫ teſtamen
torum ibidem ¶ N
¶ Tutores tripliciter in ꝯſcia gra
uāt ur Feria ſexta q̄rte ¶ K

¶ Voluntas diuina an̄cedens
eſt ſanctificatio ꝛ beatificatio
nr̄a q̄zuis volūtate conſequente
aliud velit Dominica ſecunda
xl. ¶ A ꝛ B
¶ Omnia que deus vult illa pōt
Feria quarta ſcđe ¶ A
¶ An pōt p̄ſcitū ſaluaꝛ ſi voluerit
ibid ¶ B
¶ An diuinā volūtatē q̄libet tenet'
implere vbi etiā oſtenditur vo
luntas beneplaciti ꝛ ſigni ¶ Et
ꝙ ꝑ quinqꝫ ſigna p̄t q̄s ꝯgno
ſcere que ſit volūtas di ibid ¶ D
¶ An q̄s tenet' voluntatem ſuam
omnino ꝯformare voluntati di
uine ibidem ¶ F
¶ Et in quo conſiſtat hec confor
tas ibidem ¶ F
¶ Quod diuina voluntas prius
eſt immutabilis ꝛ inuariabil'
¶ Et licet videat' aliquando mu
tata tamen hoc habet ſingl'a
rem intellectum ibidem ¶ G
¶ Vſura quid ſit ꝛ quomodo cō
mittitur communiter. Feria
ſexta quarte ¶ C
¶ Quod in omni caſu ſit vſura illi
cita.
¶ Et quomodo vetēs ab illa ex
cuſantur ibidem ¶ D

¶ Quod ꝯmittitur cōmuniter in
ep̄tionibus ꝛ venditionib' in
animalibus ꝛ ſeruitorib' ꝛ fau
torib' ibidem ¶ E

¶ Xpiſt' vide in dcōe De'

¶ Ydolatria q̄ꝫ merito vitan
da ſit ab omnibus hominibus.
Et ꝙ ſunt ꝓhibende mulercu
le ſuperſticioſe querentes inde
bite medelam languentibus fi
lijs ꝛ animalibus Feria tertia
quarte ¶ A ꝛ F
¶ Quod ſcientia diuinatoruꝫ fal
ſiſſima eſt ibidem ¶ B

¶ FINIS tabule materia
rum in hoc egregio quadrageſi
mali ꝯtētaꝝ que tabula oſten
dit que materia in quo ſermōe
et in qua parte ſermonis reperi
atur.

¶ DEO GRATIAS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Incipit notabiliſſimū
quadrageſimale ⁊ in
toto ſuo proceſſu tͥ mē
bre editum a quodā ſacre pa
gie pfeſſoꝛe ordis pdicatorū le
onardo italico qđ a ſuo aucto
re ſertum fidei itulatur eo q̄ i
eo omnes articuli fidei luculen
tiſſime ſparſim per ſermões de
claratur · verū vt eo frequenti⁹
faciliuſq̄ cuilibet pdicatori hu
iuſcemōi ſermones vtiles fiāt
nō paruo laboris impēdio per
dominicas toti⁹ anni mateia ip
ſa deducta eſt ⁊ particulati di
uiſa

Feria quarta in capite ieiu
nij · ſermo de penitentia ·

Parce domine p
ce populo tuo
⁊ ne des here
ditatē tuam in
pditionē Johe
lis ij · A

Secundum ſententiā ſacrorū do
ctorū Sicut nō eſt aliq̄ res q̄
peccatori deū faciat placabilem
queadmodū pnia ⁊ peccati ſui
cognitio · ſic nō eſt aliquid qđ
deū faciat magis ſeuerū aduer
ſū peccatorem ſicut impenitenti
a id ē nolle penitere · ſicut patꝫ
xxiij · que · iiij · ca · Nabugodo
noſor · ⁊ ſunt verba auguſtini
vbi dicit Nabugodonoſoꝛ peni
tentiā meruit fructuoſā Nōne
p⁹ inumēas ipietates flagella
t⁹ rex iſte vē peituit ⁊ regnū qđ
perdiderat rurſuꝫ accepit · Pha
rao autem in ipſis flagellis du
rioꝛ eſt effectus ⁊ peryt · hic
michi rationem reddant qui di
uinuꝫ conſiliū nimiū alte ſapiē
ti corde diiudicant · cum medi
camentum vni⁹ media · alij ad
interitum · alij ad vitam value
rit ⁊ ſaluteꝫ · niſi quia criſti bo
nus odor alius ē iuxta apoſto
lum odor vite in vitam eternaꝫ
alius eſt odor mortis in morteꝫ
Quantum ad naturā ambo ho
mines erant · quantum ad dig
nitatem ābo reges erant · quan
tum ad penam ambo flagellis
admoniti clementer · quantum
ad cauſam ambo captiuuꝫ dei po
pulum poſſidebant. Quid ergo
fines eoꝛuꝫ fecit eē diuerſos ·
niſi quia vnus dei manum ſenti
ens recordatione proprie iniq̄
tatis ingemuit · alter libero con
tra dei miſericordiā pugnauit
arbitrio · hec ille B ·
Nec minus deum ſeueruꝫ faciūt
qui penitentia pacta miſericoꝛ
diam conſequūtur ⁊ poſtea im
mediate recidiuant · ſicut patet
de penitentia diſtinctiōe tercia
ca · Nimiuite vbi dicit Nimiuite
quoq̄ quos dominus in euāge
lio commeōrat penitentiā ege
runt in predicatione ione ⁊ ex
mia domini idulgētiā cōſecuti
a ·

Effectus poenitentie & impoenitentie.

Liberum arbitrium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſubuerſionis interitū ſubterfu
gere meruerūt. hec ibi. Sed q̄
poſtea ad vomitū ſūt reuerſi in
priorem penā deuenerūt. Vnde
dicit iheroni⁹ & hēt̄ de pn̄a di.
iij. c. ſicut ait Grodot⁹ Nimue
a rge medoꝝ ſubuerſa ē rguā
te apd' hebreos ioſia. Vnde pa
tet illā p̄dicāte iona ex peniten
tia veniā meruiſſe. ſed quia p⁹
hoc ad vomitū redijt ex ira dei
ſubuerſā fuiſſe. hec ille Immi
ſericorde etiam deū faciūt quos
nūquā penitet niſi i fine mortis
qn̄ peccaē nō pn̄t. Conꝫ quos
dicit aug⁹ & hētur de penitētia
di. vij. Si quis poſit⁹ in vltia
neceſſitate ſue egritudinis volu
erit accipere penitētiam ꝛ acci
pit ꝛ mox reconciliatur ꝛ hinc
vadit. fateor vob̄ nō illi nega⁹
quod petit ſed non preſumim⁹
q̄ bene hinc exit. ſed ſi ſecurus
hinc exierit ego neſcio. penitē
tiam daē poſſumus ſecuritatē
daē n̄ poſſū⁹. nūqd dico dāp
nabit̄ ſed nec dico liberabit̄.
vis ergo a dubio liberari. vis
quod icertum ē euadere penitē
tiā age dū ſanus es. ſi ſic agis
dico tibi q̄ ſecurus es. quia pe
nitentiam egiſti quādo peccare
potuiſti. ſi autem vis agere pe
nitentiam quādo peccare nō po
tes dimiſerunt te peccata nō tu
illa. hec ille ¶ Ex hijs ergo
habemus q̄ nos ōnes exiſten
tes in peccato penitere debemus

Sero poenitentes.

vt deus miſereatur noſtri ꝛ be
nedicat nobis. illuminet vultū
ſuum ſuper nos & miſereat̄ no
ſtri vt dicit ꝓpheta in pſalmo
Et idem aug⁹ de drn̄tibꝰ pn̄iā
ꝛ allegat̄ a magiſtro ſētētiarū
di. xx. Nullus exſpectet quā
do peccare nō poteſt. arbitrij e
nim libertatē querat vt delere
poſſit cōmiſſa nō neceſſitatem.
caritatem nō tātum timorem.
quia nō in ſolo timore viuit ho
mo. quē ſero penitet oportet n̄
ſolū timere iudicem ſed etiam
diligere quia ſine caritate nemo
ſaluus eſſe poteſt. nō tātū ergo
timeat penā qui penitet ſed āx
ietur pro gloria. que cōuerſio
ſi contigerit alicui etiam in fine
deſperādum non eſt de eius re
miſſione. ſed quoniam vix vel
raro eſt tam iuſta conuerſio ti
medū eſt de ſero penitente Jde
o clamemus ōnes cum iohele
Parce domie pce popl'o tuo. ꝛ
nūc maxime temporē iſto ſacre
quadrageſime in cuius pricipi
o hortamur ad penitentiam tā
in euāgelio q̄ȝ in epiſtola. dic
hiſtoriam litteralem ſi placȝ v
truſq; ¶ Hodie circa penitē
tiam tria notabimus ¶ Primo
penitētie diffinitionē ſeu deſcꝑ
tionem ¶ Secūdo penitentie po
teſtatem ſeu auctoritatem
¶ Tercio penitentie inductōnem
ſeu ſtimulationem ¶ C
¶ Circa primum principale dicit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Pntia satisfactio:

aug⁹ ꝯ habetur de pe· di· iij ¶ Satiſfactio pnīe ē pccōꝝ cauſas excīdere nec eoꝝ ſuggeſtionibus aditum indulgē· vnde ſi vides ꝙ diſcurrere p vicos ē cauſa tue libidinis ꝯ ſuggeſtio malarū cogitationū· quieſce i domo tua· vel aliū accedas ad locū Et idem aug⁹ libro de penitētia dicit Penitentia eſt que dā dolentis vindicta puniens i ſe qꝺ dolet cōmiſiſſe· Et de pe· di· iij· dicit gregorius Peintentiam quippe agere dignā non poſſum⁹ niſi modū eiuſdem penitentie cognoſcam⁹ Penitentiā quippe agere eſt ꝑterita mala plangere ꝯ plāgenda non perpetrare· nam qui ſic alia deplorat vt iterum alia cōmittat· adhuc agere penitentiā aut ignorat· aut ſimulat· quid enī ꝓdeſt ſi pcā qs luxurie defleat· ꝯ tn̄ adhuc auaritie eſtib⁹ āhelat Nam vbi ſupra dicit· Qui plangit peccatum ſuū ꝯ iterum admittit peccatū q̄ qs lauet laterem crudū quem quāto plus abluit tāto plus lutū facit· vnde aug⁹ libro ſoliloquiorum· Iſtamet ſententia ē magiſtri ſententiarum· iiij· di· xv· In amis eſt peintentia quā ſequēs culpa coinquinat· Vuln⁹ iteratū tardius ſanatur Frequent peccās ꝯ lugens veniā vix meretur Nichil profuīt lamenta ſi replicant peccata Nichil valet

Poenitentia descriptio.

veniaꝫ a malis poſcere ꝯ mala denuo iterare· hec ille de pe· di· iij· Ideo dicebat yſai· Lauamini· mūdi eſtote In hoc ꝙ dicit lauamini ploratione preteritoꝝ peccatoꝝ inſinuat· ſed cum dicit mundi eſtote denotat ꝙ ad vomitum non debemus redire· Quia vt ait iſidorus de ſummo bono Irriſor eſt nō peitēs qui adhuc agit qꝺ penitet· grauī⁹ enim puniet qui poſt peccatū recidiuat q̄ꝫ qui primo peccauerat· Et de penitentia diſtinctione quarta dicit· Quiſquis p⁹ acceptam penitentiam ꝯ remiſſionem ad vomitum redierit tāto grauius punietur· quāto magis benignitate dī abuſ⁹ remiſſionis adepte ingratus extiterit Iohannes os aureum vt patet vbi ſupra de peitentia d· iij· Perfecta penitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre ac ſuſtinere· In corde eius vera contritio In ore ei⁹ cōfeſſio In opere ſuo tota humilitas· ¶ Vnde ex hijs omnibus ſupradictis iſtas adduco concluſiones ¶ Prima eſt ꝙ volens agere veram & perfectam penitentiam oportꝫ omnia peccata dimittere· ꝙ ſi ſecus fieret peitentia eſſe deſineret· vt dicebat venerabilis gregorius vbi ſupra· Quid enim ꝓdeſt ſi peccata quis luxurie defleat & adhuc auaricie eſtibus anhelet·

Effectus verae paenitentiae

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Secunda conclusio ꝙ non
ſolum oportꝫ peccata preteita
plangere ſed numq̄ꝫ alia pecca
ta committere Quia vt ait au
guſtinꝰ Inanis ē peitētia quā
ſequens culpa coinquinat
Tercia cõclusio ꝙ penitentia de
bet eſſe intus ⁊ extra· Intus ꝑ
contritionem exterius per ſatiſ
factionem· quia vt dicebat io
hānes ōs aureum In corde con
tritio in ore confeſſio. Quar
ta conclusio ꝙ volens agē pei
tentiam· oportet cauſas omnes
peccatorum excidere · q̄a ſe mo
ta cauſa remouentur effectus·
⁊ ſic patet diffinitio pn̄ie ⁊ hoc q̊
ad primā partem predicacōis·
Circa ſecundum ſcilicet cir
ca penitentie poteſtateꝫ ⁊ aucto
ritatem communiter queritur
D Vtrum per penitentiā 4o
omnia peccata relaxentur in p̄
ſēti ſtatu· etiam peccatū in ſpi
ritum ſanctum· Ad qđ reſpon rē
detur· ꝙ tanta eſt vis peniten
tie ⁊ auctoritas ꝙ ea mediāte
deus omnia peccata relaxat vt
dicunt omnes ſacri doctores·
Maxime autem ſāctus doctor
pte· iij· q· lxxxvi· articu· p̄mo
dicens· ꝙ autem peccatū aliqđ
nō purgetur hoc contingit du
pliciᷓ Aūt quia aliqs de pecca
to penitē nō poteſt Aut ꝙ pei
tentia nōn ē ſufficiens delē pec
cata · Primo mō nō pn̄t deleri
pccā demonū ⁊ etiam hominuꝫ

Peccatum in ſpm ſanctum.

Quare pnīa. oīa pcta non purget.

dāpnatorꝫ· quia eorū affectꝰi
ta ſūt in malo cōfirmati ꝙ non
poteſt eis diſplicere peccatū in
quātū ē culpa ſed ſoluꝫ eis di
ſplicet iquātū eſt pena quā pa
tiuntᷓ · ratione cuiꝰ penitētiam
infructuoſā hn̄t· Juxta illđ ſa
pi· vi· Penitētiā agentes ⁊ pre
angustia ſpūs gementes. Vn
de talis pn̄ia nō eſt cum ſpe ve
nie ſed cū deſperatioē Tale au
tē non poteſt eſſe pccm̄ alicuiꝰ
viatoris hominis cuiꝰ liberū ar
bitriū flexibile eſt ad bonū &
ad malum Vnde dicē ꝙ aliqđ
peccatū ſit in hac vita de quo a
liquis penitere nō poſſit eſt er
roneum Cuiꝰ dicti ſūt due ra
tiones Prima quia ꝑ hoc tolle
retᷓ libertas arbitrij, quia q̄libet
p̄t eligere actꝰ ſuos· reliquit e
nim deus hominē in manu cōſilij
ſui· Secūda ratio ē Quia dero
garetur virtuti g̃tie per quam
mouē poteſt cor cuiuſcūqꝫ pec
catoris ad penitendū· iuxta il
lud puer· xxi· c· Cor regis in
manu dei ſui ⁊ quocūqꝫ voluerit
vertet illđ Secūdo mō dicē ꝙ
ōnia pecā nō remittuntur ꝑ̄ꝑ ē
inſufficientiā pn̄ie eſt etiā erro
neū Cuiꝰ dicti ſunt due rati
ones Prima eſt quia hoc re
pugnat diuine mie de qua dici
tᷓ iſto maē Johe· ij· ꝙ benignꝰ
⁊ miſericors ē ⁊ mlᵗe miſericor
die ⁊ p̄ſtabilis ſup malitia Vi
cereᵗᷓ quodāmō deꝰ ab homine

Liberum arbitrium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſi homo delei vellet q̄d de⁹ dele
re nō vellet· // Secūda rati
ō q: hoc derogaret virtuti paſſi
onis cristi p̱ quaƺ pnīa operat⁹
ſicut & cetera ſacramēta· ⁊ nō
eēt aliud dicē niſi ꝙ paſſio cri
ſti nō fuit ſufficiens meitū ad
delend⁹ ōnia pcc̄a hominū cū ta
mē ſcribit⁹ io. ij· Ipē ē ꝓpia
atio pro pcc̄as noſtris· nō ſolū
noſtris ſed etiā toti⁹ mūdi Vn
de ſimpliat⁹ dicēdū eſt ꝙ pnīa
delētur ōnia pcc̄a· nō ſolū ſeꝑ i
mo cēties· vnde ihero· ad ruſti
cū ⁊ poitur de pnīa di· ij· Sep
ties in die cadit iuſtus ⁊ reſur
git Si iuſtus quō cadit: ſi ca
dit quō iuſt⁹: ſed iuſti vocabu
lū nō pdit q̄ p̱ pnīaƺ ſp̱ r̄ſurgit
⁊ nō ſolū ſepties· ſƺ etiā ſeptua
gies ſepties Delinquēti ſi cōū
tat⁹ ad pnīaƺ pcc̄a donant⁹ ⁊ cui
donat⁹ pl⁹· pl⁹ diligit. Et ſeq̄t
Dauid q̄ƺ p̱ pnīaƺ adulterii ſiꝑ
⁊ homicidij veiā ipetrauit dum
dixit ps⁹ quinq̄geſimo· Miſerē
mei de⁹ vſqƺ· a pcc̄ō meo mū
da me· vñ dicit iero· i loco vbi
ſupra Concluſit enim de⁹ ōnia
ſub pcc̄ō vt miſereat⁹ oib⁹ Ex
hoc pƺ ignorātia dicētiū ꝙ ē ali
q̄d pccm̄ q̄d nō r̄mittit⁹ p̱ peni
tētiā ſcƺ peccatū i ſpm̄ ſcm̄· q̄a
ſcribit⁹ ma· xij· Qui dixerit v̄
bū cō⁹ ſpitū ſāctū nō r̄mittet⁹
ei neqƺ i p̄ſēti neqƺ i futuro· q̄s
impugnās ſcūs doctor dicit ꝙ
illa auctoitas hēt intelligi cuƺ

limitacōe ſcƺ h⁹ verbi de facili·
Et hāc etiā ſētētiaƺ hēm⁹ ab ō
nib⁹ doctoib⁹ Alias declarabi
m⁹ quid ſit· ⁊ vñ ꝓueiat· ⁊ q̄t
ſūt ei⁹ ſpēs· Agēti ergo peiten
tiā· pce dn̄e pce populo tuo· &
hec de ſecūdo principali

Circa terciū pricipale q̄d ſci
licƺ ſit q̄d nos iuducat ad pnīaƺ
Sciēdū ꝙ q̄tuor ſūt q̄ genera
lit⁹ nos mouēt ad peitentiā· ⁊
ōnia a d̄o ꝓuemūt ſcƺ bn̄ficia·
ſupplicia· promiſſa flagella· de
quib⁹ omib⁹ dicit Bnardus Ni
mis durū ē cor q̄d non molliūt
bn̄ficia· nec t̄rēt ſupplicia· nec
alliciunt ꝓmiſſa· nec caſtigant
flagella· Bn̄ficia p̄mo nos ia
tāt Nam ſi cōſidē⁹ bn̄ficia q̄ in
hac miſerabili vita ſuſcepi⁹ q̄ƺ
to maiora erūt bn̄ficia q̄n in pa
t̄ia eim⁹ q̄ amittere⁹ in pcc̄ō ex
iſtētes niſi pnīa facē ipſi⁹ p̄oc
cupaēm⁹· Scd̄o nos inducūt
ad penitentiā ſupplicia· quāta
enim ſint ſupplicia nobis data
ꝓ pcc̄as· cōſidēa p̄mū hoēm de
padiſo eiectuƺ· ⁊ totū orbem
diluuio peremptū· q̄uqƺ ciuita
tes igne cōbuſtas· Tercio idu
cūt ꝓmiſſa Multa nāqƺ ꝓmit
tūt⁹ penitētib⁹· vñ mat· Peni
tentiam agite q̄niaƺ appinquāt
r̄gnū celorū· hui⁹ enim ꝓmiſſio
nos inducē debƺ vt iſta facia⁹
libēt· Quarto icitāt flagella·
vt pƺ de dauid cui cū peccaſſet
dixit propheta· Non recedet

a iij

Limitatio ſententia de peccato in ſpm̄ ſctm̄ non remittendo.
De peccato in ſpm̄ ſanctum vide in ſabbato poſt Cineres.
Monentia ad poenitentiam. 4.
Poenitentia [illegible] purgatoria [illegible] peccata.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

de domo tua gladius Unde hoc
flagellū imme diate induxit e
um ad penitentiam Exſpectati
one ergo beneficiorum · timorē
ſuppliciorꝝ ſpe ꝓmiſſorū · ⁊ exē
plo flagellatorum inducamur
ad penitentiam dicentes Parce
domine parce populo tuo Quia ſi
cut dicit augꝰ et allegatur de
pe · di · vij · Baptiſatꝰ ad horã
ſecurus hinc exit · fidelis bn̄ vi
uens ſecurus hinc exit · agens
penitentiā ⁊ reconciliatus cum
ſanus ē & poſtea bene viuens
ſecurus hinc exit · agēs pn̄ia
ad vltimum & recōciliatus ſi
ſecurus hinc exit ego non ſum
ſecurus · penitentiā dare poſſuꝰ
ſecuritatē dare non poſſuꝰ · hec
ille Ergo clamemꝰ Parce dn̄e
parce populo tuo & cōcede in pre
ſenti gratiā & in futuro glori
am Amen

Feria quinta poſt cinerum
De penitentia ſermo ·

· A ·

AUdiui orōnem tuã
⁊ vidi lacrimas tuas
pſa · xxxviij · Solēt
antiquati ⁊ inueterati in pecca
tis duo querē · primo ſi ipſorū
pn̄ia tam ꝓlongata ſpēt veni
ā · ſecūdo ſi pacta penitentia ne
ceſſitetur deꝰ dare vitā eternā
Primū videtur eis dubitabile
Quorū ratio eſt · cū enim omne
tp̄s noſtre iuuentutis expoſue
rimus in laſciuijs · ⁊ vires nrē

iam ita declinauerūt ꝙ peccarē
nō poſſumꝰ · imo nec aliquod
bonū opꝰ operari valeaꝰ · quid
acturus eſt deus de nobis · ſi ꝓ
magnis peccatis penitētias mag
nas facere nequimus Ad hoc
breuiter reſpondens dico & po
no iſtam cōcluſionem piam · ꝙ
deꝰ acceptat quēcūqꝫ magnũ
peccōrem ad ſe reuententē etiã
quacūqꝫ detineat̄ etate & iniq
tate · quā cōcluſionē probo bre
uiter auctoritate ratione ⁊ exē
plo Primo ratione quoniam
q̄ꝫ diu homo ē in hac vita; hēt
liberꝝ arbitriū, quo pōt ſe flectē
ad bonū diuina grā precedente
⁊ mouente · ſed quacūqꝫ homo
detineatur etate aut iniquitate,
ſꝑ hēt liberū arbitriū · ergo ſēꝑ
pōt flecti ad bonū diuina grā
ꝑcedente · hanc rationem tāgit
magiſter ſn̄iarū li · iiij · di · xx ·
Declarat̄ auctoritate · nā dicit
leo papa ⁊ hēt̄ de peni · d · vij ·
Nēo deſperādꝰ ē cū in hoc cor
pe cōſtitutꝰ eſt qꝛ nōnūqꝫ qd̄
diffidētia etatis differt̄ cōſilio
maturiorē ꝑficit̄ · Et deuotꝰ ber
nardꝰ Deus libēt̄ peccōrem ex
ſpectat · benigne reuocat · hila
rit̄ recipit · ōnia pccā dimittit · et
miſſa grām infundit · infuſā mlt̄
tiplicat · mlt̄tiplicatā cōſeruat ·
Exēplo āt patē pōt de latrōe i
cruce qui poſt hoc vbū peccaui
meruit ianuas paradiſi · et licet
tali tp̄e vetuſtatis plura opari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

non valeas cor. de⁹ requirit ab
homine nõ manum ¶ Ex hac con
fidentia nõ differas quia pluẽs
mors decepit q̃ ſi diu vixiſſent
penitentiã egiſſent· quã perage
re nõ potuerũt ſupueniẽte morte
¶ Secũdũ aũt quod ¶ h S
q̃rebat᷑ erat ⁊ videbat᷑ ãbiguũ
Nã ſi dicas pacta penitẽtia ne
ceſſitat᷑ de⁹ daꝛe veniam· ergo
creatura poterit deũ coartaꝛe· ⁊
ſic aliq̃s nõ electus poterit ſal
uari · ⁊ non tractus ad ipſũ ire
poterit · cũ tamẽ dicatur per io
hãnem Nemo venit ad me ni
ſi pater meus qui miſit me trax
erit euꝫ· Si dicas deus nõ neceſ
ſitabit᷑ ad hoc· ergo ſtabit in
ſuo velle dare michi remiſſionẽ
⁊ forte peracta penitentia non
habebo veniã. de· mlťis nempe
legit᷑ ꝙ egerunt penitentiaꝫ &
tamen dãpnati reputantur· vt
patet de origene· queꝫ ecãa pu
tat ⁊ teñet dampnatum · queꝫ
tamẽ ſcim⁹ fuiſſe virũ artiſſime
penitentie ¶ Hanc ſecundã du
bitationem declarãs dico cum
ſcõ tho· i· ſen· di· vi· ar· i· ꝙ ne
ceſſariũ dicat᷑ dupliciť ſcꝫ abſo
lute ⁊ cõdicionaliť · Neceſſariũ
abſolutũ ẽ illď qď ita eſt neceſ
ſariũ ꝙ nullo mõ vitari poſſit·
ſicut neceſſariũ eſt õnem homi
nẽ mori· Neceſſariũ aũt ex con
ditione ẽ illď ſine quo aliquid
fieri pt tamẽ cõueniẽti⁹ fit per
ipſũ· verbi gratia volo padua i
re· vincẽciaꝫ equus eſt michi ne
ceſſarius . non ꝙ ſine equo ego
nõ poſſuꝫ ire ſed qꝛ cũ equo po
tero cõuenienti⁹. In ꝓpoſito nõ
neceſſitabitur deus dare veniã
abſolute· qꝛ ſi nollet, homo non
poſſet ipſũ coartaꝛe · ſed neceſſi
tabit᷑ ex conditione q̃a ipſe ꝓ
miſit ꝑ ꝓphetã ezechielẽ cap·
xviij · Et ſi iuſt⁹ egerit peniten
tiã de õnibꝰ peccatis ſuis · õniũ
iniquitatũ eius no recordabor.
Hoc patꝫ in epiſtola de ezechi
a & in euangelio de centuriõe
quos de⁹ exaudiuit quantũcũ
ꝙ pccõres eſſẽt · dic hiſtorias
ſi placꝫ ⁊ cõclude thema Audi
ui ⁊c̃ ¶ Circa iſtaꝫ penitentiaꝫ
tria notabim⁹ iſto mane· S
¶ Primo penitẽtie incitacõem
¶ Scďo eius mlťiplicitatẽ
¶ Tercio ei⁹ remocõeꝫ ¶ C·
¶ Circa p̃muꝫ nota ꝙ quinqꝫ
ſũt q̃ nos icitant ad hanc peni
tẽtiaꝫ pagẽdaꝫ ſcꝫ natura· ſcp̃
tura· grã· gloia· ⁊ culpa· Naꝫ
p̃mo icitat natura· qꝛ pnĩa res
q̃dã natural᷑ ẽ iõ noſtre nature
cõformis· q̃ t'pliciť clamat ſcꝫ
aptitudīe· dictamine · ⁊ pſecu
tiõe Primo aptitudine· nã dif
fert natura hoīs a natura ãgeli
ꝑ aptitudinẽ peitẽdi· ſi enꝫ an
gel⁹ peccat nõ ẽ ſuſceptibil᷑ pnĩe,
hõ ãt apt⁹ nat⁹ ẽ peitẽ· ille ꝓpť
natuꝛe ſbtilitateꝫ ad qď ſe cõuerꝫ
tit totaliť ſe cõũtit ſic ꝙ macu
la que ſel᷑ cecidit in intellectuꝫ
¶ a· iiij

Marginalia: impius. — Quinque incitant ad penitentiam. — Natura tripliciter incitat ad penitentiam. — Necessarium duplex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Vlterius pn̄ia expurgai poſſit.
homo vero quia corporeꝰ eſt ⁊
fragilis peītentie ſuſceptibilis
eſt. Cōſtat ergo ꝙ hec ꝓprie
tas ē vtil' homī. imo in tan
tum vtilis ꝙ ſi eam dyabolus
habere poſſet mille martiria ſu
ſtineret. Sed ſtultiſſimus eſt
qui rem vtiliſſimā tenere neſcit
aut per negligentiam nō exer
cet. O miſer ergo ipſam exerce
dicit natura. nec in formam di
abolicam velis te conformari.
quia in illo prouerbio ſcribit͛.
Humanum eſt peccare. angeli
cum emendare. diabolicum in
peccato perſeuerare ¶ Secun
do nos incitat ad penitentiaȝ ip
ſa natura dict̄ amine Naȝ homi
ni impreſſa ē lex natural'. q̄ ab
exemplari legis diuine t͛dita
ordinē naturalē cōſeruari iubet
Vnde io. damaſcenꝰ dicit Inſe
ruit nobꝭ iudicator vbi quid ca
uendum. quid agenduȝ ē legi
mꝰ. Ab hac lege natia. ab hoc
iudicatorio naturali exieruut
leges. emanauerūt iura. dicta
ta ſunt inſtituta ¶ Quero q̄d
eſt huius legis principale dic
tamē. puto innocentiā eſſe ſer
uandam. ⁊ amiſſā recuperādaȝ
quantum poſſibile eſt. adeo vt
nihil nocumēti relinq̄tur ſine e
mendati one ⁊ ſatiſfactione. nō
ſolum in hominē ſed etiā in deū
Quia ſi iniurias factas in homi
nē arguunt emendaē mlt' fortius

gis iniurias deo factas. Non e
nim dubitas peccatum factum
eſſe aut per trāſgreſſionē diuie
legis. aut per corruptionem ſu
e imaginis Clamat ergo miaȝ
dei lex naturalis Clamat inq̄ȝ
dictādo. inſtigādo. obiurgan
do dicens Penitentiaȝ age id ē
iniurias deo irrogatas emenda,
¶ Tercio clamat natura pſe
cutione ⁊ furore Nō ne natura i
bene actis parit gaudiuȝ. i ma
le actis parit triſticiam ⁊ dolo
rem. vt dicit ſeneca Et hec mō
ſtrant dolores penitentiales. q̊s
ſtatim īcurrimus poſt peccatū
Statim enim dolemus ⁊ inge
miſcimus cogente illo ſeminari
o iuſticie naturalis. Patet de ca
in qui ſtatim poſt necē fratris
ſui abel doluit ſe occidiſſe ⁊ eru
buit faciem domini. ⁊ magnitu
dinem doloris illiꝰ terribili ver
bo noiauit. ideo dicebat pſal.
Corrupti ſunt & abhominabi
les facti ſunt. ſcilicet ſibi ipſis
qui peccauerunt. ¶ Secun
do principaliter incitat nos ad
penitentiam ſcriptura et hoc tri
bus modis ſcȝ miſteiis figura
rū. verbis p̄dicantium. ⁊ exem
plo ſanctorū patrum ¶ Primo
clamat miſterijs figurarū quā
do eam ita collaudat. dicēs pei
tentiaȝ eſſe ex mortuis reſurre
ctionē. de egiptiaca ſeruitute li
berationem. de carcere extracti
onē. a vincul' ⁊ cathenis ſoluti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

onē. de vetuſtate renouationē
ruine ſpiritualis releuationē.
vulnerū ⁊ plagarū medicatio
nem. ad tribunal iudicis reuo
cationē ⁊ itroductionē. cum
deo r̄conciliationem. ad patrē de
regiōe lōginqua reuerſioēm.
hereditatis reſtitutionē. ad ſa
lutis portū deductionē. ouicu
le pdite inuentionē. ad gregē
pijſſimi paſtoris r̄portationē.
Vnde eſt hic incluſā illa parabo
la Gaudiū eſt āgelis dei ſup v
no peccatore penitentiā agente
Quis ad iſtas obſurdeſcat vo
ces Sanguis tuus ſuper caput
tuū Non vis ex mortuis reſur
gere iace ⁊ putreſce. nō vis de
carcere ⁊ ſeruitute liberari. ſeq
ris quia vis dāpnari ¶ Secū
do clamat verbis ⁊ tubis p̄dican
tiū. qui quidē ſunt miniſtri ver
bi dei. ſequentes p̄dicatiōis mo
dū ihesu criſti dicētis Peniten
tiam agite appinquat enim r̄g
nū celorum Et ſi vmq̄ȝ fuerunt
p̄dicatores nūc ſunt p totū or
bem terrarum famoſi concitantes
populos. dei religionē augmē
tantes. ita q̄ eorum ſermo iā
exiuit in ōnem terram. Quis
fuit beatus vincētius martir.
quis frater manfredus. q̄s
frater vēturius. quis frater ludo
uicus de piſis. quis reuerendus
magiſter leonardus de vtino.
quis magiſter angelus de bono
nia. quis magiſter paulus de
bononia. quis magiſter barto
lomeus de labazio. quis magr
alexandr de bononia. quis an
thonius macho de fouencia. q̄s
magiſter albertus de paruſio.
quis magiſter venantius de pa
ruſio. q̄s magiſter lucas de p
uſio. quis frater anthonius ori
a de bononia. quis frater āthoi
us de florencia. quis magiſter
āthonius de alexādria. quis ma
giſter andreas de pera. q̄s ma
giſter iohānes de raguſio. q̄s
magiſter iohānes dominici. q̄s
magiſter thomas de vtino. q̄s
magiſter nicolaus de monte ni
gro Quis papa benedictus or
dinis predicatorū. quis innocē
tius. quis magiſter iohannes
de turrre cremata. quis magi
ſter iohānes de neapoli. quis
magiſter leonardus de neapo
li. quis frater paulus de neapo
li. quis frater gabriel de roma
quis ſanctus bernardinus. q̄s
frater aelbertus. quis frater io
hannes capaſtrana. quis fra
ter anthonius de bitonto. Quis
frater robertus de ſenis. ⁊ alij
innumerabiles aliorum ordinū
¶ Tercio clamat exemplis
Que fuit penitentia iohannis
baptiſte de q̄ ſaluator ait. Int
natos mulierum non ſurrexit
maior iohanne baptiſta Et ec
cleſia de ipſo canit. Antra deſer
ti teneris ſub annis. Que fuit
penitentia marie magdalene

annis xxx. Que fuit p̄m̄a ma
rie egiptiace. Que fuit penitē
tia bartholomei q̄ cēties p di
em ⁊ nocte ̄ orauit. que fuit pe
nitentia ieronimi. que fuit pe
nitentia pauli heremite. que
fuit penitētia ātonij. que fuit
penitentia auguſtini. que fuit
penitentia gregorij. q̄ fuit pe
nitentia bernardi. bn̄dicti. ba
ſilij. dnica diſciplinantis ſe ter
nocte. frācisci. pet' martiris
pempti xp̄t' fidez. lucie. cecilie.
virginis glorioſe & filij eius
ſaluatoris nr̄i benedicti. moiſi
helie. heliſei & plimorū aliorū
¶ D ¶ Tercio principalit' incitat
diuina grā. ipa eni est q̄ frequē
ti viſitatiōe venit ad hoſtiū mē
tis nr̄e. & pulſat deforis. vt is
qui intus eſt aperiat. Vn̄ apo
cali. iij. Ego ſto ad hoſtiū &
pulſo. ſi quis aperuerit mihi in
troibo ⁊ cenabo cū eo. Vertibi
le ⁊ reuertibile eſt liberū arbi
triū. Apire aūt eſt grē cōſentie
Sz q̄d eſt penitē niſi viſitanti
grē cōſētire. Sed iſta grā tri
plici pulſu pulſat. Primo mē̄o
riam refricando. ſecundo ſollici
tando intelligentiā. tercio incli
nando voluntatem ¶ Primo
refricat memoriam dicens illd̄
apl'i Memor eſto vn̄ exieris.
⁊ bernar Memento homo vnde
venis & erubeſce. vbi es & in
gemiſce. q̄ vad' & cōtremiſce
⁊ leo papa. agnoſce hō digni

Gra triplici pulsu pulsat.

tatē tuam & noli te iterum ſer
uituti diaboli ſubicere Memen
to cuius corporis ⁊ cuius capi
tis membrū ſis. illius equidem
qui te lauit a peccatis tuis in ſā
guine ſuo ⁊ vulnera noſtra ſu
o proprio liuore ſanauit ¶ Se
cundo ſollicitat intelligentiam.
faciens eam ſalubriter conferre
quantum ſit bonum ſi peniteat
opponens ei illud eccleſiaſtici
xiij Si penitentiam non egeri
mus omnes peribim⁹. ⁊ ſi iſte
due pulſationes recipiantur a
penitente pulſat tercio ipingen
do & inclinando voluntatem ⁊
tunc conuertitur ¶ Et ſi q̄ris
quare gratia non intret ad te
Dico quia firmaſti oſtiuz cor
dis tui vectibus ferreis & ca
thenis & peſſimis malis propo
ſitis Vnde luxurioſ⁹ ponit oſti
ariam dominaz voluptatem cū
tota ſua legione carnalium vo
luptatum. Et vſurarius ponit
oſtiariam dominam auaritiam
cum turba mundanarum cupi
ditatum lucrorū ⁊ denariorum
Et ambicioſus ponit oſtiariā
dominam ſuperbiam cum tota
turba elationum mentalium.
& ideo tot obſtantib⁹ & impe
dimento exiſtentib⁹ gratia nō
poteſt intrare Tranſit ergo ad
oſtia pauperum humilium &
ſimplicium. quia non alta hui⁹
ſeculi elegit. ſed que infima ⁊
humilia ſunt vt patet. i. cor.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

¶ Quarto ꝯ hoc pricipalit̃ vo
cat gloria & culpa · glã qꝛ ſine
pñia gloria ꝓuabimur · Culpa
qꝛ ꝑ ipſã vide⁹ nos perituros ꝯ
in eternũ dãpnandos ¶ D

¶ Circa ſcdm pricipale · Multipli
cẽ penitentiã ponũt doctores re
ꝑtaꝫ in varijs locis ſacre ſcrip
tuẽ · Pria ẽ pñia falſa de q̃ hẽt̃
i decreto de pe · di · v · ꝯ ſũt ver
ba inocẽtij qui ait Falſã ãt pei
tẽtiã eẽ cõſtat cũ ſpretis plib⁹
de vno ſolo agit̃ penitẽtia · aut
cũ ſic agitur de vno vt non di
ſcedat̃ de alio. Vñ ſcriptũꝫ eſt
ꝑ apoſtõlũ · qui totaꝫ legem ſ
uauerit offendat aũt in vno fa
ctus ẽ omniũ reus ſcꝫ quantuꝫ
ad vitam eternam · Et ibidem
Falſã etiã pñia eſt qñ peitens
ab officio negociali vel curiali
non recedit quod ſine peccatis
agi nullatenus ꝓualet · aut ſi o
diũ in corde geſſerit · aut ſi offẽ
ſo cuilibet non ſatiſfaciat. aut ſi
offendenti offenſus non indul
geat · hec ibi vt ſupra ¶ Se
cũda ẽ penitentia iniqua ſicut fu
it penitentia iude · Vñ pꝫ de pe ·
d · iij · Scelerátior oib⁹ extitit
iudas quem nõ pñia reuocauit
ad dñm ſꝫ deſperatio traxit ad
laqueũ · Et matheus · Judas
penitentia ductus abijt ad prĩ
cipes ſacerdotum dicẽs peccaui
tradens ſanguinem iuſtum Vn
de iudas non penituit vere ſed
ficte vt habetur de pe · di · iij · v
bi dicitur Judas, inquit, pecca
ui tradens ſanguinem iuſtuꝫ ſꝫ
in pectore habuit ignem alie
nuꝫ · quo inſlante currit ad la
queuꝫ · indignus autẽ remedi
o fuit qui non pura mente peni
tuit · Vnde ſequitur iſta cõclu
ſio ꝙ agens penitentiã nõ ſpe
rans veniam fruſtra agit · habe
tur iſta concluſio ab ambroſio
Et allégatur de · pe · di · i · vbi
dicitur Nemo põt bene agere
penitentiam niſi qui ſperauerit
indulgentiam ¶ Tercia peni
tentia eſt deſperata & iſta ẽ pe
nitentia dampnatorũ · qui licet
continue agant penitentiam il
lam tamẽ agunt infructuoſã ·
quia ibi non eſt auctoritas ne
qꝫ claues petri vt dicebatur ſu
pra, ſapi · v · Penitentiã agẽtes
& pre ãguſtia ſpũs gemẽtes ·
ꝯ ita ſũt indurati ꝙ ſi vellẽt ꝓ
ꝑe penitere nõ poſſẽt ¶ Quar
ta ẽ penitẽtia vera ꝯ bona de q̃
ait bernard⁹ O felix penitẽtiũ
huĩlitas O bona ſpes cõfitẽtiũ
q̃ꝫ facile vincas inuincibilẽ · q̃ꝫ ci
to tremebũdũ iudicẽ cõuertis
in piiſſimũ patreꝫ · Hãc ſeq̃ de
bem⁹ · hãc ãplecti totis vibus
nõ ceſſem⁹ · per hanc enim deue
niem⁹ ad optatum finem · iſta
eſt illa penitẽtia quã ſancti con
feſſores ac patres noſtri prio
res ſeruauerũt · patet in dauid
in maria magdalẽa · ¶ F
Circa terciũ principale ſciẽdũ ·

Retardantia a penitentia.

ꝗ plura ſunt quibꝰ retardant
homines a penitentia agenda ⁊
ſunt iſta. Puſillanimitas. pu
dor. horror. delectatio peccādi
ſpes diu viuendi. deſperatio gra
tiam optinendi. timor recidiuā
di. exemplū delinquēdi. cōſue
tudo peccandi ⁊ cōfidentia de di
uina miſericordia. Primo puſil
lanimitas mltos retinet ne ag
grediātur ad penitētiā putantes
nō poſſe tot ⁊ tāta ſuſtinē. Cō
tra ait criſtꝰ mat. xi. ca. Iugū
enim meum ſuaue ⁊ onꝰ meum
leue. Iſtis nāqꝫ accidit ſicut e
quo vmbroſo q videns feſtucā
in via trabē putat Plurēs re
trahit pudor confitendi conſide
rātes grauitatem ſuorū peccato
rū. Cui opiniōi cōtrariatur ope
ris inuerecūdia. verentur dicere
ſed nō verētur facē. Opponitur
etiā illud quod habetur in gloſa
Verecūdia magna pars eſt peni
tentie Nō nulli habent horro
rem ſatiſfaciendi Contra quos
dicit aplūs Hoc momentaneū
⁊ leue eſt Quidā aūt habent
delectationem peccandi Cōtra
quos gregorius Momentane
um eſt quod delectat eternum
quod cruciat Nō nulli habēt
ſpem diu viuendi. ſed dominꝰ
noſter dicit Securis ad radi
cem arboris hominis poſita eſt
Alios autē retinet deſperatio
gratiā optinendi Contra quos
dicitur Quacumqꝫ hora ingemu
erit peccator exaudiā eum:
Dicūt alij habeo timorē recidi
uādi Contra quos dicit augꝰ
Quādo cecidi erexit me. quan
do ſteti tenuit me. qñ iui dux it
me. Plurēs etiā retinet exem
plū delinquendi. ſed ſtultꝰ ē
qui videt aliquē cadentem ſi nō
ſit in eodem loco cautior. Nō
nullos etiā cōſuetudo peccādi re
tinet Cōtra quos dicitur ieremie
xiij. Si mutare pōt ethiops
pellē ſuam aut pdꝰ varietates
ſuas & vos poteritis benefacere
cū didiceritis malū Cōfiden
tia quoqꝫ de dei mia mltos plerūqꝫ
retinē ſolet. immo omēs ne ad
penitētiā currāt. dicētes deꝰ fe
cit me & ſaluabit me. ego non
pecco p maliciā ſꝫ ex fragilita
te in fine dabit veniā Cōtra quos
dicit grego. Miſericordiam dei
debeꝰ erubeſcē ſi iuſtitiā eiꝰ no
lumꝰ formidare. Nō ſic ergo i
pij nō ſic. ſꝫ accedite ad deū &
illuminamini. ſicut dictum eſt
in epla ⁊ i euāgelio. ⁊ ſic facies
auime nō cōfundentur vt dicitur in
pſ. ſed audiet vocē veſtrā ⁊ vi
debit lacrimas veſtras ſicut di
ctum fuit in principio. Amen

Feria ſexta pꝰ cinerū. ſer
mo de caritate

Cce ieiunatiſ ad lites
⁊ cōtētiōes. pſā. lviij.
Peccatoribꝰ cōſum ē
in duobꝰ ſermonibꝰ precedētibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quō ipſōs penitere oporteat ſi
veniam cupiūt de eorūm pecca
tis ꝑpetratis adipiſci. Nunc cō
ſequent᷑ quia pmā ⁊ alia bona
facta extra caritatē ad ſalutis
premium minime valent vt at
teſtant᷑ ſācti doctores ¶ A
Et maxime aug⁹ libro de pati
entia Et allegat᷑ de pe. di. iij.
vbi dicitur Poteſt etiam refer
ri memoria bonoꝝ vel ad mitio
rem penam habēdam. vt bona
que inter mala fiunt non ꝓfici
ant ad preſentis vite vel ſui tuē
premium optinendum. ſed ad
tolerabili⁹ extremi iudicij ſup
plicia ſubeunda ſicut de fide ac
ceteris que ſine caritate hn̄t᷑.
hec ille ibi Et de pe. ibidē ⁊ ſūt
verba auguſtini. Scriptū eſt
ſine caritate neminem ſaluū eſſe
Et de. pe. di. ij. capitulo Si ſe
mel quis notatus fuerit inuidi
e Et eſt autoritas ſancti ꝓſpe
ri orıgialit᷑ de vita cōtemplatia
Sicut enim ſine via null⁹ ꝑue
nit quo tendit ita ſine caitate q̄
dicta eſt via nō ambulaē pn̄t
homines. hec ille Hec etiam vi
detur fuiſſe ſētentia ſaluatoris
in euangelio dicentis Diliges
dominū deum tuum ex toto cor
de tuo & ex tota mente tua &
proximum tuum ſicut teipſū.
quaſi diceret ꝙ amor caritatis
et dilectio precedunt omnes
noſtras operationes que meri
torie eſſe debent ¶ Oſtenditur

[margin, handwritten:] aritas / t via / salute.

autem ratiōne. Quoniam ope
ra vite prouenıunt ab habente
vitam. ſed exiſtens in peccato
mōrli carꝫ vita. ergo ab eo nō
procedunt opera vite ¶ Et de
clarātur ſic ille due propoſitio
nes. Prima ꝙ opera vite pro
ueniunt ab habente vitam. qꝛ
nemo dat quod non habet. ſꝫ
ꝙ exiſtens in peccato non ha
beat vitam. nota gregorium
dicentem Plangitur corp⁹ a
quo receſſit anima & nō plan
gitur anima a qua r̄ceſſit de⁹.
Quaſi dicat. ex ſeparatione aı̄
me a corpoē moritur homo ſed
ex ſeparatione anime a deo mo
ritur anima. qne mors aıe eſt
magis plāgenda q̄ꝫ mors cor
poralis. ¶ Contra dilectores
huius ſeculi. qui nō dico deplo
rant peccata filiorū & parentū
pmo ad peccata incitant᷑ ⁊ hor
tantur & cum pei⁹ fecerīt glo
riantur. Hoc exemplificare po
tes in pluribus. O cecitas men
tis O imbecillitas intellectual᷑
O ſēſualitas beſtialis. que ita
hominem obtenebrat vt iſta nō
cognoſcat ¶ Ex hoc etiam pa
tere poteſt. Nam arbor vidis
floret ⁊ fructificat arbor ſicca
nō floēt neqꝫ fructificat ſꝫ mar
cet ⁊ ignē poıt᷑ Sic homo vi
uens hoc eſt in caitate exiſtēs
floret & fructificat quia ei⁹ o
pa ſuut meritoria. ſēd mortu⁹
homo & ſiccus hoc ēſt extra ca

ritatē exiſtens non floēt neqȝ fructificat ſed marcȝ ⁊ in ignē mittitur. Nec fuit criſti ſententia q̄ palmites cum areſcūt in ignem mittuntur & ardet. Ideo iſto mane habendus ē ſermo de caritate & dilectione, ne ꝓpt ignorantiam & omiſſionez huius virtutis amitterem⁹ quid quid facturi in iſta quadrageſima eſſemus ſcȝ ieiunia. orationes. abſtinentias. vigilias. elemoſinas. eccleſiaruȝ viſitationes & quecumqȝ alia que nobis valere poſſunt ad augmentum glorie & ad diminutionez pene Hanc virtutez commēdabat apoſtolus p̄mo co. xiij. ca. dicens Si linguis hominum loquar ⁊ angelorum caritatē au-tem autem non habeam factus ſum velut es ſonās. aut cimbalum tinniens. vſqȝ nichil mihi prodeſt Et aug⁹ Sola inquit dilectio diſcernit inter filios dei ⁊ filios diaboli. ſi ergo ſignent ſe ſigno crucis. ſi reſpōdeant omnes amen. cantent oīs alleluya. baptiſentur ōnes. intrent eccleſias. repleant ꝑtes baſilicarū. non diſcernuntur filii di a filiis diaboli niſi caitate Qui non habēt caritatem non ſunt nati ex deo. qui habent ex deo nati ſunt. hec ille Ideo xp̄s reprehendit nos iſto mane in epiſtola dicens Ecce ieiunatis ad lites & contentiones id ē pe-

Exercitia quadrageſime

Not. effectum dilectionis

tentiam agitis extra caritatem & in euangelio dicit Dico aūt vobis diligite inimicos veſtros Benefacite hys qui oderūt vos hoc eſt caritatez habeatis Dic hiſtoriam vtriuſqȝ ſi placet vſqȝ in finem

Circa iſtā caritatem tria videbimus.

Prīo caritatis diffinitionē
Secūdo caitatis oꝑpōnē
Tercio caitatis amorem

B

Circa primum varios modos vidi intelligendi caritatē Et primus eſt vulgariū Imaginantur namqȝ vulgaēs caritatem eē elemoſinam. & maxime decipiuntur. cum vna habeat rationam contemplatiui aliā rationem operatiui Sed iſta non pertineut ad noſtrum propoſitum. Dimittendo ergo vias vulgarium. & accipientes viam ſacrorum doctorum inuenimus varios doctores vario modo diffiniuiſſe ⁊ deſcripſiſſe caritatem omnes tamen bene. Nam paulus apoſtolus dicit p̄mo & diffinit eam ſic; Caritas eſt finis precepti. de corde puro. conſcientia bona. & fide non ficta. Et ſumitur in propoſito finis cōſummationis quia caritas eſt conſummatio ſiue perfectio omnis precepti. poteſt etiam dici finis terminationis omniū p̄ceptoruȝ q̄ ōnia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

opa que ſūt in precepto tendūt
ad caritatem vt magis ac ma
gis habeatur ¶ Secūdo dicit̄
de corde puro id ē intellectu pu
ro vt ait gloſa ¶ Tercio dicit̄
de cōſcientia bona id eſt ſpe qꝫ
qui puram habet conſcientiā ſe
cure ſperat ¶ Quarto dicit̄ fi
de nō ficta id ē ſimulata vel nō
fragili ſed int̄ aduerſa pati for
titer · ita vt propter amorem ō
nia tolerentur ꝛ ſuſtineantur
Vnde dicit auguſtinus ꝛ habe
tur de pe · di · iij · in fine Siquis
autem non habens caritatem q̄
pertinet ad vnitatem ſpiritus
et vinculum pacis, quo catho
lica eccleſia congregata cōnec
titur, in aliquo ſciſmate cōſtitu
tus, ne criſtuꝫ neget patitur tri
bulationes · anguſtias · famem
nuditatem · ſitim · perſecutioneꝫ
pericula · carceres · vincula · tor
mēta · gladiū · flāmas beſtias
ꝑ ipſam crucē timore gehenne
et ignis eterni · nullo modo i
ſta culpanda ſunt, ymo vero ꝛ
hec laudāda eſt patientia · Nō
enim dicere poterimus melius
ei fuiſſe vt criſtum negando
nichil eorum pateretur que cō
fitendo paſſus ē · ſed eſtimand̄
ēſt fortaſſe tolerabilius ei fu
turum iudicium q̄ꝫ ſi criſtū ne
gando nichil eorū pateret̄ ·
vn̄ illud quod ait apoſtolus ·
Si tradidero corpus meuꝫ ita
vt ardeam caritatē autē nō ha

Scbiſmatis periculum

buero, nihil mihi ꝓdeſt. nihil ꝓ
deſſe intelligat̄ ad regnū celoꝝ
optinēd̄ nō ad extremi iudicij
tolērabilius ſupplicium ſubeūd̄ Et
īfra Hec āt ꝓpt̄ caritateꝫ dicta
ſūt, ſine qua i nob̄ nō poteſt eē
vera pnia · hec ille Jō dicebat
in fide non ficta hoc eſt ſimula
ta vel fragili ſed inter aduerſa
fortiter pati ¶ Secūdus dif
finiens caritateꝫ eſt beatus pro
ſper in libro de vita contempla
tiua dicens ¶ Caitas eſt vt mi
chi videtur recta voluntas ab
omnibus terrenis ac p̄ſentibus
prorſus auerſa · iuncta deo inſe
perabilit̄ ꝛ ignita igne quodā
ſpiritus ſancti, a quo eſt ꝛ ad
quem refertur intenſa · inquina
menti omnis extranea · corrup
tionis neſcia · nulli vicio muta
bilitatis obnoxia · ſuper omnia
que carnaliter diligūtur excel
ſa · affectionum omnium potiſſi
ma · diuine cōtemplationis aui
da · in omnibus ſēper inuicta ·
ſumma deuotionum bonarum.
ſalus morum · finis celeſtium p̄
ceptorū · mors criminum · vita
virtutum · virtus pugnatorū ·
ſanctarum mentium arma · cau
ſa meritorum bonorum · premiū
perfectorum · ſine qua null9 de
o placuit. cum qua non potuit
aliquis peccare · fructuoſa i pe
nitentibus · leta in proficiētib9 ·
glorioſa in perſeuerantibus ·
victorioſa in martirib9 · opero

Caritatis deſcriptio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſa in õibꝰ õino fidelibus · ex
qua quidquid eſt boni opis vi
uit · A qua auctoritate plures
potes cape concluſiones ſecũdũ
intelligentiam quam habes
Tercıꝰ ẽ magr̄ ſen · libro iij · ſen
tẽ · di · xxvij · dicens Caritas ẽ
dilectio q̃ diligitur deus ꝓpter
ſe · proximus ꝓpter deum &
in deo · Quartus eſt augꝰ di
cens Caitas eſt virtus qua vi
dere deũ & ꝑfrui deſideramꝰ
Quintꝰ eſt btũs thomas ſecũ
da ſcđe · q · xxiij · ar · iij dicens
Caritas ẽ amicitia quedã ipſiꝰ
hois ad deuz qua videlicet deus
ꝓpt̃ ſe ⁊ ꝓximꝰ ꝓpter deuz dili
gitur Pro cuiꝰ declaratione
ẽ notãdũ ſecũdũ philoſophuz
viij · ethi · ꝙ nõ q̃libet amor ha
bet ratiõnẽ amicitie · ſed amor q̃
ẽ cũ beniuolẽtia qñ videlicet ſic
amamꝰ aliquẽ vt ei bonũ veli
mꝰ · ſi aũt rebꝰ amatis nõ bonũ
velimꝰ ſed ipſũ eorũ nobis bo
nũ velimꝰ · ſicut dicimus amaẽ
equũ aut aliquod hꝰmodi · nõ
eſt amor amicitie ſed cuiuſ daz
concupiſcẽtie · ſed nec beniuo
lentia ad hoc ſuffiat ſed requi
rit quedã mutua amatio · ex e
o ꝙ amicus eſt amico amicus ·
talis mutua beniuolentia fũda
tur ſuꝑ aliqua communicatiõe
Et cũ igitur ſit aliqua cõmuni
catio hominis ad deũ ſecũdũ ꝙ
nobis ſuam bonitatem cõicat o
portet ſuꝑ hac cõmunicatione a
liquã amicitiã fundari · de qua
loquitur apo · i · ad corin · i · ca ·
Fidelis deus per quem vocati e
ſtis in ſocietatem filij eiꝰ · que
quidem amicitia fundata ſuper
tali cõicatione vocatur caritas ·
vnde patet ꝙ caritas amicitia q̃
dam eſt hõis ad deũ Et ſic põt
patere diffinitio caitatis ſcʒ q̃d
ſit caritas · et hoc de primo
Circa ſecundũ pricipale C ·
Solet vſus ſacre ſcptūre acci
pere odiũ dupliciter · primo nã
ꝗ accipit odiũ pro odio bono
& meritorio & tale eſt odiuʒ
cõtra prauitates & peccata · ſe
cũdo accipit odiũ pro odio ma
lo & iniquo · de primo loquitur
propheta dauid i pſalmo Per
fecto odio oderam illos & ini
mici facti ſunt michi Huiꝰ
odij ponit beatus auguſtinus
ſignum Quia in eo diſcernunt
qui in veritate prauos & iniq̃s
odiunt · eos fugiunt · non con
uerſãntur cum eis · etiaʒ ſi ſem
per eorum inimicitias habere de
berent Illi vero qui in veritate
non odiunt malos & iniquos
ſunt qui quamuis deteſtentur
eorum prauitates ⁊ malitias · ⁊
eis non placent eorum mores
nichilominus cũ ipſis conuerſã
tur · honorant eos · aſſentiunt in
multis eorum voluptatibus &
delicijs · faciunt contractus &
mercantias ſuas cum ipſis · cõe
dunt bibunt ⁊ vadũnt cũ eis ·

Eſſe etiam amorem ſine amicitia.

Odiu
bonu
malu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

⁊ quod peius eſt etiaꝫ parentē
las contrahunt cū eis . non ad
uertētes ꝙ ex hoc ſequitur ap
probatio ⁊ quaſi cōſuetudo &
alleuiatio taliū malorū. ⁊ tal̄
vſus cōuertitur in cōſuetudinē
⁊ deſinit eſſe remedij locus &
fiunt licita que fuerunt vicia .
Vnde dicit moral̄ ſeneca ad lu
ciliū Deſinit eſſe remedij loc⁹
vbi que fuerūt vicia virtutes fi
unt. Et aug⁹ in libro enchiri
dion ca .viij. Peccata quātus
magna ⁊ horrenda ſint tamen
cū in cōſuetudinē venerit aut p
ua aut vilia eſſe creduntur. vſ
qꝫ adeo vt non ſolum occul
tanda verū etiā diffamanda p̄
dicandaqꝫ videntur. Legim⁹ in
hiſtoriis gentilium ꝙ due fue
runt ciuitates gentiliū magne
quo ad mores ⁊ virtutes . q̄ ex
hijs v̾tutib⁹ ad magnos hono
res & diuitias venerunt . Vna
erat in grecia ſcꝫ ciūtas atheniē
ſium ⁊ alia ĩ italia ſcꝫ ciuitas
romana In prima enī tam diu
durauit prudētia ⁊ fama q̄ꝫ diu
ſapientes ⁊ prudētes habuerūt
prauos odio . ſꝫ poſtq̄ꝫ ceperūt
eos honorare atqꝫ defect⁹ eoꝝ
nō arguere intantū multiplica
ta eſt prauitas vt ex bonis ⁊
virtuoſis pauci remanerēt Ex
hoc enim ĩ breui ciuitas defecit
De roma etiā legitur . prout
declarat aug⁹ in libro de ci . dei
Introducens ſapientiaꝫ catho

nis vt ponit ſaluſtius in catheli
nario Inter bonos ⁊ malos di
ſcrimen nullū . ōnia virtutis p̄
mia ambitio poſſidet . Hinc eſt
ꝙ totus mūdus radiatus euel
litur Quia que ſolebāt hoīēs in
fames facere hodie faciūt virtu
oſos Hodie aggrauātur virtu
tes . exaltātur vicia maxie vici
ū vſure inhoneſtatis ⁊ ſpurcicie
duplicitatis de q̇bo ē meli⁹ ta
cē q̄ꝫ loq̄ O ſapiētia huius ſecu
li q̄ꝫ fatua effecta es, o malicia
diaboli q̄ꝫ iniq̄ decipis hoīēm
O malorū prauitates quot reg
norum . quot ciuitatū . quot ho
minū cōfuſionis ⁊ deſtructiōis
cauſa eſtis Figura habetur in
geneſi . capitulo de ciuitatibus
gomorre quas propt̾ multipli
citateꝫ ſcelerum ⁊ iniquitatuꝫ
deus magno furore ⁊ igne con
ſumpſit Vnde circa iſta habere
odium, virtus eſt, non vicium.

Odium iniquum.

¶ Secundo accipiebatur odi
um pro odio iniquo de quo pſ
ait Odio iniquo oderunt me g̅
tis Et vt declarat ſanctus tho
mas ſecūda ſecūde . que . xxv .
Oritur ex duplici cauſa . prima
eſt inuidia . ſecūda eſt ira . Na
ſcitur namqꝫ odiū ex inuidia
quia inuidia eſt triſticia de bo
no alieno ad quam ſequitur de
ſiderū priuationis illius boiq̄d
proprie eſt odiuꝫ . quia ſicut a
mor eſt bonū velle amico id eſt
ꝙ amic⁹ habeat bonū ita odiū

Duplex cā Odij.

Odij fructus.

oppoſitum amoris eſt malum
velle odito id ē ꝙ oditus ṗue
tur illo bono Et ſcd̄m bernard᷒
iſtud odiuꝫ habet tres fructus
iniquos de quibus loquitnr in
vno ſermōe ſic dicens Inuidi
a cauſat odiū · odiū dampnū ·
dampnū obdurationem · obdu
ratio crudelitatē ¶ Prīo cauſat
dāpnū Et vt ponit aug⁹ in ſer
mōe hodierno ſūt ſeptē dāpna
q̄ queiᷓ hodie cōtra odiū ſcꝫ in
fama · in ſbn̄a · i amicitia · i fami
lia · i cōditiōe · in patria ⁊ ipſo
na ¶ Scd̄o cāt obdurationem
q꞉ i durat cor ſup īimicū ſicut la
pidem ⁊ ſecūdū bnardū de con
ſideratione ad eugenium · Cor
durum eſt quod cōtritione nō
ſcīditur · pietate nō emolliᷓ · ṗ
cibus nō flectitur · minis nō ce
dit ⁊ flagellis induratur ¶ Ad
hoc ꝓpoſitū recitat ſuetonius i
libro de duodecim ceſaribꝰ ſiue
in eutropio de domiciano impe
ratore cuius corpus more anti
quorum vt cremareᷓ igni ap
poſitum eſt cuius cor numquā
comburi potuit · & huius cauſā
inueſtigantes philoſophi ⁊ ſa
piētes qui aderāt · tūc repertuꝫ
eſt domicianum veneno quodā
ſubtili mortuuꝫ eſſe · propᷓ qd̄
cor illud ſumme induratuꝫ ēat
& quāto magis appropiabat
igni tāto durius efficiebatnr ·
ſic cor reſperſuꝫ veneo odij q̄ꝫ
to pl⁹ appropiat igni ſcilicꝫ ſpi
ritui ſancto ⁊ caritati tanto du
rius efficiatur · ideo dicebat ber
nard⁹ ꝙ dampnum cauſat ob
durationeꝫ · hoc patet in odijs i
ueteratis in parcialitatibꝰ que
remanent in eoruꝫ cordibus vſ
qꝫ ad mortem · quod tamē eſt
contra naturaꝫ vt ait ſeneca ad
ſerenum de tranquillitate animi
Cū quis pietate naturē moueᷓ
ad egrum corpoē tāto magis
ad egrū mēte moueri debet ⁊ ho
eti⁹ de cōſolatiōe dicit Bonos
inquit quis niſi ſtultiſſi⁹ oderit
malos autem odiſſe ratione ca
ret ¶ Tercio cāt crudelitateꝫ q̄
a obduratᷓ cōᷓ ꝓximū efficiᷓ
crudeᷓ uſqꝫ ad diſſipationē ip
ſi⁹ Exēplū de tᷓbꝰ cōditionibꝰ
frm̄ · de q̄bꝰ duos poīt ſcṗtura
terciū ponūt cronica āntiquaro
maiorū ¶ Primi fuerūt frēs io
ſeph q̄ ducti īuidia ṗmo i ciſt
nā ponē voluerūt · ſcd̄o ipm̄ vē
diderūt ¶ Scd̄i fuerūt cayn ⁊
abel q̄rū cayn abel īterfecit ·
¶ Tercij fuerūt rem⁹ ⁊ romul⁹ de
q̄bꝰ in oroſio legiᷓ ꝙ ex odio
romul⁹ remū occidi fecit a q̄bꝰ
p⁹modū orta ſūt bella iteſtia i
roma vt pꝫ p aug · i li · de ciuitate
dei · vn̄ roma ad nihilū vēit ·
¶ Scd̄a cā odij erat ira · vn̄ aug⁹
ſuper pſalmum in epiſtola i dī
cit Ira cuꝫ veteraſcit fit odiū ·
cum autem factum eſt odium
fit homicidium · quia querit vi
dictam vſqꝫ ad mortem · ideo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dicit ur iohannis p̄ma canoīca iij. ca. Qui odit fratrem ſuum homicida eſt quo ad voluntatē

¶ Et quia facta eſt mentio de vindicta nota ꝙ duplex ē vindicta ſcꝫ iuſta ⁊ iniuſta ¶ Iuſta quando intentio iudicantis fertur ad aliquod bonum principaliter. ſicut eſt bonū iuſticie cōt̄ errātem ⁊ cōtra ledentem bonū cōe. de qua loquit̄ apo. ad ro. ꝙ iudex eſt dī miniſter in iram eꝰ qui male fecit. vel ſicut ē bonū ꝑ honore dei ⁊ eccleſie. ſicut queritur vindicta cōtra iīiquos. ⁊ cōtra pſequētes eccleſiā. de qua loquit̄ Propterea letabitur iuſtus cū viderit vindictam, manꝰ ſuas lauabit in ſanguine peccatoris ¶ Exemplū habet̄ iiij. re. i. ca. de heliſeo q̄ maleedixit pueris ipſū irridentibꝰ ⁊ ca. iiij. ⁊. i. ca. de helia q̄ fecit pluere ignem ſupra illos q̄ venerūt ad capiendū ipſum

¶ Iniuſta vindicta ē. quādo fit cōtra proximū tuū p̄ticulariter ꝑ re tibi facta. ⁊ nō eſt licita. vnde ſcribitur leui. iij. ca. Non queras vltionem. nec memor eris iniurie fratrū tuorū Et hāc vindictā ⁊ odiū tangit dn̄s in epiſtola dū dicit. Ecce ieiunatis ad cōtentiones. nūquid hoc eſt ieiuniuꝫ quod elegiꝯ quaſi dicat non

¶ Circa tertium principale Tria ſūt que nos admonēt ⁊ ad dilectionem inducūt Nam p̄mū eſt diuīa ſcp̄tura que varijs viis ⁊ exemplis nos docet habere ⁊ amare caritateꝫ. exempla ſcōrum narrādo. miracula recitādo. cōminādo ⁊ promittendo ¶ Vnde augꝰ. diuīa ſcriptura nihil aliud p̄cipit q̄ꝫ caritatem. nichil aliud ꝓhibet q̄ꝫ cupiditatē. Exemplū habeꝰ de btō ſtephāo. q̄, vt dicit Maximus, in illa perſecutiōe poitus, ꝓ perſecutoribꝫ deū deprecabatur. atqꝫ i illa lapidū ruina quādo alius obliuiſci poterat etiaꝫ ſuos cariſſ̄mos, dn̄o cōmendabat inimicos. plꝰ itaqꝫ tunc dolebat illorū peccata q̄ꝫ ſua vulnēa. plus dolebat illorū impietateꝫ q̄ꝫ ſuā mortē. hec ille. vnde tāta caritas ꝯ. vn̄ tāta dilectoꝯ. vn̄ tātus amorꝯ ꝓ certo vt augꝰ dicit Talia ergo i orois cōuiuio exhibuit. q̄lia in ſui dn̄i menſā cōedit Exēplū etiam eſt orō criſti in cruce qui pro crucifixoribꝫ orauit. ſꝫ cū deuotione iſta dicas

¶ Secūdo nos monet natura que docet ōīa beneficia ſuo principio a quo recipiūtnr eſſe reddenda Exēplū de corde r̄ſpectu aliorū mēbrorū ⁊ de capite Ad qd̓ propoſituꝫ dicit bernardꝰ O miſer ego quātum deberē diligere deū meū qui me fecit cū non eram. redemit cū perieram. nō eraꝫ & de nichilo fecit me. nō arborē. non lapidem. non aliquod ex

Vindicta duplex.

Tria inducunt ad dilectionem.

Scriptura diuina.

Natura.

ex animalibus terre · ſed homi
nem voluit me eſſe. vt non ſolū
eſſem viuerem & ſentirem ſed
etiam cum angelis intelligerē·
que omnia cum diligent' conſi
dero · dolore pariter ⁊ rubore cō
fundor ¶ Terciū quod nos mo
net eſt diuina gratia de q̄ dicit
aplūs ſcđo ad cor · viij · ca · Sa
tis grāʒ dñi noſtri ihū xp̄i qa
cū eſſet diues ꝑpt' nos egenus
fact⁹ ē vt illi⁹ inopia nos diui
tes eēm⁹ ¶ Quarto monʒ nos
gloria quā promiſit de⁹ diligē
tibꝰ ſe · vñ criſoſti⁹ Niſi q̄s ha
buerit illū ignē de quo dñs ait
Ignē veni mittere in t'rā id eſt
caritatē ⁊ quid volo niſi vt arde
at Inflāmemur ergo atqꝫ ar
dea⁹ ⁊ dm̄ ⁊ ꝓximū diligētes
vt opa fiēda tota iſta q̄dragesi
ma nob' cōdonet' ad p̄miū ⁊ me
ritū ⁊ nō ieiune⁹ ad lites ⁊ cōtē
tiōes vt dicebat' ſupra i thema
te

¶ Sabbato p⁹ cinerū · ſermo
de pccō in ſpm̄ ſcm̄

SI abſtuleris de medio
tui cathenā pſā · lviij ·
ca · ¶ Teſtimonio ſacre
ſcp̄ture ad pn̄iaʒ peragendam
de peccatis nō ſolum requiritur
hominē velle penitere ⁊ in g̅ra
exiſtē ſed etiam veniam [redacted] ſpe
rarē · ~~quia~~ non ſolum de peccatis
puis · ſed etiā de magnis · n̄ ſo
lū de venialibꝰ · ſed etiā de mor
talibꝰ · nō ſolū de maioibꝰ ſed
etiaʒ de maximis · ſicut eſt pec
catum in ſpiritū ſanctuʒ · quia
ſine ſpe venie nō proueniret ſu
per nos oleum diuie miſericor
die · teſte ambroſio vt habetur
de pe · di · p̄ma dicēte Nō hñ po
teſt agere penitētiam niſi qui
ſpēat veniā · ido dixit p̄s Spe
ra in domino ⁊ fac bonitatem ⁊
paſceris in diuitiis eius Hoc
eſtʒ age[redacted] penite ntiam cum ſpe
venie ⁊ te ſequūtur premia vi
te et'ne · q̄ ~~delicie~~ nūcupāt' · ⁊ de diuitie
clarat hoc ſcūs thomas ſcđa ſe
cūde q · xviij · ar · iij · reſpōſiōe
p̄ncipali dicēs · ¶ A ¶ q̄ diffe
rentia ē inter pn̄iaʒ viatorū · ⁊
illorū qui ſūt in purgatorio · ⁊
illorū qui ſūt i inferno Nā tam
viatoēs q̄ʒ in purgatorio exn̄
tes ſperāt de diua mia · dāpnati
āt nō ſperāt, c⁹ ratiōeʒ aſſignat
p̄dcūs doctor vbi ſupra dicēs ·
Illi ſciūt ſemp ſe dāpnatos & qui
nullo mō poſſe ſaluari · non ſpe
rāt ſalutē & veniā · ſed dāpnati
ſciunt ſe ſēp dāpnandos & nū
quam ſaluandos · ergo nō ſpe
rāt ſaluari nec veniā habere · qd
āūt ſciūt ꝓbatur; q̄niā ſicut de
ratione btitudinis eſt, vt quie
tetur voluntas · ita de ratiōe pe
ne eſt, vt id quod pro pena in
fligitur voluntati repugnet · ſʒ
illud quod ignorat' non pōt vo
lūtatem quietare aut repugna
re volūtati ergo ⁊ cetēa Vnde

Gra diuina.

voluntas & [redacted] Spes
ad p̄nitentiam necessa-
ria.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ad veram beatitudinem requi
ritur vt aliquis ſit certus de ſu
e beatitudinis perpetuitate . ali
oquin volũtas nõ quietaret᷒ .
Et ex hoc dicit aug᷒ ſup ge .
ad litteraꝫ: ꝙ ãgeli perfecte be
ati eſſe non potuerunt in primo
ſtatu ante confirmationem vel
lapſum cum non eſſent preſcij
ſui euentus a ut ſui caſus .
¶ Similiter etiam cum perpetui
tas dampnationis ptineat ad
penam dampnatoruꝫ non vere
haberet rationem pene niſi volũ
tati repugnaret . quod eſſe nõ
poſſet ſi perpetuitatem ſue dãp
nationis ignoraret. Et ideo ad
conditionem miſerie dampna
torum eſt, vt ipi ſciãt ꝙ nllo
modo poſſũt dampnationẽ eua
dere . ⁊ ad beatitudinem patrie
puenire Vnde iob xvi . Non cre
dit ꝙ reuerti poſſit de tenebris
ad lucem . vbi vmbra mortis ẽ
⁊ nullus ordo . ſed ſempiternus
horror inhabitat. ¶ Cũ auteꝫ
viatores ⁊ mũduꝫ pſentem ha
bitantes . neſciant ⁊ ignorant
quid ab eterno deus de ipſis or
dinauerit ordine ſue ſapientie .
quia vt dicit ſalomõ eccl . viiij
anno Nemo ſcit vtrũ amore vel
odio dignus ſit . ideo ſperarẽ de
bent veniam . peragendo penitẽ
tiam . quam non ſperantes, va
na & inanis eſſet penitẽtia Ide
o dicit pſalmiſta Sperate in eo
omnis congregatio populi effũ
dite coram illo corda veſtra q2
deus adiutor noſter in eternuꝫ
Et alio pſal . xxi . Sperẽt in te
omnes qui nouerunt nomen tu
uꝫ . id eſt ducti ad penitentiaꝫ
ſunt vt quia cognoſcunt te, pec
cata relinquũt . relinquẽtes viã
que in te predicat᷒, currũt . cur
rimus poſt te domine iheſu audi
entes ꝙ non ſpernis pauupereꝫ
peccatoreꝫ Sperent ergo in te
quoniam non relinquis queren
tes te Et bnard᷒ Omnino ꝓpt
manſuetudineꝫ tuam que in te
predicatur currim᷒ p᷒ te domine
iheſu . audiẽtes ꝙ non ſpernis
pauperem peccatorem . nõ hor
ruiſti cõfitentem latronem . non
lacrimãtem peccatriceꝫ . no ſup
plicantem cananeaꝫ . nõ in adul
terio dephenſam . nõ ſedenteꝫ in
theloneo . nõ ſupplicãtẽ publi
canum . nõ negãteꝫ diſcipulũ .
nõ perſecutorem diſcipulorũ .
nõ ipſos crucifixores tuos . Et
nõ ſolũ iſti, ſed õnes alij volen
tes in ipſuꝫ ſperare ſaluati ſũt .
quia pſal . dicit In eo ſperauit
cor meũ & adiutus ſuꝫ . ⁊ alibi
Sperauerũt in deo ⁊ non ſũt cõ
fuſi Ideo o vos peccatores agi
te penitẽtiam . ſequimini carita
tem . ſperate veniam . in illum
qui eſt fons toti᷒ pietatis & mi
ſericordie & cui proprium eſt
peccatorib᷒ miſereri . hoc dicit
epiſtola Si abſtuleris cathenã
de medio tui . i . multitudinem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

pcc̄orū q̄ ad ſe inuicē ſe hn̄t ⁊ te
nēt ſic̄ catbena q: ſic̄ vn⁹ anul⁹
trabit aliū ita vnū pcc̄m t̄ hit
alia· atteſtāte gregorio P̄ecca [Peccatum catena]
tū q͛ p pn̄az nō diluit̄ ſuo pō
dē ad aliud t̄hit Eris ſicut or
tus irriguus Dic hiſtoriaz lit
tere ſi placet· ⁊ in euāgelio cor »
ripiūt̄ diſcipuli de modica ſpe »
dic ⁊ tiā hiſtoriaz ſi placet Et q »
a ſpes ōmū pcc̄orū cōit̄ hēt̄ dep »
to pcc̄o in ſpitū ſāctū iō de ipo »
iſto mā e p̄dicabi⁹ De quo
t a p ordinē videbim⁹

Prio q̄d ſit pccm̄ i ſpm̄ ſcm̄
Secūdo vnde ſit peccatuz in
ſpitū ſanctū
Tercio quaē dicat̄ irremiſſi
bile peccatū in ſpitū ſāctum

Circa pmū ē nondū B [Quid sit peccatum]
ſecūdū beatū aug· cōt̄ fauſtuz
q peccatū ē ōne dictū factum
vl̄ cogitatū cōtra legē di Et ſe
cūdum hoc ōne peccatū c⁹cūq
g̃dus exiſtat ē cōtra ſpitum ſā
ctū· q: lex diuina ē a patre fi
lio ⁊ ſpiritu ſācto Et ita ſpiri
t⁹ eſt de⁹ ſicut pater ⁊ filius· ⁊
ſicut peccatū eſt contra vnaz p
ſonā ita eſt cōtra aliam · vnde
ſic ōne peccatū eſt contra ſpitū
ſāctum· ſed tamē p declaratio
ne materie hui⁹ dicēdū ē aliud
eſſe peccatum in patrez ·aliud
in filiū· aliud in ſpiritū ſāctū·
vt hēt̄ ex doctria xpi mat·xij·
ca· Et pōit̄ a magrō ſē· ij· di
xliij· Sz p declaratiōe hu⁹ rei ē
cōſiderāduz de mente aug· q he
retici ſimilitudinem accipientes
creaturaruz· intelligebāt filium
iuniorē patre· ⁊ patrē ſeniorez
filio· vnde negabant vtriuſq
eternitatem· ⁊ ſpiritum ſāctuz
creaturam quandam eē imagi
nabāt̄ Ex hijs dicebāt patrez
min⁹ potentem filio ratiōe ſene
ctutis· & filium potentiorez pa
tre ratione iuuentutis Et Iterū
quia in homine iuuene non pōt
eſſe ſapientia perfecta ſecūduz
ariſtotelem ratiōe pue experiē
tie· dicebant filium non eſſe ita
ſapientem ſicut pater erat ·ita
q ponebant patrem ſapientio
rem filio· Et iterum quia ſpiri
tus eſt nomen poti⁹ furoris q̄z
pacis · dicebant non eſſe deum
ſed creatnram quandā C
Ad tollendas igitur huiuſmo
di fatuitates de mētib⁹ eorū ſa
cri theologi appriauerūt ſcd͛z
modū noſtrū intelligēdi q̄ſdā
ꝓprietates diuis pſonis quib⁹
mediātib⁹ hēſes iſte remouerē
t̄ Nā patri attribuūt potētiam
filio ſapiētiā · ſpitui ſcō clemē
tiā patri potētiā ne credat̄ vt il
li aſſēbāt ipſū eſſe īpotentiorē fi
lio· filio ſapiētiā ne credēt̄ ipz
eſſe min⁹ ſapientē patre· clemen
tiā ſpitui ſcō ·ne credēt̄ ſpituz
ſanctū eſſe furorez quia in ſcp
tura legit̄ q ſpūs domini irruit
in ſāpſon· licz eque hn̄ filius ſit
potens ſicut pater · & pater &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſpiritus ſcʒ ſint ſapientes ſicut
filius · ⁊ pater ⁊ filius ſint cle
mentes ſicut ſpiritus ſãctus · ſꝫ
iſta attributa ſunt ad remouēdū
opiniões illas hẽticas ❧ Ex hijs
accipitur quid ſit peccaẽ cõtra
patrem · quid contra filiũ ⁊ q̃d
ſit peccaẽ contra ſpiritum ſcm̃
Nã peccaẽ cõtra patreʒ ẽ pecca
re per impotentiaʒ aut fragilita
tẽ nõ ſimpliciť · quia ſi hõ nõ p̄t
quia fragilis eſt excuſatur · qꝛ
nõ peccat in illo ĩ quo nõ põt ·
te ſic patet de iſirmo nõ ieiunãte
per impotentiã · hec impotentia
excuſatur · ſed impotentia volũ
taria ⁊ quodãmõ procurata ſi
cut ille qui facit ſe debileʒ ⁊ im
potentẽ plus q̃ʒ ſit nec ieiunat
dicẽs · quando ieiuno ñ poſſuʒ
dormire · dolet caput nõ poſſuʒ
aliquid aliud operari ❧ Et ſic de
ſingulis · Peccare in filiũ ẽ pec
care ex ignorãtia que ſapientie
cõtradicit · vt cum aliq̃s credit
nõ facere malũ · aut nõ tantũ ſi
cut facit. Verbi gratia ponit̃ in
terdictũ vniuerſale ab epiſco
po vt nullus operet̃ die ſabba
ti poſt viceſimã quartã horam
tu laboras peccas · non credis
peccare ratione cõtrarie conſue
tudinis · vel ſi credis peccaẽ nõ
credis peccaẽ tm̃ · quia dicis ſuʒ
pauper · oportet me opari pau
ptas excuſabit me quod tamẽ
non facit; maxime eſt ſiña excõ
municationis · quia excõmuni

catio ſiue iuſta ſiue iniuſta ſemꝑ
timẽda eſt ❧ Peccare vero in ſpi
ritum ſanctuʒ eſt peccaẽ ꝑ ma
litiam propriaʒ · vel qñ quis re
pellit a ſe omnem curam ⁊ reme
diũ · vnde poſſet ſibi remitti pec
catum · ſicut ſi eẽt vnus infirmꝰ
qui omnia remedia medicine
contẽpneret · iſta malicia ⁊ hoc
pccm̃ eſt in ſpiritum ſanctum
Ideo dicit magr̃ ſen · libro · ij ·
di · xliij · ꝙ ille peccat in ſpiritũ
ſanctũ cui malicia propria pla
cʒ ❧ Et ſic patet quid ſit pccm̃ i
ſpm̃ ſcm̃ ·

❧ Circa ſcd̃m principale ma
giſter ſñiarũ libro · ij · di · xliij
poit ſex ſpẽs peccati in ſpiritũ
ſanctũ ſcʒ deſpẽatio · p̄ſũptio
obſtinatio · finalis impñia · iui
dentia fraterne caritatis · ⁊ im
pugnatio veritatis cognite que
quideʒ ſic cauſant̃ ⁊ originãt̃ ·
Naʒ remiſſio peccati conſiderari
põt tripliciter ſcʒ aut ex p̄te re
mittentis · aut ex parte illiꝰ cui
remittitur · aut ex parte mõi ꝑ
quem ſit remiſſio · Si conſidere
tur ex parte remittẽtis qui eſt
ipſe deus ſic concurrũt duo ſcʒ
miſericordia ⁊ iuſtitia · contra
primũ eſt deſperatio · que ſecũ
dum magiſtrum ſñiaruʒ ẽ ❧ Cũ
quis diffidit de bonitate dĩ ex
iſtimans ſuam maliciam diuie
poteſtatis excedere magnitudi
nem In iſto peccato fuit cayn
de quo legitur ge · iiij · ꝙ cayn

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

poſtquaz occidit fratrem ſuum
abel taz grande peccatum ſuum
exiſtimauit ꝙ magnitudinem
diuine miſericordie contēpſit.
Vnde ⁊ profugus a facie domi
ni fugiebat. Et hoc ꝓceſſit ex
horrore mentis que non conſide
rabat quāta eſt dei miſericordi
a. q̄ tanta eſt quanta eſt eius
potentia ⁊ bonitas quaruz que
libet eſt infinita. ideo dicitur ec
cleſiaſtici. xij. Secūdū magni
tudinē ei⁹ ita miſericordia ei⁹
cuz ipſo. accipiendo miſericor
diam nō vt eſt quedam mētis
paſſio quia ſic nō eſt in deo. ſ
prout eſt q̄dam iclinatio ex ſu
a bonitate in menſa ad remouē
dū miſerias hominum ¶ Con
tra ſecundū eſt preſūptio. que
ē exceſſus ſpei in conſideratione
timoris. q̄ opat̄ id qd̄ hō non
mēt̄ ſcz vitam eternā. nō timē
do diuinā iuſticiam et timēdo
id qd̄ nō debet timere. Jō dicit
mgr̄ ſē. li. iij. d. xxvj. ꝙ ſpes ē
certa exſpectatio future beati
tudinis ꝓueniens ex grā ⁊ mēi
tis p̄cedētibꝰ. ſperaē āt ſine me
ritis eſt ꝓprie p̄ſūptio. Jn iſto
peccato peccauit rex ātiochꝰ q̄
orauit ſciēs ꝙ nō exaudiretur.
ratio q̄ nulla p̄cedebat grā nec
merita. Si āt conſideret̄ ex pte
illiꝰ cui remittūt̄ ſic ſūt duo ſcz
dolor de p̄terito ⁊ firmū ꝓpoſitū
ad ſe p̄cauendū in futuro Con
tra p̄mū ē obſtinatio q̄ ē ſcd̄m

Præſumtio. contra: rium Iustitiæ.

Definitio Spei.

Præſumtio quid:

2. Ex parte eius cui remittitur, dent concurrere duo: dolor & propositum.

mgr̄m īdurate mētis i malitia ꝑ
tinacia ꝑ quā ſit homo ipenitēs
Cuiꝰ induratiōis potiſſima cau
ſa eſt delectatio vel cōplacentia
quā exiſtimat in peccato reſpe
ctu cuiꝰ indurat̄ vel ꝑtinax effi
citur. Et tales ſecūduz philo
ſophum dicūt̄ intēperati. quia
ꝓpt̄ habitū acquiſitum ex dele
ctatione peccati redeunt ad deli
ctuz. ideo dicitur ieremie. xiij.
Sicut ethiops non pt̄ ⁊c̄. Jn
iſto pccō peccauit pharao vt
patet exodi. xv. Cui licet cōti
nue ꝑ moyſē huū dn̄i p̄dicaēt̄
ſēꝑ durior efficiebat̄ ideo ſub
merſus ē in mari cum curribus
et equitibꝰ ¶ Cōtra ſcd̄m eſt
finalꝭ ipnīa q̄ vt dicit ſāctꝰ tho.
ſcd̄a ſcd̄e. q. xix. arti. ij. Du
pliciter ſumit̄ p̄mo ꝑ circūſtātia
cꝰlibꝫ pcā. Alio mō vt ē ꝓpoſi
tū firmum nō penitēdi. primo
mō nō ē pccm̄ in ſpiritum ſcm̄
ſ ſecūdo mō Jn iſto pccō pec
cauit iudas q̄ abiens laq̄o ſe ſu
ſpendit. Si āt ꝯſidēt̄ modꝰ per
quē pccm̄ r̄mittit̄ ſic ſūt duo. ſ.
fides ecc̄e. ⁊ ſacr̄mētū in q̄ dat̄
grā. Cōtra p̄mū eſt ipugnatio
veritatis agnite. Jn iſto pccō
peccauerūt phariſei tēptantes
xp̄m. ſicut quando petierunt ſi
licebat cenſū dari ceſari. Cōtra
ſcd̄m eſt inuidentia fraterne carita
tis que eſt inuidere proximo ſu
o aut gratie proximi ſui. ſ inui
dere gratie ē ꝑ ſe velle gratiam

Con Sacramen. militat inuidentia fratrē caritatis.

Obſtinatio militat Dolori

Finalis impœnitentia contra Propositum

Est autem duplex

Jn remissione concurrunt iterum Fides & sacramentum

Contra... militat... tatis...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dei ſperare aut eſſe in mundo·
In iſto peccato peccauit p̄ ba
riſe? Luce·xvi·qui dicit Nō ſū
ſicut·vſq;·velut hic publica?
¶ C ¶ Circa tercium prin
cipale dico breuiter q̄ peccatū
in ſpiritum ſanctum eſt remiſſi
bile quia omne peccatū remitti
tur per penitentiā vt dictū fu
it ſupra·ſed hoc adhuc probo
auctoritatib⁹ ſanctorū·Nā de
pe·di·i·habetur Et ſūt verba
ambroſij dicentis Euidentiſſie
domini p̄dicatione mandatū ē
etiā grauiſſimi criminis ſcz pec
cati in ſpiritum ſāctū reis ſi ex
toto corde ⁊ manifeſta cōfeſſi
one penitentiā agant ſacramen
ti celeſtis grā perfundendā· ⁊
eadem di·dicit ille negationes
aduerbiales nō ſep negatiōē i
ferūt·ſ3 difficultatē aut rarita
tem notāt Eādē ſententiā poīt
mgr ſē·li·ij·di·xlij·Dicit etiā
ſāctus thomas q̄ quādo dicit
peccatū in ſpiritū ſanctū eſt
irremiſſibile non negat omnino
da veniā·ſ3 ponit difficultas
circa veniam. ergo ſeper ſperan
dū eſt recipere miſericordiā ⁊
veniā ex penitentia vt diceba
t in principio Amen

can. 52.

¶ Dominica p̄ma q̄drageſie
¶ Sermo de āgelorū cuſtodia·

IN ōmibus exhibeam?
nos ſicut di miniſtros
ſecūda ad cor·vi·ca·

Solet nempe humana fallacia
⁊ mūdana ignorātia ſepi? ex
iſtimare q̄ hoies ſuis aſtutijs
vigilantijs diuitijs atq; poten
tijs naturalib? inſtinctib? ⁊ p̄
prijs virib? p̄prias patrias ⁊
p̄prias ciuitates ſiue terras cu
ſtodiē valeāt pīnas ⁊ alia vir
tutis opa poſſint facere·ſed au
diant quod ps teſtatur dicēs
Niſi dn̄s cuſtodierit ciuitatem
fruſtra vigilat qui cuſtodit e
am·Ideo hodie conſiderans q̄
ſine diuina cuſtodia penitētia
⁊ alia noſtra opera ſecura eſſe
nō poſſunt Determinaui de ip
ſa diuina cuſtodia iā aliquid
loqui·de qua ieremie primo ca
pitulo ſcribitur Ecce dedi te in
ciuitatem munitam in colump
nam ferream ⁊ in murum ene
um Et ſequitur·Et bellabunt
aduerſum te ⁊ non preualebūt
quia ego tecum ſum·quaſi di
cat ipſo cuſtodiente nēo poterit
cōtradicē tibi nec obeē Iſtam
autem cuſtodiā qua deus nos
cuſtodit poīt propheta dauid
in pſalmo nono dicens Angel?
ſuis mandauit de te vt cuſtodi
ant te in omnibus vijs ⁊ cetēa
Vnde cuilibet homini datus ē
vnus angelus bonus ad cuſto
diam ſuam ⁊ conſeruationem
vt teſtatur magiſter ſententia
rum libro ſecundo diſt·vndeci
ma dicens·Illud quoq; ſcien
dū eſt q̄ angeli boni deputati

Error humana confidentia.

De cuſtodia diuina.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Angelus custos.

ſunt ad cuſtodiam hominū ita
vt vnuſqſqꝫ electoruz habeat
angelum ad ſui profectum at
qꝫ cuſtodiaz ſpecialiter delega
tū. Vnde in euangelio veritas
a puſillorum ſcandalo ꝓhibēſ
ait. Angeli eoruz ſemper vidēt
faciem patris. Angelos dicit e
orum eſſe quibus ad cuſtodiā
deputati ſunt. Hec ille. Et ie
ro. Magna dignitas animarū
vt vnaqueqꝫ habeat ab ortu
natiuitatis ſue angelum ad cu
ſtodiam delegatum. Hec ille.
Et gregoriꝰ dicēs. ꝙ vnꝰ quiſ
qꝫ vnum angelum bonum ſibi
ad cuſtodiam deputatū. vnū
malū ad exercitiū hꝫ. hoc poit
ſanctus thomas ſententiaruz ſe
cundo di. xi. ſentiens cum ma
giſtro. vbi etiam allegat lucaz
xxij. capitulo ꝙ xp̄o apparuit
angelus confortans eum. Hāc
itaqꝫ diuinam cuſtodiam ſeu
angelicam cuſtodiam tangit a
poſtolus iſto mane dicens. In
omnibꝰ exhibeamus nos ſicut
dei miniſtros ſcilicet angelos
qui miniſtri ſunt noſtruz omni
um id eſt nos miniſterio ange
lorum ⁊ eorum ſeruitio conſer
uemus. In euangelio etiam di
citur ꝙ angelꝭ ſuis deus māda
uit de te vt cuſtodiant te in om
nibus vijs tuis. Hic hiſtoriaſ
ſi placet. De iſta angelo
rum cuſtodia tria videbimus.
Primo angelorum cuſto
die conuenientiam.
Secundo angelorum pu
dicicie pſeruātiā.
Tertio angelorum vie dili
gentiam. B
Circa pͥmū notādū ē ꝙ ſū
mi dei ⁊ eterni regis duo ſūt ge
neralia regna ſcilicet corporale
⁊ ſpirituale. Primū ꝯſiſtit
in quatuor elemētis ſcilicet ter
ra aqua aere ⁊ igne. Item i ſep
tem planetis ſcilicet luna. mer
curio. venē. ſole. marte. ioue.
atqꝫ ſaturno. Item in tribꝰ celꝭ
ſcꝫ ſtellato. criſtallino. ⁊ em
pyrio. Secūdū regnū ſciz
ſpirituale conſiſtit in animabꝰ
⁊ angelis. Et ſicut per influē
tias celorū ⁊ planetaꝝ inferio
ra elementa reguntur ⁊ guber
nātur. corporalia corporalibꝰ
influendo. ſic humani ſpiritꝰ a
deo per ſpirituales angelos mi
niſtrantur ſpiritualibꝰ ſpūalia
iſpirādo. vt ⁊ ipſi miniſtri ſint
gratiarū quarum deus prīcipalꝭ
eſt doctor. Et ſicut corpora
corruptibilia per repugnātiam
q̄tuor qualitatum ſciz humidi
tatem ⁊ ſiccitatem. frigiditatē
⁊ caliditatem corrūpentur ſine
celeſtiū corporum influentia.
ſic ⁊ temperamentum humani
ſpiritus in actionibus ſuis per
q̄tuor paſſiones que ſūt leticia.
triſticia. pſumptio ⁊ timor. cor
rūperetꝭ niſi diuina grā p miſte
ria btōꝝ ſpirituuz adminiſtrata

Angelus tentator seu exercitator.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

in ordine actionis bone conſer
uaetur · ſicut p̄s teſtatur dicens
Benedicite domino omnes an
geli eius · & ſubditur Miniſtri
eius qui facitis voluntatem ei⁹
ſcilicet inſpirando hominuȝ mē
tes · vñ ex hijs conſtare poteſt
ꝙ ſuper homīēs duplex cōſtel
latio operatur · ſecundū ꝙ ipſi
conſtant ex corpore & ſpiritu.
¶ Prima eſt a ſtellis corpora
libus que influunt in corpora i
feriora virtutem motiuam · ſen
ſitiuam & vegetatiuam · tamē
ſuper liberuȝ arbitrium minime
influere poſſūt · nec virtutē ha
bent mutandi hominis volunta
tem · licet inclinent ꝛ diſponāt
complexionem hominis · quaȝ
quidem voluntateȝ nō habēt co
gere · ſed magis ꝛ minus i di
uerſis hominibꝫ inclinaē Qua
re aūt celeſtia corpora i aliqd̕ i
corporeū nō poſſit impmē eſt;
qꝛ quodlibet incorporeū virtu
oſius ꝛ nobilius ē q̄libet corpo
reo · ſicut ꝓbat ariſto · i pleriſ
qꝫ locis, alit̕ non poſſet ōnium
corporum naturas cognoſcē · ſi
cut nec ocul⁹ pōt ōnes colores
videre · ſi aliquo colore pupilla
eſſet affecta · Impoſſibile ē er
go ꝙ celeſte corpus imprimat
in intellectum humanum · Vo
luntas in intellectiua parte eſt
moueturqꝫ a bono per intellec
tum apprehenſo · propterea pa
ri ratione corpora celeſtia non
poſſunt in eam imprimere ¶
Omnes auteȝ actus huāni pri
cipaliter ex humana voluntate
ꝓcedūt Nō poſſūt ergo ꝑ certi
tudinem futuri hominum act⁹
prenoſci per celeſtiū corporum
inſpectionē, nec ꝓ cōſequēs hu
manarū reȝ euēt⁹ qm̄ vt plimū
ex actibus humanis depēdent
Vnde iere · x · dicit̕ · De ſignis
celi noli metuere que gētes ti
mēt Sed poſſet queri vnde eſt
ꝙ quandoqꝫ dicūt veritateȝ a
ſtronomi · Dico ꝙ hoc pōt eſſe
ex duplici cauſa ¶ Prio ex deo
num malicia ¶ Scd̕o ex homi
nuȝ culpa · pmo ex demonium
malicia Nā diabol⁹ vt homines
in errorem trahat, operibus eo
rum qui iudicijs aſtroruȝ intē
dunt, ſepius ſe immiſcet · vnde
aug⁹ libro ij · ſuꝑ geneſim ad
litterā ait; Fatendū eſt quoniā
ab ipſis mathematicis vēa di
cūtur, inſtinctu quodaȝ occul
tiſſimo diaboli q̄ neſcientes hu
mane mētes patiūt̕, qd̕ cum ad
decipiēdos hoies fit ſpirituū im
mūdorū ꝛ ſubductorū operatio
eſt · quia ergo hō per itellectū
ꝛ volūtatem imaginationis fan
taſmata & ſenſibilis appetit⁹
affectiones & paſſiones impri
mere poteſt in illa neceſſitate ·
Sed tamen non eſt neceſſitas
ſed inclinatio ſola quaȝ ſapiēs
moderando refrenat · vñ quidā
philoſoph⁹ noie ptholomeus ·

Contra aſtrologos.

Queſtio.

Reſpon.

Locus corruptus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ꝙ ſapiens dominabitur aſtris id eſt inclinationi que ex aſtrorum diſpoſitione relinq̄tur ¶ Secūdo dicunt quādoq3 vera ex hominuz culpa · quia in peccatorib9 ſtultis quibus carnal' vita ſpiritui dominat' · aſtrorū diſpoſitio magnū habet effcm̄ eo ꝙ ratione non vtentes parū iumentis ſunt diſcordes Quia ſcriptum eſt · Homo cum i honore eſſet non itellexit · comparatus eſt iumentis inſipientib9 & ſimilis factus eſt illis Et q3 vt dicit' ecc̄s · i Stultorum numerus infinitus eſt · in quib9 ratio perfecte non dominatur · in pluribus hominum inclinationes corporum celeſtiū ſortiunt' effectum Propter hoc autē qn̄ q3 aſtrologi ex inſpectiōe ſtellaruz p̄nūtiāt vera ꝛ ꝑ̄pue circa cōmunes euētus · deficiūt tamen ꝛ ſepius errāt cū de ꝑticularib9 agūt · ꝛ hoc ꝑꝑt' rationē que corporalibus nō eſt ſubiecta Hoc poteſt patē exemplo illius aſtrologi qui ſtans ante dominū ſuū ꝛ ipſū intuens incepit cōtriſtari ꝛ meſt9 eē · quē conſiderās eius domin9 ait · vn̄ triſtaris ? Qui per deuia ambulans tādē p9 multa dixit · dn̄e mi video per conſtellatiōes ꝙ iſto āno morieris Hoc audiēs dominus timēs intrauit lectuz & cepit grauiter infirmari ita vt ex timore fere moreretur · ſuperueniens quidam miles & audiens cauſam ꝑpter quam dominus infirmabatur · inuenit aſtrologum & dixit · ſunt ne vera que de rege dixiſti ? Ait aſtrologus Vera ſūt · Cui miles dixit Et tu quantum viuē debes ? Reſpondit aſtrolog9 dicens · ſecunduz curſuz aſtrorum viuam annis quatuordecīz Ille autem eleuans enſem ipſum occidit ꝛ dixit Aſtra te deceperunt · ne hoc tibi oſtenderēt Et hec immediate retulit regi volens innuere aſtrologos circa particularia ſepius errare ꝛ cōualuit rex immediate Et ſic patet ꝙ iſta iudicia ſūt falſa vt plurimum ¶ Secunda conſtellatio ſiue influx9 ſuper hominum ſpiritus infūditur · que quidem a deo per angelos in aīmas miniſtrat' Vnde ad hebreos p̄mo dicitur Omnes ſūt adminiſtratorij ſpirit9 in miniſterium miſſi ꝑꝑt' eos qui hereditatem capiūt ſalutis · quia nobis ſemper adminiſtrāt ea que ſunt ad ſalutem · Ecce quomodo conuenienter cuſtodia āgelorum ſuper nos poita ē · Hāc conſtellationem angeloruz ſeu cuſtodiam iam dictam tāgit ſanctus thomas ſecundo ſentē tiarum diſtinctione vndecima articulo primo in reſponſione principali circa finem dicens · Inter deum & hominez mediū

eſt angelica natura ⁊ ſecundū
legez ſapientie ſue hoc eſt ordi
natum vt infeioribus per ſupe
riora prouideat · Ideo ipſi an
geli exequuntur diuinam pro
uidentiam circa ſalutez hominū
adiuuando ad tendendum in fi
nem · & liberādum ab hijs que
proceſſum in finem impediunt
Ex hoc exercitio diuine proui
dentie per āgelos de hominibꝰ
vocatur angelorum cuſtodia ·
hec ibi Et eodez articulo ponit
vnam rationem pulchram ean
dem probantem concluſionem
dicens · deus eſt promior ad mi
ſerendum q̄z ad puniendum ·
ſed deus dedit hominibꝰ demo
nes ad exercitiuz vt habetur ꝑ
apoſtolum ad ephesios vltimo
capitulo Vbi dicitur Non eniz
eſt nobis colluctatio · ergo vi
detur ꝙ multo fortius dederit ā
gelos ad cuſtodiendūz Et ſic
patere poteſt primum · ſcilicet
ipſorum angelorum cuſtodie
conuenientiam

Circa ſecundum principale
eſt notandum ꝙ angeli preſer
uant homines a peccatis ipſos
cuſtodiendo · vnde apocalipſis
ſeptimo capitulo dicitur in prin
cipio capituli Vidi quatuor ā
gelos ſtantes ſuper quatuor ā
gulos terre, tenentes quatuor
ventos ne flarent ſuper terraz ·
neqꝫ ſuper mare · neqꝫ ſuper
vllam arborem · Qui quidem ā
geli dicuntur quatuor propt̄
quadruplex miniſteriuz gratie
refrenantis · quod ſuper homi
num mentes exercent Hij autē
quatuor angeli ſtant ſuper q̄
tuor angulos terre quia offici
um habent refrenandi quatuor
malas affectiones · a quibus
malis affectionibꝰ omnis ma
la temptatio terrena conſurgit
ad precipitandum hominem in
peccatis · D ·

Quatuor angeli quare dicuntur in apo:calypsi.

Affectiones namqꝫ male & ini
que per quas peccata omnia i
nobis veniunt ſunt iſta quatu
or · gaudium · dolor · ſpes · & ti
mor Nam per gaudium qđ
eſt in nobis quedam porta in
trāt omnia peccata gaudij mū
dani & vane leticie · ſcilicet co
meſſationes · ebrietates luxuri
e · impudicitie ſcurrilitates · im
munditia · & fornicationes · ad
ulteria · ſtupra · ſacrilegia ince
ſtus · ſodomie · abuſus vxorum
ludi vani · cantus · coree · ſoni
laſciui · vanitates iuuenum &
mulierum · & plura alia hijs cō
ſimilia · que omnia gaudia va
na refrenant & temperant in no
bis ipſi angeli per dolorem &
triſtitiam · Illuminant enim an
geli ipſi mentem hominis & in
genium vt mens doleat cogni
ta veritate · Ingerunt autem
menti cognitionem ſuiipſius ·
cognitionem peccati · etiam in
gerunt ipſiꝰ mūdi cognitionez

Quatuor affectiones ex quibus omnia peccata.

Gaudium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

⁊ hoc per cognitionem dei · In
cognitione ſui mens hūana plo
rat conſpiciens in ſe dei ymagi
nem confirmatam culpe ſubiu
gatam· gratia priuataꝫ · a glo
ria exulatam · inferno obliga
tam In cognitiōe peccati intel
ligit in ſe peccati turpitudineꝫ
multitudineꝫ magnitudinem.
⁊ ingratitudinem · In cognitio
ne mundi ꝙ gaudia mūdi deci
piūt · faſtidiūt · & deficiūt ſicut
ps · teſtat̄ dicēs Mane ſicut her
ba tranſeat · mane floreat · ⁊ trā
ſeat · veſpere decidat induret ⁊
areſcat Et auguſtinꝰ de mūdo
loquens ait O mūde inmunde
qui homines illaqueare nō deſi
nis · quieſcē nō permittis · rape
oīs queris · promittis vitam
⁊ das mortem · ꝓmittis pacē &
das diſcordiaꝫ · gaudiū ⁊ das
tribulationem · Surgat ergo
ille venerabilis pater adā vna
cū filijs ſuis & vno ore loquā
tur & dicant vtrum vitaꝫ ſine
morte habuerint · paceꝫ ſine di
ſcordia · gaudium ſine tribula
tione · ſacietateꝫ ſine eſurie Be
atꝰ ergo q̄ tibi reſiſtit · ſed bea
tior qui a te illeſus receſſit ·
Ex hijs omnibus lumen dei r̄
fulget in tabernaculis mentis
Vnde oritur timor ad deum iu
ſtum · & amor ad deum pium
¶ Hij angeli ſemper clamant
mundi contemptum · ſuperbie
luxurie & auaricie deſpectum
& omnium concupiſcētiarum
odium · Inde apocalipſ̄ decimo
quarto dicitur Et etiam alius
quidam angelus locutus ē di
cens Cecidit cecidit babilon ·
Babilō ciuitas magna que vi
no fornicacionis ſue potauit gē
tes omnes · In quibus verbis
clamat omnia mundana gau
dia contempnenda · Et primo
auariciam · cuꝫ dicit · cecidit ce
cidit babilō · que confuſio inter
ꝑtatur · & deſignat mundi hu
ius fatuitatem · qua mundani
ſtatuerunt oculos ſuos decli
nare in terram quos deus creauit
ad celos erectos · Et quia aua
rus ideo dicit bis cecidit Nam
primo cadit per morteꝫ ſicut a
it ꝓpheta dauid i pſalmo Dor
mierunt ſompnūꝫ ſuum & nihil
inuenerunt omnes viri diuitia
rum in manibus ſuis Secundo
cadit per mortem ſpiritualem
ſicut de diuite epulone ſcriptuꝫ
eſt luce decimoſexto capitulo ·
Mortuus eſt diues & ſepultꝰ
eſt in inferno ¶ Secūdo cla
mat contempnendam eē ſuper
biam & vanam gloriam cum
dicit · ciuitas illa magna Super
bia namqꝫ magnam reputari
ſe facit Sed deus ſuperbis reſi
ſtit · humilibus autem dat gra
tiam · iacobi quarto · Vnde ad
ſuperbum per ieremiam quin
to capitulo dicit̄ · Ecce ego ad
te dicit dominꝰ exercituū, veient

dies tui · & temp⁹ viſitationis tue · ⁊ cadet ſuperbus & corru et & quis ſuſcitabit eum· ❡ Tercio clamat cõtempnendã carnis concupiſcentiam · vnde addit · ꝗ vino fornicationis ſu e potauit omnes gentes · Con tra quos dicitur oſee q̄rto Forni cati ſunt & non ceſſauerunt q̄ niam deum dereliquerũt Et ſic patȝ quomodo angeli refrenãt gaudia vana per dolorez ⁊ tri ſtitiam · Per dolorem & triſti tiam ſcilicet mundi intrant ani mam multa alia peccata que õ nia ſunt terribilia & doloroſa · ſicut ſũt guerre · parcialitates · violentie · ſecte · homicidia · in dignationes · odia, ſuſpitiões · perfidie · contentiones · cõtume lie · maledictiones · detractio nes, murmuratiões · diſcordie · diuiſiones · iudicia falſã · prodi tiones · accuſationes · rebellio nes · perſecutiones · inobedien tie filiorum · ⁊ aliorum ſuperi orum · iniuſtitie · vindicte · & alia hijs ſimilia que omnia per dolorem & anguſtiam animã noſtram intrant · Hec omnia i nobis r̄frenant angeli adducẽ tes gaudia ſpitualia in nobis cum beato apoſtolo paulo dicẽ te Gaudete in domino · Iterũ di co gaudete Incitant ad amorez virtutum · ad leticiam conſcien tie · ad contemplationem glori e beatorum · ingerentes menti illud dictuȝ beati apoſtoli pau li Non ſunt condigne paſſiones huius temporis ad futurã glo riam que reuelabitur in nobis Vnde apocalipſis decimo capi · ſcriptum eſt Vidi angeluȝ for tem deſcendentem de celo amic tum nube & irix in capite eius · & facies eius erat vt ſol · & pe des eius tamquam columpna ignis · & habebat in manu ſua librum apertum · vnde angeli ſuccurrunt menti anguſtiate ꝑ ſeptẽplicẽ gratiã hijs ſignis de monſtratam ❡ Prima vocatur gratia fortificans · vt ſcilicet for tes ſimus contra aduerſa · ideo dixit fortem ❡ Secunda voca tur gratia humilians · vt ſcilicȝ ſubditi ſimus diuine volunta ti · ideo dicebatur ſuperius de ſcendentem · deſcenſus enim hui litatem & paruitatem demon ſtrat ❡ Tercia vocat̄ grati a cõ triſtans · ſalicet de patientia ha bita in aduerſis · ideo dicebat̄ de ãgelo in loco ſupra dicto · a mictuȝ nube · in nube enim que pluit doloris lacrima & cordis triſtitia deſignatur · vnde pro pheta dauid in pſalmo ſic loq̄ tur Fuerunt michi lacrime me e panes, die ac nocte ⁊ cetera ❡ Quarta vocat̄ gratia timo rans · ideo ſubdit de ãgelo, irix in capite eius ❡ Quinta deno minatur gratia iocundans · ide o ibidem ſubdit̄ facies ei⁹ ſicut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſol qui ſuo ſplendore totuz leti
ficat mundum ¶ Quinta eſt
inflammans quia pedes ei⁹ id
eſt affectiões tamq̃ȝ colump
na ignis eo ꝙ inflammat affe
ctus ad verum gaudiũ eterno
rum ¶ Sexta eſt gratia irradi
ans ſcȝ animam de preteritis p̄
ſentibus & futuris · Jdeo ſub
dit ꝙ habebat librum apertũ
ꝛ hoc mõ ãgeli preſeruant per
gaudium ſecundum deum · do
lorem ſecũdum mundum
31. Spes.
¶ Per ſpem ſcilicet preſumptuo
ſam intrant multa alia peccata
q̄ ſũt elationes · cõtemptus ꝓx
imi · obliuio dei · admonitionuȝ
contemptus · ſecularis gloria ·
faſtus · pompa · gloria · malitia
curioſitates · irreuerẽtia · vana
gloria · iactantia · ipocriſis · am
bitio dignitatum · defenſio pec
catorum · fractio votorũ · corrũ
pere malo exemplo proximũ ·
conſuetudo peccãdi · aſſiduitas
recidiuandi · q̄ omnia in ſpem ſe
rigentia angeli per timorem de
i refrenant Vnde ſcribitur apo
ca · iiij · Vidi alterum angeluȝ
volantem per mediũ celi haben
tem euangeliũ eternum · Et ſe
quitur dicens Timete deum &
date illi honoreȝ · quia venit ho
ra iudicij eius Tria enim mẽ
ti male ſperanti ſuadet hic ãge
lus ſcȝ dei timorem · dei honorẽ ·
iudicij pauorem Dei timorem
dicendo illud qđ ſcribitur apo ·
xv · Magna & mirabilia ſũt o
pa tua domine de⁹ omnipotẽs ·
iuſte & vere ſunt vie tue domi
ne rex ſanctorũȝ · quis nõ time
bit te domine ? quia cõtra iſtos
qui non timent dicit pſal · Con
tritio & infelicitas in vijs eoꝝ
ſcȝ qui ſpem in tranſitorijs ha
bent ꝛ viam pacis non cognoue
runt quia non eſt timor dei ãte
oculos eorum · Jdeo dixit · Ti
mete deum · quia vt dicit̃ eccl ·
xv · Qui timet deum nichil ne
gligit · Secundo ſuadet hono
rem dicens · Date illi honorem
Vnde pro · v · Honora deũ ꝺ tua
lebis Et criſtus Qui honorifi
cauerit me honorificabit euȝ pa
ter meus · Tercio ſuadet iudicij
pauorem dicẽs · quia venit di
es iudicij eius ſcȝ generalis ꝑ
ditionis ꝛ punitionis · vnde pſ
Judicia dei abiſſus multa · qui
a ſi non ſtatim punit de⁹ & fla
gellat non tamen eſt aliq̃s mã
lus qui impunit⁹ diſcedat · Et
hoc modo angeli preſeruant ho
mines a ſpe p̄ſumptuoſã per de
i timorem · per dei honorem · &
per iudicij pauorem ¶ Per ti
morem mũdanum intrant in
nobis multa peccata · ſcȝ timo
res · perplexitates · verecũdia
de bono opere · mendacia, periu
ria · falſa teſtimonia · dilatio pe
nitentie · puſillanimitas · torpo
res circa diuina precepta · pauꝑ
tatis abhominatio · terrenoruȝ

mortificatio · & alia hÿs ſimili
a · Nec ōnia ad inanem timo
rem inducentia angeli repͥmūt
per diuinā ſpē dicentes cū pſal ·
Spera in dominuz & fac boita
tē · & ecci · ÿ · Reſpicite filÿ na
tiones dominuz a ſcitote q2 nul
lus ſperauit in domino & confu
ſus eſt · ideo apo · viÿ · ſcribit
Et alius angelus venit & ſte
tit ante altare habens thuribu
lum aureum in manu ſua Et ſe
quitur & impleuit illd̓ igne &
poſuit in terram Cū enim mun
danus timor inuaſeit mētes ho
minū & frigida eorū cōfregeit
corda · merito angeli ardentem
ſpez in remediū tribuūt · que q̄
dem eſt triplex · Prima vocat̄
credēs ſcz in meritum paſſiois
criſti iu cuius ſignū dicitur ꝙ
angel9 ſtetit ante altare id eſt
ante criſtū glorificatū qui i ce
lo ē altaē id eſt alta res q2 vt
ait aplūs ad ephesi · i · Eſt ita
citus ꝙ cōſtitutus eſt ad dex
teram dei in celeſtib9 ſuper om
nem pricipatum · a poteſtatē ·
a virtutem a dominationez
Secunda vocatur ꝓuidens ꝙ
deus ōmib9 reb9 humanis ꝓui
deat merito paſſionis filÿ ſui ·
Ideo dicit̄ ꝙ impleuit illud ig
ne altaris id eſt impletuz oſtē
dit igne pfecte dilectiois ad
ſuccurrēd̓ neceſſitatib9 nris ſcz
guerris · peſtilētÿs · & ſitib9 I
ta vt q̄libet dicē poſſit illd̓ iere

mie xv · Spes mea tu in die af
flictionis mee Tercia eſt
ſpes incidens ſcz mētem · & ide
o ſubditur & miſit in terrā id ē
in mentem timore a frigore cō
gelataz quaſi dicerz chetevēga
elfogo dedio quid times? Iſte
eſt ignis de quo dicit criſt9 lu
ce xÿ Ignē veni mittere in terraz
& quid volo niſi vt ardeat · Et
ſic per diuinā ſpem āgeli amo
uēt a nobis mūdanū tīorē · Et
ſic patet ſecūdū pricipale ſcili
cet quomodo āgeli preſeruent
nos a peccatis Vbi dicebatur ā
gelorū pudicicie preſeruantiaz
Circa terciū pricipale ſciēd̓
E ꝙ angeli q̄z diu ſu9
in hac vita pegrinationis nū
q̄z nos relinquūt · ſed ſēper no
bis aſſunt preſentes ad adiuuā
dū ne pereamꝰ Hec eſt ſententi
a ſancti thome ſecūdo ſententia
rū di · xi · ar · quarto in reſpon
ſione pricipali talem aſſignās
rationem Cum ita ſit ꝙ cuſto
dia angelorum ſit quedaz exe
cūtio diuine prouidentie opor
tet idem eſſe iudiciuz de diuina
prouidentia et angelorū cuſto
dia Diuina aūt prouidētia nū
quā reliquit hominē ex toto q2
vt dicit gregori9 · Omnia in ni
hilū tenderent niſi manus cōdi
toris teneret illa · ſed bene verū
eſt ꝙ magis a min9 ꝓuidet di
uerſis ſecūdum eorum condici
onem qa iuſtis bene prouidet

quod te calefaciet
ignis diuinus.

Idem debet eſſe iudi
cium de diuina proui
dentia & angelorum
custodia.

iuxta ps9 Oculi domini ſuper iu
ſtos ⁊ aures ei9 i preces eorū·
quib9 adeo pfecte prouidet vt
omnia eis cooperentur in bonū
vt dicit ad romāos viij ·Sed
malos ſecundum aliquid dere
linquit inquātum pmittit eos
ſubiacere tribulationib9 · etiaʒ
qd' grauius eſt i peccata ruere
vnde ad ro·i·ca·dicitur Prop
terea tradidit illos deus in rep
bum ſenſum Similiter etiā an
geli aliqs magis bene cuſto
diūt quos iuſtioēs cognoſcūt
aliquos autem minus cuſtodi
unt inquantum iuſto dei iudici
o aliquem a peccato non retra
bunt· nunquam tamen ita dē
linquūt quin ſit aliqs effect9
cuſtodie ·inquantuʒ aliquod
malum p ipſos probibetur &
ad aliquod bonum promoue
mur Hoc etiā alia ratione pro
bari pōt qmā angeli boni ſunt
magis pmi ad adiuuanduʒ qʒ
mali ad infeſtāndum·ſed mali
nunqʒ ceſſant ab infeſtatione
vt dicit ſecūda pet Aduerſai
us veſter diabol9 tanquam le
o rugiens circuit querens quē
deuoret·ergo angeli boni nun
quam ceſſant quin ſemper adiu
uēt ⁊ cuſtodiāt In cui9 ſignū
pluēs boni effectus ex ipſis i
nobis proueniunt Primus
effectus angelorum eſt impe
dimenta boni ⁊ occaſiones pec
cati remouere Vnde exodi dici
tur Mitte angelum precurſorē
qui excitat yebuſeum· Secūd9
eſt temptationes mitigaē·vnde
daniel iij·dicit Angelus domi
ni deſcendit in fornacē Ter
cius eſt contra hoſtes viſibiles
adiuuaē vt patet libro reguʒ
vbi heliſeus vidit caſtra āgelo
rū Quart9 ē orōnes noſtras
⁊ elemoſinas deo pſentaē ⁊ p
nobis orare· patet p tobiaʒ qn̄
orabat cū lacrimis Quint9
eſt viā oñdere pʒ p tobiam· E
go ducā ⁊ reducā Sext9 eſt
ſeipſum ⁊ alia ſecreta reuelaē
Thobie qrto Sū raphael āge
l9 Septi9 eſt a peccatis conſur
gere actuuʒ·xij ·Surge velo
cit Octau9 eſt ad feruorem
excitaē ·tertij reguʒ xix·Grā
dis tibi reſtat via Nonus eſt
nos in tribulatoib9 conſolari·
thobie x · Forti eſto animo
In proximo eſt vt a deo cure
ris Decimus eſt poteſtates
contrarias arcere·ne tantuʒ no
cere valeant quantum vellēt ·
ſicut patet in thobia Qualiter
angelus aſmodeuʒ ligauit Ec
ce quomodo āgeli nos ſemper
cuſtodire laborant·refrenant
⁊ dirigūt ·bene ergo dictū eſt
ſuperius Angelis ſuis manda
uit de te ⁊ cetera Amen

Feria ſecūda pme·ſermo
de iudicio generali·

Effectus bonorum angelorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Ecce ego ipſe requiram
oues meas Eze· tricee
ſimoquarto ca · Non
nullos ad bene operandū & ad
penitendum ducit amor & cari
tas · aliquos ſpes venie · pluēs
angelorum cuſtodie · quoſdaȝ
vero timor infernalis pene · ad
quā tempore iudicij mittēt oēs
rei ſicut ſcribit mathei xxv ·
Ite vos maledicti in ignem et
nū · & mathei xxij · Ibunt hij
in ſupplicū eternum Hinc eſt
q̄ hodie de diuio iudicio loqui
nitendo · vt ſi qui ſint qui amo
re ad penitendū trahi nō poſſūt
saltēȝ iudicij timore inducātur ·
vnde oratius Oderunt peccaē bo
ni virtutis amore · oderūt pecca
re mali formidine pene
Sed āteq̄ȝ ad pticularia deſcē
damus primo quedam cōmuni
a videamus que ſunt iſta
Cum de quolibet homie fiat iu
diciū particulare imediate p⁹
mortem & iudicetur iuxta ei⁹
merita vt patet luce viceſimoт
cio de latrone cui dictūeſt · ho
die mecuȝ eris i paradiſo · qui
immediate poſt mortem premi
at⁹ eſt Et luce decimoſexto de
diuite epulone qui cum mortu
us eſſet ſepultus eſt in inferno
qui immediate condempnatus
eſt ad penas infernales · cur er
go habet fieri iudicium genera
le in quo requirit domin⁹ oues
ſuas vt dicitur in themate Et

Varia moti: ua ad penitē tiam & bene operandum.

Particulare iudicium cuiuslibet.

Questio de generali iudicio.

congregabuntur ante eum om
nes gentes · vt dicitur in euan
gelio hodierno · Ad hoc
poſſet reſponderi q̄ iudicium p
ticulaē ſit immediate poſt mor
tem a deo de q̄libet perſona ſed
iudicium vniuerſale non fiet a
deo ſed a criſto ita q̄ ſicut ſūt
diuerſi iudicatores ita varia a
guntur iudicia Sed ſecunduȝ
ſanctum thomam tercia parte
queſtiōe · lix · articulo · iiij · in
reſponſione principali dicitur
q̄ iudicium de aliqua re muta
bili perfecte dari non poteſt ā
te ſui cōſummationem · ſicut iu
dicium de aliqua actione dari
non poteſt quouſq̄ȝ non ſit con
ſummata & in ſe & in ſuis effe
ctibus Similiter de homine nō
poteſt ferri aliquod iudicium
perfecte anteq̄ȝ eius vita t'mi
netur eo q̄ poteſt multipliciter
mutari de bono in malum & e
conuerſo · vnde apoſtol⁹ ad he
breos ix · Hominibus ſtatutū
eſt ſemel mori poſt hoc autē · iu
diciuȝ · Sed cum homo poſt ſe
parationem anime a corpoē ad
huc viuat · rlinquitur q̄ imme
diate poſt morteȝ nō poteſt da
ri perfectum iudicium de ipſo ·
Quinque eniȝ modis viuit
homo poſt mortem Primo i
memorijs hominuȝ viuit in qui
bus quandoq̄ȝ contra veritateȝ
remanet bona fama vel mala ·
ſicut dicit auguſtinus q̄ multa

Rnſio potentialis.

not. diuersa iudicia.

Non pot. non nisi de re consummata iudicari.

Hoiem post separatio: nem corporis ab aia continuo non ee mor: tuum.

Homo post mortem viuit quinq modis.

1. in memorijs homi: num.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

multa corpa ſanctoꝝ venerã
tur hic in terris quorũ anime
2. in filiis. cruciantur in inferno ¶ Secũ
do viuit in filiis qui ſunt de ſb
ſtantia patris. ſecũdum illud
eccl. xx. Mortuus eſt pater il
lius ⁊ quaſi nõ eſt mortuus. ſi
milẽ enim reliquit poſt ſe ¶ Ter
3. in effectu operum. cio viuit quantum ad effectũ
ſuorum operum. ſicut ex decep
tione arrii ⁊ aliorum heretico
rum quorum adhuc viuit mẽo
ria ꝑpter eorum opa. ſimiliter
de fama apoſtolorum quorũ fa
ma exiuit in omnem terraꝫ.
4. in sepultura & exequiis. ¶ Quarto viuit quantuꝫ ad cor
pus quod quandoqꝫ honorifice
tradit̃ ſepulture ⁊ ſic remanẽt
eius memoria propt̃ nobiles
exequias ¶ Quinto viuit q̃ꝫ
5. in edificiis & structuris. tum ad ea in quibꝫ affectum
ſuum fixit puta in quibuſdaꝫ
temporalibus que magno tem
pore durabũt vt in edificiis ca
ſtroꝝ ciuitatum ⁊ domorum
Omnia autem ſubduntur exi
ſtimationi diuini iudicii ⁊ ide
o de hiis omnibus perfectum
⁊ manifeſtum iudiciuꝫ haberi
nõ põt q̃ꝫ diu huius temporis
Rnsio ad quaestionem. curſus durat. Et propter hoc o
põrtet eſſe generale iudiciũ in
nouiſſimo die in quo illud qđ
ad vnumquenqꝫ hominem ꝑti
net quocunqꝫ modo ꝑfecte ⁊
manifeſte diiudicetur. ⁊ hoc ẽ
qđ dicit̃ iohannis xii Sermo
quẽ locutus ſuꝫ vobis ille vos
iudicabit in nouiſſimo die. Et
de hoc iudicio generali fit men
cio in epl̃a. i euãgelio. dic hi
ſtorias ſi vis ¶ Circa iſtud iu
diciũ t̃ꝛa videbiꝰ ¶ .H.
¶ Primo occaſionem
¶ Secundo indignationem
¶ Tercio executionem.
¶ Circa ꝑmũ ſciẽđ ꝙ t̃ꝛa ſũt
pccã horrenda ꝑpt̃ que contra
rationalẽ naturã iraſcit̃ deꝰ. ſcꝫ
ſupbia. q̃ offendit̃ deꝰ ꝑ ſpiri
tũ. luxuria q̃ offẽditur deꝰ per
corpꝰ. ⁊ auaritia qua offẽdit̃
deꝰ ꝑ tpalem ſbam. vñ de hiis
peccatis dicit̃ ioha. ii. Omne
qđ eſt in mũdo aut ẽ cõcupiſcẽ
tia carnis aut cõcupiſcẽtia ocu
lorũ aut ſupbia vite. ſm ergo
hec t̃ꝛa pccã t̃ꝛa ſunt generalia
iudicia dei ¶ Primũ iã factuꝫ
eſt cõt̃ ſupbiã ⁊ hoc iam factũ
fuit cõtra ãgelos dꝰ rebelles de
q̃ iudicio apo xii. dicit̃ Factũ
eſt ꝑliũ magnũ in celo. ⁊ ſeq̃t̃
Et proiectꝰ eſt draco ille mag
nus ſcꝫ ãgelus qui nominatur
diabolꝰ ⁊ ꝓiectus ẽ in terram
⁊ ãgeli eius cũ illo miſſi ſunt.
Et paulo añ ait ꝙ draco cauda
ſua trahebat terciam partẽ ſtel
larum id eſt angelorum celi ⁊
miſit eas in terram. ¶ Secun
dum factum eſt contra luxuri
am de quo geneſis vi. ſcriptuꝫ
eſt. Videns autem deus ꝙ mł
ta malitia hominum eſſet in ter
ra ⁊ cuncta cogitatio cordis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eſſet intenta ad maluꝫ omni tē
pore penituit eum ꝙ hominem
feciſſet in terra. Et ſequitur ꝙ
induxit diluuium ad delenduꝫ
omnem carnem dicēs delebo i
quit hominem queꝫ creaui a fa *Pnitentia Dei quid!*
cie t̄re. Sed nota quomodo de
um penituit quia penitentia nō
cadit in deo nec ipſe dolere pōt
de eo quod fecerit quia ſic non
eſſet ſūma ſapientia & prudenti
a. Ideo dicendū eſt ꝙ illud ha
bet ſano modo intelligi. Nā cuꝫ
dicatur penitet me feciſſe hoiēm
id eſt ego penitentiaꝫ portabo
quia feci hominem. quia criſtꝰ
filius dei paſſurus erat propter
peccatum hominum qui nūquā
peccaſſent niſi creati fuiſſent.
Tercium iudiciū futurum eſt qđ *con Avaritiam.*
quidem fiet contra auariciam p
ignē. ſicut per malechiaꝫ domi
nus quarto capitu. ait.
Ecce dies venit ſuccenſa ſicut
caminus & erunt omnes ſuper
bi & omnes facientes impieta
tē ſicut ſtipula & flāmabit eos,
dies veniet, dicit dominus exer
cituuꝫ, qui non relinquet eis ra
dices & germen. Et merito in
hijs talibus iudicijs condigne
date ſunt pene Naꝫ ſuperbien
tes angeli ſunt humiliati. et de
fluentes per laſciuiaꝫ in deflu
entibꝰ aquis ſūt ſubmerſi. Et
inſatiabiles auari ſuis ſubſtan
tijs inſatiabiliter concupitis to
taliter erunt inſatiabili igne cō

buſti. Tāto enim mirabilius e
rit hoc iudiciū quanto alia du
o aliquid reliquerūt. quia de p̄
mo iudicio remanſerunt due ā
gelorū partes. de ſecundo r̄maā
ſerunt octo anime. vt dicit bea
tus petrus in prima canoica ca.
iij. Sed de hoc tercio nullus r̄li *Vltimum Judicium oīa consumet.*
quetur in terra. vnde i matheo
xxiij. ca. ſcriptū eſt Cuꝫ videri
tis abhominationē deſolationis
que dicta eſt a daniele in loco
ſancto ſuo vt qui legat intelli
gat. vt qui ſunt in iudea aſcen
dāt ad mōtē. q̄ i tecto nō deſcē
dāt aliquid tollē de domo qui
in agro non reuertentur accipe
re tunicam ſuaꝫ. ve in vtero ha
bentibus et cetera. Vnde notan
ter ieronimus per abhominatio *Abominatio Idolatria.*
nem ydolatriam intelligit qui
a ſancta ciuitas iheruſalem de
ſtructa fuit quando ydolū adri
ani in templo poſituꝫ eſt hoc vi
de clarꝰ in ope aureo beati tho
me vbi declaratur iſte textꝰ p
ſacros doctores de idolatria per
ſimilitudineꝫ dicti danielis de
ſancta ciuitate iheruſalem que
venit in abhominationeꝫ prop
ter idola Vnde notanter aduer
te ꝙ nec ſuperbia nec luxuria
ſunt idola. licet idola dici poſſit
ſicut & auaricia que eſt idolo
rum ſeruitus vt dicit apoſtolꝰ
ad galathas quinto. ca. Cum
nō ſint dicta idola deſolatio
nis. ſed ſolum auaritia quia ex

iudicio auaritie null9 relinquet
in terra. vnde ps̄ Ignis ante ip
ſuz p̄cedet ⁊ inflamabit in circu
itu id eſt vniuerſo mūdo inimi
cos eius Hoc enim volens xp̄s
exprimere notāter conqueritur
de operibus miſericordie nō ex
ercitatis. hoc ē de opibus omiſ
ſionis ⁊ propt̄ auaritiam dere
lictis in iudicio aget Quid er
go de opibus cōmiſſionis .i. de
furtis. rapinis. vſuris. ꝓditioi
bus. homicidijs. ⁊ ſimilib9 Ve
ve ve vobis qui hic habetis cō
ſolationem in terra id eſt in re
bus terrenis vt ſcribit̄ in apo
ca. Ex hijs breuit̄ hēt̄ qua ex
cauſā de9 mouet̄ ad hoc iudiciū
generale in quo requirēt omēs
oues ſuas. ⁊ hoc patet de p̄mo
principali

Circa ſecūdū pricipale ſcien
du. ꝙ ſicut domin9 dedignat9
eſt cōtra ſupbiā angeloꝝ in tā
tū vt eos ad tartara p̄cipitaēt
et na Et cōt̄ luxuriā in tm̄ vt
ſolū octo aīe rmanēnt in ter
ra vt ex p̄cedētibꝰ patet. ſic ⁊ q̊
dā mō terribili9 dedignabitur
cōtra auaritiā mūdi. ita vt nō
dicat tantum ſicut tp̄e diluuij
dixit Me penitet feciſſe hominē
ſed penitet me redemiſſe hominē
De hac vltima indignatiōe de
i cōtra mūdum apoca. x. ca. ſcp̄
tū eſt ad litterā Et āgel9 quē
vidi ſtātē ſupra maē et ſuper
terram leuauit manum ſuā ad
celū ⁊ iurauit p viuentem in ſe
cula ſeculoꝝ qui creauit celū
⁊ omnia que in eo ſunt ꝙ tem
pus amplius non erit Hoc in
diebus vocis ſeptimi angeli cū
cepit tuba canere conſummabi
tur miſteriū dei In quibus ver
bis oſtendit ꝙ ſeneſcente mū
do in ſceleribus iraſcetur cont̄
eum iudex viuorum & mortuo
rum ſcꝫ criſt9. cui9 ire nemo r̄
ſiſtere poteſt vt dicitur iob no
no ca. Et ineuaſibilis erit illi9
furor Et maxime D.
ꝓpter tria. Primo quia eſt infi
nite potentie. ſecundo quia eſt
infinite ſapientie. tercio quia ē
infinite iuſtitie. Primo erit
turbatus criſtus contra mūdū
in quo eſt infinita potentia ꝓp
terea punire poterit ſceleſtiſſi
mū mūdū Et de hoc ait ioban
nes Angel9 quem vidi ſtantē
ſupra maē ⁊ ſupra terram leua
uit manū ſuā ad celū Quid p ā
gelū hūc niſi xp̄m, q̄ yſaie. ix.
ca. dictus eſt magni cōſilij an
gel9. qui vita parit̄ ⁊ doctrina
de mūdo nō diligēdo, magnitu
dine cōſiliū fecit. ſupra maē &
ſup terram dicitur quia ipſi po
teſtas maris ⁊ terre t̄ dita eſt
In terra ſigna fecit ⁊ ſup ma
re ſiccis pedibus ambulauit.
Sed conuenientius ſupra mare
⁊ ſuper terram dicitur ipſe ſta
re. quia poteſtatem habet cui
vult & proſpera ⁊ aduerſa diſ

Explicatur locus Apo:
calypsis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

tribuere · mare eniꝫ amarum ꝛ
fluctuoſos per aduerſa ſeculi
amarat Terra autem fructifera
ex qua delicie creſcunt mundi
proſperitatē deſignat · vtriꝰ qꝫ
enim fortune diſpenſator ē cri
ſtꝰ · teſte pſa · qui de ſe ait · deꝰ
meus es tu · in manibꝫ tuis ſor
tes mee · nec ſoluꝫ in iſtis infe
rioribus poteſtātem habet ſed
etiā in celo · ꝓpterea angelꝰ ſtās
ſupra terram leuauit manum ſu
am ad celuꝫ Quid eniꝫ per ma
nū criſti niſi omnipotentiā eius
que equalis eſt patri conueniē
tius demōſtratur · Hanc poſtu
labat propheta per incarnatio
nem mitti in mundum cuꝫ dice
bat · mitte manuꝫ tuam de alto
vſqꝫ de manu filioruꝫ alienorū
Et pſa · xlviij · Manus mea
fūdauit terram & dextera me
a menſa eſt celos . Ipſe enim ē
per quem ſunt facta ōnia & ſi
ne ipſo factū eſt nichil · vnde er
go manū ſuam leuat ad celuꝫ
quia eandem cuꝫ patre habet ō
nipotentiaꝫ Ideo mathei xxvi ·
ca · de ſe ait Data eſt michi ō
nis poteſtas in celo & in terra ·
Et iterū ṗs ait Altitudo manꝰ
ſuas leuauit · huius aūt manꝰ
ſpūs ſanctus digitus ē ¶ Se
cūdo erit turbatus contra mun
dum quia eſt infinite ſapientie
propterea punire ſciet . Et ideo
iohānes ſubdit Et iurauit per
viuentem ī ſecula ſeculorū In

quo quidem iuramento certitu
do oſtenditur futurorū cū ōni
a que diuino conſilio dictata
atqꝫ diffinita ſunt nequaq̄ꝫ ite
rari poſſūt Qui enim ſententiaꝫ
ꝓpter peccatorū penitentiaꝫ va
riat ſicut patet ione tercio de ni
niuitis prehabitū conſiliū de iu
ſtificatione vel punitione eoruꝫ
nequaq̄ꝫ mutat · vnde xxij · q ·
xlv · Incōmutabilis nōminatꝰ
ꝛ ṗs ait · iurauit dn̄s ꝛ nō penite
bit eū Induat ergo iuramētū
diuinum · diuini conſilij immu
tabilem firmitatē · ꝓpterea ad
heb · vi · apoſtolꝰ ait · qꝫ habun
dātiꝰ deꝰ volēs oſtendere polli
citationes ꝛ heredibꝰ immobi
litatem conſilij ſui · īnt poſuit iu
ramentū Et hoc habetur qꝛ ne
mo appellare poterit · vnde iob
Non eſt qui de manū mea poſſit
eruere . ¶ Tercio erit turbatꝰ
contra mūdum qꝛ eſt infinite iu
ſticie ideo vult punire malos ꝛ
reddere vnicuiqꝫ iuxta opera
ſua ꝓptēa addit iohēs qꝫ tēpꝰ ā
pliꝰ nō erit · pōt enim hoc refer
ri ſpecialiter ad merita iuſtoꝝ
ꝛ demerita reproborum · Tem
pus ſiquidem preſentis vite ad
merendum eternitateꝫ homini
bus indultuꝫ eſt · Ideo tempꝰ
amplius non erit ſcilicet merē
di vitā eternam nec āpliꝰ erit
tp̄s penitēdi · qꝛ vt iohēs criſo ait
Nec penitēcie locꝰ nec ſatiſfaciē
di tempus ideo iohānes ait qꝫ i

¶ c · iiij

Quomodo deus non mutet consilium.

Tempus sit merendi & penitendi facultatem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

diebus vocis ſeptimi angeli cū
ceperit tuba canere conſūmabi
tur miniſteriū dei Jſta vox ſep
timi angeli erit tempe ſeptime
etatis · tūc conſūmabitur mi
ſterium dei id eſt ōnia que fiē
da ſunt in iudicio · Et hoc de ſe
cundo

Circa terciū principale eſt
notandū q̄ in execucione iudi
cij vt p̄s teſtat̄ · Anteq̄z criſt⁹
veniat iudicare viuos et mortu
os · ignis ante ipſum p̄cedet &
inflāmabit inimicos eius Ter
ribilis nempe erit hic ignis · q̄
a virtute diuina et ignis qui
manet in ſpera ſua atq̄z ignis
mundi hui⁹ et purgatorij et in
ferni ſimul conuenient preueni
entes faciem iudicis Et in diui
no iudicio fiet q̄ vnuſquiſq̄z q̄
tuor igniū officium ſuuz exer
cebit Nam ignis terreſtris pur
gabit iuſtos · puniet malos ·
curabit corpora et conſumet ter
renaſcentia · Jgnis autem ele
mentalis elemēta ſubtiliabit
atq̄z ad innouationē diſponet
Jgnis autem purgatorij pur
gabit electos illos q̄bus pur
gatio neceſſaria erit Jgnis āt
inferni impios iam incipiet cru
ciare Poſt hoc ſequitur quod
apoſtolus primo ad thimothe
um quarto capitulo ait Jp̄e do
min⁹ in iuſſu & in voce archan
geli & in tuba dei deſcēdet de
celo · q̄ tuba erit vox criſti dul

ciſſima iuſtis · ſed terribilis cō
tra improbos intonātis et dicē
tis Surgite vos mortui et veni
te ad iudicium ſicut p̄s ait De
us deorum dominus locutus ē
· Et vocauit terraz id eſt totuz
humanum genus ad iudiciuz
ſuum · immo ad huius iudicij
ſententiam vocabit ſuperos &
inferos vniuerſos · dicēs illud
p̄s Audite celi que loquor · au
diat terra verba oris mei · Et a
libi idem ait Aduocauit celum
deſurſum et terraz diſcernē po
pulū ſuū · Tāti nēpe terroris e
rit illa vox criſti Surgite mor
tui venite ad iudiciū, vt ibero
m⁹ recordatiōe illius vocis ter
refact⁹ dicere audeat · Siue co
medā ſiue bibaz ſiue aliquid
agā ſemp michi videtur in me
is auribꝰ ſonare illa vox · Sur
gite mortui venite ad iudiciuz
Tunc ōnes mortui r̄ſurgēt ad
imperiū criſti et cōparebunt co
ram eius maieſtate · ſicut apo
ſto · ad cor · v · ca · ait Oēs nos
manifeſtai oz āte t̄bunal xp̄i
Sedebit xp̄s in eminentiſſimo
loco ſupra vallē ioſaphat · & ō
nes ſancti cū eo · mali vero ifei
us in terra quam dilexerūt Et
hoc oſtēdit̄ in euāgelio hodier
no in quo ponūtur tria cōſiderā
da · primū eſt maieſtas trium
phal̄ ibi cū veneit fili⁹ hominis
Secūdum eſt eq̄tas iuſticial̄
ibi tunc dicet rex · terciuz eſt ir

reuocabilitas eternalʼ · ibi ibũt
hij in ſupplicium eternum.
¶ Circa primum nota ¶ · F ·
ꝙ habebit triumphalem aduẽ
tum ⁊ triumphalem proceſſuꝫ
Triumphalem aduentuꝫ oſtẽ
dunt q̃tuoꝛ ſcꝫ incertitudo iudi
cij · plenitudo · iperij celſitudo ·
pulchꝛitudo cõſortij Primũ
ponitur in euangelio cuꝫ dicatʼ
cum venerit · vnde tempus non
ponit nec in ſcriptura ponitur
tempus alicubi Nam apoſtolꝰ
ait Dies domini ſicut fur ita ve
niet · ⁊ mat · xxiiij ait · De die
ãt iſta ⁊ hora neo ſcit · ⁊ actuũ
Nõ eſt veſtrũ noſſe tpa vlʼ mo
menta ¶ Secũdꝫ etiã ponitʼ in
euãgelio cũ dicatʼ filiꝰ hoīs · vbi
innuitur ꝙ erit deꝰ ⁊ hõ qui iu
dicabit mũdum Nõ aliqs alio
rũ hominũ erit iudex quia non
ſunt filij hominis ſed hominum
Nec adã q̃a nõ fuit filius hoīs
ſed a deo creatus · nec eua qui
a nõ fuit filius ſed filia · Hic er
gõ erit filiꝰ hominis ſcꝫ interne
rate virginis ad denotãdũ ꝙ e
rit deus ⁊ homo Vnde inq̃ñtũ
deus erit iudex ordinarius · ſed
inquantum homo erit iudex de
legatus · vnde pſ ait · Deus nr̃
manifeſte veniet ſcꝫ in primo
aduẽtu qui ſub vmbra noſtre
carnis latuit ſed nõ ſilebit ſcꝫ
in ſecundo aduentu ſicut fecit
ante pilatum quãdo non reſpõ
dit ei verbum ¶ Terciũ ponitʼ
in euangilio cuꝫ dicatur in ma
ieſtate ſua ſcꝫ glorioſa · ⁊ licet
iuſtis apparebit gaudioſus ·
dãpnatis tñ appaebt terribilis
Vñ in eorũ pſona iob ca · xiiij ·
Quis michi tribuat vt in infer
no protegas me & abſcondas
me donec ptranſeat furoꝛ tuus
Et malachie tercio Quis pote
rit cogitaẽ diem aduentus eiꝰ
⁊ quis ſtabit ad videndũ eum
Et pſ Quis nouit ptãteꝫ ire
tue ⁊ p̃ timoꝛe tuo iram tuã di
numeraẽ · vñ dicit grego · ꝙ
mali mallent eẽ in inferno q̃ꝫ
videẽ xp̃m iratũ , Quartũ etiã
ponitʼ i euãgelio vbi poitʼ ⁊ oẽs
angeli eiꝰ cũ eo Erunt ibi btã
virgo ⁊ iohã · bap · ⁊ oẽs apl̕i
⁊ oẽs ſãcti · vñ mat xix · criſtꝰ
dicit Amẽ dico vobꝫ ꝙ vos q̃ ſe
cuti eſtis me i generatiõe cum
ſederit filius hoīs i ſede maieſta
tis ſue ſedebitis ⁊ vos ſup ſedes
xij · iudicãtes xij tribꝰ iſrahel .
Circa tiũphalem pceſſũ erũt q̃
tuoꝛ ſcꝫ magnitudo tiũphi · mul
titudo collegij · diſſiſitudo mei
ti · aptitudo loci · pmũ poit euan
geliũ Sedebit ſup ſedeꝫ maie
ſtatis ſue de q̃ ſede ait pſ · Tro
nus eius ſicut ſol in conſpectu
meo Et alibi Sedes tua deus i
ſeculum ſeculi · virga directi
onis virga regni tui Secundꝫ
etiam ponit euãgeliũ q̃a dicit ·
Cõgregabũtʼ an̄ eũ õs gentes
Terciũ ſiſitʼ ponit · qꝛ ſepabit

·v

Materia ſeu
Occaſio proble:
matis: in verbo
IVDICANTES.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eos ab inuicem ſcȝ merito & pe
na· oues ſcȝ iuſtos & hedos ſci
licet iniuſtos Quartū etiam
ponit euāgeliuȝ q: oues ponet
a dextris hedos aūt a ſiniſtris·
quaſi dicēt hos approbo qui re
cta via inceſſerunt· illos damp
no qui a bona via deuiauerunt·
iuxta quod pro· iiij· dicit· Vi
aſ que a dextris ſunt nouit de
us puerſe vero que a ſiniſtris
ſunt Circa ſecūdū ſcilicet eq
ta tē iuſticie duo notāda ſunt
ſcȝ remuneratio iuſtorū· & pu
tio malorum Circa primū e
runt quatuor bona· ſcilicet glo
rificationis· cōmendatiōis · hu
miliationis· approbationis·
Primū ponit euāgeliū vbi ait
Venite benedicti patris mei p
cipite regnum vobis paratum
a conſtitutione mūdi· O vox ō
ni ſuauitate & iocūditate ple
na O vox gaudioſa Secun
dū ponitur in euangelio vbi di
citur Eſuriui & dediſtis michi
manducare· ergo frāge eſuriē
ti panem tuum vt dicit yſayas
lviij· ca· Sitiui &c̄ Si inimicꝰ
tuus ſitit potum da illi ſicut ait
aplūs ad roma· xij· Hoſpes e
ram &c̄ hoſpitales inuicem ſi
ne murmuratiōe ſicut petrꝰ p̄
ma cano· ait iiij· Nudꝰ eraȝ &c̄
Cū videris nudū operi euȝ & car
nem tuam ne deſpexeris yſaie·
lv· Infirmꝰ erā &c̄ ergo nō te
pigeat viſitare infirmum ecc̄i·

xi· In carcere erā &c̄ ergo viſi
ta incarceratū exēplo regis de
quo legitur iere· xviij· ꝙ iere
miā prophetā in carcere viſita
uit· De ſeptio nulla mētio fit
q: miſericordia fit proximis
ſed hō mortuus nequaq̄ȝ ē mē
brum criſti· ſicut ait aplūs ad
hebre· v· criſtꝰ autem ſemper
viuēs eſt Et nota ꝙ hic ſpe
cialiter fit mentio de operibꝰ mi
ſericordie ꝓpt duo· Primo vt
nos incitet ad miāȝ· ſecundo ad
oſtendēdum ꝙ mirabilit miſeri
cordia ſupexaltat iudicium &
vincit rigorē iuſticie· vn̄ petrꝰ
rauēnas in quodam ſermōe ait
In regno celi coram omnibꝰ ā
gelis in conuētu reſurgentium
ꝙ abel paſſus ſit· ꝙ mūdiȝ ſal
uauit noe· ꝙ abrahā fidem cu
ſtodiuit· ꝙ moyſes legem tu
lit· ꝙ petrꝰ reſupinꝰ crucē aſcē
dit deꝰ tacet· & clamat qd̓ pau
pi datū ē dicēs Eſuriui & dedi
ſtis mihi māducaē· q eīn miſeri
cors ē· dignꝰ mīa eſt· hec ille
Tercīū ponit in euāgelio qn̄ iu
ſti indignos ſe reputabūt tan
ta gloria· vbi euāgelium dicit
Tūc rn̄debunt iuſti· dn̄e qn̄ te
vidimꝰ eſuriētē vſq3 in carcerē
& venimꝰ ad te· hoc aūt nō q̄ſi ig
norātes dicēt ſed admirātes ſu
p tāta vnitate capitis & mēbro
rū criſti· Quartū etiā ponit in
euāgelio qn̄ ſubdit· Reſpon
dens rex dicet illis Amen dico

Via: dextra et ſiniſtra. quid?

Opera miſericor: dia.

Hoc eſt de mort... ſepelien...

Miſericordia com... menda...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vob̄ q̃ꝫ diu feciſtis vni de hijs
fra t̃bꝫ meis minimis mihi feci
ſtis. Secūda aūt retributio e
rit punitio ipi oꝝ. ¶ Circa quam
ſequet̃ q̃tuoꝛ mala. ſcꝫ dāpna
tiois exꝓbrationis. lamētati
onis. ⁊ cōfirmationis. ¶ Primuꝫ
poit̃ in euāgelio cū dicitur Di
ſcedite a me maledicti in ignē
et̃nū q̃ paratus ē diabolo ⁊ an
gel̃ eius O infelix diſceſſio &
ſepatio ab ōni bono. o verbū ꝑ
tingens vſqꝫ ad effuſionẽ ani
me ¶ Secūdū ponit̃ in euāge
lio qñ exprobrat̃ ipiȷ de ipieta
tibꝫ ſuis cū ſubdit Eſuriui &
nō dediſtis mihi mādu care: q̃ſi
dicēt miaꝫ nō feciſtis, miſeicoꝛ
dia ꝑuabimini ¶ Terciū etiā po
nit̃ in euāgelio qꝛ tanta eit ce
citas dāpnatoꝝ vt d'm fallē ar
bitrent̃ q̃ in hoc ſcl'o hoies deci
pe cōſueuerūt. iō ſubdit̃ Tūc
rñdebūt ipſi ⁊ dicēt Dnē qñ te
vidimꝰ ⁊c̄. Quartū etiā ponit̃
in euāgelio vbi criſtꝰ iniuſtis
rñs dicit Amē dico vob̄ q̃ꝫ diu
nō feciſtis vni de minoibꝰ meis
nec mihi feciſtis

¶ Circa terciuꝫ ſcꝫ ſm̄e irreuo
cabilitatē erūt due ſm̄e irreuo
cabiles ſcꝫ eterne dāpnationis
⁊ infinite glorificationis. qꝛ ait
pꝰ Que ꝓcedūt de labijs meis
nō faciā irrita. pⁱmum tangit i
euangelio xp̄s Ibūt hij in ſup
pliciū et̃nū Data hac ſn̄ia q̄d
agent impij peccatoēs ꝯ q̃ ter

rore paueſcent ꝯ q̃ latibulo ab
ſcōdet̃ q̃ meroē mēſcēt Supra
erit iudex iratꝰ. ſubter ifernꝰ
ꝑparatus. iuxta ōnes ſācti iu
dicis ſētentiam approbātes &
dāpnatorū crimina cognoſcē
tes. cōtra angeli boni ad tarta
ra ꝓpellētes. a dextris peccata
accuſantia. a ſiniſtris demonia
ad infernū trahentia. intius cō
ſciencia remordēs. exteius mū
dꝰ ardēs. vñ totꝰ ille ignis qui
ꝑceſſit faciē iudicantis ⁊ ōnis ca
lamitas cōglutinata inuoluet
& contrahet peccatoēs ad infe
ros. vñ ſecūduꝫ hugonē libro
q̃rto de anima. Quiſputas tūc
meſror eit. q̃ triſtitia. cū ſepa
bunt̃ impij a cōſortio ſāctoꝝ a
viſiōe dei. ⁊ t̃diti in demonuꝫ po
teſtate ibūt in ignē et̃nuꝫ. ibi
qꝫ erūt in luctu & gemitu ſine
fine. vbi eit dolor itolēabil̃ fe
tor icompabil̃. tioꝛ horribilis.
mors corpis ⁊ anime. ſine ſpe
venie ⁊ miſeicordie ¶ Secun
dū tangit euangeliſta cum ſb
iungit Juſti autem in vitam e
ternam ſub nomine eterne vite
datur intelligi gloria ſempiter
na. vbi iocunditas ſine meroē
vitas ſñ diuiſiōe. ſatietas ſine
faſtidio. perpetuitas ſine tedio
Formoſitas multuꝫ admirabi
lis. ſanitas incōmutabilis. lib̄
tas ſūma. dignitas alta ⁊ ex
celſa. conformitas voluntatū.
ſocietas dignitatum. ſecuritas

Angustia damnatorum

Foelicitas aeternae beatitudinis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

inuariata · & trāquillitas cōſū
mata conſiſtit Et ſic patet ter
cium principale Congregabū
tur ergo ante eum omnes gen
tes ſcilicet tam boni q̄z mali A
men

Feria tercia prime · ſermo
de timore mortis

QVerite dominum dum
inueniri poteſt · inuoca
te euȝ dum prope eſt ·
pſa · lv · ca · Licet timore iudicij
tam terribilis vt dictum ſunt
heri multi ad bene operandum
inducantur · quia cōtra peccato
res ineuitabilis erit illa ſenten
tia iudicis & de manibꝰ eiꝰ nullꝰ
eruere poterit · vt dicit iob Ali
ud tamen eſt ꝙ plēs alios ad
bene operandum & ad peniten
dū incitat ſcȝ timor mortis · pꝰ
quā morteȝ ſciūt peccatoēs nū
q̄z poſſe peccaē · nec poſſe penite
re · vnde pſal · xiij Circumdede
rūt me gemitus mortis dolores
inferni circumdederunt me · Jn
quibus verbis hij duo timores
ponuntur · ſcilicet timor iudicij
cum dicat᷑ dolores inferni circū
dederunt me · ⁊ timor mortis cū
dicatur circūdederunt me gemi
tus mortis · ⁊ non ſoluȝ mortis
qua anima ſeparatur a corpore
ſed etiaȝ mortis qua deus ſepa
ratur ab anima · Eandem ſentē
tiam ponit iob capitulo x · Pec
cātē me cotidie & nō me peitē
tē timor mortis cōturbat me qꝛ
in inferno nulla eſt redēptio mi
ſerere mei deus ⁊ ſalua me · ide
o ꝓpheta dicebat ¶ · A ·

Querite dominum dum inueni
ri poteſt · id eſt o homines ante
tempus mortis agite peītentiaȝ
qꝛ tūc iuenit᷑ dn̄s · difficile vai
de eſt ipſuȝ inuenire illo tempo
re quoniam vt dicitur in euan
gelio per matheū xxi · capi · Jl
lo tp̄e cōmota eſt vniuerſa ciui
tas · hoc eſt tp̄e mortis cōmoue
tur totus homo qui eſt ad mo
dū ciuitatis vnio & vocat᷑ minor mū
dus vnde dicit ariſtoteles ꝙ di
cit᷑ microcoſmꝰ id ē mundꝰ mi
nor. Quō aūt cōmoueat᷑ totus
hō patet qꝛ dolet caput dolȝ cor
pus · dolēt labia · dolēt membra
cūcta · ⁊ viſcera cōquaſſāt᷑ · ꝓ
pe aſtat vxor · cōſanguinei · me
dici · ⁊ totꝰ cumulꝰ parentele cir
cūſtat · Vnꝰ cōſolat᷑ afflictū · a
lius ſpē porrigit ſanitatis · me
delat medicus · ⁊ ordinat ille · a
liꝰ dat ſiropos · alter addit em
plaſtꝛ · fiunt fricationes · aqua
roſea infundit᷑ ad manꝰ · pedeſ
& crura fricantur & cuȝ hijs ō
nibꝰ non cōualeſcit dolēs · tor
quetur corpus ⁊ reaſcēdit · vn
de deſcenderat · & de tanto ac a
cerbo crutiatu ait vxor illō pſal
mi Dominus opem ferat illi ſu
per lectu; doloris eius · vniuer
ſum ſtatum eius verſaſti in in
firmitate eiꝰ · qꝛ ſtans in lecto

Mors corporis.
Mors anime.

ſamentat᷑ · clamat · vlulat · heu
heu̅ heu · he he he · vnde cū iſtis
ſic tota ciuitas cōmouetur id
eſt totus homo ille · tunc nō ē
querēdus deus · cū alias homo
ſit occupatuſ ⁊ intentus · ideo ī
themate dicebatur Querite do
minū dum inueniri pōt ⁊ dereli
quat impius viam ſuam ⁊ vir
iniquus cogitationes ſuaſ ⁊ re
ducat᷑ ſcilicet ad penitendū an̄
temp⁹ mortis quia tunc tota ci
uitas commouetur vt dicat᷑ in
euāgelio · vnde de pe · di · vi · ca
pi · Non eſt deſperandus · dicit
cyprianus · Nec dignus eſt in
morte accipere ſolatium qui ſe
non cogitauit moriturum · Et
ieronimus · Nunq̄ȝ peccat qui
ſemper ſe cogitat moriturum
Vnde patet ꝙ plures incitant᷑
ad bene operandum ⁊ ad peni
tēdū mortis timore · ergo q̄rite
deuȝ ⁊ cetera · dic hiſtorias epi
ſtole ⁊ euāgelij ſi placȝ Et vt
habeatur timor mortis iſto ma
ne dicemus de doloribus q̄s ha
bent in morte exiſtentes

¶ Circa quos dolores tria con
ſiderabimus

¶ Primo magnitudinem ·
¶ Secūdo maioritatem
¶ Tercio maximitatem ·

¶ B ¶ Circa primum
tres ſunt magni dolores quos *(dolores morientū.)*
habent morientes · ¶ Primus
vocatur dolor cogitationis · Vn
de quatuor cogitationes cruci

ant mentem morientis ſcȝ cogi
tatio doloris · amoris · timoris ·
et ſpei · Hij ſūt quatuor cogi
tationum venti de quib⁹ in da
niele ſcriptū eſt Quatuor ven *(vide pulcram allegoriam hic. de quatuor ventis apud Danielem.)*
ti pugnabant in mari magno
id eſt in amaricata mēte mag
ni peccatoris Ex vna parte in
ſurgit cogitacō doloroſa · eo ꝙ
mens a corporeo dolore trahit᷑
⁊ quaſſat᷑ · vnde gregorius ait
Egritudine opprimente nichil
de deo cogitare poteris · quia di
rigit᷑ tota intentio mentis vbi
ſentit᷑ vis doloris · Ex altera p
te cōſurgit cogitatiō amoroſa
videlicet amor filioruȝ · vxoris ·
amicoruȝ · diuitiarū · honoruȝ ·
ſtatus · ⁊ bonorum omniū que
viuens in mūdo viciose dilexit
Vnde ecc̄i xxxiij · Vir in multis
expt⁹ ſiue bonis ſiue malis co
gitabit multa, videlicet ſecūdū
ea q̄ expert⁹ eſt · ¶ Ex alia pte
iſurgūt cogitationes timoroſe
timet mortem · pauet infernū ·
ſeculū alterū abhorret · ita vt
vē dicē poſſit cuȝ p̄s Timor ⁊
tremor venerūt ſup me ⁊ cōtex
erūt me tenebre Differēt᷑ tn̄ ti *(Differenter timetur mors.)*
mēt iuſti mortē ⁊ peccatoēs ·
Nā xp̄s timuit mortē · vnde ce
pit tedere ⁊ pauere · Et que ſit
differentia exemplo oſtenditur ·
Nā ſi eſſēt duo ī carcere q̄ruȝ v *(Comparatio.)*
n⁹ expectaēt ſuſpendi alius
libēari · ābo timerent exire car
cēs an̄ iudicē · vn⁹ ne moreret᷑

alius ne verecundaretur· ſic cō
tingit de carcere corporali cū in
de per mortez egrediūtur iuſti
& peccatores · vnde apoſtolus
ad ephe· pmo ca· ait Cupio diſ
ſolui & eſſe cum criſto· Et pſ
Educ de carcere animam meā·
ſed mali paueſcūt ne dampnē
tur Ex alia parte conſurgunt
cogitationes ſpei · ſperat eniz
peccator infirmus mortem eua
dere adhuc viuere· & id ſpēat
ſic eſſe quia quod ſperat vellet
Conť quos dicit pſal· Viri ſā
guinū & doloſi nō dimidiabunt
dies ſuos· Cuius exemplū ha
betur luce xij· de diuite qui lō
gam vitaz ſibi ſpōdebat dicēs
Aia mea habes mlťa bona poſi
ta in āńos plimos rqmeſce co
mede, bibe· et iiſta ſpe exiſtēs
audiuit vocē dicētem O ſtulte
hac nocte morieris Secū
dus magnus dolor ē priuatiois
Nā quatuor reb9 priuať· prio
mūdana gloria· o quantus do
lor cuz ſe puari cōſpiciat munda
na gloria· pompa· et ſupbia mū
diali· in quib9 poſuerat totam
ſpem ſuaz et videt ſe expiri qd
pſa· iiij· ſcptū eſt· Omnis caro
fenū et ōnis gloria eius q̄i flos
feni· exſiccatū eſt fenum et ceci
dit flos ei9 Nā flos eſt marceſ
cens dū moriť qui olim floruit
dū florida etate florido n ī do
florido corde ſtetit· qui flos vti
q; cadit dū fenū corporis cōta

beſcit· et etiam verificať illd qd
ait pſ Mane ſicut herba tranſe
at et ē Cūq; i extremis laborat
et ora pallet · fatiſcit ſpiritus·
areſcut membra· oculi concauā
tur· lingua palato adheret · ō
nes ſenſus totūq; exhauſtum m
corpus clamare videntur illud
ſapientie v° ca· Quid pfuit no
bis ſupebia noſtra· aut diuiti
arum iactantia cōtulit nobis ·
trāſierūt hec omnia tamq; vm
bra· Secūdo priuať delicijs
carnis· dilecta vxore · amatis
filijs, probatis luxurijs · cōſue
tis ſolatijs· ſonis· cantilenis· lu
dis· vnde hugo libro deanima
Quid proficit iſtis ianis glori
a· breuis leticia· mūdi pompa,
carnis voluptas· falſe diuitie·
magna familia · & magna con
cupiſcentia · Vbi riſ9· vbi io
cus vbi iactātia· vbi arrogan
tia· De tanta leticia quāta tri
ſtitia· per voluptatem tantaz
tā grauis miſeria · de illa exul
tatione· ceciderūt in magnaz ru
inam · cum magna tormēt Et
pſal Quomodo facti ſunt in de
ſolationem· ſubito defecerunt·
perierunt propter iniquitatem
ſuam Tercio priuatur diui
tijs quas tanto labore acqui
ſiuit · tāto timore ſeruauit· &
nunc tāto dolore reliquit· vnde
iob viceſimoſecūdo ca· Diues
cum dormierit nihil ſecū affet·
et aperiet oculos ſuos. & nichil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

inuenerunt omnes viri diuitia
rū in manibus ſuis. Et alio ps
Ne timueris cum diues factus
fuerit homo ⁊ cū multiplicata
fuerit gloria domꝰ eius O falſū
teſtamentū. animā diabolo r
linquunt. ⁊ corpus vermibus.
diuitias mundanis hominibꝰ.
Vnde ps Relinquūt alienis di
uitias ¶ Quarto puat amicis
in quibꝰ habebat fiduciam. vn̄
ppheta Maledictꝰ hō q̄ cōfidit
i hoie ¶ Terciꝰ magnꝰ dolor ē
ſepatiōis Nō eſt ita cōtrarius
dolor in ſclō q̄z ſeparatio aie a
corpe. cꝰ ratione affligit augꝰ i
libro de anima ⁊ dicit Quia ani
ma recedēs a corpe trahit ōnes
potētias ſecū imaginacōnē. rati
onē. intellectū. intelligētiā. cō
cupiſcentiam. iraſcibilitatem:
Ex hijs ſecūdum merita afficia
tur ad dolorē ⁊ delectationē
Hec ibi. & hec de pmo ſatis
¶ Circa ſecūdū pricipale tres
maiores labores inuenio. qui
accidunt homini tpe mortis
¶ Primꝰ vocat dolor dubitatiōis
O quātꝰ timor ⁊ tremor quādo
pccōr videt ſe morti ppinquum
⁊ euadere nequaq̄z poſſe Talis
nempe ſecundum criſoſtimum
in ſermone de patientia moriēs
cunctos ſalutat donec ſue mē
tis domīꝰ eſt. donec ſua lingua
loqui poterit Valete iquit ami
ci mei ⁊ domini pro me orate I
ter enim pergo extraneum qd

nunq̄z ambulaui. in regionē
longinquam quā nūquā vidi
& in ſeculū alterum vnde nul
lus reuerſus eſt. ⁊ in māſiones
metuendas. ad quas nullꝰ me
comitatur. eo ād iudicē terri
bilē. vbi neſcio q̄d mihi cōtin
gat. Ecce quero adiutorē. &
nō ē qui me eripiat. quero qui
me comitet ⁊ nullꝰ mihi com
patitur nec de gentibꝰ eſt vir
mecum. hec ille. vnde verificat
illud quod ſcriptū eſt deutero
nomij xxviij Dabo tibi cor pa
uidū ⁊ deficientes oculos ⁊ ani
mā conſumptam merore. ⁊ erit
vita pendens ān te tieb die ac
nocte. vnde moriens ſemp ha
bet dolorem dubitationis
¶ Secūdus eſt dolor offēſionis.
Cū enim aia eſt quaſi a corpo
re libera in momento videt ſibi
occurere ōnia quecūq̄z fecit bo
na vl mala Iuſto ad letitiā &
cōſolationē. peccatoi ad meſti
tiā ⁊ cōfuſionē. iuxta illd apo.
ad ro. viij. Diligentibus deū
ōnia coopāt in bonū. ecōt nō
diligētibꝰ dm ōnia coopātur
i malū ſic pccōibꝰ accidit ipio
igit ſua ſcelēa pn̄tāt. vn̄ vidz
pccōrū ſuoꝝ multitudinē. tpi
tudinē. mḡnitudinē. vidz quō
ifelicis aie deſpauit pulchritu
dinē Et videt quō ſbiugata ē
peccato. priuata eſt eterno rg
no. obligata eſt in ſempitnū
inferno Iuxta dictum quod

No.

deuteronomij iij· ſcriptū ē Oc
current vobis mala i extremo
tempore ⁊ eccā xi· In fine tem
poris hominis denudatio operū
illius Tantus eſt eniꝫ dolor ex
hijs prouemens ⁊ detectio iſta
tam grauis ꝙ anima turbata
in deſperationis baratrum p̄cipi
tare ſe cogitur Vnde clamore
valido lamētabiliter dicit Tor
rentes īiquitatis· cōturbauerūt
me ¶ Tercius eſt dolor citatio
nis ·pſentat ſe diabolꝰ anime
peccatoris morientis vt illā pn̄
tet domino iudicanti clamoreq;
valido vocat eā dicens Veni cō
pâre O quātus timor· o quātꝰ
horror· o quantus ſtupor· quā
do ab infelici anima conſpicien
tur demones tamq̄ꝫ leōes pre
parati ad eſcam O anima inſen
ſata quis te tenebit in hora tan
te neceſſitatis· quis conſolabit
quis comitabitur· Audi quid
a domino imponitur diabolo co
ram domino animam citanti per
ieremiaꝫ ca· xv Si dixerit ad
te ſcilicet anime citate pre quo
egrediemur dicit dn̄s, dices O
diabole infernalis qui ad mor
tem· & qui ad gladiū· & qui
ad tormētū ⁊ qui ad captitatē
ſi ducis etiam ſupple ducas me
quia ſemper peccaui ⁊ malū co
ram deo meo quo citatus ſuꝫ ſe
per feci Nam peccatum meum
contra me eſt

¶ Circa tercium pn̄cipale ponēdꝫ
ſūt tres maximi dolores ¶ Pri
mus eſt dolor preſētatiōis Nā
tempore mortis tam boni q̄ꝫ ma
li comparent coram criſto Ide
o dicitur obitus· quia obuiaꝫ
venit anime criſtꝰ· Ex quo iu
ſti ſuſcipiūt conſolationem· im
pij confuſioneꝫ· maxime erube
ſcētes ꝙ culpa ſua non fuerūt
ſanati ſanguine criſti Vnde a
pocalipſis primo capi ·ſcriptuꝫ
eſt Videbit eū omnis oculꝰ &
eum quem pupigerūt ⁊ tūc plā
gent eum omnes fines terre·
vnde dominꝰ interrogabit aīmaꝫ
ſecūdū illud mathei xxij ·. Cu
ius eſt imago hec ? ¶ Vbi ſunt
in ſignia precelſe trinitatis ?
vbi ſūt veſtigia diuine benig
nitatis ? vbi ſūt icendia paterne
caritatis ? vbi ſūt eloqa ſuperne
ciuitatis ·Cuius eſt ergo ima
go hec ? Quod eſt illud hoſpici
um quod tu contuliſti ·quod ē
illud preciū quod tecum porta
ſti· quod nam eſt conſorciū cū
quo veniſti ·Vbi eſt locus in
quo debes quieſcere· vbi eſt ci
bus quo te debes reficere ·vbi ē
cenſus quo te debes redimere·
vbi eſt cetus qui te debet defen
dere· Et omnia iſta increpatiue
dicet· ¶ Secundus maximus
dolor eſt examinationis· Nam
coram iudice conſtituta anima
examinanda eſt & ab aduerſa
rijs diuerſimode accuſanda
¶ Primo accuſat eam conſciētia

ſua . iuxta illd apoſtoli ad ro
ma. ij. Teſtimoniū illis redden
te cōſcientia eorū & int ſe cogi
tationū accuſantium ac defendē
tium in die qua iudicabit domi
nus occulta hominum Et pſ̄ in
pſōna conſcientie loquens ait
Exiſtimaſti inique ꝙ ero tui
ſimilis arguā te et ſtatuam con
tra faciem tuaz ¶ Secundo ac
cuſant euz opera ſua mala . vn
apo . xi . dicitur Beati qui in do
mino moriuntur . et addit opera
enim illoruz ſequunt illos . &
pſ Jn operibus manuum ſuaꝝ
cōphēſus eſt peccator . ſicut ac
cidit euitio qui furatꝰ eſt poma
¶ Tercio accuſāt eum demo
nes . vnde apo . xi dicit diabo
lus accuſator fratrū qui accu
ſabat illos añ conſpectu dei di
e ac nocte . vnde etiaz augꝰ di
cit Poſtremo aderit diabolus
et recitabit verba profeſſionis
noſtre qui & obiciet nobis ī fa
ciem quidquid fecimus . in q̄
die peccauimus . in quo loco O
quantus anime tūc tremor . O
quantus pauor . cuz omnia pu
denda anime nudabuntur . vn
de legitur de abbate agatō ꝙ
moriens ſtetit tribus diebꝰ o
culis apertis . queꝫ alloquētes
fratres dixerūt Vbi es pater
Qui dixit . in cōſpectu diuini
iudicij . Et illi . Times pater
Ait ille . Laboraui virtute qua
potui . ſeruaui mādata dei . ſed
neſcio ſi opera mea deo placue
rūt . Naz alia ſunt iudicia homi
num a iudicio dei . Quid ergo
faciet infelix peccator cū coraz
diuino iudicio comparebit . vn
de augꝰ dicit ꝙ diabolus corā
deo & aīma aſtans dicet . Eq̄
ſime iudex iudica iſtū eſſe meū
ob culpam . qui tuus eſſe nolu
it per gratiam . tuus per miſeri
cordiam meus per malitiaz . tū
us per paſſionez ſed meus per
obſeruationem . ¶ Tercius do
lor maximus eſt dampnatiōis
Cum anima viderit ſe condemp
natam ad inferos Sicut apo .
xi . ca . ſcriptum eſt ꝙ angelus
ſcz criſtus cōdēpnans animam
peccatricē clamat . animaz ſcili
cet cōdempnado queādmodum
leo rugiet ſcz ſententiam pmul
gando Quis nō timebit ſcz cū
contra eū talis ſententia dāda e
rit Et ſequitur Cum clamaſſet
locuta ſūt ſeptem tonitrua que
vniuerſitatez crutiantium indi
cāt que ſūt ſeptem ¶ Primum
eſt dāpnum irrecuperabile
¶ Secundum eſt pena intermia
bilis ¶ Terciuz dolor deſperati
bilis ¶ Quartum confuſio īto
lerabilis ¶ Quintum fetor ter
ribilis ¶ Sextuz conſūptio mi
ſerabilis ¶ Septimum peniten
tia incurabil . de hijs dicit pſ̄
Etenim ſagitte tue trāſeunt .
vox tonitrui tui in rota Quei
te ergo dominum tēpoē debito

¶ . d . . i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ne pereatis ab exterminio vlti
mo. Amen

Feria quarta prime ſermo
de ieiunio

AMbulauit in fortitudi
ne cibi illi⁹ vſqꝫ ad mō
tē dei. iij. reg. xix. ca
pi. Supra diximus quō plēs
timore mortis incitant̄ ad bene
operandū ꝛ penitendū. Nūc di
camus quō aliorꝫ exēplo plu
res alij penitentiā agunt Nā m
bona exēpla mouent malorꝫ
corda. Verum quia taꝫ in euā
gelio q̄ꝫ in epiſtola ꝓponun
tur nobis exempla nos ad ie
iunandū prouocantia Nam epi
ſtola dicit ꝙ helias in paucissi
mo cibo per quem ſignificatur
ieiunium ambulauit quadragi
ta dieb⁹ ꝛ q̄dragīnta noctib⁹
vſqꝫ ad montem dei per quem
ſignificat̄ vita beata. ꝛ in euā
gelio de niniuitis q̄ ꝑacta pe
nitētia vt pꝫ ione iij. meruerūt
a deo liberari Ideo iſto māe de
creui aliquid dicē de ieiunio

A Circa qd̄ pmo videbi⁹
q̄re inuētū fuit ieiuniū Ad qd̄
rn̄s dico cuꝫ ſcō thoma ſcd̄a ſe
cūde. q. cxlvij. ar. v. i reſpōſi
one ꝙ ieiuniū inſtitutum ē ab
ecclīa ꝓpt̄ tria Prīo ad cōcu
piſcētias carnis cōpmēdas. vn̄
apo. ij. ad cor. i. dicit In ieiu
nijs. in ſciētia. in caſtitate. q̄a
per ieiuniū caſtitas cōſeruatur

Ait enim iero⁹ Sine cerere &
bacho friget ven⁹ id ē ꝑ abſti
nētiā cibi ꝛ potus tepeſcit luxu
ria Secūdo inuētū fuit ieiu
ū vt mens libei⁹ eleuet̄ ad ſub
limia cōtemplāda Vnde daniel
vt hētur danielis q̄rto Poſt
ieiuniū triū ebdomadarꝫ reue
lationem accepit a deo Et gre
go. in pfatione Qui corpali ie
iunio vicia cōpmis. mētēꝫ ele
uas. vbi tāgit mentis purgati
oneꝫ ꝛ ipſi⁹ eleuationē in deum
ꝓpt̄ ieiuniū Et eod̄ ar. aſſig̃t
rōeꝫ q̄re hoc fiei debeat imedia
te an̄ paſcha q: i th̄i tpe vicia
relaxāt̄ ꝛ mēs i deū eleuat̄ Re
laxātur vicia q: in die ſabbati
ſcī qn̄ recolitur meōria dn̄ice ſe
pulturē fit baptiſm⁹ quo medi
āte pccā relaxant̄. In die vero
paſche qn̄ recolit̄ meōria reſur
rectionis xp̄i mēs ad eā cōtē
plādam ſbleuat̄ Tercio ie
iuniū inuētū fuit vt idē doctor
ponit q̄ſtiōe ead̄ ar. ij. ad pec
catorꝫ ſatiſfactionē. vn̄ iohe. ij.
Cōuertimini ad me in toto cor
de vrō. in ieiunio. in fletu. &
planctu. Et ſcindite corda ve
ſtra q: tūc ſcindūt̄ corda quan
do purgāt̄ pccā Nā raciōnū
pma ponit̄ in epl̄a. tercia in e
uāgelio. dic hiſtorias Circa
ieiuniū t̄a videbi⁹. Prīo q̄lita
teꝫ Scd̄o integ̃tateꝫ Tercio ob
ligatiōeꝫ B. Circa primuꝫ
cōit̄ q̄ritur. Vtrū ieiunium ex

Effectus bonor. exempl.
Quorſum Inſtitutum Jeiunium.
Ad concupiſcentiam Carnis comprimen.

Ieiunium hy-pocritioum.

ypocriſi factuꝫ valeat ad vite e-
terne premiū Pro cui9 declara
tione notat ſcūs tho· ſecūda ſe
cūde que· cxi· arti· ij· in reſpō·
ad ſecūdū argumentum· ꝙ q̄
daꝫ ſimulatio eſt licita nec eſt
peccatuꝫ ſecūduꝫ ratione finis·
ſicut pꝫ ꝙ habitus ſanctitatis
puta religionis vel clericatus
ſignificat ſtatū quo q̄s obliga
t ad opa perfectionis trāſcen
dere· ſi ꝑ infirmitate deficiat ab
aliq̄bꝫ operibꝫ ꝑfectionis· ho
n9 tn̄ exn̄s· ꝯ oñdat ſe i ōnibꝫ
ꝑfectū ne videntes oppoſitū le
dant ꝯ ſcādaliſēt ur nō peccat
Nemo enim tenet manifeſtaē
pccm̄ ſuū niſi in cōfeſſiōe· ꝯ ꝙ
talis ſimulatio non ſit peccatuꝫ
hēt in decretis xxij· di· q· ij
ca· vtilem· Vbi iero· dicit· Vti
lē ſimulationē ꝓ tpe aſſumēdā
eē· rg9 iſrahel ieu docet nos exē
plū· qui cū nō potuiſſet alit de
ſtruē ſacerdotes baal· finxit ſe
velle colere idola ipōrū ꝯ ſic de
ſtruxit eos in obſequiū diuini
cultus. Et ibidē hētur exēplū
de dauid· qui cum fugēt a faci
e ſaul· fugit in domo amelech
regis aſſiriorꝫ· & dum ſaul r
peteret euꝫ finxit ſe eſſe fatuū·
qui tamen non peccauit ꝙ hoc
fecit vt euaderet manus illius
per diuinam voluntatem que
ſic diſpoſuerat· vt patꝫ exēplo
Criſtus carnem peccatricem ac
cepit pēccator tamē nō exiſtēs

Canon habet. Simulationem Car-nis peccatricis. 22. q. 2. can: vtilem.

ſed ſolum ſimilis carni peccatri
ci· vt ibideꝫ habetur ſcilicet vi
ceſimaſecūda di· que· ij· e odeꝫ
ca· Sed nota ſecūdum ſanctuꝫ
thomam ſecunda ſecūde· que·
cxi· arti· iiij· ꝙ ſimulatio ali
quādo eſt cuꝫ peccato mortali·
aliquando cum peccato veniali
Vbi ponit ꝙ in ſimulatiōe duo
ſūt ſcꝫ defectus· ꝯ oſtenſio ipſi
us Vbi nota ꝙ in tali ſimulatio
ne duobus modis cōmittit pec
catū mōrle Primo mō qn̄ in
tētio fert nō ad ſctitateꝫ aut ad
veritatem· ſed ſolū vt appaēat
bon9 ꝯ ſic manifeſtū eſt ꝙ hoc
ē pccm̄ mōrle· qꝛ hoc ſimulant
vt liberi9 poſſint vacaē peccatis
ſub tali ſpē ſāctitatis· de q̄bus
dicit a btō gregorio ſuper iob
Simulator ꝯ callid9 prouocat
iram dei· quia ſimulator tal a
liud ſimulat· aliud agit· caſti
tatem profert luxuriā ſequit·
benedicit pauptati & marſupi
um replet Secundo modo ſi
mulatio eſt peccatuꝫ mōrle ſci
licet qn̄ aliquis intendit ſimu
lare ſāctitatem a qua deficit per
pccm̄ mortale· vt adipiſcatur
eccleſiaſticam dignitatem· in
dign9 tamen exn̄s· vel q̄cūqꝫ
alia bona cui9 finis rpugn̄t cari
tati di vel proximi· vel qꝛ vult
ſeminare falſam doctrinam· vl
quia illis bonis vult vti ad la
ſciuiam· ſic enim eſt peccatum
mortale· Contra q̄s dicit aug9

Simulatio. aliqdo. cum pcto mortali. aliqn. cum veniali.

Simulator iram dei prouocat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Mendacium in verbis et in factis.

Problema.

Simulatio cum peccato veniali pot vocari Vanitas

de vita cleicoꝝ Et poiꝰ i decre
tis ·xij·q·i·ca·nolo Quicūqꝫ
enim ypocrita eſt mortuꝰ eſt
Et ābro·in decretis ·xxij·q·
vltima· Cauete fratres menda
ciū quia ōnes qui amāt menda
ciū ſūt filij diaboli·nō ſolum in
falſis verbꝭ·ſed etiam in ſimula
tis opibꝰ Mendaciū eſt ſe cri
ſtianū dicē ⁊ opa criſtiani nō
facē·mendaciū eſt ipſū ſacerdo
tem ſe ꝓfitei ⁊ cōtraria huic or
dini opai·hecibi ·⁊ gregorius
Vult ypocrita ſcie diuia eloq
a,nec tñ facē.vult vt doctor lo
qui·nec tñ bñ viuē Et qꝛ nō a
git qd nouit·ſepe hoc ipm qd
nouit amittit ·Et hꝰ ſūt due fi
guē Prima ē ·i·reg·vltimo
ca·de ſaule ·q fecit phitoniſſā in
uocaē ſamuelem Et demō appa
ruit pallio indutꝰ moē ꝓphetico
⁊ mentitꝰ eſt dicēs ſe eſſe ſamu
elem Secūda figura hēt in e
uāgelio de ſimōe q fuit angari
atus vt tollēt crucē dñi ⁊ eam
portauit ⁊ tñ nō eſt mortuꝰ ſi
cut xp̄s·ſic iſti ypocrite viden
t portaē crucē ⁊ plura alia bōa
facē tamen viuūt mundo q̄a ad
malū finē faciūt·vnde grego·
libro·xv·moraliū ait Porta
uit crucem ſimon ⁊ mortuꝰ nō
eſt·ſic ypocrite cruciāt ſe ipōs
tamen per amorem glorie hu
mane mundo viuunt Committi
tur autem peccatū veniale quā
do intentio fertur ad ſanctitatē

ita ꝙ ſolum in ipſa delectatur
de quo philoſophꝰ quarto ethi
corum dicit ꝙ hic denominādꝰ
ē potiꝰ vanꝰ q̄ʒ malꝰ Et per hoc
patet quid ſit dicendum ad id
quod primo querebatur Vnde
ſi ieiunium fiat cum ypocriſi q
eſt peccatum mortale non valꝫ
ad vite eterne meritū qꝛ bōa fa
cta extra caritatem & in peccā
to non valent Vnde auguſtinꝰ
contra iulianum ſic dicit Quid
quid ab homine fit ⁊ non fit ꝓp
ter id ꝓpter quod fieri debet id
eſt ꝓpter deum ipſo deo non ex
iſtente ſine peccatum eſt Et de
penitentia diſtinctione ſeptima
capitulo Nemo deſperandꝰ eſt
Et ſunt verba venerabilꝭ augu
ſtini i libro de peītētia Scriptū
eſt ſine caritate neminem ſaluū
eſſe·Et hoc ieiunium reprehen
ſum fuit a ſaluatoē noſtro ihe
ſu xp̄o mathei ſexto capitulo
in principio·vbi dicitur Cū ie
iunatis nolite fieri ſicut ypocri
te triſtes Si vero ieiuniuꝫ eſt
cum ypocriſi que eſt peccatuꝫ
veniale ſic eſt meritoriū & fru
ctuoſum qꝛ ꝑ peccm̄ veniale nō
amittitur grā·vbi aūt eſt grā
ibi ſūt opa meritoria

Circa ſecunduꝫ principale
Solet verti controuerſia q̄dā
inter populaēs·
C
Vtrum ſine elemoſina poſſint
eſſe complete virtutes abſtinē
tie. Pro cuius declaratione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſciendum ꝙ eſt duplex ieiuni
um ſcȝ nature ⁊ eccē. Primum
ieiunium eſt abſtinere ab hijs
que habent impedire aliquam
virtutē vl' incitare ad aliqd' vi
ciū. vt verbi grā. Si vides ꝙ
cōedē carnes. ⁊ bibere bona vi
na ⁊ fortia impedirent aliq̄ mo
do bona opa. ſicut caſtitatē o
rationem. ⁊ alia hꝰmodi, debes
abſtinē ⁊ ꝓhibere opā rei licite &
ab hijs ieiunare. Et iſtud ieiu
nium maxime laudauerūt anti
qui morales. Et de cōſe. d. v.
ca. nichil. vbi dicit' Nichil p
deſt homini ieiunare ⁊ orarē ⁊ a
lia bona religionis opera agē
niſi mens ab iniquitate & lin
gua obtrectationibꝫ cohibeat'.
¶ Secundū eſt ieiuniū eccle
ſie ⁊ iſtud eſt ſemel in die cōe
dere ⁊ non vlt'. & eſt determina
tū quo ad perſonas. quo ad ci
bos. quo ad tps: quo ad condi
tionem. quo ad modū ¶
¶ Primo quo ad perſonas quia
ſolum illi qui peruenerūt vſqꝫ
ad viceſimū p̄mum annū obli
gantur. Quia vt dicunt natura
les natura ſēper eſt in augmen
to vſqꝫ ad tale tempꝰ. ⁊ eccle
ſia non vult impedire augmen
tum alicuius naturale. Et hec
eſt ſnīa ſancti thome ſcd'a ſcd'e
q. cxlvij. Ponit tamē ꝙ iuni
ores debent aſſuefieri ad ieiuni
um ⁊ maxime clerici ⁊ profeſſi
in aliqua religione ¶ Secun
do quo ad cibos. qꝛ nō pn̄t cōe
di carnes. nec oua. aut lacticia
nia ¶ Tercio quo ad tempus
quia per tot ebdomodas ante
paſca. vij. de cō. di. v. Et ſunt
verba gre. A p̄ma dominica er
go q̄drageſime vſqꝫ in paſcha
domini ſex ebdomade cōputant'
¶ Quarto quo ad cōditionē
qꝛ mulieres pregnātes. ſerui la
borātes multum. paupēs de ſu
o ſudore viuētes. nutrices ⁊ cur
ſores. ⁊ vniuerſaliter omnes q̄
aliq̄ graui infirmitate grauant'
nō tenentur ad ieiuniū ¶ Quin
to eſt determinatum q̄ ad modū
qꝛ debet fieri in caritate. caritas
autē ꝓuidet neceſſitati ꝓximo
rū. Hijs habitis dico ꝙ ſi ieiuni
ū debꝫ eē pfectū oportꝫ ꝙ fiat
cū elemoſinarū largitione. hāc
itaqꝫ ſnīam ponit gregoriꝰ in o
melia p̄me dnīce q̄drageſime
dicens. Frange eſurienti panē
tuū Nemo ſibi ſolā abſtinentiā
credat ſufficere cū dominꝰ per ꝓ
phetam dicat. Hoc eſt ieiuniū
qd' elegi. frāge eſurienti panē
tuū Et ſeqt' Illud ieiuniū deꝰ
approbat qd' ad eius oculos e
lemoſinarū manꝰ leuat. quod
cū proximi dilectione agit'.
⁊ cū pietate cōdit'. hec ille Vn
de ſi debes cōedere duos panes
in die comedas vnum cū dum
dio & reliquum des pauperi.
& hoc modo habebis perfectio
nē ieiunii Hāc ſētentiā poſuit

¶ d.iij

Ieiunium duplex.
Ieiunium eccl(es)ie
...etas ieiunantium.
Cibi tempore ieiunij vetiti.
Tempus ieiunij.
Conditio ieiunantium.
Modus ieiunandi: Caritas.
Ieiunium debet comitari eleemos:

Quid sit vngere caput et faciem lauare.

cristus in euangelio mat. vi. ca. Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum & faciem tuam laua. id est ihesuz cristū caput tuum vnge oleo misericordie. quod tunc facies quando pauperi subuenies. quia quod pauperi exhibetur cristo exhibetur vt dicitur mathei. xxv. ca. Et sequitur. & faciez tuam laua id est animam tuam lauare debes lacrimis pietatis. Ideo sequitur quod pater tuus qui est in abscondito reddet tibi scilicet premiū retributionis talis operis scilicet elemosine. & hoc de secūdo satis patet

Rursus differunt ieiunia, ut quedam sint generalia quedam specialia.

¶ Circa tercium principale notandū quod ieiunia sunt in duplici differentia Quia quedam indicta & imposita sunt ab ecclesia vt sunt ieiunia quadragesimalia ieiunia quatuor temporum et vigilie sanctorum. Quedam autem sunt ieiunia particularia personarū vt ieiunia que obseruantur per votum aut per quandam bonaz consuetudinem. sicut sunt illi qui ieiunant die sabbati propter deuotionē beate virginis. Dico ergo quod si velimus loqui de prima differentia ieiunij quod ieiunium est sub

Precepta ieiunia.

precepto quod si nō obseruetur ab illis qui sunt in etate perfecta aliter nō impeditis peccant mortaliter Et est ista sententia ieronimi loquentis de ieiunio ad lucinum dicentis In vnaquaque prouincia habundantes in suo sensu precepta maiorum leges apostolicas arbitrantur. Si ergo leges apostolice sunt sub precepto. & leges doctorum sunt leges apostolice. ergo leges apostolice de ieiunio sunt sub precepto Ista est sententia sancti thome secunda secunde. q. cxlvij. ar. tercio in corpore questionis vbi dicit quod sicut ad seculares principes pertinet precepta legalia iuris naturalis determinatiua tradere de hijs que pertinent ad vtilitatē communē in temporalibus rebus Ita etiam ad prelatos ecclesiasticos pertinet ea statutis papere que ad vtilitatez communem fidelium pertinent in bonis spiritualibus. vnde dictum est quod ieiunium valet ad deletionē culpe et ad eleuationē mentis in spiritualia Et habetur de con. di. v. ca. quadragesima. vbi dicitur Quadragesima summa obseruatione est obseruanda vt ieiunium preter dies dominicos qui subtracti sunt nisi quem infirmitas impedierit nullatenus soluatur Item etiam quatuor temporum est sub precepto vt habetur. lvi. d. ca. Statuimus. vbi dicitur Statuimus etiam vt ieiunia quatuor temporum hoc ordine celebretur. primum ieiunium in inicio quadragesime. secundum in ebdomada penthecostes. tercium in septembri post festum crucis. quartum in decembri post festum lucie. et hoc rationabiliter. quia sicut annus per quatuor voluitur tempora. hiems. ver. estas et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

autũnpni · ſic ⁊ nos quatuor m
agamus ieiuniũ per quatuor ã
ni tempora · hec ibi Similit̃
aũt ⁊ vigilie apl'orũ ſũt ſub p̃
cepto · Si autẽ loquamur de ſe
cũda differentia ieiunii · ſic di
co ꝙ ſi ieiuniũ eſt ex voto · obli
garis nõ ex p̃cepto ſed obliga
ris voto ſatiſfaciendo · ad qđ ſeq̃
tur ieiunii obſeruãtia · ſi aũt eſ
ſet ex cõſuetudine q̃ fuit longa
tũc etiam peccaẽs ratiõe cõſue
tudinis antiq̃ · pl'tũ ⁊ min' ſm
vidẽ patris tui ſpũalis · Iſti
duo moi ieiunandi ſũt ſub pre
cepto Et ſic pꝫ tectũ pricipale
Ieiuna ergo ⁊ cib' ille te ducꝫ
vſqꝫ ad mõtem dei ſcꝫ vitam e
ternam · Amen ·

Feria quinta p̃me · ſermõ
de mendacio ·

Faciat veritatẽ & iuſtã
eſt Ezechi · viii · ca · In
ter cetera que maculaẽ
habent penitentiam noſtram ⁊
ieiuniuꝫ noſtrũ de quo heri dix
imus eſt indebitus modus lo
quẽdi · ſiue ſit p adulationem ·
ſiue per detractionem · ſiue per
mendacium · ad quod tamq̃ꝫ
ad gen' reducuntur omẽs alie
ſpecies locutionis · Nam detra
here eſt contra veritatem loqui
Similiter adulari eſt etiam lo
qui cõtra veritateꝫ · quãdo ſcꝫ a
liq̃s laudat' vel de aliqua virtu
te exaltatur & tu dicis ita eſſe

ſion ꝙ ita ſit ſꝫ vt ei cõplaceas
Et mendaciuꝫ nichil aliud eſt
niſi loqui contra menteꝫ · ita ꝙ
lingua vnũ dicat ⁊ mẽs aliud
ſentiat · Nam cotidie iſto tẽpoẽ
fiunt cõtractus · mercãtie · vẽdi
tiones · cões ſermones · in q̃b'
õnibus veritas ſepe cõprimit' ·
& mendaciũ exaltat' · Ideo ho
die de iſta cohibicõe lingue cir
ca ſermones indebitos loq̃mur
vt veritas manu teneat' · ⁊ men
daciũ comprimatur · vnde ber ·
in quodam ſermõe ſic dicit Le
uis quidẽ ſermo quia leuit' vo
lat · ſed grauit' vulnerat · leuit'
trãſit · ſꝫ g̃uiter vrit · leuiter ai
maꝫ penetrat · ſed nõ leuiter ex
it · leuit' profert' · ſed nõ leuit'
reuocatur · facile volat · ideo faci
le violat caritatem Tenerũ mẽ
brũ lingua attamen vix teneri
poteſt · ſubſtantia quidem infir
mũ atqꝫ exiguũ · ſed vſu mag
num atqꝫ validum inuenitur ·
hec ille Et aug' · A ·
libro tercio de verbis domi Po
ſuit deus mercedem vitã · dies
bonos Dies boi ſunt vita ſine
fine · requies ſine labore Tanta
mercede poſita non iuſſit onera
grauia portare · nec aliquaꝫ eri
gere machinã · nec fodere · Nõ
iuſſit rem laborioſaꝫ · ſed mem
brum quod inter omnia mem
bra cito moues · ipſum tibi pre
cepit cohibẽ Cohibe inquit lin
guam tuam a malõ · Noli loq̃

D · iiii

Votiuale ieiuniu

Mendacium

inconsiderati verbi effectus

Cohibitio lingue

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

mendacium · noli loqui crimi
nationes · noli loq̄ calumpnias
Noli loq̄ falſā teſtimonia · noli
loqui blaſphemias · cohibe lin
guam tuam a malo Vide quō
iraſceris · ſi quis de te male loq̄
tur · Quō iraſceris alteri quan
do alter de te male loquitur · ſic
iraſcere tu tibi quando de alteo
male loqueris Cohibe etiaꝫ la
bia tua ne loquant̄ dolū · Q̄d
eſt in corde tuo hoc dicatur fo
ris Non aliud pectus tegat &
aliud lingua deferat · hec aug⁹
Et hugo libro ſecūdo de anima
ſic ait Lingua dicitur quia lin
git adulando · mordet detrahen
do · occidit mentiendo · ligat &
ligari non poteſt · labilis eſt &
teneri nō valet · ſed labitur vt
anguilla · penetrat vt ſagitta ·
tollit amicos multiplicat inimi
cos · mouꝫ rixas · ſeminat diſcor
dias · vno ictu mltos percutit
& vulnerat & interficit · blan
da eſt & ſubdola Et ſequitur ·
Qui cuſtodit linguam ſuā cu
ſtodit animam ſuam · et mors
et vita in poteſtate lingue ſunt
poſita · Nec ille Ideo deus per
prophetam ſuum ezechielem
in themate poſt multas admo
nitiones concludit Faciat veri
tatem & iuſtus eſt · quaſi dice
re vellet · ꝙ ſi omnia que ſunt i
epiſtola conſeruaret & cohibi
tio lingue non eſſet · ita ꝙ ipſa
veritas deeſſet nichil prodeſſet

Lingue opera:
tiones

Et in euangelio dicit ſaluator
noſter ꝙ veritas liberabit vos
id eſt dabit vitam eternā · vn
de iſto mane loq̄mur de mēda
cio quod eſt proprie contra vei
tatem · licet omnes lingue ſpeci
es mendacia quodāmodo dici
poſſint · Circa quod men
dacium tria videbimus
Primo mendacij deformita
tem
Secūdo diſcretionem
Tercio mltiplicitatem · B
Circa primum principale
dicit yſidorus ꝙ mendacium i
deꝫ eſt q̄d mendabile verbum
& reprehenſione dignum Et q̄
a ſemper habet rationem vicij
nunq̄ꝫ aliquo modo & aliqua
circūſtantia poteſt dici menda
cium ſiue peccato Iſta etiam ē
ſententia beati auguſtini i ēche
ridion · et ponitur in decretis vi
ceſimaſecunda · q · ij · ca · michi
vbi dicitur Michi autem non
abſurdum videtur omne quidē
mendacium eſſe peccatum · ſed
mltum intereſt quo animo &
de quibus rebus quiſqꝫ mentia
tur · ideo dixit ſalomon prouer
biorum octauo capitulo Veri
tatem meditabitur guttur me
um · i · nūq̄ꝫ ꝓferā mendaciū ex
quo nūq̄ꝫ poſſuꝫ ꝓferre quin ſit
peccatū O quoties peccas in di
e · o quot mēdacia dicis riſu io
co · truffa · et ſimilibus de quibus
nunq̄ꝫ confiteris · cum te peccaē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

non credas Contra te dicit̃ per
matheū · De omni verbo ocio
ſo quod locuti fuerint homines
ſunt reddituri rationem in die
iudicij Sed huic ſententie po
ri duo occurrunt contradicẽtia
Nam primum quia contrariāt̃
quedā mendacia que facta fu
erunt in veteri teſtamento ⁊ in
nouo per aliquos quib9 nō eſt
imputatū ad peccatū Naȝ abra
ham deſcendens in egiptuȝ ro
gauit ſarā vt ſororem ſuā ſe eē
mentiretur dicens Noui ꝙ pul
chra ſis mulier & cū viderint te
egiptij dicturi ſunt vxor illi9
eſt & iterficient me & te conſer
uabūt · Dic ergo rogo te ꝙ ſo
ror mea ſis vt bene ſit michi ꝓp
ter te & viuet anima mea ob g̃
tiam tui · vñ in hoc abrahaȝ lau
datur Hoc idem patet de iacob
cum dixit ad yſaac petentem
& interrogantem Quis es tu
fili mi ·: Ego ſuȝ eſau filius tu9
primogenitus · & mentit9 eſt ·
quia ipſe erat iacob nec iſti im
putatur ad peccatuȝ immo lau
datur In nouo etiam teſtamē
to criſtus dixit iohannem eſſe
heliam quem tamen ipſe iohā
nes alias negauerat in veritate
ſe eſſe · Et iudeis criſtus dixit
Vos ex patre diabolo eſtis q̃
tamen non erant filij diaboli ·
cum diabol9 de ſe generare nō
poſſit Iſta enim omnia vident̃
eſſe mendacia ad peccatū tamē

nō imputata · vnde patet ꝙ nō
omne mendacium eſt peccatū ·
Secundū qđ cōtrariatur huic
eſt · q̃a ponatur in caſu ꝙ tu vi
deris ſortē interficere platoneȝ in
aliquo loco ſecreto ⁊ ſeq̄t̃ fami
lia poteſtatis iquirens iſtū · te
qui[n]dem p̄mo reperient & dicēt
Vidiſti occiſorem hominis illi
us ·: Si dicis vidi ſortem occi
dentem illū capitur ſortes & de
capitat̃ ⁊ ſic tu es cauſa homici
dij · Si dicis nō vidi mentiris
quia eras p̄ns Quid ergo fien
dū tutius eſt dicē mēdaciū an
occidē hoīeȝ ·: Et ſic videt̃ ꝙ a
liq̄ caſu poſita aliq̄ circūſtanti
a poſſit dici mēdaciū abſq; pec
cato Dico ergo ſicut p9 dcm̄
eſt ꝙ ōne mendaciū eſt pecca
tum Et vlteri9 dico ꝙ abrahā
iacob ⁊ xp̄s non fūt mētiti q̄m
ait aug9 in queſtionibus libri
geneſ · ⁊ poīt̃ i decretis · xxij ·
q · ca · querit̃ · Abrahā nō ē mē
titus licet tacuerit v̄itateȝ nō ꝓ
ferendo eā eē vxorē ſuā ſȝ dicē
do ſororē quia ſara erat ſoror ſu
a cū ipſa eſſet filia fratris ſui ⁊
ātiquitus filie fratrū ſorores vo
cabantur Sed cōtra q̄cunq; do
lo loquit̃ mentit̃ · ſed abrahaȝ
dolo locut9 eſt · ergo ē mentit9 ·
Dicitur ꝙ abrahā nō excuſat̃
ſimplicit̃ ex verbis auguſti · vt
ipſa gloſā ponit · ſed excuſā
tur per auctoritateȝ diuinaȝ cui
ex inſpiratione ſpiritus ſancti

Problematis diſcuſſio.

Gorillen.
Socratem

Socratem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſe cōmiſerat ⁊ in quo ſperabat
Similit̄ iacob non ē mētitus
Vnde · xxij · q · ij · dicit̄ ſed ⁊ ia
cob dicendo ſe eſſe eſau p̄mioge
nitū nō eſt mētit⁹ · nō eniʒ dix
it ſe eē p̄mogenitū : naſcendo ſʒ
ius p̄mogeniture eſau vendēte
rite adeundo · Similit̄ xp̄s nō
eſt mētitus · ut ibideʒ hētur q̄a
nō dixit iohānem eē heliaʒ in
pſona ſed imitatione ¶ Et ſic
patet quid ſit dicendum ad id
quod p̄mō contⁱ riebatur p̄ori
ſententie ¶ Circa id qđ ſecun
do obiciebatur · dico cū beato
apoſtolo paulo ⁊ cū btō augu
ſtino in libro de vera innocētia

Non faciend[a] ~~bona~~ mala ut sequant[ur] bona.

ꝙ nō ſunt facienda mala vt ſe
quātur bona etiā in magna ne
ceſſitate · vnde non licet tibi au
ferre alienum vt ſubuenias indi
genti · nec poteſt famul⁹ vel fa
mula dare elemoſinam domini
ſui eo inuito · licet ſit bonū ʒ ci
bare eſurienteʒ · nec licet tibi fa
cere contractus illicitos cuʒ bo
na intentione reſtituendi licet
reſtitutio ſit bona · vnde dico ꝙ
non licet tibi dicere mendaciuʒ
vt ſorteʒ liberes a morte · ſed be

Socratem

ne potes occultarē veritatem ſi

Occultare & negare veritatem diversa.

cut dicimus abrahā feciſſe · nō
tamen negare veritatem · quia
ſi abraham non dixit illam eē
vxorem ſuam non tamē nega
uit · vnde ſi fuiſſet interrogat⁹
dixiſſet eam eſſe coniunctaʒ ſi
bi coniugio Poſſet autem illaʒ

veritatem ſic occultare · verbi
gratia · ambula duos paſſ⁹ &
dic · poſtquā ſum hic nō vidi a
liquē illum occidere ⁊ nō menti
eris · quia quādo fuit iterfect⁹
non eras ibi ſed ante paſſ⁹ du
os Et ſic patet quāta ſit defor
mitas mēdacij quia nō poteſt
abſq; peccato dici ſſaciat ergo
veritatem ⁊ iuſtus eſt vt dice
batur ſupra ¶ · C ·
¶ Circa ſecundum pricipale
debet eē magna diſcretio i mo
do loquendi vt non dicas men
dacia ſed etiam nō taceas ea q̄
proferenda ſunt ſcilicet verita
tem ¶ Vnde ſolet quei iſta du
bitatio Quod eſt maius pecca
tum an tacere veritatem an di
cē mendaciū? Hanc itaq; q̄ſti
onem ſolutam ponit aug⁹ in li
bro de verb̄ dñi libro p̄mo di
cens Eque reus ē qui loquitur
mendacium & qui veritatem
tacet Iſte quia nocere cupit il
le quia prodeſſe non vult · hoc
ille Et pono exempluʒ · tu es
in concilio & p̄ponitur vna res
iniuſta ſuper quam deliberabi
tur quid fiendum · Multi mul
ta mendacia dicent · Alij vero
ne diſpliceant ſuper hoc loquē
tibus tacebunt veritatem · quaʒ
dicētes & rempublicam defēde
tes · nō ſequerentur effectus i
ique cōcluſionis · Dico ꝙ in ca
ſu iſto & quolibet ſimili tātum
offendit ille qui tacet vitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

q̄z ille qui loquitur mendaciū
Et ſi arguis. ego reſiſto faba
vel balota more ventorum Di
co tibi q hoc nō ſufficiat quia fa
ba non loquitur et multi non
informati de veritate ſequuntur
mendaciū, quod non ſequeren
tur, ſi veritatem diceres. Ideo i
decretis dicitur per ſimachum
papam, Error cui non reſiſtit
approbatur: et veritas que mi
nime defenſatur comprimitur.
Et gregorius in paſtorali ca.
xv. Et ponitur. xliij. d. ca. ſit.
Vbi dicitur Sit rector diſcre
tus in ſilentio. vtilis in verbo.
ne aut tacenda proferat. aut p
ferenda reticeſcat Nã ſicut in
cauta locutio in errorē pertra
hit. ita indiſcretum ſilentium
eos qui erudiri poterant in erro
re derelinquit. Sepe namq; re
ctores improuidi humanam a
mittere gratiā formidantes lo
qui libere recta pertimeſcunt.
Tales etiam increpantur a do
mino per yſaiam dicentem Ca
nes muti non valentes latrare
Et iterum per ezechielem deci
motercio capitulo dicentē Nō
aſcēdiſtis ex aduerſo neq; po
ſuiſtis vos murū pro domo iſ
rahel. vt ſtaretis i prelio in di
e domini Ex aduerſo quippe a
ſcendere eſt pro defenſione veri
tatis libere loqui. in prelio ſta
re eſt prauis delectationibus
iuſtitie amore reſiſtere Et mo
ralis ſeneca dicit Qui nō vetat
peccare cum poſſet iubet. Ecce
ergo quomodo diſcrete loqui
oporteat. ne quis ſolum mēda
cium non proferat ſed etiā ve
ritatem non taceſcat Hoc idē
habetur vndecima queſtione vl
tima capi. Nolite timere Et ſic
pz ſecūd' principale ſcz que de
beat eē diſcretio ergo faciat ve
ritatem vt dicebatur.

Circa terciū principale ſci
endum ſecundum ſententiā au
guſtini q̄ ponit i decretis. xxij.
q. ij. D Nota octo ſunt ge
nera mēdaciorū. que tamen ſe
cundum eundē reducuntur ad
tria genera mendaciorum ſecū
dum q ponit magr̄ in tercio li
bro di. xxxviij. in principio
Nam primum genus di
cit iocoſum mēdaciū. ſecūdū
dicit mēdaciū officioſum id ē
vtile. terciū dicit mēdaciū per
nicioſū id ē dapnabile Mēdaciū
iocoſū ē falſitas q̄ dicit in ioco
vel dicit ſolacioſe nō reſpcū al
teri⁹ rei q̄z ioci. nec ē ſine pctō
maxime ſi ioco aliqd diceret qd
eēt cōt' deū aut pximum. ſicut
pz p greg. in li. dialogorū de
illo puero qui ludēdo et iocando
blaſphemabat deum, fortaſſe ſe
cūd' q audiebat a pr̄e et alijs q̄
cōuerſabāt in domo. et receptus
ē de ſinu patris et nunq̄z āplius
viſus. Et ideo nō debet permitti
pueri q loquant ioco vel riſu

Ut mendatium non loquendum: ita veritas non ſubticenda.

Octo genera mendaciorum. Reducuntur ad tria.

1. iocoſum.
2. officioſum.
3. pernicioſum.

Iocus quouſque tolerabilis.

Scendere quid.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſcürrilia · ne aſſueti malis operi
bus velitis eos retrahere quan
do non poteritis quia iam erunt
duri humeris · & potius frāgē
tur q̄ȝ plicentur ratione conſue
tudinis Secundum eſt men
dacium officioſum id eſt vtile
Hoc quādoq; eſt ad vtilitateȝ
tuam · quandoq; ad vtilitatem
amici · vt communiter contigit
in emptionib⁹ & venditioib⁹ ·
vbi cum mendacis iuramētis
& alijs fallacijs fiunt cōtract⁹
& mercantie · Et nota q̄ quan
docūq; ſciēt cū iuramēto dicis
mendaciū vt plus vēndas rem
q̄ȝ valeat · aut vt amico tuo ſer
uias · ſēper eſt peccatum morta
le & obligaris ad reſtitutioēȝ

Obiectio.

Et ſi obiceres q̄ in ſacra ſcⁱptu
ra dn̄s p̄miauit mendaciū offia
oſum id ē factū ad vtilitatē al
teri⁹ ſicut patet exodi · i · de ob
ſtetricib⁹ q̄ dicebāt mendaciuȝ
pharaoni · q̄ mādauerat ōnes i
fantes maſc̄s hebreoꝝ occidi &
feminas reſeruari · tamē nō int
fecerūt eos ⁊ mēdacit̄ dixerunt
ſe eos iterfeciſſe q̄ fuerūt a domi
no p̄miate · q̄ȝ vt dicit̄ ibideȝ e
dificauit dominus illis domos ·

Solutio Obiectionis

Ad quod dicitur vt habetur
viceſima ſecūda que · ij · q̄ non
fuerunt premiate ratiōe menda
cij ſed ratiōe timoris domini queȝ
habuerunt · vnde in textu dicit̄
Quia timuerūt obſtetrices do
minū ideo edificauit illis domos
Non ergo ratione mēdacii ſed
ratione timoris premiate ſunt
Terciū eſt mendacium pernicī
oſum id eſt dāpnoſuȝ vel dāp
nabile Et eſt illud q̄d fit cōtra
caritatem p̄ximi ⁊ in dāpnum
ipſi⁹ · quādoq; in reb⁹ tempora
lib⁹ · vt fraudes · ⁊ falſa teſtimo
nia · quādoq; cōtra famā · vt cū
quis dicat proximū potatoreȝ
ebriū · proditorem · furē · laſci
uū · ⁊ hijs ſimilia · quādoq; in p̄
ſonam · vt cū quis cū mēdacio
procurat mortem proximi · vel
ipſum diminui in aliquo mem
bro · iſtud enim eſt peſſimuȝ ō
nium mendaciorum · Et hoc ſa
tis de tercio · faciat ergo verita
tem ⁊ iuſtus eſt id eſt nō loq̄t̄
mendaciū ⁊ erit iuſt⁹ · quia ve
ritas liberabit ōnes ea vtentes
Vnde p̄s volens oſtendere qui
habituri ſūt vitā et̄nam dixit
Domine quis habitabit in mō
te ſancto tuo Reſpōdit qui lo
quitur veritatem · ergo loquē
veritatem vt habeas vitam et̄
nam · Amen ·

Feria ſexta prime · ſermo
de immortalitate anime ·

Anima que peccauerit ip
ſa morietur · Eze · xviij ·
ca · Antiquit⁹ fuit vna
q̄ſtio ſatis dubitata · que nō mi
nus a modernis eſt diſputata
4o Queſtio tal̄ erat Quid eſt ho
mo · vnde p̄s · Quid eſt homo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

q: innotuiſti ei · aut filiꝰ homi
nis quia reputas eũ Item ſalo
mõ eccẽs · ij · Quid eſt hõ vt ſe
qui poſſit factorez ſuũ Itẽ iob
Homo qd. Quid eſt homo quia magnifi
casꝰ euz · aut quid appois erga
eum cor tuum : vnde putabant
hominem eſſe viliſſimaz creatu
raz Naz dauid dixit · homo va
nitati ſimilis factus eſt · dies
eius ſicut vmbra pretereunt ·
Et ſalomon vbi ſupra Vidi in
omnibꝫ vanitatem ⁊ afflictio
nem animi ⁊ nichil manere ſub
ſole · Iob Contra foliuz quod
vento rapitur oſtendis potenti
am tuam · ⁊ ſtipulam ſiccam ꝑ
ſequeris · Et ſimilit̃ adrianus
rex petiuit ſcꝫ a ſecundo philo
ſopho Quid ẽ homo : Qui reſpõ
dit · homo eſt mãcipiuz mortis
viator trãſiens ⁊ hoſpes loci
Primo eſt mancipiũ mortis · q̃
a ei tanquam ſeruus eſt ob
ligatus Vnde ſeneca de remedi
is fortuitorum ſic dicit Morie
ris Quid habeo · quid indigeo
hec verba iuraui Secundo
eſt viator tranſiens quia conti
nue currit ad mortem Vnde ſe
neca ſic loquitur Moriens · hoc
ago · huc me ſinguli dies du
cunt Tercio eſt hoſpes loci ·
quia ſicut hoſpes de hoſpitio ni
chil portat · ſic homo dum mo
ritur nichil ſecum portat ·
Saladinus. Hic cadit exemplum de ſalãdi
Infidelis no rege ſarracenorum ⁊ duode

cim regnorum · qui moriens fe Saladinus Rex
cit erigi pannum lineum ſuper 12. Regnorum.
haſtaz precone dicente Hec di
cit rex duodecim regnoruz Ex
immenſis diuitijs meis nichil
porto niſi iſtud · Vnde omnes
iſti antiqui putauerũt hominez
viliſſimam creaturam Nõ minꝰ
moderni quorum deus venter ẽ
⁊ eorum vita epicurea · vicijs
omnibꝫ plẽa · putant hominez
rem viliſſimam Et vt liberiꝰ vi
cijs ⁊ peccatis vacaẽ poſſint mẽ
daciter dicũt nullã aliã vitã eſ
ſe poſt hanc ⁊ animã ſimul mo
ri cum corpore dicẽtes illud ec
cleſiaſtici · iij · qꝫ vnꝰ eſt interi
tus hominum ⁊ iumentorum ·
Et illud quod habetur ſapien
tie ſecundo Cum tedio eſt tpꝰ
vite noſtre ⁊ non eſt refrigeriũ
in fine hominis ⁊ nõ eſt agnitꝰ
qui ſit reuerſus ab infeis quia
ex nichilo nati ſumꝰ ⁊ poſt hoc
erimꝰ quaſi non fuerimus · Et
ij · regum decimoquarto · Om
nes morimur & quaſi aqua di
labimur ſuper terram que non
reuertitur Et illud quod ꝓpoſi
tum eſt in themate Anima que
peccauerit ipa morietꝰ · Sed q̃a
iſta det̃minatio eſt cõtra fidẽ nrãz
Nec ita vilꝭ ẽ hõ ſaltem q̃ ad ai
mã ſicut iſti imaginãtꝰ Declaro
ſeſil autoritatũ iſtarũ · duplicez Mors duplex.
quidẽ mortem ponũt theologi ·
Prima eſt corporalꝭ qñ aĩa rece
dit ſcꝫ a corpe ⁊ iſto mõ vnus

Interitus hominum & iumentorum idem secundum quid.

eſt interitus hominum ⁊ iumen
torū ſcȝ quo ad corp9 ⁊ ſtantie
mūdi machina ſicut aqua dila
bimur ⁊ nō reuertimur niſi for
te miraculoſe · nec eſt inuentus
qui ſit reuerſus ab inferis id ē
reſurrexit ſciliȝ via naturali · ⁊
in hoc apparet vilitas hominis
quia non poteſt vitare mortem

Mors spiritualis.

¶ Secūda eſt mors ſpiritual̄
qua ſcȝ deus recedit ab anima
per peccatuȝ mortale anime ſu
perueniens ex qua ſequit̄ dāp
natio · vnde ps̄ Mors peccatorū
peſſima Ad hoc ꝓpoſituȝ loqui
t̄ ꝓpheta in themate · Anima q̄
peccauerit ipā moriet̄ ſcȝ ſpiri
tualiter · quia naturalit̄ aīa ē
imortalis Et ꝙ loquat̄ de mor
te ſpirituali notat euāgeliū v
bi criſt9 dixit illi ydropico · va
de ⁊ amplius noli peccare ne de
terius tibi contigat ſcȝ ne dāp
neris Dic hiſtorias epiſtole ⁊
euangelij ſi placet Et quia de i
mortalitate anime tetigim9 di
cendo ipſam eſſe immortaleȝ na
turaliter & poſt hanc vitam eſ
ſe aliam Jdeo illud videbitur i
ſto mane ¶ Circa quam im
mortalitatem tria notabimus
¶ Prio rationum pluralitateȝ ·
¶ Secundo auctoritatum va
rietatem
¶ Tercio exemplorū claritatē
¶ Circa pmū pricipale ¶ C
pmo ponam ⁊ adducā tres rati
ones theologicas ꝓbantes ani

Rões theologice 3.

me imōr̄litatē · ſecundo adducā
tres rationes naturales ¶ Ter
cio tres ratioēs morales ¶ Pri *1.*
ma ratio theologicalis ē Cū de
us ſit ſūme bon9 ſecūdū ꝙ dicat *Deus summe bonus*
dionijſius de diuinis nominibus
iiij · ca · bonitatem ſuā coicat &
maxime amicis ſuis · Amici ſui
ſūt qui faciūt ipſi9 volūtatem ·
vn̄ per iohānē euan · ipſe dicat
Vos amici mei eſtis ſi feceritis
que ego p̄cipio vobis · ſed boni
tatem ſuā nō coicat in p̄ſenti vi
tā · cū eq̄ curā habeat de iuſtis
⁊ iniuſtis ⁊ ſolē ſuū oriri faciat
ſup bonos ⁊ malos ergo eam
coicabit in alia vita ¶ Secūda *2.*
ratio theological̄ ē Anima eſt
creata ad imaginē dei vt patȝ
gen̄ · ij · quia corp9 n̄ eſt ad de
i imaginem ſed ſoluȝ aīa vt de
clarat magr̄ ſen · in i · di · iij · per
verba auguſtini libro xiiij · de
t̄initate · ſed de9 ē imortalis er
go ipſa anima ē immortalis .
¶ Tercia ratio theological̄ ē illa *3.*
quā ponit lactantius Quia ex
ſpectam9 diuinū iudiciū · ſȝ di
uinū iudiciū nō erit de n̄ exn̄tibꝫ
ergo erit de exn̄tibꝫ ⁊ per cōſe
quēs anima ē immōr̄lis ⁊ ē ali
a vita p9 hāc vitā plenā miſeri
a pctīs ⁊ iniq̄tatibꝫ . Secūdo *Roes naturales*
pono tres rōes naturales oſten
dētes immōr̄litatē aīe ⁊ ꝑ conſe
quēs ponētes aliā vitaȝ p9 hāc
¶ Prima ratio ē iſta & ē domi *1.*
ni allberti magni · Jllud qd̄ nō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eſt cōpoſitum ex rebus cōtrari
is nō eſt corruptibile · ſ; anima
non eſt cōpoſita ex cōtrariis er
go nō eſt corruptibil̄ ¶ pma ꝓ
poſitio habet vitatem per ſ c̄ia;
oppoſiti q̄a que ſūt cōpoſita ex
cōtrariis corrūpuntur · ꝙ aūt hō
Praeoccupatio. in ſtatu innocētie etia; ſecūdū
corp⁹ nō fuiſſet corrupt⁹ hoc fu
iſſ; ꝑ g̃tia; · ſecūda ꝓpoſitio ha
bet vitatem q̄a ipſa anima nō
2. eſt elementata ergo ¶ Secū
da ratio natural̄ eſt illa Iſtud
qd̓ nō educit̄ de potentia mate
rie nō eſt corruptibile cū mate
ria · ſ; anima nō educit̄ de potē
tia materie ergo ipa nō eſt cor
ruptibil̄ · ꝙ aūt anima nō edu
cat̄ de potentia mateie: ꝑ; ꝑ ari
ſt · iij · de anima cū ipa hēat plu
res opatiōes q̇bus nō indiget
corpe ſicut eſt itelligē ⁊ velle ·
3. ¶ Tercia ratio naturalis eſt iſta ·
Nobilior eſt anima q̈; celū · ſed
celū eſt ingenéabile ⁊ incorrup
tibile ſecūd̓ ariſ · in ſi · de ce · er
go anima ē im mōꝛt̄ · pmū pat;
q² qd̓lib; viuens eſt nobilius
nō viuēte anima aūt eſt viuēs
celū aūt nō eſt viuens · ergo i
ſtis ratoib; naturalib; p; aia;
eē incorruptibilē ⁊ p̄t iſta; vi
tam miſerā eſſe aliā vitam quā
Roes 3. morales. mali peccatoēs negāt ¶ Terci
o adduco tres ratiōes morales
ꝓbātes anime immōꝛlitate; · p
1 ma eſt iſta ſecūdū macrobiu;
Iuſtitia eſt q̄ reddit vnicuiq;

qd̓ ſuū ē · ſed de⁹ ē ſūme iuſt⁹
q² pſ ait · Iuſt⁹ dn̄s ⁊ iuſtici
as dilexit · ergo ipe r̄ddit vni
cuiq; qd̓ ſuū eſt · ſ; ipe in hac
vita non p̄miat iuſtos nec pu
nit malos ſecūdum eoꝛū meri
ta q² interdū bona mal̄ ⁊ mala
iuſtis tradūt̄ · iuxta illd̓ ſalo ·
Sunt impij q̈bus bona ꝓueniūt
q̈ſi facta iuſtoꝛū egerint, ergo o
p; eē aliā vitam in q̄ r̄munerē
t̄ oēs ſecūdū eorum meita · ⁊
puniāt̄ oēs iuxta eoꝛū mala o
pa Anima ergo ē imōꝛt̄ ¶ Se 2
cūda ratio moralis eſt iſta ⁊ ē
lactātij Si anima eſſet mōꝛlis
poſſet negari deu; eſſe · ꝓbatur
q² in hac vita nō videt̄ deus o
cul̄ corporeis · nec i alia exſpe
ctaēt̄ videri oculis mētalibus
cū anima eſſ; mortua · ergo o;
dicē ipām animā eſſe immōꝛlē
vt ſi ſaltem de⁹ nō poſſ; videi in
hac vita ocl̄is corpoēis ſaltem
videat̄ in alia ocul̄ mētis ¶ Ter 3.
cia ratio eſt iſta ⁊ eſt dn̄i albti
mg̃ri Aia ē capax beatitudis ·
ſed ſecūd̓ aug · de⁹ ingenti lib
tate pro captu r̄plet ōnes crea
turas ergo debet replere etiam
ipā; animā · ſed ea; non replet
in hac vita q̄a ſēp deſiderat · er
go r̄plebit eā in alia vita · ſ; ſi
moꝛētur nūq̈; r̄plēt̄ ergō op;
dicē animā eſſe imōꝛlem ⁊ p̄ter
hāc vitā eſſe aliā vitam vbi re
munēt̄ aia · deū videat ⁊ gloria
r̄pleat̄ · ⁊ hec ſatis de pmo

Authoritates de aīe immortalitate Doctorꝝ: philosophorꝝ: & Poëtarꝝ.

¶ Circa ſecundum pricipale
primo adducaꝫ auctoitates ſa
crorū doctoruꝫ. ſecundo auctoi
tates inducam ſubtiliſſimorum
philoſophorum Tercio ponam
auctoitates poetarꝝ moraliū.
1. Prima auctoritas ſanctorum
eſt aurelij auguſtini in primo
de ciuitate dei ca. xxij. vbi poit
exemplum de platōe in thime
o de quodam philoſopho qui
legens immortalitatem anime
ſe precipitari fecit in mari. vt de
hac vita miſerabili ſe tranſfer
ret ad aliam vitam Et in eodē
dicit aug9 de alia loquēs vita
Quanta felicitas vbi nullum
malū erit. vbi nullū bonū late
bit. vbi erit deus omnia in om
2 nibꝫ ¶ Secūda eſt auctoitas
gregorij in moralib9 libro vi
ceſimoſexto dicētis Tres vita
les ſpiritus creauit omnipotēs
deus Vnū qui carne nō tegit̃.
Aliū qui cū carne tegit̃. ſed nō
cū carne moritur ¶ Terciū q cū
carne tegitur ꝛ cū carne morit̃
Primus ē angelorū. ſecūd9 ho
3. minū. tercius brutorū. ¶ Tercia
a auctoritas ē bernardi ſup cā
tica ſic inquiētis Audiſtis tres
ſanctorū ſtat9. pmus videlicet
ē i corpoē corruptibili ſecund9
ſine corpore. tercius in corpore
iam glorificato. Prim9 ē in mi
litia. ſecūdus in requie. tercius
in beatitudine ¶ Ecce quō oēs
iſte ſāctorū auctoitates mani

Tres vitales spūs.

feſtāt animā imōrlem eſſe ꝛ ali
am vitā delectabilem vlt̃ hāc
miſerā. Secūdo adduco aucto
ritates moraliū philoſophoruꝫ
qui cōcedunt immōrlitatem ani
me ꝛ aliā vitam eſſe ¶ Prim9 1.
eſt plato in thimeo vbi ipſe di
cit q anima eſt immōrl ꝛ ſecū
dū q vicerit paſſiones: vel ab e
is victa fuerit. premiabit̃ vel
punietur poſt mortem. Iteꝫ idē
in [redacted] libro ſic vocato. vbi
de anima ipſius Fedonis loqui
tur plato & dicit q ſuperueni
ente nece in hominē quod mor
tale eſt ipſius diſiungitur. qđ
vero immortale eſt integrū &
incorruptibile auolat abiēs &
accedens ad locuꝫ de quo dubi
tare non conuenit alicui mentē
habenti ¶ Secundus philoſo 2.
phus eſt hermes dicens Omis
anima humana immortal' eſt
ſed non vniformiter cūcte ſed
alie alio modo. hoc dicit prop
ter merita & demerita ¶ Ter 3.
cius eſt ariſtoteles in libro de
animalibus dicens Intellect9
ſolus eſt ab extrinſeco & ſolus
habet eſſe diuinum. Item in ſe
cundo de anima dicit ſeparatur
autem hoc ab hoc tamq̄ꝫ perpe
tuum a corruptibili. vnde patꝫ
iſtos philoſophos naturales p
dictos ad inuicem concordare
de immortalitate anime & eſſe
aliam vitā preter hanc Tercio
adduco auctoitates poetarū

phedone.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

1. moralium Primus eſt tulliꝰ
dicens · Nonē lugenda mors
quam immortalitas ſequitur ·
Et idem dicit premium reſerua
ri bonis in alia vita vt patet in
ꝓlogo de ſompno ſcipioīs ſu
2 ꝑ libro tullij · Secunda eſt
auctoitas ſenece dicētis ad lu
cillium/ Mors iſta quaꝫ nō vita
mus ſed recuſamus vitaꝫ non
intercipit ⁊ non extinguit
3. Tercia ē auctoritas ouidij ſu
o libro methamorphoſeos di
centis Morte carent anime Et i
dem alibi Itē alacres veſtri nū
quam morientur honores Ecce
ergo quomodo patet auctoita
tibus ſanctorum, philoſophorū,
⁊ poetarum moralium animaꝫ
eſſe immortalem & eſſe aliaꝫ vi
tam preter hanc vitam miſera
bilem Et hec de ſecundo
Circa terciū pricipale Mul
ta namqꝫ exempla habemus i
veteri & nouo teſtamento qui
bus probatur ꝙ anima eſt im
mortalis ⁊ eſt alia vita preter
iſtam · Nam geneſis · xlv · ca ·
dixit yſaac · Si quid acciderit
ei in via deducetis canos meos
ad iferos Itē quarto regū iiij.
heliſeus reſuſcitauit puerum
illum ponens os ſuper os · ocu
los ſuper oculos · corpus ſup
corpus · manus ſuper manus ·
ſi non fuiſſet alia vita non potu
iſſet ipſum reſuſcitare Simili
ter ⁊ helias reſuſcitauit vnum

Mortui in veteri Testamento resuscitati duo.

aliū filiuꝫ vidue vt patet regū
iij · xvij · In nouo etiā teſtame
to criſtus tres mortuos rſuſci
tauit ſcilicet lazarum vt patet
iohannis · xi · Filium vidue vt
patet luce · v · ca · Et filiam pri
cipis vt patet mat · ix · ca · Hoc
idem etiam patet in tribus pue
ris qui fuerunt poſiti ad ſepul
crum beati ieronimi qui reſuſci
tati ſunt vt narrat cirillꝰ ad au
guſtinum qui mirabilia de alia
vita dixerunt · vt patet de ma
giſtro ſcolarium, qui apparuit
diſcipulo ſuo, ⁊ de multis alijs
qui ſunt reſuſcitati ⁊ multa de
alia vita narrauerunt · Ex qui
bus comprehendimus ipſam a
nimam eſſe immortalem ⁊/eſſe
aliam vitam preter iſtam

Xpus resuscitauit 3. mortuos.

Cum ergo dicatur anima que
peccauerit ipſa morietur ſpiri
tualiter habet intelligi ſcilicꝫ ꝑ
peccatum mortale punietur mor
te eternali & non naturali · ide
o criſtus dixit paralitico ꝑ quē
ſignificatur peccator Vade ⁊ ā
plius noli peccarē ne deterius ti
bi contingat id eſt ne moriaris
morte eternali a qua nos deus
liberet · Amen ·

Mors anime.

Sabbato ſecūde dominice ·
ſermo de beatitudine ·

Ipſe autem deus ſancti
ficet vos per omnia · i ·
ad theſſalonicēſes iiij ·
· e · i

capitulo Heri declaraui animā
eſſe immortalem & eſſe aliā vi
tam i ſta meliorem ſcilicet pro
bonis· que vocatur vita eterna·
in qua beatificant᷑ anime bono
rum Hodie A

Declaratio eterne beatitudinis.

declarabo illam beatitudinem·
qualis ſit· que ſit & quāta ſit·
quia tunc eritis ſanctificati per
omnia vt dicitur in epiſtola·e
a ſanctificatione & beatitudine
qua hodie criſtus voluit ſe trāſ
figurare Mathei·xviij· vnde io
hannes criſoſtimus de reparati
one lapſi declarans conditiōes
vite eterne oſtendendo quales
erim⁹ in patria dicit. Nulla erit
in futuro diſcordia· ſed cūcta
conſona· et cuncta concordia·
omnium enim ſanctorum eit v
na cōnciētia· nullus ibi diaboli
metus· nulle inſidie demonum·
tartaree gehēne procul· mors
neqꝫ corporis neqꝫ anime· ſed
immortalitatis munere eit me
tus vterqꝫ reſolutus. Et bernar
dus declarans huius beatitudi
nis ſubſtantiā dicit· Illud ve
rum & ſolum eſt gaudium qđ
non de creatura ſed de creatore
concipitur· & cum poſſederis ne
mo tollet a te· Cui comparata
aliunde iocunditas meror eſt·
omnis ſuauitas dolor eſt· om
ne dulce amarum· omnis decor
fedum· omne poſtremo quod
cunqꝫ aliud delectare poteſt
moleſtum· hec ille Et idem ber
nardus declarans glorie huius
quātitatem dicit· O beata regi
o paradiſi · o beata regio delici
arum· ad quā ſuſpiro de valle
lacrimarum· Vbi ſapiētia ſine
ignorantia· vbi memoria ſine
obliuione· vbi intellectus ſine
errore· vbi ratio ſine obſcurita
te fulgebit Beati qui habitāt
ibi & laudabunt deum in ſecu
la ſeculorū· id eſt beatitudine
pleni ſunt q̄ habitant ibi Quis
ergo nollet tantam gloriam·
Quis talē gloriam vellet mu
tare in infinitam penā? O inſē
ſata hominū cura O inanis mū
dana affectio· que pro rebus
tranſitorijs amittis perpetua·
que ocul⁹ non vidit· nec auris
audiuit· nec i cor hominis aſcē
dit· que preparauit de⁹ diligē
tibus ſe· ſicut teſtatur paulus
apoſtolus in epiſtola· Hāc ita
qꝫ deſiderabat propheta dauid
dum in ſpiritu dicebat Sitiuit
anima mea ad te deus quando
veniam & apparebo ante faciē
dei mei et cetera Immo conquere
batur ꝙ tam diu viuebat· vn
de deo cōiungi non poterat dicēs
Heu michi quia incolatus me⁹
prolongatus eſt· Ideo apoſto
lus paul⁹ in principio inuebat
Ipſe autem deus ſanctificē vos
per omnia id ē vobis beatā vi
tā cōcedat· in qua ſanctificati
eritis p omnia id eſt in corpo
re & in anima q2 tunc corpus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

erit glorificatum & anima ple
na omni viſione & delectatiōe
Quam quidem glorificationez
hodie oſtendit criſtus per trāſ
figurationem quā apoſtoli ad
mirantes caderunt in facies ſu
as Hic hiſtorias epl'e & euan
gelij ſi placet ¶ Circa iſtam
btitudinē tria videbimus
¶ Primo huius glorie locum
¶ Secundo huius glorie meri
tum
¶ Tercio huius glorie obie
ctum ¶ B
¶ Circa primū principale eſt
notandum ꝙ gloria beata ſeu
beatitudo non poteſt eſſe in hac
vita miſerabili Cuiꝰ ratiōez po
nit thomas prima ſecūde que.
v. ar. tercio in reſponſione prin
cipali dicēs. Cum beatitudo ſit
perfectum ꝛ ſufficiens bonum
omne malum excludit ꝛ omē
deſiderium implet. In hac autē
vita nō poteſt omne maluz ex
cludi Nam multis malis p̄ſēs
vita ſubiacet q̄ vitari non poſ
ſunt. vt ignorantie ex parte in
tellectus ꝛ inordinate affectio
nes ex parte appetitꝰ. vmltipli
cibꝰ penalitatibꝰ ex parte cor
poris. vt auguſtinus diligent'
exequitur ſeptuageſimo de ciui
tate dei. Similit' ergo etiam in
deſiderijs boni i hac vita homo
non poteſt ſatiari Naturaliter e
nim homo deſiderat permanenti
ā eius boni quod habet. bona

autem preſentis vite tranſitoria
ſunt cū & ipſa vita trāſeat quā
naturaliter deſideramus & eam
perpetuo permanere vellemus
& naturalit' homo refugit mor
tem quam vitare nō poteſt. vñ
p̄s Quis eſt homo q̇ viuet & *vera beatitudo non*
non videbit mortem. Et ſic im *eſt in hac vita.*
poſſibile eſt ꝙ in hac vita vera
beatitudo habeatur Secūda ra
tio ꝙ in hac vita haberi nō pōt
beatitudo eſt iſta. quia ſi cōſide
retur id in quo beatitudo conſi
ſtit ſpecialiter ſciliz viſio diuie *viſio Dei. ſubſtantia*
eſſētie que non poteſt homini p *veræ beatitudinis.*
uenire in hac vita quia deuz ne
mo vidit vnquā etiam beatitu
do haberi nō poteſt in hac vita
Et ſi obiceretur de pluribꝰ qui
viderunt deum in hac vita. ſic
patet geneſis. xxxiij. de iacob
qui dixit Vidi dominū meū fa
cie ad faciem & ſalua facta eſt
anima mea. Et de moiſe legit'
numeri xij. qui dixit Palaz &
non per enigmata video deum.
ore ad os loquor ei Et dicit au
gꝰ libro. ij. de t'nitate ꝙ locuti
o iſta que fiebat verbis modifi
cabatur & erat tanq̈z amici lo *Quomodo Deus ſit*
quentis ad amicum De iob le *ab aliquibus viſus.*
gitur etiam. xi. dixiſſe Auditu
auris audiui te nūc oculꝰ meus
videt te. yſaias quoq3 vi. capi
tulo dicit Vidi dominū ſedētē
ſuper ſolium excelſum & plēa
erat omnis terra maieſtate ſua
Similiter ꝛ in nouo teſtamēto
. e ij

plures viderunt deum Nam vt
patet iohannis p̄mo Iohānes
baptiſta vidit ſpiritū ſanctū
deſcendentem ſub ſpecie colūbe
Hodie etiam viderūt tres diſci
puli · Vidit paulus · qui dixit
ij · ad cor · xij · Scio huiuſmo
di hominem raptum vſq ad ter
ciū celū · vbi dicit gloſa q deꝰ
oſtendit apoſtolo beatitudinē
in qua videndus erat ineternū
Nōne etiam legimus actuum
ſexto de ſtephano qui vidit ce
los apertos & gloriam dei · vn
de ex hijs patz q vita beata po
teſt haberi in hac vita · cū deꝰ
videri poſſit per eſſentiā in hac
vita · quia hec eſt vita eterna
vt cognoſcant te ſolum deum ·
vt dicitur per iohannem Huic
reſpondetur nō negando predi
ctas auctoritates ſꝫ eas decla
rando Quia ſecūdū q dicit ſan
ctus thomas quarto ſētentiarū
diſtinctione quadrageſimano
na articulo quinto Contingit
aliquando diuina virtute q a
liqua res miraculoſe in aliquo
producitur in quo nullo modo
poteſt per diſpoſitiōes natura
les ſibi inherētes · ſicut q vgo
pariat · ⁊ q ignis in aq̄ cōburat
Similiter pōt miraculoſe fieri
q diuina virtute aliquis itelle
ctꝰ creatus nō hn̄s niſi diſpoſi
tiones vie eleuet ad videndū
deū p eſſētiā · nō tamē ex tali
viſiōe poteſt dici beatus ſimpli

Solutio problematis.

cit · ſed ſecūdū quid tantū ſcꝫ
inquātū cōicat in actu beati ⁊ p
ticipat btitudīe Iſti ergo qui
viderūt deum nō perfecte beati
fuerunt · ſed beatitudīe pticipa
uerunt Et ſic patz q beatitudo
non habet locum in preſēti vita
ſed locus beatitudinis eſt in ce
lo empirio vbi adeſt deus per
ſuam eſſētiam · quam videntes
electi btificāt ⁊ gloria replēt
Vnde augꝰ in libro de vtilitate
agende penitentie dicit Illuc fe
ſtinate vbi ſēper viuatis. Si e
nim ſic amatis iſtam miſeram
fluidā q vitam vbi cū tanto
labore viuitis · vbi vix currēdo
ſatagendo · ſudando · ſuſpirādo ·
neceſſariis corporis ſatiſfacitis ·
quāto magis amare debetis vi
tam etetnam · vbi nullum labo
rem ſuſtinebitis · vbi ſemper ſū
ma ſecuritas · ſumma felicitas
felix libertas · felix beatitudo ·
Vbi implebitur illd̄ quod per
ſaluatorem noſtrum dicitur in
euāgelio Erūt hoīēs ſicut āge
lis ⁊ fulgebūt iuſti tāq̄ ſcītille
hec ille · Ibi ergo pfcā beatitu
do ⁊ nō i hac vita miſerabili vt
dictū fuit ſupra Et ſic pꝫ p̄mū
C · Circa ſecūd̄ pricipale
credimꝰ ſecūd̄ fidē ⁊ teneꝰ q nō
ſolum beatificabit aīa verū eti
ā ⁊ corpꝰ btificabit · tn̄ diferēt
· Nam aīa hēbit tres btitudi
nes · ſcꝫ cognitionē · dilectionē
⁊ inheſionē · q̄ a q̄buſdā dicitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

comprehēſio ꝛ a quibuſ dā fruitio ¶ Prima beatitudo ē cognitio nam in hac vita anima ē poita in magna obſcuritate ꝛ in mltis ignorātiis · ꝛ ſi aliquā cognitionem habet de deo illa ē per fidem · ꝛ ꝑ cōſequēs non eſt cognitio ſcientifica ꝑ cauſas · vñ aplus · i · cor · xiij · Videmꝰ nūc per ſpeculū ꝛ in enigmate tūc aūt facie ad faciem ¶ Secūda beatitudo eſt dilectio · Nā in pñationes alie virtutes deerūt ꝛ deficient excepta ſola caritate q̄ ibi nūq̄ꝫ deficiet · vñ apl's Caritas nūq̄ꝫ excidit ¶ Tercia btitudo ē delectatio · nā pmo delectabitur a ia videndo deū in q̄ ōnia a lia ꝛlucēt · vñ greg · Quid eſt qd nō videat · q vidētez ōnia videt Secūdo delectabit cū videbit hominē hois cōditorē · vñ augꝰ Q̄ꝫ pulchrū eit vidē hominē hominis cōditorē · Tercio delectabitur · qꝛ ab iſto ſūmo bono nūq̄ꝫ ꝛmouebit qꝛ q̄ ſel' intratnū q̄ꝫ exit · Corpꝰ vero q̄tuor hēbit btitudines Pria beatitudo eit claitas · nā i hac vita duo cauſāt corpis obſcuitatē ſcꝫ mateie ipuritas ꝛ luis paucitas · tūc tollet vtrūq̄ꝫ ſcꝫ denſitas ipſa & obſcuritas · Et ideo fient corpora clariſſima · ſepties clariora q̄ꝫ modo ſit ſol Teſte yſa · xxx · ca · Eit lux lune ſicut lux ſolis & lux ſol' ſeptempliciter clarior ¶ Secūda

beatitudo corporis eit impaſſibilitas · quia tūc nō erūt fames · ſitis · iſirmitas · neq̄ꝫ dolor · vñ apoca · Nō eſurient neq̄ꝫ ſitient amplius · neq̄ꝫ cadet ſuper illos ſol · neq̄ꝫ vllus eſtus ¶ Tercia beatitudo erit ſubtilitas · vñ penetrare poterunt locum quemlibetꝰ vt patet de criſto qui intrauit ianuis clauſis ¶ Quarta beatitudo eſt agilitas qꝛ ſecūduꝫ auguſtinū vbi voluerit ſpiritꝰ ibi erit corpꝰ Verūtamen ſicut melior anima corpꝰ habebit luadius ſic ꝛ agilius · ita tamen q̄ꝫ volūtas ſcōrū erit ōnino cōiūcta rationi · Has aūt btitudīes ꝛ alias plures ponit bnardꝰ ui q̄dam ſermōe dicēs Corōa duodecim ſtellarū in patra · ſuppleerit ibi exiſtētibꝰ · Pria ſtella memoria ſine obliuiōe ¶ Secūda ratio ſine errore · Tercia volūtas ſine pturbatiōe · Quarta impaſſibilitas in qua corpꝰ noſtrū reſurget ſine corruptione. Quinta claritas qua cōfigurabat corpi criſti ¶ Sexta agilitas vt ſecūdū mobilitatē cogitacōnū noſtrarū ſit agile Septima ſubtilitas vt qd libet ſpiſſū vel ſolidū ei penetrabile ſit. Octaua ē diligere ꝓximū ſuū in ōni veritate tāq̄ꝫ ſeipſuꝫ Nona ēſt videre ꝓximū ſuū in puritate diligentem ſe Decima ē pfecte diligē deū plꝰ q̄ꝫ ſeipſū Vndecimum ē diligē ſeipſum

ſ · e iij

Locus ... beatitudinis.

4. beatitudines corporis.

voluntatem coniungere roni.

Corona beatitudinis eiusq stella 12.

propter deū Duodecima erit
videre deū diligentem ſe· hec b
nardus Et ſic patet quale erit
meritum huius glorie btōrum
Et hoc ſatis de ſcd'o·

Circa terciū pncipale cōuem
ēit ōnes doctōes q effectiue de
us ē cā noſtre beatitudinis et ip
ſe eſt obiectū nr̄e beatitudinis
vt poīt magr̄ i·i·di·i ·ſed hoc
obiectū ſcȝ deus clarꝰ videbit
ab vna anima q̄ȝ ab alia quia
vna eſt beatior reliq̄· Et hoc de
claro auctoritate et ratiōe Naȝ
io his·xiiij·dicit· In domo pa
tris mei māſiōes multe ſūt· per
quas vt augꝰ dicit diuerſe me
ritorū dignitates intelligūt in
vita eterna Preterea dionſiꝰ de
āgelica ierarchia dicit· q ſin
guli a ſingulis illuminātr̄ et p cō
ſequēs ibi eſt ineq̄litas· ideo v
na aīa ē beatior r̄liq̄ Ratiōe
aūt pbat̄ Nā ſecūd' magr̄ȝ ſe·
in·i·di·xv· Premiū dat̄ ſecū
dū acceſſionē caritatis· ſȝ vna aī
ma ſunt acceſſior in caitate reliq̄
ergo vna aīa magꝰ pmiat̄ r̄liq̄·
ergo vna anima ē beatior reliq̄
Naȝ martirēs fuerūt magis ac
ceſſi in caritate q̄ȝ cōfeſſoēs· hoc
etiā patet· Nā ſācta ecclā recitā
do ſāctorū nomina quēdaȝ pꝛio
ritatis et poſterioritatis ordinem
ponit int̄ ſāctos · Sȝ huic ſīne
videt̄ cōtrariuȝ eē q̄d ſcribit̄ p
mat· ca·xx· de pmio vite et ne
p ſilitudinē vinee in q̄ ſilitudi
ne ponit mat· q dñs vinee
precepit dari in ſero ſingul' ſin
gulos denarios et tantū habu
it qui hora nona iuit quantum
habuit qui de mane iuerat Iſte
denarius et vnus ſignificat vnū
et idem premiuȝ dari omnibꝰ in
vinea dñi ſabaoth laborātibꝰ·
Dicit̄ tamen q in beatitudine
duo ſūt cōſiderāda ſcȝ obiectū
beatitudinis et ſubiectū Quan
tū ad obiectū ſic dico q non ē
niſi vnus ſcȝ denariꝰ· vna boni
tas eſſētial' · Et hic eſt denariꝰ
de q̊ loq̄tur mathēꝰ qui datur
ōmbꝰ in vinea opantibꝰ q2 om
nes obiecto illo beatificantur·
Quātum aūt ad ſubiectuȝ ſic
dico q non eſt idem premium
omniū quia non eſt idem ſub
iectū Sed quia ōne recipiens
recipitur per modū recipientis
neceſſe eſt q obiectum illud re
cipiatur ſecundum diſpoſitio
nē anime ſuſcipiētis · ſȝ vna di
ſpoſitior eſt r̄liq̄ quia acceſſior
in caitate vt dictū eſt· ergo v
na aima eſt beatior r̄liq̄ Et ſic
pȝ q̄d ſit ſubiectuȝ nr̄e beatitu
dinis et q vna anima eſt beati
or r̄liq̄ Et hec de tercio pricipa
li· ſāctificat ergo nos deꝰ per ō
nia ſcȝ i pat'a in corpe et in ani
ma viſione ſue maieſtatis et eſ
ſētie Amen·

Dominica ſecūda q̄dragesi
me ſermo de pdeſtinatione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Hec eſt voluntas dei ſā
ctificatio veſtra. pͥma
ad theſſalonicenſes q̈r
to ca. Heri declaraui q̄litatez.
ſubſtantiā. ⁊ quantitatez vite
eterne ⁊ beatitud is noſtre Ho
die eſt declarādū quomodo de
us vult hanc beatitudinē quan
tum in ſe eſt dare ōmibꝫ per ef
fectū eam volentibus Naz per
ezechielem ca. xviij. dicit do
min9 Nūquid volūtatis mee ē
mors impij & non magis vt cō
uertatur & viuat ꝯquaſi dicat
Omniū peccatorū deſidero ſalu
tem Patet etiam hoc in ep̄la in
themate dicēte Hec eſt volūtas
dei ſāctificatio vrā Patet etiam
in euangelio mat. xv. quia cri
ſtus venit a finibꝫ tyri ⁊ ſidōis
vt liberaret filiam chananee q̄
nō erat de populo ſuo quā libera
uit quātū ad corp9 ⁊ quātū ad
animam. vñ nō facit diſtinctio
nē int̄ patās & hoīes. oēs eniz
ad ipſū venientes acceptat Sz
huic ſiñe videt̄ eſſe cōtrariū illō
qd̓ ſcribit̄ ad ephēſi. i. ca. Ele
git nos in ipō āte mūdi conſti
tutionē. & illud qd̓ ſcribit̄ ad
romanos octauo. Quos p̄de

Vocatio.

ſtinauit hos ⁊ vocauit q̄ vocatio
nihil aliud ē niſi q̄daz electio
Et illd̓ aug9. in libro de p̄deſti
natiōe ſcōrum qui dicit Prede

Prędeſtinatio.

ſtinatio ē dīna electio qua ele
git quos voluit ante mūdi con
ſtitutionem. ⁊ reliq̄s eterne pe
ne adiudicauit Hijs ⁊ ſilibus
videt̄ q̄ nō ōmibꝫ de9 vult da
re vitā eternam ſʒ tantum ele
ctis Huic materie tam diffici
li reſpōdens ponō duas cōcluſi
ones. Prima q̄ tantum ele
ctis dat̄ vita eterna. quaz cō
cluſionez probāt auctoritates
inducte. ſed ad huc probatur
ratione quam ponit ſāctus tho
mas pͥma pte. q. xxiij. ar. iiij

Concluſiones 2ᵉ de prędeſtinatione. 1. Electis tantum datur vita eterna.

Quoniā p̄deſtinatio eſt pars
ꝓuidentie Ad ꝓuidētiā aūt per
tinet ordinaē res in finē ſuū. ni
hil aūt ordinat̄ in finē ſuū niſi
p̄exiſtēte volūtate finis. vnde
p̄deſtinatio aliq̄ruz in ſalutez p̄
ſuppoit q̄ de9 eorū ſalutē velit
ad qd̓ ptiet electio ⁊ dilectio
Dilectio q̄dē inquātū vult eis
hoc bonū vite et̄ne. Electio in
quātū vult hoc bonuz aliq̄bꝫ ⁊
non ōmibꝫ, cuz aliq̄s r̄ꝓbet vt
iā dictuz eſt p aug9 ſupra.

Prędeſtinatio eſt pars Prouidentię. Officium prouidentię

Secūda cōcluſio eſt. ōmibꝫ ho
minibꝫ vitaz eternā hr̄e volēti
bꝫ nō negat̄. iſta cōcluſio pro
bat̄ ſic Ex merito paſſiōis cri
ſti omēs hoēs meret̄ vitaz et̄
naz. ſʒ paſſio xp̄i eſt cōis oibꝫ
hominibꝫ q̄ ipſe eſt ꝓpiciatio
ꝓ pcc̄is nr̄is vt dicit̄ iohis ij.
ca. vt allegatū fuit ſupra ergo
ōmibꝫ hr̄e volentibꝫ dat̄ vita
et̄na. Nec iſte due concluſio
nes contradicunt ſibi reſpectu
diuerſorū Naz licet de9 cōi dile
ctione velit ōmibꝫ bonum vite

2. Nemini negatur vita eterna.

e iiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eterne· quia tamē ab eterno ſu
a īſinita ſapiētia cognouit hūc
ſēper bene opaturū· & illū ma
le opaturū ⁊ nunq̄z peccatū di
miſſurū tanq̄z iuſtus illum bene
opantē elegit ⁊ male opantem
reprobauit· Cū hoc tamē ſtat
q̄ ōmbꝫ daret· niſi eorū pecca
ta ipſū retraherent Dicit ergo
epiſtola· Hec eſt voluntas dei
ſāctificatio veſtra· Et criſtꝰ in
euangelio voluit illā curare q̄
venit ad ipſuz· dic hiſtorias ſi
placet ¶ Circa iſtam predeſti
nationem tria notabimus·
¶ Primo in predeſtinatiōe dei
volūtatem
¶ Secūdo in predeſtinatione
diuinā neceſſitatem·
¶ Tercio in p̄deſtinatione cau
ſam efficientem· ¶ B
¶ Circa p̄mū principale ſciēdū
q̄ deꝰ vult ōmbꝫ daē vitā eter
nā vt dictū ē ⁊ nō eſt aliq̄s q̄
eam habere poſſet niſi eiꝰ volun
tas cōcurrēt· vn̄ ſapie· xi dici
ſ Quō poſſet aliq̄d pmanē niſi
tu voluiſſes· Vult enī eā da ē
bōis ⁊ malꝫ· blaſphemis· detra
ctoribꝫ· peccalibꝫ· mēdicis· falſ
teſtibꝫ· pditoribꝫ· mētriabꝫ
ebrioſ· ſciſmaticis· ſortilegis·
furibꝫ· raptoribꝫ· vſurariis· lu
ſoribꝫ· ſodomitis· iudeiſ· ōmbꝫ
ſarracenis· hereticis· ceteriſq̄z im
piis· ⁊ iniquis· etiā quodāmō
demonibꝫ offert· ſicut ſcribit
iobis· ii· ca· Nō eſt pſonarū ac

ceptio apud deum Et ſapie ca·
vi· Equaliter ei cura eſt de ōni
bꝫ Et mat· v· Solē ſuum ori
ri facit ſup bonos ⁊ malos Vo
luntatem tamen diuinā comite
tur voluntas humana vt ſcꝫ bō
eam velit Naz puer· vi· ſcribi
tus Dominis eſt animū pparā
re· q̄ ſicut dicit augꝰ Qui fecit
te ſine te· nō iuſtificabit te ſine
te Sicut enī negligēti apiē os
cōueniēs ē· vt fame pereat· ſic
deo volente daē vitaz eternaz ſi
negligimꝰ cōueniēs eſt vt bti
tudine puemur Ideo pphēta in
pſona dei dicit Api os tuū ⁊ im
plebo illud· id eſt te ppara ad
ſuſcipiendū gloriā beatam·
⁊ ego cōplebo deſideriū tuum·
hoc figuralit demōſtrat· iiii· re
gū· iiii· ca· vbi ponit q̄ mulier
q̄dam paup ad p̄ceptū heliſei
ipleuit oīa vaſa q̄ potuit mutu
o hr̄e in cōuicinio de oleo ⁊ ſep
fluxit oleū q̄uſq̄z vaſa fuerunt
Et ponit ibi q̄ clauſit ſe in do
mo ſua· Ex q̄ figura hēt q̄ hō
ſe recludens id ē in interiora pe
ctoris ſui deueniens· per bonā
cōſcientiā vaſa pparās que mu
tuo accepit· id eſt intellectū
& voluntatem que q̄dem vaſa
ſūt in quibꝫ recōduntur bona
ſpiritualia· & electiōes ad bo
nuz mutuata nobis a deo· quo
uſq̄z vaſa hec preparata fuerit
ſemper fluit oleuz diuine miſe
ricordie· atteſtāte pſ Oleo ſci

Deus vult oēs ſaluos fieri, ut tn̄ fiant, requiritur cu illis et voluntas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

licet miſericordie vnxit te deus tuꝰ. quādo ſcilicȝ te preparaſti ⁊ per liberum arbitrium bonā electionem feciſti. Ideo hoc cōſiderans apoſtolus paulꝰ dicit ad thimotheum. Vult deus omnes homines ſaluos fieri. ¶ Sed

Questio.

dicis. ſi deus vult omnes homines ſaluos fieri qui tamen non ſaluantur cum ſint multi dāpnati quomodo ergo habet intelligi iſte modꝰ loquendi. Vult deꝰ ōnes homines ſaluos fieri ꝛc. Ad qđ augꝰ rn̄dens dicit ꝙ illud verbum pōt dupliciť intelligi. ¶ Vno modo. vt ſit diſtributio accommoda ſcđm hūc ſēſū. deꝰ vult ōnes homines ſaluos fi qui ſaluanť. nō ꝙ nullꝰ ho ſit quē ſaluū fi nō velit. ſȝ nꝰ lꝰ ſaluꝰ ſit quē ſaluai nō velit.

Solutio Augustini.

¶ Secūdo vt ſit diſtributio ꝓ ſingulis generū ⁊ nō ꝓ generibꝰ ſingulorū. ⁊ ſecūduȝ hunc ſenſum deus vult omnes hoēs ſaluos fieri id eſt deꝰ vult de omni ſtatu hominū ſaluos fieri. id eſt mares ⁊ feminas iudeos & gentiles ꝑuos ⁊ magnos. non tamē ōnes de ſingulis ſtatibꝰ hec augꝰ. Sed iohēs damaſcenꝰ li. ii. ⁊ ca. xlii. aliter rn̄det. ⁊ iudicio meo mētem audiētiū lucidius clarificat. Dicit enim. Oportet ſciē ꝙ deꝰ āteceďenter vult oēs homines ſaluari ⁊ regno eius potiri ⁊ fortunari. Non enim ad puniēdum plaſmauit

Solutio Iohannis Damasceni

nos deus. ſed ad participandū eius bonitatem vt bonꝰ. Peccātes aūt vult puniri vt iuſtus. hec ille. Vbi damaſcenus poit duplicē dei volūtateȝ ſcȝ āteceďetem ⁊ cōſequētem. Et hoc non contigit ex aliq̄ diuerſitate volūtatis diuine q̄ ſēꝑ vna eſt ſȝ ꝓpť diuerſas cōditiōes ipiꝰ voliti. Nam in q̄libet homine duo pn̄t conſiderari ſcȝ natura eiꝰ & circūſtantia ipſius. vt ꝙ eſt volens ⁊ ꝑparās ſe ad ſalutem ſuā. Si ergo cōſideretur in homine tm̄ natura ipſiꝰ eq̄liter bonum eſt ōnē hōieȝ ſaluari quia tūc omnes conueniunt in natura humana ⁊ cū ōne bonū ſit volitū a deo hoc deꝰ vult. Et hec vocatur volūtas anteceďēs in qua deus vult omnes homines ſaluos fieri. Sed ſi cōſiderēť circūſtātie hominis. non eſt bonum ꝙ omnes ſaluenť. qȝ nolētem ⁊ reſiſtentem hōieȝ nō eſt bonū ſaluai quia iniuſtū eſt. iō talē hōīē iſtis conditionibꝰ circūſtātionatū nō vult deꝰ ſaluari. ⁊ vocať cōſequēs. cuȝ ergo ďr deꝰ vult oēs ſaluos fi itelligi hȝ de ancedēte ⁊ nō conſequēte. Et ſic patet pmū pricipale.

Voluntas dei duplex.

Voluntas antecedens.

Voluntas consequens.

¶ Circa ſecūdū principale credūt aliqui aliter non ꝑſcrutātes diuina miſteia ꝙ deus ſit cauſa dampnationis omniuȝ illorum qui dampnantur ⁊ etiā ſit cā neceſſaria ōniū illorum

qui ſaluantur · aſſignantes talē
rationem Deꝰ eſt ſūme ſapiens
⁊ eiꝰ ſapīa eſt eterna & infini
ta · ⁊ ꝑ hāc ab etno anteq̄ꝫ cre
aret ſciuit me foꝛē dampnandū
vel ſaluandum · ſi ergo ipē ſci
uit me fore dampnandum cur
me creauit · ſi nō creaſſꝫ me nō
fuiſſem dampnatꝰ ⁊ ex tali cre
atione ſeq̄t dampnatio mea, er
go ipē eſt cauſa neceſſaria dāp
nationis mee . Et ratio iſta plu
ribꝰ concludit maxime idiotis
neſciētibꝰ ad hāc ratione̅ rn̄dē
Ideo ꝑ iſta materia pono iſtā
concluſioneē catholicā ⁊ verā viꝫ
ꝙ deꝰ nō eſt cā dampnationis a
licꝰ Quā oñdo eſſe verā q: q̄ cū
qꝫ fācit deꝰ illa ꝓcedunt a volun
tate ſua vt dicit augꝰ libro · v ·
de trinitate Nō niſi dei volūtas
cā prima eſt ſanitatis ⁊ egritu
dinis ꝑmiorum atqꝫ pccārū ⁊ ret
butionum . Hec igitur ſola eſt
vnde ortum eſt quicq̄d eſt Vo
luntas autēꝫ diuina iniqua vel
iniuſta eſſe non pōt cum omni
no ſit bona Sed adhuc hoc de
claro ratione Nam ex duobus
cōtingit voluntatem alicꝰ a re
ctitudine deuiaē · primo ex ig
norantia · ſecundo ex affectiōe
peruerſa · primumꝫ id eſt ignorā
tia in deum cadere non pōt cum
ſit ſūme ſapiens · Ignorātia
ergo non cadit in eo · vnde iob
xij ca · dicit · Apud ipſuꝫ eſt ſa
pientia & fortitudo ipſe habet
conſiliuꝫ & intelligentiaꝫ · hinc
aplūs · O altitudo diuitiaruꝫ ſa
pientie & ſcīe dei qꝫ incōphenſi
bilia ſunt iudicia eius · Secun
dum etiam ſcilicet affectio per
uerſa nō poteſt cadere in deum
Omnis enim artifex naturalit
diligit opus ſuū · iō ē impoſſibi
le opificē ōniū creaturarū odiē
aliquam creaturā quia ſapiētie
ij · ca · ſcribit Nihil odiſti eorū
que feciſti ergo affectio inor
dinata in eo eſſe nō pōt ⁊ ꝑ con
ſequens eius volūtas a rectitu
dine deuiaē non pōt · ſequit̄ er
go ꝙ ipa non eſt cā dāpnatio
nis alicuiꝰ q2 tunc deuiaēt a re
ctitudine ⁊ eſſet iniuſta cuius
oppoſitū iā ꝓbatū eſt Sed
adhuc reſtat dubitatio q: ſtā
te ꝙ ita ſit ꝙ deꝰ nō ſit cā alicꝰ
dāpnacōis vt ꝓbatū ē Cur er
go ſciēs me dāpnādū creauit
me · huic petitiōi tā difficili ad
duco q̄nqꝫ ratiōes oñdentes q̄
re deꝰ ſinit naſci illos quos ab
eterno cognouit dāpnandos
Prima ratio eſt iſta · qm̄ deꝰ ē
iuſtꝰ ⁊ nō debet ꝑdere ꝑmittere
aliquē ſaluādum ꝓpter aliquē
dāpnandū · ꝫ ſi ipē non ſineret
naſci dāpnandos ꝑdēt ſaluan
dos ergo debet ꝑmittere dāpnā
dos naſci · ꝙ aūt perdēt ſaluan
dos ſi naſci nō ſineret dāpnan
dos declaratur Nam ex multis
dampnatis nati ſunt viri iuſti
⁊ ſancti qui nati nō fuiſſet niſi

Argũm erroneum

Solutio

Quare Deus creat et damnandos.

J.

p̄mo nati fuiſſet eorū pr̄es mali
⁊ dāpnādi Nā iob ex eſau · pe
trꝰ martir ex hereticis · katheri
na ex gentilibꝰ · ⁊ alij q̄3 plures
2. ¶ Secūda ratio · bonū totiꝰ me
liꝰ eſt q̄3 bonū pticulare, q2 bo
nū pticulare ordinat̄ ad bonum
vniuerſale ſic̄ impfectū ad pfe
ctū · cū igit̄ natura humana p
generationem cōſeruetur · ſi deꝰ
homines dāpnādos naſci nō ſi
nēt vl̄ aiam̄ nō iſūdēt deſtru
eret ordinem generatiōis hūa
ne · ⁊ ſic bonū pticulare p̄ponēt̄
bonō vniuerſali q̄d eiꝰ ꝓuidēti
3. e cōt̄ dicit. ¶ Tercia ratio eſt q2
ſi deꝰ nullū hominem dāpnand
naſci pmiſiſſet nullꝰ dāpnatus
fuiſſet · ⁊ ſic duo incōueniencia
ſecuta fuiſſēt · p̄mū q2 dei iuſti
cia in nullo apparēt · ſecūd qui
a potuiſſēt hoīes credē p vi⁊ na
ture ſue acq̄rē vitā et̄nā cꝰ op
poſitū dicit apl̄s ad ro · ix · Nō
eſt volentis neq3 currentis ſed
4. dei miſerentis · ¶ Quarta ratio
eſt q2 meliꝰ eſt eſſe ⁊ eſſe cū ali
q̄ defectu q̄3 nō eſſe ſimpliciter
vt augꝰ dicit · ꝫ meliꝰ nō debet
p̄termitti ꝓpt̄ minꝰ bonū · ergo
meliꝰ eſt ꝙ mali naſcant̄ mali
5. q̄3 nō naſci ſimplicit̄ ¶ Quinta
ratio eſt vt oñdēt̄ diuina ſapiā
⁊ potētia · ſi enim deꝰ nō pmiſiſ
ꝫ dāpnādū naſci · ſibi imputari
potuiſſꝫ aut q2 neſciuiſſꝫ · aut q̄
a nō potuiſſꝫ eius malo bn̄ vti ·
cuius contrariuz ſcriptū eſt ſapi

ētie · v · Sapientia vincit mali
tiam · attingit a fine vſq3 ad fi
nem fortit̄ Hanc rationez tan
git apl̄us ad ro · ix · An nō ha
bet ptātem figulꝰ ex eadez maſ
ſa luti facere vaſa vnum i hono
rem ⁊ aliud in contumeliam · ⁊
tamen non debet iputari deo ꝙ
potentiam ſuam oſtendat in in
iuriam alicuiꝰ q̄a ꝓpter hoc ne
mini facit iniuriam q2 deus non
dat malitiā · ſed ſolū naturaz · Deus dat naturam non malitiam.
vnde apl̄us ad ro · v · dicit · Nū
quid iniquitas eſt apud deū?
Et augꝰ loquens de dāpnan
dis dicit A ſe hn̄t volūtatē ma
lam a deo naturā bonā Patz er
go ꝙ nemo neceſſario dāpnat̄
q2 deꝰ nō vult eorū dāpnatiōez
Et hoc pz quātum ad ſcd̄m
¶ Circa terciū p̄ncipa
le Credūt aliq̄ ꝙ merita nr̄a ⁊ Merita & opera bona
opa nr̄a bona ſint cauſa p̄deſti non ee cam efficientem
nationis efficiēs quod ē falſuz praedestinationis.
¶ Primo quia nullū tpale pōt
eē efficiens alicꝰ ppetui · ꝫ p̄de
ſtinatio eſt et̄na meita noſtra
ſūt tpalia · ergo nr̄a meita nō
ſūt cā nr̄e p̄deſtinationis · Pre
terea paulꝰ ad titū · iij · dicit Nō
ex operibꝰ iuſticie q̄ fecīꝰ nos ·
ſed ſecūdum ſuam miſericordi
ā ſaluos nos fecit · Et ſecunda
ad corīthios tercio · Nō ſumus
ſufficiētes cogitaē aliq̄d a nob
q̄ſi ex nob ꝫ ſufficiētia noſtra a
deo eſt Hys enim verb manife
ſte pz ꝙ deꝰ ſolꝰ ſeu eiꝰ bōitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

cauſa eſt noſtre p̄deſtiationis.
Tamen merita noſtra ſunt ne
ceſſaria non quidē quia ſint cau
ſa predeſtinationis. ſed vt q̄d
deus preparauit nobis noſtris
precibꝰ habeamꝰ. vnde grego.
in primo dialogoꝝ dicit et hē
tur. xxiij. q. iiij. Optineri inq̄t
neq̄q̄ʒ p̄nt que p̄deſtinata non
fueruut. ſed ea que homīes orā
do faciūt ita predeſtinata ſunt
vt precibꝰ optineant. nam ipa
quoqʒ perhēnis predeſtinatio i
ta eſt ab ōnipotente deo diſpo
ſita vt ad hoc electi ex labore
perueniant quatenus merean
tur accipe quod eis ōnipotens
deꝰ aute ſecula diſpoſuit daē.
hec ille Ita ſāctitū ē vt ſi bene
oraueris bene habeas. Huiꝰ
dicti figuram habemus in euā
gelio hodierno de cananea. de
qua legimus q̄ totiens fuit re
pudiata a criſto & tandem ſu
ſcepta poſt multas preces Ab
eterno enim predeſtinauerat eā
ad vitam eternam. volebat ta
mē q̄ hoc precibꝰ ſuis repetitis
optineret dum dicebat. domīe
adiuua me Et hoc eſt contra il
los qui dicunt Ego poſſum o
pari bonum et malū iuxta vide
re meum quia ex quo predeſti
natus ſum ita erit vt deus pre
uidit. quia merita mea ad ni
hil valent non intelligentes ne
ceſſitatem meritorum vt dictū
eſt Et hoc ſatis de p̄o Nihilo
minus tamē in hac mateīa lo
qui oportet cuʒ moderatione lin
gue q2 nemo mōꝛliuʒ vnq̄ʒ ſci
uit nec ſciet quaē huc potius
ſaluet q̄ʒ illum. vn̄ augꝰ Cur
potius deus hunc q̄ʒ illum libēt
ſcrutetur qui poteſt Tam mag
nū profundum miſterioꝝ um de
i quaē deus hunc trahat et illuʒ
non trahat. noli inueſtigare ſi
non vis errarē et ad ro. xij dici
tur Nō plꝰ ſape q̄ʒ oʒ ſed ſape
ad ſobrietatē Dicamꝰ ergo q̄
hec eſt volūtas dei ſanctificatio
veſtra vt dictū fuit in themate
noſtro.

Feria ſecūda ſecūde. ſermo
de oratione

EXaudi orationē ſerui
tui Daniel. ix. ca. He
ri declaraui volūtatē di
uinā circa ſalutē humanam et q̄
modo deꝰ nō noſtris meitis no
bis cōcedit btītudinē. ſʒ ſolū ſua
īfinita pietate et mia & vult a
nobis ſepe rogari ſi illuc debemꝰ
trahi vt dicit augꝰ Ora vt traha
ris. ideo de oratiōe erit p̄ns ſer
mo exēplo daniel qui orauit
iſto mōe ut dicit thema et ſic be
ne orādo nō moriemur in pecca
tis noſtris vt dicit xp̄s i euāge
lio iohis. viij. ca. In pccīs ve
ſtris moriemini. vn̄ augꝰ dicit
Ne deficias in orōne. deꝰ quod
cōceſſurꝰ eſt ſi dīt non aufert.
nō leuitate vtit' qui nō facile de
ſīna mouet'. qd p̄miſit fixū eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

falle nō pōt · habz vñ faciat · ⁊ caſſiodor⁹ eandē pferens ſētētiā dicit Oratio poſita ē · ¶ A p quam ira dñi ſuſpēdit · veni a pcurat · pena refugit · ⁊ pmi orū largit⁹ impetrat · cū dño lo qtur · cū iudice fabulat · pſēte ſibi fāt quē vidē nō pual; Ad pene ẞlia iudicas pecōr admitti t · ⁊ null⁹ inde reſpuit niſi q̄ in ea tepid⁹ inuenit · Ex qbꝰ ver bis habe⁹ q₉ inceſſāt ⁊ cōtinue orāe debe⁹ ne p tepiditatē opti nē negligamus btitudinē vite et ne quam per orationez habe re ſperam⁹ Jdeo dicit apoſtol⁹ paul⁹ · Sine intermiſſione ora te Et iero m⁹ in ep̄lis Egredi ētes de hoſpitio armet oratio · r̄ gredietibꝰ de platea occurrat oratio antequam ſeſſio · nec pri us corpuſculū requieſcat q̄z am ma paſcatur Et hui⁹ frequen tationis cauſam ponit idem ie ronimus ſuper abacuc dicens · Dominus noſter ſciens cleme tie ſue pondera atq₃ menſuras in terdū non exaudit clamantem vt eū probet & magis prouo cet ad rogandū · & quaſi ig ne excoctum iuſtiorem & pu riorem faciat · hoc ille Hinc eſt q₉ daniel ſine intermiſſione ora bat Oremus ergo & nos cum daniele dicētes · Domine domi nus noſter qui creaſti nos tu a potentia & feciſti tibi nomē · Peccauimus · iniquitatem fec imus in omnem iuſtitiam tuā Auertat obſecro ira tua & fu ror tuus a nobis · Propter pec cata enim noſtra ⁊ iniquitates noſtras facti ſumus in opprob ium omnibꝰ per circuitum Nūc ergo domine deus noſter exau di orationem ſeruorum tuorū ⁊ oſtende nobis faciem tuā ſcz in vita beata Jnclina aurē tu am ⁊ audi · api oculos tuos & vide tribulationem noſtrā · ne q₃ enim in iuſtificationibus no ſtris proſternimus preces āte faciem tuam · ſed in multis mi ſerationibꝰ tuis Exaudi domie attende ⁊ placare · hoc igit mo do de⁹ miſerebitur noſtri ⁊ da bit nobis vitam eternam vt he ri diximꝰ Et ſic non moriemur in peccatis noſtris id ē nō dāp nabimur ꝓpt pccā nrā vt dicit in euangelio · Dic hiſtorias ſi placet . Circa iſtam orationē tria notabimus ·

¶ Pmo quis ē orādus

¶ Scdo vbi ē orōnis locus ·

¶ Tercio quō deus ē orādus ·

¶ B ¶ Circa primum principale ſciēdū q₉ ē drña in t orōnē ⁊ inuocationē · Orō aūt ſolū fienda ē illi qui eſt cā bono rū oīuū · aq ſumꝰ ⁊ finis p quē id ē i quo feliāt t'minaē debe⁹ · hoc aūt nō eſt aliquid aſt deū quia omnia alia pret deū nob ppoṅunt tq̄z neceſſaria ad finē ipſe autem eſt finis noſter · ſed

Effectus oronis

Oro & inuocō differunt.

Oro ad quem.

Deus diuerſimode adorandus

quãdoqꝫ hoc nomẽ deus ſumi
tur eſſentialiť pro trinitate &
quando ꝑ ꝑſonaliť · modo pro
vna pſona · modo pro alia ſecũ
dum diuerſas proprietates &
attributa Et ideo quamuis ſo
lus deus ſit orandus · tamen eſt
orandus diuerſimode ·

Primo oramus deũ trinum ⁊ v
num cum in letanijs cantamus
Sancta trinitas vnus deus mi
ſerere nob Et hoc quia ei eſt ꝓ
priũ miſereri · vnde ſicut ꝓpriũ
eſt igni calefacere ſic dei eſt ꝓ
prium miſereri Et ſecundũ ꝓ
prietatẽ iſtam orat eccã cũ ait
Deus cui propriũ eſt miſereri
ſemper & parcere · ſuſcipe depre
cationem noſtram · ⁊ quos deli
ctorũ cathena cõſtringit miſẽa
tiõ tue pietatis abſoluat Se
cũdo oramus patrem cui attri
buitur potentia ⁊ eꝰ õmipotẽtia
debet ꝑ miaꝫ manifeſtai · vñ in
letanijs eccã cãtat Pať de celis
deus miſerẽ nobis Cũ enim mľ
tis modis oſtendeit ſuã õmpo
tentiam · vt in rerũ creatione ⁊
in creaturarũ gubernatiõe · in
miraculorũ opatione · maxime
oſtendit in pccõrũ iuſtificatio
ne ⁊ pccõrũ rmiſſiõe · iõ iqt pˀ
Miſeratiões eius ſup õnia opa
eius Nã ad iuſtificationẽ impij
magna rquiriť potẽtia · vñ au
gꝰ ſup illud verbuꝫ euangelij
Maiora horũ faciet · dicit Maiꝰ
ẽ ex impio facẽ piũ qꝫ creaẽ celũ

⁊ terraꝫ Et hoc habet intelligi
quantũ ad finem Celũ enim cre
atum eſt ad bonũ naturẽ muta
bilis Juſtificatio autem impij
fit ad ꝑticipacionẽ eterne felici
tatis Ad quem ſenſuꝫ orat ſan
cta mater eccleſia dicens De
us qui omnipotentiã tuã parcẽ
do maxime & miſerando mani
feſtas multiplica ſuper nos mi
ſericordiã tuã vt dimittas que
conſcientia metuit · ⁊ adijcias
quod oratio non preſumit ·

Tercio oraꝰ filiũ cui nomen
eſt verbum id eſt fons ſapiẽ
tie ex eo ꝙ filio attribuitur ſa
pientia ⁊ veritatis que nullomo
do debet mentiri Vnde dicit per
ꝓphetã · In quacũqꝫ hora inge
muerit ad me oim iniqtatũ eiꝰ
nõ rcordabor Eze · xviij · Hec
promiſſio non poteſt quocunqꝫ
modo falſificai · Ideo bene orat
eccleſia ad filiũ in letaniis di
cens Fili redemptor mundi de
us miſerere nobis Similiť ora
tur ſpiritus ſãctꝰ cum dicitur
Spiritus ſãcte deus miſerẽ no
bis · vnde concluditur ꝙ oratio
ſolũ habet fieri ad deũ Ideo di
ciť de cõ · di · v · ca · Id ſp Id ſp
placuit obſeruari vt õmibꝫ di
ebꝫ poſt matutinas ⁊ veſperas
oratio dñica a ſacerdote dicatur
Vnde patet orõnẽ fiei debẽ ad
deũ Inuocatio autem fit ad ſan
ctos qui ſunt in celo vt cogno
ſcant petitiones noſtras · vnde

Dei proprium eſt miſereri

Miſ[eratio]nes ſup[er] oia op[er]a eius.

Inuocatio ad ...

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

iſtos non oꝛam⁹ · ¶ C

ſed inuocamus vt oꝛent pro no
bis vt patet · xxij · q · lxxxiij ·
Quos deus exaudit propter q̄
tuoꝛ ratiōes ¶ Prima ꝑpt̄ ma
ioꝛem ſanctitatē · ſicut eni coꝛ
poꝛa celeſtia influunt in coꝛpoi
bus inferioꝛibꝰ ⁊ quanto ſunt
excellētioꝛa tanto magis influ
ūt · ſicut patet de ſole in compa
ratiōe lune ⁊ ſtellarū · ſic ſancti
exiſtentes in celo influūt i no
bis gratias a deo per ipſas peti
tas in ſuis oꝛōnibꝰ pro nobis ·
Et quanto eſt maioꝛ ſāctitas
eoꝛū tanto maioꝛes grās impe
trāt pro nobis ¶ Secūda ꝑpt̄
maioꝛem dignitatem Magnā
dignitatē habuerunt apoſtoli
ad edificandū criſti eccleſiaꝫ ·
ſed maioꝛ eſt dignitas ipſoꝛū
quia iam fabrica gaudent para
diſi ¶ Tercia propt̄ maioꝛē fi
di firmitatē q2 ꝑ fidē regna me
ruerūt · vt dicit apl̄s Nā q̄libꝫ
eoꝛū dilatauit fidē xp̄i iuxta g̃
tiā a d̄o ſibi collatā Quarta ꝑp
t̄ declarādā ꝑp̄ło occultā ſācti
tatē · Sepe vidiſtis ſāctos no
uellos multis clarē miracul̄ꝭ ⁊
ad ipoꝛū inuocatiouē deus mul
tas petitiōes nr̄ās exaudiuit
nos liberādo a pl̄ibꝰ infirmitati
bꝰ nō ꝑpter aliam cāꝫ niſi quia
de⁹ vult reuelaē gloꝛiā ipſoꝛuꝫ
⁊ occultā ſāctitatē De⁹ ergo
oꝛād⁹ eſt · ſācti vero īuocādi iō
dicebāt Exaudi dn̄e oꝛōnē ⁊c̄

Quare Deus s[an]c[t]os exaudit.

Et hoc de pⁱmo ptꝫ · ¶ D

¶ Circa ſecūdū pⁱncipale · dico
q̄ cū de⁹ vbiqꝫ ſit ꝑ eſſētiā dās
oībꝰ exiſtībꝰ eſſe · ⁊ q̄ cū vbiqꝫ
ſit ꝑ potētiā · q2 ōnia obediūt ei
⁊ nō ē qui ſue poſſit r̄ſiſtē volū
tati · vt h̄ꝛ̄ heſter · viij Et cuꝫ
ſit vbiqꝫ ꝑ p̄ntiā · q2 ōnia ſūt ei
nuda ⁊ apta · ⁊ cū ſic cognituꝫ
ē in cognoſcēte ⁊ deſideatū in
deſiderāte · ſic ſit ꝑ g̃tiā i q̄libet iu
ſto vt patꝫ · i · q · viij · ar · i · ſic r̄
ſpcū dei ad adoꝛādū nō r̄qrit̄
locus det̄miat⁹ · ſ; reſpcū hōis
adoꝛātis dat̄ cert⁹ loc⁹ q̄ ē ecclā
Et hoc ꝑpt̄ · v · rationes ¶ Pria
ratio eſt ꝑpter peccatoꝛū remiſſi
onē Nā i ecclā ſcē marie de āgel̄
in oꝛdine predicatoꝛum in aliq̄
bus diebus eſt remiſſio tercie
partis peccatoꝛum · ſicut eſt ro
me ad carceres ſancti petri dig
ne viſitantibꝰ ſcꝫ vere contritis
⁊ confeſſis vt ait greg⁹ Loc⁹ iſ
te ſāctus ē in quo erat ſacerdos
¶ Secūda ratio ē ꝑpt̄ ſāctoꝛū
deuotionem Naꝫ in eccleſiis de
pingit̄ paſſio xp̄i ⁊ alioꝛuꝫ ſan
ctoꝛū q̄ imagines maioꝛē deuo
tionē accēdūt · vn̄ damaſcen⁹
Quia nō ōnes noſcūt litteras
nec lectiōi vacāt prēs antiq̄ ex
cogitauerūt velut q̄ſdā trium
phos imaginabilit̄ ſcribere q̄a
imagines dicūt̄ littē ſecularū
¶ Tercio ꝑpt̄ moꝛtuoꝛū recoꝛda
cōꝝ q2 ibi vide⁹ ſepulchra moꝛ
tuoꝝ vn̄ mouemur ad deucōꝝ

Non respectu dei sed hominis requiritur certus locus ad orationem

Indulgentia.

Imagines.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Mortis recordatio.

a humilitatem quia ſecundū
yſidorum monumentū dicitur
quaſi monens mentem ſcilicet
ad conſideratıonem & humilia
tionem que maxime r̄quiritur
in oratione Quarta ratio eſt

Ordo diuina.

propter diuinam ordinationē
Nam dixit criſtus Dom⁹ me
a domus orationis vocabitur
Quinta ratio ē propter concur

Freqntia.

rentium frequentationem Naz
ſicut frequentātes mercatū cō
citant hominem ad negociatio
nem · ſic locus ſanctitatis inci
tat ad deuotionem propter ſan
cta que ibidem celebrantur Et
ſic patet ꝙ conſiderando oratio
nem quantum eſt ex parte dei
ſic vbiq̄ orare poſſumus · ſed r̄
ſpectu noſtri in eccleſia orare
debemus ¶ Et ſic patet ſecun
dum principale

¶ Circa tercium principale ſo
let queri · Vtrum quando ora⁹
ad deum requiratur de neceſſita
te attentio Hanc q̄ſtionem ſol
uens ſanctus thomas ſecunda
ſecunde queſtione · lııȷ · arti ·
ȷȷ · dicit ꝙ neceſſariū dicitur a

Attentio. an in orone neceſſaria.

liquid dupliciter Vno modo ꝑ
quod melius peruenitur ad fi
nem · a ſic attentio orationis ne
ceſſaria eſt · Alio modo dicitur
aliquid neceſſariū ſine quo res
non poteſt conſequi effectū ſu
um · Vnde effectus orationis
eſt triplex ¶ Prim⁹ eſt cōmu

Effectus oronis triplex —

nis omnib⁹ actibus caritate in
formatis, quod eſt mereri · Et
ad hunc effectum nō ex neceſ
ſitate requiritur ꝙ orationi aſ
ſit attentio · ſed vis prime intē
tionis qua aliquis ad orandū
accedit reddit totam orationē
meritoriam · ſicut in alijs acti
bus meritorijs accidit · vt dās
elemoſinam ex conſuetudine a
liam tamen pre manib⁹ habēs
opationem a ad elemoſinā nul
lam habens intentionē niſi ha
bitualem quemadmodum po
nit ſanctus thomas in p̄mo ſen
tentiarū in principio Et ad hūc
modum dicebat p̄s Cor meū
dereliquit me ſcilicet dū eſſē in
oratione · ¶ Secundus effcūs
orationis & proprius eſt impe
trare · & ad hunc etiā effectum
ſufficit prima intentio quā de⁹
principaliter intendit · ſi autem
prima intentio deſit oratio neq̄
meritoria eſt neq̄ impetratiua
quia vt dicit gregorius Illā
orationē deus non audit cui il
le qui orat non intendit · Et ꝑ
hoc patet ꝙ ſi ſacerdos accedat
ad altare vt ꝓ aliquo oret pri
cipali ſua intentione · ſi i me die
tate miſſe cor vagetur · non mi
nus impetrat ¶ Tercius effe
ctus orationis eſt quedā ſpiri
tualis refectio mentis · Et ad
hoc de neceſſitate requiritur at
tentio · vnde dicitur prima ad
cor · xiiij · Si orem lingua mēs
mea ſine fructu eſt Et ad hūc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſēſum loquitur aug⁹ ſuper pſ
lxxxv· dicēs Tunc porro in to
to corde oratur quando aliunde
non cogitatur Sed ſciendum
eſt q triplex eſt attentio que o
rationi vocali pōteſt adhiberi·
Vna qua attenditur ad verba
ne quis erret Secunda qua at
tenditur ad ſenſum verborum
Tercia qua attenditur ad finē
orationis ſcꝫ ad deū ⁊ hec max
ime neceſſaria eſt. Et quandoqꝫ
hec tantum abundat ꝙ omni
um aliorum mens obliuiſcitur
Vt dicit hugo de ſancto victo
re Patet ergo qualiter deū ora
re debemus · inceſſanter igit̄ ip
ſum oremus quoniam ſicut di
cit aug⁹ Oratio anime ſancte p
ſidium eſt· angelo bono ſolati
um· diabolo ſupplicium· gratū
deo obſequiū· penitentie ⁊ reli
gionis laus tota · pfecta glo
ria ſpes certa· ſanitas incorrup
ta Et ſic poſſemus ingredi i vi
tam eternam quam preparauit
deus diligentibꝫ ſe Illi enim ip
ſum diligunt qui eum orāt Et
hoc patet de [redacted] principali·
tercio
Exaudi ergo nos hic per gra
tiam ⁊ in futuro p gloriā Amē

[Orōnis laus.]

Feria tercia ſecūde· ſermo de
honore ſacerdotum

FEcit iuxta verbum he
lie· iij· regum ca· xviij·
Heri diximꝰ de orōne
declarādo quōmodo deus eſt o
rādꝰ vt habeamꝰ vitam eternam
Nunc vero cōſideraui q int̄ om
nes orōnes, orōnes ſacerdotum
ſūt meliores ⁊ deo gratiores vt
hētur in decretis· & ſunt verba
greg· i· q· i· vbi dicit̄ Ipſi ſac
dotes p populo interpellāt· &
peccata populi comedūt· quia
ſuis p̄cibꝰ ea delent atqꝫ conſu
munt· quia quanto digniores
fuerint tanto facilius in neceſſi
tatibꝰ proquibꝰ clamant exau
diūtur Et· iij· q· i· ca· Nulli du
biū eſt· hocidem habetur· Et i
dem habet̄· x· q· i· ca· quia ſac
dotes· Ideo determinaui hodie
aliquid loqui de honore ipſis
ab ōibꝰ exhibēdo· vt habeant
occaſionem pro omnibꝰ orādi
Ideo dicitur in epl'a· q mulier
fecit iuxta verbū helie per quē
ſacerdos ſignificatur· & ſic ipꝫ
honorauit ei obediendo Et in e
uāgelio dicit̄ A Quidq̄d
vobis dixerint ſeruate ⁊ facite·
vt patet mat· xxiij· volens in
nuere q honor eſt exhibendus
ſacerdotibus & eis obediendū
eſt quantumcūqꝫ ſint mali· cū
criſtus dixerit Secundū ope
ra eorum nolite facere· Nam vt
ait criſoſtimus Frequenter de
homine malo bona doctrina p
cedit Ecce terra vilis precioſū
aurum pducit Nūquid ꝓpt̄ ter
rā vilem p̄cioſū aurū contempni
d̄ꝫ Nō vtiqꝫ ſicut aurum eligitur

[Orōes ſacerdotum meliores.]

[Sacerdotes ſunt honorandi.]

C· f· i

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ꝗ terra ꝛ̄linquitur · ſic ꝗ nos do
ctrinam debemus accipere ꝗ vi
tam & mores relinquė · Et nō
ſolum a minimis perſonis hono
rari debet · ſed etiam a dominis
regibus · principibꝰ ꝗ cunctis
fidelibꝰ · cuiuſcunqꝫ ſit ſtatus
vt patz · xi · queſt · i · ca · Sacer
dotibus · vbi dicitur Sacerdoti
bus autem nō ex terrena pote
ſtate dominus noſter rex mau
ritius indignetur · ſed excellen
ti conſideratione propter eum
cuiꝰ ſerui ſūt · ita eis domine
t̄ vt etiam debitam ꝛ̄uerentiaz
ip̄edat, Nam in diuinis eloq̄is
ſacerdotes aliquādo dij · aliquā
do angeli nūcupantur · hec ibi
cont̄ quoſdā qui paucas occu
pati curis ſēp de ſacerdotibꝰ ob
loquūtur ꝗ cōt̄ eos indignāt̄ ·
ac ſi eorū famuli eēnt · velit no
lint ſacdotes; ſūt ipſorū ꝗ aliorū
dn̄i · ꝗ ōes opꝫ ad eoruꝫ manus
pueniē ꝗ viui ꝗ mortui · immo
in eorū domibꝰ ſtaē ꝗ ab ipſ̄ ſa
cerdotibus pedibꝰ ſuis concula
ri Jdeo hec mulier ōnia iſta cō
ſiderans fecit iuxta verbū helie
ꝓphe q̄ vt ſacdos hēbat̄ · vt di
cit̄ in ep̄l'a · Et ne hoc a nobis
criſtianis p̄termitteret̄ xp̄s in
euāgelio p̄cepit dicēs de ſacer
dotibꝰ · Quidq̄d dixerint vob̄
hoc facite Hic hiſtorias ſi vis ·
¶ H ¶ Circa honorē ſacerdotibꝰ
exhibēdū tria notabimus ·
¶ Primo venerationem ·
¶ Secūdo poteſtatem ·
¶ Tercio obligationem ·
¶ Circa p̄mū p̄ncipale poit pi
us papa · vi · q · i · ca · oues vbi
dicit̄ Oues paſtorē ſuū nō rep̄
hendār · plebs ep̄m nō accuſet
nec vulgꝰ eum arguat qꝛ non
ē diſcipulꝰ ſup magr̄m · hec il
le Nam ex ſacris codicibꝰ vt po
tui cape ſex colligūtur ratiōes
quare venerandi ſūt ſacerdotes
quas in principio in mediū ad
ducā ¶ Primo ratione dignita
tis · ſunt enim vicarij dei in ter
ris vt animas ſanguine criſti
redemptas ſeruent · curent · &
paſcant · Jn cuius ſignum ait
dominus petro iohānis viceſio
p̄mo capitulo Simon iohānis
amas me? Cui petrus Dn̄e tu
oia ſcis · tu ſcis qꝛ amo te Cui
dn̄s Paſce oues meas Ecce q̊
mō a dn̄o cōmiſſa ē petro cura
aīarū in pſona aliorū ſacerdotū
qui vicē dei in animabꝰ paſcen
dis gerunt in terris · Proptere
a ecc̄i quinto dicitur Jn tota ai
ma tua time deū ꝗ ſacerdotes il
lius ſācifica · Honora deuꝫ ex
tota aīma tua · ꝗ honorifica ſāc
dotes · Et contra ſpernētes di
cit dn̄s luce · xi · Qui vos ſper
nit me ſpernit · Narrat magr̄
hiſtoriarum ꝙ cum alexāder
capta gaza iret ieruſalem ſum
mus ſacerdos orabat pro gēte
ſua Cui dominus dixit vt con
fidēt ꝗ c̄itatē tapetibꝰ ornaret

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

& pontificalib us indutus obui
am pergeret alexandro. Rð
ꝗ fecit cum ſacerdotibus & ciui
um multitudine magna obuiā
ei tranſiens. Quem cū allexan
der videret pontificalibus indu
tum atqꝫ conſpiceret ſupra la
miia aurea que portauit ſcrip
tum nomē domini thetragrama
ton Deſcendit de equo ſol⁹ qꝫ
eum adijt. ꝗ nomen domini ad
orauit atqꝫ poſt hoc ſacerdotem
domini ſūm o venerabatur affe
ctu. Petentibus autem quare ſa
cerdotem iudeorū adoraſſet dix
it Nō hūc adoraui. ſed deuꝫ cu
ius principatum tenet. Nam ꝑ
ſompniū vidi deuꝫ tali habitu
qui michi principatum ꝑſarum
ſe daturum in viſione promiſit.

2. ro ¶ Secundo honorādi ꝗ vene
rādi ſūt ſacerdotes ratiōe medi
atiois vꝉ medialitatis. ſūt eīm
mediatores inter populum et
deum Naꝫ malachie ſecūdo Sa
cerdos āgelus domini nuncupa
t⁹ eſt. Sicut enim angelus me
dius eſt inter deum & ipſam a
nimam. ſic & ſacerdos mediali
tatis tenet officiuꝫ. Hinc dicit
ſacerdos quaſi ſacrum dās. qui
a adomino ſacra ſuſcipit q̄ po
ſtmodum populo tribuit. Et
licet peccator ſit tamen gr̄am
in alios īfundit vt ponit magi
ſter ſētētiaꝝ i. iiij. diſtinctiōe
decimanona. vbi ait aug⁹. Di
ctū ē a domino in numeris ad

moiſē & aarō ſacerdotes Vos
ponite nomē meuꝫ ſuper filios
iſrahel. Ego dominus & bene
dicaꝫ eis. vt gr̄tiam ita de⁹ per
miſterium ordinati tranſfūdat
hominibꝫ, Nec volūtas ſacerdo
tis obeſſe vel prodeſſe poſſit ſed
meritum benedictionem peten
tis. hec ille ¶ Tercio venerādi
ſūt ſacerdotes ratione principa
litatis Officium namqꝫ capitis
habent qd membris vitaꝫ ꝗ ſē
ſum adminiſtrat Naꝫ ſacerdos
ꝗ ſenſum dei ꝗ vitam gratie po
pulo ſuo diſpēſat, ꝓpterea dica
tur ſacerdos q̄ſi ſac̄ dans Et ſi
dixeris quando caput dolet ce
tera membra languēt. hoc eſt
ſi habemus malum ſacerdotem
omēs languemus propt̄ capi
tis defectum Reſpōdeo ꝙ me
lius eſt habere caput fractum
q̄ꝫ abſciſſum. hoc eſt melius ē
habere tales q̄ꝫ nullum ſimpli
citer Nec propter hoc debes ceſ
ſare a veneratione ipſorum quo
niaꝫ vt dicitur. xvi. queſtiōē
vi. ca. Si formoſis Prelatis in
utilibus eſt debita reuerentia
exhibenda. nam ad mēbra nō
pertinet caput ledere vel impug
nare ſed a leſione ꝓtegere ꝗ de
fenſare ¶ Quarto venerandi
ſunt ſacerdotes ratiōe vtilitatis
Sacerdos namqꝫ populum per
abſolutionem purgat & tanq̄ꝫ
ſpūalꝭ medic⁹ a varijs lāguori
bus ſanat. hinc ecc̄i. xxxviij.
¶ f ij

Qualitas sacerdotis non impedit ministerij effectum apud vere fideles.

3. ro

Rº

4. ro.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſcriptum eſt Honora medicū
ꝓpter neceſſitatē enim creauit
illum dominus Et ꝑ mat. domi
nus dicit. xviij. Quecunq; alli
gaueritis ſuper terrā erunt liga
ta ⁊ in celo Et quecunq; ſolue
ritis ſuper terram erunt ſoluta
⁊ in celo. Homo ergo magnā
conſequitur vtilitatem ex ſacer
dotibus. Quinto venerandi
ſunt ſacerdotes ratiōe nobilita
tis. ſunt enim reges ⁊ eterni re
gis filij propter gradum quē
habet. ſicut ait propheta Ego
dixi dij eſtis. & filij excelſi ō
nes In cuius ſignum tonſurā
quaſi coronam in capite geſtāt
Cur enim nō debent dici reges
cum illi ſeruiāt cui ſeruire r̄g
nare eſt. hinc eccleſiaſtici deci
mo ſcriptum eſt. Super faciē
ſcribe id ē cuiuſlibet ſacerdotis
imponet deus honorem ſuum.
vt patet de beato dominico cui
ſtellam micantem poſuit deus i
fronte Sexto venerandi ſūt
ſacerdotes ratione exemplari
tatis. Vbi bona opera. vbi re
ligio criſtiana. vbi ſanctitas
vbi orationes. vbi deuotiones
Vbi omnia bona exempla niſi
in ſacerdotibus ⁊ clericis. Ideo
criſtus dixit. Sic luceat lux ve
ſtra coram hominibus vt videant
opera veſtra bona & glorificēt
patrem veſtrū qui in celis eſt
Iſtis ergo predictis ſex ratio
nibus honorādi ſunt ſacerdotes

5. ro
6. ro

& eſt eis obediendum vt fecit
mulier. Et ſecundum qȝ ſalua
tor nr̄ criſtus dixit vbi ſupra
Et hoc ſatis de p̄mo
Circa ſecundū
principale Valde magna eſt
poteſtas ſacerdotū quia ipſi ſo
li ſacerdotes habent poteſtatem
corpus dominicum conſecrare.
vt habetur de conſecratione di
ſtinctiōe p̄ma capitulo Sicut.
vbi dicitur. Sicut non alij q̃ȝ
ſacerdotes domino cōſecrati de
bent miſſas celebrare. nec ſuper
altare ſacrificia offerre. ſic nō
alijs q̃ȝ domino ſacratis locis miſ
ſā cantare aut ſacrificia offerre
licet. hec ibi. Et ſexta queſti
ōe prima capitulo. ſacerdotes.
vbi dicit. Sacerdotes qui pro
prio ore corpus dominicum cō
ficiunt ab omnibus ſunt obedi
endi ⁊ timendi nō dilacerādi.
aut detrahendi Quia a quibus
ſe populus domini benedici. ſal
uari aut inſtrui cupit. nullatenus
debet eos arguere. nec vulgus
in eorum accuſatione ſuſcipi.
Populus enim ab eis docendus
imbuendus eſt & corripiendus
non ipſi ſacerdotes a populo.
quia non eſt diſcipulus ſupra
magiſtrū vt teſtatur dominus
noſter in euangelio Dei ergo
ordinationem accuſat qui eos
qui ab eo conſtituunt ſacerdo
tes accuſat. vel dampnare de
ſiderat. id ē hij homines qui non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Infames

ſunt ydonei nõ ſuſcipiantur in
accuſatione ⁊ omẽs qui aduer
ſus patres id ẽ ſac̃dotes armã
tur infames eſſe cenſemus. Pa
tres id eſt ſacerdotes ſunt vene
randi nõ reſpuendi aut acuſan
di vel inſidiandi vel infamãdi
Hec ibi. Tanta autem eſt hec
poteſtas ꝙ primo ſuperat pote
ſtatem demonum. ſecũdo pote
ſtatem angeloꝝ. tercio pote
ſtatem beate virginis. Naꝫ pri
mo ſuperat poteſtatem demonꝫ
quoniaꝫ demones toto ſuo ſtudi
o ac conatu dant operã claude
re celum hominibus ipſis iniuri
as & temptatiões infligentes
vt patet ſapientie primo Inui
dia diaboli mors introiuit i or
bem terrarũ. ſꝫ ſacerdotes ſacra
mẽta eccleſie hominibus mini
ſtrando demoneꝫ ſuperant ⁊ pec
catoribus confitentibus ianuas
paradiſi aperiunt. in cuius ſig
nũ cum ſacerdotes ordinantur
ab epiſcopo recipiunt poteſta
tem clauium & caracter eis cõ
fertur. vt patet quarto ſenten
tiaruꝫ diſtinctiõe decima nona
vbi dicitur. Hee claues per mi
niſteriuꝫ epiſcopi alicui in pro
motione ſacerdotij dantur Cũ
recipit ordinẽ ſacerdotalem ſiꝫ
& has claues ſcilicet aperiẽdi
celum accipit. hec ibi Secũ
do poteſtas ſacerdotalis ſupe
rat poteſtatem angeloꝝ. licꝫ
enim vnus angelus poſſit vnuꝫ
celorum mouere iuxta ſentẽtiã
doctorũ in ſecũdo ſẽtẽtiarũ ta
men nõ poteſt vnum celorũ ad
terrã tã cito trãſferre ſicut radi
us ſolis emittitur ab ipſo ſole.
ſacerdotes vero ſuo miniſterio
trãſferũt veruꝫ corpus criſti de
celo empirio vſqꝫ ad locũ alta
ris in taꝫ breui ſpacio ſicut eſt
diffuſio radij ſolaris ſicut dicitꝰ
quarto ſententiarum di. viij. v
bi dicitur ꝙ prolatis illis quin
qꝫ verbis immediate eſt i alta
ri corpus criſti. Superat eti
am poteſtatem archãgeloꝝ
Nam vt habetur de angelica ie
rarchia Archangeli poſſũt mit
tere ãgelum aliũ ad terram. ſꝫ
ſacerdos põt etiam angelorum
choros de celo ad terram vocare
cuꝫ diuina celebrat ſacramenta
vt ponit gregorius. Et allega
tura magiſtro ſentẽtiarũ in q̃r
to diſtinctione. xi. vbi dicitur
Quis fideliũ habere dubiũ poſ
ſit in ipſa imolationis hora ad
ſacerdotis vocẽ celos aperiri In
illo criſti miſterio ãgelorũ cho
ros adeẽ ſũma ⁊ ima cõſocari.
hec ille Tercio ſuperat pote
ſtas ſacerdotalis poteſtatẽ vir
ginis glorioſe & omnium cre
aturarum Nam licet virgo glo
rioſa ſuſcepit in ſe verum filiuꝫ
dei in ꝗ erat diuinitas coniun
ta humanitati. nichilominus
nõ tã cito ſic ſacerdos qui vt pꝫ
luce primo Mꝭta fuerũt verba

inter virginem ⁊ angelum an
tequã deſcenderet in ipſam fili⁹
dei · ſed ſacerdos paucíſſima p
ferendo verba que numero ſũt
quinqꝫ mouet verum corp⁹ cri
ſti de celo empirio vſqꝫ ad ter
ram ⁊ hec ſuper altare · Hec er
go dixerim de poteſtate ſacerdo
tum vt de cetero curetis eos ho
norare ⁊ non in vituperium du
cere · ſcio ꝙ nemo vellet nec de
bet vituperare angelos · nec ar
changelos · ⁊ multo minus be
atam virginez · ergo nec ſacer
dotes cum eorum poteſtas ma
ior ſit eorum poteſtatibus · Et
hec de ſecundo patet

Ab. in q tempora incidimus.

¶ Circa tercium
principale plura ſunt que obli
gationem honorãdi ſacerdotes
inducunt Nam primo obligat
preceptum diuinum · ſecundo
exemplũ diabolicũ · tercio iu
dicium humanum · Precepit
nanqꝫ deus moyſi · vt patet nu
meri · Et ponitur · xi · q · prima
Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſci
entiam ⁊ iuſticiam · ⁊ legem re
quire de ore eius · quia angel⁹
domini exercituum eſt · Et in e
odẽ libro dicit̃ Dijs nõ detrahes
ſcꝫ ſacerdotibus · Et p ꝓphetã di
cit Nolite tãgẽ criſtos meos ·
⁊ in eos nolite malignari · Secũ
do obligat nos exemplũ diabo
licũ · Nã tpe bti remigij cũ ſcẽ
deferret corp⁹ xp̃i cuidã infir
mo obuiauit ei diabolus · quẽ
diabolus intuens ſubito ſe pro
ſtrauit · poſtq̃ȝ aũt reuertebatur
iterum occurrit ei diabol⁹ quẽ
intuens nõ ſe pſtrauit ad terrã
ſed genuflexit · Cui beat⁹ remi
gius · Cur p̃mo pſtratus es ⁊
nũc genuflexiſti · Rñdit demõ
Quãdo ibas deũ meuz deferẽbas
cui me pſternere debeo · nũc ve
ro tibi tãquã eius miniſtro ge
nuflecto · Peiores ergo ſumus
diabolo · cum nõ dicã ꝙ ipſos
ſacerdotes nõ honorem⁹ ſed vitu
pam⁹ · Tercio obligat nos ex
emplũ humanũ Nã vt habet̃ · xi ·
q · p̃ma ca · ſacerdotibus Ponitur
exẽplũ de cõſtantio · corãȝ quo
verſabãt̃ lites ⁊ diſcordie que
dã inter ſacerdotes ⁊ epõs quos
audiens conſtãtinus dixit Ite
⁊ inter vos cauſas veſtras diſpo
nite · quia dignũ nõ eſt vt nos
iudicemus deos · hec ibi · vnde
ex hijs patet magnam eſſe ob
ligationem ad honorandum ſa
cerdotes Ideo dixit xp̃s in euã
gelio Quodcũqꝫ dixerit facite ·
Et ſi ſũt mali ſcd̃m opa eoruȝ
nolite facẽ Et ſic pȝ terciũ pri
cipale. Rogem⁹ ergo deũ ⁊c̃ ·

¶ Feria quarta ſecũde · ſermo de
volũtate diuina ·

In ditiõe tua cũcta ſũt
poſita · & non eſt q poſ
ſit reſiſtere voluntati
tue · heſter octauo capitulo ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Heri diximus de honore ſacer
dotum qui pro nobis interpel
lant apud deum vt voluntas ſu
a circa nos impleatur Nunc ho
die reuertamur vnde ſermo di
greſſus eſt ad ipſam diuinam
voluntatem · in cuius ditiōe cū
cta ſunt poſita & non eſt qui
poſſit reſiſtere voluntati ei9 vt
dicitur in themate · vnde pſalmi
ſta · Omnia quecunq; voluit fe
cit · Nam deus voluit creare to
tam mundi machinaȝ id eſt ce
lum & terrā & omneȝ ornatuȝ
ipſorum ꝛ creauit · vt patet ge
neſis pmo ſecundo & tercio ca
pitulis · ꝛ ſine nulla reſiſtē tia ·
quoniam ait pſ Dixit & facta
ſunt · mandauit ꝛ creata ſunt ·
Item voluit deus de impio facē
iuſtum · ꝛ fecit · Nam apoſtol9
paulus furijs inuectus iuit ad
principes ſacerdotum & petijt
ab eis epiſtolas in damaſcuȝ
vt ſi quos inueniret huius vie
viros ꝛ mulieres ſcilicet criſti
anos vinctos perduceret in ihe
ruſalem vt patet actuum quin
to capitulo · vnde fuit maxim9
eccleſie perſecutor ꝛ per conſe
quens impius · Deus voluit ip
ſū facē iuſtū ꝛ fecit Naȝ ipſo ꝑ
ambulāte in damaſcum iuxta
commiſſionem impetrataȝ a prī
cipibus ſubito circumfulſit illū
lux de celo & cadens in terraȝ au
diuit vocem dicētem ſibi Sau
le ſaule quid me perſequeris ?
durum eſt tibi contra ſtimuluȝ
calcitrare Et ſubito paul9 · Do
mine q̄d me vis facere ? id eſt
que eſt voluntas tua circa me ·
Sum paratus facere quidquid
vis · & ſcio ꝙ non poſſum con
tradicere volūtati tue Vnde de
impio fecit iuſtum · & paulus
effect9 eſt vas electionis ex
perſecutore · Item voluit deus
reſuſcitare lazarum quatridu
anum vt patet iohannis duode
cimo ꝛ reſuſcitauit ad vitaȝ ip
ſius vocem dicendo Lazare veni
foras Ideo dicit pſalmiſta Ma
gna opera dn̄i exquiſita i ōnes
volūtates eius · ideo concludit
in themate ꝙ in ditione tua de9
omnia ſunt poſita · & non eſt q̄
poſſit reſiſtere voluntati tue Et
ſaluator noſter in euāgelio ho
dierno · vt patet mathei viceſi
mo capitulo quantuȝ ad huma
nitatem loquens · petente muli
ere pro filijs vt ſcilicet vn9 ad
dexteram & alius ad ſiniſtram
ſtaret · Dixit diſcipulis ſuis
Sedere autem ad dexteram vel
ad ſiniſtram non eſt meum da
re vobis ſed quibus paratum ē
a patre meo · id eſt tantum illi
regnum poſſidebunt quos pat
meus celeſtis vult poſſidē ita
ꝙ hoc pendet in voluntate ſua ·
vnde magiſter ſententiarum li
bro primo diſtinctione · xl · di
cit Voluntas quippe dei ſemp
efficax eſt vt fiat omē q̄d velit

voluntas dei semp[er] efficax.

⁊ nichil fiat quod nolit· que de
homine ſemper implentur quo
cūq; ſe vertat. Et aug⁹ de libe
ro arbitrio· Nichil ↄſtitutuȝ
ſuperat volūtatem dei· ¶ B

Questio.

¶ Sed hic eſt vnuȝ breue du
biū ſcȝ an de⁹ ſi vellet poſſit pre
ſcitum ſaluaꝛe ex quo in ditiōe
ſua cūcta ſūt poſita Dicitˀ bre
uiter obmiſſis r̄ſpōſionibꝰ que
dantur ſecūduȝ ſēſū cōpoſitum
⁊ diuiſū ꝙ cuȝ diſtinctiōe eſt
reſpōdēdū, quoniam ſicut dei ē

Duplex dei potestas.

duplex poteſtas· ſcȝ abſoluta
⁊ ordinata. Ita duplicia mō ſi
enda ſubiacent eius volūtati·
ſcȝ abſolute ⁊ ordinate· vnde di
co ꝙ abſolute poſſȝ hoc deus fa
cere ſed nō ordinarie· q2 hoc cō
tradiceret eius iuſtitie ·⁊ deus
nō pōt ea facere que implicāt cō
tradictionē. Ita etiā eius volū

Deus non facit ea que implicant condi[c]tionem.

tati nichil repugnat facē ⁊ vel
le niſi illa que cōtradictionem
īplicāt ¶ Cū ergo dicitˀ In ditio
ne ſua cūcta ſūt poſita · intelli
ge ſine implicatiōe cōtradictio
nis Dic hiſtorias ſiuis epiſto
le ⁊ euāgelij ¶ Circa diuinam
volūtatem tria notabimus·

¶ Prio volūtatis ipletionem
¶ Scdo volūtatis cōformitatē
¶ Tercio volūtatis immutabi
litatem· ¶ C

¶ Circa pmuȝ prīnpale ponit
albertus magn⁹ in cōpēdio theo
logie tractatu ·i· Et ſāct⁹ tho
mas ·i· ſē· di· xlv· ar· iiij· ꝙ ſe
cū dū noſtrū modū intelligēdi

Duplex divina voluntas.

duplex ē diuina volūtas ſcili
cȝ volūtas ſigni· ⁊ volūtas be
neplaciti q̄zuis r̄aliť ⁊ eſſētiali
ter in rei veitate nō eſt niſi vna
ſed nos eomō quo poſſum⁹ eaȝ
declaramus Voluntas bene
placiti ē vna ōmino ⁊ immuta
bilˀ· de qua dicit apoſtol⁹ ad e
phe· pmo Secundū ꝓpoſitum
volūtatis ſue Et, infra Secūdū
cōſiliū volūtatis ſue· ⁊ tali vo
lūtati nichil pōt reſiſtere ſed in
ditione ſua cūcta ſūt poſita · q̄
idē eſt ōmino qd diuina eſſētia.
Et iſta eſt efficax recta ⁊ irre
prehenſibilˀ· In hoc ꝙ eſt effi
cax denotatur ꝙ contra illaȝ ni
hil poteſt eſſicia· vnde auguſti⁹
in libro encheridion· & allega
tur a magiſtro ſētentiarum in
pmo di· xlv· dicit Illa volun
tas ſemper impletur aut de no
bis aut a nobis De nobis im
pletur ſed tamen non imple⁹
eam quando peccam⁹· A nobis
impletur quando bonum faci⁹·
ideo enim facimus quia ſcimus
placere deo In hoc ꝙ eſt recta
denotatur ꝙ nullus eſt rectus
niſi ei cōformetur Vnde apoſto
lus ad ro· xij· vt probetis que
ſit voluntas dei bona beneꝑla
cens ⁊ pfecta · que data eſt ꝑ
grām · In hoc ꝙ eſt irreꝑhenſi
bilˀ denotatur ꝙ nichil papit·
aut permittit · niſi iuſte Nichil
agit aut conſulit niſi bene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Secūda aūt voluntas dicitur voluntas ſigni · quia per certa ſigna eā cognoſcim9 · Hec voluntas methaforice de deo dicitur · verbi gratia Cum videm9 aliquem punire alium dicim9 illum eſſe iratum contra alium · Sicut cū videmus deum punire aliquem dicimus deū eē iratuz contra illum · et hoc methaforice dicim9 de deo Sicut cū videm9 aliquem dominū precipe aliq̄d dicimus illam eſſe voluntatem illius domini quia illud p̄ceptū quod facit ſignat talem eſſe voluntatem ſuam · Pari mō p̄ceptum diuinam quādoq3 dicitur voluntas diuina · vnde ma · vi · ſcribitur Fiat voluntas tua · id eſt p̄ceptum tuū · Et hec vocat᷑ voluntas ſigni ſiue voluntas oſtenſa p ſigna · Naz p q̄n que ſigna oſtēdit deus voluntatem ſuam · vt ponit ſanctus thomas p̄mo ſētentiarū diſtinctione · xlv · ar · iiij · ſcz precepto · probibitione · conſilio · pmiſſione et operatione · Precepto vt pz exodi ſecūdo vbi de9 p̄cipit Honora patrē tuuz et matrem tuam vt ſis lōgeuus ſup terrā Nō occides · nō mechaberis · non furtum facies · nec loq̄ris cōtra pximuz tuū fl᷑m teſtimoniū · Hijs eni p̄ceptis diuina voluntas oſtēditur · Probitiōe etiam deus oſtēdit ſuaz voluntatem Nā pbibitio obligationem dicit ad vitāduz malum · probibet enim deus per pphetam · Ne declines cor tuum ad verba malitie · Per conſilium etiaz nobis oſtenditur q̄d facti ſumus vt vitam eternā acquiramus Sicut eſt Beati pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum celorum Et illud Qui non reliquerit patrez matrem fratres · aut ſorores · vxorē & filios non eſt me dignus Omnia iſta ſunt conſilia q̄ diuinam voluntatez exp̄mūt · nō tamē obligāt · quia ſine ipſis poteſt homo ſaluari · ſaluat᷑ tamen conuenienti9 per hec conſilia · Oſtendit etiam deus plures ſuam voluntatem per pmiſſionem · permiſſio dicit priuationem cohibitionis · et eſt ſignū voluntatis diuine nō reſpectu mali quod permittitur · ſed reſpectu boni quod ex malo permiſſo ſequit᷑ · quia dicit aug9 · q͛ deus eſt adeo bonus qa non fineret aliquod maluz euenīe niſi ex ipo eligeret aliquod bonum · Hic cadit exempluz de heremita · Fuit quidaz heremita · qui deo ſeruierat longo tempore · & captus tedio receſſit de heremo · Cui cito obuiauit angelus domini i forma hominis · Quem alloquens angelus dixit heremite Quo vadis bone pater ? Continuo reſpondēs dixit · Vado ad ciuitatem

Cui angelus Et ego tecuꝫ Et
aſſociati ſūt Peruenientes de ſe
ro ad hoſpitium bene tractant
& recipiuntur · De mane nihil
ſoluerunt · & diſcedentes ab ho
ſpitio angelus furatus eſt val
de pulchraꝫ taciam quā hoſpes
habebat & omnibus vemētibꝰ
anteponebat · Quod videns he
remita dixit eundo per viā · tu
debes eſſe malus homo Ille au
tē ſe excuſauit quantum potuit
Peruenerūt ad aliud hoſpitiū
vbi male tractati fuerunt & re
cedentibus angelus donauit ta
ciam illam hoſpiti Et peruene
runt ad aliud hoſpitiuꝫ in quo
quidam antiquus non habens
niſi vnum filium in cunabilis r̄
cepit eos Mane auteꝫ recedētes
angelus ſuffocauit puerum qd̓
videns heremita cepit clamare
O inique quid feciſti? Nolo te
cum amplꝰ ābulaē · Excuſās
autem ſe angelus adhuc ſimul
iuerunt Peruenientes autē ad
hoſpitiū vbi tranſibat quoddā
flumen ſtans ſuper aquam · ve
nit famulus hoſpitis pro aqua ·
quem apprehendens angelꝰ ſb
merſit Tunc heremita incepit
fugere & currendo angelus in
ſequebatur ipſum Ad quem ā
gelus cū appropinquaſſet dix
it Ne cognoſcis me? Cui here
mita Vtinaꝫ te nunquam vidiſ
ſem Cognoſco te pro malo vi
ro & peſſimo Cui angelus · E
go ſum vnus angelꝰ ad te miſ
ſus vt oſtendam tibi permiſſi
ones diuinas · Nam ille primꝰ
hoſpes a quo taciam ſurripui
nullum aliud peccatū habebat
preter vanam gloriam illiꝰ ta
cie · ne ergo ſtaret i iſto pecca
to & p̱ eaꝫ dampnaretur ipſaꝫ
recepi Hoſpes auteꝫ cui eam t̄
didi erat deſperatus & ex pau
pertate volebat ſe ſuſpendere ⁊
fuiſſet dampnatus · habita ta
cia exiuit illam fantaſiaꝫ & ſal
uabitur · Ille autem antiquus
cui occidi filium antequam ha
beret filium illum erat elemoſi
narius · ſed poſtquaꝫ ipſuꝫ ha
buit factus eſt miſer ⁊ auarus
Ne ergo in auaritia moriatur
& dampnetur occidi filium &
redibit ad priores elemoſinas
ſuas & ſaluabitur · Famulus
autem quē ſubmerſi illa nocte
erat occiſurus dominum domus
qui eſt in peccato mortali & fu
iſſet dāpnatus · ⁊ captꝰ fuiſſet
famulus ab illis de domo & oc
ciſus fuiſſet ſine cōfeſſione & p̱
cōſequens dampnatus fuiſſet
Ipſum ſubmerſi ne hoſpes oc
cideretur · & ipſe famulus non
dampnaretur · nam ipſum taꝫ
diu in aq̄ tenui q̄ ipſū penituit
& ſaluus eſt Permiſſiue enim
voluit deus omnipotens iſta fie
ri & ſic angelꝰ ipſe diſparuit
Et heremita ad heremuꝫ eſt re
uerſus Contra illos q̄ volūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Permiſſio Dei.

intelligere archana dei q̇d ſint
de deo cōquerētes dicendo · de⁹
ē iniuſtus · facit hoc facit aliud ·
ignorantes eius permiſſionem
Jdeo dixit catho · Mitte archa
na dei celūq; inquirere quid ſit
Cu; ſis mortalis que ſunt mor
talia cura · Ultimo oſtēdit
ſuam voluntatem per operatio
nem quando facit id quod vult
Jſta autem voluntas ſigni nō
ſemper impletur quantum ad
illa tria pria ſez quantum ad p̄
ceptum · prohibitionem · ꝛ con
ſiliu; · quia ſemper ſunt in fieri
Nam deus omnipotens ſemper
precipit · ſemper prohibet & ſē
per conſiliatur · Semper tamē
implet quo ad duo vltima · q̄
a ſemper ſunt in facto eſſe · pri
me ergo volūtati nihil reſiſtit ·
ſecunde vero aliquid reſiſtit ·
Et hoc ſatis eſt de primo prin
cipali

Circa ſecundum principale
ponit ſāctus thomas vbi ſupra
in p̄mo ſētētiarum ꝙ omnes te
nemur conformare voluntate;
noſtram voluntati diuine · & ꝓ
bat per rationes · Quoniam ad
illud ꝓprie quis obligatur qd̕
ſi nō facit peccatu; incurrit · ſed
ſi nō cōformemus volūtate; no
ſtram volūtati diuine peccatū;
incurrimus · ergo obligamur
cōformare volūtatem noſtram
volūtati diuine · ꝙ autem incur
rimus peccatum probatur Nā
per auguſtinum Peccatum eſt
omne dictum · factum vel cogi
tatum cōtra legem diuinā; · &
lex diuina eſt eius volūtas vt
iam dictum eſt · ergo obliga
mur conformare volūtatem no
ſtrā volūtati diuine · Preterea
ōnes tenemur obedire deo · &
habere rectam volūtatem ad
ipſu; · ſed nō poſſumus habere
rectam volūtatem ad ipſu; ni
ſi cōformemur cum ipo · ergo
debemus cōformare volūtatem
nr̄a; volūtati diuine · ſicut fecit
abraham in immolatiōe filij · li
cet ei diſpliceret inquātum fu
it pater · placebat tn̄ quia erat
volūtas dei · Sed hic iſurgit
vna dubitatio ſcilicet i quibꝰ
ſtat iſta cōformitas Ubi notā
dū ē ꝙ volūtas noſtra tenetur
cōformari volūtati diuine in q̄
tuor · vt ponit ſanctus thomas
vbi ſupra · Primo modo
vt nos velimus id quod deus
vult Secūdo vt velimus id qd̕
de⁹ vult nos velle Tercio vt ve
lim⁹ ꝑ id qd̕ de⁹ vult · Quarto
vt velimus eo modo quo deus
vult · Propter primum conueni
ebant iudei cum voluntate di
uina · que volebat criſtu; mo
ri · qua; mortem & iudei deſide
rabant · ſed aliter & aliter · quo
niam mors criſti ꝛ eius paſſio
duo in ſe habebat · vnum ꝙ e
rat ſaluatia hūani generis · ꝛ ſic
hēbant ratione boni · ſcd̕m erat

Peccatum quid ſit.

Conformatio voluntatis humane ad diuinam fiat in quatuor modis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

afflictiua innocentis et sic ha
bebat rationē mali · primo mo
do deus volebat mortem cristi
et eius passionem · sed iudei eā
desiderabant secundo modo · scz
secundū in q erat afflictiua in
nocentis Propter secundum o
nes nos conuenimus cū deo q
deus vult cristianos omnes se
qui sua precepta que etiā volūt
ser uare · vnde conueniūt in voli
to et etiam volunt id quod deus
vult eos velle · tamē nō cōfor
mant quia deus vult ea seruari
a cristianis ex caritate · et obser
uant ea ex timore Propter ter
cium possumus conformari in
volito et in mō · quamquis pōt
dare elemosinā quā deus vult
dari · vnde deus vult dari elemo
sinam propter finem bonū scz ex
caritate qui modus deo placet
Vn nō cōformabit in fine qui
dat elemosinam propter vanam
gloriā quā deus vult dari propter bo
nū finē idest vitā eternā Vnde
breuiter dico q si quis habet cō
formare volūtatem suā volūta
ti diuine necesse est vt simul et
sel in hijs ōnibus cōformetur ·
quia istarū vna conditiōe defi
ciente nō esset vera cōformitas
Et hoc satis bene declarat magi
ster sniarū in · i · di · xlvi vbi di
cit Illud quod nō est pretermittendū
q aliqū dei voluntas bona per
malā hominis voluntatem iple
tur vt in crucifixōe domini fa

ctum est quem deus bona volū
tate mori voluit Iudei vero im
pia voluntate crucifixerūt Et e
adem di · dicit · Oportet attende
re quid cōgruat illi velle et quo
fine Et hoc patet de secūdo pri
cipali

Circa tercium principale est
notādū q numeri · xxiij · scri
bitur Nō est deus quasi homo
vt mētiat · nec vt filius hominis
vt mutet Et per pphetā · Ego
deus et nō mutor · Sed hic
occurrit vna dubitatio Nā ie
remie · xviij · dicitur Repēte lo
quar aduersū gentes et aduer
sus regnū · vt eradicē et destru
am et disperdā illud · Si peni
tentiā egerit gens illa a malo
suo agam & ego penitentiam
super malo quod cogitaui vt e
i facerem · ergo videtur q ipse
sit mutabilis · Item ysaie tric
simo octauo · Deus adiūxit e
zechie quindecim annos ad vi
uendum quem tamen sententi
auerat moriendum vt ibi patz
Item genes sexto capitulo di
citur · Penitet me fecisse hominē
Hijs enim et similibus videtur
dei volūtatem esse mutabilem
Duobus primis motiuis respō
dens quia primū solutū est su
pra feria secūda prime domini
ce Dico q duplex est sententia
scilicet comminatiua & determi
natiua · Sententia cōminatiua
nullam ponit permanentiam &

Aliquando bona volun: tas Dei: per malam volun: tatem hois impletur.

per conſequens nec mutationē
Sententia autem determinatiã
ponit permanentiam & per con
ſequens in ea poteſt reperiri
mutatio quia pōt mutari de ſic
eſſe in ſic nō eſſe. Modo dico ꝙ
illa dicta ꝓphetarum in perſo
na dei non ſunt nec fuerunt deť
minata quia ſic oportuiſſet fuiſ
ſe. ſed ſolum comminatiua vt
reuerterentur ad bene agendū
Dico ergo concluſionaliter ꝙ
volūtas diuina eſt omnino im
mutabilis & quidquid deter
minate vult oportet illud eſſe.
Et ſic patet tercium principale
In ditiōe ergo ſua cuncta po
ſita ſūt & nō eſt qui poſſit reſi
ſtere voluntati eius ać

¶ Feria quinta ſecūde. ſermo
de penis dāpnatorum.

Do vnicuiqꝫ iuxta vi
am ſuā et iuxta fructū
adinuentionū ſuarum
ieremie. xv. Hijs diebus elap
ſis locuti ſumus de ipſa vita be
ata et de predeſtinatis ad ipſaꝫ
& quomodo noſtris oratiōibꝰ
deum oramus vt ipſāꝫ habeaꝰ.
& quō ſacerdotes honorādi ſūt
vt ipſi pro nobis interpellēt a
pud deum cuius voluntati nēo
reſiſtē pōt vt dictū eſt heri Do
die cōſequēter de morte eterna
dampnatorū dicemꝰ. in q̄ deus
dabit vnicuiqꝫ iuxta viā ſuaꝫ
et iuxta fructuꝫ adinuentionū
ſuarum. ſicut patet dediſſe diui
ti epuloni. qui iuxta ſuas adi
uentiōes id eſt iuxta ipſiꝰ ma
la opera punitus eſt vt patet i
euāgelio in quo clamat. crucior
i hac flāma luce. xvi. In q
bus etiam punientur penis om
nes male opantes ¶ A
¶ Vnde gregꝰ. libro q̄rto dialo
gorū Iniqui ideo cū fine deliq
runt. quia cum fine vixerunt.
Nā voluiſſent vtiqꝫ ſine fine vi
uere vt potuiſſent ſine fine pec
caē Oſtendūt enim quia in pec
cato ſemper viuere cupiūt quia
nunquam deſinunt peccare duꝫ
viuūt Ad magnā ergo iudicā
tis iuſtitiā pertinet vt nunquā
careant pena quia nunquam in
hac vita voluerunt carere pecca
to. hec ille Et quia non ſolum
corpus peccauit. immo etiam et
anima ideo non ſolum retribu
et dominus adinuentiones per
corpus factas id eſt mala opa
corporis ſed etiā adinuētiones
aīe. vnde idem gregoriꝰ libro
viceſimo moraliuꝫ dicit Iuſtū
eſt vt quos culpa ſimul inqui
nat par etiā pena ſimul conſtrī
gat. & qui nequaquaꝫ diſper
ſi ſunt iniquitate polluti ne
quaquam tormento crucientur
diſperſi. quatinꝰ ſimul damp
natio comburat quos ſimul ela
tio ſubleuabat. Et beatus au
guſtinus viceſimoprimo libro

Quare impij sine fine puniantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

de ꝯtate dei dicit ca. ix. Quod igitur de ſepiterno iudicio dāpnandorum per ſuum ꝓpbetā dominus dixit. fiet omnino fiet. vermis eorum non morietur ⁊ ignis eorū non extinguet̄. Ignis quo ad corpus. vermis autem quo ad animam. Et magr̄ ſententiarum libro quarto di. l. dicit. Illi qui erūt in ſupplicio ignis eterni cum diabolo & angelis eius deputati. ſicut nl̄lam vlterius habebūt requiem ſic bonaꝫ nullatenus poterūt habere volūtatem Et ſicut coheredibus criſti dabit̄ perfectio ad eternam gloriam ita conſortibꝰ diaboli cumulabit ipſa malignitas penā quando exterioribꝰ deputati tenebris nullo illuſtrabuntur interiori lumine veritatis. hec ille Ecce quō dabit vnicuiqꝫ iuxta fructū adinuentionū ſuarū vt dicitur in themate. ⁊ hoc patet in euāgelio vbi ponitur retributio illiꝰ diuitis Dic hiſtorias ſiuis Circa retributionem horum dampnatorum tria notabimus

Primo dampnatorum māſionem.

Secundo dampnatoruꝫ penalitatem.

Tercio dampnatorū irremiſſibilitatem. D

Circa primū principale dicendum ꝙ vnum queritur & aliud preponitur. Queritur eniꝫ de manſione dampnandoruꝫ & preſuppōnitur ꝙ talis manſio ſit ſcꝫ manſio infernalis Ideo primo declaro ꝙ infernꝰ ſit. ⁊ in hoc clarificabuntur mētes nō credentiū infernum eſſe putantes iſta adinuenta fuiſſe potius ad terrorem q̈ꝫ ad veritatem. Et hoc probo Primo quia 1

omnis ſcp̄tura ſacra demōſtrat Nam pſ ait In inferno quis cō ſitebitur tibi Et iob In iferno nulla eſt redemptio ergo eſt infernus Secundo hꝯ idem p̄ 2

bo per iuſtitiaꝫ dei. que hoc exigit Nam vt cōſtat deus iuſtꝰ eſt. ōnia ergo mala puniē neceſſe eſt. iuſtitia enim nullū malum vult impunituꝫ remanere. ſicut videmus in iuſtitia legali que furem ſuſpendit. homicidā interficit. ⁊ ſic de alijs Si ergo iuſtitia legalis hoc requirit q̄ꝫ tomagis diuia iuſtitia q̄ inquinari nō poteſt. cuius regula ōnis alia regulat̄ iuſtitia. mlt̄o ergo plus iuſtitia dei puniē nō p̄termittit. ſed certū eſt ꝙ mlt̄i nō puniūtur in hac vita imo habēt omnia mūdi bona ⁊ mali ſūt. ergo puniēdi ſūt in alia vita Aut dicenduꝫ eſt ꝙ nulla dei eſt iuſtitia quod idem ē ac ſi diceres dꝰ nō eſt Tertio hoc idem probo quia cautela te admonet dicens. Aut infernꝰ eſt aut non eſt quia de quolibꝫ eſt affirmatio vel negatio vēa

Vide tn. Ne contrarium oſtendat Euangelium. Luc. 16. ubi Epulo ſollicitus eſt de fribus

Quod ſit infernus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſecūdū ariſtotelem · ſi autem ē
ꝛ nō credis magno diſcrimini
te expōnis · quia velis nolis ea
paſſurus es · que non credis · ſi
autem nō eſt credere ipſū non
eſt periculū · ergo cum ex du
abus pars tutior tenenda eſt ·
cōſtat ſecurius eſſe ipſū credē
eſſe q̄ȝ nō eſſe · ꝙ ex hoc vitas
multa peccata que non vitaēs
4. ¶ Quarto hoc idem probo ex
emplo · Nam gregorius in q̄r
to dialogorum dicit Superna
pietas ex magna miſericordie
ꝛ pietatis ſue largitate diſpo
nit vt no nnulli poſt egreſſum
a corpore repente ad corpꝰ rede
ant ꝛ inferni tormenta que au
dita non credebant ſaltem viſa
pertimeſcant · Vnde ibidem po
nit beatꝰ gregorius · ꝙ quidā
monachus nomine petrus pri
uſq̄ȝ heremum peteret moleſtia
corporis interueniēte defunctꝰ
eſt · ſed protinus corpori reſti
tutus inferni ſupplicia atq̄ȝ in
numerabilia penarum loca &
flammarum ſe vidiſſe teſtatur
Ubi sit infernus. ¶ Hiis ergo quatuor viis ꝓ
batum ſatis puto infernum eſ
ſe Vbi autem ſit infernus dicit
ſanctus thomas quarto ſētenti
arum diſtinctione quadrageſi
ma quarta articulo tercio in re
ſponſione tercie queſtionis ꝙ
infernꝰ eſt ſub terra Et hoc pa
tet ex ipſo nomine · Infernus e
nim dicꝰ ē ex eo ꝙ inferius ia

cet Nunc vidit iohānes in apo
calipſi vt patet quinto cū dicat
Nemo poterat neq̄ȝ i celo neq̄ȝ
in terra neq̄ȝ ſub terra aperire li
brum · Per hoc ꝙ dicitur in ce
lo refertur ad ſanctos qui ſūt
in celo · Per hoc ꝙ dicitur in ter
ra refertur ad homines viuētes
in terra Per hoc ꝙ dicitur ſub
terra refert ad animas exiſtē
tes in inferno · Et hoc quidem
congruum eſt vt ſcilicet infer Infernus sub terra.
nus ſub terra ſit ¶ Primo
quia hoc cōpetit ſtatui damp
natorum Nam ſicut dampnati
fuerūt a deo remotiſſimi per cul
paȝ · quia vt dicit propheta in
pſalmo Longe a peccatoribus
ſalus · ita locꝰ dampnatorum
ſit remotiſſimus a deo ſcilicet in
centro terre ¶ Duas alias rati
ones ponit ſanctus doctor ibi
dem allegans auguſtinum ſup
geneſim ad litteram · xij · Vna
eſt · quoniā anime dampnato
rum carnis amore peccauerunt
Ideo ipſis exhiberi debet quod
carni mortue exhibetur · ſed ca
ro ſub terra recōdita eſt · ergo
ꝛ anime ſub terra recondi debēt
¶ Secūda ratio eſt quia infe
riora ſūt viliora ꝛ terreſtriora
ſuperiora vero ſūt gaudioſa ꝛ
meliora · ideo cōueniens erat ꝙ
hiis qui ſe vilibus ſubiecerunt
per culpam · locꝰ viliſſimus da
retur in penam · Talis ſiquidē
locus eſt ipſis valde odioſus ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

tum quia ſciũt ipſum eis depu
tatum a diuina iuſticia quaꝫ o
diunt · tum quia illius loci vili
tas eſt repreſentatiua ſue obli
gationis ad perpetuitatem pe
nam · tum quia eſt continuus
ignis quo affliguntur ⁊ ex ta
li odio talis pena accidentalit̃
magis ac magis augetur · Et
ſic patet que ſit manſio damp
natorum · & vbi ſit ipſorũ man
ſio · ⁊ vbi ipſis retribuatur iux
ta fructum adinuentionum ſu
arum · Et hoc ſatis de primo
¶ Circa ſecũdum ¶ C ¶
principale multe ſolent poni pe
ne dãpnatorũ ſcꝫ ignis · ſulfur
fetor · frigꝰ fames · tortor · hor
ror · vinculum · tenebre · ¶ De
prima dicit Job · xx · Deuora
bit eos ignis qui non ſuccende
tur · de ſecundo dicit pſ Ignis
ſulphur ſpũs procellarũ pars cali
cis eoꝝ Et in hoc tangit̃ tercia
pena De q̃rta dicit̃ mat · xiij ·
Erit fletus ⁊ ſtridor dentium ·
De quinta patet in euangelio
hodierno de diuite qui petebat
guttaꝫ aque & habere nõ pote
rat · de ſexta dicit̃ math · xviij ·
Tradidit illum tortoribus · de
ſeptima dicitur Job · x · Sem
piternus horror inhabitat De
octaua ⁊ nona dicitur mathei
xxij · Ligatis pedibus & ma
nibus mittite eum in tenebras
exteriores ¶ Sed in hijs vl
lam facio difficultatem · ſed to
ta difficultas eſt intelligere q̊
modo anime patiantur ab illo
igne · Nam omnes theologi con
ueniunt ꝙ anime patiantur ab
illo igne · quia vt dicitur mat ·
xxv Ignis ille eſt paratus dia
bolo ⁊ angelis eius · ꝫ anime
ſũt ãgelis inferiores ergo pñt
pati ab igne ſicut & ipſi ange
li · Sed eſt diſconueniencia q̊
modo patiantur · Nã aliqui di
cũt eo animas pati quia vident
illum ignem in quo cruciari de
bent · vnde greg · in iiij · dialo
gorum dicit Ignem eo ipſo pa
titur anima quo videt · Sed ſe
cundum ſanctum thomã quar
to ſententiarum hec non ſufficit ·
Quia quodlibet viſum in eo ꝙ
videtur perficit · & ſic anima vi
ſione tali non pateretur · ſed p
ficeretur · Ideo alij dixerũt ꝙ
aĩa patit̃ quia videt & compre
hendit ignem illum tamq̃ꝫ ſibi
nociuũ & ex tali timore affic̃
vt impleat̃ propheticũ illud Trepi
dauerunt timore vbi non erat
timor · vnde gregꝰ · in quarto
dialogorum · Quia anima cre
mari ſe conſpicit crematur id ẽ
affligitur Neqꝫ hoc ſufficit q̃a
ſecundum hoc anima non pate
retur ſecundum rei veritatem
ſed ſecundum apparentiam vt
dicit augꝰ ſuper geñ xij · Ide
o alij dixerunt ꝙ anima patit̃
realiter ab illo igne corporeo ·
vnde gregꝰ in · iiij · dialogorũ

Species poenar

Quo a[…] patian[…]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Colligere ex dictis euangeli
cis poſſumus q incendiū anima
non ſolū videndo ſed experimē
to patitur Sed circa hoc dicūt
quidam q ignis ille poteſt du
pliciter cōſiderari Primo vt ē
quedam res corporea et ſic non
agit in animā. quia corporeū
nō poteſt agere in incorporeū
Secūdo poteſt accipi vt eſt
inſtrumentum diuine iuſtitie.
et ſic agit in virtute agentis pri
ncipalis ſcilicet dei et non virtu
te ſua Ego autem credo q ille
ignis agat ſecundū ſe Et pro
corroboratione dicti mei aſſumo
dictū magiſtri in quarto di.
xlvi. Et dictū auguſti .xxi.
de ciuitate dei .x. Ita dicit ma
giſter Si viuentis hominis in
corporeus ſpiritus tenetur in cor
pore. cur etiā anima poſtmor
tem corporeo igne nō cruciatur
Et aug. Sicut aia in hominis
cōiunctione iungitur corpori vt
dans ei vitā q̄uis illud ſit ſpi
rituale et hoc corporale et ex illa
coniūctione vehementē amorem
cōcipit ad corp. ſic ligatur igni
vt accipiens ab eo penam et ex
illa coniunctione cōcipit horro
rem. hec ille. Hoc etiam patet
in euangelio de anima diuitis
q̄ clamabat Crucior in hac flā
ma. Patet ergo que ſit penali
tas dampnatorū Et hoc ſatis
de ſecundo principali. D S
Circa terciū principale au

Ignis infernalis

guſtinus .xxi. libro de ciuita
te dei diſcernit opinione, plato
nicorum qui dixerunt animas
puniri ſed per penam poſſe pur
gari. et hoc idem ponit magr vt
ibidem ponit aug. Super hoc
fundo quandam queſtionē ſci
licet q dāpnatis nulla fit remiſ
ſio nec eis proſunt ſuffragia p
nos facta. et hoc etiam accidit
taliter habet ipſorū penā aug
mentatur. q ſuffragia eis non p
ſint. vide dioniſium .vij. ca. ec
cleſiaſtice ierarchie. vbi dicit
Summus pontifex pro imundis
nō orat quia in hoc auerteretur
a diuino ordine. et ibidem dicit
q peccatoribus nō orat remiſſi
onem quia non audiretur pro
illis. Et greg. libro .xxxiiij.
moralium dicit Eadem cauſa ē
cur non oretur tunc pro hominib
eterno igne dāpnatis. que nūc
cauſa eſt vt nō oretur pro dia
bolo et angelis eius eterno ſup
plicio dāpnatis. Que etiā nūc
eſt cauſa vt ſancti nō orent pro
hominibus infidelibus impijſq
defunctis. quia de eis vtiq q̄s
eterno ſupplicio iam dāpnatos
nouerunt ante illum iudicis con
ſpectum orationis ſue meritū
ceſſare cognoſcunt. hec ille Et
aug. dicit Qui ſine fide operan
te per dilectionem. eius q ſa
cramentis de corpore exeūt fru
ſtra illis a ſuis huiuſmodi offi
cia impenduntur Et hoc hēt
.g. i.

Queſtio.

An damnatis proſint ſuffragia?

Remedia pctoꝝ

diſtinctiōe · xxv · ca · vnū · Vbi
dicitur infra Quicūq; enim ali
quid de iſtis peccatis in ſe agē
vel dominari cognouerit ⁊ non
digne emendauerit · ⁊ ſi habu
erit ſpaciū longo tempoē peni
tētia; nō egerit · largas elemo
ſinas nō erogaueit · ⁊ peccatis
iſtis ſcȝ in ōīlibus non ſe abſti
nuerit · illo trāſitoio igne de q̄
apoſtolus ait purgare non po
terit · ſed eterna illum flāma ſi
ne vllo remedio cruciabit · hec
ibi · ¶ Sed quid dicemus de
trayano imperatore ꝓ quo ora
uit btūs greg⁹ ⁊ veniā cōſecu
tus eſt Dicūt doctores ꝙ tra
ianus nō fuit in inferno poſit⁹
poſt mortē quia nunqȝ inde ex
iuiſſet cū in inferno nulla ſit re
demptio · ſed deus ſciens beatū
gregorium oraturum pro ipſo
ipſum in alio loco ſeruauit in
quo tamē ſuſtinuit penas dāp
natorū vſqȝ ad orationem bea
ti gregorij Nō tñ ꝓpter hec deſi
ſtendu ē oraē pro mortuis ⁊ e
lemoſinas facere qꝛ neſcimus v
truȝ i inferno ſint · aut i purga
terio In q̄bꝰ duobꝰ locis deus
dat vnicuiqȝ iuxta adinuenti
ones ſuas vt dicit̃ in themate ·
Et hoc patet de tercio pricipali
¶ Rogemus ergo deū ⁊c̃ Amen

Oran̄ pro mortuis.

¶ Feria ſexta ſecūde · ſermo
de inuidia ·

Vendiderūt iſmahelitis
Gen̄ · xxxv · Heri dix
imus & declarauimus
penas dampnatorū ⁊ demonū
⁊ oſtendimus penas illas nō eſ
ſe ſatiſfactorias pluribꝰ dictis
ſacre ſcripture i tercia parte ꝑ
dicationis Hodie vero conſide
rans ꝙ dāpnati vellent omnes
dampnari · quia inuident omni
bus ſaluteȝ · determinaui loqui
de inuidia · oſtēdendo in hoc pri
cipio inuidiam eſſe ꝓprie pecca
tum diabolicum ⁊ demonū dāp
natoruȝ · & per cōſequens quē
libet tale peccatuȝ ſequenteȝ di
abolum appellabim⁹ · aut certe
ipſum dicem⁹ habere ſigna ſu
e dampnationis · ꝙ autem inui
dia ſit peccatum diabolicum ·
Nota beatum auguſtinum de
doctrīa criſtiana · vbi dicit In
uidia vicium diabolicum quo
ſolo diabolus reus eſt · ⁊ inex
piabiliter reus · Non enim dia
bolo dicitur vt dampnet̃ · Ad
ulterium commiſiſti · furtuȝ fe
ciſti · villam alienam rapuiſti ·
falſum teſtimonium dixiſti ·
ſed hominum ſtatui inuidiſti ·
Hec ille · ꝙ auteȝ ſit peccatum
dampnatorū declarat grego⁹
libro tercio moraliū vbi dicit ·
Dum electi proficiūtur repro
bi ad rabieȝ furoris excitant̃ ·
⁊ bona naſcētia que nolunt imi
tari perſequuntur · hec ille Et
ex hijs dās cōcludit̃ ꝙ inuidia

Inuidia

eſt ꝓprie peccatum demonuꝫ & dampnatorum · vnde tanta eſt coruꝫ inuidia ꝙ deſiderant ⁊ cupiunt quemlibet dampnari & eas penas pati quas ipſi patiūtur · quia iuxta cōmune ꝓuerbium · Gaudium eſt miſeris ſocios habere penarum Item oñditur ratione quam ponit bonauētura quarto ſententiarū · di · l · Quia inuidia inſurgit ex defectu caritatis & amore ꝓprij boni · ſed vtrūqꝫ i dampnatis eſt ergo in eis maxima inuidia vigꝫ · ſed inuidus nullū vult videre bonum · ergo dampnati nollent videre aliquem ſaluum cum ſaluatio ſit quoddaꝫ bonū ergo Et ſi obiceretur de illo diuite de quo facta eſt mentio heri in euangelio qui petebat vt lazarus mitteretur in domū fratrū ſuorum ne & ipſi venirent i hunc locum tormentorum Dico ſecundum ꝙ dicit ſanctus thomas in quolꝫ q̄dam ꝙ dāpnati vellent omēs dampnari ꝑ ſe · per accidens autē cupiunt ſalutem aliquorum Ratio quoniaꝫ dāpnati ſciūt nō omnes eſſe dampnandos ſed aliquos eē ſaluādos · ideo ſi aliqui ſaluari debent ex quo contradicē nō poſſunt potius vellēt de ſuis ſaluari qꝫ de alienis · ⁊ hoc ꝑ accidens eſt nō autem per ſe Ego autem dicerem non contradicendo patri meo cui⁹ doctrine nūqnam cōtradixi · ꝙ diues iſte cupiebat per accidens ſalutem fratrum ſuorum nō vt voluiſſet eos ſaluari · ſed quia per ipſos nolebat magis cruciari · cū frēs ipſi⁹ frequēt exercebāt peccata que iſte eos docuerat ⁊ ipſi exercitantibus peccata ipſius penam augmentabant ipſi · quia ipſe erat cauſā peccatorū fratrū ſuorū · Patet ergo ꝙ dampnati cupiūt ex inuidia dampnationem omnium hominum Ideo inuidia eſt peccatum demonuꝫ ⁊ dampnatorum · De hac inuidia fit mētio in epiſtola de filiis iacob qui vendiderunt fratreꝫ ſuum ioſeph ex inuidia · Et in euangelio fit mentio de operatorib⁹ vinee · qui inuidētes bono domini ſui occiderūt ſeruos ſuos & tandem filiū ſuum heredem Hic hiſtorias ſi placet

¶ Circa iſtam inuidiā tria notabimus ·

¶ Primo bonitatem ·

¶ Secūdo malignitatem

¶ Tercio exterminationem

¶ · B · Circa primum principale notant doctores ſācti ꝙ inuidia eſt triſtitia ſiue dolor de bono alieno · ad quem ſequitur deſiderium ꝑuationis illi⁹ boni · Que diffinitio ſic nuda ⁊ ſimpliciter accepta nō habet veritatem & ideo oportet ꝙ ſano modo intelligatur · Vnde ego dico ſecūdū ꝙ ponit ſcūs

¶ · g · ij

Nota quo modo orauerit pro fratribus suis. Et vide an sit solutio sufficiens.

Quid sit inuidia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Non dem triſticiam de bono alterius eſſe pctm.

thomas ſecūda ſecunde queſti
ōe · xxxvi · ar · i · et · ij · ꝙ bonū
alterius accipitur vt diminuti
uuȝ proprij boni · vnde quedā
triſtitia cauſatur Et aliquando
cauſatur iſta triſtitia ratione ti
moris Aliquando autem ratiōe
priuationis · quoꝝ neutrū eſt
peccatum Nam primo cauſa
tur triſtitia de bono alteriꝰ rati
one timoris · quando quis timȝ
ex bono & ſublimitate alteriꝰ
nocumentū ſibi & alijs bonis
poſſe prouenire · & vt dicit phi
loſophus ſecundo rethoricoruȝ
talis triſtitia potiꝰ eſt effectꝰ
timoris qȝ inuidia · & poteſt eſ
ſe ſine peccato · vnde gregoriꝰ
viceſimo ſecundo moraliū dicit
Euenire plerūqȝ ſolet vt non a
miſſa caritate inimica nos ruina
letificet et rurſum eius gloria ſi
ne inuidie culpa cōtriſtet · cuȝ
corruente eo qſdam bene erigi
credimus · et proficiēte illo ple
roſqȝ iniuſte opprimi formida
mus Et ideo in ſacra ſcriptura
de perfectis legitur ꝙ de mor
te inimicoruȝ ſuorū letabātur ·
non vt de malo ipſorū contēta
rentur · ſed ex hoc ꝙ remota e
rat oportunitas nocēdi bonis ·
ſicut populus dei de morte pha
raonis oſtendit leticiā dicens
Cantemus domino glorioſe e
nim magnificatus eſt · equum
et aſcenſorem proiecit in mare ·
vt patet exodi decimoquinto
capitulo Hic dauid & ſaul can
tabant de morte philiſtym
vt patet pmo regum decimoo
ctauo · Et de morte holofernis
factum eſt gaudium in omni
bꝰ finibꝰ iſrahel vt pȝ Judith
xiij · Et ad iſtum ſenſum dicit
iohānes in apocalipſi · vi · capi
tulo Vindica ſanguinem nrm
domine deus noſter Nō ꝙ vel
lent vindictaȝ · ſed remotionē
malorum et perſecutoruȝ bono
rum Ideo ꝓpheta dauid in pſal
mō Letabitur iuſtus cuȝ vide
rit vindictam · manus ſuas la
uabit in ſanguine peccatoris ·
Et ſic quis poteſt licite triſtai
de proſperitate inimici ſine pec
cato Secundo cauſabitur tri
ſtitia de bono alterius reſpecū
ꝓuationis · quādo quis ꝓuatur
bono quod habet alter · et dolet
ꝙ illud deē ſibi · nō aūt dolet ꝙ
alt hēat Et iſta eſt potiꝰ zelus
qȝ inuidia · vt dicit phūs ſecun
do rethoricorum · Et ſi eſt circa
bona honeſta et virtutes lauda
bilis eſt Ideo dicit apoſtolꝰ p
ma ad corin · xiiij · Emulamini
ſpitualia cariſſimi Et ieroꝰ ſcri
bens ad alethā de inſtructionē
filie dicit Habeat ſocias a qbꝰ
addiſcat · quibus inuideat · &
quarum laudibus ipſa morde
atur · Et hanc inuidiam quiſqȝ
debet ſibi procurare meditando
legendo mores & geſta ipſorū
ſanctorum Interdū dolētes non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

habere fidē iohannis baptiſte·
feruorem petri· caritatem pau
li· patientiam apoſtolorum· hu
militatē confeſſorum · caſtitatē
& puritatem virginum & ita
diſcurrendo per mores et vitaz
ſanctorum noui et veteris teſta
menti· hinc prouerbiorum vi
ceſimonono Cū impij ſumpſerit
pncipatū gemet popul⁹ Et pſ
Zelus domus tue comedit me
Patet ergo inuidiā non ſēper
eſſe peccatuz ex hijs que dicta
ſunt · Et hoc ſatis de primo·
Circa ſecundū
principale notat ſanct⁹ thomas
ſcda ſcde q·xxxvi·ar·i·ij· &
tercio · ꝙ inuidia eſt peccatum
mortale· ratio quoniam illud qd
eſt cōtrariū caritati eſt peccatuz
mortale· ſed inuidia eſt cōtraria
caritati qz ꝑ ipſā dolz qs de bono
pximi · ergo eſt peccatū mor
le Et iob·v· ſcribitur Paruu
lum occidit inuidia · ſed nichil
ſpiritualiter animaz occidit ni
ſi mortale peccatū · ergo inuidia
ē peccatū mortale · Et vt ponit i
dem doctor vbi ſupra · duobus
modis contingit inuidiam eſſe
peccatum mortale · Primo mo
do quando quis triſtatur de bo
no alterius reſpectu indignita
tis · Secundo modo quando tri
ſtatur de bono alterius reſpectu
granditatis Nam triſtatur qs
de bono alterius reſpectu idig
nitatis, cū videt hn̄tez t're boiez,

Quibus modis inuidia peccatum mortale sit.

& eſſe illo bono indignum · que q
dem triſtitia non poteſt oriri ex
bonis virtutū ex quibus aliqs
iuſtus efficiatur · quia talia non
dantur indignis · ſed merenti
bus · ſed triſtitia eſt ſolum de
illis bonis que poſſūt prouenire
dignis & indignis vt bona tē
poralia Que inuidia reprehenſi
bilis eſt ſecundum doctrinam
fidei Nam temporalia bona que
indignis proueniunt ex iuſta
dei ordinatiōe diſponūtur · vel
ad eorum correctionē vel ad e
orum dampnationem · vnde di
cit auguſtinus in primo de ciui
tate dei Deus quibuſdam con
fert temporalia vt ex talib⁹ be
neficijs boni efficiantur · & cor
rectis erroribus ad dei redeant
amiciciaz vt probat in libro de
agone criſtiano · Quibuſdam
vero confert iſta bona tempora
lia ad acram dampnationis et'
ne vt percipiāt ꝙ propter que
dam bona que faciūt hic premi
ātur · quaſi ſcilicet hic habētes
paradiſum ſuum in vita · hec il
le Et de malis ſuis in hac vita
non puniuntur quia debent ha
bere infernuz in alia vita · ideo
eis magis compatiendum eſt
qz inuidendum · Ideo dicit domi
nus per prophetam ſuū dauid
in pſalmo Noli emulari in malig
nantibus · neqz zelaueris facien
tes iniquitatem Et de ſeipſo lo
quitur dauid Pene effuſi ſunt

virtus non contingit indignis.

Malis diuitibus potius compatiendum quam inuidendum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

greſſus mei · quia zelaui ſup
iniquos pacem peccatorum vi
dens ¶ Secundo cauſatur tri
ſtitia de bono alteri9 reſpectu
granditatis alteri9 Et eſt quã
do quis triſtatur & dolet ꝙ ali
quis in aliquo bono maior eſt
eo · cupiens illuz qui habet illo
bono priuari · De qua inuidia
dicitur iob quarto capitulo · Par
uulum occidit inuidia Et pro
uerbiorum · xiiij · dicitur · Qui
feſtinat ditari alijs inuidet · &

Inter quos ſit inuidia

iſta inuidia eſt communiter in
ter equales reſpectu illorũ bo
norum que poſſunt eſſe commu
nia · Quia vt dicit philoſophus
ſecundo rethoricorum · Non in
uidebit ſeruus domino de domi
nio · nec ſubditus regi · ſed ſer
uus ſeruo · per beneficium ſibi
collatum a domino · & ſubdit9
ſubdito per reſpectuz ad bono
res diſtribuendos · Ex qua ſe
quuntur aliqui peſtiferi et mor
tiferi defect9 quos ponit beat9

Effectus Inuidie

gregori9 libro tercio moraliũ ·
qui ſunt odium · ſuſurratio · de
tractio · triſtitia in proſperis ·
leticia in aduerſis · Que omnia
tangit caſſiodorus dicẽs Inui
dis aliena proſperitas aduer
ſa · aliena aduerſitas proſpera
iudicatur · Hij in aliena gratula
tiõe triſtantur · in aliena triſti
tia gratulantur Iſti ſuas in ali
ena paupertate diuitias · ſuaz
paupertatem in alienis diuiti
is metuuntur · Iſti autem alie
ne fame ſerenitatem detractio
ne nubilare conantur · aut eiuſ
dem gloriam ſola taciturnitate
furari · hec ille · Iſtis ergo mo
dis inuidia eſt peccatũ mortale
& eſt vicium diabolicum · Et
hoc ſatis eſt de ſcdo principa
li ·

D

¶ Circa tercium principale no
ta ꝙ inuidia exterminat homi
nem id eſt extra terminos ſue
nature trahit · Nam homo eſt a

Homo quid

nimal rationale mortale riſibi
le & ſociale ſecundum philoſo
phum Et inuidia primo ex
trahit ipſum ab animalitate ·
Nunquã lectum fuit ꝙ aliquod
animal ſecuudum naturam no
ceat ſibiipſi Inuidus autem in
uidia comburitur intus & ex
tra · vnde criſoſtimus ſuper ma
theum omelia viceſimaprima
dicit O inuidia que ſibiipſi eſt
inimica · nam qui inuidet ſibi qui
dem ignominiam facit · illi aũt
cui inuidet gloriam parat · Et
quod peius eſt · nõ vno ictu per
cutit inuid9 vnum ſed multos
Ideo bene inquit proſper li
bro tercio de vicijs et virtutibus
Tantos ipſe inuidus habet iu
ſte pene tortores · quantos vir
tuoſus habuit laudatores · nã
inuidus ſuo gladio · ſua retor
ta ſagitta ſeipſum ferit & vul
nerat · Et hoc idem eſt quod
per hugonem dicitur Inuidia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eſt in ſuum actorem reciꝑcus
de bono alterius tabeſcẽtis cru
ciatus Inuidia nil iuſtīus · q̄ꝓ
tinus ipſum auctorem ſuuꝫ ex
cruciat Secundo inuidia po
nit hominem extra rationeꝫ · nã
rationabiliter homo debet triſta
ri de malo proximi quia quod
tibi non vis fieri alteri ne fece
ris · ſed inuidꝰ gaudet de aduer
ſitate proximi vt ponit ſanctꝰ
thomas ſecũda ſecũde · q · trice
ſimaſexta articulo · ij · in fine re
ſponſionis Tercio trahit ho
minem a mortalitate · Nam ho
mo ſuperbus inuidet proſperi
tati proximi dum exaltatur · ⁊
viuit quaſi ipe nõ ſit mortalis
Ideo inquit augꝰ de verbis do
mini Inuidia eſt filia ſuperbie
que neſcit eſſe ſterilꝭ · vbicũqꝫ
fuerit cõtinuo parit · ſuffoca ma
trem ⁊ non erit filia tibi ·
Quatto trahit ipſum homineꝫ
extra riſibilitatem · Naꝫ ipſa ri
ſibilitas ſequitur quocunqꝫ bo
no homini preſentato · ſed ſi bo
num preſentatur inuido non ri
det immo triſtatur Quin
to extrahit ipſum a ſocialitate
Quia cum proximo debet ſtarẽ
in concordia & pace & inuidi
a facit ipſum inimicũ prox
imi ſui Unde ſuper iohanneꝫ di
cit Tolle inuidiam & tuuꝫ eſt
quod habeo · tolle inuidiam ⁊
meum eſt quod habes · Et qꝛ
moueat ſocialem amicitiã nota
illud quod dicit petrus rauẽnas
Eſt inuido vultus plenꝰ mina
rum · toruus aſpectus · pallor i
facie · in labijs tremor · in dẽtibꝰ
ſtridor · in lingua verba rabida
& effrenata ad cõuicia · manus
ad violentiam prompta · hec
ille Patet ergo hominem eſſe
extra terminos nature ſue pro
prie per peccatuꝫ inuidie · ſicut
patet fuiſſe in fratribus ioſeph
qui non egerunt vt animalia ·
non vt rationales · non vt mor
tales · non vt riſibiles · non vt
ſociales · non vt pij & miſericor
des · ſed vt diabolici nõ compa
tientes patri cui ioſeph erat ad
ſolatiuꝫ · non compatientes fra
tri deprecanti · ipſuꝫ iſmahelitis
vendiderunt · & tanquã crude
les tunicam cruentantes patri
optulerunt Quos bene extermi
natos id eſt in beſtias trãſfor
matos iacob ꝓphetauit dicẽs
Fera peſſima ideſt ſocietas fra
trum filiorum meorum deuora
uit filium meuꝫ ioſeph · Simi
liter ⁊ agricole interfecerũt filiũ
heredem vinee ſicut habetur in
euangelio · Ecce ergo quomo
do inuidia ponit hominem extra
naturam ſuam · Et hoc ſatis eſt
de tercio principali ·

Sabbato tercie dominice ·
ſermo de contritione ·

Michi quoq; obſecro
vt benedicas · geneſis
viceſimonono capitu
lo · Veri declaraui inuidiam ee̅
peccatum mortale ⁊ extrahens
hominem extra naturam ſuaz ·
⁊ peccatuz proprie conueniēs
demonibus ⁊ dampnatis · vn
de cōcludebam quemlibet inui
dum aūt eſſe diabolum aut ha
bere ſigna ſue dampnationis ·
Hodie conſiderans quia prop
ter illud peccatum multi damp
nantur determinaui loqui de cō
tritione qua quis dolet de iſto
peccato ⁊ de alijs · ex qua deus
immediate parcit peccatoi · vn
de pſalmiſta Dixi cōfitebor ad
uerſum me iniuſtitiam meam
⁊ tu remiſiſti impietatem pec
cati mei ·

Quæſtio.
Sed hic ſolet mouei vna que
ſtio · ſi ſine confeſſione poſſint r̄
mitti peccata ex ſola contritiōe
Quibuſdam antem videtur ꝙ
ſic · Nam beatus ambroſius di
cit ⁊ allegatur a magiſtro ſen
tentiaruz i quarto diſtinctione
decīaquinta Et poīt in decretis
de penitētia diſtinctiōe prima
Petrus doluit ⁊ fleuit quia er
rauit vt homo · non inuenio q̄d
dixerit · ſcio ꝙ fleuerit · Lacri
mas eius lego · ſatiſfactionem
non lego Item iohannes criſo
ſtimus Lacrime lauāt delictū
quod pudor eſt confiteri · Et ꝓ
pheta in pſalmo · Sacrificium
deo ſpiritus contribulatus cor
contritum ⁊ humiliatum deus
non deſpicies · Unde voluntas
pro opere reputatur ⁊ accepta
tur vt patz de penitentia diſtin
ctiōe prima capitulo Pericu
loſe · Et ſunt verba auguſtini
vbi dicit Periculoſe ſe decipiūt
qui exiſtimant tantum eos ee̅
homicidas · qui manibus homi
nem occidūt · ⁊ non potius eos
per quorum fraudem ⁊ conſiliū
⁊ exhortationem homines ex
tinguūtur · Nam iudei nunquā
dominum proprijs manibus in
terfecerunt · ſicut ſcriptum eſt
Nobis non licet interficere quē
quaz · ſed tamē illis dn̄i mors
imputatur · quia ipſi lingua eū
interfecerunt Qui ergo hominē
tradit ille interfecit eum · domi
no dicente Maius peccatuz ha
buit qui tradidit me tibi · hec
ille Et pſalmiſta · Filij hominū
dentes eorum arma · ⁊ ſagitte e
orum gladius acutus Sed ip
ſa cōtritio eſt in volūtate · ergo
premiatur ſine confeſſione · Et
eadem diſtinctione capitulo · ō
mis · Et ſūt verba ieronimi vbi
dicitur Omnis iniquitas ⁊ op
preſſio ⁊ iniuſtitia iudiciū ſan
guinis eſt · Et licet gladio nō
occidas tamē iterficis · hec ille
ſuper pſa · patz ergo ex hijs ſo
lam contritionem ſufficere ad
remiſſionem peccati ſine confeſ
ſiōe Reſpōdeo ꝙ poſſum⁹ cōfi *Solutio*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

derare hominē peītentem dupli
citer. Uno modo in ſtatu neceſ
ſitatis Alio modo in ſtatu pro
ſperitatis & ſanitatis. Primo
modo dico ꝙ ſola contritio pōt
ad hoc ſufficere. quia vt deus
ait per ezechielem ꝓphetam de
cimooctauo capitulo. In qua
cūqȝ hora ingemuerit peccator
ad me exaudiam eūm. Secū
do modo dico ꝙ ſola contritio
non ſufficit licet deus per veraȝ
cōtritionem peccata dimittat
aīdulgeat. vt iſte autoritates
teſtantur. ſed etiam neceſſaria
eſt cōfeſſio vbi aſſit commodi
tas ſacerdotis. licet cōfeſſio nō
ſit illa que peccata dimittat. ꝑ
ma eſt neceſſaria vt deꝰ indul
geat. ſecunda eſt neceſſaria vt
homo penitentem ſe oſtendat
⁊ ecc̄ie mandatā cuſtodiat. Iſ
ta reſpōſio habet͛ de penitentia
diſtinctione ꝑma capitulo Si
cui infra vbi dicitur Nō ergo
in confeſſione peccatum remitti
tur. quia iam remiſſum eē pro
batur ſcȝ per cōtritione͂. ffit ita
qȝ cōfeſſio ad oſtentionem peī
tentie non ad inpetrationeȝ ve
me. Et ſicut circumciſio data
eſt abrahe in ſignum iuſtitie ⁊
non in cauſam iuſtificationis.
ſic confeſſio ſacerdoti offertur i
ſignum venie accepte. non in
cauſam remiſſionis accipiende.
hec ibi. Eſt etiam mandatum
eccleſie vt patebit craſtina die
quando de confeſſione ꝑdicabiꝰ
Non ergo ſola cōtritio ſuffiat
ideo ponitur in epiſtola ꝙ eſau
plorans amiſſionem benedicti
onis paterne per quem ſignifi
cat͛ pecc̄oꝛ q̄ aīſit dī bn̄dictiōeȝ
iuit ad preȝ per quem ſignifica
tur ſacerdos & dixit Mihi quo
qȝ obſecro benedicas. id eſt o
ſtende me abſolutum per tuaȝ
auctoritatem In euangelio eti
am habetur de filio prodigo q̄
in ſe reuerſus dixit Ibo ad pa
trem meuȝ id eſt ad ſacerdotē
¶ Hic hiſtoria ſi placet. ¶ Cir
ca iſtud tria notabimus
¶ Pr̄io cōtritiōis q̄dditatē.
¶ Secundo contritionis qua
litatem.
¶ Tercio cōtritiōis quātitatē
¶ Circa primum principale po
nit ſanctus thomas quarto ſen
tentiarum diſtinctione decima
quinta diffinitionē contritiōis
que ſic diffinitur ¶ A
¶ Contritio eſt dolor voluntarie
aſſumptus pro peccatis cum ꝓ
poſito confitendi & ſatiſfaciēdi
Nam cor ipſius conteri dicitur
cum affectus peccati ſecunduȝ
omnem ſui partem in eo tota
liter conſtringitur. ⁊ cum pec
cator ipſe perfecte a peccato
ſuo reſilit. Et quia talis reſiliti
o dolor quidam eſt. Ideo cont͛
tio per dolorem tanquā per ꝓx
imum genus diffinitur ſiue de
ſcribitur Addit͛ āt voluntarie

Quid ſit contritio.
Expoſitio definitionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

aſſumptus tāq̄ȝ differentia ab
alijs doloribus non aſſumptus
voluntarie Et additur pro pec
catis tanq̄ȝ materia ſpecificans
Additur cum propoſito confitē
di & ſatiſfaciendi ad oſtenden
dum ꝙ ſit pars peītentie ſacra
mentalis. Sed ſecundum ſan
ctum thomam quarto ſententi
arum diſtinctione decimaquar
ta queſtione ſecūda tria ſūt cō
ſideranda. primo quid conteīt
Secundo cum quo conteritur.
Tercio quare cōteritur.
Circa pⁱmū nota ꝙ duo conteri
debēt ſciliȝ cor ꝛ culpa. primo
debet conteri cor. qđ ad litterā
in vera contritiōe teritur prem
nia anguſtia ꝛ dolore ꝛ indig
natione quam cōtra peccata ſu
a concipit. vnde iohelis ſecūdo
dicitur Scindite corda veſtra
Secundo cōteri debent culpe. q̄
quidem dolore illo cōteruntur
id eſt ſimul & totaliter terunt
Vnde pˢ Effundite coram illo
corda veſtra Et ieremias treno
rum ſecundo Effundite ſicut a
quā cor veſtrū. Et ieremie q̄r
to Laua a malitia cor tuum
Circa ſecūdum ſunt duo q̄bus
cor cōteritur ſcȝ ſpes diuina & ti
mor dei. que ſūt quaſi due mole
Prima mola ſcȝ diuie ſpei eſt
inferior eleuās ſēſū ad ſpeȝ ve
nie veniēs ex cōſideratiōe miſei
cordie dei ne mens a pcc̄is ob
ruta deſpēt. vñ yſa. xl. ſcptū ē

No pulcerrimam allegoriam ſeu comparationem Mole.

Qui ābulauit ī tñbris ſcȝ pec
catoruȝ ꝛ nō eſt ei lumē ſpēt in
nomine domini & innitatˢ ſuper
deū ſuuȝ Et yſa. xlv. aīe pecca
tria dicatˢ Tolle molā ſcȝ ſpē ꝛ
mole faīnā Scđa mola tīoris
dei ē ſupior deprīmēs. quo aīma
timet penā ex cōſideratiōe diue
iuſtitie rcolēs qđ aplūs ad he
bre. x. ait Quā horrēduȝ ē inci
dere in manꝰ dei viuentis. Hee
due mole ſignate ſūt apoc̄. x.
vbi poniˢ Et āgelꝰ poſuit pedē
dextrū ſuper mare ꝛ ſiniſtrū ſu
per terrā Quid ꝑ angelum niſi
angelica contritiōis grā a deo ꝑ
āgelū miſſa. qui pedē ꝓuidētie
ſeu benignitatis dei ponit ſuꝑ
mare mētis amaricate ne de iuſti
tia di deſpet Et ſiniſtꝝ ſuꝑ t'rā
mundialis ꝛ criminoſe mentis
ne de di miſericordia dei ꝑſūat
Ideo propheta ī pſalmo Spe
ra in domino hoc eſt ne deſperes
& fac bonitatem. hoc eſt de di
uina miſericordia non nimis ꝑ
ſumas. horum eniȝ duorum al
terum ſine altero ad ruinam nō
ad ſalutem eſt In figura cuius
dictum eſt moyſi deuterono
mij viceſimo quarto Ne acapi
as loco pignoris inferioreȝ aut
ſuperiorem molam. ſed vtrāq̄ꝫ
vel nullam. quia nec ſperandū
eſt ſine dei timore. nec timendū
ē ſine diuina miſericordia. Nā
cayn & iudas molēt es ſola mo
la timoīs iterierūt. q̄s alij plēs

Allegoria

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſequũtur Sceleſtiſſimi quoqꝫ
peccatores continue in ſceleib?
exiſtentes ſola mola diuie mi
ſericordie molentes etiam pere
ũt. Ideo apoca. decimoquarto
dicitur ꝙ angelus per mediuz
celi volans clamabat alta voce
Timete deum. ¶ Circa terciuz
duo ſunt propter que mens hu
mana conteritur Primum q̃
a anima ē delicata & decora ad
dei imaginem facta. ꝑpterea a
it illi domin? cãticorum quarto
Tota pulcra es amica mea. &
macula non eſt in te ſcilicet ex
natura a me formata. ſed ex
malitia a te patrata maculã cõ
traxiſti. ¶ Sc'dm ē qꝛ anima
contritioni nõ aſſueta ſit in pec
catis putrefacta & peccatum a
nimã indurat ſicut morbus car
nem. vnde Job decimoquarto
capitulo dicit Indurabitur cor
ei? q̃ſi lapis. ideo dicit gre. Cõ
tritio apoſtema pũgit. cõfeſſio
aperit. ſatiſfactio emplaſtrum
ponit. & ex hijs tribus patet
p'mũ p'ncipale ¶

¶ Circa ſecundum principa
le ſcez circa qualitatem contritio
nis tria cõſideranda ſunt. ſcili
perfectionem. facilitatem. &
difficultatem. ¶ Circa primũ
ponunt doctores differentiam
inter contritionez & attritionē
Attritio Attritio naſcitur ex timore pe
ne & eſt quando quis dolet de
peccatis aliquibus. non autem
de omnibus. ſed tantũ de mag
nis ſicut de homicidio. proditio
ne. incendijs. blaſphemijs. per
iurijs. vſuris manifeſtis rapis
adulterijs. ſacrilegijs. ſtupris
& ſimilibus. De paruis autez
culpis licet mortalib⁹ non mul
tum curat. nec de ipſis multuz
dolet Sicut de venditione ter
mini & acquiſitis per illuz. de
frequentatione mundanorum
iuramentorum. de menſuris.
de ponderibus falſis. de acquiſi
tis per ludum. ꝙ non audient
tempore debito miſſas. ꝙ nõ ce
lebrauit feſta ꝛ pluribus alijs
ſimilib? Similiter & mulieres
non multum dolent de ſuperflu
is veſtibus precioſis. curioſis
vanis. de capillorũz intorturis
laſciuis & alijs ſimilibus. ¶
¶ Contritio autem naſcitur ex
conſideratione diuine offenſe.
& eſt quando aliquis dolet de
peccatis omnib?. magnis. par
uis mortalibus & venialibus
Ita ꝙ dolz fregiſſe diuina pre
cepta. dolet peccaſſe in ſeptem
peccatis mortalibus. in quinqꝫ
ſenſibus corporis. & vmuerſa
liter de omnibus peccatis que
poſſunt committi corde. ore. &
opere. & de bonis omiſſis. Et
iſta eſt a gratia diuina proce
dens. & de hac loquitur ꝑphe
ta in pſalmo Sacrificium deo
ſpiritus contribulat?. ꝛ cetera
Que omnia exẽplo patẽ pñt.

Contritio dolet de oibus peccatis,

Origo Contritionis.

Comparo.

Nam ſint duo monticuli vnus
ex collectione lapidum · alius
ex collectione puluerum lapi
dum · tangatur vterqꝫ baculo
primus faciet rumorem · ſecun
dus non · Quare autem hoc ſit
ratio eſt quia p̄mꝰ monticulus
eſt de lapidibus tritis · ſecūdꝰ
vero de lapidibus contritis · ſic
cor tritum & non contritū mur
murat · recalcitrat · eſt iobediēs
penitentijs confeſſoris ſui Cor
vero contritum nullum rumorē
facit · ſed ſe iugo penitentie ſub
icit

Quomodo facilis ſit Contritio?

Circa ſecundum ſcilicet faci
litatē magna eſt facilitas ex
parte noſtra ad habendum cō
tricionem · Nam vt habetur ex
tra de remiſſionibus capitulo p̄
mo Vnunquodqꝫ per quaſcū
qꝫ cauſas naſcitur per eaſdē diſ
ſoluitur · Cum autem peccatuꝫ
per voluntatis actum ſufficien
ter poteſt naſci · ſufficienter au
tem per volūtatis actū ſcilicet
per diſplicentiaꝫ & dolorē quā
tum eſt ex parte noſtra poteſt
tolli Et cuꝫ habere dolorem ſē
per ſit in hominis poteſtate · nō
autem habere dolorem ſenſibi
lem Jdeo deus nō requirit do
loreꝫ ſēſibilem de cōtritionis ne
ceſſitate · licet ſit ad eius perfe
ctionem ſecundum ſāctum tho
mam ⁊ alios doctores · facilis
eſt ergo cōtritio ex parte noſt̄
quia a volūtate ꝓcedit que eſt
libera Nā ecā · xv · dicitur De
us ab inicio conſtituit homineꝫ
⁊ reliquit illum in manu cōſilij
ſui ·

Circa tercium ſcilicet circa
difficultatem Licet enim in lib
tate volūtatis ⁊ rationis electio
cōt cōis cōſiſtat · ex altēa tamē
ꝑte difficillimū ē habere veram
contritionem Nam ſecūdum ſā
ctum thomam in quarto diſti
ctione · xvi · ar · ij · Dolor iḡꝫ tū
eſt diſplicentia rationis in vera
contritione menſuratur ſecundꝰ
quātitatē caritatis que tāta eē
debet vt ſuꝑ ōnia deū etiā ſupra
ſeipſum diligat · hoc āt ſit cuꝫ
pro nullo cōmodo vel incōmo
do deuꝫ offendere velit · & hoc
intelligendum eſt de diſplicen
tia rationis · vnde debet peccatuꝫ
diſplicēre rōi in tātū ꝙ nullo pa
cto nl̄lo cōmodo ł icōmodo ve
lit conſēſiſſe vł etiā conſētire in
ipſum · qm̄ volūtas que ex aliq̄
cā conſentit in culpam iuſta mi
nime eſſe pōt Verumptamē ſic
necē nō eſt habētem caritatem
velle mori ꝓ criſto · ſed in caſu
in quo oporteret ipſū amittere
caritatē per corporeaꝫ vitā · tūc
tenetur magis mori ꝓ criſto q̄ꝫ
amittere caritatem · ſic in ꝓpoſi
to intelligendū eſt ſecūdū eum
Ex hijs dc̄is ſcī thome infero iſ
tam conclusionem · ꝙ ille qui
conteritur principaliter propter
timorem inferni nō ꝓpt̄ amorē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dei nō eſt in ſtatu ſalutis. quia
non dolet amore dei. ſed amore
ſui. vnde ſi ceſſaret dampnatio
ceſſaret contritio. Unde licet ad
cōtritionem concurrere debeat
timor humilians. prius tamē
concurrere debet amor inflam
mans. Et in hoc apparet diffi
cultas contritionis. quia diffi
cile eſt habere tantam caritatē
quantaʒ eſt neceſſe habere. Et
hoc ſatis eſt de ſecūdo principa
li.

Circa tercium principale ſcili
cet circa quantitatem contritio
nis. Tres nēpe ſunt gradus con
tritionis. Eſt enim cōtritio ſuf
ficiens. eminens. et exuberans.
1. Contritio ſufficiēs eſt qua do
let quis de omnibꝰ peccatis ſu
is ſecundum diſplicentiam rati
2 onis. Contritio autem eminēs
non ſolum eſt diſplicentia rati
onis & voluntatis. ſed etiā paſ
ſio affectionis in ſenſualitatē
reſultans. Talis auteʒ dolor ſe
cundum ſanctum thomam in
quarto diſtinctione. xvi. nō
eſt neceſſarius nec in poteſtate
humana et nō ſequitur amoreʒ
ſed affectionem. Igitur ꝙ ho
mo magis doleat de peccatis ſu
is q̄ʒ de amiſſiōe vel totiꝰ ſubſtā
tie. vel ꝓprie vite. hoc quidē eſ
ſet ꝑfectionis et cōgruū. nō āt
obligationis et neceſſarium.
Hanc habuit dauid cuʒ dixit
Fuerunt michi lacrime mee pa
nes die ac nocte. et cetera. Cō 3.
tritio vero exuberans vocatur
quando tantuʒ augetur diſpli
centia rationis & dolor ſenſiti
uꝰ & affectionis ꝙ in preſen
ti vita remittitur omnis pēa q̄
debetur pro culpa que paucis
conceſſa eſt. & quando concedi
tur eſt magnū donum. De hac
dicit ieronimus. Lacrima extin
guit infernalem ignem. quem
non tota aq̄ occeani extingue
ret. Et beatus bernardus. O hu
milis lacrima. tuum eſt regnū
tua eſt potentia. Ante cōſpectū
iudicis non vereris accedere. ſo
la ſi intraueris quidquid petie
ris obtinebꝫ. Accuſātibꝰ ſiletiū
pōis. de ore pncipis ſnāʒ rapis.
Quid plura? Uincis inuincibi
lem. hec ille. Hanc contritionē
exuberātē habuit ipſa beata ma
ria magdalena quādo ei dictū
fuit luce quinto capitulo. Re
mittūtur tibi peccata tua. et ce
tera. Et in hijs gradibus mani
feſte apparet quantitas contri
tionis. Et hoc ſatis eſt de tercio
principali. Dicamus ergo deo
omnipotenti. Michi quoqꝫ ob
ſecro vt benedicas id eſt cōtri
tionem cōcedas. Amen

Dominica tercia q̄dragesie. ſermo de cōfeſſione

Omnis immūdicia nō no
mietur in vobꝫ. Ad ephe.

quũto· Veri declaraui ꝙ per ve
ram cõtritionem deus immedia
te peccata dimittit· & ꝙ vlt̃ cõ
tritionez in habentibus proſpe
ritatem & ſanitatem neceſſaria
erat confeſſio· nõ quidez ad im
petrationem venie ſed ad oſtẽ
ſionem penitentie Hodie reuer
tendo· vnde· ¶ A
ſecundo probo ex dictis docto
rum cõfeſſionem eſſe neceſſariã
Nam vt habetur extra de peni
tentiis & remiſſionibus· Eccle
ſia primo hec precipit dicens·
Omis vtriuſqꝫ ſexus fidel' poſtq̃ꝫ
ad annos diſcretionis venerit
tenetur ſemel in anno proprio
ſacerdoti confiteri peccata ſua ⁊
eucbariſtiam ſumere ſaltem in
paſcate Idem dicit ambroſius
in libro de paradiſo ⁊ ponitur
ĩ decretis de peñitentia diſtincti
one prima capitulo Si cui ĩfra
vbi dicitur Non poteſt a pecca
to iuſtificari quiſq̃ꝫ niſi fuerit ã
te peccatum cõfeſſus Et ieroni
mꝰ ſupra exo· Et allegatur de
pe· di· pͥma · ca· vbi ſupra dicit
Venit inqͭt aaron, & omnes pꝛ̃ſ
biteri de iſrahel manducare pa
nez cum ſocero moyſi in cõſpe
ctu domini Omnia ergo que fa
ciũt ſãcti in cõſpectu domini fa
ciũt· peccatores aũt a cõſpectu
dei fugiũt· Deniqꝫ ſcꝛ̃ptuz ẽ ꝙ
adam poſtquaꝫ peccauit fugit
a cõſpectu dei ⁊ interrogatus
reſpondit Audiui inquit vocez
tuam ⁊ abſcondi me· quia nu
dus eraz· Sed ⁊ cayn de fratri
cidio condempnatus a deo Ex
ijt inquit a facie dñi ⁊ habitauit
in terra nayın Exijt ergo a fa
cie dei· quia indignus erat ſuo
cõſpectu· ſancti autem mandu
cant ⁊ bibũt in conſpectu dei ⁊
omnia que agunt in conſpectu
dei ſunt Ex hijs dictis ieroni
mi habetur ꝙ quidquid agunt
ſancti id eſt ſacerdotes in cõſpe
ctu dñi ẽ· qꝛ tradita ẽ ipſiſ pote
ſtas ſoluendi atqꝫ ligandi· vt
dicit magiſter in quarto diſti
ctione· viij · Vnde ambroſius
in libro de paradiſo· & ponitur
de penitentia di· pͥma ca· vbi ſu
pra dicit· Verbum dei dimittit
peccata· ſacerdos eſt iudex· ſacẽ
dos quidem officium ſuum ex
hibet & nullius poteſtatis iura
exercꝫ Et paulo poſt Dominꝰ
par ius ⁊ ſoluendi eſſe voluit ⁊
ligandi· & vtrumqꝫ pari condi
tione permiſit· ergo qui ſoluẽ
di ius nõ habet nec ligãdi· Et
infert· Ius enim hoc ſolis pmiſ
ſuz eſt ſacerdotibꝰ· hec ille Cõ
feſſio ergo neceſſaria eſt preter
contritionem vt doctoribꝰ pla
cet Ad hanc nos hortatur apo
ſtolꝰ ĩ themate allegato dicẽs
Omnis immũditia nõ nomineſ
in vobis Tunc enim fiet hoc cũ
per veram cõtritionem & cõfeſ
ſionem fuerimus purgati a pec
cato Et ſic confitẽdo aperiemus

Peccata ee per pro: priam Confeſſionem detegenda

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

os ꝛ loquemur coram ſacerdote
que muti tacuimus longo tem
pore & tunc mirabuntur turbe
demonum dicentes · Ecce q̄ꝫ ꝛ
to perdidimus illud quod lon
go tempore acquiſiuim? Quia
in euāgelio ſcribitur · Locut?
eſt mutus id eſt peccator · qui
diu abſcondit peccata ſua · ex
qua taciturnitate dicitur mut?
& admirate ſunt turbe ſcilicet
demonum · Hic hiſtorias euā
gelij & epiſtole ſi placet

Circa hanc confeſſionem tri
a notabimus

Primo confeſſionis prepa
rationem ·

Secundo cōfeſſionis diſcre
tionem

Tercio confeſſionis integri
tatem ·

Circa primuꝫ
principale ponit yſaias triceſi
mo octauo modum quo hom
nes ſe preparare debent ad con
feſſionem faciendam hijs verb
Recogitabo tibi oēs ānos me
os in amaritudine aīe mee Ex
quibus verbis triplex prepa
ratio veri penitentis inſinuatur

Prepa ratio triplex

Prima eſt recogitationis
cum dicit · recogitabo Se
cunda eſt recordationis · cum
dicit · tibi ōnes annos meos
Tercia eſt amaricationis · cum
dicit · i amaritudine anime me
e Prima quidē eſt recogitati
onis id eſt iterū ꝛ iterū cogita
bo · cōtra multos iſenſatos qui
ad confeſſionem inpmeditate
accedūt · ꝛ de peccatis ſuis nul
lam ſollertiam atq; r̄cogitatio
nem faciunt · cuꝫ tamen in veri
tate conſtet iſta maiora eſſe ne
gocia quibuſcunq; alijs que in
hac vita habere poſſint Sunt e
nim tanto examine digna q̄ ꝑ
eis dei filius paſſus eſt · vt atte
ſtatur auguſtinus ſuper illud
ad thimotheum p̄mo capitulo
Venit criſtus in hūc mundum
peccatores ſaluos facere · Nulla
cauſa fuit veniendi criſto domi
no niſi peccatoēs ſaluos facere ·
Tolle morbos · tolle vulnera ·
& nulla erit medicine cauſa Et
pro iſtis examinandis iterum
veniet ad iudicium cum ſena
toribus terre vt dicitur per ma
theuꝫ viceſimoquinto capitulo
vbi dicitur Cum venerit filius
hominis in ſede maieſtatis ſue
congregabuntur ante eum om
nes gentes · ꝛ diſceptabit cum
eis eorum peccata O inſenſata
hominum cura · que ſecularibꝰ
negocijs occupata de anima
propria obliuiſcitur · Duo nā
q; recogitanda ſunt a vero pe
nitente Primum beneficia re
cepta Scd̄m ē mala cōmiſſa
Prīo q̄dē recogitāda ſūt ōnia
bñficia ſcꝫ bñficiū creatiōis gu
bnatiōis · r̄deptionis · ꝛ reconſi
liationis · Iterū debꝫ cogitaē ō
nia bñficia ꝑticularia ſecūdum

Duo recogitanda a peccatore

Beneficia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

diuerſos ſtatus & cōditiones
Naturale quidem eſt ꝙ recogi
tatio boni ducat in amorem dā
tis & in cognitionē luminis ve
ri Hoc figuratū eſt leuitici ſex
to. vbi p̄cepit dominus Ignis
in altari meo ſēp ardebit quē
nutriet ſacerdos ſubiciens maē
ligna per ſingulos dies Quid
per ignem niſi ardens dilectio
dei ſignificatur. Altare quidē
quaſi alta res altitudinem hūa
ni cordis aperte ſignificat. in il
lo ſemper ardere debet ignis di
uini amoris quem ſacerdos id ē
rationalis intellectus conſeruat
ꝛ fouet. & ligna bn̄ficioꝝ recep
toꝝ p ſinglos dies recogitādo
cotidie magis i amoē diuio fer
ueſcit Scdo recogitāda ſūt ma
la cōmiſſa & bona omiſſa Inq̄ꝝ
cogitationib⁹ non diu immorā
dum eſt ſed curſim percurren
da ſunt ne mentē labe inficiāt
Nam prouerbiorum decimoter
cio ſcriptū ē. Qui tetigerit pi
cem ſcilicet per tactum cogita
tionis morose coinquinabitur
ab ea Talis namq̄ recogitati
o peccatorum facit venie in odi
um mundanarum rerum ꝛ dete
ſtationem vite p̄terite Vnde ie
remie ſecundo dicitur. Vide vi
as tuas ꝛ ſcito quid feceris ſci
licet o curſor qui tā impmedi
tate curris ad confeſſionem
Secunda p̄paratio eſt recorda
tionis in omnes annos que qui

dem in ſe difficilis eſt cum me
moria labilis ſit & cito prete
ritorum obliuiſcatur maxime
in illis qui diu i peccato permā
ſerunt Sed nota ſeptē bre
ues cogitationes quibus recor
dari poterit homo omnium ſuo
rum peccatorū que commiſerit.
Primo cogitet vitam ſuam
ſecundū diuerſas etates ſcili
cet pueritie. adoleſcentie. iuuē
tutis. virilis. & ſenectutis. &
i hijs ſcilicet diſcurrat peccata
que committuntur in pueritia
ꝛ alijs etatibus nominatis
Secundo cogitet diuerſos ſta
tus ſcilicet virginalem. vidua
lem. ꝛ matrimonialem ꝛ cum
hijs omnia peccata que cōmitti
poſſint in hijs ſtatibus Ter
cio cogitet diuerſas fortunas
ſcilicet proſperitatis & aduer
ſitatis. ſanitatis ꝛ egritudinis
diuitiarum & paupertatis. ſi
equo animo iſta tolerauit.
aut quomodo i iſtis ſe refrena
uit Quarto cogitet diuerſa
officia que plerumq̄ exercuit
puta ſi fuit poteſtas. capitane⁹
cancellarius ꝛ quomodo artem
ſuam fecit id eſt iuſte vel iniu
ſte Quinto cogitet diuerſa
loca in quibꝰ fuit. quid egit in
ciuitate. in rure. in domo. i pla
tea. in vias. in eccleſiis. ꝛ ſimi
libus locis. Sexto cogitet
diuerſas ſocietates cum quibꝰ
cōuerſatus eſt & que pccā per

ipſos commiſit de die de nocte
⁊ ſimilia Sextio cogitet diuer
ſum modū peccādi ſcilicet aut
contra fidem aut cōtra precepta
diuina aut in peccatis mortali
bꝰ ⁊ ſic de ſingulis Ex cōſidera
tione horum vniuerſaliū facilli
me deuenietur in recordationē
omnium peccatorum Quoniā
ſecundum ariſtotelē Ex cogni
tione vniuerſalium venimus in
cognitionem ꝑticulariū · Et po
teſt poni exemplum auicēne de
homine veniēte a lōge quem ꝑ
mo cognoſcimꝰ ꝙ ſit ens · ſecū
do ꝙ ſit ſubſtantia · tercio ꝙ ſit
animal · quarto ꝙ eſt hō · vltio
ꝙ eſt hic homo Ita etiam con
ſiderando · verbi gratia ſtatum
matrimonialē in vniuerſali ve
nit cōſequenter in particulaī in
cognitionem peccatorū que in
matrimonio cōmitti poſſūt Jde
o ecā · xiij · dicitur Tempꝰ col
ligendi lapides · & tempus di
ſpergendi · tempoē tocius āni
peccata diſperguntur ſȝ tēpoē
cōfeſſionis peccata colligūtur ·
faciendo recordationem in om
nes annos ſuos Tercia pre
paratio eſt amaricationis ſine q̄
precedente vana eſt cōfeſſio · ad
quam amaricationem ieremias
tercio hortatur dicens Statue
tibi ſpeculum · pone tibi amari
tudines · dirige cor tuum in vi
am rectam Hāc amaritudinē
ſētiebat dauid cum ait Rugi

ebam a gemitu cordis mei · Et
nota ſecūdum ſanctū thomā
i ſuis quodlibetis · ⁊ in quarto
ſūmarum ꝙ debet eſſe tātꝰ dolor
peccatoris vt diſponāt de cete
ro prius velle mori ſi eſſȝ neceſ
ſe q̄ȝ aſſentire peccato mōrli · cu
ius ratio eſt quia magis amaē
debemꝰ deū q̄ȝ nos · ⁊ ideo debēꝰ
potius velle deſerere corpus no
ſtrum q̄ȝ ipſū deū · immo dico
ꝙ ſi nō eſt tāta amaritudo pec
cati quāta fuit delectatio ꝙ ibi
nō eſt vera contritio · nec per cō
ſequēs cōfeſſio Huius exēplū
habemus de ſuſanna que potiꝰ
volebat mori q̄ȝ relinquē legē
dei Et hec vocatur preparatio a
maricationis vera · Et ſic patet
primum pricipale

Circa ſecundum pricipale
ponit pꝰ ꝙ homo magnā debet
habere diſcretionem in cōfeſſio
ne dū dicit Cogitatio hominis
cōfitebitꝰ tibi · Nam in hoc ꝙ di
cit hominis diſcretionē indicat
Nam hō eſt animal diſcretum
& rationale · ideo in cōfeſſione
diſcretus eſſe debet

Triplex nāq̄ȝ diſcretio neceſſa
ria eſt vere penitenti · prima eſt
electionis · ſecūda eſt ſollicita
tionis · tercia eſt modificationis

Prima quidem eſt diſcretio
electionis vt ſciat ſibi eligere
cōpetentem confeſſorem ſecūd
veram cōſcientiam Tria autem
ſūt cōfeſſori neceſſaria vt poſſit

penitentibus prouidere · primũ
eſt ſcientia · ſecundum eſt con
ſcientia · terciuꝫ eſt auctoritas
Aliter non eſt ſine periculo pe
nitẽtis & confeſſoris Primo
eſt ei neceſſaria ſcientia · vt ha
beat claritatem cognitionis · ſi
cut dicit auguſtinus de penitẽ
tia diſtinctione ſexta capitulo
Caueat vbi dicit Caueat ſibi
iudex ſpiritualis vt ſicut nõ cõ
miſit crimen nequitie · ita non
careat munere ſcientie Oportet
enim ꝙ ſciat quid iudicaꝛe debe
at · Judiciaria nanqꝫ poteſtas
hoc expoſtulat vt quod iudi
care debet diſcernat · hec ille ·
Sicut enim in lege domini of
ficium ſacerdotis erat iudicaꝛe de
lepra & differentijs eius · ita
vnuſquiſqꝫ leproſus mũdꝰ iu
dicabitur iudicio ſacerdotis · vt
dicitur leuitici tricesimo ſecũdo
capitulo · Et poñ de penitentia
diſtinctione ſexta · Hic ſacer
dos euangelicus iudicare debet
de lepra ſpirituali ſcilꝫ de pec
catis ⁊ differentijs peccatoruꝫ
Sacerdos enim ſine ſcientia
eſt ſicut ductor cecus in vi
a · Vnde dicitur mathei decimo
quinto Si cecus ceco ducatum
preſtet ambo in foueam cadũt ·
ſcꝫ ſi ſacerdos ignarus confiten
teꝫ ignarũ audiat ambo in iſer
nũ vadunt · vñ paralipomenon
xix · Iozaphat ioſophat iudici
bꝰ ait Videte quid faciatis · nõ

enim hominis exercetis iudiciũ
ſꝫ dei · quia quidqd iudicaueritis
in vos redũdabit · ſit tiṁor dei vo
biſcũ Nõ eſt ars maioris pꝛicu
li ad docẽdũ ſicut eſt ars confi
tendi · vnde gregꝰ · Quis enim
cogitationuꝫ vulnera acutiora
eſſe neſciat vulneribꝰ viſcerꝫ ·
& tamen ſepe qui precepta ſpi
ritualia non nouerunt cordis
ſe medicos profiteri non metu
unt · duꝫ qꝫ vim pigmentoruꝫ
ſeu confectionum vires neſci
unt · videri medici cordis non e
rubeſcunt · hec ille · Confeſſor e
nim quociẽs ſe ad audiẽdas cõ
feſſiões ponit totiens ſe offert
ad reſpondenduꝫ de quolibet ·
& interdum de caſibus inopia
tis & alias non auditis · qui ta
men ſi foret in locis publicis nõ
auderet reſpõdere · & ſic non r
cte conſulendo cadit in foueam
cum confitente · vnde confeſſor
debet habere competentem ſciẽ
tiam · vt ponit magiſter in qr
di · xv · vbi dicit · Sed curetis
quiſque ſacerdoteꝫ querere qui
ſciat ligare & ſoluere · talem
enim eſſe oportet qui aliorum
crimina iudicat · Nam ſecundũ
doctores omnes · Dare ſoluere
& ligare eſt penitenti oſtende
re que requiruntur ad abſolu
tionem a peccato & ligare cuꝫ
penitentia competenti · vnde cõ
feſſor debet hr̃e talem ſciãꝫ vt
ſciat ꝙ ptinẽt ad diſpẽſatiões

abſolutiões ⁊ rſtitutiões rei il
licite acq̄ſite ad bella principū ·
ad gabellas · ad earum exactio
nes · ⁊ intelligat contract9 mer
catorum vtrum ſint liciti vel illi
citi Et per hoc ſciat vtrum pro
hibere debeat confitentem a com
munione · vel ſuſpendere · Et ſi
tenetur ad reſtitutionem ⁊ cui
⁊ quomodo contra quoſdam q̄
querūt confeſſores ignaros vt
de eterna dampnatione optine
ant forū melius · Contra quos
dicit auguſtinus · & allegatur
a magiſtro ſententiarum libro
quarto di · xv · Et ponit̄ de pei
tentia di · vi · ca · Quam penitet
vbi dicitur · Qui vult confiteri
peccata vt inueniat gratiam q̄
rat ſacerdotez qui ſciat ligare ⁊
ſoluere neſi cum negligens cir
ca ſe extiterit · negligatur ab il
lo qui eum miſericordit̄ mon;
⁊ petit ne ābo i foueā cadāt · hec
ille Secundo ſacer dos debet
habere conſcientiaz id eſt vitaz
bonam · vnde beatus bernar
dus ſic loquitur Tu frater cui
nōduz firma eſt caritas · ſed ad
eo tenera ⁊ harundinea vt om
ni flatu cedat · qua frōte alieā
vulnera curare aut ambis · aut
acquieſcis Noli eē nimis iuſt9
ſuffiiat tibi diligere proximum
tuū ſicut te ipſuz · hec ille Djs
verbis appaēt q̄ ſacerdos deb;
eſſe talis vt ab alijs reprehēdi
non poſſit · Sed aliquis di
ceret · ſi non ſunt confeſſores iu
ſti cui ergo cōfitebor ? Ad hoc
reſpondz auguſtinus de penitē
tia diſtinctione ſexta · Qui er
go omnino confitetur meliori
q̄z poteſt confiteatur · Tercio
ſacerdos debet habere auctorita
tem qua poſſit penitentes abſol
uere · Que auctoritas habetur
a proprio ſacerdote · vt habetur
de penitentia diſtinctiōe ſexta
capitulo placuit Proprius au
tem ſacerdos eſt papa ⁊ legat9
a latere · epiſcopus dioceſan9 ·
ſacerdos perrochialis · fratres
predicatores · & fratres mino
res · qui libere audire poſſūt cō
feſſiones ex priuilegio benedi
cti vndecimi · Et cōfirmat iohā
nes andree libro ſexto capitu
lo Si epiſcop9 Et ſua extraua
gante queſtione · xxij · Que
incipit Vas electionis Puto e
tiam q̄ alij mēdicantes habeāt
p̄uilegia mihi ignota q̄ hic nō
adduco Nota tamen q̄ ſunt
plures caſus in quibus propri
us ſacerdos auctoritate caēt ſci
licet excommunicatio · ſuſpenſi
o · hereſis · dampnatio ⁊ ſimilia
Secunda diſcretio quā ho
mo debet habere eſt ſollicitudo
ſcilicet preuentio temporis āte
q̄dragesimam vel in principio ·
Quoniā ſcribit̄ pūer · viij · Ju
ſtus in principio accuſator eſt
ſui Et p̄s Preoccupem9 faciem
eius in cōfeſſione · Stulti nāq;

Proprius Sacerdos quis.

laborem totius quadrageſime
pdūt ꝓpt̄ negligentiā vni9 bo
re in qua poſſet cōſiteri · plus e
nim valet vnum ieiuniū in grā
q̄ȝ mille in culpa · ſi aūt ſecūdū
quoſdaȝ hoc poſſet fieri ꝑ cōtriti
onē · dico ꝙ ſecurius fit per cō
feſſionem Qui auteȝ prolōgāt
vſqȝ ad finē quadrageſime ſūt
quaſi hij qui lauāt manus non
in pricipio ſed in fine menſe ⁋
⁋ Tercia eſt diſcretio modifica
tionis · hoc eſt habere modū di
ſcretum dicendi peccata ſua ·
Sunt enim quedam peccata ḡ
uia · quedam grauiſſima · que
dam leuia · & iſta peccata pro
nunciāda ſunt ordine quodaȝ ·
vt leuia leuit̄ proferantur · &
grauia cum dolore dicantur · cō
tra illos qui fabuloſā faciunt cō
feſſionem et quando maximum
ſcelus cōmiſerunt ſubrident cuȝ
ꝓferunt. ⁋ ⁋ D ⁋

⁋ Circa tercium pricipale ſcili
cet circa integritateȝ cōfeſſiōis
dicit pſalmiſta · Cōfitebor tibi
Nam confiteri eſt ſimul omni
a fateri · Triplex nāqȝ defect9
committitur in cōfeſſione ex q̄
bus cōfeſſio n̄ ē integra ⁋ Pri
mus eſt malitie · ⁋ Secūdus
circumſtātie ⁋ Tercius negli
gētie ⁋ Prim9 q̄ðe defect9 ē ma
litie · cū ſcȝ hō malicioſe aut ex
verecūdia aliquod pccm̄ mōr
le ſciēter celat · cōtrā q̄s dicit̄ oze
e decimo tercio Abſcōditū eſt

peccatum eius · dolores ꝑturien
tis venient ei · ipſū retorquēte
cōſciencia ſua · Et ſicut beda te
ſtatur · Quid prodeſt ſi tota ci
uitas cuſtodiatur & vnum fo
ramen per quod hoſtes intrēt r̄
linquatur ⁊ Ferrum quideȝ q̄ȝ
diu in vulnere eſt non proſūt
vngenta ⁊ Quid enī eſt pecca
tum celare niſi ignē in ſinu por
tare ⁊ hec ille Sed ſicut in pro
uerbijs ſcriptū eſt Qui abſcō
dit ſcelera ſua non diriget · q̄
autem confeſſus fuerit & reliq̄
rit ea miſericordiam conſeque
tur Et auguſtinus Mira dei bo
nitas veniaȝ non dimidiat · nā
aut totū aut nihil ꝓpiciando do
nat Equideȝ ſumma iniquitas
eſt de eo qui eſt bonus dimidi
am ſperare veniam ⁋ Hic
cadit exemplūȝ de moniali illa
que voluit videre fratrem ſuūȝ
qui erat dampnatus propter
taciturnitatem vnius minimi
peccati Secūd9 defectus eſt
circumſtātie quādo ſcȝ aliqua
grauis circumſtātia peccati nō
dicitur confeſſori Nam ſicut ſo
let fieri ignis non ſolum ex trū
cis arborum ſed etiā ex ramis ·
ſic gehēnali igne cremari po
teſt anima nō ſolum ex pricipa
libus culpis · ſed etiā ex
c̄cumſtātijs Non enim ſufficit
ei qui mille marcas rapuit di
cere · Ego furatus ſum · quia
hoc verificari poſſet ſi duos tm̄

Triplex defectus Confeſ-
ſionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſolidos quis rapuiſſet ſed opor
teret dicere rapui mille marcas
Multas nanq; circumſtantias
tangit aug9 de penitentia diſti
ctione · v · ca · pmo Que cōtinē
tur in hijs verſibus Aggrauat
ordo · loc9 · perſona · ſcientia tē
pūs · Etas · cōditio · numerus ·
mora copia cauſa · Et modus
ī culpa ſtatus altus · lucta pu
ſilla Que omnia ſic intelligi poſ
ſunt · Ordo hoc eſt clericus cōti
nēs vel monial · Loc9 hoc ē ſi ē
ſacer · ſi eſt cōmunis ſicut plate
a Perſona hoc eſt cuius grad9
cuius conditionis exiſtat · Sci
entia hoc eſt ſi ignorāter vel ſci
enter fecit Tempus · hoc eſt ſi ī
quadrageſima · ſi ī ſolempnita
te · ſi tempore interdicti Etas ·
hoc eſt ſi puer · iuuenis · vel an
tiquus · Conditio · hoc eſt ſi no
bilis · ſi pauper · Numerus · hoc
eſt quotiens peccauerit Mora
hoc eſt ſi magno tempore fuit ī
peccato Copia · hoc eſt quātuz
acceperit multum vel paucum
& ſic de ſingulis · Vnde in con
feſſione oportet omnia iſta con
fiteri vt dixi Terci9 defect9
eſt negligētie Ad cui9 ītelligē
tiam queri ſolet · Vtrū qui in cō
feſſione obliuiſcit alicui9 pec
cati ꝛ ad tpˢ recolit teneatur de
neceſſitate illud confiteri · Dico
ad hoc ꝙ tal obliuio aut fuit
ex inſufficientia · aut ex negli
gētia ſi prīo mō tūc dico ꝙ ob

ligatur cōfiteri · ſed nō priori ſa
cerdoti ſed ipſi vel alteri · ſi autē
ex ignorantia que nō poteſt eē
niſi ignorātia affectata vl craſ
ſa Dico ꝙ obligatur priori ſacer
doti · vel ſi alteri oportet nō ſolū
illa peccata confiteri · ſed etiam
omnia alia peccata que priori
ſacerdoti cōfeſſus fuerat Et hoc
ſatis de tercio principali · Confi
teamini ergo vt omnis immū
dicia non nominetur in vob vt
dictum eſt in principio Amen

Feria ſecūda tercie de cōfeſ
ſiōe ꝛ fructibꝯ eius

Vade ꝛ lauare ſepties in
iordane · iiij · reguz · v ·
Heri declaraui ꝙ vltra
contritionem neceſſaria erat cōn
feſſio ſacerdoti ſiēda & per quē
modum fieri habeat · Nunc ho
die videbimus ad quid valeat
auctoritas ſacerdotis in confeſ
ſione · Vtrum ſcilicet dimittat
peccata · an penam eternam ad
quam peccatores obligātur ꝓp
ter ipſorū peccata · Nā vt ponit
magr ſē · in · iiij · di · xviij · Qui
dā imaginati ſūt A
ꝙ ſacerdos ſua auctoritate di
mittat nō quidem culpā cuz ip
ſa remittat per ipſū deuz vt di
ctum eſt ꝑ cōtritionē · ſ3 ſolum
dimittit penā mutādo penā et
nalē in penā tpalem · Q d ꝓbā
tes dāt ſignuz de reſurrectione
Ch · iij ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

lazari quē xp̄s ꝑ ſe interius vi
uificauit · deīn foras exiē iuſſit ·
eūq; adbuc ligatū ſoluē apl'is
p̄cepit · ꝑ quā ſolutionē dat' in
telligi ꝙ ſac̄dotes aliquid ſol
uere habeāt · nō culpā ergo pe
nā; Deinde arguūt ſic Petro
ꝯ ſucceſſoribꝰ ſuis date ſūt cla
ues regni celorū Quecūq; liga
ueritis ſuper terrā erunt ligata
ꝯ in celo · ꝯ quecūq; ſolueritis
ſup terram erūt ſoluta in celo ·
ſed iſta auctoritas non exten
ditur ad r̄miſſionē culpe · ergo
extēdi debet ad dimiſſionē pe
ne · aliť iſta auctoritas fruſtra
data fuiſſet ſacerdotibꝰ · Et in
hac opiniōe puto eē ōnes ꝓdi
otas ꝯ falſe · Nam vt ponit ma
giſter in · iiij · di · xviij · Solus
deus eſt ille qui r̄mittit culpā
ꝯ penam · cuius ratio eſt talis ·
Nam idem eſt iudiciu; de vno
ſacramento quod de aliocirca e
andem rem · ſed per baptiſmu;
deus illuminat animā ſua grati
a · & ſimul & ſemel liberat ea;
a pena eterna · ergo & in ſacra
mento penitentie nō ſolū deus
culpā r̄mittit · ſ; etiam penā et
nale; · Item quicunq; eſt in
gratia debet carere pena eterna
ſed deus dimittens peccata per
contritione; veram ponit homi
nem i gratia · ergo liberat ipſū
a morte eterna · hec ille · Hinc
ſunt autoritotes ſanctorum ·
Nam beatus auguſtinus expo
nens illūd pſalmi Quorū tecta
ſunt peccata dicit Si enim tex
it deus peccata noluit aduerte
re · Et ſi noluit aduertere no
luit animaduertere id eſt puni
re · ſed ignoſcere · Ita ergo a
deo tecta ſunt · vt nō videat id
eſt eternaliter puniat Videre
eni; deū peccata eſt ad pena in
imputare · auertere autem fa
cie; a peccatis hoc eſt ea ad pe
nam non ſeruare · hec ille · Et
beatus ieronimus · Quibus de
us dimittit peccata tegit ne in
iudicio reuelētur · Et caſſiodo
rus Qui gratiam habent alijs ꝑ
iuſtitiam deus imputat · alijs
per miſericordia; non imputat
Ex hijs manifeſte apparet ꝙ
ſolus deus eſt ille qui peccata
dimittit · & a morte eterna libe
rat · vnde ſecūdum magiſtrū ſe
tentiarum in q̈rto vbi ſupra Nō
autem hoc ſacerdotibꝰ conceſſit
quibꝰ contribuit poteſtatem li
gandi ꝯ ſoluendi id eſt oſten
dendi homiēs ligatos vł ſolutos
Vñ ꝯ dominꝰ leproſum p̄us ſa
nitati per ſe reſtituit · deīde ad
ſacerdotes miſit quorum iudicio
oſtenderetur mūdatus · Ita eti
am lazarum iam viuificatu; ob
tulit diſcipulis ſoluendū · q2 ſi
aliquis apud deum ſit ſolutus
non tamen in facie eccleſie ſolu
tus habetur niſi per iudiciū ſa
cerdotis Nec tñ illa auctoritas
eſt fruſtra q2 ſcd̄m magiſtru;

Opinio falſa de remiſſione.

Solus deus remittit culpam & poenam.

Babtiſmi effectus.

vbi ſupra. Ligant quoq; ſacer
dotes dum ſatiſfactionem peni
tentie cõſitentibus imponũt. ſol
uũt cũ de ea aliquid dimittũt.
vel per eam purgãtos ad ſacra
mentorum admittunt commu
nionez. hec ille Omnia autez que
dicta ſunt figuraliter habentur
in epiſtola in qua heliſeus nolu
it imponere manum ſuam ſuper
Naaman leproſum ad curãduz
ipſum quaſi ex ſe nõ habẽs au
ctoritatem mundandi lepram
cuz ſoli deo hoc ipm conueniat.
ſed ordinauit vt lauaret in ior
dane. per quam lotionẽ dabat
intelligere q ſacerdos oſtende
ret tantuz peccatorem abſolu
tum eſſe in conſpectu eccleſie.
De eodem fit mentio in euãge
lio Dic hiſtorias ſi placet Jde
o ſacerdotibꝰ confitendum eſt.
Non quia peccata aut mortem
eternalem capiant a peccatore.
ſed quia ipſi de pẽa aliquid di
mittũt. Circa iſtam confeſſi
onem adhuc tria notabimus.

Primo confeſſionis fructifi
cationem.

Secundo confeſſionis modi
ficationem

Tercio confeſſionis reitera
tionem

Circa primum principale
diligenter notaui in pleriſq; li
bris et maxime in decretis de pe
nitẽtia di. iij. Et inueni q ſacra
confeſſio. xv. fructus ſuauiſſi
mos penitentibꝰ tribuit Nã
primo a morte liberat. Et in hoc
valde differt a confeſſione fori
contentioſi Nam in confeſſione
fori contentioſi cõfitens peccatũ
ſuum occiditur. ſed in cõfeſſio
ne fori ſpiritualis confitens li
beratur a morte. vnde augꝰ ſup
pſ. lxij. Et ponitur de peniten
tia di. iij. dicit Et ſicut corpꝰ vi
uere non poteſt anima abſẽte i
ta niſi deo preſente anima viue
re nõ valet. habet itaq; anima
ſibi deum preſentem per gratiã
que viuens peccatum ſuum con
fitetur. eaz q; vitã que deus ẽ
inhabitat. hec ille. Secũdo 2
deum homini manifeſtat. Nam
longe a peccatoribus ſalus vt
dicit propheta i pſalmo. ergo
prope eſt ſalus confitentibus q
a ſine peccatis ſunt per confeſſi
onem. ſed illud quod eſt prope
manifeſtatur. ergo per confeſſi
onem deus manifeſtatur. Vnde
auguſtinus Si nollem cõfiteri
non abſconderem me tibi. ſed
te michi. Tercio vulnera mẽ 3
tis ſanat. vnde gregorius in pa
ſtorali Vulnera clauſa plus cru
ciant Cum putredo que interius
feruet eicitur. ad ſalutez dolor
aperitur Quarto paradiſum a 4
perit. vñ augꝰ et ponitur de pe.
di. iij. O breue verbũ peccaui
quod portas aperit paradiſi. Exẽ
plũ de latrone in cruce Quin 5
to peccatũ tegit. vñ augꝰ ſuper

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Sub. in Dom. 3. quadrag. in 2. Primi.

Et enim illuc manus tua dedu
cet me & tenebit me dextera tu
a. ¶ Septimo debet eē diſcre
ta eo modo quo dictum eſt
¶ Octauo debet eſſe libens . hoc ē
voluntaria ſcȝ vt nō fiat ratiōe
timoris gehēne . vnde pſ. Timor
ꝛ tremor venerunt ſup me & cō
texerunt me tenebre. ¶ Nono
debet eſſe verecunda quia vt au
guſtinus dicit & ponitur de pe
nitētia diſtinctione tercia. Ve
recundia eſt maxima pars pe
nitentie. ¶ Decimo debet eſſe
integra vt nullum peccatū ſiue
circumſtantiam dimittas . qui
a ſecundum auguſtinum diui
na miſericordia aut omnia aut
nihil donat. ¶ Vndecimo debet
eſſe ſecreta quantum ad confeſ
ſorem & quantum ad confiten
tem. Licet tamen aliquando re
uelare peccatum non tamen ip
ſum peccatorem in caſu quo ex
tali peccato ſequeretur cōtra bo
num ciuitatis . aut cōtra bonum
particulare . ſcȝ qñ immineret
periculum homicidij. ¶ Duode
cimo debet eē lacrimabilis . nō
quidem ſenſualiter quia ſecun
dum ꝙ dictum eſt hoc nō eſt
de neceſſitate . ſed de perfectiōe
ſed ſpiritualiter . vnde pſ Labo
raui in gemitu meo lauabo per
ſingulas noctes lectū meū id
eſt cōſcientiā meā . ꝛ lacrimis
meis ſtratū rigabo id eſt lōga
nimitatem peccatorū in quibus

Confeſſarius et Confitens dent eſſe ſecreti.

Licet interdum reuelare pctm.

quieui rigabo ¶ Tredecimo de
bet eſſe accelerata . hoc ē ꝙ ſubi
to ꝙ es in peccato mortali con
fitearis . quia ſecundū apoſto
lū Stipendia peccati mors eſt
Et mat. Eſtote parati quia ne
ſcitis qua hora dominus veniet
¶ Decimo quarto debet eē for
tis accuſās . hoc eſt ꝙ nullomo
do te excuſes ſub nomine altei
us Hoc fecit adā dum corripe
tur a deo . Socia quam dediſti
mihi ſeduxit me . ita mulieres
faciunt . dicendo fuit vir meꝰ qui
ſic voluit . ego non poſſum con
tra ipſum ꝛ econuerſo. ¶ Deci
mo quīto debȝ parere parata eē
hoc eſt obedire ſacerdoti in ſatiſ
factiōe pnīe . qꝛ ſine ſatiſfacti
ōe nihil valet pñitentia Vnde io
hānes os aureum & allegatur
a magiſtro in quarto diſtincti
ōe decimaſexta dicit Perfecta
penitentia cogit peccatorē om
nia libenter ferre In corde eius
contritio . in ore confeſſio . in o
pere humilitas tota Hec ē fru
ctifera penitentia vt ſicut deū tri
bus modis offendimus . tribꝰ
modis ſatiſfaciamꝰ . hec ille Et
in hijs apparet modificatio con
feſſionis . Et ſic patet ſecundū
principale ¶

¶ Circa tercium principale poſuit
magiſter ſētentiarū in . iiij . di .
xv . ꝙ quāto quis pluribꝰ con
fitetur in ſpe venie turpitudinē
criminis tanto facilius conſeqꝛ veniā.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

remiſſionis. Ipſi enim ſacerdotes plus iam poſſent proficere. plus cōfitentibus parcere. hec ille Ubi nota q magiſter ex hijs verbis nullā poit obligationem ad reiterandum confeſſionem debite factam. tamen cō ſulit. quia quanto in hac vita maiora pondera a ſacerdotibus tāto minora tormenta a demonibus ſuſtinebis. Sunt tamē aliqui caſus qmbus neceſſariū eſt omnino confeſſionem reiterare. Nam duo ſunt ex parte confeſſoris Et duo ex parte cō fitentis. Primus eſt ex parte confeſſois ſi confeſſori deſiat clauis potentie eo q non habet auctoritatem peccatorem ab illo peccato abſoluere. te enim hoc ſciente debes confeſſionem iterare. Secundo ſi confeſſori deſiat clauis ſcientie qa neſcit diſcernere inter lepraȝ ⁊ leprā. te enim hoc ſciente debes confeſſionem iterare. Primum autē ex parte confitentis eſt ſi confitens dimidiauerit confeſſioneȝ vel ſubticuerit aliquod peccatum ſcienter vel negligenter. Secūdum ſi contempſit vel neglexit ſatiſfactionem Iſtis duobus ſtantibus de neceſſitate oportet confeſſionem iterare Sed eſt dubium cū quo ſacerdote habeat reiterare confeſſiōeȝ Dico q cuilibet ſacerdoti pōt iterare confeſſionem. ſed differenter Nam illi priori ſacerdoti ſufficit dicere peccata in genere vel in ſpecie. & ſolum peccata neglecta particularizare. intellige quādo habet claues ſcientie ⁊ potentie. quia ſi non haberet vana eſſet confeſſio. Si autem fit iteratio alteri ſacerdoti. tunc dico q obligaris nō in genere aut in ſpecie confiteri iterum peccata tua. ſed omnia in particulari. Et hoc ſatis eſt de tercio principali. Uade ergo ⁊ lauare ſepties in iordane id eſt reitera confeſſioneȝ ſepties ſi neceſſarium fuerit Rogemus ergo deum. ⁊ cetera

Feria tercia terciae ſermo de fraterna correctiōe.

Redde creditori tuo. qrto regū. iiij. Heri ⁊ nudiuſtercius locuti ſumus de ſacramēto cōfeſſionis. q̄ mediāte pcc̄a relaxātur ⁊ pena dimittitur Hodie cōſiderās q nō ſolū p cōfeſſores pcc̄a redarguūt. ſꝫ etiā p quelibet pximū noſtrū Determinaui loqui de correctione fraterna. adquaȝ quilibet obligatur. vt probat ſanctus thomas ſecunda ſecū de queſtione triceſimotercio articulo tercio in reſponſione talem aſſignans rationem. Quilibet obligatur ad habendum caritatem vt patet p paulum

Caſus qbus oportet confeſſionem reiterare.

No. eiuſdem confeſſionis iterandi modum

apoſtolum ad corinthios .xiij. Caritatem autem non habeã nichil michi ꝓdeſt. Sed correctio ꝓximi pertinet ad caritatē quia elemoſina quedam ſpiritualis eſt vt eadem queſtione articulo ꝑmo dicit. ergo correctio fraterna pertinet ad omnes. Et hoc cõfirmatur .xxiiij. queſtione tercia vbi dicitur Tam ſacerdotes q̃ȝ reliqui fideles omnes ſummã debent habere curã de hijs qui pereunt. quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis. aut ſi incorrigibiles apparent ab eccleſia ſeparentur. hec ibi Poteſt tamen aliquando ꝑtermitti fraterna correctio meritorie et ſine peccato. vt ponit ſanctus thomas vbi ſupra articulo ſecũdo in reſpõſiõe ad tercium argumentum. Et hoc eſt quando ex caritate aliquis correctionem obmittit vt dicit auguſtinus libro ꝑmo de ciuitate dei Si ꝓpterea quiſq; obiurgandis et corripiendis male agētibus parcit. quia oportunius tempus inquiritur. vel eiſdem ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiãtur. vel ad bonam vitam et piam erudiēdos impediant aliquos infirmos et ꝑmant atq; auertant a fide nõ videtur eſſe cupiditatis occaſio ſed conſilium caritatis. hec ille Et ad hoc ꝓpoſitum loquitur beatus auguſtinus ꝑmo libro de

ciuitate dei dũ dicit. ꝙ nõ ſolũ inferiores verum etiam hij qui ſuperiorem vite gradum tenēt ab aliorum reprehenſione ſe abſtinent Sed iſtis cauſis excluſis. quilibet proximum nõ corripiens peccat aut mortaliter. aut venialiter. vt vbi ſupra ponit ſanctus doctor Mortaliter quãdo ſcilicet formidatur vt dicit auguſtinus vbi ſupra iudicium vulgi et carnis cruciatio vel peremptio. dum tamen hec ita dominentur in animo ꝙ fraterne caritati preponãtur. Et hoc videtur contingere quando aliquis ꝑſumit de aliquo delinquē te probabiliter ꝙ poſſet eum a peccato retrahere et tamē propter timorem vel cupiditatem pretermittit. Venialiter autem peccatur quando timor et cupiditas tardiorem faciunt ipſum hominem ad corrigendum delictum fratris Non tamen ita ꝙ ſi conſtaret ꝙ fratrem poſſet a peccato retrahere propter timorē vel cupiditatem hoc non dimitteret quibus in animo ſuo preponit caritatē fraternam Et ideo iſto mane heliſeus in epiſtola dicit cuilibet noſtrum in particulari Redde creditori tuo id ē ſicut obligaris reſtituere pecunias creditori tuo quando mutuo accepiſti. ita obligaris ex caritate reddere proximo tuo debitum caritatis. que oſtenditur in fraterna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

correctione de qua ſit mentio i
euangelio. Dic hiſtorias epi
ſtole & euangelij ſi placet
Circa fraternam correctio
nem tria notabimus.
Primo correctionis obliga
tionem
Secundo correctionis per
fectionem.
Tercio correctionis ordi
nem
Circa primum principale
ponunt ſancti doctores correcti
onem fraternam ita obligare
hominem quod eam ponunt cadere
sub precepto. Unde beatus au
guſtinus in libro de verbis domini
dicit. Si neglexeris corripe
re peior eo factus es qui pecca
uit. ſed hoc non eſſet niſi aliquis
per eius negligentiam aliquod
preceptum frangeret. ergo ca
dit ſub precepto. Et ſanctus
thomas ſecunda ſecunde queſti
one triceſimatertia. articulo ſe
cundo in reſponſione principa
li dicit. quod differentia eſt inter
precepta negatiua & affirma
tiua. quoniam precepta nega
tiua obligant ad ſemper & pro
ſemper. quia omni tempore &
omni hora quis tenetur non oc
cidere. non odire proximum.
nō furari. nō deſiderare rem pxi
mi. nō mechari. nō cōcupiſcere
vxorē proximi. Mādata vero
affirmatiua obligant nō ad ſe
per. & pro ſemper. ſed pro loco
et tempore. quia nō ſemper quis
obligatur adorare deum. hono
rare patrem ſuum. ſed quando
tempus & hora requirunt. ſed
de dilectiōe pximi eſt manda
tum ſecundum quod exponunt ſā
cti doctoēs. Diliges pximum
tuum ſicut te ipſum. et illud bo
num velle proximo quod quis
vult ſibi ſiue ſit bonum ſpūale
aut temporale. Et quod vellet etiam
a proximo remoueri quod vel
let remoueri a ſe ipſo. ſiue ſit
ſpirituale vt peccatum. ſiue tē
porale vt aduerſitates. & infir
mitates corporis. Et ſic obliga
tur quilibet criſtianus ad corre
ctionem proximi inquantum
illa correctio habet remouere
malum & peccatum proximi.
Sed quia eſt affirmatiuum pre
ceptum obligat pro loco & tē
pore. Quia in correctione frat
na ſecundum beatum auguſti
num tria debet attendi. ſcilicet tps.
modus. & pſona. B.
Nam pmo debet attendi tēpus.
ſcilicet quādo pſona eſt corrigibi
lis. et quando nō. cum vna per
ſona melius corrigatur vno tē
pore quam alio. Nam pſone extra
iram melius corripiuntur quam i
ira poſiti. quia ſecundum catho
nem Ira impedit animū ne poſ
ſit cernere verum. Et ſecūdū ari
ſto. Ira eſt acceſſio ſāguinis cir
ca cor. Secundo debet atten
di modus. vt ſcilicet dulciter.

Correctio est de precepto.
Differentia inter precepta affirmativa et negativa.
Tria attenden in Correctione fraterna.
Tempus.
Modus.

& amicabiliter corrigatur non
verbis aſperis aut contumelio
ſis Nam ſecundum poetã Ver
ba ligant homines taurorũ cor
nua funes Et apoſtolus paul⁹
Si preoccupatus fuerit homo
in aliquo delicto vos qui ſpiri
tuales eſtis inſtruite huiuſmo
di in ſpiritu lenitatis Et max
ime fieri debet aĩas qui ſcḋm tul
lium libro de amicitia repreben
dendi ſuũt ⁊ etiam obiurgãdi.
ita tamen ꝙ reprehenſio contu
melia careat. Et ſeneca ad lu cil
luʒ epiſtola.xxvi.dicit. De cõ
muni tecum malo colloquor ⁊
remedia cõmunico Sic itaqꝫ
me audi tanquam mecuʒ loq̃r
in ſecretum meũm te admitto
⁊ te adhibeto mecũ Exigo cla
mo mihi ipſe Numera annos tu
os ⁊ pudebit eadẽ velle que vo
lueras puer. eadeʒ parare Hoc
deniqꝫ tibi ãte diem mortis pſ
ta. moriantur ante te vicia.
dimitte iſtas voluptates tur
bidas magno lauandas. nõ ṽe
ture tantũ ſed preterite nocent
hec ille Tercio debet attendi
persona Quia non quelibet per
ſona eſt reprehendenda. ſed tã
tum quam eſtimas corrigibilẽ
Ideo dicit cyprian⁹. Melius ex
iſtimo errantium imperitiam ſi
lentio ſpernere q̃ʒ loquẽdo mẽ
tis inſaniam prouocare. Unde
ſicut moralis ſeneca cogno
ſcens lucillum diſcipulum ſu
um corrigibilem arguebat de ipſo
epiſtola triceſima Agnoſco lu
cillum meum. incipit que ꝓmi
ſerat exhibere. ſequere illum
impetum animi quo ad optima
q̃qꝫ hõis calcatis popularib⁹ i
bas. non deſidero maiorem me
lioremqꝫ te fieri q̃ʒ moliebaris.
fundamenta tua multum loci
occupauerunt. tantuʒ effice q̃ʒ
tum conatus es. & illa que te
cum in animo tuliſti tracta. ⁊
ſequitur infra. Fac te ipſe feli
cem. facies autem ſi intellexeris
bona eſſe quibus admixta eſt
virtus. & turpia quibus mali
tia coniuncta eſt. hec ille. Cor
rectio ergo fraterna hijs trib⁹
attentis que diximus eſt ſub p̄
cepto ⁊ per cõſequens obligat
hominem quod erat declarãdũ
Et hoc ſatis eſt de primo princi
pali.

Circa ſecundum principale
ſcilicet circa correctionis perfe
ctionem. perfectus & bonus
eſſe debet qui habet alios corri
pere Nam moralis catho dicit.
Turpe eſt doctori cuʒ culpa r̃
darguit ipſuʒ Et ſeneca epiſto
la viceſimaſexta ad lucillũ Tu
me inquis mones iam te enim
tu ipſe monuiſti Et huius
rationeʒ ponit ſanct⁹ thomas
ſecunda ſecunde queſtione tri
ceſimatercia articulo quinto di
cens. ꝙ propter tria offertur i
pedimentum correctioĩ ex parte

Persona.

Corrector debet eſſe ſine vicio

Impedimenta correctionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

hominis iniuſti' ⁊ iperfecti.
Primo quidem quia ex pecca
to precedenti indignus reddit
vt alium corrigat . & preci
pue ſi maius peccatum commi
ſit. non eſt dignus vt corrigat
alium de minori peccato Unde
ſuper illud mathei quito. Qui
videt feſtucam . & cetera. Dicit
ieronimus . De hijs loquitur
qui cum mortali crimine deti
neantur obnoxij minora pecca
ta fratribus non concedunt
Secundo propter ſcandalum
quod ſequitur ex correctione
ſi peccatum corripientis ſit ma
nifeſtum. quia videtur ꝙ ille q̃
corripit non corrigat ex carita
te . ſed magis ad oſtentationē
ſcilicet vt oſtēdam⁹ nos ſcire
diſcernē int̃ bonum ⁊ maluꝫ
Unde ſuper illud mathei quin
to capitulo Quomodo dicis fra
tri tuo . exponit criſoſtim⁹ In
quo propoſito puta ex caritate
ſalues proximum tuum non q̃
a teipſum āte ſalues . Vis ergo
non alios ſaluare ſed per bonā
doctrinam malos actus celare
& ſcientie laudeꝫ ab hominibꝫ
querere . Tercio propter ſu
perbiam corripientis . ſcilicet
inquantuꝫ aliquis ꝓpria pccā
ꝑuipedēs ſeipſuꝫ ꝓximo ꝑfert
i corde ſuo auſtēa ſeueritate di
iudicans ac ſi ipſe eſſet iuſtus
Unde dicit auguſtinus libro
de ſermone domini in mōte Ac

cuſare vicia officium eſt bono
rum virorum & beniuolorum .
Quod cum mali faciūt alieās
partes agunt . Et ideo ſicut di
cit beatus auguſtinus in eodeꝫ
libro Cogitemus cum aliquē
reprehendere nos neceſſitas co
egerit : vtrum tale vicium ſit
qđ nūquā habuim⁹ . ſi nō tūc
cogitemus nos eſſe homies &
habere potuiſſe . vel tale quod
habuimus & iam nō habem⁹ .
& tūc tāgat memoriam com
munis fragilitas . vt illam cor
rectionem non odium ſed mi
ſericordia precedat . ſi autem
inuenerimus nos in eodē vicio
eſſe . non obiurgemus ſed con
gemiſcamus . & ad equaliter
deponendum inuitemus . Ideo
dicit yſidorus de ſummo bono
Non debet aliorum vicia corri
gere qui eſt vicijs ſubditus .
Et ad romanos ſecundo dicit
In quo alium iudicas . teipſuꝫ
condempnas . Eadem enim a
gis que iudicas . Ex q̃bo pre
dictis apparet ꝙ correctio re
quirit perfectionem in ipſo ho
mine volente corrigere alium .
Tamen conceditūr aliquando
ipſi pccōri vt poſſit corrigēaliū
vt ponit ſanctus thomas vbi
ſupra Quia correctio alicuius
hominis delinquētis ꝑtinet ad
aliquē inquantum in ipſo ha
bet vigorem iudicium rectuꝫ
rationis . pccm̄ āt nō tollit ita

Bom viri offi[cium] est non mali; Accusare vitia

Pia Cautela: in Corrigen[dis] fratrum vitijs adhiben[da].

Limitatio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

totum bonum natuē quin rīma
neat in peccāte aliquid de recto
iudicio rationis & ſecūduz hoc
pōt ſibi competere delictum in
ſubditis arguere Aliter nūquā
Argum ab adverſario
poſſit aliquis alium corrigere·
cum omnes ſimus peccatores·
iuxta ſententiaz iohannis dicen
tis Si dixerim⁹ quia peccatum
nō habemus ipſi nos ſeducam⁹
ꝛ veritas in nobis non ē Sane
ergo intelligenduz eſt peccato
res no debere alios corrigere·
quia omnes peccatores ſumus
ſed de magnis peccatoribꝫ itel
ligendū eſt & quorum peccata
maxime ſūt manifeſta pluibꝫ
Et hoc ſatis patet de ſecūdo pri
cipali

¶ Circa tercium principale ſci
Duplex ordo in corrigen
licet correctionis ordinem du
o quidem penſanda ſunt · prio
pēſari debet ordo correctionis·
ſecundo pēſari debet ordo corre
ctoris· ¶ Circa ordinem cor
rectionis ponit ſāctus thomas
ſecūda ſecūde· q· xxxiij· ar· v
in reſpōſione principali· ꝙ pec
cata certo ordine ſunt corrigen
da· quia peccata aut ſūt publi
Pctā publica quomodo corrigenda.
ca· aut occulta · ſi publica ſunt
non eſt tantum adhibenduz re
mediuz ei qui peccauit vt meli
or fiat· ſed etiam aliis in quorū
noticiaz deuenit vt nō ſcandali
ſetur· & ideo talia peccata ſūt
publice arguenda· ſecūduz illd
apoſtoli ad thimotheuz quito

Peccātem corā omnibꝫ argue
vt ceteri timorem habeant· Qd
intelligitur de publicis peccatis
vt aug⁹ dicit i libro de verbis
dn̄i· ſi vēo ſint peccata occulta
ſic videtur habere locum quod
dominus dicit Si peccauerit in
te frater tuus corripe eum inter
te ꝛ ipſū ſolum Intellige ſi pec
cauit occulte in te· q̄a ſi peccaſ
ſet manifeſte· deberes ipſuz ma
nifeſte corripere· ſed q̄a in pec
catis occultis pōt pari ꝓximo
rum offenſa· ideo ad huc diſti
Diſtinguere inter pcta occulta.
guendum videtur Quedam e
nim ſunt peccata occulta q̄ ſūt
in nocumentum proximorū vl
corporale vel ſpirituale· puta ſi
aliquis occulte tractaret quō
ciuitas tradatur hoſtib⁹ · vel ſi
hereticus homines priuatim a ſi
de auertat· ſed quia ille qui ſic
peccat nō ſolum in te peccat ſed
in alios· oportet ſtatiz ad denū
ciationem ꝓcedere· vt huiuſmo
di impedimentum remoueatur
niſi forte aliquis firmit exiſtia
ret· ꝙ ſtati p⁹ ſecretā monitionē
poſſit huiuſmodi mala impedi
re Quedam vero peccata ſunt
ſolum in malum peccantis & e
ius in quem peccatur vel qui a
peccante leditur· vel ſaltem ex
ſola noticia· ꝛ tunc ſolū ad hoc
tendendum eſt vt fratri ſubue
niatur· Et ſicut medic⁹ corꝑa
lis ſanitatem confert· ſi confer
re poteſt ſine alicui⁹ membri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

abſciſione. ſi autẽ non põt ab
ſcidit membrum min⁹ neceſſari
um vt vita totius conſeruetur
Ita etiã ille qui ſtudet emen
dationi fratris debet ſi põt ſic e
mendare fratrem ſuum quãtũ
ad conſcientiã vt fama eius cõ
ſeruetur. quia pre timore infa
mie multi a peccato retrahuntur
Unde quando ſe infamatos con
ſpiciunt irrefrenate peccãt. vn
de ieronimus dicit Corripiẽd⁹
eſt ſeorſũ frater ne ſi ſemel pu
dorem aut verecundiã amiſerit
permaneat in peccato Et augu
ſtinus i libro de verbis domini
exponens illud Corripe ipſum
inter te et ipſum ſolum Studẽs
correctioni parce pudori. for
te enim pre verecundia incipiet
defendere peccatũ ſuum. et quẽ
vis facere meliorẽ facies peio
rem. hec ille Debet etiam con
ſeruari fama peccantis. quia infa
mato vno alij infamãtur. ſecũ
dum illud auguſtini i ep'la ad
plebem yponẽſẽ Cũ de aliqui
bus qui ſãctũ nomẽ pfitentur
aliquid criminis vel falſi ſonue
rit vel veri par erit. inſtãt ſata
gũt. ambiũt. vt de oĩbus hoc cre
datur Unde ex hijs patet qualis
ordo ſeruãd⁹ eſt in correctiõe
fraterna Circa aũt ordinẽ cor
rectionis cõmuniter queri ſolet. an
ſubditi poſſint corrigere ſuũ ſu
periorem. quãdo ipſũ peccantẽ
vident. Ad hoc dicit ſãct⁹ tho
mas vbi ſupra ar. iij. q correc
tio fraterna includit duos a
ctus ſcilicet actũ iuſtitie et actum
caritatis. ſi autẽ dicat actũ iu
ſtitie. tũc ad ſubditum nõ ptʒ
corrigere platum quia ſubdit⁹
nõ poteſt punire prelatũ ſuum
Si aũt dicat actũ caritatis tũc
ſubdit⁹ põt corrigẽ platũ ſuũ q
a omnes obligãtur caritatẽ ha
bere. vt pʒ de paulo ap'lo. qui
cum eẽt ſubditus petri ipſũ tñ
correxit circa circũciſionẽ nõ
fiendã poſt reſurrectionẽ. quã
pmittebat petrus. tamen vt di
cit ſãctus thomas. Maiores nõ
ſunt increpandi niſi cum mag
na reuerentia. vnde apoſtolus
pma ad thimotheũ. iiij. dicit
Maiorem te non increpaueris
ſed tanquam patrem obſecra
Et ſic patet qualis ſit et eſſe de
beat ordo correctionis. quia p
prie ad ſuperiores pertinet cor
rigere. Et ſic patet vltimũ prĩ
cipale Redde ẽgo creditori tu
o. Amen.

Feria quarta tercie. ſermo
de lege diuina.

Honora patrem tuum et
matrem tuam Exodi
viceſimo capitulo. He
ri declaraui quomodo fieri ha
bet correctio fraterna. et ad quos
ſpectat ipſa Hodie conſiderãs
q nulla eſt correctio melior quã
cũ quis conſiderata lege diuina

Correctio fraterna includit duos actus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

corripit ſeipſum Determinaui
loqui de ipſa · quoniam ſecun
dum ariſtotelem primo libro
politicorum · Omniū aīalium p
fectiſſimus eſt homo · iuſtitie
& legi coniunctus · ſed ſepara
tus a lege & iuſtitia peſſimus
Et huius rationem ponit ſanct9
thomas prima ſecunde queſtio
ne nonageſima ſecunda articu
lo pmo oſtēdens ꝙ lex eſt illa q̄
hoīes bonos facit · quoniā vna
queqꝫ lex ad hoc ordinatur vt
ei obediatur a ſubditis · Et hoc
eſt proprium legis inducē ſub
ditos ad propriam legum da
tarum virtutem Et cum virt9
ſit que bonum facit hominem ſe
quitur ꝙ proprius effectus le
gis ſit bonos facere homines q̄
bus datur vel ſimpliciter vł ſe
cundum quid · Nam ſi intentio
ferentis legem intendat tm̄ ve
rum bonum quod eſt bonū cō
mune ſecūdum diuinam iuſti
tiam regulatum · ſequitur ꝙ p
talem legem fiunt homines bo
ni ſimpliciter Si vero intentio
legiſlatoris ferat̄ ad id quod
non eſt ſimpliciter bonum · ſed
vtile vel delectabile ſibi repug
nans iuſtitie diuine · tunc lex
non facit bonos homines ſimpli
citer · ſed ſecundum quid ſcili
cet in ordine ad tłe regnū Sic
autem bonum reperitur in per
ſe malꝭ · ſicut dicitur aliquis bo
nus latro · vnde vniuerſaliter
lex facit homines bonos · Nam
dicit philoſophus in ſcdo ethi
corū ꝙ volūtas cuiuſlibet legiſ
latoris eſt vt faciat homines bo
nos Et ſeneca in puerbijs Ibi
populus valet vbi valet lex ·
ſic per oppoſitū vbi nō eſt lex
ibi omnia mala De lege igitur
iſta loquendū eſt · Sed quia
lex eſt mltiplex vt ponitur di
ſtinctiōe pma Naturalꝭ ciuilꝭ
canonica ſiue diuina · de lege di
uina loquemur · quia ipſa eſt
excellentior omnibꝰ alijs vt pꝫ
di · x · vbi dicit̄ Lege īpatorū
nō in ōmbꝰ eccleſiaſticis cōtro
uerſijs vtendū eſt · pſertim cū
īueniat̄ euangelice ac canoīce ſā
ctiōi aliquotiēs obuiare Lex
imperatorum non eſt ſuper le
gem · ſed ſubtus · imperiali iu
dicio nō poſſunt ecclaſtica iura
diſſolui · hec ille · Hanc legem
petebat propheta in pſ dicens
Legem pone mihi domine viā
iuſtificationū tuarum · & exqui
ram eam ſemper De hac fit mē
tio ī epła ī qua precipitur nob
Honora patrem tuū & matrē
tuam Et in euangelio reprehē
dūtur tranſgredientes legem
hanc diuinam in q̄ dicit̄ Quaē
vos trāſgredimini mādatum dei
i id eſt legem dei · Hic hiſtoi
as ſi placet Circa iſtam legē
tria videbimus ·
Primo hꝫ leg̊ neceſſitatem
Scdo h9 legis vtilitatem ·

Homo omnium animalium perfectissimus

Intentio legislatoris

Commendatio legis

Tercio legis huius bonita
tem ·

Circa primũ ꝑncipale mr̃
te tradite fuerunt leges ab anti
quis vt ponitur in decretis di ·
vij · in principio vbi ponitur ·
Moiſes gentis hebraice prim⁹
omnium diuinas leges ſacris
litteris explicauit · Foroneus
rex grecis primus leges iudiciá
aq; compoſuit · Mercurius ter
megiſtus primus leges egip
tijs tradidit Solon primus le
ges athenienſib⁹ dedit · Ligur
gus lacedemonibus iura ex a
pollinis auctoritate confinxit ·
Numa pompilius qui romulo
ſucceſſit in regno ꝑmus roma
nis legem dedit · Et plures ali
as leges addiderunt imperato
res · Que omnes ꝛ ſi bone ꝛ ne
ceſſarie fuerint ad bene morali
ter q; viuendum Nulla tamen
ita neceſſaria fuit ſicut lex di
uina · propter ſex ratiões quas
ponit ſanctus thomas prima ſe
cunde in pleriſq; queſtionibꝰ
Sed in · q · xci · articulo quar
to ponit · iiij · rationes quarum

Prima eſt iſta Quia per le
gem dirigitur homo ad actus
proprios in ordine ad vltimũ
finem Et ſi q̃dez homo ordina
retur tantum ad finem qui nõ
excederet proportionem natu
ralis facultatis hominis non o
porteret q homo haberet aliqđ
directiuum ex ꝑte rationis ſu

ꝑra legem naturalem ꝛ legẽm
humanitatis poſitaz que ab ea
deriuatur · Sed q2 hõ ordinat᷑
ad finem btitudinis que exce
dit rationem facultatis huãne
iuxta apl̃m dicẽtem · Quia o
culus non vidit · nec auris au
diuit · nec in cor hominis aſcen
dit · que preparauit de⁹ diligẽ
tibus ſe Ideo neceſſariũ fuit vt
vltra omnes alias leges pone
retur lex diuina qua homo poſ
ſet duci in finem ſuum vltimu;
qui eſt vita eterna Secũda
ratio eſt ꝓpter incertitudinem
humani iudicij · & ꝑ̃cipue de r̃
bꝰ cõtigẽtibꝰ ꝛ ꝑticularibꝰ Nã
diuerſorũ hominũ diuerſa ſũt
iudicia ex q̃bꝰ etiaz diuerſe le
ges ꝛ cõtrarie ꝓcedũt · vt ergo
hõ abſq; õni dubitatiõe ſcire
poſſit quid ei ſit agẽdũ ꝛ quid
vitãdũ · neceſſarium fuit vt in
actibus proprijs dirigeretur
per legem diuinitus datam ·
de qua conſtat q non poteſt er
rare · Tercia ratio eſt quia
de hijs poteſt homo legem fer
re de quibꝰ poteſt iudicaꝛ̃ · iudi
ciũ ãt hominis nõ põt eẽ de iñte
riorbꝰ hoĩs motibꝰ q̃ latẽt ſꝫ ſolũ de
exterioribus hominis motibꝰ
qui apparent · Et tamẽ ad ꝑfe
ctionẽ virtutis requirit̃ q in
vtriſq; actibus hõ rectus exi
ſtat · Et ideo lex humana non
potuit cohibere ꝛ ordinare ſuf
ficienter interiores actus · ſed

neceſſariū fuit ꝙ ſupueniret di
uina lex que hoc faceret·
Quarta ratio ē· quia ſicut au
g⁹ dicit in primo de libero arbi
trio Lex hūana non pōt que ſi
ūt mala punire vꝉ ꝓhibere· qui
a dū auferre vellet oīa mala ſe
quētur ꝙ etiaꝫ multa bona tol
lerentur ⁊ impediēt̄ vtilitas bo
ni cōmunis qđ eſt neceſſarium
ad conuerſationē humanā · vt
ergo nullū malū impunitū ⁊ i
ꝓhibitū remaneat neceſſariuꝫ
fuit ſuperueniē legē diuaꝫ per
quā ōīa pcc̄a ꝓhiberetur Iſte
q̄tuor ratiões tāgūtur in pſ̄ v
bi dicit· Lex dn̄i immaculata
cōuertēs aīas teſtimoniū dn̄i fi
dele ſapientiā preſtās puul' i lā
quia eſt immaculata nullā pec
cati turpitudinē permittit· qui
a eſt conuertens animas deno
tatur quia non ſolum exterio
res actus ſed etiam actus in
teriores dirigit· quia eſt teſti
moniuꝫ domini fidele: certitudi
nem veritatis & rectitudinis
ponit · quia eſt ſapientiam pre
ſtans paruul' ordinat hominēꝫ
ad finem ſupernaturalem & di
uinum· Quinta ratio eſt·
Quia omnis alia lex a lege di
uina procedit · Nam prouerbi
orum octauo capitulo dicitur
Per me reges regnāt & leguꝫ
cōditores iuſta decernunt · Et
auguſtinus in primo de libero
arbitrio dicit· ꝙ i tpali regno

Impotentia Legis humane.

nichil eſt iuſtum ac legitimū
quod non ex eterna lege homi
nes ſibi deriuauerunt Et decla
ratur ratione· quia in omnibus
mouentibus ordinatis oportet
ꝙ virtus ſecundi mouentis de
riuetur a virtute mouentis pri
mi · quia mouens ſecundū nō
mouetur niſi ſecundum ꝙ mo
uetur a primo· ſed deus eſt pri
mus legiſlator · ergo omnes
alie leges ſunt a lege diuina·
Hanc rationem quintam pōit
ſanct⁹ doctor vbi ſupra queſti
ōe nonageſimatercia ar · iij·
Sexta ratio ē quia omnis
lex mutabil' eſt preter legem
diuinaꝫ· ſed immutabile ē ma
gis bonum & neceſſariuꝫ q̄ꝫ ſit
mutabile· ergo lex diuina eſt
neceſſaria vltra omnes alias le
ges · Et hoc ſatis eſt de primo
principali·
Circa ſecūdū pricipale ſcili
cet legis vnitatem · commūnit
quei ſolet An lex vetus & no
ua ſint vna lex · an plurēs · ⁊ an
obligentur criſtiani obſeruaē
legem antiquam vꝉ ſolū nouā
Priori petitioni
reſpōdeo ſecūdum ſanctuꝫ tho
mam pⁱma ſecunde queſtiōe no
nageſimapⁱma ar · v · ꝙ lex ve
tus ⁊ noua ſūt due leges · qm̄
vt ait apl's ad hebreos quito
Trāſlato ſacerdotio neceſſe ē vt
tranſlatio legis fiat · ſed ſacerdo
tium eſt duplex prout ibidem

Noua et vetus lex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

diatur ſcilicet ſacerdotium leui
ticum ⁊ ſacerdotiuꝫ criſti. ergo
lex diuina eſt duplex. ſcilicet
vetus ⁊ noua Nec tamen ſunt
diſtincte hee due leges ſpeci
fice ſicut eſt homo ⁊ equꝰ. ſed
ſicut perfectum ⁊ imperfectū
in eadeꝫ ſpecie ſicut puer & vir
Vnde ad galathas quarto. a
poſtolus comparat ſtatum ve
teris legis ſtatui puerili exi
ſtenti ſub pedagogo. ſtatum
auteꝫ noue legis comparat ſta
tui viri perfecti. qui iam non
eſt ſub pedagogo Vnde iſta ꝑ
fectio ⁊ imperfectio legis at
tenditur penes tria que ad legē
pertinent ¶ Primo enim ad le
gem pertinet vt ordinetur ad
bonum commune. ſicut ad finē
Quod quidem bonuꝫ poteſt eſ
ſe duplex ſcilicet bonum ſenſi
bile ⁊ terrenum. & ad tale bo
num ordinabatur perfecte lex
vetus. Vnde exodi tercio. in
prīcipio legis inuitatur popu
lus ad regnum terrenuꝫ chana
neorum. vbi dicitur Et educe
rem de terra illa in terraꝫ bonaꝫ
⁊ ſpacioſam. in terram que flu
it lacte & melle. ad loca cha
nanei hethei ⁊ amorrei ⁊ fereze
i ⁊ euei ⁊ iebuſei Vel bonum ī
telligibile. ⁊ ad hoc ordinatur
lex noua. Vnde ſtatim criſtus
ad regnum celorum in ſue pre
dicationis principio inuitauit
dicens Penitentiam agite ecce

appropinquat regnū celorū
vt patet per euangeliſtaꝫ ma
theum quarto capitulo. Et ide
o dicit beatus auguſtinꝰ in q̄r
to contra fauſtum. ꝙ tempora
lium rerum promiſſiones in te
ſtamento veteri continentur. ⁊
ideo vetus appellatur Sed eter
ne vite promiſſio ad nouum ꝑ
tinet teſtamentum. ¶ Secun
do ad legem pertinet dirigere
humanos actus ſecundum or
dinem iuſticie. in quo etiam ſu
perhabundat lex noua legi ve
teri interiores actus ordinan
do. ſecūdū illud mathei quīto
capitulo Niſi habundauerit iu
ſticia veſtra plus q̄ꝫ ſcribaruꝫ
& phariſeorum non intrabitis
in regnum celorum Ideo dicit
ꝙ lex vetus prohibet manum.
lex noua animum. ¶ Tercio
ad legem pertinet inducere ho
mines ad obſeruātias manda
torum. & hoc quidem lex vetꝰ
faciebat timore penarum. lex
auteꝫ noua facit hoc per amoreꝫ
Et ideo dicit beatꝰ auguſtinꝰ
ad amantiuꝫ manichei diſcipu
lum. ꝙ breuis eſt differentia
legis & euāgelij. ſcilicet timor
& amor Ex hijs dictis habet
ꝙ due ſūt leges. ſcilicet lex ve
tus. & lex noua. non quidem
ſpecifice differentes. ſed ſicut
perfectū ⁊ imperfectum in ea
dem ſpecie exiſtentes Quibus
ſic declaratis. ¶ D

Differentia legis et euangelij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

An Chriſtiani obligentur ad legis veteris obſervantiam.

faciliter itelligi poteſt ꝙ criſti
ani non obligantur ad obſer
uantiam legis veteris · quomā
nullus obligat̄ ad imperfectū
ſeruandum ſi poteſt ſeruare ꝑ
fectum · ſed iam dictum eſt
ꝙ lex vetus eſt imperfecta · et
noua lex perfecta · ergo null⁹
criſtianus obligatur ad legez
veterem ſeruandam · Sed

Diſtingue.

pro maiori declaratione rei hu
ius attendenduz eſt · ꝙ in lege
veteri quatuor continebantur
ſcilicet moralia · que ordiabāt
hominem ad perfectum ſtatuz
ſicut p̄cepta decalogi · Que
dam ſacramentalia · que homi
nem ordinant ad cultum diui
num · ſicut eſt ritus ſacerdota
lis. Quedam cerimonialia ·
que pertinebant ad ritum hu
manum · Cerimonialia ſunt q̄
ſecundum ſe non habent in ſe
manifeſtam rationem ſue vtili
tatis · vt non arabis cum boue
& aſino Non indueis veſtimē
to lino lanaqꝫ contexto ·
Quedam iudicialia · que perti
nebant ad directionem popu
li · ſicut illud · Dentē pro dente
Oculum pro oculo Vnde dico
ꝙ ſacramentalia · cerimonialia
& iudicialia conſummata ſūt
& ad iſta nullus criſtian⁹ ob
ligatur Moralia vero quia per
tinent ad ſalutem anime nō ſūt
cōſummata · & ad illa obliga
mur · que ſunt decem precepta

Chriſtiani non tenentur ad ſacramentalia, cere-moniale, neque iudicialia veteris legis, ſed bene ad moralia.

decalogi · de quibus ſit mentio
in epiſtola et in euangelio Et
iſta colliguntur ex tribus arti
culis ſancti thome prima ſecū
de queſtione centeſimaquarta
Vnde de cerimonialib⁹ allegat
apoſtolum ad galathas ſecun
do capitulo · qui dicit Si data
eſſet lex que poſſet viuificare ·
criſtus gratis mortuus eſſet id
eſt ſine cauſa · ſed hoc eſt incon
ueniens · ergo ille cerimonie nō
iuſtificabant · & per conſequēs
cum nunc habeamus per grati
am criſti iuſtificationem · mul
to minus ipſis indigemus · im
mo nec vti debemus · vt idez do
ctor dicit allegans apoſtolum
paulū ad colocēſes tercio capi
tulo qui dicit Nemo nos iudi
cet in cibo aut in potu · aut in ꝑ
te diei feſti · aut neomenie · aut
ſabbatorū · que ſunt vmbra fu
turorum · De iudicialibus aūt
loquitur idem doctor · ꝙ eua
cuata ſūt per aduentum ſalua
toris noſtri iheſu criſti · aliter
tamen q̄z cerimonialia · Nam
cerimonialia adeo ſunt euacu
ata vt non ſolum ſint mortua
ſed etiā mortifera obſeruātibꝰ
per criſtum · maxime poſt euā
geliū diuulgatū · Precepta āt
iudicialia ſunt quidem mortua
quia nō hn̄t vim obligādi · nō
tn̄ ſunt mortifera · q2 ſi quis pͥn
cipum in regno ſuo illa iudicia
vellet obſeruari non peccaret ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

niſi forte hoc modo obſeruaren
tur vel obſeruãi mandarentur
tanq̃ȝ obligantia ex inſtitutio
ne & veteris legis mandato
Tal' intentio eſſȝ mortifera. Si
militer autem de ſacramentali
bus dicit Verum ꝙ iſta omnia
poſſunt aliquando continere in
ſe aliquid morale· & tunc poſ
ſumus obſeruare ipſa ·non vt
cerimonialia aut ſacramentali
a aut iudicialia ·ſed inquantũ
moralia. Et ſi que cerimonie in
nobis appareant· aut aliqua iu
dicialia ·vt eſt verbi gratia cõ
ficere eucbariſtiam cum pane
azimo & tritico·que cerimonie
ſunt· aut bigamum aut homi
cidã nõ poſſe ſacerdotari · que
iudicialia ſunt · aut ſacramen
ta offerre per ſacerdotes · que
ſacramentalia ſunt· nõ tamen
facimus tanquaȝ precepta vete
ris legis quia hoc modo iudai
ſarem? ·ſed ſolũ inquantũ ſũt
ritus & ſanctiones legis noue
Et hoc ſatis eſt de ſecũdo prin
cipali·

Circa terciuȝ principale po
nit ſanct? thomas prima ſecũde
ꝙ omnia precepta moralia re
dũcũt ad decem precepta deca
logi· & ſufficienter poſita ſunt
& ordinata· Nam homines ta
li modo ordinari debent in mũ
do ſicut in vna cõmunitate vel
ciuitate · Ad hoc autem ꝙ in
vna ciuitate õnia bene ordinen
tur duo rquiruntur Primũ
vt homo ſe bene habeat ad pri
cipem· Secundum ꝙ bene
habeat ad cõciues ciuitatis Ita
in lege diuina Primo ponunt
quedaȝ precepta ordinata ad
principem ſcilicet ad deuȝ. Se
cundo ponuntur q̃dã p̃cepta or
dinata ad conciues id ẽ ad ꝓx
imos · Princeps auteȝ ciuitatis
tria requirit a ſubditis ſcilicȝ
fidelitatem reuerentiaȝ & famu
latum· Fidelitatem vt ſcilicet
ſubditi principatum ad alium
non trãſferant Et quantum ad
hoc accipitur primum precep
tum in quo dicitur · Non habe
bitis deos alienos · Reuerẽtiaȝ
vt ſcilicet nichil iniurioſum cõ
mittatur contra eum· et quantũ
ad hoc aſſumitur ſecunduȝ pre
ceptum· ſcilicet Non aſſumes
nomen dei tui inuanum · aut iu
rando falſe· aut blaſphemando
aut maledicẽdo· q̃ oĩa irreueren
tiã dicũt Famulatum ſcȝ in re
cõpenſatione bñficiorum q̃ a do
mino ſubditi percipiunt · &
ad hoc ponitur tercium precep
tum de ſanctificatione ſabbati·
Ad quod reducuntur omnes
feſtiuitates que a ſancta ma
tre noſtra eccleſia precipiunt·
Et hoc propter multiplicia be
neficia que ab omnipotenti deo
& ſanctis eius percepimus ·
Ad proximum autem homo be
ne ſe debet habere ſcȝ i generali

Ad bonum Ordinem in Repub. duo requiruntur.

Tria dent subditi principi.

Reductio preceptorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

c ſpeciali in ſpeciali ad illos q̇
bus eſt debitor · Et quantum
ad hoc eſt preceptum de honoꝛe
parentum ſcilicet · Honoꝛa pa
trem tuū & matrem tuam · In
generali quantum ad omnes
vt nulli nocumentum inferat̃ ·
nec opere · nec oꝛe · nec corde ·
Opere nocumentū infertur qn̄
qꝫ proximo in perſonam ꝓpriā
Et propter hoc datur quintuꝫ
preceptum · Non occides & in
hoc includitur omne nocumen
tum in perſonam factum · ſicut
percuſſio · vulneratio · Quādo
qꝫ vero in perſonaꝫ coniunctā
quantum ad propagationem
prolis · Et hoc prohibetur cuꝫ
dicitur Nō mechaberis · quod
eſt ſextū preceptum Et in hoc
includitur omnis concubitus
cum ſecunda perſona preter q̄ꝫ
cum vxoꝛe · c etiam cum ipſa
quando inhoneſte agitur · Vn
de ſixtus papa dicit ꝙ adulter
eſt etiam proprie vxoꝛis om
nis impudicus amator ardenti
oꝛ · ſed de hoc alias loquemur ·
Quandoqꝫ infertur nocumen
tum proximo in rem poſſeſſam
c propter hoc datur ſeptimum
preceptum · ſcꝫ Nō furtum faci
es Ore infertur nocumētum
proximo cum indebite contra e
um loqueris · Et propt̃ hoc da
tur octauum preceptum Non
loquaris contra ꝓximū tuum
falſum teſtimonium · in quo in

cluditur omne nocumentum
quod ſit oꝛe contra proximum
ſiue ſint accuſationes · ſiue falſe
teſtificatiōes · ſiue infamie · ſiue
mendacia Corde etiam infer
tur nocumentum proximo · i
deo duo dantur precepta cont̃
ea que communiter corde deſide
rantur Ideo nonū c decimū pre
ceptum ſunt Non concupiſces
vxoꝛem ꝓximi tui · nec reꝫ ꝓxi
mi tui · Et in hijs apparet boni
tas legis diuine · qua mediāte
homo oꝛdinatur quātū ad om
nes actus ſuos · primo circa de
um · ſecūdo circa proximum vt
patet Quare ergo trāſgredimi
ni mandatū dei tam vtile c ne
ceſſarium · tam iuſtū & perfe
ctum · tam bonū & honeſtum ·
propter traditiones veſtras · I
gitur vt dicitur i epiſtola Ho
noꝛa patrem tuū Et ſingula p̄
cepta que ibi ponūtur · Et ha
bebis regnū eternum Et hoc ſa
tis eſt de tercio pricipali

Feria quinta tercie domini
ce · ſermo de ſimonia

Templū domini · templū
domini · templū domini
eſt iheremie quinto ca
pitulo · Hijs duob⁹ diebus de

c̄laraui ꝙ pl'es corripiunt̄ cor
rectione fraterna & lege diui
na · Hodie vero conſiderans ꝙ
quedaȝ ſunt peccata que nūq̄ȝ
vel raro corripiuntur & emen
dāt̄ · nec correctiōe fraterna ·
nec lege diuina · Vt verbi grā
tia · Eſt peccatū ſimonie quod
nūq̄ȝ in clericis aut in laicis e
mendatur · vel ſi emendatur in
laicis in clericis raro emenda
tūr. Vnde determinaui loq̄ de ip
ſo vt illi q̄ lege corripi nolit ſal
tem intelligant q̄ȝ graui pecca
to ſubiaceant ·
A
De iſto peccato loquit̄ ſalua
tor noſter per ꝓphetam ſuū e
zechielem viceſimoſecūdo capi
tulo · vbi dicit Sacerdotes eius
polluerūt ſanctuaria mea · inter
ſanctum & prophanum nō po
ſuerūt diſtinctionem inter mū
dum & immundum nō intellex
erunt · Ideo effudi ſuper eos i
dignationem meā et in ira mea
conſumpſi eos. Et ꝙ conſump
ſerit eos pȝ exodi q̄rto · reguȝ
quinto capitulo · vbi ponitur
ꝙ deus omnipotens lepra per
cuſſit giezi per medium heliſei
prophete · eo ꝙ r̄cepit veſtimē
ta & pecunias naaman prínci
pis regis aſſiriorū Vbi dicitur
per ipſum heliſeum ꝓphetaȝ ad
giezi Quando recepiſti argētū
& veſtes vt emeres tibi oliue
ta et vineas · oues & boues ꝑ
te & filijs tuis · nonne ſpirit⁹
meus p̄ſens erat Ideo lepra ad
herebit tibi ineternum · Et ab
eo egreſſus eſt leproſus quaſi
nix alba · ꝙ vero aliquis ra
ro emendetur de iſto predicto
peccato ſimōnie declaratur ſic·
Quoniam vnum peccatum di
citur non emendari · vel ſaltem
raro emendatur propter duo ·
Aut quia eſt inueteratum et in
conſuetudine deductum · Aut
quia eſt incognitum · De pri
mo dicit caſſiodorus · Inuetera
ta crimina incurabilia ſūt quo
dammodo & innata · id eſt in
naturā ipſius peccatoris cōuſā
De ſecundo dicit moralis ſe
neca Qui ſe peccare neſcit id ē
non cognoſcit ſe peccare corri
pi non vult · Modo hoc peccatū
ſupradictum ſimonie Pri
mo eſt antiquiſſimum · Nam p̄
mus committens hoc peccatum
ſimōnie fuit eſau · qui vēdidit
primogenita ſua fratri ſuo ia
cob pro vna ſcutella lentium ·
in qua quidem primogenitura
includebatur ipſum ſacerdotiuȝ
Nam omnis primogenitus vſ
qȝ ad tempus legis fuit ſacer
dos et ſic eſau vendendo ſuam p̄
mogenituram fratri ſuo ſimul
vendidit ſacerdotium et in hoc
fecit ſimoniam Scd'o ē icog
nitum quia pauciſſi clerici et p̄
lati · ac etiam multi ſeculares
vnquam faciūt ſibi ipſis conſci
entiam de ſimonijs cōmiſſis ·

Vnde ex hijs duob⁹ quodam
modo fiunt incurabiles· Sicut
enim infidelis cum difficulta
te ad fidem reducatur· ſic ſimo
niacus cum difficultate ſimo
niam relinquit· quia ſimonia q̄
dam infidelitas eſt vt patet p̄
ma queſtione p̄ma Et ſunt ver
ba grēgorij in regiſtro· vbi di
citur Cum omnis auaricia ydo
lorum ſit ſeruitus · quiſquis
hanc maxime in dādis eccleſi
aſticis honoribus vigilāter nō
precauz· infidelitatis perditiōi
ſubicitur · etſi tenere fidez quaz
negligit videatur· hec ille Ide
o dominus noſter volens hec
vicium extirpare dicit per pro
phetam ſuum tribus vicibus·
Templum domini· templum do
mini· templum domini eſt Et p
hoc dat intelligere· ꝙ qui ven
dit templum ꝛ ea que pertinēt
ad templum· iniuſte vendit·
Et ideo quidquid accipit pro
ſacris reb⁹ iniuſte retinet Qui
a ſimonia ſecūdum magiſtruz
ſententiarum in quarto diſtin
ctione decimaquinta· Et habe
tur a beato auguſtino in decre
tis · ꝙ ſimonia eſt ſtudioſa vo
luntas emendi vel vēdendi ſpi
rituale vel ſpirituali annexum
Et in euangelio dicitur ꝙ ſal
uator noſter criſtus intrauit ī
domuz ſimonis Et ſocrus ſimo
nis tenebatur magnis febrib⁹
& liberauit eaz· Vxor ſimonis

Simonia infidelitas.

Simonie deſcriptio.

eſt ſancta mater eccleſia· So
crus eſt ſinagoga iudeorum·
que īfirmabatur peccato ſimo
nie · Et eā xp̄s liberauit· dū ſe
ipſum in cruce optulit · et ſan
guis de eius pectoē emanauit
Ex quo omnia ſacramenta ec
cleſia ſancta exhauſit Vnde ſa
cramenta ipſius criſti ſunt &
non ſacerdotum Hic hiſtorias
epiſtole ꝛ euangelij ſi placet·

Circa hanc ſimoniam tria
notabimus·

Primo ipſius ſimonie de
tationem·

Secundo ſimonie conceſſio
nem·

Tercio ipſi⁹ ſimonie puni
tionem·

Circa primum prīcipale po
nit ſanctus thomas ſecunda ſe
cunde queſtione cētēſima· tres
ſolempnes rationes quaē ſpiri
tualia aut ānexa ſpiritualib⁹
vendi prohibentur · Et prima
ratio fundatur in precio rei · ſe
cunda in proprietate· tercia in
liberalitate, Prima ratio qua
re ſpiritualia nō poſſunt vendi
vel emi· Quia talia nō poſſunt
appreciari· cum nunquā poteſt
precium attingere ad valorem
taliū· Nam ſpiritualia primo
tantum valent quanti fuerunt
empta· ſed fuerunt empta ſan
guine criſti· qui fuit īfinite vir
tutis ratione perſone· quia erat
deus ꝛ homo: qui vt ait petrus

Quare ſpiritualia vendi non debeant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

prima canonica· Non auro aut
argento empti eſtis· ſed preci
oſo ſanguine domini noſtri ihe
ſu criſti· ergo nulla res tempo
ralis poteſt ſacramentis in pre
cio equari pro quibus tam pre
cioſus ſanguis criſti effuſus ē
Secūdo quia tantum valēt
ſacramenta quantū eſt bonum
quod homo conſequitur ex ip
ſis· ſed talia ſpiritualia ducūt
ad vitam eternam vt inquit a
poſtolus· ergo tantū valent q̄
tū valet vita eterna· Ideo dix
it petrus ſimoni mago actuū
octauo dū ſimon portaret pe
cunias ante apoſtolos & dicēt
Date mihi hanc gratiam· vt cu
icūq; manus impoſuero accipi
at ſpiritum ſanctū Cui petrus
ait· Simon pecunia tua ſit te
cum in perditione· quia exiſti
maſti donum dei poſſe pecunia
comparari· Et ponitur in decre
tis prima queſtione prima Et
ſunt verba beati ambroſij in li
bro de penitentia· vbi dicitur·
Petrus cum ſimonem magice ar
tis conſuetudine deprauatus pu
taſſet q̄ gratia criſti per impo
ſitionem manus & gratia ſpiri
tus ſancti pecunia compararetur a
it Non eſt tibi ſors aliqua ne
q; pars in hac fide· quia cor tu
um non eſt rectum apud deum·
hec ille Secunda ratio·
quia ſpiritualia non poſſunt e
mi vel vendi eſt ratione impro
prietatis· quia non ſunt prop
ria miniſtrorum ſed criſti Et ide
o miniſtri non poſſūt illa vende
re· cum actus venditionis ēp
tionis ſint actus proprietatis
veri domini Ideo dicitur ad co
rinthios quarto capitulo Sic
nos exiſtimet homo vt miniſtros
criſti & diſpenſatores miniſte
riorum dei· Sed cum eodem a
poſtolo apparet mihi q̄ dicere
poſſumus· Inter diſpenſatores
fidelis quis inueniatur &c Quia
maxime beneficia & dignitates
non niſi per pecuniam diſpen
ſantur Quis enim pauper quā
tumcunq; virtuoſus habebit
hodiernis diebus beneficium ſi
ue dignitatem &c Quis inuirtu
oſus habens pecuniam volens
inuenire beneficium non inueni
et &c Et maior practica ſit i curi
is & palacijs prelatorum de
beneficijs q̄ in ſeculo de merca
tijs· De iſta negociatione in
tendebat propheta dum dixit
ſecundum tranſlationem beati
iheronimi Quia non cognouit
negotiationes· introiuit in po
tentias domini· Tercia ratio
quare ſpiritualia emi vel vēdi
non poſſunt conſiſtit in liberta
te· Non enim propter merita
noſtra que peragere valeamus
nos debentur nobis peccatori
bus ſacramenta & gratie· ſimi
liter & alia bona ſpiritualia· ſi
iſta habemus ex bonitate &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dono dei qui dat omnib9 afflu
enter & nō improperat vt dicit
beatus iacobus · Et ideo vult
vt etiaȝ gratis & ſine precio do
nemus · Ideo dicit ſaluator per
matheum quarto capitulo Gra
tis accepiſtis · gratis date · Cu
ius oppoſituȝ hodie fit in eccle
ſia Nam eſtimantur miſſe · eſti
matur baptiſmus · eſtimatur
confeſſio Nam pro miſſis beati
gregorij datur tres libre · pro
baptiſmo octo ſolidi · pro con
feſſione quatuor vl' octo ſolidi
Et ſic oīa ſpūalia in eſtimatio
ne hoim ſunt poſita · Que exi
ſtimationes ſunt ſimonia · a ſi
mone mago dicte vt ponit rai
mundus · qui eſtimauit gratiā
dei poſſe pecunijs vendi & emi
quod non eſt verum · vt patet
ex rationibus ante dictis · Et
hoc ſatis eſt de primo principa
li ·

vitia & abuſus.

C Circa ſecundum principale
ſcilicet ſimonie conceſſionem ſi
cōceſſio dici debet · Ponit raimu
dus in tractatu de ſimonia · q
ſimonia fit tribus modis ſcili
cet a manu · a lingua · ab obſe
quio · vt poteſt trahi ex gloſa
ſuper illum locum pſalte triceſi
motercio · Beatus qui excutit
manus ſuas ab omni munere ·
Non dicit ſolum a munere ſed
ab omni munere · vt omnia il
la includat · vt patȝ prima que
ſtione pⁱma Sunt nonnulli ·

Simonia fit 3bus modis

Simonia a manu fit per pecu
niam · Simonia a lingua eſt
fauor vt patet pⁱma queſtione
pⁱma vbi dicitur Sunt nonnul
li qui quidem nūmorum premi
a ex ordinatione non recipiūt
& tamen ſacros ordines pro
humana gratia largiuntur · at
q de ipſa largitate ſua lau
dis ſolummodo retributionem
querunt Hij nimiruȝ qd' gratis
acceperunt gratis non tribuūt
quia de impenſo officio ſancti
tatis nummum expetunt fauo
ris · hec ibi · Et ſunt verba gre
gorij · Simonia ab obſequio
vt ibidem dicit' · eſt ſeruitus in
debite impēſa Nota q munus
a manu in quinque caſibus da
ri & accipi ſine crimie poteſt

P Primus caſus ē · qñ
datur non pro ſpiritualibus ſȝ
gratis vt patet pⁱma queſtione
prima vbi ponitur Quidquid
inuiſibilis gratie conſolatione
tribuitur nunqȝ queſtibus vel
quibuſlibet premijs venundari
debet · dicente domino Quod g
tis accepiſtis gratis date · Ideo
quicunqȝ deinceps in eccleſia
ſtico ordine conſtitut9 · aut p
baptiſandis conſignandis q
fidelibus criſmate vel promoti
onibus graduum · precia queli
bet vel premia niſi volūtarie ob
lata pro huiuſmodi ambitiōe
ſuſcepit · Equidem ſi ſciēte loci
epiſcopo tale qdqȝ a ſubditis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſuſceperit Equidem ſi ſciēte lo
cı epiſcopo tł̄e quicq̄ʒ a ſubdi
tis perpetratum fuerit · idē ʒ epiſ
copus duobꝰ menſibus excom
municationi ſubiaceat. hec ibi·
Sextus caſus eſt qn̄ datur
vł̄ accipit᷑ munꝰ pro opibꝰ &
laboribꝰ ſpiritualibꝰ ad que nō
tenētur ex officio vt patet · xij
q · ij · Caritatem vbi dicit᷑ Viſi
tatores eccl̄arum clericiqꝫ eorū
qui cum ipſis per ſue ciuitatiꝰ
parochias fatigantur aliquid
laboris ſui capiant de diſponen
de ſubſidiū. Juſtum nanqꝫ eſt
vt illi conſequantur ſtipendiū
qui pro tempore ſuū cōmodaꝛ
reperiūt᷑ obſequiū· hec ibi
Terciꝰ caſus eſt ꝓ quibuſdā o
peribꝰ ſpūalibꝰ debitis puta cuʒ
epūs cōſecrat eccl̄aʒ vł̄ viſitat e
piſcopatū poteſt exigere ꝓcu
rationem moderatam · vt patet
x · q · tercia Relatum vbi dicit᷑
Subiectis vr̄is nō graueꝰ ſtu
deatis exiſtere Et ca· ſequenti
immediate dicitur ꝙ epiſcopi
tantum grauent quātuʒ medi
ocritas cuiuſqꝫ loci permittit·
Quartus caſus eſt ꝓ vita e
terna ⁊ peccatorum remiſſiōe·
Vnde daniel᷑ q̄rto Peccata tu
a elemoſinis redime Quintꝰ
caſus eſt qn̄ dat᷑ munꝰ pro r̄di
menda vexatiōe que ſibi fit in
iuſte ſuper iure ſpirituali. ext̄
de ſimonia Dilectꝰ filius · N ·
prepoſitus expoſuit. ꝙ eboracē

ſis archidiaconꝰ eū mł̄tis gra
uaminibus afficere nō ceſſaret·
promiſit ergo ei certam quāti
tatem pecunie ſe daturuʒ ſi ab
eius leſione deſiſteret · hec ibi
Munus ab obſequio poteſt
etiam dari vel recipi · Sed di
ſtinguendum eſt · Quia aut
eſt obſequiūm corporale · aut
ſpirituale In primo caſu ſi ob
ſequium eſt honeſtum poteſt
Vt ſi eat romam pro eccleſia
vel ſeruiat alicui epiſcopo vel
eccleſie in licitis ⁊ honeſtis dū
tamen hoc ſine pacto fiat · Si
inhoneſtum non poteſt Si ſpi
rituale non debet facere tale ob
ſequium pro beneficio vel alio
ſibi dando · niſi cum tale obſeq
uim poſitum fuerit ipſi beneficio
Verbi gratia alicui prebende
eſt impoſitum hoc onus · vt q̄
cunqꝫ eam habuerit cantet de
beata virgine maria miſſam co
tidie · vt patet extra de preben
dis · Significatum eſt nobis·
ꝙ cuidam ſacerdoti prebendaʒ
vnam in eccleſia veſtra commu
ni volūtate dediſtis in qua miſ
ſam de beata maria virgine ni
ſi in infirmitate ſit conſtitutus
debeat cotidie celebraꝛ ⁊ cetēa
Munus a lingua poteſt eti
am dari vel recipi · Sed diſtin
guendum eſt · vt verbi grā in
ordinibus ſacris · aut ordinat᷑
quis precibus ſuis ł̄ alienis In
primo caū q̄ʒtūcūqꝫ ſit dignus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ē ſimonia vt patʒ ōctaua · q·
pͥma· In ſcpturis veſtris vos
magnope requiez queſiſſe nar
ratis·ſed per hoc ad paſtoralē
ſolliatudinem vos congrue ve
niſſe oſtēditis ·quia ſicut loc⁹
regiminis deſiderātibus negan
dus eſt ita fugientibus offerē
d⁹· ſicut ſcptum eſt ad hebre
os·v·Nec quiſq̄ʒ ſumat ſibiho
norez·ſed qui vocat⁹ ē a deo tā
quā aaron· hec ibi Et ſunt ver
ba greg⁹· in regiſtro In ſecū
do caſu·aut ille preces ſunt car
nales· aut ſpirituales ·Si car
nales ↄ ſiūt pro indigno ſimo
nia eſt·i·q·i·de ordinatioibus
quia tunc preces ſuccedunt lo
co premij · vt pʒ· i·q·i·ſunt
nō nulli vt allegatū ſuit ſupra
Si vēo ſunt carnales pro dig
no nō committitur ſimonia duʒ
modo ordinator non habeat re
ſpectum ad preces ·ſed ſolum
ad deum & merita perſone· vt
patet prima queſtione prima·
Latorem preſentium per inter
ceſſionem veſtre ſanctitatis ac
colitum fecimus · Si vero ſint
ſpirituales pro digno non eſt
ſimonia ·Ecce ergo patere pōt
quomodo mūuera a manu ab
obſēquio & a linguā dari poſ
ſunt & accipi ·Et hoc ſatis eſt
de ſecundo principali·
Circa tercium
principale ſcilicʒ ſimonie puni
tionem·Multe leguntur in ſcp
turis ſacris punitiōes quas de
us & ſancta romana eccleſia
dat ſimoniacis Que patere poſ
ſunt ſatis clare prima queſtiōe
prima per totum ·Aliquas ta
men adducam de mēte doctorū
allegatorum vbi ſupra ·Nam
greg⁹· nazanzenus dicit ·Qui
ſtudet donū dei p̄cio mercai ·i ſa
cro ordine de cetero nulla ratio
ne permanere aut reuocai poſſe
dubium nō eſt Talis a cōmu
nione omni modo abſcidatur
Nā ſpiritus ſācti donum preci
o cōparari quid aliud eſt q̄ʒ ca
pitale crimen ↄ ſimoniaca here
ſis Qd' q̄ʒ deteſtabilit⁹ i vtroq;
teſtamēto vīdicatū ſit exprimē
te multorum ↄ exemplis facile
apparet Giezi gratiaʒ ſanitatis
naaman ſiro vendidit · eandem
q; gratiam ſan[illegible]itatis heliſeo
vindicāte leproſus factus ami
ſit Judas omnium redemptorē
vendidit· mox laqueo ſuſpen
ſus eādem redemptionis gratiā
non optinuit ·Et merito quia
nemo poteſt retinere quod ven
didit ·Simon etiam dict⁹ ma
gus cum eandem ſpiritus ſan
cti gratiam emere vellet damp
nationis ſue ſententiaʒ a beato
petro apoſtolo audiuit ·Pecu
nia tua tecum ſit in perditionē
quia donum exiſtimaſti pecu
nia poſſidere ·Dominus etiam
vt vendentes & ementes hui⁹
gratie exptes oſtēderet cūctos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

peccatores pẽr gratiam in tem
plo dimiſit · ſingulaiter colum
bas vendentes et ementes incre
pans et flagellans de templo e
iecit · in quo venditores et ẽp
tores gratia ſpiritus ſancti con
ſtat deſtitutos eſſe et vacuos ·
Quos enim eiecit de templo nũ
quid ſpiritus ſanctus faciet ſi
bi templum? hec ille vbi ſupra
Gregorius autem dicit q; ſimo
niaci ſunt maledicti · dicit eniz
Cum liqueat hanc heresim an
te omnia radice peſtiféa ſubrep
ſiſſe · atq; in ipſa ſua origine a
poſtolica eſſe deteſtatione dãp
natam · cur nõ cauetur? cur ñ
perpenditur · quia benedictio
illi in maledictionem conuer
titur · hec ille · Immo non ſo
lum ſunt maledicti ſimoniaci ·
ſed etiam eorum pecunia ſimo
niace acquiſita eſt maledicta
et in viliori precio q̃z ſit pecuni
a meretricum · quia meretrices
poſſũt facere elemoſinam de pe
cunijs meretricio acquiſitis · ſ;
non ſimoniaci · vt patet prima
queſtione prima · vbi dicit gre
gorius Non eſt putanda eleẽo
ſina ſi pauperibus diſpenſetur
quod ex illicitis rebus acquiri
tur · quia qui hac intentiõe ma
la accipit vt bene diſpẽſet gra
uatur potius q̃z iuuetur · Vnde
etiam certum eſt · quia ſi mo
naſteria vel xenodochia vel ali
quid aliud ex pecunia que p̃

Probu

ſacris ordinibus datur conſtru
antur · non proficit mercedi ·
hec ibi · Et ſic diſcurrendo poſ
ſem multa inducere · Tamen
hoc ſatis ſit de tercio principali ·
Amen ·

Feria ſexta tercie · ſermo
de ipſa fide ·

AVdite rebelles et incre
duli · Numeri ſecundo
capitulo · Heri declara
ui q; erat quoddam peccatum
quod nunquam aut vix corri
gebatur ſcilicet peccatum ſimo
nie · quod nec lege diuina nec
correctione fraterna emenda
tur · Hodie conſiderans q; eſt e
tiam aliud peccatum vix corri
gibile et omnibus notũ · ſcili
cet peccatum infidelitatis · De
terminaui loqui de ipo peccato
infidelitatis Ideo vocantur om
nes per moiſen iſto mane Au
dite rebelles et increduli Vbi
notandum eſt q; ſecundum ſã
ctum thomã ſecũda ſecũde q·
x · ar tercio Infidelitas ẽ max
imum peccatorum · Cuius di
cti ratio eſt Quia per quodli
bet peccatũ homo auertit̃ a deo
et q̃zto mag̃ auertit̃ tãto grui?
ẽ pccm̃ · Cũ aũt nullum ſit pec
catũm quod ita auertat homi
nẽ a deo ſicut pccm̃ ĩfidelitatis
ergo ipa ẽ maximũ peccatorũ

Peccatum Simonia incorrigibile.

Infidelitas est maximum pctm.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Triplex infidelitas.

Et ꝙ infidelitas mag̃ auertat
hominem a deo declaratur ĩ la
licet ꝑ quodlibet aliud peccatũ
homo a deo auertatur · remanꝫ
tamen aliqua cognitio ipſiꝰ dei
Per auerſionem autem quam
ponit infidelitas nulla remanet
dei cognitio · patet quia falſam
habet opinioneꝫ de deo · Et hoc
eſt quod dicit auguſtinus ex
ponens illud iohannis · Si non
veniſſem & locutus eis fuiſſem
peccatum nõ haberent Magnũ
inquit quoddaꝫ peccatum ſub
generali nomine vult itelligi ·
hoc enim eſt peccatum infideli
tatis quia per hoc peccatum ge
neraliter auertitur homo a deo
Sed nota breuiter · ꝙ tri
plex eſt infidelitas · ſcilicet pa
ganorum · iudeorum · & criſti
anorum · Nam pagani ſunt in
fideles · quia nullam habent de
deo fidem · Judei ſunt infideles
quia fidem habent nobis contrã
riam · Nam credunt verbi grã
filium dei incarnandum quem
nos credimus incarnatum Cri
ſtiani autem ſunt infideles qui
a corruptam habent fidem · &
hec ĩfidelitas eſt peior cunctis
infidelitatibus · ex eo ꝙ criſti
ani non reddunt deo rectaꝫ vi
tã · ſicut ꝓmiſerũt in baptiſmo
Jõ ecã · v · Diſplicet deo infide
lis ⁊ ſtulta ꝓmiſſio Et ſecũda
petri · & ponitur · xxij · queſti
õe quarta Melius erat illis nõ
cognoſcere viam iuſtitie q̃ꝫ poſtꝰ
agnitam retrorſum conuerti ·
quia ſeruus qui ſcit voluntateꝫ
domini ⁊ nõ facit plagis vapu
labit multis luce · xij · Jdeo di
cit ꝓpheta Jgnis ſuccenſus eſt
in iacob · & ira dei aſcendit ĩ iſ
rahel quia non crediderũt in de
o · Et ecã ſecundo dicitur Ve
diſſolutis corde quia nõ credi
derũt · ⁊ iſta ꝓpꝛ̃e ẽ infidelitas q̃
ẽ iſ pccã maximuꝫ peccatorum
Et hãc infidelitatẽ criſtianorũ
ꝓprie reprehendit ſãcta mater
eccleſia in epiſtola dicens · Au
dite rebelles ſcilicet criſtiani ⁊
ĩcreduli · ne ſtetis ſcꝫ in infide
litate · ſed habeatis corde ver
bo ⁊ opere veram criſti fidem ·
quaꝫ hodie immediate habuit
ſamaritana · & omnes illi de ſa
maria qui ſamaritane dixerũt
Jam non propter tuam loque
lam credimus · Jpſi enim
audiuimus & vidimus · Et
vt liberiꝰ fidei adherere poſſitis
infidelitatem dimittẽdo de ipſa
fide loq̃mur hodie · hic hiſtori
as epiſtole ⁊ euangelij ſi pla
cet · Circa quam tria nota
bimus ·

Primo fidei neceſſitatem
Secundo fidei vnitatem
Tercio fidei bonitatem

Tria vota fidei

Circa primum pricipale po
nunt doctores ſeptem rationes
ꝓpter quas oſtendunt fideꝫ cri
ſtianam eſſe neceſſariam, quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

de alijs modis fidei nullam pr
ſus volo facere mentionem qui
a non ſpectat ad preſens pro
poſitum Prima ratio eſt iſta
Neceſſarium eſt homini cogno
ſcere creatorem ſuum. ſed impoſ
ſibile eſt hominem ſine fide deū
cognoſcere. ergo fides eſt ne
ceſſaria homini. Nam illud non
poteſt cognoſci ab homine q̄d
excedit facultatem naturalis in
tellectus. ſed deus eſt diuiniſſimo
di. quia dicit dionyſius q̄ deus
eſt id ſupra quod cogitari nō
poteſt. et nichil agit vltra ſuā
ſpeciem. ergo homo ex ſe deū
cognoſcere non poteſt. oportet
ergo q̄ ipſū ex fide cognoſcat.
vt atteſtatur apoſtolus ad ro
manos Per fidem enim ambu
lamus et nō per ſpeciem
Secunda ratio eſt iſta. Illud
eſt neceſſarium homini ſine quo
non poteſt placere deo. ſed ſine
fide homo non poteſt placere de
o. quia iacobi q̄rto capitulo di
citur. Sine fide impoſſibile eſt
placere deo. ergo fides ē homi ne
ceſſaria. Tercia ratio eſt iſta
Illud eſt homini neceſſarium ſi
ne quo homo nō pōt conſequi
ſuum finem. Finis autem ipſius
hominis eſt vita eterna. vt ait
auguſtinus. Creauit deus ho
minem vt ſummum bonum in
telligeret. intelligendo amaret.
amando poſſideret. et poſſiden
do frueretur. ſed ſine fide impoſſi
bile eſt habere vitam eternam
vt ponit beatus auguſtinus de
verbo domini dicens. Nulle ma
iores diuitie. nulli theſauri. nl'
li honores. nulla maior eſt ſub
ſtantia q̄z eſt fides catholica. q̄
peccatores homines ſaluat. cecos
illuminat. infirmos curat. cathe
cuminos baptiſat. fides mortu
os viuificat. penitentes reparat
iuſtos augmentat. martires
coronat. virgines et viduas et
coniugales caſto pudore conſer
uat. clericos ordinat. ſacerdotes
conſecrat. in eterna hereditate
cum ſanctis angelis collocat.
hec ille. Ergo fides eſt homini
neceſſaria. Quarta ratio eſt
Illud eſt homini neceſſarium
quod ſi non haberet dāpnatio
nem incurreret. ſed ſine fide ho
mo dampnatur. ergo fides eſt
neceſſaria. Nā Marci vltimo
ca. ſcribitur Qui crediderit et
baptiſatus fuerit ſaluus erit.
Qui vero non crediderit con
dempnabitur id eſt dampnabi
tur Quinta ratio eſt iſta
Illud eſt homini neceſſarium
quo mediante poteſt homo ip
ſe ſubuenire proximo ſuo. Et
quod ſi nō haberet proximus
detrimētum pateretur. ſed me
diāte fide homo ſubuenit prox
imo ſuo. ergo fides neceſſaria
eſt ipſi homini. Nam per mar
cum euangeliſtam vltimo capi
tulo dicitur. Signa autem eos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

qui crediderint hec ſequuntur
In nomine meo demonia eici
ent. Linguis loquentur no
uis. Serpentes tollent. Et ſi
mortiferum quid biberint non
eos nocebit Super egros ma
nus imponēt ⁊ bene habebūt
Que omnia ſunt ad vtilitatem
proximi ⁊ ſuipſius. ¶ Sex
ta ratio eſt iſta. Illud eſt ho
mini neceſſariū ſine quo homo
incurreret ingratitudinem cō
tra deum ſuū. Sed ſine fide ho
mo ipſe incurrit ingratitudinē
contra deum ergo fides eſt ne
ceſſaria. Nam dicit beatus au
guſtinus Illa fides ſana eſt q̄
credimus nullum hominē ſiue
parue ſiue maioris etatis ſalua
ri poſſe a cōtagio peccati. niſi
per vnum mediatorem dei ⁊ ho
minum ihesum criſtum. hec il
le. Niſi enim haberemus fidem
ipſam. igrati eſſemus tanti be
neficij ſcilicet redemptionis
¶ Septima ratio eſt iſta. quia
q̄z diu homo manet in mundo
neceſſe habet credere quia pre
terita receſſerunt. futura non
dum venerunt. preſentia ſunt
in tanto fluxu quantū celum
velociter mouetur. vnde iob.
Dies noſtri velociores fuerūt
curſore. tranſierunt quaſi na
uis. ⁊ quaſi aquila volans ad
eſcam omnia iſta velociſſime
tranſierunt. Et quia omnia in
tam velociſſimo tranſitu. dixe
runt quidam philoſophi. q̄
nullus poterat de re aliqua di
cere veritatem. quia anteq̄z v̄
ba explerent illud quod in mē
te conceperant mutatum erat
Et ponebāt exemplum de flu
uio rapido. de quo non poteſt
homo dicere aqua hec eſt hec.
Qui autem ſunt in celo non ne
ceſſe habent fidem. quia in ſpe
culo trinitatis omnia videt vt
preſentia. quia ibi non eſt pri
us ⁊ poſterius Sed cuz fides
acquiratur per diuerſa tēpora
⁊ ſucceſſiue. ergo neceſſe eſt e
am habere. vt credamus que
tranſierūt ⁊ ſunt ⁊ que futura
ſunt Vnde gregorius dicit. q̄
ſecūdum incrementa temporū
creuit ſcientia ſanctorum prī
⁊ quanto viciniores aduentui
ſaluatoris fuerūt tāto ſacramē
ta ſalutis plenius pceperūt ¶ C
Hijs ergo rationibus patet fidē
eſſe hoī neceſſariā. Que tota ē
de deo ⁊ filio incarnato. Ideo
dixit criſtus per euangeliſtaz
iohānem. Creditis in deum ⁊
in me credite. Cuius ſunt duo
decim articuli. vt poitur extra
de ſumma trinitate ⁊ fide catho
lica qui omnibus preponūtur.
tanq̄z prime virtutes ⁊ prima
pricipia q̄bus nō ē ɔtradicē in fi
de catholica Et iō in fide criſti
ana ſupponuntur ⁊ nō probā
tur. ſicut in vnaquaque ſciētia
prima pricipia ſupponūt Nā

ſex ſunt pertinentes ad diuini
tatem · & ſex ad humanitatē;
Primus pertinēs ad diuini
tatem eſt q̃ ſit vnus deus ·
Secūd⁹ q̃ in vno deo ſūt tres
perſone Terci⁹ q̃ omnia ſūt
facta a deo · Quartus eſt ef
fectus gratie in eccleſia dei per
ſpiritum ſanctū · ſub quo com
prehendunt̃ omnia ſacramēta
eccleſie ⁊ remiſſio peccatorū
Quintus eſt reſurrectio mor
tuorum Sextus eſt effect⁹
glorie ſcʒ vita eterna Perti
nentes ad humanitatem ſunt
hij · primus eſt incarnatio · ſecū
dus eſt paſſio · tercius eſt deſcē
ſus ad inferos · quartus eſt re
ſurrectio · quintus eſt aſcenſio
Sextus eſt iudicium generale
per criſtum fiendum Quaē
autem nō probentur articuli fi
dei plures poſſunt aſſignari rati
ones · Prima · eſt quia plurēs
articuli nullomodo poſſunt pro
bari, vt ſunt articuli pertinētes
ad trinitatē perſonarum, ⁊ hu
manitatem criſti pertinētes · q̃ʒ
uis omnes poſſint defendi ·
Secundo quia ſi adhuc poſſēt
probari, omnes non poſſunt va
care philoſophie · ⁊ ideo omnes
non poſſent eos probare ·
Tercio q̃ ſi oēs philoſophie vacare poſ
ſent ad noticiam ipſorum nō p
ueniretur niſi poſt lōgum tem
pus · & homines eſſent ſenes ā
teq̃ʒ itelligerent articulos fidei

Quarto ſi omnes poſſēt va
care philoſophie · ⁊ in breui tē
pore poſſent ad fidei notitiam p
uenire perderetur meritum qd̉
homo conſequitur ex fide · Vn
greg⁹ Fides nō habet meritū
vbi humana ratio prabet expēi
mentum · Ideo melius fuit vt
omnes ſupponerentur & acape
rētur tanq̃ʒ prima principia ·
Et ſic patet primum principa
le ·

D

Circa ſecūdū principale ſci
licet fidei vnitatem Septem ra
tiones ſūt quibus oſtendi pōt
tantum eē vnam fidem · quarū
pria eſt Fides eſt de deo · cū
ſit ſubſtātia rerum ſperandarū
argumentum nō apparentium
Sed nō ē niſi vn⁹ de⁹ · ergo nō
eſt niſi vna fides Hanc ratonē
tangit apoſtolus dicens · Vn⁹
de⁹ · vna fides · vnuʒ baptiſma ·
Secunda ratio ē Fides ē de
xp̄o · q̃ʒ de ipſo ponūt̃ ſex arti
culi · ſʒ criſt⁹ eſt vn⁹ ergo fides
ē vna · Hāc ratioē tāgit atha
naſius in ſimbolo ſuo dicēs Nā
ſicut aīma rationał ⁊ caro vn⁹
eſt hō · ita deus & hō vnus eſt
xp̄s · Qui paſſus eſt p ſalutē
noſtra deſcendit ad inferos ter
cia die reſurrexit a mortuis ·
In quibus verbis p̄mo ponit
vnitatem · ſecundo ponit fidem
numerando fidei articulos · qui
ad criſtum pertinēt Sed ex
hijs forte argueretur dicendo

Deus eſt vnus · Xp̄s eſt vnꝰ
⁊ hij ſunt duo · ergo ſunt due
fides · Hanc dubitationem ſo
uit criſtus dicens Ego ⁊ pat̄
vnū ſumus · ⁊ ſic eſt vna fides
⁊ non due ¶ Tertia ratio eſt
iſta ſecundum ariſto · in ſecū
do ethicorum · Honor ⁊ meri
tum dantur in premiū virtutiꝰ
Sed meritum fidei eſt vnum ·
ſcilicet vita eterna · vt dicitur
marci vltio capitulo · Qui cre
diderit ⁊ baptiſatus fuerit ſal
uus erit id eſt ſalutem eternaꝫ
habebit · Ergo fides eſt vna ·
Hanc rationeꝫ tangit athana
ſius in ſimbolo ſuo dum dicit ·
Quicunqꝫ vult ſaluus eſſe ante
omnia opus ē vt teneat catho
licam fidem · Et ꝙ meritum ſit
tantum vnum declarat̄ · quia
deus eſt vnus cuius viſio eſt
vita eterna · vt dicit beatꝰ au
guſtinꝰ Et allegatur a magi
ſtro ſententiarum in primo di
ſtinctiōe prima Viſio eſt tota
merces noſtra · ¶ Quarta ra
tio eſt iſta · Fides ſequitur ec
cleſiam ſanctam · quia i articu
lis fidei dicitur · Credo in ſpiri
ritum ſāctū · ſāctā matrē eccle
ſiam Sed eccleſia eſt vna · er
go fides eſt vna Hanc rationē
tetigit criſtus heri dum intra
uit in domum ſimonis que eſt
ſcā eccleſia ⁊ ſocrus ſimonis
·i· iudeoruꝫ ſinagoga tenebat̄
magnis febribus · ¶ Quinta

ratio eſt iſta · Fides eſt aut er
go eſt vna aut plures Nō pleꝰ
cū fides ſit de deo vt dictū ē ⁊
deus eſt vnꝰ ſimplex eternus
⁊ incōmutabilis vt ponitur ex
tra de ſūma trinitate ⁊ fide ca
tholica · ⁊ de ipo cōtraria non
poſſunt verificari · quia contra
ria nō verificantur de eodem ſi
mlꝰ ⁊ ſemel vt concedunt oīs
phi · que cōtrarietas reperiret̄
in varijs modis credendi vt di
ctū ſuit ſupra ergo ē tātū vna
fides Hanc rationē tāgit aplꝰ
ad galathas · iiij Is qui ſecū
duꝫ carnē natus fuerat perſeq̄
bat̄ eum qui ſecūdum ſpm̄ Iu
dei enim erant filij dei ſecūdum
carnē · qꝛ ſēper ad ꝓmiſſiōes t̄
renas trahebantur · vn̄ deus
dicit · Si feceritis mādata bo
na terre comedetis Nos auteꝫ
ſumus filij ſecundum ſpiritum
Ideo ducimur ſpiritu · Et i p̄
mitiua eccleſia · fides hebrea q̄
erat ſecundum carnem · perſe
quebatur fidem noſtram que ē
ſecūdū ſpm̄ Naꝫ caro ſpiritui
r̄ſiſtit vt dicebat aplūs Video
aliam legem contrariā legi mē
tis mee · ¶ Sexta ratio eſt
iſta Vnuꝫ regnum vnaꝫ debꝫ
habere fidem ⁊ legem non ſibi
ipſi contrariam Sed tota mū
di machina eſt vnū regnum ·
ergo vnam debet habere fideꝫ
nō ſibiipi cōtrariā · Iſta ratio
capitur luce · xi · ex v̄bis criſti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dicentis Omne regnum in ſeip
ſum diuiſum deſolabitur Naȝ
ſi eſſent plures modi credendi
cōtrarij in regno dei Neceſſe eēt
regnum dei annichilari. quod
nō eſt dicendum recte ſentien
ti. ergo eſt tantum vna fides.
¶ Septima ratio eſt iſta Om
nes homines habent cōuenienti
am in natura. in deſiderio. vt cō
iungātur vltimo fini. vt ponit
boecius de cōſolatione dicens.
Inſerta eſt homini ſummi boī
cupiditas. ſed in hoc ſeculo nō
cōiungimur deo niſi per donuȝ
fidei ergo omnium hominum ē
et eē debet vna fides. exquo v
na natura & vnum deſiderium.
Hāc ratioōeȝ tāgit paulus apo
ſtolus dum dicat Cupio diſſol
ui & eſſe cum criſto. Et dauid
in pſalmo. Sitiuit anima mea
ad te deus. Et hinc habetur ꝙ
nō quilibet poteſt ſaluai in fide
propria. ſed ſolum in vna fide
ſaluātur hoēs. que eſt fides cri
ſtiana que eſt bona vt patebit
i tercia parte Et hoc de ſcd'o pri
cipali

¶ Circa terciū pricipale ſcȝ fi
dei criſtiāe bonitatem. ſeptem
occurrūt ratiōes ꝓbātes fidem
criſtiāȝ eſſe bonam et oibus ali
is meliorem. Prima ratio ca
pitur ex diuturnitate Nam ſe
cūdum ariſtotelem Nulluȝ vi
olētum perpetuum et malum et
falſum nō poſſūt oi tempore du
rare. vn̄ videm⁹ oia regnā mu
tata et deſtructa et magnas ci
uitates ſubuerſas ꝓpter mala
que fiebāt in eis. Cum ergo fi
des criſtiana ab inicio mūdi in
ceperit et duret vſqȝ modo et du
rabit vſqȝ ad finē mūdi impoſ
ſibile eſt ipſam eſſe falſaȝ Nam
fides criſtiana quam tenemus
ab inicio mundi fuit prefigura
ta per ora omniū ꝓphetarum.
Et fides noſtra eſt fides antiq̄
rū patrū qꝛ qđ illi īplicite v ſub
quodam velamine credebant
nos explicite et in claro lumine
credimus. vnde ſicut nos in e
nigmate cognoſcimus ea que
ſunt in patria. Ita patres vete
ris teſtamenti habēt ſe reſpe
ctu noſtri ꝑter aliquos maio
res qui ſpecialiter fuerunt illu
minati Sicut abraham moiſes
et dauid. viderunt claē per fidē
diem criſti ſicut et nos modo
videmus. Nam de abraham di
citur iohānis. vi. per os criſti
Abraham exultauit vt videret
diem meum. vidit et gauiſus
eſt. Deuteronomij autem moi
ſi dicitur Prophetam ſuſcita
bit vobis deus ipſum tanquaȝ
me audietis. Et propheta iſte
ſuſcitatus fuit filius dei incar
natus. ſuper quem audita eſt
vox dei patris dicentis Hic eſt
filius meus dilectus. in quo
michi bene complacui. ipſū au
dite. vt mathei. xvij. capitulo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Omnis autem alia fides eſt de
ſtructa ꝛ innouata · ꝛ modo
credũt vnum · modo aliud ¶ Fi
des autem iudeorum que bona
erat non eſt deſtructa · ſed cõ
pleta · a qua propter peccata
ſua ipſi exciderũt · ꝛ nos ſucceſ
ſimus Vnde ad galathas quar
to apoſtolꝰ oſtendit nos eſſe fi
lios abrahe per r̃promiſſionez
natos · ſicut yſaac Et ſi obi
ceretur de fide machumeti que
tantũ durauit ꝛ durat · Dicit̃
ꝙ nõ durat iõ quia ſit bona ʒ
quia eſt delectabil̃ in cõcupi
ſcentijs ꝛ pluribus alijs que i
honeſtatez inducunt vt poteſt
patere ¶ Secũdo apparet bo
na ex miraculorum factione ·
Nã ab origine mundi fides hec
fuit confirmata miraculis · ꝛ
maxime tempore ꝓphetarum ·
quando eam ꝓphetabant · Et
tempore apoſtolorum quãdo
eam predicabãt · Que quidez
miracula ſunt quaſi quoddam
ſigillum dei ſuper litteras cõti
nentes fidem · In nulla autem
alia fide fiũt miracula · quia de
us non cooperatur cũ mal̃ · cũ
ſit ſũme bonus · Nã vt augꝰ di
cit Deus eſt in quem peccatũ
cadere nõ poteſt ¶ Tercio ap
paret bona ex manifeſtatione
doctrine ꝛ doctorum clarita
te · In nulla fide ſunt maiores
doctores ꝛ clari ſicut in fide c̃
ſtiana ꝛ ſẽp fuerũt · Cõſidera

auguſtinũ Gregoriũ Iheroni
mũ ambroſiũ · thomã de aq̃no ·
baſiliũ maximũ · leonẽ papã ·
petrũ damianuz · gregoriũ na
zenzenũ · iohãnez damaſcenũ
et alios q̃ʒpluẽs quorũ dicta r̃
dacta ſũt in ſcp̃tis · et patẽt õ
nibꝯ · qui dãpnant omnem ali
am fidem pret̃ fidem noſtraz ·
In q̃ cotidie diſputat̃ · et ſunt
xp̃iani ſẽper parati ad reſpon
dedũ omnibꝯ contradicere vo
lẽtibꝯ · vñ petrꝰ in ſua canoica
dicit · Parati ſemp reddere ra
tionẽ de ea q̃ nob̃ eſt fide Et q̃
a veritas ſeipſam defendit ſig
num eſt ꝙ fides eſt vera · Non
ſic eſt in fide aliorum Immo in
lege machumeti eſt pena capi
tis diſputaẽ de tali fide Et hoc
facit diabolus ne falſitas talis
fidei deprehenderetur · quia in
illa lege ſunt manifeſti erroẽs
et ſupra naturã · et contra ſcp̃
turã ¶ Quarto fides noſtra
apparet bona ex ſpiritu ꝓpheti
e In nulla enim alia lege a no
ſtra fuerũt prophete · et ſancti
iſpirati et illuminati ex ſpiritu
ſcõ niſi in nrã · Nec aliq̃ ſecta
habet ſicut ſcõs nos habemꝰ
¶ Et ſi dicatur de iudeis ·
ꝙ habent ſanctos et ꝓphetas
Dicẽdũ ẽ ꝙ illi ſũt ſãcti nri · et
i eorũ fide noſ ſtamꝰ · ʒ iudei
ab illa fide exciderũt vt dictũ
eſt · Et ſi qui fuerunt in alijs
ſectis prophete et illuminati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

a ſpiritu ſancto illi perhibue
runt teſtimonium fidei noſtre
Vt balaam ⁊ ſibilla que multa
predixerunt de criſto Vnde tē
pore conſtantini fuit inuentum
vnum ſepulchrum in quo lami
na ſculpta aurea erat ſuper pe
ctus mortui in q̄ ſcriptū erat
Criſtus naſcetur de virgine ⁊
credo in eum · O ſol ſub helene ⁊
cōſtātini temporibus iterum me
videbis ¶ Quinto apparet bona
ex tirānorum perſecutione Nā
multa fuerunt regna ex perſe
cutiōe deſtructa · vt fuit regnū
aſſiriorum · grecorum · ⁊ romāo
rum · ⁊ hoc fuit propter maio
rem potentiam Sed eccleſia ⁊
fides noſtra decem habent mag
nas perſecutiōes ab imperato
ribus romanis ⁊ non potuerūt
eam exſtirpare · immo ſemper
creſcebat · hoc autem nullo mo
do fieri potuiſſet niſi deus eam
roboraſſet ¶ Sexto apparet eſ
ſe bona ex omni fama · quia vt
dicit philoſophus ¶ Famaꝫ quā
plurimi populi famāt impoſſibi
le eſt eſſe falſam · ſed omnes ſe
cte vltra fidem ſuam laudant
noſtram · immo in lege macha
meti dicit̄ · ꝙ criſtus fuit mag
nus propheta · ⁊ magnus ami
cus dei · ⁊ ꝙ illi qui ſequuntur
perfecte criſtum ſaluātur · ex
quo apparet ꝙ fides noſtra ſit
bona Septimo apparet bōa
ex finis conſecutione · Naꝫ hec

fides ſaluat homines · vt patet
luce decimoſexto ¶ Fides tua te
ſaluam fecit · vade in pace Ideo
audite increduli & rebelles &
cognoſcite huius fidei neceſſita
tem · vnitatē · ⁊ bonitatem · Et
hoc ſatis eſt de tercio principa
li · ¶ Amen ·

¶ Sabbato quarte dominice
ſermo de adulterio

Melius eſt incidē in ma
nus veſtras q̄ꝫ peccare
in cōſpectu dei · Dani
elis decimo tercio capitulo · Ve
ri declaraui multa de fide criſti
ana · qua anima deo deſponſat̄ ·
Iuxta illud ꝓpheticum · Oſee
viceſimooctauo · Sponſabo te
mihi in fide · Hodie loquemur
de fide matrimoniali qua vir de
ſponſat vxorem ſuam & econ
tra · Que cōtinetur in matrimo
nio · ⁊ corrumpitur per adulte
riuꝫ · de quo proprie erit ſermo
In cuius principio declarabimꝰ
vnam breuem petitionem que
eſt iſta · Si mulier oppreſſa ab
adultero debet potius ſe occidi
permittere q̄ꝫ adulterio conſen
tire · Dicunt quidam ꝙ ſtante
hoc caſu mulier debet conſentire
adulterio · & frangere fideꝫ vi
ro ſuo · Quorum ratio eſt iſta ·
In omnibus male fiedis minꝰ
malum ſemper eligi debꝫ vt pꝫ
xxij · q · iiij · Nō ſoluꝫ Sꝫ maiꝰ
¶ k · iiij

Queſtio de violento adulterio.

Opinio quorundam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eſt peccatum homicidij q̄z ad
ulterij · ergo poti⁹ mulier debz
adulterio conſentire q̄z homici
dio Et ꝙ homicidium ſit mai⁹ *Homicidium eſt maius pctm Adulterio.*
peccatum adulterio triplici ra
tione oſtenditur ¶ Prima eſt
ratione generis quia homicidi
ū eſt in genere peccatorū ſpiri
tualiū · ⁊ adulteriū eſt i gene
re peccatorum carnalium Sꝫ
ſecūdum gregoriuz · xxx · mo
ralium · Peccata carnis ſunt
minoris pene q̄z q̄z maioris in
famie ¶ Secūda ratio eſt rati
one mioris impulſus · quia mi
nus impellitur quis ad occidē
dum q̄z ad adulterandum · cū
vnum ſit naturale · ⁊ aliud cō
tra naturam ¶ Tercia ratio ē
ratione rei leſe Nam in adulte
rio offēditur corpus · in homi
cidio offenditur vita · modo
melior eſt vita q̄z caro · Et ex
hoc cōcludunt concluſionez iā
dictā Sed iſta opinio nō eſt *Confutatio opinionis.*
ſana ſed abicienda ⁊ nō tenen
da, tāq̄z inconſona dictis do
ctorum · Vbi nota ſecūdū tho
mam · iiij · ſēten · di · xxxiiij · in
queſtione de ſcandalo ar · iiij ·
in reſpōſione ſecūdi argumen
ti pme q̄ſtionis · vbi dicit · ꝙ
homo nō tantum nō debet com
mittere peccatum mortale vt
vitet peccm̄ mortale pximi · ſꝫ e
tiā non debet peccare venialit
nec tenetur nec bene facit com
mittendo · quia ad vitandum

peccm̄ nō iclinamur ex dāpno
ꝓprio · quia hoc eſt deſiſtere a
peccato timore pene · ſed incli
namur ne deum offendamus ·
cuius offenſa eſt etiam pecca
tum veniale quāuis non ſit ita
magna ſicut mortale · null⁹ ta
men debet deuz offendere paꝝ
ne ali⁹ offendat multum · qui
a homo debet in īfinitū deū pl⁹
diligere q̄z pximū · vn̄ nullus
debet cōmittere peccatū venia
le ad euitand᷒ peccatuz morta
le pximi · ⁊ ex iſto ↄcludi pōt
ꝙ null⁹ debz cōmittere pecca
tum mortale min⁹ ne pximus
cōmittat maius · ergo pꝫ ꝙ ſi
non ſit oppreſſa ab adultero
nō debet conſentire adulterio
vt vitz homicidiū pximi quia
ipo facto ꝙ conſētit eligit pec
catum · ⁊ ſic eſt volūtarium
Sꝫ dicis ſi non conſētio ſequi
tur homicidium q᷒ eſt maius
peccatum Dico ꝙ hoc eſt per
accidēs quoniam mulier non i
tēdit conſentire homicidio · ſꝫ
intendit nō diſplicere deo per
peccatum adulterij ⁊ ſic homi
cidium non eſt ſibi imputādū
ſꝫ interfectori · hoc patet in epi
ſtola de ſuſanna · que dixit in
vbis ꝓpoſitis Melius eſt mihi
incidere in manus hominum q̄z
derelinquere legem dei mei · q
a de adulterio a ſenibus illis
moleſtabatur · Et mulier illa
que adulterio conſenſerat fuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ducta per pbariſeos ad xp̄m vt iudicaretur · Dic biſtoriã ſi placet · Circa iſtud adulterium tria notabimus ·

Primo penam eternalē
Secūdo mortē corpalem
Tercio confuſionem mundialem · B

Poena adulterij.

Circa primum principale notandum q̄ ſicut adulterium facit iuſte perdere bona terrēa quia eſt contra leges mundanas · in quibus legim⁹ q̄ propter delictum commiſſum cōtra hominem mortalem · mulier dotem perdidit temporalem · vt patz C. de rpudijs · lege conſenſu · ⁊ lege iubemus · libro quiuto · ⁊ debz oib⁹ bonis viri priuari · non obſtante cōſuetudine ↄtraria · ita aīa q̄ ē ſpōſa criſti facta in baptiſmo in fidei ſuſceptiōe Juxta illud oſee ſecūdo Spōſabo te mibi in fide · propter idem adulteriū perdidit dotem eternaz · ⁊ omnia bona mariti eterni quia eſt factum contra maritū eternū immortalē · et cōtra p̄ceptum ſuū Exodi · xx · Nō mechaberis · ⁊ acquīt ſibipſi dāpnationē eternalem · quī vt ait aplꝰ ad hebre · vi · Stipēdia peccati mors eſt Et ſicut pater terrenus poteſt iuſte exheredit are filias q̄ ipudice ⁊ imūde viuūt de hereditate trena · ita ⁊ pr̄ celeſtis aīam de hereditate celeſti puat · vn̄ ad ephe · v · ſcribitur Hoc autem ſcitote intelligentes quia oīs fornicator aut auarus · aut immundus · non habet hereditatem criſti Et ad cor · vi · dicitur · Neq̄ adulteri · neq̄ molles neq̄ maſculorum concubitores · neq̄ fures · neq̄ ebrioſi regnum dei poſſidebunt Sed vbi erūt oſtēdit iohannes in apocali · xxi · vbi de talib⁹ loquēs ait Pars illorum erit in ſtagno ardenti igne ⁊ ſulfure quod eſt mors Et non ſolum ipſi adulteri pricipales ſunt in loco iam dicto ſed etiam omnes conſentientes · vt matres · vetule medielenones · litteras ⁊ cartas ſcribentes · portantes · ambaſiatores · quocunq̄ modo conſentientes · vel aſſociantes · de die ⁊ de nocte · quia agētes ⁊ conſentientes pari pena puniunt Dictū eſt enī ſupra per moralem ſenecam · Qui non p̄hibet peccare cum poſſit iubz · Ergo quicunq̄ adiuuat peccat · Et hoc eſt quod dicitur p̄ propbetā dauid contra iſtos tales cuilibet in particulari loquentē · Et cum adulteris portionem tuam ponebas · Nam portio cum ipſis adulteris ponitur tunc · quando eis adiutorium in male agendo datur Et ideo hoc conſiderans ſuſanna noluit adulterio conſentire

Conciliatores adulterii pari poena cum Moechis plectent.

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſed clamauit voce mag̃ ne dãp
naretur eternali pena · ſenes ve
ro a q̃b⁊ egreſſa eſt iniquitas
condampnati ſũt ad mortem ·
nõ ſolum corporalem · ſed etiaȝ
eternalem · vt patet per danie
lem in diſcurſu epiſtole · Et
hoc ſatis de primo pricipali

C Circa ſecunduȝ
principale mortem corpalem
mãdãt oẽs leges adulteros mor
tis ſententie ſubiacere · Nam ſe
cundum legem dei deuterono
mij viceſimoſecundo mãdatur
Si inquit dormierit vir cũ vx
ore alterius vterq̧ morte mor
atur vt auferas maluȝ de medi
o iſrael · Et leuitici viceſimo dici
tur Si quidem quis mechatus
fuerit cum vxoẽ alterius ⁊ ad
ulterium perpetrauerit cuȝ vx
ore proximi ſui morte moriatur ·
Et huius executio ponitur iu
dicũ decimonono · vbi legitur q̧
leuites quidam deſcendit cum
vxore ⁊ famulo in gabaa benia
min rediens a ſocero ſuo · & ve
niens & intrans ciuitateȝ non
repperit aliqueȝ qui euȝ hoſpi
tio reciperet · ſtante ſic in plate
a ſuperuenit quidaȝ bonus ho
mo de villa · & videns illuȝ forẽ
ſeȝ & extraneuȝ · miſericordia
motus excepit illuȝ & duxit e
uȝ ſecũ in domum ſuaȝ · Nocte
auteȝ quidaȝ filij belial venerũt
volentes & petẽtes illo iuuene
abuti · Quod videns ille ãtiqus

& tantum ſcelus abhorrens p
minori malo ipſe ⁊ maritus iu
uenculam illaȝ iſtis tradiderũt
cui iuuencule deludentes ribal
di per totam nocteȝ dimiſerũt
Que veniens ad domum vbi r
cepta fuerat quaſi propinqua
morti poſuit ſe ad iacendum in
oſtio ⁊ mortua eſt Mane vero
ſurgens maritus volens recede
re cuȝ famulo · aperto oſtio vi
dens vxorem ⁊ putans eam eẽ
viuam vocabat eam Et illa nõ
reſpondente perpendit eam eſſe
mortuam Et ſine alio ſtrepitu
poſuit eam ſuper aſellum ſuuȝ
⁊ portauit domuȝ · ibi q̧ diui
ſit corpus in duodecim partes
⁊ tranſmiſit ad fines omnium
tribuum iſrahel partem ſuam ·
Ex qua re commoti paracipien
tes tantuȝ ſcelus vindicaȝ tribo
proceſſerunt ad pugnam contra
eos de gabaa · Et quia illi de tri
bu beniamin voluerunt malefa
ctores gabaonitas defenſare ·
vna cum illis in tribus prelijs
factis adinuicem ex illa cauſã
lx · milia viroruȝ interfecti ſũt
Et ciuitas · ⁊ quicquid intus
erat igne cõbuſta · hec enim fu
it omnipotentis dei ſaluatoris
noſtri ⁊ ipſius legis ſententia
Similiter etiam & leges ciui
les antique mandant huiuſce
modi adulterantes morti ſubia
cere · ſiue ſint maẽs ſiue femine
Hodie vero tantum mares ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Sed non mulieres · Nam in muliere hodie eſt immutatum · vt mulier ponatur i monaſteri o quã maritus ſi vult poteſt recipere infra biennium · vt pȝ tceſima ſecũda queſtione pma de benedicto Poſt morteȝ vero viri vel ſi non viuit debet recludi i perpetuũ in monaſterio cui ſi nõ habet liberos vel pa rẽtes bona mulieris applicãtur Sed ſi habet filios due ptes bonorum ſunt filiorum · tercia pars monaſterij Si vero non habeat filios · ſed parentes · tũc parentib9 applicatur tertia pars bonorũ illius mulieris adultere Alie due ſunt monaſterii · Sed ſi nulli ſint liberi vel parẽtes tũc omnia bona ſunt monaſterij · Et hec notãtur in autẽtica Hodie · codice de adulterijs Vñ ſecundũ oẽs leges adulteri merentur mortem Et ſi diceres · hoc mutatũ eſt in muliere vt dictum eſt · ergo adulterante9 nõ ſubiciũt̃ morti corpali Dicit̃ q duplex eſt mors corporalis Vna violẽta ⁊ alia naturalis ſiue voluntaria · Nam licet mulier adultera nõ moriatur morte violenta · morit̃ tñ morte voluntaria · q potius vellet ſemel mori qȝ perpetue tali verecundie ſubici · Hoc dico ſi eſt capax ratiõis Et hoc ſatis eſt de ſecundo pricipali.

Circa tercium principale ſcȝ cõfuſionem mũdialeȝ · due ſunt confuſiones mundiales qbus ſubiacent adulterantes in hac vita preter eternas confuſiones quibus ſubiacebunt poſt hanc vitam in inferno · Prima vocat̃ paupertas · Secunda vocatur infamia · quas cõfuſiones tãgit pſal · xvij · dicens Duplici contritione id ẽ cõfuſione contere eos · Primũ videm9 frequenter q mulier ꝓpter adulteriuȝ a viro ſuo diuiſa in magnã cadit paupꝫtatẽ · q2 quãdo recedit a marito adultera maritus nõ tenet̃ eaȝ recipere nec alere · vt patet triceſima ſecũda q · i · vbi dicitur Illam vero ſiquidem maritus ſu9 ſine dolo aliquo recipe fortevoluerit tua ordinatiõe ſub cautela recipiat nullum dũtaxat de cetero ſimile amitteti periculum illaturus · Si vero eam omnino recipere noluerit in alium quendam locum in quo ei non liceat male viuere eam prouida diſpenſatione conſtitue Hec ibi · Ita nec deus omnipotẽs adultero9 corporales vel ſpirituale9 alit gratia · nec gloria dum eum derelinquunt Vnde ihieremie decimooctauo dicitur · Qui te derelinquunt confundent̃ · q2 cadunt in paupꝫtatẽ duplicẽ ſcȝ ſpũalem ⁊ corpalẽ De cõfuſiõe ifamiaꝝ

Confuſio dux

Vir q volens recipit adulteram non dẽt ei inferre periclm etiamſi iteres pctm.

⁊ aliarum miſeriarū que ex ad
ulterio cōſequuntur. ſatis expſ
ſe videri poteſt diſtinctione qn
quageſimaſexta Si gēs. vbi
dicitur. Si gens anglorum ſi
cut per iſtas prouintias diuul
gatum eſt ⁊ nobis in francia ⁊
in ytalia imꝓperatur. ⁊ ab ipſ
paganis improperiū nobis ob
icitur ſpretis legalibus connu
bijs adulterando ⁊ luxuriando
inordinate. ad inſtar ſodomiti
ce gentis fedam vitam duxeit
de tali commixtione meretriciū
eſtimandum eſt degeneres po
pulos ⁊ ignobiles ⁊ furentes
libidine fore procreandos. &
ad extremum vniuerſam plebē
ad deteriora ⁊ ignobiliora ver
gentem. ⁊ nouiſſime nec bello ſe
culari fortem. nec in fide ſtabi
lem. nec hominibꝰ honorabilez
nec deo amabilem eſſe venturā
ſicut alijs gentibꝰ hiſpanie ꝓ
uintie ⁊ burgōdionum popul'
contingit. qui ſic a deo recedē
tes fornicate ſūt donec iudex ta
lium criminum vltrices penas
per ignorantiam legis dei. & ꝑ
ſarracenos venire ⁊ ſeuiē permi
ſeit. hec ibi. In hijs enim que
dicta ſūt cōſidera quot ſint infa
mie que ſequuntur. Et hinc ca
pitur vna ratio quare magꝭ pec
cat mulier adulterās q̄z vir ad
ulterans quādo vterqꝫ commit
tit adulterium. Quoniam vbi
plura ſūt retrahentia a peccato
ibi eſt maius peccatuz. ſed plu
ra retrahūt mulierem q̄z virum
ergo magis peccat mulier q̄z
vir Nam ſecundum auguſtinū
in enchiridion Quatuor ſūt re
trahētia ab adulterio mulierez
ſcilicet timor dei. cuſtodia viri
Verecūdia. ⁊ erubeſcētia mun
di. ⁊ pena legis. Modo vir nō
ſubiatur cuſtodie mulieris nec
verecūdie mūdi. ſed tali cōfuſi
oni mulier ſubiacet Et ſi nō eſ
ſet aliud retinens niſi timor dei
O quot fierent adulteria. ſed
iſta verecūndia & erubeſcentia
plures retinet. Et hoc ſatis eſt
de tercio principali. Amen

Dominica quarta quadra
geſime. ſermo de matrimonio

Scriptum eſt quoniam
abrahā duos filios ha
buit. vnum de ancilla
⁊ alium de libera ad galathas
quarto capitulo Heri locutus
ſum de adulterio. de quo plura
dixi. Hodie conſiderās ꝙ cōtra
ria iuxta ſe poſita ſecūdum ari
ſtotelem magis eluceſcūt. De
terminaui loqui de matrimoni
o q̄ intellecto clarius itelligemꝰ
multa plura de adulterio In cu
ius principio videtur honeſtūz
⁊ vtile declarare Si liceat viro
habenti vxorem ex qua nō pōt

Mulier gravius peccat
moechando quam vir.
punitur tamen mitius ut
supra in 2⁰ ꝑmlo.

Questio.

ſuſcipe ꝑlem dormire cum an
cilla vt conſeruetur parentela
Opinio. Et quibodā videtˀ ꝙ ſic· quā
do vxor eſt ſterilis ·vt patet
xxxij· q̄ſtiōe q̄rta vbi dicitˀ·
ꝙ autem ex ācilla propter vx
oris ſterilitatez filios q̄rere a
licui liceat exemplo probatˀ
abrahe qui propť ſterilitatem
vxoris ſue ſare ingreſſꝰ eſt ad
agar egiptiam·vt ex ea filios
ſuſciperet ·hec ibi Et patz ge
neſis decimoſexto capitulo·⁊
vbi ſupra ponitur· Item cum
iacob ex rachel filios habē nō
poſſz ex ancilla eius filios ſibi
ſuſcitauit Nec ſolum ꝓpter ſte
rilitatem ·verum etiam propť
fecunditatem ceſſātem legitˀ
ad ancillam hic intraſſe· ⁊ ex e
a filios genuiſſe ·ſcilicet gath
et aſer· vt patet geneſis triceſi
mo capitulo Ex quibus omni
bꝰ colligitur propter ſterilita
tem vxoris ſiue ex ancilla ſiue
ex qualibet alia licite filios q̄
ri poſſe Alioquin ipſius adulte
rij macula abraham ⁊ iacob
Confutatio. notabuntur· Hec ibi ·Sed in
rei veritate non licet alicui cuz
altera ſtare muliere preterq̄z
cum vxore ſua· vt patet eadez
queſtione capitulo Nemo Et
ſunt verba beati ambroſij· vbi
dicitur infra ·Nulli licet ſcire
mulierem preter vxorem Ide
oqꝫ cōiugij tibi datum eſt iusˀ
ne in laqueum incidas ·et cum

alia muliere delinquas ·hec ibi
Et capitulo Recurrat Et ſūt
verba beati auguſtini vbi dici
tur infra · Nec illorum exem
plo preter coniugale debitum
fecunditatem in aliqua mulie
re licet alicui q̄rere· Et capi·
Si· eadez queſtione· Et ſunt
verba beati auguſtini ad clau
dium contra iulianum· vbi di
citur ·Sed non ſunt facienda
adulteria etiam voluntate fili
os generandi· quemadmodū
nec furta ſunt facienda· etiam
voluntate paſcēdi pauperes·
quod tamen faciendum eſt·
non furta perpetrando ſed be
ne vtēdo māmona iniquitatisˀ
Et ſequitur Ecce ꝙ nullo mo
do licet alicui viuente vxoē ſu
a ·vel ex ancilla· vel ex alia q̄
libet filios recipere · Hec ibi·
Et ideo i epiſtola dicitur · Ei
ce ancillam ⁊ filium eius ·
Et cum obicitur ⁊ inſtatur de
abraham et iacob · Dico tibi
ꝙ abraham et iacob excuſan
tur quadruplici ratione vt po
teſt capi triceſimaſecunda
queſtione quarta Prima
ratio accipitur ex capi · dixit
Et ſunt verba beati ambroſij
in libro de patriarchis ·vbi di
citur· Dixit ſara ad abraham
Ecce concluſit me dn̄s vt nō
pariam Intra ergo ad ācillaz
meam vt filium facias ex ea·
Vnde abraham non feciſſet

4. rationibus Abraham et Jacob excusantur ab adulterio.

Infirma ratio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

niſi de voluntate vxoris ſue ❧ Secunda ratio accipitur in eodem capitulo Quoniam ãte legem nõ erat ꝓhibitũ ire ad aliam mulierez dimiſſa vxore. vñ de ibidem dicitur Cõſidera ꝙ abraham ante legem moiſi ⁊ añ euangeliũ fuit ĩ Nõduz interdictum adulterium videbatur. Pena criminis ex tempore legis eſt que crimen inbibuit. nec ante legẽ vlla erat rei dãpnatio ſed ex lege. Nõ ergo in lege cõmiſit abraham ſed legẽ preuenit. Deus aũt in pad:ſo cõiugiũ laudauerat. nõ adulteriũ dãpnauerat. hec ibi ❧ Tercia ratio accipitur in eodem ca. quia abrahaz hoc non fecit ex libidine. ſed ſolum cauſa prolẽ habendi Vñ ibidem dicitur Nõ ardore aliꝗ̃ vage ſucceſſus libidinis. nec petulãtis forme captus decore ãcille cõtubernio coniugalẽ poſtpoſuit thorum. ſed ſtudio q̃rende poſterioritatis ❧ Quarta ratio accipitur ex capitulo Recurrat. vbi habet̃ hanc fuiſſe dei volũtatem vt oſtenderet nobis õnem moduz generationis eẽ bonuz. ⁊ nõ ſolum illos natos eſſe bonos qui ex bonis naſcũtur. ſed etiaz illos qui de malis naſcuntur. Nam ibi dicitur Recurrat nũc animus noſter ad abraham iſaac ⁊ iacob In iſtis tribus inuenimus parere liberas. parere ãcillas. inuenimus ibi partus ãcillarum ⁊ liberarum Ancilla nihil boni ſignificat Vnde eice ancillam inquit ⁊ filiam eius. Inuenimus rem miraz in iſtis generationibus liberarum ⁊ ancillarum. quatuor ſunt genera hominum. in quibus quatuor generibꝰ completur figura totius populi criſtiani. vt nõ ſit mirũ ꝙ in illis tribꝰ dictum eſt. Ego ſum deus abraham. deꝰ iacob. deus iſaac In oĩbꝰ xpiani fratres attendite. Aut per malos naſcũt̃ boĩ ⁊ aut per bonos boni. aut per malos mali. Hec ibi. & ſequitur Inuenimus ibi bonos filios ex iacob de ãcillis natos. Sz vt habetur. xxxi. q. i. In veteri teſtamẽto quedã permittebantur cã infirmitatis & ſacramẽti futurorũ. que non permittuntur lege euãgelij. ⁊ aliter nũc ſaturant̃ homines q̃z tũc. quia nũc cibo ſpũali. tunc cibo corporali. Vnde in huius figura dicit̃ in euã. Vnde emeinus panes vt manducent hij. Quaſi dicat Veteres ſaciaui quibuſdam. quibus eis vti concedebam. ſed pro illis qui lege noua reguntur oportet emere alios panes. id eſt alium modum viuendi. hic hiſtoriam ſi placet.

❧ Circa iſtud matrimonium tria notabimꝰ.

Primo fidem.

Neq hec ro est satis efficax. vide Euang. Matthei. cap. 19. & Marci. 10.

Neq hec sufficiens.

Hec hẽt aliquam spem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

¶ Secundo prolem.
¶ Tercio ſanctitatem
¶ B ¶ Circa primum pri
cipale ſcilicet circa fidem mat
moniꝗ Tāta debꝫ eē fides cōiu
gatorum interſe. ¶ Primo qꝫ
nulluꝫ alterū diligat Secūdo
ꝙ nec cū alteō cui nō eſt mari
tata peccatum cōmittat. Pri
mū ſcilicet ꝙ nullū alterum di
ligat eſt quia matrimoniū ſiue
coniugiū eſt viri mulieriſqꝫ cō
iunctio indiuiduam vite con
ſuetudinem retinēs. vt ponit
magiſter ſentētiarum in quar
to Et vt ponit̄ .xxv. q. ij. c.
primo Vnde debet eſſe tāta cō
iunctio inter eos ꝙ nunq̄ꝫ pn̄t
ab inuicē ſeparari. nec alter e
orum ſine licentia alterius po
teſt abſtinentiam ꝓfiteri. vel
orationi vacare. Immo ⁊ vx
or non eſt relinquenda. nec ꝓp
ter ſterilitatem. nec ꝓpter ceci
tatem. nec propter leprā. nec
ꝓpter aliquam infirmitateꝫ vt
patet triceſimaſecūda q. v. c.
Si quis. Et ſunt v̈ba augu
ſtini. vbi dicit̄ Si quis vxorē
habeat ſterilem. ſiue deformē
ſiue debilem. vł ſurdā. vel clau
dā. vel ſi quid aliud. ſiue mor
bꝰ. vel laboribꝰ. doloribus
qꝫ confectam. ⁊ quicquid ex
ceptaꝫ fornicationis excogi
tari poteſt vehementer horribi
le pro ſocietate fideqꝫ ſuſtine
at Hec ibi Et capitulo. prece
pit. eadem queſtione iheronī⁹
ait Precepit dominus vxorē
non debere dimitti excepta cā
fornicatiōis Et ſi quo mō vir r
liquerit vxorem vel vxor virū
dempta cauſa fornicationis v
terqꝫ priuatur cōmmuniōe vt
patꝫ triceſima ſecūda queſtio
ne. v. ca Preceptum vbi dici
tur Preceptum domini eſt vt
excepta fornicatiōis cauſa vx
or a viro ſuo dimitti non debe
at Et ideo q̄cūqꝫ extra culpā
criminis ſupradicti vxoreꝫ ſu
am quacūqꝫ occaſione relique
rit quia quos deus coniunxit
ille ſeparaē diſpoſuit tam diu
ab eccleſiaſtica cōmmunione
priuatus. ⁊ a cetu omnium c̄
ſtianorum maneat alienus q̄ꝫ
diu ſocietatem relicte cōiugis
ſincerit amplectatur et foue
at. Hec ille Ideo apoſtolꝰ ad
corinthios quinto capitulo di
cit Nolite fraudare inuicem. q̄
a mulier alligata ē legi. quāto
tēpoē vir eius viuit ⁊ econuer
ſo ¶ Secundum videlicet ꝙ
cum altero cui non eſt marita
ta nullomō peccatum cōmitte
re debeat eſt quia nulla partiū
cōiugatoruꝫ debet adulterari.
nec matrimoniū ipſū frangere
quia quotienſcunqꝫ aliquis il
lorum coniugatorum adulte
riū fecerit peccat mortaliter.
⁊ totiens frangit fidem huiꝰ
ſacramenti quotiēs adulterat

vxor non deſerenda.
Sub poena excommunionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vt patet triceſima ſecūda q̄ſti
one tercia capitulo Nemo· Et
ſunt verba ambroſij vbi dicit
Nemo ſibi blandiatur de legi
bus hominum· omne ſtuprum
adulterium eſt ·Nec viro licet
quod mulieri nō licet · Eadem
a viro que ab vxore debetur ca
ſtimonia Quidquid in ea que
non ſit legittima vxor commiſ
ſū fuerit adulterij crimine dāp
natur· hec ibi Et iſta fides nō
ſolum habet ſeruari quantum
ad corpus·ſed etiam quantum
ad animam· quia nō tantū re
quiritur ad matrimonium q̄
corpus datum ſibiinuicem com
municari nō debeat· vt patet p̄
ma ad corinthios quinto capi
tulo· vbi dicitur Vir ſui corpo
ris poteſtatem non habet ·ſed
mulier· Et ecōuerſo mulier nō
habet poteſtatem ſui corporis
Sed etiam q̄ animo ſibiinuicē
fidem ſeruēt · ne vir aliam mu
lierem cōcupiſcat·neq; vxor
alium virum Ideo dicitur leui
tici ſecūdo· Nō cōcupiſces vxo
rem pximi tui · Et ex hoc ſer
uatur cōſuetudo ponē anulum
in quarto digito ſiniſtre ma⁹·
quia vt refert macrobius ibi
eſt quedam vena in illo digito
cordi reſpondens· ad dandum
intelligē q̄ fides et amor matri
monij debet eſſe in corpe quia
ponitur indigito corporali· et
debet eē in corde ppt venā corre

De annulo coniugali mysterium

ſpondentē cordi q̄ eſt in illo di
gito Et hec fuit ſententia yſido
ri libro de officijs capitulo de
cimoſexto Et ponitur in decre
tis·xxx·q·v·ca·ffemie· iſta
vbi dicitur· Item q̄ in p̄mis a
nulus a ſponſo ſponſe datur·
fit mnirum vel propter mutu
e dilectionis ſignum vel ob id
magis vt eodem pignore eorū
corda iungantur · Vnde in q̄r
to digito anulus inſeritur ideo
q̄ in eo vena quedā vt fertur
ſāguinis ad cor vſq; perueniat·
hec ibi Et ex hinc hētur q̄mo
do cōmittatur adulterium
Primo · nam fides eſt de ratio
ne matrimonij vt patet non ſo
lum quo ad corpus·ſed etiam
quo ad animam vt dictū eſt·
ergo quotienſcunq; frangitur
iſta fides ſeu corpalit̄ ſeu mēta
lit̄ cōmittitur adulteriū Hinc
rephēduntur viri qui relictis
vxoribus cum eorū natis in do
mo ſine huius ſeculi ſubſtātia
ſcilicet pane vino indumentis & ſi
milibus· tota nocte currūt cū
meretricibus et inhoneſtis muli
eribus exponentes omnem eo
rum ſubſtantiam viuendo lux
urioſe· cum ſint min⁹ fragiles
mulieribus ·& p cōſequēs ma
gis fortes ad reſiſtendum ·vt
pz·xxxij·q·vi·ca· Indignāt̄
Et ſūt verba aug⁹·in libro de
adulterinis coniugijs vbi poit̄
Indignātur mariti ſi audiant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

adulteros viros pendere ſimi
les adulteris feminis penas ·
cum tanto grauius eos puniri
opteat · q̄zto magis ad eos ꝑ
tinet et virtute vincere · et exē
plo regere feminas · Hinc etiā
reprehenduntur mulieres · que
et ſi fidez obſeruent corporalē ·
potius propter mundi verecun
diam q̄z ꝓptet dei timorem · mē
talem tamē fidem nō obſuāt ·
in quorum mentibus multipli
cantur ſepe carnalia deſideria ·
et ſi adēet facultas non deſiſte
rēt a peccato Hee em̄ adulteri
um cōmittūt · quia intentio ꝓ
opere reputatur · vt patz de pe
nitentia diſtinctione tertia ca
pitulo Om̄is · vt allegatum fu
it ſupra in exordio ſermonis
de contritione · Et ꝓbatur rati
one · Nam non inquinatur cor
pus niſi de conſenſu mentis · er
go ſequitur ꝙ conſenſus men
tis coinq̄nat corpus · Imo di
co ꝙ ſi vir opprimeret mulierē
vxorem alteri9 · ⁊ eam cogno
ſceret · ipa non conſentiente ·
dico ꝙ ſolum cōmittitur adul
terium ex ꝑte viri ⁊ non mulie
ris · vt patz tricesima ſecunda
queſtiōe quinta capi · Propo
ſito Unde mens eſt illa q̄ inqui
nat hominem · mulier ergo nup
ta alium deſiderans virum pre
ter maritum cōmittit adulteri
um · fides ergo ſeruanda eſt ex
ꝑte vtriuſqꝫ et mente ⁊ corpo

Mulier vi oppreſſa non committit adulterium

re · Et hoc ſatis de primo princi
pali · : ·

Circa ~~tercium~~ principale
ſcilicet prolem · Duo dicuntur
eē fines matrimonij ſm docto
res Primus eſt proles · ⁊ ad iſ
tuz finem principaliter inſtitu
tum fuit matrimoniuz vt patz
geneſ ſcḋo · quando deus dix
it primis parentib9 · Creſcite
et multiplicamini · et replete
terram · Et patet · xxxij · q · ij
in principio · et ſunt verba iēo
nimi Ubi dicitur · Qḋ aūt con
iunx nō ſit q̄ ſola cauſa incōti
nentie ducitur hinc videt̄ poſ
ſe ꝓbari · q̄ a cōiugiū ꝓpaga
tionis non explende libidis cā
a deo inſtitutuz eſt · Nec nāqꝫ
fuit benedictio ꝯiugij · Creſci
te et multiplicamini · Hec ille ·
ibi · Et ambroſi9 ſup lucā ⁊ po
nit̄ vbi ſupra · Qui ergo nō cā
ꝓcreande ſobol̄ ſed explēde li
bidis ſibi inuicem copulantur
nō tam ꝯiuges q̄z fornicarij vi
dentur Hec ille ibi · Et ad iſtū
finem fuit inſtitutuz in ꝑadiſo
vbi non erat peccatuz · qꝛ fini9
matrimonij quo ad habenduz
filios debet eſſe vt ipleat̄ para
diſus · ad cui9 finem mat̄moni
um ſemp eſt meritorium ⁊ ſine
pccō · vt pꝫ · xxxij · q · ij · cap ·
Sic ifra · Et ſūt v̄ba iēo · Ubi
ḋr Prīa iſtitutio ꝯiugij i padi
ſo facta eſt vt eſſꝫ imaculatus
thorus · et honorabiles nuptie ·

Secundum.
Duo fines Matrimonij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Queſtio.

ex quibus ſine ardore concupi
ſcentie ꝯcipent ⁊ perēt ſine do
lore Hec ille ibi. Sed hic eſt
vna breuis dubitatio Omīs de
lectatio carnalis eſt peccatū.
ſ; ſtans cū vxore ſua cauſa ha
bendi filios ſuſcipit delectatio
nem in coitu ergo peccat ⁊ ſic
matrimonium nō erit meritori
um ⁊ ſine peccato. vt dictū eſt
Reſpondetur breuiter ſm ma
giſtrum ſententiaꝝ in q̄rto di
ſtinctione. xxxi. ꝙ non ōmis
delectatio ſiue concupiſcentia
eſt peccatum. licet omnis dele
ctatio ſiue ꝯcupiſcentia ſit ma
la. q̄a eſt pena peccati. Et po
nit exemplum ꝙ aliquādo vir
ſanctus in aliqua re ſuſcipit de
lectationem. vt vbi gratia rq̄
eſcere poſt longum laborem.
aut comedere poſt magnā eſu
riem. tales delectatiōes nō ſūt
peccatum niſi forte eſſent imo
derate. Sic et delectatio q̄ eſt
in coitu coniugali. cui aſſunt
t̄a bona illa que ponit aug9 de
bonis ꝯiugij. vt ponit a mḡro
eadem. d. ſc; fides. ꝓles. ⁊ ſa
cramentum nō eſt peccatum
ſaltem mortale. Et p ꝯſeqūes
p̄t eſſe meritoriū q2 peccatum
veniale nō remouet gratiā me
rendi ſicut facit peccatū mo2le
Hec etiā eſt ſentētia gregorij
⁊ allegat a mḡro vbi ſupra di
cētis Si q̄s vēo ſua ꝯiuge non
cupidie voluptatis rapt9. ſed

tm̄ creādoꝝ liboꝝ grā vtitur
iſte ꝓfecto ſiue de ingreſſu ec
cleſie. ſiue de ſumēdo dn̄ici cor
poris miſterio ſuo eſt iudicio
relinquendus. q2 prohiberi a
nobis nō debet accipere. q̄ i ig
ne poit9 neſcit ardere Cu; vēo
non amor ꝓcreande ſobol' ſed
voluptas dominat' in opere cō
mixtionis: habent ꝯiuges etiā
de cōmixtione ſua quid defleāt
Hec ille Vnde appet ꝙ matri
moniū ad finē ꝓl' factū eſt me
ritoriū ⁊ ſine pccō. ſ; malo fine
fcm̄ eſt pccm̄. vt videbit' ifra
Scd9 finis matmonij vt po
nit mg̃ſn̄aꝝ. et ſāct9 tho. in
q̄rto ſn̄aꝝ. d. xxxij. arti. iij
Eſt vitatio fo2icatiōis. Vn̄ a
pl's ad co2. v. dicit. Vn9 q̄ſ
ꝙ habeat vxore; propter for
nicationē vitandam Et. xxx
ij. queſtione ſecunda Et ſunt
vba iero. vbi dī. Ex hac ita
ꝙ cā ſit vt ꝯiugati ſe ſibi iuicē
debeāt nec ſibi ſe negaē poſſit.
Vn̄ apl's Nolite vos fraudaē i
uicē. niſi forte ex ꝯſēſu ⁊ ad tē
p9. vt expediti9 vacetis orōi
⁊ iteꝝ rueritmi i idipm̄. ne for
te tēptet vos ſatanas. Hoc āt
dico ꝓpt ꝯtinētiā vrā; Qui er
go ꝓpt ꝯtinetiā i naturalē vſū
rdiē monet'. p; ꝙ nō tm̄ ꝓpt fi
lioꝝ ꝓcreatiōe; miſcēi iubet'
Hec ibi Et iſti duo fines ſūt i
ta necij. ꝙ ſi q̄s ꝯtrahēt ad ali
u; fine;. non eſſet matrimoniū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

in conſpectu dei. Hinc rephen
dūtur iuuenes q̄ antiquas mu
lieres in vxores recipiunt, nec
ꝓpter filiorum ꝓcreationem non
ꝓpter fornicationem vitandā.
ſed ſolum ꝓpter ipſaruȝ diuicias.
Hij in conſpectu dei nō habēt
rationem ꝯiugij. ⁊ obligantur
ad reſtitutionem illorū bonoꝝ
q̄ ex dote habuerunt Hinc eti
am rephenduntur viri q̄ abutē
tes matrimonio in vaſe debito
nō coeunt Vnde nec ad ꝓcrea
tionem filiorum faciūt. nec vt
fornicationeȝ vitent. quia tūc
fornicantur in talib⁹ actibus
Inſup hinc reprehendunt̄ mu
liēs vario modo ꝓcurantes ꝙ
ſemen viri nō habeat efficatiā
in generādo. duȝ ſe ſubtrahūt
retro dum emiſſionem ſeminis
ſentiūt. aut varia aromata co
medūt ne īpgnent̄ Hee fornica
rie ſūt. et aduerſe paradiſo ne
īpleat̄. ꝯtrarie angel' ne repa
rētur. inimice omnipotenti do
ne ei⁹ imago videatur Et iſta
ponūtur triceſimo ſecūdo que
ſtione ſcd'a. Et ſūt verba ibēo
nimi. De nuptijs ⁊ ꝯcupiſcen
tijs vbi dicitur Aliquando eo
vſqȝ peruenit libidinoſa crude
litas vel libido crudelis. vt eti
am ſterilitatis venena procuȝ
Et ſi nichil valuerit concept⁹
fetus intra viſcera aliquo mo
do extinguat Hec ille ibi. Vn
de breuiter de omnibus hijs do

iſtam concluſionem ꝙ in cōn
iugio commiſcentes demptis
hijs duobus fimb⁹iam dictis
ſemper peccāt mortaliter. Et i
hac ſententia conueniunt oēs
doctores. niſi forte alter eorū
faceret cauſa reddendi debitū.
quia ille non committit pecca
tuȝ. qui reddit debitum. vt pȝ
viceſima quinta queſtione ſe
cunda capitulo Si tu. Et hoc
ſatis de ſcd'o principali.::

Circa tertiuȝ principale ſci
licet ſanctitatem. Matrimoniū
namqȝ ſanctum eſt. quia eſt
vnum de ſeptem ſacramentis
eccleſie Et ſacramentum idem
eſt. ꝙ rei ſacrate ſignum. Sig
nificat enim vnionem criſti ad
eccleſiam id eſt ad fideles qui
ſunt in eccleſia. Vnde apoſto
l⁹ ad cor. quinto dicit. Deſpō
di enim vos vni viro virginem
caſtam exhibere xp̄o. Et per
hoc datur intelligi ꝙ ſicut xp̄s
eſt virgo et eccleſia pura ⁊ im
maculata. ꝙ vir et mulier qui
matrimonio copulantur debēt
eſſe virgines et puri. in cuius
ſignum prime nuptie benedicū
tur ⁊ non ſecunde. quia illis de
eſt virginitas ⁊ puritas.

Et quia matrimonium ſā
ctum eſt ideo honeſte et ſancte
vti debet. Primo quo ad di
lectiōeȝ Secūdo quo ad tēp⁹
Tertio quo ad rōneȝ. Quo
ad dilectiōeȝ q2 marit⁹ dȝ hr̄e

Matrimonium est Sacramentum.

:l: ij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vxorem ſuam in dilectione ꝛ
in debita diſciplina · vt patet
triceſima ſecūda queſtiōe qui
ta capitulo vltimo · Et ſūt ver
ba ambroſij in libro de paradi
ſo vbi dicitur Nec illud ocioſū
eſt · ꝙ non de eadem terra qua
plaſmatus eſt adaz · ſ; de ipſi⁹
ade coſta facta ſit mulier vt ſci
remus vnam in viro ꝛ muliere
corporis eſſe naturā · Vnū fon
tem generis humani Ideo non
duo in principio facti vir ꝛ mu
lier · neq; duo viri · neq; due
mulieres · ſed primum vir · dei
de ex eo mulier · Hec ille Ideo
dicit apoſtolus ad ephe · quin
to · Vnuſq̄ſq; vxorem ſuaz di
ligat ſicut ſeipſum · vxor autē
timeat virum ſuum · Secun
do quo ad tempus · quia ſanc
to ſacramento ꝯiuncti ſacris
temporib⁹ debent retrahere ſe
a corporali delectatiōe · ſicut ē
tempore cōmunionis · vt patz
triceſima · q · quarta capi · pri
mo · vbi dicit᷑ Biduo ꝛ triduo
orationibus vacēt et caſtitatē
cuſtodiāt Itē in die natal᷑ dn̄i
aut reliq̄s feſtiuitatib⁹ xp̄i ꝛ i
alijs feſtitatibꝫ vt pꝫ · xxxiij ·
q · iiij · ca Quociēſcūq; ꝛ ſūt v̄
ba auguſti · vbi dꝛ Quocien⁹
cūq; aut dies natal᷑ dn̄i · aut re
liq̄ feſtiuitates aduenīūt · nō
ſolū ab infideliū ꝯcubinaꝝ con
ſortio ſ; etiā a ꝓprijs vxoribus
abſtinere debem⁹ Item tempo
re ieiuniorum vt patet eadez q̄
ſtione capitulo · Apoſtolus ·
vbi dicitur · Apoſtolus nec ad
tempus vacaē orationi niſi ex
conſēnſu voluit coniuges car
nali inuicem fraudari debito ·
Tertio quo ad rationez · vi
delicet ꝙ omnis corporal᷑ dile
ctio quam coniugati habent i
ter ſe reguletur ratione ꝙ ſcili
cet fiat cā prolis procreande ·
aut cauſa vitande foīcatiōis ·
aut cauſa reddendi debituz · ꝛ
nl᷑lo modo cauſa libidinis ex
plēde · tāq̄z cū adultera · qꝛ ſic
eſt pccm̄ mōꝛle · vt patz · xxx
ij · q · iiij · ca · Origo · ꝛ ca · libe
rorū · vbi dꝛ Adult̄ ē q̄ inquit
in vxorem ꝓpriaz amator ardē
tior · Hinc reprehenduntur qui
ad coniugium vadunt immun
di ꝛ maculati mente et corpoē
vt patz triceſima queſtiōe qui
ta · capitulo Qual᷑ · et ſunt ver
ba leonis pape vbi dicit᷑ Qua
lis debeat eſſe vxor que haben
da eſt ſecundum legem · v̄go
caſta et deſponſata in v̄gitate
Hinc reprehenduntur mariti ·
q̄ magis alias mulieres q̄z vxo
res proprias amant et diligūt
cum vna caro ſint vt dictū eſt
Hinc etiam reprehenduntur ō
nes illi qui in profeſtis diebu⁹
et ieiuniorum tempore petunt
debitum · q̄a matrimoniū ſanc
tum eſt · vt dictum fuit ſupra
Et hoc de tertio principali · : ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

¶ Feria ſecunda quarte : :

¶ Sermo de penitentia iniūgē
da peccatoribꝰ.

AVdiuit itaqꝫ ōnis iſra
hel iudiciū qđ iudicaſ
ſet rx. tertio regū. ca.
tertio. Hijs diebꝰ elapſis locu
tus ſum de fide que habenda ē
ꝑ homine m ad dm̄ que vocatꝰ
fides xp̄iana. et de viri ⁊ mulie
ris que vocatur fides matrimo
nij. Hodie vero locuturus ſum
de fide que debet eſſe inter ſacer
dotem ⁊ confitentem Que du
obus modis poſſet corrūpi.
¶ Primo ſi ſacerdos reuelarꝫ pec
cata ꝯfitentis quod facere non
poteſt nec debet. ⁊ ſi facēt eēt
infidelis ⁊ puniretur pena per
petua. vt patet de penitētia di
ſtinctione ſexta capitulo Sa
cerdos. ⁊ ſūt verba gregorij.
vbi dicitur ¶ ¶ Sacerdos
autem ante omnia caueat. ne
de hijs qui ei confitentur pecca
ta ſua alicui recitet. non ꝓpin
quis. non amicis. nō extrane
is. neqꝫ quod abſit pro aliquo
ſcandalo Nam ſi hoc fecerit de
ponatur. ⁊ omnibus diebus vi
te ſue ignominioſus ꝑegrin an
do ꝑgat. Hec ille ibi. Et extꝰ
de penitentia ⁊ remiſſionibus.
in ca Oīs vtꝰ uſqꝫ. in fine capꝉi
Scđo corrūpitꝰ fideſ quando
ſacerdos non ꝯdignas īpoīt pe
nitentias ꝯfitenti pro peccatis
ex q̄bus decipitur ꝯfitens cum
ꝑ talez penitentiam ſatiſfacere
non valeat. Vnde ſacerdos in
fidelꝭ dicitur. ⁊ talꝭ penitentia
eſt falſa. vt habetur de peniten
tia. d. quinta capi. Falſas Et
ſunt verba gregorij. vbi dicitꝰ
Falſas penitentias dicimꝰ que
nō ſm̄ auctoritates ſanctoruz
prūz pro qualitate criminū im
ponuntur Hec ibi. Et de hac fi
de ꝓprie que huic īfidelitati op
ponitur intendo loq̄. ſi de iudi
cio ſeruando in dandis penitē
tijs ⁊ rectis iudicijs conſcienti
arum exempla ſalomonis q̄ ſu
per peccatores rectuz tradidit
iudicium. vt patet in epiſtola
Et exemplo xp̄i qui fecit funi
culum per quez ſignificatur pe
nitentia ⁊ percuſſit vendentes
in templo per quos peccatoreſ
ſignificantur. Hic hiſtorias ſi
placet. : :
¶ Circa iſtas penitentias iniūgē
das tria notabimus ¶ Primo
legiſ ſanctionem ¶ Secundo
legis expreſſionem. ¶ Tertio
legis limitationem. ¶
¶ Circa primum principale Va
rij doctores varias ponūt opi
niōes iter quas repio vnaz que
verior et comunior eſt alijs vi
delicet omnes penitentie ſūt ar
bitrarie hoc eſt ad arbitriuz iu
dicis īponēde ⁊ redigēde ſcđm
leonē papā. xxvi. q. v. capi.
:l:

Funiculus signt Poeni:
tentiam.

Poenitentias ee ar:
bitrarias.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

tempoꝛa penitudinis vbi dicitᷣ
Tempoꝛa penitudinis habita
moderatione ↄſtituenda ſunt
tuo iudicio · pꝛout conuerſoꝝ
animos pꝛoſpexeris eſſe deuo
tos : ꝓiterꝛ etiam habentes eta
tis ſenilꝭ intuitũ · ⁊ ꝑiculoꝛum
quoꝛũ cũqꝫ aut egritudinum rᷣ
ſpicientes neceſſitates · in qui
bus ſi q̃s ita grauiter vrgeatᷣ ·
vt duꝫ adhuc penitet de ſalute
ipſius deſpẽtur · opoꝛtet ei per
ſacerdotalem ſollicitudinẽ coĩ
onis gratia ſubueniri · Hec ille
Et eadem queſtione ca · Peni
tentib? · ꝺꝛ · Penitentibus ſm
differentiã pccõꝝ epĩ arbitrio
penitentie tempoꝛa decernãtur
Et capitulo Sacerdos Et ca
pitulo De hijs idem habetur
Et de penitentia diſtinctione
ꝑma capitulo Menſuram · Et
ſunt verba ieronimi vbi dicitᷣ ·
Menſuraꝫ aũt tempoꝛis in agẽ
da penitentia idcirco non ſatiſ
apte ꝑfigunt canones pro vno
quoqꝫ crimine · vt de ſingulꝭ di
cant qualiter vnumquodqꝫ e
mendandum ſit · ꝫ magis id in
arbitrio ſacerdotis intelligẽtiꝰ
relinquendum ſtatuunt · quia
apud deum non tam valet mẽ
ſura tempoꝛis q̃ꝫ doloꝛis Hec
ille · Et hoc ideꝫ habetur extra
de penitentijs ⁊ remiſſionibus
in capitulo Omnis vtriuſqꝫ · v
bi dicitur · Sacerdos autẽ ſit
diſcretus ⁊ cautus vt moꝛe ꝑi

ti medici ſuperreffundat vinũ
et oleum vulneribus ſauciati ·
Hec ibi · et capitu · Significa
uit per totum · Et hanc opini
onem conſuetudo approbat ·
et cõmuniter ab omnib? ſerua
tur penitentias iniungentibus
vt ſatis diſcurrenti patere põt
Sed huic ſententie videtur cõ Argtm.
tradicere beatus gregoꝛius ·
in tribus ſuis dictis Nam de pe
nitentia diſtinctione quinta ·
dicit · Falſas penitentias dici
mꝰ · que non ſecundum aucto
ritates ſanctoꝛum patrum ꝓ
qualitate criminis impoſite ſũt
Idem etiaꝫ beatus gregoꝛiuſ
de penitentia diſtinctione terti
a dicit · Pꝛolixioꝛ debet eſſe pe
nitentia q̃ꝫ fuerit culpa · Et idẽ
beatus gregoꝛius · et etiam ie
ronimus dicunt diſtinctione
q̃dragesima ſexta Tanto tem
poꝛe peccatoꝛes debent eſſe i pe
na quanto tempoꝛe fuerunt in
culpa Hijs dictis reſpondetur Solutio.
ſecundum hoſtienſem in ſũma
dicendo ꝙ pꝛima auctoꝛitas
vera in ſe eſt niſi ex aliqua cir
cũſtantia temperaretur · que
quidem temperatio eſt poſita ĩ
arbitrio ↄfeſſoꝛis · Secũda
autẽ auctoꝛitas habꝫ intelligi
de pñia intẽioꝛi · que conſiſtit
i coꝛdis ↄtritiõe qꝛ quãdocũqꝫ
pccõꝛ recoꝛdatur de pccis · ſp
dꝫ dolẽ i coꝛde ſuo · Tertia au
ctoꝛitas põt gloſari theologice

dicendo penā debere eſſe maio
rē culpa · itenſiue · et non extē
ſiue quia eſt de mēte ſancti tho
me · ꝙ ſi nō ē maior dolor pcci
q̄z fuerit delectatio · contritio
non eſſet ſufficiens · nec bona
et hoc poſſet ſufficē ꝑ tertia au
ctoritate Tamen ſequendo vi
am hoſtienſis in hac tertia auc
toritate ſicut in duobus p̄mis
dico ꝙ ꝑ quolibꝫ peccato mōr
li debet ſeptēnis penitentia ipoi
vt patet triceſima tertia queſti
one ſecunda capitulo Hoc ip
ſum p totū Et hoc ſumitur a ra
tione q̄r dominꝰ p̄cepit mariā
ꝓphetiſſam ſororem aarō lepra
pcuſſaꝫ ꝓpter detractionē quā
fecerat contra moyſen poni p
ſeptē dies extra caſtra · vt ha
betur numeri duodecimo · vbi
accipitur dies pro anno : Hoc
idē patet viceſima ſecunda q̄
ſtione prima capitulo Precan
dum p totum · vbi potes vidē
ſi placꝫ · litteram non pono cā
breuitatis · p̄terea ſicut pecca
tor per peccatum ſeptiformem
gratiam amittit ſpiritus ſancti
ſic ſeptemnē penitentiam debꝫ
recipere · vt pena culpe coeque
tur · Niſi forte maior vel minor
penitentia a canone pretaxata
inueniatur · In quo caſu ſi cri
men ſit publicum publica debꝫ
iponi penitentia que nec ſit ma
ior nec minor q̄z ſit pretaxata
niſi ex magna cauſa diſpenſe
tur · vt habetur extra de penite
tijs et remiſſionibus capitulo ·
Queſitum per totum · i quo
infra dicitur · Non tamen pu
blica ſcilicet penitentia · niſi in
publicum id veniat ſcilicet pec
catum penitentia debet imponi
Hec ibi · Si vero ocultum ſit ē
men · tunc in diſtincte arbitra
rie imponuntur penitentie · Et
cum dicit tertia auctoritas ꝙ
tanto tēpore peccatores debēt
in penitentia eſſe · quanto ſtete
runt in peccato · intelligo niſi
iudex aliter arbitretur · Certū
enim eſt · ꝙ maior cauſa requi
ritur in peccato publico · vt di
ſpenſetur q̄z in peccato occul
to · In vtroqꝫ tamen minor pe
nitentia ex cauſa poteſt impoi
conſideratis criminis qualitati
bus et quantitatibus perſone ·
conſiderando etiā dignitateꝫ ·
conditionem · ſexum · officiū ·
paupertatem · īfirmitatem · de
bilitatem · conſuetudinem · cō
plexionem · ſocietatem · contri
tionem · loci regionem · tempo
ris qualitatem · et alias circum
ſtātias que adeſſe poſſent · vt
patet extra de penitentijs et re
miſſionibus capitulo · Signifi
cauit vbi dicitur · infra · Atten
dentes ꝙ pro libertate ſua ⁊ ec
cleſie deuotione hoc fecerit · ſci
licet quia q̄tuor caſtra deſtru
xerat quare in hijs talem debe
tis diſcretionem habere · · vt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

alij et ipſe idem ꝑ auſteritate peitentie a ſeruitio eccleſie nullatenus retardentur · nec aliqđ ſalutis periculū debeant formidare. Nec ibi. Sacerdos tamē conſulat peccatori tu cōmiſiſti tot · et talia ꝛ pro quolibȝ peccato deberes ſic penitere · ſed q̄ a vita tua ad hoc peragendū non ſufficeret iniungo tibi pro omnibus talem penitentiā · ꝛ quodcūqȝ bonum feceris ſit tibi ad remiſſionem peccatorum Et pro penitentia que tibi veniret imponenda omnia bona q̄ feceris · ꝛ omnia mala ꝛ adūſa que tolerabis pro deo iniungo tibi pro penitētia · et bona que in tali ſtatu penitentie feceris proficient tibi ad vitam eternam poſſidendam · Et ſi interim moriaris auctoritate dī et beatorum apoſtolorum petꝛ et pauli et ſancte matris eccleſie abſoluo te ab omnibus peccatis tuis que confeſſus es · et ab hijs de quibus non recordaris · ita ꝙ ſi qđ purgandum remanſerit in purgatorio purgetur ſecundum dei miſericordiā et voluntatem · Sacerdos tamen ſecundum gregorium qꝛ contrarijs contraria curantur imponat penitentiā peccatis contrariam · Superbo humilē orationē · auaro elemoſinarū largitionē · Accidioſo peregrinationem · guloſo et luxurioſo abſtinentiam et macerationē carnis · ſuſpecto de heresi hereticorum perſecutionem · maledicenti benedictionem · ꝛ lingue refrenationem · et alijs ſatiſfactionibus loci mutationē · vt patet octogeſima prima diſtinctione capitulo Valet loci mutatio et perſone elongatio · Omnia tamen ſunt in arbitrio confeſſoris ꝛ eius iudicio ponenda · vt dictum eſt · Et hec ſunt que per ſacros canones ſācita ſūt circa penitentias peccatoribus iniungēdas · Et hec ſatis de pͥmo principali ·

¶ Circa ſecundum principale ſcilicet legis expreſſionem · ponit auguſtinus triceſima octaua diſtinctione capitulo · Que ipſis · ¶ ¶ Quod ſacerdos obligatꝰ ſcire canones q̄bus ſpeciales penitentie imponūtur · quos ſi ignorauerit vix nomen ſacerdotis habebit Vnde dicit · Que ipſis ſacerdotibꝰ neceſſaria ſunt ad ſciendum · ſcilicet ſacramentorum liber · lectionarius · antiphonarius · baptiſterium · canones penitentionales · Nec ibi · Et ideo hoc loco intendo ponere oēs penitentias canonū determinatas · que numero ſunt quadraginta quinqȝ · vt ſiqui ſacerdotes neſciant addiſcant · et ſeculares ſacerdotibus ignorantibus nō omittant · ¶ ¶ Prima peni

Cautela pro confessario.

Poenitentia debet esse peccatis contraria.

Quid sacerdotes scire tenentur.

Poenitentiae canonum 45

J. Prastr...

tẽtia eſt de preſbiteris fornica
rijs qui debet iuxta ſanctiões
apoſtolorum priuari · tamẽ ſe
cundum beatum ſilueſtrum ſi
depoſuerit crimen ſuum debet
per decẽniũ penitentiari · vt pꝫ
lxxxij · diſtinctione capitulo
Preſbiter · vbi dicitur · Preſbi
ter ſi fornicationem fecerit q̃ꝫ
q̃ꝫ ſecundum canones apoſto
lorum depoĩ debeat · tamen iux
ta auctoritatem ſilueſtri pape
ſi in vicio non perdurauerit et
ſua ſponte confeſſꝰ fuerit · ad
iecit vt reſurgeret · decẽ ãnis
in hũc modum penitebit · Hec
ibi · Vide totum capitulum ſi
placet · Quidam tamẽ intelli
gũt illum canonẽ de adultẽio
et inceſtu · quidam de ſimplici
fornicatione · ¶ Secundus
canõ imponit penitentiam ſac
doti cognoſcenti filiam ſpiritu
alem ſcilicet quam baptiſauit ·
confirmauit · vel in penitentia
audiuit · vt patꝫ triceſima que
ſtione p̃ma captiulo Si quis
ſacerdos · Vbi dicitur Si q̃s
ſacerdos cũ filia ſpirituali for
nicatus fuerit · ſciat ſẽ graue
adulterium commiſiſſe · Idcir
co femina ſi layca eſt · omnia
relinquat et res ſuas paupẽibꝫ
tradat · et cõuerſa in monaſte
rio deo vſqꝫ ad mortem ſuiat ·
Sacerdos autem qui malum
exemplum dedit hominibꝰ ab
omni officio deponatur · et pe

regrinando duodecim annos
peniteat · Poſtea vero ad mo
naſteriuꝫ vadat ibiqꝫ ꝯctis di
ebus vite ſue ſeruiat deo · Hec
ibi · Et eadem queſtione ca ·
Nõ debet ꝓtotũ · ¶ Tertius
canon imponit penitentiam ſo
domitis ſcilicet laycis et cleri
cis vt patet extra de exceſſibꝫ
prelatorum · capitulo Clerici ·
vbi dicitnr · Clerici quicũqꝫ il
la incontinentia que contra na
turã eſt · propter quam ira dei
venit in filios diffidentie ⁊ qui
qꝫ ciuitates igne cõſumpſit de
prehenſi fuerint · deiciantur a
clero vel ad agendam peniten
tiam in monaſterijs detrudan
tur · Si layci excommunicati
oni ſubdantur · ⁊ a cetu fideliũ
fiant penitus alieni · Hec ibi ·
Hoc enim peccatum maius ẽ
q̃ꝫ ſtare cum propria matre ·
vt patet triceſima ſecunda que
ſtione quinta capi · Adulterij
vbi dicitur · Adulterij malum
vincit fornicationem vincitur
autꝫ ab inceſtu · peius eſt enĩ
cum matre q̃ꝫ cum aliena vxo
re cõcumbere · Sed omnium
hoꝝ peſſimũ ẽ qđ ꝯtra naturã
fit Hec ibi · ¶ Quartꝰ canõ im
ponit penitẽtiã agentibꝰ nupti
as clãdeſtinas · vt pꝫ de clãde
ſtis deſpõ · ca · Cũ inhibicõ · vbi
đr īfra Si q̃s vẽo clãdeſtia vł
īt dcã ꝯiugia īiẽ ꝑſũpſẽit īgđu
ꝓhibito etiã ignorãt ſoboles

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

detali coniunctione ſuſcepta · pꝛeſuꝫ illegittima cenſetᷣ · Hec ibi · vbi plura ponuntᷣ vide capitulum ꝑ totum · ¶ Quintus canon eſt · Si quis votum ſimplex violauerit · vt patet xxv diſtinctione capitulo Si vir · vbi dicitur · Si vir votum virginitatis habens adiūgitur vxori · poſtea non dimittat vxorem · tribus annis peīteat Hec ibi ·

5. violatio Voti.

¶ Sextꝰ canon · Si q̄s excomunicatus celebrauerit · vt patet decimatertia queſtiōe tertia capitulo De illis · vbi dī · ꝙ illᷣ quos bene penitet poteſt dari coīo et eccleſiaſtica ſepultura · ſic ī oppoſitum ſi excomunicatus celebrauerit · ipſū non penitet · et ideo comunione dꝫ ꝓuari niſi aliter emendetur · et cadit in irregularitatem ·

6. Celebrans excommunicatus.

¶ Septimus canō · Si quis aliū iniuſte accuſat ad moꝛtem · vt patet extra de accuſatoribꝰ capitulo Accuſaſti Vbi ponitur pena ſeptēnis ꝛ panis et aqua ꝑ dies quadꝛaginta · Et quinta queſtione ſexta · capi · Qui vbi dicitur · Qui calumpniam illatam non pꝛobat penam debet incurrere quam ſi pꝛobaret ſuſtineret vtiqꝫ reus Hec ibi ·

7. Calumnia.

¶ Octauus canon eſt · ſi quis cognouit ꝯmatrem ſuam ſpiritualem · vt patet triceſima queſtiōe ꝛ in ca · Si pī vt patebit infra vbi ānotabitᷣ textꝰ legiſ

8. Incestus spiritualis.

¶ Nonus canō eſt · ſi q̄s deſpō ſatam alteri accepit in vxoꝛē · vt pꝫ extra de ſponſa duoꝛum ca · Accepiſti · vbi dicitur · Accepiſti illam vxoꝛem tibi quā alter ſibi habuerat deſponſatā dimitte illam · quia nunq̄ꝫ tibi poteſt fieri legittima · ꝛ q̄dꝛaginta diebus in pane ꝛ aq̄ penīteas Hec ibi ·

9. Sponsa alterius

¶ Decimus canon eſt · Si quis cognoſcit duas cōmatres vlᷣ duas ſoꝛoꝛes ſiue vxoꝛ fuerit moꝛtua ſiue viuat · vt patet triceſima queſtione quarta in capitulo Si pat · vbi dicitur Si pater aut filius aut duo fratres cum vna muliere · aut ſi quis cum matre ꝛ filia · aut cum duabus ſoꝛoꝛibus · aut cum duabus cōmatᷣbus aliquis ꝯcubuerit ſecundum antiquam ꝛ hūaniorem ſententiā · octo annis peniteat

10. [illegible]

¶ Vndecimus canō · de homicida volūtario · vt pꝫ · l · d · ca · Miroꝛ · vbi ponitᷣ · ꝙ talᷣ nullomodo pōt eſſe ſacerdos lege ibi litterā

11 Homicida voluntarius

¶ Duodecimꝰ canō eſt de caſuali hoīcida · vt pꝫ eadē · d · ca Si qua · Vbi ponitᷣ ꝙ quinqꝫ ānis peniteat et a comuniōe interim ſit ꝓuatꝰ

12. Casu homicida

¶ Decimꝰtertius canō eſt de homicida ꝓpᷣ neceſſitatē · vt pꝫ · l · d · capi : De hijs vbi dī · ꝙ occidēs aliū ex neceſſitate adhuc dꝫ ſe cauere a celebratiōe : licꝫ hoc nō ꝑcipiatᷣ : ſꝫ ſolū detᷣ ī ꝯſiliū · vbi poitᷣ

13. Nec. Homicida

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

exempluꝫ de ſacerdote xp̄iano occidente ſacerdotem paganū pro defenſione ſua propria

14 Matricida

¶ Decimus quartus canon ē de matricida · vt patet triceſima tertia queſtione ſecunda in capitulo Latorem · per totuꝫ · in quo breuiter habetur q̄ tal' debet penitere per decem annos et in primo anno nū̄q̄ꝫ poteſt intrare eccleſiam · ſꝫ ſemper in foribus eccleſie eſſe debet · ⁊ p trienmium eſt priuatus cōmunione · et omnibꝰ decem annis nū̄q̄ꝫ debet comedere carnes niſi in magnis feſtiuitatibꝰ · ibi vide litteram que longa eſt ·

15 Periurium.

¶ Decimus quintus canō eſt de piurio sexta queſtione prima ca · Quicūqꝫ vbi dr̄ · Quicūqꝫ ſciens ſe piurauerit q̄draginta diebus in pane ⁊ aqua et ſeptem ſequentes annos peniteat · et nū̄q̄ꝫ ſit ſine pn̄ia · nū̄q̄ꝫ in teſtimonium recipiat̄ · cōmuniōeꝫ tamen poſt hoc recipiat · Hec ibi ·

16. falſa Menſura.

¶ Decimus ſextus canon eſt de falſa mēſura · vt patꝫ extra de emptione et venditione capitulo Vt menſure vbi dr̄ · Si quis iuſtas menſuras ⁊ iuſta pondera lucri cauſa mutaē ꝑſumpſerit triginta dies in pane et aqua peniteat · Hec ibi ·

17. Rediens ad vomitum.

¶ Decimꝰ ſeptimꝰ canō eſt de ſolēpnit̄ peītēte dū redit ad vomitū · vt pꝫ de pe · di · v · ca Iā vēo · vbi dr̄ · Pꝰ hoc āt ad ꝓpꝛium vomitum reuerſi ſunt vt et pecunias darent et ambirent rurſus ad miliciā · iſti decē ā miſunt inter penitētes eſtimandi · Hec ibi ·

18 Stuprum seu sacrilegium cum monali.

¶ Decimus octauus canon eſt de eo q̄ deuotam ſuam ſcīmonialē ꝯgnoſcit · vt patet viceſima quinta queſtione ꝑma ca · De filia · Et capi · deuotā · Vbi dicitur · Deuotā peccantem non recipiendā eē in eccleſia cenſemꝰ · vbi peccare deſierit · ⁊ ſi deſinēs egerit penitentiam aptam decem ānis recipiat cōmunionē Prius autem q̄ꝫ in eccleſia admittatur ad orationem · ad nullius cōuiuium chriſtiane mulieris accedat · q̄ ſi admiſſa fuerit · etiam hec que eam receperit habeatur in abſtētia Corruptor eṁ etiam par pena conſtringat · Hec ibi

19. Sine comunione celebrans.

¶ Decimꝰ nonꝰ canō ē de cātāte miſſā ⁊ nō coicāte vt pꝫ de ꝯſecra · diſtinctiōe ſecunda capitulo Relatum · vbi dicit̄ · Quicūqꝫ ergo ſacerdotū deiceps dn̄o altario ſacrificium oblaturus acceſſeīt ⁊ ſe a cōione ſuſpenderit ab ipā qua ſe indecēt̄ ꝑuauit grā coionis vno āno r̄pulſū ſe nouēit Hec ibi

20. Indecens sepultura Clerici.

¶ Viceſimꝰ canō ē de ſacdote q̄ clēicū mortuū iuoluit i pāno altaris vt pꝫ de ꝯ · di · i · ca · Nemo per ignorātiam vbi dr̄ · q̄ ille qui hoc fecerit · ſi fuerit diaconꝰ tribꝰ ānis cū dimidio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

erit priuatus altari · ſi autez fu
erit ſacerdos · decez annis ⁊ mē
ſibus quiqꝫ excomunicatꝰ ſit·
Hec ibi vide totum capitolum
21. Sacrilegium. Viceſimꝰ primus canon eſt
de cōmittente ſacrilegiū · vt pz
xij · queſtione ſecunda capitu
lo De viro · vbi dicitur · q tal
ſeptem annis peniteat · Primo
ſit totaliter extra eccleſiam · ⁊
iſto tp̄e nūq̄z bibat vinū · nec
comedat carnes · ceteris vero
annis tribus vicibꝰ in ebdoma
da carnes non comedat · Hec
omnia habentur in lrā · vide eā
qꝛ longa eſt Hec ibi · Vice
22. fractio ſpon: ſimus ſecundus canon eſt Si
ſalior. pentes frangant ſponſalia fili
orum · ⁊ filij ꝯſentiant ſimiliter
ſint i culpa · vt patz triceſima
prima queſtione tertia capitu
lo Si q̄ pentes · vbi dicit · Si
qui pentes fidem fregerint ſpō
ſaliorū · t'enij tempore a comu
nione abſtineāt · Si vero ſpō
ſus et ſponſa in illo graui crimi
ne non fuerint deprehenſi exco
municati erunt parentes · ſi ve
ro in eodem vicio polluerint ſe
conſentiēdo · ſuperior ſententi
23. a ſeruetur Hec ibi · Viceſi
Matrimonium cum mus tertius canon eſt de illo q̄
ea, quam quis per duxit in matrimoniū illaz quā
adulterium polluit. polluit p adulterium · vt patet
triceſima tertia queſtione pria
capitulo Si vidua · vbi dicit
Si vidua fuerit mechata · ⁊ eū
dē poſtea habuit maritū · Pꝰ

quinquennij tempꝰ acta legit
tima pnīa · placuit eam ad co
munionem reconciliari Hec ibi
Viceſimus quartus canon 24
eſt de maledictione contra de blaſphe:
um vel aliquem ſanctorūz blaſ mia.
phemando · vt patet extra de
maledictis ca · ſtatuimꝰ · vbi
dicitur Statuimus vt ſi quis
contra deum et aliquez ſancto
rum ſuorum ⁊ maxime beatā
virginem linguā in blaſphemi
am publice relaxare p̄ſumpſe
rit · p epiſcopum ſuū pene ſub
datur inferiꝰ ānotate · vt ſeptē
dominicis diebus p foribꝰ ec
cleſie in manifeſto : dum agun
tur miſſarum ſolēpnia blaſphe
mus exiſtens vltimo eorūz die
dnīco palliū et calciamēta nō
habeat · ligatus corrigia circa
collum · ſeptemqꝫ p̄cedentibꝰ
ſex ferijs in pane et aqua ieiu
net · eccleſiam nullatenus ingreſ
ſurus quolibꝫ quoqꝫ p̄dictorū
dierum tres ſi poterit · alioquin
duos reficiat pauperes ſiue v
num · ⁊ ſi nec ad hoc eius ſuppe
tunt facultates · id in penā aliā
ꝯmutetur · Et ſi rennuerit pera
gere penitentiam ſupradictaz
eccleſiaſtica ſepultura careat
Hec ibi · Viceſimus quintꝰ 25. Re
canon eſt de ſacerdote denūti uelatio
ante eū quez audiuit i ꝯfeſſiōe Confeſsionis
vt pz de pnīa · d · vi · ca Sacer
dos vt i pricipio fuit allegatū 26 [illegible]
Viceſimꝰ ſextꝰ canon eſt · [illegible]

de eo q̄ condicionaliter piurat
ſi liber ſit vł ſeru⁹ · viceſima ſe
cunda queſtione quinta capi
tulo Qm cōpulſus · vbi dicit᷑ ·
Qui cōpulſus a domino ſcien᷑
piurat · vt᷑ q₃ ſunt periuri ⁊ do
minus et miles · dominus quia
precepit · miles quia dominu₃
pl⁹ q̄₃ animā ſuam dilexit · Si
liber eſt quadraginta dies pe
niteat in pane ⁊ aqua · ⁊ ſeptē
ſequentes annos · ſi ſeruus ei⁹
de₃ tres quadrageſimas ⁊ legit
timas ferias peiteat Hec ibi
Viceſim⁹ ſeptim⁹ canō ē de eo
q̄ piurat i manus epi aut ſuper
crucē · vt p₃ · xx · q · vi · capi ·
Qui piurat · vbi dr̄ Qui periu
rat ſe in manib⁹ epi aut in cru
ce conſecrata tres ānos penite
at Si v̄o i cruce tm̄ nō conſe
crata vnum annum peniteat ·
Qui incaut⁹ fuerit et ignorās
et poſtea cognoſcit duas qua
drageſimas peniteat · Hec ibi
Viceſim⁹ ſeptim⁹ canō ē de
eo q falſū iurat ſcienter vel aliū
iurare cōpellit · vt patet viceſi
maſcda queſtione quinta ca ·
Si q̄s coact⁹ · vbi dr̄ · Si q̄s
coact⁹ p vita redimenda vel
q̄l₃ cauſa vł neceſſitate piurat
q₂ pl⁹ corpus q̄₃ animā dilexit
tres quadrageſimas peniteat ·
alij v̄o iudicant tres annos ·
vnū in pane et aqua Hec ibi ·
Viceſim⁹ non⁹ canō eſt de
eo q diſcrepat a conſuetudine

romane eccleſie · Inducendo
nouas horas canonicas vt xi
di · capi · De hijs · vbi dr̄ q ta
lis emendet ſe cum lacrimis et
ſex menſibus peniteat · vide lit
teram q₂ longa eſt hanc ſolā
continens ſententiam · Tri
ceſim⁹ canō eſt de epo ordinā
te clericum inuitū · ſine cauſa p̄
ciſe vł cōdicionalit᷑ · vt patet
lxxiiij · di · ca · ij · vbi dr̄ · Eps
q̄ inuitum aut reclamātē ordia
re preſūpſerit ānuali pn̄e ſub
dit⁹ miſſas facē nō preſumat ·
Hec ibi Triceſim⁹ pmus ca
nō eſt de epo q̄ venditiōe₃ mi
niſt̄eio₄ eccleſie diſſimulat · vt
p₃ pma · q · pma ca · quicquid
inuiſibilis · vbi ponit᷑ vt dic
tū fuit ſupra · q eps duobus
mēſibus excōmuicationi ſubici
tur Hec ibi Triceſimus ſecū
dus canō eſt de ſortilegis ⁊ ſor
tilegijs vt patet extra de ſorti
legijs capitulo In tabuł · vbi
dicitur · In tabuł vł codicib⁹
aut alijs ſorte furta nō ſūt iqui
rēda nec diuinatiōes aliquas i
aliqb⁹ rb⁹ q̄s obſuaē p̄ſumat ·
qui āt cōtra fecēit q̄dragita di
es peniteat Hec ibi · Triceſi
m⁹ terti⁹ canō eſt de vidente in
aſtrolabio · vt patet extra de
ſortilegijs ca · Ex tuarū tenoē
littera₄ vbi dr̄ · q pn̄a ānuał
tribuatur vel maior ſi viſum fu
erit : vide litteram quia longa
eſt · Triceſimus q̄rt⁹ canon

eſt de eo qui per negligentiam
aliquid de ſanguine xp̄i ſtilla
uerit in terram vel in tabulam
adherentem terre lingua lāba
tur locus ⁊ radetur · ⁊ penitē
tia īponitur · vt patet in capitu
lo · Qui per negligentiam · ⁊ de
conſecratione diſtinctione ſe
cunda capitulo · Si q̄s p̄ ebrie
tatem vbi dr̄ · Si q̄s p̄ ebrieta
tem vel voracitatē eucbariſtiā
euomuerit q̄dragīnta diebꝰ pe
niteat · ſi laicus fuerit clerici vł
monachi ſubdiaconi preſ biterī
lxx · diebus peniteant · ep̄i · xc
Si ꝓ īfirmitatis cauſa euomu
erit · ſeptem diebus peniteat
35 · Cedes presbyteri. Tricesimꝰ quītus canon eſt de
interfectione p̄ſbi · vt patʒ ex
tra de peītentijs ⁊ remiſſi · ca
pitulo Qui p̄ſbiterū occiderit ·
vbi dicitur · Qui p̄ſbiterū occi
derit duodecim ānorū penitētia
ei ſecundum canones īponatᷣ ·
36. Incendia. Hec ibi · ¶ Tricesimꝰ ſextꝰ ca
non eſt de incendente domuʒ vł
aream · vt patet viceſima terti
a queſtione p̄ma capitulo Peſ
ſima Vbi poītur ꝙ q̄cūq; fece
rit ex odio ſit excomunicatus
et per annuʒ peīteat · vide litte
37 · Com̄o cum hereticis. ram ibi ¶ Triceſimus ſeptimꝰ
canon eſt de comuicante here
ticum ſcienter vel ignoranter ·
vt patet viceſima quarta queſ
tione prima capitulo · Si quis
dederit · vbi diciᷣ · Si quis de
derit · aut acceperit comunio
nem de manu heretici · ⁊ neſcit
ꝙ eccleſia catholica cōtradicit
⁊ poſtea intelligens · vnum ā
num integrū peniteat Hec ibi ·
¶ Triceſimꝰ octauus canon ē 38 Stuprum cum cognatis.
de illo q̄ cognouit duas ſororꝫ
vel matrem ⁊ filiam vel amicā
et nepotem · vt patet triceſima
tertia queſtione ſecunda capi
tulo Si q̄s cum duabus · vbi
dicitur · Si q̄s cum duabus ſo
roribus fuerit fornicatus · aut
cum hijs perſonis de quibus ſā
cta ſcriptura prohibet · ſi talꝭ
dignā egerit penitentiaʒ ⁊ caſ
titatis non valuerit continenti
am ſuſtinere · liceat tali legit
timam in coniugio vxorem ac
cipere · ſimiliter ⁊ mulier que ta
li lapſa fuerit ſcelē vt fornica
tionis · nō perducatur ad cha
os Hec ibi · ¶ Triceſimus no 39 ·
nus canon eſt de coeuntibꝰ cū Coitus cum brutis
brutis ⁊ inceſtuoſis · vt patet
triceſima tertia queſtione ſecū
da capitulo Hoc ipſum · Vbi
dicitur · ꝙ tales ſeptem an
nis peniteāt Vide ibi Qua 40 ·
drageſimus canō eſt de patro Dilapidatio bonorum ecclesie
no qui dilapidat bona eccleſie
vt pʒ decima ſexta queſtione
quinta capitulo Filijs · vbi po
nitur ꝙ ſint excomunicati ta
les p̄ ānū Vide litteram ibi ·
¶ Quadrageſimꝰ p̄mꝰ canō ē de 41 · Magia
illo q̄ illuſtrat domū ſuā cum
īcātatioībꝰ magicis vt pʒ · xx
vi · q · v · ca Qui diuinatiōes vbi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dicitur· Qui diuinatiões expe
tūt ⁊ morē gentilium ſubſequū
tur· vel in domos ſuas hui⁹ mo
di homines introducunt cauſa
exquirendi aliquid arte magi
ca ſub regula quinqueñ iace
ãt Hec ibi

42 Negligentia corporis Chri.

¶ Quadrageſim⁹
ſecundus canon eſt de hiis qui
non bene cuſtodiunt corp⁹ cri
ſti· vt negligentia eorum mus
vel alius vermis comederit ipſuz·

43 Amiſsio corporis Chri.

¶ Quadrageſimus tertius
canon eſt de ſacerdote perden
te corpus criſti· de hiis duobus
patz de con· diſtinctione ſecū
do capitulo Qui bene· vbi dr:
Qui bene nõ cuſtodierit ſacri
ficium ⁊ vermis vel aliquid aliud
comederit quadraginta dies
peniteat· Qui autem perdide
rit illud in eccleſia aut pes eius
ceciderit ⁊ nõ inuenta fuerit tri
ginta dies peniteat· Hec ibi·

44. Peccata mortalia

¶ Quadrageſimus quart⁹
canon eſt de periurio· adulterio·
homicidio· ⁊ fornicatione ſin
gulariter· quib⁹ dantur quinq̄
anni· vt patet viceſima ſecūda
queſtione prima capitulo Pre
cauendum· aliter predicandū
vide litterã

45. Iteratio sacramentorum

¶ Quadrageſim⁹
quintus canon eſt de eo q̄ ſciē
ter rebaptiſatur vel ꝓ vicio he
reſ· vl' ꝓ ſalute corporis ob tinē
da· vt patet· de· c· d· iiij· ca·
Qui bis baptiſat'· vbi ponit' peni
tētia ſeptenis· iiij· et· vi· feria
Vide ibi litterã q̃ plena ē Ecce

ergo canones penales ſm legi⁹
ſanctiões datos q̃s oportet quē
libet ſacerdotem ſcire vt dcm
eſt ſupra ꝑ auguſtinū· Et hec
ſatis de ſcdo principali·

¶ C ¶ Circa tertium prin
cipale· ſcilicz legis limitatiōez
Debet nãq̄ confeſſor conſide
rare qualitatem perſone circa
huiuſmodi penitentias iniūgen
das· ⁊ iam pretaxatas vt dic
tum eſt· Et videre an peccans
ſit ſeruus vel liber· ſi ſeruus
conſideret ſi fecit timore domi
ni ſui· aut libenter ⁊ voluntari
e· ſi primo modo tunc miti⁹ ſe
debet habere· vt patet xxij· q
v· ca· Qui ꝯpulſ⁹ allegato ſu
pra Et xi· q· iij· ca Dñs· ⁊ ca
Qui reſiſtit· Si ſecūdo modo
tūc acrius debet puniri· vt pz
duodecima queſtione ſecūda
ca· Qui manu mittitur· Si ve
ro eſt liber tunc debet imponē
penitentiam a iure taxatam ſi
fieri poteſt et explere poſſit· vt
patet viceſima ſexta queſtiōe
quīta capitulo Sacerdos· v
bi dr· Sacerdos penaz implo
rāti abſq̄ perſonarum acceptione
penas ſm leges iniūgat Hec ibi
Sed ex cauſa pt ipaz modera
re· Si diues ſit caute inq̄rat q̄
cauſa mouit ipſū ad peccãduz
et ſi pure confiteat' tūc veniã ꝑ
mittat vt pz de· pe· d· vi· ca· i
vbi dr Spē eū adiuuet leuan
do· ꝯſolãdo· ſpem ꝓmittēdo

Conſilium pro Con: feſſario.

Hec ibi Vnde ei iponere debet
ieiuniū orationes ⁊ elemoſinaſ
Et ſi ſit delicatus tunc ieiuniū
nō ipon at vt patȝ ·xli·d·ca·
Non cogantur Vbi dicit̃ ·Nō
cogantur diuites pauperum
cibis veſci ·vtant̃ ꝯſuetudine
infirmitatis ſue ·ſed doleāt ali
ter ſe nō poſſe ſuſtentare ·ſi cō
ſuetudinem mutant egrotant
Hec ibi· Si peccator ſit p̄lat⁹
et publice peccauerit acri⁹ q̄ȝ
alij puniri debet in exemplū a
liorȝ· vt patet ·xi· queſtione
t̃tia capi Precipue· vbi dicit̃
Infra Deterius ī populis p̄lati
delinquunt ·ac per hoc ipſi cru
deli⁹ q̄ȝ ceteri puniant̃ ·vt ait
beatus gregorius ·Sciē p̄lati
debent quia ſi peruerſa vnq̄ȝ ꝑ
petrant·tot mortib⁹ digni ſūt
quot ad ſubditos ſuos perditi
onis exēpla tranſmittūt ·Hec
ibi · Si autem eius peccatum
ſit occultum tunc ipſum miti⁹
puniat vt patet ·ij·q·i·capi·
Si peccauerit vbi dicitur· Si
peccauerit in te frater tuus va
de et corripe eum inter te ⁊ ipm̄
Si peccator fuērit religioſus et
fregerit regulam acrit̃ puniat
Nam ſecundum gregorium·
Magis delinquit q̄ȝ ananias et
ſaphira qui ſpiritui ſancto ſunt
mentiti vt patet·xij·q·i· Et ſi
habeat ꝓpriuȝ moneat et terre
at ꝙ dimittat·quia religioſus
neqȝ ſine licentia neqȝ cum licē
tia ſui ſuperioris poteſt propri
um habere ·vt pȝ extra de ſta
tu monachorȝ in capi· Mona
chi· Si peccator eſſet monial'
tūc diſtinguat· ſi eſt profeſſa
ſi eſt conuerſa· ſi eſt ſacrata· ⁊
hoc vltimo modo eſt mai⁹ pec
catum vt patet·xxv·q·i·ca·
i· Si ſit ſecularis mulier conſi
deret ſi eſt puella v̉go ſub po
teſtate ꝑntum et nimis laſciua
et tūc affligat eam ieiunijs ne
cadat in peccatum luxurie Nā
luxuria mulieris non eſt feren
da· pmo acrior eſt q̄ȝ virorū ·
et īde eſt acrius puniēda ⁊ do
manda· vt patet ·xxxij·q·iij
capitulo Meret̃ces Eſt tamē
nichilominus ſi peccauerit con
ſolanda· quia ſexus mulierum
magis debet moneri q̄ȝ terrēi ·
vt patet·xxv·queſtione p̉ma
capitulo Judeis · Si autem ſit
coniugata tūc ꝓuideat ꝙ ſine
ſcandalo viri penitentiā ipo
nat · ſcȝ ꝙ in abſentia viri ſe
affligat diſciplinis atqȝ ieiu
net· et preſertim ſi maculaſſet
thoꝝ vt patet·xxxij·q·v·ca
Eſt ergo· Et in preſentia viri
abſtineat non a qualitate ſed
a quantitate ciborum· Et ſi ali
quod c̉men publicum ꝯmiſerit
qd̉ bene cōſtat viro· vt qꝛ op
preſſit filium vel ſimile· tūc ſub
p̄textu tal' peccati poteſt ſic
fieri ꝙ etiam de occulto penitē
tiam agat · ſic ꝙ poti⁹ mereat̃

Nota modos [illegible]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

uo ai caſta q̃z adultera vt patz
tricesimaſecunda queſtione p̄
ma capitulo Non erit. Et ſi ſit
vidua aggrauet ipſam ieiuni
is et orōnibus. magis q̃z alias
mulieres. Nam tales orationi
bus ſuis et meritis debent reliq̃s
adiuuare vt patet. lxxxi. di.
capitulo. Vidue. Et ideo ſi vi
dua non poteſt ieiunarē eſt ora
tionibus aggrauanda. vt patz
triceſima p̄ma queſtione capi
tulo Quoniam virginibus Si
meretrix eſt inducat eam vt ceſ
ſet a peccato. eidem ſi de cetero
nō peccauerit veniam polliceā
Alioquin ſi abſtinere nō velit
ſaluari non poterit. ſi dicat non
poſſe abſtinere. Tunc danda ē
ei penitentia nec poteſt abſolui
Debet tamen conſuli vt faciat
elemoſinas. Et omnia bona ſi
bi proſint. Et dominus eam re
ſpiciat et illuſtret eius cor ad
penitenciam faciendaz vt patz
de penitentia diſtinctiōe ſexta
capitulo Falſas Sit ergo
hec concluſio. Quamuis cano
nes in certis caſibus imponunt
certas penitentias. poſſūt tamē
augmentari et diminui cōſidera
tis circumſtantijs de quibꝰ ſu
pra dixi Et iſto modo leges ca
nonice limitari habent. ſacerdo
tes ergo tale iudicium de pecca
toribꝰ facientes recte iudicant
Et hoc iudicium auditur ab ō
ni populo Et potiuſ debent vel
le eſſe miſericordes q̃z crudeles
vt patet viceſimaſexta queſti
one quinta capitulo Alligant.
Et ſatis de tercio prīcipali.

Feria tercia quarte. ſermo
de idolatria.

Fecerunt vitulum cōfla
tilē et immolantes dix
erūt Hij ſūt dij tui iſra
hel Exodi. xxxi cap. Fecī mul
tas diſcretiones hijs diebus e
lapſis dū de vario modo fidei et
infidelitatis locutus ſum. ſicut
fuit de fide viri et mulieris. que
in matrimonio conſiſtit. et de fi
de ſacerdotis. et ipſius infidelita
te circa peccatorem. Nūc hodie
reuertens vnde ſermo prīcipal
erat ſcz ad fidem criſtianaz. de
ipſius infidelitate loqui intēdo
que vocatur ydolatria. in qua
criſtiani ſequētes ritum et morē
iudaicum faciūt vitulum cōfla
tilem. ipſū q̃z adorant dicentes
et cetera. Contra quos dicitur
exodi viceſimo Dominum deū
tuum adorabis. et illi ſoli ſerui
es. Et ſunt verba criſti mathe
i quarto Et nō ſic facientes idō
latriam committūt. quia idola
tria nichil aliud eſt q̃z idolꝰ pre
bere cultum latrie. qui ſoli deo
eſt exhibendus. Contra quos
dicitur apocalipſis nono Niſi e
gerint pniāz de opibꝰ manuūz
ſuarum vt adorēt demones &

ſculptilia aurea ⁊ argentea e
rea lignea ⁊ lapidea · neq̄ʒ vide
re pn̄t neqʒ audire neqʒ ambu
lare Jdeo dicit aug9 Et ponit
xxvi · q · v · ca · Admoneant ·
Admoneāt fideles ſacerdotes
populos vt nouerint magicas
artes incantationes qʒ quibuſ
libet infirmitatibus hominum
nihil poſſe r̄medij cōferre · nō
animalib9 languentib9 claudi
cātib9 qʒ vel moribundꝰ etiam
quicq̄ʒ mederi Sed hec eſſe la
queos ⁊ inſidias ātiqui hoſtis
quibus ille perfidus genus hu
manum decipere nititur · Et ſi
quis hoc exercuerit clericus de
gradet̄ · laic9 anathematizet̄ ·
Hec ille · Et hoc idem habetur
extra de ſortilegijs capitulo ·
Jn tabulis vt fuit dictum heri
in quadrageſimoprimo canōe ·
Et ideo ponit ſanctus thomas
ſecūda ſcdē queſtione · xciiij
articulo · iij · ꝙ ydolatria eſt
maximū peccatorum ſi cōſide
retur ex parte peccati · qm̄ in
hoc peccato offenditur de9 cui
ſeruāda eſt fides · Nam ille ho
nor qui debētur deo dat̄ homi
nibus Et notāter dicit ex par
te peccati · quia ex parte pec
cantis maius eſt peccatum he
reſis q̄ʒ peccatum idolatrie · q̄
a idolatꝛ a p̄t eē ex ignorātia ⁊
hereſis ſēp eſt ex malicia · mō
maius eſt peccatum qꝺ ex ma
licia cōmittit̄ q̄ʒ peccm̄ qꝺ ex
ignorāti a ꝑpetrat̄ Jdeo ꝓpter
hoc peccatū de9 acceſus eſt fu
rore cōtra populum ſuū quem
acter puniſſet niſi fuiſſʒ oratio
moyſi · vt pʒ in ep̄la Xp̄s etiā
r̄phendebat iudeos · quia ipſū
non venerabāt̄ vt verum filiuʒ
dei · vt patʒ in euāgelio · Dic
hiſtorias ſi placʒ · Circa
hāc idolatꝛā tria notabimus ·
Primo falſā ſciaʒ
Scdo fictā potētiā ·
Tercio occultā maliciā
Circa primū p̄nci
pale ſcilicet falſam ſcientiam ·
Demones ſeminauerunt i mū
do ydolatriam per falſam ſciē
tiam · per diuinationem demo
num · qua futura quedam ⁊ a
lia occulta predicē videbāt̄ ⁊
per hoc veram diuinitatem ha
bere creduntur Unde diuinati
o quaſi diuinitatis imitatio dcā
eſt Solius enim eſt diuine in
telligentie ⁊ ſapientie occulta
noſſe ⁊ reuelare · Jdeo dicitur
viceſimaſextaqueſtiōe quīta
capitulo vltimo Qui diuinati
ones expetunt ⁊ morem gen
tiliuʒ ſubſequuntur · aut in do
mos ſuas huiuſcemodi intro
ducunt exquirendi aliquid ar
te malefica · aut expiandi cau
ſa ſub regula quinquennij iace
ant ſecundum gradus penitē
tie prefinitos · Hec ibi · Hoci
deʒ etiam patet extra de ſortile
gijs capitulo · Jn tabulis · vbi

Con Magiam.

Idolatrie definitio exponitur.

Not. heresis est maius pctm quam idolatria.

Origo idolatrie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

diatur nec diriuationes aliq̄s
in aliquibus rebus quis obſer
uare ꝓſumat. qui aūt contra fe
cerit quadragita dies abſtine
at. hec ibi. Sed ad intelligen
tiam eorum que demones ꝑſcié
poſſunt Nota ſecūdum bonauē
turam in ſecūda diſtinctione
quinta. ꝙ futurorū triplex eſt
genus. ¶ Primo ſūt quedam
futura que habēt determinataꝫ
& infallibilem cauſam ¶
¶ Secundo ſūt quedam
que habent determinatam cau
ſam ſed fallibilem ¶ Tercio q̄
dam ſūt que habent cauſam in
determinataꝫ ꝛ fallibilem. ꝑ̄ma
ſcꝫ que habent cauſā determinatā
ꝛ infallibileꝫ poſſunt ſciri non
ſolum a deo ꝛ i deo. ſed etiam a
creatura. ꝛ hoc in ſua cā. ſicut
cognoſcitur tēpus eclipſ per in
terpōnem terre inter ſoleꝫ ꝛ lu
nā Vnde quociēſcūqꝫ aſtrolo
gi cognoſcūt ex motu corporū
ſuꝑiorum debere fieri interpōneꝫ
vaticinātur eclipſim eē futuraꝫ
Conſilia enim pn̄t futurari &
cognoſci ¶ Secūda autem q̄
hn̄t cauſā determinatā ꝫ fallibi
lem poſſūt ſciri a creatura ſed
nō ita certitudinalit̄ ſicut a de
o. verbi gratia ſeminans bonū
frumentum in terra bn̄ pingui
ſcit ſe habiturum largas fru
ges. quia hoc cognoſcit ex de
terminata cauſa. ex bono frumē
to ꝛ pingui terra tamen quan
doqꝫ fallitur. quia ex intempe
rie aeris quādo veniunt ꝓcelle
ꝛ tempeſtates ꝛ impediunt ef
fectuꝫ ¶ Tercia vero q̄ habēt
cauſam indeterminatam ꝛ falli
bilem. ſicūt ſunt ea que proce
dunt a voluntate noſtra que q̄
dem indeterminata eſt propter
hoc quia eſt fallibilis. Etiam
quia poſſunt volenti ꝑficere mlͣ
ta impedimenta occurrere. ꝛ
talia non poſſunt certitudinali
ter ſciri ab aliqua creatura in
ſeipſa. ſed ſoluꝫ a deo vl per reue
lationem diuinam. vnde dicit
damaſcenus libro ſecundo capi
tulo quarto. ꝙ futura neqꝫ an
geli. neqꝫ demones nouerunt.
ſcilicet naturali cognitiōe Hu
ius autem ratio eſt quia cogni
tio creature pendet ex re cum ō
nis noſtra cognitio ortum habe
at a ſenſu. ſed res incerta eſt i
ſe ꝛ in ſua cauſa. Ideo creatura
non poteſt certitudinaliter cog
noſcere aut preſcire Diuina āt
cognitio non dependet a re aliq̄
immo omnia dependent a cog
nitione. vnde magiſter in ꝑ̄mo
ſententiarum diſtinctione deci
maoctaua Non ideo nouit deꝰ
res quia ſunt. ſed ideo ſunt qui
a nouit Ideo deus poteſt habē
ꝛ de facto habet cognitionem
omnium futurorum contingen
tium vt bene declarat ſanctus
thomas prima parte Et ideo ſi
cut certiſſime nouit ita poteſt

Futura triplicia

no

certitudinaliter demonſtrarē ⁊
reuelare Vnde cum talia futu
ra predicuntur predictio illa
diuinatio nuncupatur · quia a
ctus talis eſt diuinus · Sed
quia demones ſuperbi maxīe
deſiderant honorari vt deus co
nantur hoc oſtendere in ſe ha
bere Et ideo dicere ꝙ demōes
per ſeipſos futura contingen
tia certitudinaliter preſciant
hoc eſt eis attribuere quod de
i omnipotētis eſt · ⁊ per conſe
quens ibi idolatria eſt annex
a · ideo diuinatio prohibetur ō
nino ¶ M ¶ Sed no
tandum eſt ꝙ quamuis ipſi de
mones non poſſint per ſeipſoꝝ
certitudinaliter ſcire futura ta
men frequenter dicunt vera ·
quia euentum futurorum ali
quomodo preſciunt · Quod q̄
dem quatuor modis continge
re poteſt ſecundum beatū au
guſtinum ſuper tercio geñ ad
litteram Primo ſenſus ſeu ige
nij acrimonia · vt quando vi
det ⁊ diligent cōſiderāt ad q̄d
inclinetur affectio noſtra vel
que ſint inducentia vel retrahē
tia Hanc autem acrimoniam
ſēſus perficit celeritas mot9 ·
quam declarans beatus augu
ſtinus viceſimaſexta queſtio
ne quarta capitulo primo ait
Prediti demones acumine ſen
ſus ⁊ celeritate motus multa
ante cogitata prenunciāt que

Quomodo demones futura præsciant.

homines pro ſenſus terreni tar
ditate mirentur · Hec ibi Se
cundo demoēs futura p̄dicūt
longa experiētia · Vnde aug9
vbi ſupra eodez ca · ait · Acceſ
ſit etiā demoib9 per tam longū
temp9 quo eorū vita ꝓtendi
tur rerū lōge maior experiētia
q̄3 p̄t hominibus ꝓp̄ breuitatē
vite puenīe Et ſubdit Alij āt
nō q2 ipſi faciūt ſ3 que naturali
b9 ſignis futura p̄noſcūt que
ſigna i hominū ſēſu9 puenīe nō
pnt āte p̄dicūt · Ex hijs p3 q2
tā lōgo tp̄e naturas hūanaꝝ ⁊
v̄tutes ⁊ īfirmitates earū ⁊ di
ſpoſitiōes reꝝ expti ſūt pnt fu
tura p̄dicē ⁊ operari multa q̄
humanus ſenſus ignorat · ¶
¶ Tercio cognoſcit demon futu
ra doloſa cautela quādo pro
ponit aliquid facere ⁊ illud p̄
dicere · quaſi id alius ſit factu
rus ¶ Quarto cognoſcunt de
mones aliena doctrina cum
iuſto dī iudicio permittēte ad
diſcunt aliquid ab angelis bo
nis Ex hijs ergo dictis patz
ꝙ licet demones nō poſſunt fu
tura certitudinalit̄ cognoſce
re poſſunt tamen probabiliter
illa preſentire Et hoc ſatis eſt
de primo principali · ¶

no.

¶ Circa ſecundum principa
ſparſerunt demones idolatriā
ficta potētia · Triplicem nāq3
oſīdūt potētiā ꝓpter quā indu
cūt hoīes ad idolatriā ¶ E ·

Potentia triplex

Primam placandi contrarie
tates ꝛ turbationes. ſicut patu
it in romanis qui pro victorijs
obtinendis aduerſarijs q̃ ſedā
dis idolis immolabant & inde
poſtulata plerumq̃ obtinuiſ
ſe arbitrati ſunt ſicut in valeri
o maximo & alijs hiſtoriogra
phis patz Et ĩ veteri teſtam̃to
de ſaule q̄ petiuit ſuſcitari ſpm̃
ſamuelis qui fuit ſpiritus dia
bolicus. Et primo mentit᷒ eſt
dicens ſe eſſe ſamuelem Inter
criſtianos autem aliter operat᷑
ſicut patet de quibuſdaz aſtro
logis ꝛ mathematicis. ¶ Se
cundo demones oſtendūt ſe ha
bere poteſtatem ſedandi tempe
ſtates ꝛ fluctuationes. Et di
miſſis paganorū ludibrijs ad
ſolos criſtianos diuertamuſ
ſermo ēm. ¶
Nam ille incantat feruidum tē
pus quibuſdam cōiurationib᷒
euaginato enſe & poſita in me
dio circuli in cruce Alius ſuper
oſtium ſue domus ponit cathe
nam que appenditur ſuper ig
nem. Alter fruſtum combuſti
ligni in die natalis. & multa
que ſtultitia plena ſunt Quid
dicam de nauigantibus mare.
qui certis obſeruatis diebꝫ ex
vana ſupſtitiōe nō incipent it͛
nec de ꝓprio loco abirent. dies
obſeruātes ꝛ horas cōtra q̄s h̄e
tur viceſimaſexta queſtione
quinta capitulo Nō obſeruetis

Superſti-
tiones

pro rebus
agen.

vbi dicit᷑. Et ſūt verba aug᷒.
Non obſeruetis dies qui dicū
tur egiptiaci. aut kalendas ia
nuarij in quibus cantilene que
dam ꝛ cōmeſſationes adinuicē
dona donātur quaſi in principi
o anni boni fati augurio. aut a
liquos mēſes aut tempora. aut
ānos aut mēſes ꝛ lune ſoliſq̃
curſus. quia qui eas aut quaſ
cūq̃ diuinationes. aut facta.
aut auguria obſeruat. aut at
tendit. aut cōſentit. obſeruanti
bus inutiliter & ſine cauſa ꝛ ma
gis ad ſui dāpnationem q̃ ad
ſuam ſalutem intendit. hec ibi
¶ Tercio oſtendūt potentiam
demones ſanando infirmitates.
Et in hac idolatria eſt tot᷒ mū
dus infectus. quia ad omnes
infirmitates inuentum eſt ali
quid diabolicum. Nam cōtra
fluxum ſanguinis vel per naēs
aut aliūde vtuntur quibuſdaz
lapidibus. contra dolorem den
tiū tāgūt dentem cum dente ho
minis ſuſpenſi vel oſſe altero a
licuius hominis defuncti. Con
tra malum lumborum ſtat infir
mus pronus in terra quaſi dia
bolum ipſū adorando. ꝛ mulier
q̄ duos filios ex vno partu ꝓ
duxit duos collos in manib᷒
tenēs calcando pedibus lumbos
eius tribꝫ vicibus pertrāſit que
dam digna riſu dicendo. Et ſic
contra omnes infirmitates que
dam adinuenerunt remedia.

Superstitiones in
Morbis.

Pro fluxu sanguinis.

Pro dolore dentium

Et quod peius eſt ſunt quedā
venenoſe mulieres ⁊ viri iniq̄ſ
ſimi aſſerentes ſe ire diebus q̄
buſdam cum diana · equitātes
ſuper varias beſtias · dicētes
q̄ꝛ bibere ſāguinem puerorum
in cunabulis Et ꝙ trāſformā
tur in alia animalia · ⁊ plures
ſimplices mulierculę credunt
hoc eſſe poſſibile Contra quos
dicitur · xxvi queſtione · v · ca
pitulo · Epiſcopi vbi dicitur ·
Jllud etiaꝫ non eſt obmittēdū
ꝙ quedam ſcelerate mulieres
retro poſt ſathanam conuerſe
demonum illuſionibus ⁊ fātaſ
matibus ſeducte credunt ſe ⁊
profitentur cum diana noctur
nis horis dea paganorum vel
herodiade ⁊ innumera multitu
dine mulierum equitare ſuper
quaſdam beſtias · ⁊ multarū
terraruꝫ ſpacia intempeſte no
ctis ſilentio pertranſire · ⁊ cer
tis noctibus ad eius ſeruitiuꝫ
vocari · Sed vtinam hee ſole i
perfidia ſua periſſent et non mľ
tos ſecum ad infidelitatis inte
ritum pertraxiſſent · Nam etiā
innumera multitudo hac falſa
opinione decepta hec vera eſſe
credunt ⁊ credendo a recta fi
de deuiant · ⁊ errore pagano
rum inuoluuntur Hec ibi · Et
hoc ſatis eſt de ſecundo princi
pali ·

Circa tercium principa
le demones dilatauerunt idola
triam occulta malicia · Nam q̄
daꝫ ſcientia ē que nigromācia
vocatur · ex qua fiunt quaſi mi
raculoſa quedam opera que re
uera opera naturalia ſūt · ſed
nobis ignota nota autem demo
nibus · qui naturas omniuꝫ re
rum cognoſcunt · ⁊ putantur
facta dei omnipotētia ab igno
rantibus · Et iſta arte vtetur
anticriſtus · quia omnia ope
ra que faciet, faciet in virtute
huius artis · vt ponit gloſa ſu
per apocalipſim decimotercio
capitulo · vbi dicitur Magica
arte faciet ⁊ ſtatuam loqui · ⁊
futura predicere faciet · Et ſic
dicitur apoca · decimotercio ·
Faciet ignem de celo in terraꝫ
deſcēdere · vbi gloſa · id eſt ma
lignum ſpiritum faciet ſuper ſu
os deſcēdere vt loquantur va
rijs linguis ⁊ deſcendet in eius
in conſpectu omnium ſicut de
ſcendit ſpiritus ſcūs in apoſto
los criſti · Vnde dicit albertus
magnus ꝙ illo tempore bonū
erit ſciuiſſe artem magicaꝫ · q̄
a per eam cognoſcētur ea que
anticriſtus operetur · Vnde homi
nes ignari hac arte mľta fieri
ab hominibus diabolica virtu
te credunt · que in rei veritate
fiunt inſtinctu nature · Semi
nant ergo ipſi demones inter
huiuſcemodi mundi homines
idolatriam per occultam mali
ciam Non ergo facietis vitulū

Ars anti: Christi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Neqꝫ adorabitis ſculptile. Et
hoc de tercio principali

Feria quarta quarte ſermo
de baptiſmo.

Lauamini et mūdi eſto
te. yſaie p̄mo. Heri lo
cuti fuimus de idolatri
a quam ſequūtur criſtiāi Nūc
hodie conſiderans ꝙ primum de
ſtructionis idolatꝛe eſt baptiſ
mus. quia in eo renūtiamus pō
pis ſathane. & ſacrificijs dia
boli. Jdeo de ipſo hodie loque
mur. A Vbi
notandum ꝙ ante lapſum ge
neris humani vt ponit ſanctus
doctor quarto ſententiarum di
ſtinctione prima. Non fuerūt
neceſſaria ſacramenta et per con
ſequens nec baptiſmus. cuius
dicti ſunt due rationes Pri
ma ratio eſt quoniam ſecundū
ſententiam criſti mat. ix. Non
eſt opus ſanis medicꝰ vel medi
cina Sed ante lapſum omnes
erant ſani. ergo non indigebāt
medicina ſacramētali. vnde di
cit hugo de ſancto victore. ꝙ
ſacramenta ſūt vaſa medicina
lia. Secūda ratio quoniam
ſacramenta ſortiuntur virtutē
ex paſſiōe criſti. vnde de latere
ipſius fluxiſſe dicūtur. ſed ſi
hō nō peccaſſet. criſti paſſio nō
fuiſſet ergo nec ſacramēta ne
ceſſaria fuiſſent. Jdeo poitur de

Virtus sacramentorum

co. di. iiij. et ſūt verba augꝰ. i
libro de baptiſmo puulorum
Per baptiſmum criſti id agitꝛ
vt caro peccati euacuetur. Er
go ante lapſū peccati nō fue
rūt neceſſaria ſacramenta Jdeo
infertur ꝙ poſt peccatum in q̄
ſtatu ſumus et nos neceſſaria
ſint ſacramēta. qꝛ medicīa vul
nēis debꝫ eē ꝓporcionata. Hvul
nus peccati deuenꝛat in humāo
genere vſqꝫ ad corpus in quo
habitat lex peccati vt dicitꝛ ad
ro. v. ca. ergo debuīt medicīa
ꝑ aliqua corꝑalia ei parari. &
huiuſmoi ſūt ſacramēta q̄ corꝑ
alia ſūt ſicut eſt baptiſmus. iō
de cō. di. iiij. dicitꝛ Et ſūt verba
greḡ. in moralibꝰ. Quod apud
nos valꝫ aqua baptiſmatis hoc
egit apud veteres vel ꝓ puulꝭ
ſola fides. vel ꝓ maioribꝰ vtꝰ
ſacrificij. vel ꝓ hijs qui de abra
he ſtirpe ꝓdierūt miſteriuꝫ cir
cumciſionis. hec ille. Nā patet
omnes iſtos veteres aliquid re
medij ſūpſiſſe poſt lapſū. quia
paruuli fidem parentū. ꝓuecti
ſacrificiū. ſemē abrahe circūſci
ſionem. Nos ergo aquā ſacra
mentalem accipimus. ideo iſto
mane hortatur nos yſaias in e
pl̄a de ſacramento baptiſmi lo
quens. Lauamini et mūdi eſto
te id ē baptiſamini et ecce ſequi
tꝛ vobis mūdificatio peccati. Et in
euāgelio criſtꝰ dicit ceco nato
a natiuitate ꝑ quem ſignificatꝛ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

peccator a pricipio ſue creati
onis Vade ad natatoria ſiloe
qđ interp̄tatᷣ miſſꝰ · ⁊ lauare ·
⁊ recipies ſanitat ē Hoc ē acce
de ad baptiſmū qđ miſſū di
citur quaſi emiſſū · quia a late
re criſti emiſſus · ⁊ lauare ⁊ re
cipies mundationē peccati a
pricipio natiuitatis tue tecū
nati · Dic hiſtorias ſi placet e
piſtole ⁊ euangelii ¶ Circa
baptiſmū tria conſiderabimus
¶ Primo baptiſmi neccitatem
¶ Scđo eiꝰ efficacitatem
¶ Tercio eius formalitatem
¶ Circa p̄mū principale poit
ſāctꝰ thomas q̄rto ſē · di · iiii ·
Et p̄te tercia q · lxvi · Et poi
tur de cō · di · iiii · ca · ff Filius ·
¶ C ꝙ oēs hōies ita
obligātur ad baptiſmū ꝙ ſine
ipſo quiſꝗ ſaluus eſſe non pōt
Et iſtam cōcluſionem probat
auctoritate ⁊ ratione Nā xp̄s
iohānis tercio dicit Niſi quis
renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpiri
tu ſancto nō poteſt introire in
regnum dei Et augꝰ ī libro de
eccleſiaſticis documētis dicit
Baptiſmatis tutū iter ſalutis
eſſe credimus Et de cō di · iiii ·
dicit iohānes criſoſtꝰ · Nō p̄t
q̄s gratiā vite celeſtis accipe
niſi purgatꝰ fuerit ab omni ſor
de peccati ꝑ penitētie cōfeſſio
nem · ⁊ per donū baptiſmatis
ſalutaris domini ⁊ ſaluatoris
noſtri iheſu criſti q̄ eſt benedi
ctus in ſecl'a ſeculorū · hec ille
¶ Sed per rationem declara
tur Quoniam ad illud omnes
homines tenentur · ſine quo ſa
lutem ſuam ſequi nō p̄nt · ſed ſi
ne baptiſmo homines non p̄nt
cōſequi finem vite eterne vt di
cit apoſtolꝰ ad galat · iii · ca ·
Quicunꝗ in criſto baptizati
eſtis criſtū iduiſtis ergo oēs
homines ad ipſū tenētur Sed
nota ſecūdum ſāctum thomā
p̄te · iii · q · lxvi · ar · xi · ꝙ eſt tri
plex baptiſmus · ſcʒ aque ſan
guinis ⁊ flaminis · vt poit glo
ſa ſup illđ ad hebr · vi Baptiſ
matū doctrine · gloſa plurali
ter dicit · quia eſt baptiſmꝰ a
q̄ p̄nie ⁊ ſāguinis De p̄mo iā
dcm̄ ē ioh · iii · De ſcđo dicitᷣ
apoc · vii · Hii ſunt q̄ venerūt
ex magna tribulatione ⁊ laue
rūt ſtolas ſuas in ſanguīe agni
De tercio dicitᷣ yſa · q̄rto · Si
abſtulerit ſordes filiarum ſion
⁊ ſanguinem iheruſalē lauerit
de medio eius in ſpiritu iudicii
⁊ ſpiritu ardoris · Et cypria
nus dicit · Non leue documen
tum aſſumit · qꝛ etiā atꝗ etiā
conſiderans inuenio non tātū
paſſionem pro nomine criſti
id quod baptiſmo deē at poſſe
ſupplē · ſʒ etiā fidē cōuerſionēꝗ
cordꝰ ſi forte ad celebrandꝰ mi
ſteriū baptiſmi ī āguſtiis tp̄m
ſuccurri nō p̄t · Hec ille · Sed
inter iſta baptiſmꝰ ſanguinis

Neceſſitas baptiſmi probatur.

Triplex baptiſmus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eſt excelle͂tior quo ad effectū
licet non quo ad ſacramentum
baptiſmo aque· cui⁹ dicti po
nit ratione͂ ſanctus thomas in p̄
te tertia queſtione ſexageſima
ſexta articulo duodecio Quo
niam omnes baptiſmi habent
efficaciam a paſſione criſti· et
a ſpū ſancto· q̄ duo virtuoſi⁹
operātur i baptiſmo ſanguinis
q̄ʒ aque: quia paſſio criſti ope
ratur in aqua per quandam fi
guralem repreſentationem· in
baptiſmo autem ſanguinis o
peratur per imitationem opis
Similiter et virt⁹ ſpiritus ſan
ti operatur in aqua per quādā
virtutem latentem vtputa ca
racterem imp̄mendo· ſed in
baptiſmo ſanguinis operatur
per potiſſimum dilectionis effe
ctum ꝛ affectionis feruoreʒ·
ſecundum illud iohannis decio
quinto Maiorem hac caritate͂
nemo habet vt animam ſuā po
nat q̄s pro amicis · Et hec fu
it ſententia auguſtini in libro
ad fortunatū dum dicit Bap
tiſatus aqua confitetur fideʒ ſu
aʒ coram ſacerdote· martir co
rā pſecutore· Ille p⁹ profeſſio
ne͂ ſuā aſpergit̄ aq̄ hic ſāguine
Ille per impoſitionem manus
pōtificis r̄cipit ſpiritū ſanctū·
hic te͂plū efficit̄ ſpūs ſci· Hec
ille· Qn̄ ergo dr̄ in p̄ncipio q̄
ſine baptiſmo nēo ſalu⁹ ee͂ pōt
nō ſolū hoc hʒ itelligi de bapti
ſmo aque· ſed de aliquo iſtoꝝ
Nā plure͂s fuit martires de q̄b⁹ nō
legit̄ vnq̄ʒ alit̄ eos baptizato⁹
fuiſſe niſi baptiſmo ſāguinis ido
poit̄ marci vltio Qui credid͛it
ꝛ baptiſat⁹ fuerit ſalu⁹ erit Qui
vero nō credid͛it ↄde͂pnabit̄·
Vbi nota q̄ in ſc͛da locutione
nō facit me͂tione͂ de baptiſmo
aque q᷑ ſolū ſufficit crede͂ cuʒ
baptiſmo aut ſanguis · aut fla
minis · quando haberi nō pōt
baptiſmus fluminis Si autem
obiceretur illud quod ſcribit̄
ad ephe· quarto vbi dicitur·
Vnus deus · vna fides · vnum
baptiſma Dicitur q̄ baptiſmū
ↄpat̄ i ordine ad ſbc͂m ꝛ in or
dine ad obc͂m: Si quidem cō
paretur in ordine ad ſbc͂m· tūc
poſſunt eſſe plures· Sed ſi con
ſideretur in ordine ad obc͂m ·
tunc nō eſt niſi vnus baptiſm⁹
Et de hoc baptiſmo loquitur a
poſtolus ſic conſiderato Et ſic
patet p̄mū p̄ncipale·
¶ Circa ſm̄ p̄ncipale ſci
licet efficaciā baptiſmi Nam
de ↄ· di· iiij· ponūt̄ pl͛es effec
t⁹ baptiſmi ex q̄b⁹ valde appre
ciari dʒ Nā p̄m⁹ effect⁹ e͂ quia
purgat a pcc͂o origiali in q̄ om
nes hoies peccauer͂t p̄t xp̄ʒ· vt
de ↄ· di· iiij· vbi ſupra i· c· Fir
miſſie· vbi dr̄ Firmiſſie tene ꝛ
nl'aten⁹ dubites oe͂ʒ hoieʒ q̄ p̄
ↄcubitū viri ꝛ mulie͂is ↄcipit̄ cū
originali pcc͂o naſci impietati

v

nota pulcrum expoſitionem loci euangelici ex diſtinctione baptiſmorum.

Solutio obiectionis propter terminos ... paulo obſcurior

Quo ad ſubiectum ſ. modos baptiſandi poſſunt plures eſſe baptiſmi.

Quo vero ad obiectum ſ. finem et effectum non eſt niſi unum baptiſma.

Plures effectus baptiſmi.

1 effectus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſubditum mortiq; ſubiectum·
& obnoxie naturaliter ire naſci
filium· de qua dicit apoſtolus·
Eramus enim natura filii ire· ſi
cut et ceteri a qua ira nullus libe
ratur niſi per fidem mediatoris
hominis et dei iheſu criſti· Pec
catū aūt originale contrahere ſe
cūdū ſāctū thomam in tercio di
ſtinctiōe .i. ca. ar. ij. Eſt origi
nalit̄ fuiſſe in adam ſecūdū rati
onē ſeminalem· vñ ad ro· v· di
cit apl's Omnes peccauerunt in
adā id ē ōnes fuerūt in adā ſe
cūdū ſeminalē rationem· Ex q̄
apparet beatam virginem con
traxiſſe peccatū originale quia
et ipſa fuit originalit̄ in ſemine
ade· cū per coitū cōcepta ſit ex
anna et ioachim· quia de ſpiritu
ſācto nō eſt concepta ſicut cri
ſtus. Huius opinionis cōtra
riū ē verū q2 determinatū eſt in
conſilio baſilieñ p ſolēpnes do
ctores puriſſimā virginē mari
am ſine labe originali criminis
eē conceptam Et q2 per baptiſ
mū purgetur peccatū origina
le patz vbi ſupra in ca· Ex quo
Et fuit verba aug'· ad valeriū
contra iulianum vbi dicit Ex
quo inſtituta eſt circumciſio
in populo dei· que erat tūc ſig
naculum fidei iuſtitie dei ad ſā
ctificationem purgationis va
lebat paruulis originalis veteriſ
q2 peccati· ſicut et baptiſmus·
ex illo tempore valere cepit ad

Contrahere originale potuit quid

videntur de hoc proble: mate Petrus Galatinus.

innouationem hominis ex quo
conſtitutus eſt· hec ille Et ibi
o dicit ſanctus thomas quarto
ſē· di· iiij· Paruuli quidem in
baptiſmo mūdantur ab origina
li et dantur eis virtutes in habi
tu ſed non in vſu· adultis aūt
fit remiſſio omnium peccatoruz
nō ſolum originalis· ſed etiaz
aliorum et totius pene· nec req
ritur alia penitentia Secun
dus effectus ē quia facit renūcia
re diabolo et pompis eius· vt pa
tet vbi ſupra ca· Primū Et fuit
verba rabani vbi dicitur· Pri
mū interrogetur paganus ſi abre
nunciet diabolo et omnibus dāp
noſis eius opibus atq; fallaci
bus cūctis· vt primum re ſpu
at errorem Et ſic appropinquet
ad veritatem· poſſitq; iuxta a
poſtolum deponere veterem ho
minem ſecūdum priſtinam cō
uerſationez· qui corrumpitur
ſecundum deſideria erroris ab
negans impietatem et ſeculari
a deſideria· Hinc reprehendun
tur omnes pompe tam virorū
q2 mulierum quibus renūcia
uerāt in baptiſmo· et non obſer
uant Inuenientes cotidie nouas
veſtes· noua indumenta· et no
uas fatuitates capillorum et gē
marum· alligentes homines ad
laſciuias· Contra quos ſcrip
tum eſt per prophetam yſaiaz
tercio capitulo· Pro eo q2 ele
uate ſūt filie ſyō et ābulauerūt

2 effectus

Ornatus mulier[um]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

extento collo. ⁊ nutibus ocu
lorum ibant et plaudebant ⁊ ā
bulabant pedibus ſuis et con
cito gradu incedebāt. decalua
bit dominus verticem filiarum
ſion et dominus crinem earum
nudabit. i die illa anferet do
minus ornamentum calciamē
torum et lunulas et torques ⁊
monilia et armillam et mitras
et diſcriminalia et pichelidas
et muremulas et olfactoriola et
inaures ⁊ anulos et gemmas
in fronte pendentes et palliola
et lintheamina. ⁊ ac⁹ et ſpecu
la. et erit pro ſuaui odore fetor
et pro zona funicul⁹. et ꝓ criſ
panti crine caluicium ꝓ faſcia
pectorali cilicium. Pulcher
rimi quoqꝫ viri tui gladio ca
dent. et fortes tui in prelio. et
merebunt atqꝫ lugebunt porte
eius. Hec ille. Sed nunquid
omnis ornatus mulierum eſt il
licitus. Dico ſecundum ſanctū
tho. ſecunda ſecūde queſtiōe
cēteſiaſexageſianona ꝙ circa iſ
tū ornatuȝ attēdēda ſunt ea q̄
cōmuniter circa exterioreȝ cul
tuȝ dicuntur. ſcilicet ꝙ non ſit
preter conſuetudinem. aut ex
inordinato affectu. aut vltra
q̄ȝ valeas et huiuſmodi. Hoc
caſu ſtante mulier poteſt ope
ram dare. vt viro ſuo compla
ceat ne per eius contemptum i
adulterium labatur. Vnde pri
ma ad corinthꝭ. ſeptimo dicit

(Ornatus mulierꝫ)

apoſtolus. Mulier que nup
ta eſt cogitat que mundi ſunt
quomodo placeat viro. ⁊ hoc
ſinē peccato. ſed in ornatu in
debito ſemper eſt peccatum.
Et pluries eſt mortale. maxiē
quando mulieres non habent
viros quibus complaceant. ſꝫ
tantum ornant ſe vt animas
intuentium ſe irretiant et eos
ſuis laqueis capiant. vt dicit
prouerbiorꝫ quinto capitulo
Mulier occurrit illi ornatu mē
tricio ꝑparata ad capiendas a
nimas Cum hoc tamen ſtat ꝙ
tales mulieres poſſunt ſe orna
re alio fine. vt ſcilicet propter
vanitatem aut iactantiam. ⁊
ſic nō ſemper erit pecatuȝ mor
tale ſed aliquando veniale. V
trum autem ſe poſſint colora
re et alia figmenta facere. Di
cit enim ſanctus doctor. vbi
ſupra ꝙ tales fictiones nō poſ
ſunt eſſe ſine peccato. ſed non
ſemper mortali. ſed ſolum quā
do ſit propter laſciuiam. aut
propter dei contemptum. Ali
ud tamen eſt occultare et alid
fingere Occultare licꝫ. ſed nō
fingere. vt patet prima ad co
rinthꝭ. duodecimo vbi dicitur
Que putamus ignobiliora mē
bra eſſe corporis. hijs honoreȝ
habundatiorem circumdam⁹
Hec ibi. Tertius effect⁹
eſt quia liberat hominē a mor
te corporali in tantū ꝙ ſi aliq̄s

(Finis ornatus mulierꝫ)
(Quod liceat deformitatem occultare)
(3. effectus)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

iudeus vel paganus cōmiſſet
crimen pro quo deberet mori ſi
eſſet coram iudice cōuictus · ſi
anteq̄z iudicaretur baptiſaret̄ ·
totum ei remitteretur · vt patet
diſtictione · xxvi capitulo De
inde · vbi dicitur infra · Crimi
na tantum in baptiſmo dimit
tuntur Si tamen conſtaret iu
dici q̄ iſte timore pēne baptiſa
ri ſe faceret ↄ nō amore dei · nō
deberet ipſum dimittere · quia
nō cōceditur ḡtia n̄ ipſam habe
re volēti · Nōn tamē omnes pe
nalitates remittūtur in baptiſ
mo Quoniam enim per baptiſ
mum homo incorporatur cristo
ↄ efficiatur membrum eius cōſe
quens eſſe videtur vt mēbrū ſu
o capiti cōiungatur ↄ aſſimile
tur · ſed criſtus licet fuerit ple
nus virtute & gratia · habuit
tamen corp⁹ paſſibile · ſcz per
mortem · demū habuit glorioſā
reſurrectiōem per quam ipaſſi
bilis fact⁹ eſt · ſic ↄ criſtianus
in baptiſmo gratiam cōſequit̄
quātū ad animam · habet tamē
corp⁹ cū quo poſſit pati cū cri
ſto · a quo tādem reſuſcitatus
ad ipaſſibilitatē deducet̄ · vnde
aplūs ad romanos · viij · dicit ·
Qui ſuſcitauit ihesum criſtū a
mortuis viuificabit corpa mor
talia noſtra ꝓpter inhabitātē
ſpm̄ ei⁹ i nob̄ · vn̄ nō auferet ō
nes penalitates vt pz · Et hoc
de ſecūdo principali

Circa tercium princ̄pale ſci
licet circa formā baptiſmi Tria
ſūt breuiter videnda · Primo
quis poſſit hāc formam tribuē
Secūdo que ſit forma Tercio
ſi liceat aliquo modo mutaē hāc
formam Circa primū dicen
dum ſecūdum omnes theolo
gos q̄ ſacerdotes proprie ſunt
miniſtri · vt patet de cōſecratiōe
di · iiij · ca · Cōſtat baptiſma ſo
lis ſacerdotibus eſſe traditum e
ius q̄ miniſterium · nec ipſis di
aconibus explere eſt licitum ·
hec ibi Sed in caſu neceſſitatis
quilibet pōt baptiſaē ſcz diaco
nus · ſubdiacon⁹ · laic⁹ · mulier
homo · gentilis ↄ pagan⁹ dū
mō habeat intentionē conferē
di ſacramentum · vt patet de cō
ſecratione di · iiij · ca · In neceſſi
tate · vbi dicit̄ In neceſſitate cū
ēpi aut p̄ſbiteri aut quilibꝫ mi
niſtri nō inueniūt̄ et vrget
periculum eius qui petit · ne ſi
ne iſto ſacramento hanc vitā
finiant · Etiam laicos ſolere da
re ſacramentum ſolemus audiē
hec ibi · Vnde pro regula gene
rali dicendum eſt · q̄ vbi ſacer
dotis copia eſt laicus hoc nō fa
ciat · & vbi ē aliq̄s vir mulier
hoc nō faciet · vt patet de conſe
cratione di · iiij · ca · Mulier Et
capitulo Romanus Et hec eſt
ſen tentia ſancti thome tercia p̄
te queſtione · lxv · Circa
ſecundū cōueniūt omnes hanc

eſſe formam baptiſmi. Ego te
baptiſo in nomine patris ⁊ fili
i ⁊ ſpiritus ſancti Amen vt pꝫ
extra de baptizatis ca. i. vnde
ſecundum ſanctum thomaꝫ in
quarto ſē. di. iij. Tanta ē vis
huius forme ꝙ alicui non licet
eam mutare quātuꝫ ad id q̇ð
eſt de eſſentia forme. Et ſi mu
tatur. nihil agitur preterq̄ꝫ ꝙ
culpa icurrit Si auteꝫ mutat
aliq̄d q̇ð ꝑtinet ad formā ex ſo
la determinatiōe eccleſie nō mi
nus eſt ſacramentū. ſed tamē
incurritur culpa Et ſi dicēt
ꝙ apoſtoli baptizabant in no
mine criſti Dicitur ꝙ non fuit
mutata forma quantum ad in
tellectum. quia in criſti nomi
ne tota trinitas intelligitur. ſꝫ
ſolum quantum ad voceꝫ. nec
hoc feciſſēt niſi vt nomē criſti
amabile redderetur Et hoc eti
am nunc eccleſia poſſet. ſi ſpe
ciale mandatuꝫ haberet a ſpi
ritu ſancto. ſed non auctorita
te propria. Similiter ſi dicēt
Ego te baptizo in nomine tri
nitatis non eſſet baptiſmus. q̄
a ibi non exprimūtur nomina
perſonarum. Unde oportet ꝙ
ſemper exprimantur nomina
perſonarum Que expreſſio eti
am ſi fieret corrupte non ſana
gramatica. aut ex defectu lin
gue dummodo nulla eſſet ibi
malicia. dicendo i nomine pa
trias ⁊ filias nō min⁹ eēt bap

tiſmus vt patet de cōſec. diſti
ctione quarta capitulo. Retu
lerunt Immo dicunt quidam
ꝙ adhuc ſi ibi eſſet ordo retro
gradus in nominatione perſo
narum ꝙ non minus eſt bap
tiſm⁹ dummō non mutaretur
ſenſus verborum. Patet ergo
que ſit forma baptiſmi q̇ð erat
ſecundum. Et ꝙ nō licet eam
mutare niſi hijs modis qui no
minati ſunt. Et hoc ſatis de ter
cio principali Amen

Feria quinta quarte ſermo
de elemoſina.

Tolle filiū tuū Re. iiij.
ca. Heri locuti ſuim⁹
de baptiſmo quō pom
pis diaboli reſiſtere promitti⁹
⁊ huic ſeculo renunciamus ⁊
veris operibus fidei vacaē ob
ligamur Hodie cōſiderans ꝙ
inter cetera opa religioſa ⁊ ca
tholica opera miſericordie ſum
me placent deo. ⁊ hijs potiſſie
ducimur in deum Ideo de ope
rib⁹ miſericordie erit preſens
ſermo Circa cui⁹ pricipiū q̄rē
dū eſt q̄ ſint meliora opa mie
an ſpūalia an corpalia
Cui rn̄dꝫ ſcūs tho. ſcða ſcðe
q. xxxij. arti. iij. ꝙ licꝫ opera
mie corpalia i aliq̄ cau̅ ꝑticula
ri ſint mag̅ nccia ⁊ meliora ſpi
ritualib⁹ tamē abſolute loquē
do ſpūalia corpalib⁹ ꝑemmēt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Roēs quare opera miā ſpūalia ſint pſtantiora corporalib.

Et de hoc plu͛es poſſūt aſſigna
ri rationes ¶ Prima quarū eſt
ratiōe materie que datur Nā li
cet vtrūqȝ ſit imꝑatum a volun
tate · vtrūqȝ reꝑatū a caritate ·
vtrūqȝ ad vitam eternā ducat
attamē in materia ē drña max
ima · quia maius donum eſt ſa
pientia q̄ȝ cibus corpalꝰ ⁊ maior
ē remiſſio peccati q̄ȝ denarij ma
terialis ¶ Secūda ratio eſt ra
tiōe ſubiecti Quomā ſubiectū
corpaliū opationū miſericordi
e eſt corpus · ſpiritualiuȝ eſt a
nima que tāto nobilior eſt cor
pore quāto celū eſt nobilius t͛
ra · ⁊ quāto aurū eſt nobiliꝰ li
mo ¶ Tercia ratio eſt ratione a
ctionis · quomā opa miſericor
die corpalia ꝑtinent ad vitam
actiuam · ⁊ ſpiritualia ad vitā
cōtemplatiuam que eſt excellē
tior ⁊ melior vita actiua vt pa
tebit in ſermone craſtino ¶
¶ Quarta ratio eſt ratiōe duratio
nis · quoniam opa miſericordi
e corporalia durāt durante hac
vita · ſed ſpiritualia durabunt
etiam in patria · ⁊ ſi nō omnes
ſaltem alique · vt verbi gratia
eſt oratio Nam nunc in patria
ſancti orant pro electis · vt po
nit ſanctus thomas ſecunda ſe
cunde · queſtione octageſima
tercia articulo Vnde rabanus ·
Qui eſurientem pane verbi re
ficit · ⁊ ſiticntē potu ſapientie
refrigerat · qui errātē in domū
patris reuocat · qui innocentem
protegit · qui infirmum fide a
ſtruit ⁊ confirmat · qui tribula
tiōe oppreſſo ſubuenit · compa
tiendo & conſolando certam di
lectionem implet · hec ille · Ni
bilominus quia pridie de vno
iſtorum operum ſpiritualium
tetigimus dum de correctione
fraterna locuti ſumus · Hodie
tantum de opibus miſericordi
e corporalibus loquar non qui
dem de omnibus · ſed de quadā
ſub cuius communitate alie ō
nes continentur ſcilicet de ele
moſina de qua dicit auguſtinꝰ
¶ B · ¶ Elemoſina mun
dat peccata · ⁊ ipſa interpellat
pro nobis ad deuȝ · quia quic
quid dederimus pauperibꝰ ip
ſum integre poſſidebimꝰ Et tho
bie quarto · Fiducia magna ē
coram ſummo deo elemoſina ō
nibus facientibus eam Et luce
vndecimo dominus dicit · Qđ
ſuper eſt date elemoſinam · ⁊ ō
nia mūda ſunt vobis Ad hanc
hortamur in epiſtola vbi dicitꝰ
ꝙ heliſeus fecit elemoſinaȝ vi
due ſibi reſtituendo ſuū filium
viuum · que fuit elemoſina cor
poralis · Similiter criſtus red
didit filium viuum illi vidue ·
vnde in epiſtola dicitur Tolle
filium tuum per heliſeum In e
uangelio dicitur · Reddidit il
lum matri ſue · Dic hiſtorias
ſi placȝ epl̃e ⁊ euangelij ·

Sancti orant in patria pro electis.

Elemoſina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Circa iſtam elemoſinam tria
videnda ſunt
Primo quem dare opꝫ·
Secundo cui dare opꝫ
Tercio quantum dare opꝫ·
Circa primum principale
Videndum eſt quis ſit ille q̄
obligat̄ dare elemoſinam·
Dicendum
eſt ſimpliciter ꝙ omnes illi q̄
habent de ſupfluo obligantur
Et pbat̄ ratiōe ꝛ auctoritate
Ratione quidem· Quoniam ō
nes obligant̄ ad dilectionem
pximi· ſʒ dilectio proximi rꝗ
rit ꝙ proximo ſubueniatur in
neceſſitate· ergo ōnes obligā
tur dare elemoſinas qui hn̄t de
ſuperfluo Ideo dicit̄ iohis ter
cio capitulo· ffratres diligaꝰ
inuicem· neqꝫ lingua· neqꝫ ver
bo· ſed opere ꝛ veritate· Hāc
rationem ponit ſāctus thomas
ſcd̄a ſcd̄e queſtione triceſima
ſcd̄a Auctoritate patet deute
ronomij decioquinto capitulo
Nō deerunt pauperes in terra
quā dn̄s deus tuuꝰ daturꝰ eſt
tibi Idcirco ego hodie precipi
o tibi vt aperias manum tuā
egeno ꝛ pauperi· vt omnino
indigens ꝛ mendicus non ſit
inter vos· Hec ibi Ad hoc enīʒ
vnus habundat vt aliorum de
fectuum eius habundantia fi
at ſupplemētum· vt dicitur ſe
cūda ad cor· viij· vn̄ beda in
omelia Que i pſeti videmur ha
bē ad diſpēſādūʒ nob̄ cōmiſſa
ſūt Et dn̄s dicit Cui multū da
t̄ multū ab eo requiret̄ Sʒ
hic tria per ordinē videnda ſūt
Primo ſi quilibet habēs de ſu
perfluo obligetur ꝛ debeat fa
cere elemoſinam· ſecūdo quid
ſit habere de ſuperfluo· tercio
qui ſint magis obligati ad ele
moſinas faciendas Circa p̄
mū breuiter dicitur· ꝙ quilibʒ
habens de ſuperfluo ꝛ non de
alieno debet facere elemoſinaʒ
Quia puerbiorū tercio dicit̄
Honora deū tuū de tua ſbāa·
ſcʒ ꝛ nō de aliēa· ꝙ ſi de aliena
ſubſtātia facis elemoſinam ob
hoc non placatur deus· Vn̄ di
cit beatus augꝰ in libro de vb
dn̄i· Nolite velle elemoſinam
facere de fenore· de vſuris ffi
delibus dico quibus corpꝰ cri
ſti erogamus· Hec ille Vnde
de illicite acquiſito elemoſina
fieri non debet vel poteſt· neqꝫ
de alieno ab eo qui habʒ· neqꝫ
de tali ſuperfluo· Dicit tamen
ſanctus thomas ſecūda ſecun
de· q· xxxij· ꝙ tripliciter pōt
aliquid illicite eē acqſitū
Vno mō quādo id quod illici
te acquirit̄ debetur ei a q̄ ē ac
q̄ſitum· nec poteſt ab eo rtine
ri q̄ acquiſiuit· ſicut cōuenit in
rapina· furtis· ꝛ vſuris· ꝛ de
talibꝰ cum homo tenet̄ ad rſti
tutionē elemoſina fieri nō pt
Alio modo eſt aliquid illicite

Elemosina danda de superfluo.
Elemos: facien de proprio superfluo & licito.
Illicitum triplex.
Semper habebuntur pauperes.

acquiſitum quod habens nõn
poteſt tenere · nec illi a quo ha
buit tenetur reſtituere · quia v
nus contra iuſticiaȝ accepit · al
ter cõtra iuſticiam dedit · ſicut ē
pecunia acquiſita per ludum ·
reſtitutio de hijs nõ debet fieri
ſed in elemoſinas erogai · ꝛ po
nitur · xi queſtione · v · ¶ Ter
cio dicitur aliquid illicite acq̃ſi
tum nõ ꝙ illicite acq̃ratur · ſed
quia per opus illicitum acqui
ritur · ſicut eſt pecunia que ac
quiritur a meretrice · que iniu
ſte acquiritur · quia de iniuſta
re · tñ iuſte · quia de iuſto labo
re · de hac etiam põt fieri elemo
ſina · Cũ ergo dicit᷑ · ꝙ de male
acq̃ſitis nõ põt fieri elemoſina
intelligẽdũ eſt de hijs q̄ per ra
pinam ꝛ furtũ acq̃rũtur · que
reſtitue͛ oȝ illi a quo habuiſti ·
¶ Circa ſecũdũ notat ſãctus
thomas vbi ſupra · ꝙ ſupfluum
eſt õne illud ſine quo ſtãte ſta
tu ꝛ conditiõe pſone põt hõ ho
norabiliter viuere Tamẽ ſi de
neceſſario aliquid daẽt eẽt ad
perfectionem non ad neceſſita
tem · Et ſi quandoqȝ dicatur in
euangelio · Vade & vende õnia
que habes & da pauperibus ·
hoc dicitur perfectis · quia tal᷑
actio eſſet de numẽo perfecta
rum · ¶ E
¶ Circa tercium Int᷑ õnes qui
obligantur ad elemoſinas ma
gis ceteris · Video tres ſtatus
hominum eſſe ad hoc potiores ·
¶ Primi ſunt epiſcopi haben
tes largos introitus · ꝛ quibꝰ
vltra vitam ſuam & reparatio
nes epiſcopatus multa ſuper
ſunt · ꝛ thezaurizare parentibꝰ
non debent · vt pȝ · xij · q · pͥma ·
ca · Epiſcopi · vbi dicitur Epi
ſcopi vilem ſupellectilem &
victum ac menſam pauperem
habere debent Vñ õnia pcipiun
tur daẽ pauperibus · Vñ ꝛ pa
tres pauperum nũcupãtur ·
¶ Secũdi ſunt ſacerdotes qꝛ ma
thei quinto ſcribit᷑ Sic luceat
lux veſtra corã hominibꝰ · vt vi
deant opa veſtra bona Et ratio
nabiliter hij debent eſſe pͦres
v ceteros ad caritatem inducãt
vñ iohannis pͥmo dicitur · Si
quis ſubſtantiam huius ſeculi
habuerit · ꝛ viderit fratrem ſu
um neceſſitatem pati ꝛ clauſe
rit viſcera ſua ab eo quõ cari
tas dei eſt i illo · ¶ Tercij
ſunt diuites mathe · xxv · Qui
cunqȝ habuerit & elemoſinas
non fecerit · profecto peribit ·
Patet Luce · xvi · De diuite e
pulone qui ſepultus eſt in in
ferno · nõ quia aliena rapuit ·
ſed quia propria non iuxta p̄
ceptũ dei diſtribuit · vñ arbor
ſteril᷑ ſuccãditur ꝛ in igneȝ mit
titur · Et inutil᷑ negotiator dãp
nat᷑ Et ſic pȝ quẽ oporteat da
re elemoſinã de neceſſitate Ta
mẽ õs ſecũd᷑ ſuã facultatẽ aliq̃d

dare debent vt poſſint rdimere
peccata ſua · iuxta illud danielꝭ
q̃rto · Peccata tua elemoſinis
redime · Quia ſecūdum grego
rium · Sicut aqua extinguit
igneꝫ ita elemoſina extinguit
peccatum · Et hoc patet de pri
mó prĩcipali ❧ E

Circa ſecūdū principale ſcili
cet Cui danda ſit elemóſina ·
Credo ꝙ omnibꝰ illis qui ſunt
poſiti in indigentia Nam vbicū
ꝗ ſacra ſcriptura ſuadet elemo
ſinas pauperibus ꝛ egenis dari
Unde dictum eſt deuteronomi
i decimoquinto capitulo · Nō e
rit indigens in terra quā domiꝰ
deus tuus daturus eſt tibi · Et
in euangelio dicit criſtus Cū
facis cenam vel prandium noli
vocare amicos vel fratres neqꝫ
cognatos neqꝫ vicinos diuiteſ
Sed voca pauperes claudos de
biles ꝛ cecos · qui non habent
vnde tibi retribuere poſſint Lu
ce · xiiij · Et yſaie · lviij · Frãge
eſurienti panem tuuꝫ · ꝛ egẽoſ
vagos ꝗ induc in domum tuā
Cum videris nudum operi euꝫ
Quibus tripliciter dari debet ·
ſcꝫ cū ſũma liberalitate · cū mag
na pietate · cū ſincera affectiōe

Primo modo cū ſũma libera
litate vt figuratū fuit in zache
o qui dixit Ecce dimidium bo
norum meorum do paupeibuſ
Non dicit vendo vt faciunt q̄
dam mulieres · que quibuſdaꝫ
pauperculꝭ feminis tribuũt ele
moſinas vt ſeruicia exinde reci
piant · ſed decipiunt quia rapi
unt mercedem ſuam · Sed au
diant quid ſcribitur luce · xiiij
vbi ſupra Et ābroſius in libro
de officijs Qui ſine reſpectu e
geſtatis erogat · elemoſinam
non facit Secundo debet eſſe
cum magna pietate ideo dixit
zacheus · pauperibus Et yſa ·
Cum effuderis eſuriẽti animā
tuam · & animam afflictam r
pleueris bonis tūc orietur lux
tua in tenebris Sed hic eſt
vnum dubiuꝫ · videlicet ſi pau
peribꝰ propinquioribus eſt e
lemoſina hec facienda · Ad qđ
dicit ſanctus thomas ſecunda
ſecunde queſtione triceſimaſe
cūda ꝙ ꝓpinquioribus elemo
ſina dari debet · allegans apo
ſtolum pͥma ad thimotheum
dicentem Si quis ſuoruꝫ max
ime domeſticorum curam non
habet fidem negauit · ꝛ eſt infi
deli deterior · vt patꝫ diſtincti
one quadrageſimaſeptima Et
augꝰ in libro de doctrina cri
ſtiana dicit Illi qui ſunt nobiſ
magis coniuncti quaſi quadā
ſorte nobis ꝯueniunt vt eis ꝓ
uidere magis debemus · Dicit
tamen doctor ſanctus · ꝙ cum
coniūctio ſit triplex ſcilicet ſā
guinis · ſanctitatis · & vtilita
tis · ꝙ potius ſubuenienduꝫ eſt
ꝓximo coniuncto in ſãctitate

Omni In-digenti dandum.

Sed elemo: ... regrunt

Liberalitas.

Pietas.

Questio cum expe-dita solutione.

Coniunctio triplex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

aut i vtilitate eccleſie q̄z cōiū
cto ſanguine · niſi forte eſſet in
cōiuncto ſanguine magna ne
ceſſitas ¶ Tercio debet eē cū
Sincera affectio.
ſincera affectiōe vt ſcilicet ꝓ
ter deum fiat · In elemoſina e
nim plus penſat deus animum
pium q̄z datum · Sicut patet
quadrageſima ſc̄da diſtictiōe
ca · Quieſcamus Ideo dicitur
mat · v · Cum facis elemoſinā
noli tuba canere ante te ſicut
ypocrite faciunt · i ſinagogis
ꝛ vicis orantes vt honorificē
tur ab hominibus Amen dico
vobis receperunt mercedem ſu
Quid tuba canere ante se signat?
am · Tunc enim tuba canitur
qn̄ cum faſtu ꝛ gloria ek'ie tri
buuntur · Vel quando quibus
dam diebus ordinatis cōgre
gant pauperes pro elemoſinis
ſuſcipiendis Hij omēs canūt
tuba ante ſe · Sed quidam ca
Quid sit tuba canere post se?
nunt tuba poſt ſe · ſicut qui
ordinant fieri capellas calices
hoſpitalia cum eorum armis i
piete ſculptis ꝛ alijs ſimilibus
Vbi notatur magna huius ſe
culi inſania · qui non ſolum vo
lunt peccare dum viuunt · im
mo etiam poſt eorum mortem
Ideo dicitur prima ad corin
thios decimo tercio · capitu
lo · Si diſtribuero omnes fa
cultates meas in cibos paupe
rum caritatem autem non ha
buero nichil michi prodeſt Si
cere ergo ꝛ non propt̄ aliquā

cauſam niſi propter deuz debȝ
fieri elemoſina · Et hoc patet
de ſc̄do pricipali ¶ ¶
Circa terciū pricipale ſcȝ
quātū dare oȝ duo videda ſūt
Primū quid dari opteat? Ad
Necria danda
quod dicitur ꝙ illud dabitur
qđ pauperi neceſſariū cogno
ſcit' Et hoc oſtendit dn̄s in eu
āgelio mat · xxvi · dū dicit E
ſuriui et dediſtis michi mādu
care Sitiui · et dediſtis michi
bibere · Hoſpes fui et collegi
ſtis me Nud' et veſtiſtis me ·
Infirm' et viſitaſtis me Ideo
dicit greg' omelia · xxviij · Mi
ſericordia miſeris ē neceſſaria
Tolle famē · ꝛ cui frāg panē ·
Tolle pegnationē · et cui exhi
bes hoſpitalitatē · Tolle nudi
tatē · et cui ꝑparas veſtē · Non
ſit egritudo · quem viſitas Nō
ſit captiuitas · quem redimis ·
Non ſit mors · quem ſepelis ? q
ſi dicat ꝙ elemoſina eſt facien
enda ſecundum indigentiam
quam vides in proximo tuo ·
Hinc patet ꝙ vbi non eſt ege
ſtas ꝛ indigentia ibi non eſt e
lemoſina ¶ Secundum eſt
quantum dari oporteat Dicē
dum · large · ſi ad eſt poſſibili
tas · ſtricte · ſi fuerit pauptas
Vnde thobie quarto capitulo ·
Si multū fuerit tibi hūdanter
Elemosyna non facit pauperem
tribue · Nam nunq̄z ꝓpter hoc
vidimus aliquem veniſſe i pau
ptatē niſi p volūtatē propam ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Et idez dicit ambroſi⁹ in libro
de officijs Et poſt diſtinctiōe
lxxx. vbi dicitur Neceſſitates
aliorum quantum poſſumus iu
uemus. ⁊ plus interduz q̄z poſ
ſumus. Cuius rationem aſſignat
apoſtolus paul⁹ ſc̄da ad cori.
nono dicens Qui pcē ſeminat
parce ⁊ metet. ⁊ qui ſeminat i
benedictionibus de benedicti
onib⁹ & metz. exemplo criſti
qui cum omnia donaſſet nobis
finaliter in cruce expanſis bra
chijs obtulit ſeipſum. iohānis
tercio Sic deus dilexit mūduz
vt filium ſuum vnigenituz da
ret Hanc largitatem legimus
feciſſe beatum dominicum qui
cuz omnia ſua pauperibus ero
gaſſet voluit ſeipſum vendere
vt ſubueniret pauperibus xp̄i
Tribuende ergo ſūt elemoſine
largiter ⁊ alacriter. quoniaz hi
larem datorem diligit de⁹. Et
beatus vir qui intelligit ſuper
egenum ⁊ pauperez. in die ma
la liberabit eum dominus vt di
cit ps Et criſt⁹ Date ⁊ dabit
vobis Et hoc de tercio principa
li. ⁊ cetera

Feria ſexta quarte. ſermo
de reſtitutionibus.

REddidit illū matri ſue
.iij. regū. xv. ca. Peri
locuti ſum⁹ de elemo
ſina ⁊ declarauimus quomodo
elemoſine non poſſunt fieri de
male ablatis vt ſunt rapine. v
ſure. ⁊ omnia per falſos contra
ctus acquiſita. ſicut ſūt falſe
mercantie. expoliatio vidua
rum ⁊ pupillorum. Ideo de iniu
ſtorum bonorum reſtitutionib⁹
intendo hodie loqui

Circa quas datur iſta con
cluſio. q̄ qui nō reſtituit male
ablata nō poteſt habere vitaz
eternā ſi ipſi adeſt poſſibilitas
reſtituendi. Huius rationem
ponit ſanctus thomas ſecūda ſe
cūde q. lxiij. ar. ij. Quoniam
reſtitutio eſt act⁹ iuſtitie. ſed
iuſtitia conſiſtit in quadam e
qualitate. vnicuiq; quod ſuuz
eſt reddens. ⁊ ip̄a eſt neceſſari
a ad ſalutem. ergo ⁊ ipſa reſti
tutio erit neceſſaria ad ſalutem
eternam Ideo dicit aug⁹ Non
dimittitur peccatuz niſi reſtitu
atur ablatum. Ad hāc reſtituti
onē hortātur ōnes leges Nā p̄
mo lex diuina per prophetas p
hibuit tenere aliena In ezechi
ele. xviij. legitur. Qui ad vſu
ram non accommodauerit. pig
n⁹ debitori reddiderit. per vim
nichil rapuerit. hic iuſtus eſt.
Dauid quoq; in pſalmo. Do
mine quis habitabit i taberna
culo tuo? Reſpondit. Qui iu
rat proximo ſuo & non decipit
qui pecuniam ſuam non dedit
ad vſuram. ⁊ munera ſuper ino
centes non accepit. Et leuitici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

xviij · Non facietis furtum · nõ
morabitur op⁹ mercenarij tui
apud te vſqꝫ mane · ¶ Secun
do lex naturalis precipit Q𝔡
tibi non vis fieri alteri ne fece
ris Et quod tibi vis fieri alte
ri feceris Sed nolles ꝙ aliqͣs
vltra voluntatem tuam de tuo
per vim aliquid raperet · Et ſi
raperet velles vt reſtitueret ·
ergo ꝛ tu ſi aliena rapuiſti de
bes reſtituere ¶ Tercio lex
canonica precipit vt patet ter
cia queſtione prima capitu
lo Reintegranda · i quo dicit᷑
Reintegranda ſunt omnia ex
poliatis · Et infra ffũdit⁹ re
uocanda ſunt quacunqꝫ con
ditione temporis · aut captiui
tate · aut dolo · aut violentia
malorum · vel per quaſcunqꝫ i
iuſtas cauſas ſuas ſubſtanti
as perdidiſſe noſcuntur · Hec
ibi · Poſtreo lex ciuil̾ ꝓhibet
ꝛ punit aliena rapientes iuſti
tias varias adminiſtrando ·
Vñ aug⁹ · iiij · libro de ciuitate
dei ca · iiij · dicit Remota iuſti
tia q̃d ſũt rḡna niſi mag̃ latro
cinia ᷑ Ex quib⁹ deducitur cõ
cluſio prior videlicꝫ ꝙ qui alie
na non reſtituit priuabitur vi
ta eterna · atteſtãte auguſtiõ
i epiſtola ad macedoniũ · vbi
dicit Si res aliena propt̾ quã
peccatum eſt cum reddi poſſꝫ
nõ redditur · nõ agitur penitẽ
tia · ſed fingitur · Si autem ve

raciter agitur non remittitur
peccatuꝫ niſi reſtituatur abla
tum · ſed vt dixi cum reſtitui
poteſt Hec ille Ideo in epiſto
la dicitur ꝙ helias reſuſcitauit
filium illius mulieris mortuũ ·
per quem ſignificatur mortuũ
interius : vt proprie ſunt illi q̃
aliena poſſident ꝛ r̃ſtituere poſ
ſent ſi vellent Vnde dicitur ꝙ
reſtituit matri ſue filium · hoc
eſt qñ reſtituitur vero poſſeſſo
ri res ſua In euãgelio idẽ hẽt᷑
Hic hiſtorias ſi placꝫ vtriuſ
qꝫ · ¶ Circa iſtas reſtituti
ones tria videbimus ·
¶ Primo qui ſint illi qui obli
gantur ad reſtitutionem ·
¶ Secundo quibus reſtitu
tio fieri habet
¶ Tercio quantum ꝛ quo tẽ
pore reſtitui oporteat ·
¶ Circa primũ principale
datur vna concluſio general̾
ꝙ quilibet alienum poſſidens
tenetur ad reſtitutionem ·
¶ B ¶ Sed qui ſint
in particulari loquendo nota
Nam multe ſunt generationes
que obligantur ad reſtitutio
nem ſcilicet vſurarij · fures ·
luſores · fraudulẽti · ſimoniaci
Vltimarum voluntatuꝫ execu
tores · eccleſiarum ꝛ hoſpitali
um dilapidatores · pupillorũ
viduarumqꝫ ꝛ ruſticorum co
meſtores ¶ Et primi igitur v
ſurarij ſũt · ¶ C ¶ Circa

Vſura.

quos videnda ſunt tria ¶ Pri
mo quid eſt vſura. ¶ Secūdo
ſi vſura eſt illicita ¶ Tercio q̄
modo · et circa quas res commit
titur vſura ¶ Circa primū dicit raimūdus · q̄ vſura eſt lu
crū ex mutuo pacto debitum
vel exactum · Gofredus autē
dicit Vſura eſt quicquid ſor
ti accedit · intentione preceden
te vel pactō · Ex quibus diffi
nitionibus eligo tres cōcluſio
nes · ¶ Primam ponit ſāctus
thomas ſecūda ſecūde q · lviij ·
que eſt · q̄ ꝓpter res que vſu cō
ſumūtur nō ſolum nō licet acci
pere pecunias vel aliquas ali
as res vltra ſortem · ſed etiam
non licet aliquid recipere ſerui
tio manuali · Et in hoc reprehē
dūtur ciues et nobiles · qui ſuis
ruſticis pecuniā mutuantes ex
quirūt ab ipſis opera ſeruilia ·
verbi gratia Mutuabo tibi tan
tū et tu portabis mihi ligna vel
paleas cū curru tuo ¶ Secū
dam concluſionem ponit idem
ſāctus thomas eadem queſtio
ne dicens · q̄ ſicut nō licet ex
ſpectari vel exigi munus a ma
nu pacto tacito vel expreſſo · i
ta nec munus ex lingua vel ab
obſequio · quia vtrumq̄ pecu
nia extimari poteſt · ¶ Terciam
concluſionem ponit idē doctor
eadem queſtione q̄ licet ex pe
cunia mutuata exſpectare mu
nus a manu obſequio vel lingua

non quaſi ex obligatione · ſed
ex benignitate que ſub eſtima
tione pecunie non cadit · Et in
iſtis concluſionibus cōcordat
gofredus · et archidiaconus di
ſtinctione quinquageſimaqui
ta In ſingul. Et · lix · diſtictio
ne Si officia · Et ſexageſimap̄
ma diſtinctiōe · Quid ꝑderit ·
Cum enim quis mutuat libera
liter ſcire poteſt debitorem ſibi
naturaliter obligari ad antido
ta Quando vero ſub ſpe recipi
endi mutuat pecuniam ſi alias
nō erat mutuaturus · quicquid
gratis poſtea accipit vſura eſt
¶ Circa ſecūdum aſſerūt ōnes
doctores maxime ſanctus do
ctor vbi ſupra · q̄ accipere vſu
ram pro pecunia mutuata ſecū
dum ſe eſt iniuſtū · quia vendi
tur id quod non eſt Pro cu
ius declaratione ſciendum eſt ·
q̄ quedam res ſunt quarum v
ſus eſt ipſarum conſumptio · ſi
cut eſt vinū · frumentum · et ce
tera ſimilia Et in talibus non de
bet computari vſus rei a re ipſa
ſed cuicumq̄ conceditur vſus et
hoc ipſo conceditur res · Et ꝓp
ter hoc per mutuū transfertur
dominium Si ergo aliquis vel
let vendere vinum ſeorſum ab
vſu venderet eandem rem bis ·
vel venderet id quod non eſt ·
Vnde manifeſte per iniuſtitiā
peccaret · Et ſimili ratione iniu
ſtitiam committit qui mutuat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vinum aut frumentum vel triti
cum petens ſibi duas recõpen
ſationes . Vnam quidem reſti
tutionem equalis rei . aliam ve
ro vſus qd' vſura dicitur . Que
dam vero res ſunt quarum v
ſus non eſt ipſius rei conſump
tio . ſicut eſt vſus domus . Et
in talibus ſeorſum poteſt vtrũ
ꝙ concedi . Puta cum aliquis
concedit alicui vſum dom⁹ re
ſeruato ſibi eius dominio . Et
propter hoc licite poteſt homo
accipere precium pro vſu do
m⁹ . ⁊ preter hoc petere domũ
accommodatam . ſicut patet i
conductione et locatione do
mus . Pecunia autem ſecund'
philoſophum ſecundo ethico
rum ⁊ primo politicorum prin
cipaliter inuenta eſt ad cõmu
tationes faciendas ⁊ ita prop'
us ⁊ principalis vſus pecunie
eſt ipſius conſumptio ſiue di
ſtractio . ſecundum ꝙ in mu
tationes expenditur . Et prop
ter hoc ſecundum ſe illicituꝫ ꝓ
vſu pecunie mutuate accipere
precium quod dicitur vſura .
Et ſicut alia iniuſte acquiſita
tenetur homo reſtituere pecuni
am quam per vſuram accepit .
Quod autem lex moſayca cõ
ceſſit iudeis recipere vſuram a
gentibns . Dicitur ꝙ permiſſũ
fuit ad vitandum maius malũ
ſcilicet ne a iudeis deum colenti
bus vſuras acciperẽt propter

auariciam cui dediti erant . Di
cit tamẽ guillelmus . ꝙ illa ac
ceptio vſure a gentibus inter
quas iudei habitabant potius
erat rei ſue recuperatio . q̃ꝫ vſu
ra . quia tota illa terra data fu
erat illis a domino . Sed iſta
ſecunda reſponſio data non
multum valet . quia iudei ad
hoc reſpondent dicentes . ꝙ
deus non permiſit vſuras prop
ter illos . ſed propter alias gẽ
tes . ideo prima ſolutio que eſt
ſancti thome eſt melior . Et ſi
diceret' Leges ciuiles permit
tunt vſuras ⁊ legibus ſubeun
dum eſt . ergo vſura eſt licita
et non iniuſta . Reſpondetur
ſecundum raymundum ꝙ vſu
re nullo modo valent nec ob
ſeruari debent . Et hoc oſten
do quadruplici ratione .

¶ Prima ratio eſt . quia vſu
re prohibite ſunt auctoritate
dei que ſupra omnes leges eſt .
Nam cum par in pem non ha
beat imperium . vt patet ex
tra de electione capitulo In
notuit . multo minus minor in
maiorẽ . ergo iperator terren⁹
non potuit condere legem con
tra deum . De hac materia loq̃
tur p̃s vbi ſupra . Qui pecuni
am ſuam non dedit ad vſuram
Et dicitur luce ſexto . date mu
tuum nichil inde ſperantes .

¶ Secunda ratio eſt . qꝛ eſt con
tra naturalẽ iuſticiã Nã vẽdit'

Quare lex permiſerit vſuras Iudeis ab alienigenis .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

id quod nō eſt · ſed contra iuſ
naturale nulla lex valet vt pa
tet di · viij · Et ſūt verba augu
ſtini libro primo confeſſionuʒ ·
vbi dicitur Que circa moēs ho
minuʒ ſūt flagicia pro morum
diuerſitate ſunt vitāda · vt pa
ctum inter ſe gentis āūt ciuita
tis cōſuetudine aut lege firma
tum · nulla ciuiū aut pere
grini libidine violetur Hoc id'
patet triceſima ſecūda queſtio
ne · iij · ca · Flagicia · vbi dicit̄ p
auguſtinum libro tercio confeſ
ſionū : Flagicia que ſūt contra
naturam vbiq; ac ſemper r̄pu
dianda atq; punienda ſunt
Tercia ratio quia in iure ciuili
dicit lex · q̄ ſacre leges non de
dignantur imitari ſacros cano
nes ſpecialiter i matrimonijs
& vſuris Quarta ratio qui
a iurat imperator āplecti qua
tuor cōſilia vniuerſalia adeo vt
per ipſa ſuis legibus derogetur
Sed in niceno cōſilio qd' eſt v
nū de illis quatuor reprobatur
vſura vt patet di · xlv · quaſi p
totum ergo vſura eſt ōmbus
modis illicita Niſi forte eſſet cā
alicuius intereē mutuātis · qui
a tūc liceret · vt ubi gratia · vo
lebā emē terrā valentem ſingu
lis annis · x · ꝛ ad inſtantiam
tuā ceſſaui ꝛ mutuaui tibi hoc
mō q̄ ſoluas mihi tm̄ vel tan
tū ſicut reddēt expedite illa ter
rā deductis ſūptibus ꝛ labore ꝛ e
tiam periculo quia tunc licʒ · ꝛ
hec eſt ſententia raimūdi · guil
helmi · ꝛ oſtienſis ꝛ ſancti thōe
ſecūda ſecūde queſtione · lviij ·
Similiter ſi emerem vel emē
velleʒ merces · tu ad inſtātiam
tuam feciſti me ceſſare a parte
emptionis vt tibi mutuarē Et
ego dico & volo q̄ reddas mi
hi tantum quantum eſſem ha
biturus in tali loco de mercibus
ſi eas illuc deferrem · recipio ta
men in me periculum non eſt v
ſura · qa vt dicit ſanctus doctor
vbi ſupra · Homo nō facit cauſa
lucri vſus pecuniarum · ſed cau
ſa dampni recompenſandi qd
ſuſcipit ex tali mutuatione

Quibus casibus vsura sunt concesse

E Circa tercium videlicʒ
circa quas r̄s committitur vſu
ra Dicitur q̄ licet in mltis caſi
bus particularibus cōmittatur vt po
nūt doctores tamen in genera
li loquēdo duobus mod' cōmitti
tur manifeſte ſcʒ ꝛ latēter · de
manifeſta nō loquor ad p̄ſens
que omnibus nota eſt Sed vſu
ra latens tribus modis cōmitti
t̄ · primo in emptionibus ꝛ vēdi
tionibus · ſecūdo in animalibus · t̄
cio in ſeruitoribus ꝛ fautoribus
Circa venditiones vt ſūt illi
qui vendunt ad terminuʒ qui
a ſecūdum raimūdum ſi ꝓpter
dilationem res vendatur maio
ri p̄cio · licet nō ſit vſura ex for
ma ē tn̄ vſura ex fraude · vn̄ ven
ditor tenetur ad reſtitutionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quaſi vſuram feciſſꝫ · niſi forte
eſſet dubium ꝙ merces vendi
te tempore ſolutionis debeant
plus aut minus valere · quia
tali caſu poſito non obligaret̃
ad reſtitutionem ¶ Circa au
tem emptiones ſicut de hijs q̄
emunt frumentum oleum vinū
⁊ vniuerſaliter omnes ſegetes
tempore quo r̃colliguntur · vt
poſtea vendant carius · h cō
tractꝰ eſt vſurarius ex ſe · po
teſt tamen eſſe contractus li
citus · Vnde eſt notandum
ꝙ emens ſic poteſt hoc facere
propter quinqꝫ cauſas · inter
quas cauſas alique ſunt licite
¶ Prima cā poteſt eē propt̃
bonum commūe · ſicut ioſeph
emit frumenta vt poſſet proui
dere populis tempore famis ·
vt patet in geneſi · Et hoc me
ritorium eſt ¶ Secunda cau
ſa eſt propter prouiſionem ſu
am ⁊ ſuorum Sicut ſi q̄s nūc
emat timens ne poſtea oporte
ret eum carius emere pro ſe ⁊
ſuis · ⁊ poſtea q̄a non idigu
it vēdidit ſicut in foro commu
niter vendebatur · ⁊ hoc licitū
eſt ¶ Tercia cauſa poteſt eſſe
ꝓpter pietatem ſcilicet vt de lu
cro ꝓuideat pauperibus ⁊ hoc
eſt licitum dummodo ita mo
derate faciat ꝙ cōmunitas nō
patiatur cariſtiam ¶ Quarta
cā p̄t eē propt̃ exercēdā iuſtā
cōmutationem per mod̃ mer
catoris nō vt intēdat cariſtiā
inducē ſed ſolū ſuā negociati
onē exercē · ⁊ hoc eſt licitum ·
maxime qn̄ eſt propa eiꝰ ne
gociatio ¶ Quita cauſa p̄t eē
propt̃ auariciā ſcꝫ vt cariꝰ vē
dat nlla alia neceſſitate vel v
tilitate pēſata · aut vt cariſtiaꝫ
inducat ⁊ congreget · ita ꝙ
cogunt̃r ab ipſo homines
emere · et ipſe poſſit ad libi
tum vendere Et tal' emptio il
licita eſt Hoc idē intelligendū
eſt de quacūqꝫ alia mercanti
a · vnde tale inconueniens ſe
qui poſſit Nota tamē ſecūduꝫ
raimūdum ꝙ licet talis homo
obligatur ad r̃ſtitutionem ta
mē nō obligatur alicui pſone
ꝑticulari · ſed ſolum obligatur
criſti paupibus · ⁊ cauſ pys
Circa animalia poſſūt locari
animalia ⁊ ponē pactū de dāp
no vel lucro dummodo vtrun
qꝫ ſit commune inter datorem
⁊ receptorem · Quādo autem
iſta nō ſunt communia contra
ctus eſt vſurarius · ſicut ſi q̄s
daret certa capita ouium eſti
mata certo precio · hoc pacto
ꝙ ruſticꝰ non accipiat aliquā
vtilitatem donec qui dederit r̃
ceperit prius totam ſortem ·
Similiter autem eſt cōtractꝰ
iniuſtus · ſi quis paciſcatur
ꝙ antequā ruſticus accipiat
aliquid ipſe debet reſtaurare
de fetibus ōnia mortua · quia

bijs pactis eſt tradere oues im
mortales · Vnde concludo na
turaliter ⁊ generaliter loquen
do vbicunqꝫ non eſt ꝯmune
dampnum ⁊ vtilitas contrac
tus eſt illicitus · Circa fauto
res eſt commune prouerbium
ꝙ agentes ⁊ conſentientes pa
ri pena puniuntur · ſed facien
tes vſuras iniuſte faciunt ⁊ pec
cãt mortaliter · ergo fautores
ipſorum circa vſuras peccant
⁊ iniuſte agunt · Sicut ſunt i
iqui ciues criſtiani · qui vt infa
miam vitent mutuant pecuni
as feneratoribus · vt fenerari
poſſint expectantes partem lu
cri · quam obligantur reſtituẽ
Et hij peiores ſunt iudeis · qui
a cum criſtianis fenerãtur qd
iudei cum iudeis nec poſſũt face
re · ideo grauius puniuntur ·
Nam in epiſtola canonica pe
tri dicitur · Melius eſt non noſ
ſe veritatem q̃z poſt cognitã
retrorſum conuerti · Se
cundi qui obligantur ad reſti
tutionem ſunt fures ·
¶ F ¶ Circa quos tria vi
denda ſunt · ¶ Primo quid
eſt furtum
¶ Secũdo quot modis commit
titur furtum ·
¶ Tertiũ q̃ eſt pena furti ·
¶ Ad que reſpondens cum ſãc
to thoma ſecunda ſecunde que
ſtiõe xxxv · ar · ij · Dico ꝙ ſi
cut bona tẽporalia q̃ poſſũt ꝓ

uenire in dominiũ hominis ſũt
in duplici differẽtia · quia que
dam dicuntur bona communi
a pertinentia ad omnes illos q̃
ſunt in ciuitate · ſic ꝙ non ſunt
plus vni⁹ q̃z alterius · ſed om
nib⁹ et ſingulis ꝯmunia · que ſe
cundum beatum auguſtinum
libro ſecundo de ciuitate dei ·
vocantur reſpublica id eſt res
populi · que ita neceſſaria eſt
ciuitatib⁹ et populis · ſicut cor
poribus vita · vt probat ſanc
tus policarpus Quia ſicut cor
pus in ſe ſine vita nõ habꝫ mo
tum nec ſenſuum · nec membra
illius valida ſunt ad quaſcum
qꝫ virtutes · ſic res publica hic
inde dilacerata augmentũ ha
bere non poteſt · Et quedam
ſunt bona particularia que pri
uate poſſidentur · vt aggeres · agri.
domus · veſtes · pecunie ⁊ ſimi
lia · ⁊ iſta ita neceſſaria ſũt ho
mini · vt ſine ipſis homo in ſta
tu pacifico viuere nequeat · qꝛ
vt dicit ſanct⁹ thomas videm⁹
ꝙ qui cõmuniter ⁊ indiuiſe ali
quid poſſident frequentius ha
bent iurgia ⁊ lites · ⁊ econuer
ſo Vnuſquiſqꝫ re ſua contẽtus
eſt · Ita ⁊ furtum duobus mo
dis diffiniri poteſt · ¶ Primo
videlicꝫ ſecundũ ꝙ pertinet ad
rẽ ꝯmunẽ ¶ Scdo ſm ꝙ per
tinet ad rẽ particularẽ Fur
tũ rei publice · vt ponit viceſĩa
tertia queſtione iiij · ẽ peculat⁹
¶ V

Bona temporalia duplicia. Publica et priuata.

Compro pro Repub. eiusq[illegible]

Priuata bona [illegible].

Furtum duplex.

Peculatus · q̄d ſ

·Peculatus enim dicitur furtũ
de re publica Vel poſſumus di
cere ꝙ eſt vſurpatio cuiuſlibꝫ
boni communis · que eſt grauiſ
ſima ſecundum ãcelinum · quia
non offenditur vna perſona ſꝫ
omnes participantes Et po
nit exemplũ policarpꝰ de corpo
re · Quoniam ſi a corpore aufe
res alimenta vł partem alimẽ
toruꝫ · non ſolũ lederetur corpꝰ
verum ⁊ omnia corporis mem
bra · Et tanto grauiꝰ peccatuꝫ
eſt quanto nũquam aliquis fa
cit ſibi cõſcientiam de reſtituti
one talium bonorũ · cũ non ſit
qui repetat · Et poteſt fieri du
obꝰ modis directe & idirecte

Peculatus duplex

Directe quando quis bona cõ
munia ſibi propria facit Indi
recte quando per vias ieptas
bona communia conſumit ·
Et de hijs poſit augꝰ quinto de
ciuitate dei capitulo decimo octa
uo exemplũ · ꝙ quidam nobilꝭ
romanꝰ qui fuerat bis conſul ·
ex quo repertꝰ fuerat ſeruaſſe ſi
bi decem talenta auri, priuatꝰ
fuit perpetuo conſulatu · Et de
ſcipione affricano legitur · ꝙ
cũ accuſatꝰ fuiſſet ab emulꝭ de
mala pertractatione boni com
munis dum fuit conſul contra
carthaginem excuſauit ſe in ſe
natu dicens Nichil de partibꝰ
illis cum infinitos theſauros
potuiſſet licite abſtuliſſe · abſtu
lit niſi tantũ cognomẽ ꝙ affri

canus vocabatur · eo ꝙ ab ipſo
eẽt affrica ſubiugata Simi
liter de eius fratre legitur · ꝙ
ab aſia quã ſbiugauerat nihil
tulit niſi tãtũ cognomen · Vñ
aſiaticus dicebatur · Hij fue
runt veri amatores reipublice
& tam diu durauit illa reſpub
lica q̃ꝫ diu furata ⁊ diſſipata ñ
fuit Sed cum bonum cõmune
factum eſt particulare omnia
in nichilum tenderunt · vt ponit
ſaluſtiꝰ in cathelinario Fur

deffinitio Furti

tum autem rei particularis vt
habetur de furtis lege prima ·
eſt ſubtractio rei aliene mo
bilis & corporalis inuito domi
no fraudeloſe lucri faciendi gra
tia ¶ ¶ Vbi ſex cõ

Expoſitio deffinitionis

ditiones ponuntur que habent
iudicare aliquam fraudulentiã
eſſe furtum ¶ Prima conditi
o eſt ꝙ ſit ſubtractio id eſt a
licuius rei realis ablatio · Nam
per ſolum verbum non commit
titur furtum · Ideo leuitici ſe
cundo capitulo · aliud eſt pre
ceptum · Non furtum facies
quod opus reſpicit Aliud eſt
preceptum quod remouet vo
luntatem ſicut eſt hoc precep
tum Non concupiſces rem pꝛx
imi tui · quamuis apud deum
ſic poſſet eſſe graue illud furtũ
in voluntate ſicut opere · tamẽ
non obligaretur ad reſtitutio
nem · ſed ſolum ad ſatiſfactio
nem · ¶ Secũda conditio eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

rei aliene · quia in re propria nō
committitur furtum · quod in
telligitur niſi alius in re illa hē
ret ius · puta q̃ eſſent pignora
aut res accommodata · q̃d ac
cipiens fraudulenter capiēdo
furtum committit · vt dicit ſan
ctus thomas. ¶ Tercia cō
ditio eſt · q̃ res ſit mobilis · ⁊
corporalis · quia in rebus im
mobilibus non fit furtum vt ī
domo vel in agro · eo q̃ talia
non poſſunt contrectari ·
¶ Quarta cōditio eſt q̃ ſit frau
dulenta · quia ſi aliquis crede
ret rem ſuam que non erat · nō
committit furtum · licz tenea
tur ad reſtitutionem · ¶ Qui
ta cōditio eſt q̃ fiat iuito dn̄o
Quia ſi ſcit dominum permiſ
ſurum non eſt furtuz · vt patē
poteſt de vxore reſpectu vi
ri · quando vxor haberet ali
quam cauſam credendi q̃ vir
ſuus eſſet contentus poſſet ac
cipere aliquid de bonis mariti ·
ſi vero non crederet virum ſuū
permiſſurum non poſſet per ſe
nec per alios pauperibus nec
parentibus ſubuenire · ⁊ ſi ali
quid accipit committit furtuz
niſi forte de eius proprijs labo
ribus faceret · ¶ Sexta cō
ditio eſt q̃ fiat lucri cauſa · qui
a ſi aliquis alienam acciperet
ancillam non cauſa lucri · ſed
libidinis · non cōmittit furtuz
¶ D ¶ Committitur
autem furtum duobus modis
ſcilicet ex malicia ⁊ ex neceſſi
tate ¶ Furtum ex malicia
ſemper eſt peccatum mortale
tam in rebus p̄uis ſicut et in
rebus magnis · dummodo p̄
ſumatur eſſe contra voluntatē
domini · quia eſt cōtra dilecti
onem proximi tui cui infertur
nocumentum · Vnde in rebus
minimis ſi aliquis habeat ani
mū furādi ⁊ īferendi nocumē
tum proximo erit peccatum
mortale vt dicit ſanctꝰ doctor
ſecunda ſecunde queſtiōe ſex
ageſimaſexta Et in furto ma
licie non ſolum peccant domi
ni verum etiam ⁊ ſerui qui furā
tur ad voluntatem dominorū
ſuorum · quando ipſi domini
non habent iuriſdictionem
ſuper bona illa que ipſi furari
faciunt. Et ad hoc reducuntur
omnes guerre illicite · quia ſi
huiuſmōi guerre illicite ſumū
tur contra aliquem populum
non ſolum ſtipendarij ⁊ dāp
nificantes rapinamq̃ faciētes
obligantur ad reſtitutionem ·
ſed etiam precipientes ⁊ ordi
nantes. Secus eſſet ſi talis do
minus haberet iuriſdictionē
ſuper bona que facit furari · ſic
patet exodi capitulo vndecio
de filijs iſrahel quibus precepit
dominus noſter vt caperent
mutuo vaſa aurea ⁊ argentea
ab ipſis egiptijs · ⁊ cum illis

Furtum committitur aut ex malitia, aut ex necessitate.

Illicita bella pertinent ad Furta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

aufugerent · & non fuit furtuz
quia omnia erãt ſub iuriſdicti
one dei · ¶ Furtũ aũt ex neceſſita
te extrema nõ eſt peccatum vt
ponit ſãctus doctor ſecunda ſe
cũde queſtione ſexageſimaſex
ta · Nam in tali caſu omnia ſũt
communia vt dicitur quarto ſẽ
tentiaruz diſtinctione q̃drage
ſimaquinta Et ponitur de cõſe
cratiõne di · v · ca · Diſcipulos
vbi dicitur Diſcipulos cũ per
ſegetes trãſeũdo euellerent ſpi
cas ꝛ ederent ipſius criſti vox i
nocentes vocat · q̃ coacti fame id
fecerunt Idem dicit iheronim⁹
Et allegatur eodez loco Quic
quid eniz neceſſitate fit cito ſol
uit᷑ · qd᷒ volũtate recipit᷑ pſeue
uerat · ¶ I ¶ De pena autem
furti legitur ioſue quinto capi
tuló vbi ponitur · ꝙ ioſue poſt
q̃z cepit ciuitatem ierico prece
pit ex parte dei ꝙ omnia illius
ciuitatis tam homines q̃z bona
eorum beſtie aurum ꝛ argentũ
ꝛ ſimpliciter oẽs poſſeſſiões ig
ni traderentur · preter q̃z raab
cum amicis ſuis · que abſconde
rat exploratores populi dei in
domo ſua Vnus autem de gene
re iude nomine achor abſtulit
pallium de purpura & virgaz
argenteaz · quem reum inueni
ens ioſue fecit lapidibus obru
i de mandato dei propter furtũ
quod fecerat · Ideo dicit ꝓpheta
ta · Hec eſt maledictio que e

Furtum ex necessitate non est peccatum.

Poena furti.

greditur ſupẽr faciem õmnis t̃
re · quia omnis fur iudicabitur
¶ Tercij qui obligantur ad
reſtitutionem ſũt luſores · ¶
¶ k · ¶ Circa quos dicitur ·
ꝙ ludus eſt in triplici differen
tia Nam quidam eſt vituperabilis ·
bilis · quidam tolerabilis · qui
dam laudabilis De primo
dicitur triceſima quinta di · E
piſcopus · aut preſbiter · aut di
aconus · alee atq̃ ebrietati deſ
uiẽs · aut deſinat · aut certe dãp
netur Subdiacon⁹ aut lector
aut cantor ſimilia faciẽs aut de
ſinat · aut a communione priue
tur Similiter ꝛ laicus · hec ibi
Hoc idez patet extra de vita ꝛ
honẽſtate clericorum · vbi dicit᷑
Clerici officiales vel commerci
a ſecularia non exerceant max
ime inhoneſta · mimis · ioculato
ribꝰ ꝛ hiſtriomibꝰ nõ intẽdãt ·
Et infra Ad aleas ꝛ taxillós
non ludant · nec huiuſmodi lu
dis interſint ¶ De ſecũdo dicit
gloſa ſuper illo capitulo · Qui
venatoribꝰ · diſtinctiõe octo
geſimaſexta · Venari luxurie
cauſa peccatum eſt · Venari ne
ceſſitatis cauſa non eſt peccatuz
ſed ſupple eſt tolerabile · hoc ta
men eſt intelligendum de ſecu
laribus & non ſacerdotibus · q̃
a ipſis prohibitum eſt vt patz
triceſimaq̃rta di · ca · preſbiteri
Et etiam ꝙ fiat diebus non ꝓ
hibitis · qr tp̃e quadrageſimali

Ludus triplex

Venatio ludus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

⁊ ieiuniorum nō debet fieri vt
patet lxxxvi · di · Qui venato
rib⁹ De tercio dicit gloſa ſu
ꝑ c · illo Donare · di · lxxxvi ·
ꝙ ludere in organis in eccā de
i eſt laudabile Juxta illḋ Lau
date euꝫ in timpano ⁊ choro ·
lauḋ eum in cordis ⁊ organo
Sed intentio noſtra nō eſt de
hijs duobus vltimis ludis lo
qui · ſed de ꝑori quem iam dix
imus eſſe illicitum Et quod di
ctū eſt de aleis intelligenduꝫ
eſt de omni ludo fortune ¶ L
¶ Quarti qui obligantur ad
reſtitutionem ſunt fraudulēti
Que fraudulentia tripliciter fi
eri pt vt poit ſanct⁹ thomas ſe
cūda ſc ḋe queſtiōe ſeptuage
ſimaſeptima Primo ſcꝫ in ſub
ſtantia · ſecundo in quātitate
Tercio in qualitate . In ſub
ſtantia quando venditur vna
res pro alia · puta vinum aꝗ
mixtum pro puro ⁊ bono · fru
mentum eſca mixtum pro bo
no · argentum alchimicum ꝓ
probato · pannum groſſum ꝓ
ſubtili · Contra quos dicitur
yſaie pmo Argentum tuum v̉
ſum eſt in ſcoriam · ⁊ vinum
tuum mixtum eſt aqua ¶
¶ Secūdo committitur defect⁹
in quantitate qḋ committitur
in pondere ⁊ menſuris quicun
ꝗ ſiut illi ut aromatarij · ma
cellat ores · frumētarij · piſto
res · tabernarij molitores ca
ſelini · ⁊ mercatores · lanarij ·
⁊ piſcatores · Et vniuerſalit
omnes illi qui in eorum artib⁹
vtuntur menſura ⁊ pondere ·
Hij omnes fraudulenti ſunt ·
Contra quos dicitur deutero
nomij viceſimoquinto capitu
lo · Non habebis in ſacculo di
uerſa pondera maius ⁊ min⁹
Nec erit in domo tua modius
maior ⁊ minor · Abhominatur
enim dominus omnipoteus e
um qui facit hoc · et aduerſatur
omnem iniuſtitiam · ¶ Ter
cio committitur defectus in ꝗ
litate · quādo ſcilicet vēditur
aliquod animal īfirmum puta
bos vel aſinus pro animali ſa
no · Pannus tinctura combu
ſt⁹ pro bono · et ſic de plurib⁹
alijs ſimilibus · Vtrum auteꝫ
homo ſemper teneatur dicere
defectum rei vendite vel ven
dende · Ad hoc dicit ſanctus
thomas vbi ſupra · ꝙ ſemper
eſt illicitum dare occaſionem
alicuius periculi vel dampni a
licui homini tamē ſine peccato
poteſt ſubticeri defectus rei ·
ſed cum iſta diſtinctione · qui
a aut huiuſmodi defectus eſt
euidens et manifeſtus · ant oc
cultus · ſi ſit defectus ille mani
feſtus non ſemper obligatur
dicere · ſi tamen ſubtrahat de
ꝑcio rei · nec eſt fraus · ſi tamē
eſſet occultus defectus tenet̉
dicē ꝗꝫtūcūꝗ ſbtrahēt ꝑciū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ratio eſt ex taciturnitate poſſ;
ſuſcipere detrimentum vl' ſal
tem nō conſequi intētum ſuum
De ſimonia autem ſatis dictū
eſt ſupra feria quinta tercie do
minice · ibi de hac materia req
rendum eſt ¶ M

¶ Sexto obligantur ad r̄ſti
tutionem vltimaru; voluntatū
executores vt ſc; ſint fideles ·
vt bona defuncti nō in pompo
ſis exequiis · que plus ſolacia
ſūt viuorum q̄; ſubſidia mortu
oru; · ſed in elemoſinis tradāt ·
vt patet · xiij · q · ij · ca · Anime
Et ſūt verba greg · vbi dicit ·
Anime defunctorum quatuor
modis ſoluūtur · aut oblationi
bus ſacerdotum · aut precibus
ſanctorū · aut carorum elemoſi
nis · aut ieiunio cognatorum
Curatio vero funeris · conditio
ſepulture · pompa exequiarum
magis ſūt viuorum ſolacia q̄;
ſubſidia mortuorum · hec ille ·
Et beatus auguſtin⁹ in libro
de cura agēda pro mortuis · &
ponitur decimatercia queſtiōe
ſecunda Non exiſtimemus ad
mortuos pro quibus cura; ge
rim⁹ peruenire · niſi qd' pro eis
ſiue altaris · ſiue orationū · ſiue
elemoſinarum ſacrificiis ſolēp
niter ſupplicam⁹ · quāuis nō p
quibus ſiūt omnibus proſint :
ſed his tantū pro quib⁹ dum
viuūt cooperant' vt proſint · ſ;
quia non diſcernimus qui ſint

oportet ea pro regeneratis om
nibus facere vt nullus eoru; p̄
termittatur ad quos beneficia
hec & poſſint & debeant perueni
re Et ſequitur Corpori autem
humano quecquid impēditur
nō eſt preſidiu; ſalutis ſed hu
manitatis officium · ſcilicet af
fectus quo nemo vnq̄; carnem
ſuam odio habuit · hec ille Jde
o machabeorū duodecimo Sā
a ſalubris eſt cogitatio pro de
functis exorare ¶ N

¶ Circa quos tria videnda ſūt
¶ Primo an defunct⁹ ſentiat
detrimētu; quia tardantur ele
moſine quas legauit ¶ Secū
do an executor debeat tardaē
diſtributione; vt res defuncti
melius vendatur · & elemoſine
largiōēs fiāt ¶ Tercio que pe
na debeat' heredib⁹ qui tardant
facere legata defuncti · ¶ Ad
primum dicit ſanct⁹ thomas in
quolibet dicens · q̄ defunctus
quantū ad meritum elemoſine
nullū detrimentū patitur ex p̄
dicta tarditate · maxie ſi q̄;tū
in ipſo fuit curam adhibuit vt
huiuſcemōi elemoſine cito da
rentur · Et hui⁹ ratio eſt Quia
meritū principaliter ex volūta
te & intentione dependet · Sed
quantū ad ipſum effectum ele
moſine patitur detrimentū · nō
quidem vt pro hui⁹ tarditate
puniatur defunct⁹ · ſed quia r̄
medium ei non adhibetur du;

Exequie

4 modis ſoluuntur aīe defunctorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſuffragia differuntur· quibus plurimum iuuaretur Et exemplariter poteſt patere· Nam ſi eſſet aliquis in carcere pro centum ducatis et ordinaret quod ſoluerentur· ſi ſolutio tardatur· tardatur etiam exitus illius a carcere· tamen quandocunque portabuntur ducati licet tarde portentur· non perdet meritum· quia immediate iſte exibit carceres Similiter non patitur detrimentum ſi differatur reſtitutio quam defunctus mandauit fieri immediate· et licet tarde executioni mandetur·

Ad ſecundum dicit ſanctus thomas doctor· in quolibet quod in mora modici temporis non videtur eſſe magnum periculum· Unde ſi executor per modicum tempus elemoſinas pro anima teſtatoris defuncti dare differat· ut rebus defuncti melius venditis ampliores elemoſinas dare poſſit laudabiliter hoc facit· Si vero econuerſo per multum tempus differat elemoſinas diſtribuere· ut in modico ampliores elemoſinas faciat· non videtur ideo eſſe abſque culpa· quia forte defunctus interim a purgatorio liberatur in quo dum eſſet remedium ſuffragiorum ei neceſſarium fuit· Hoc tamen relinquitur prudentis executoris examini· ut ſcilicet conſideratis dilatione temporis· et conditione perſone· que citius vel tardius liberanda eſt· et etiam quantitate augmenti elemoſinarum· faciat quod viderit expedire defuncto deleganti·

Ad tertium dicitur quod heredibus qui non faciunt immediate legata duplex pena datur Eternalis· inquantum ſcilicet peccant mortaliter· ad quod ſequitur dampnatio et pena temporalis· quia de iure priuantur adminiſtratione tali· Et multotiens priuantur vita corporali· quia de pleriſque auditum fuit· quod propter minas quas receperunt in ſompnis mortui ſunt· et aliqui eorum ex permiſſione diuina in membris ſignati remanſerunt· Sicut legimus in hyſtoria ſancti ludouici de illo milite qui reliquit equum ſuum tradendum per cognatum ſuum in elemoſinas ſi moreretur in prelio· qui cum negligens fuiſſet dare equum illum· in fine anni apparuit miles cognato ſuo dicens· Nunc vado ad paradiſum postquam per annum in purgatorio purgatus ſum· Sed quia huius rei cauſa fuiſti cras te in prandio exiſtente cum vxore tua dyabolus te arripiet· Legimus etiam· quod tempore beati thome de aquino quidam venerabilis magiſter pariſienſis noſtri ordinis predicatorum· remanſit executor teſtamenti

Thomas... executor testamenti.

cuiuſdam militis · qui ꝓpter oc
cupationes lectionū negligēs
fuit cito adimplere voluntatem
militis illius Et in tēpoē mor
tuus eſt pariſius ⁊ apparuit be
ato thome exiſtēti neapoli quē
intuens beatus thomas ait Re
uerende magr̄ quo vad̄ ꝰ Jlle
reſpondit ſe eē mortuū · ⁊ fuiſ
ſe · xv · diebꝰ in purgatorio q̄
a negligens fuit in executiōe
legatorum illius militis · ſed il
lo tūc volabat ad ꝑadiſū diui
na ordināte miſericordia
Septimo obli
gantur ad reſtitutionem ſacri
legi qui furantur ⁊ īdebite poſ
ſident bona eccleſiaſtica de qui
bus alias ī iſto ope fiet ſermo
Octauo obligantur ad re
ſtitutionem illi qui comedunt
bona pupillorum ⁊ viduarum ·
ſicut ſunt aduocati · ꝓcuratoēs
commiſſarij · ⁊ tutores · Vbi
nota ꝙ aduocati in tribus caſi
bus obligantur ad reſtitutio
nem ſecundum raymundum ⁊
wilhelmum Primo quidem
omniuꝫ que illi contra quos ad
uocabat ꝓpter ipſius patrocini
um iniuſte amiſerunt ſeu dam
nificati fuerunt · Vt de ꝑ cauil
lationem ſuam abſtulit aduer
ſario bonam cauſam · vel etiam
ſi ipm̄ grauauit petendo dilati
onem ſuperfluam · aut allegan
do falſum ⁊ contra conſciētiaꝫ ·
vel faciendo poſitionem cauillo

Aduocati tenentur ad restitutionem.

ſam · vel inſtruendo falſuꝫ teſtē
aut inſtruendo clientulum de
negando veritatem · ⁊ ſimilibꝰ
tenetur ad reſtitutionem · ⁊ in
tereſſe Secundo tenetur illis
quibus ꝑſtitit auxilium ſi ꝓpt
ſuam infidelitateꝫ vel negligē
tiam iniuſte amiſerunt Ter
cio tenetur eiſdem ſi amiſerunt
propter ſuam ignorantiam · ⁊
hoc quando iactabat ſe ſcien̄
⁊ non erat
Que etiam tria poſſunt dici de
procuratoribus vt patet Com
miſſarij autem viduarum ⁊ tu
tores pupillorum tripliciter in
conſcientia grauant̄ Primo
quādo acceptant tutelam quā
de iuē habere nō p̄nt · ſicut cleri
ci qui ſecūdū iohannē an · di ·
lxxxvi · ex teſtamēto habē poſ
ſūt licet tutelam legitimaꝫ nō
poſſint ſuſcipe · Et hoc eſt p̄ui
legiū clericorū quia licet poſſūt
ſuccedere alicui ab inteſtato ·
non tamen tenētur recipere tu
telam · Secundo quando ac
ceptant ⁊ negligūt · ⁊ ꝓpt ipſo
rum negligentiaꝫ minuūtur bo
na pupilli Tercio quādo ac
ceptant ⁊ ſuſcipiūt vt bona ꝓ
pria adaugeāt ⁊ bona pupillo
rum diminuant · Multa etiam
adiungenda forent circa hos re
ſtitutores · ſꝫ ad preſens iſta q̄
predicta ſunt ſufficiant · Et
hoc ſatis eſt de primo puncto
principali

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Nō. Reſtitucōis ſub triplici differencia

Circa ſecundum principa
le ſcilicet quibus fienda eſt re
ſtitutio Dicendum breuiter ꝙ
bona que habent reſtitui ſūt in
triplici dr̄ia. Quia aut ſunt bo
na incerta. aut certa. aut par
ti certa aut parti icerta Si r̄s ē
incerta ſicut ſunt vſure. rapine
fraudulentie. tunc ſecundum
raymundum debet in pias cau
ſas erogari. tamē de conſilio di
oceſani. aut cappellani prochi
alis. quibus note ſunt tales in
digentie. vt patet xx. queſtio
ne ſecunda capitulo Conceſſo
vobis. vbi dicitur. Conceſſo vo
bis queꝫ petitis antiſtite fr̄e iā
et coepiſcopo noſtro iuliano:
neceſſarium fuit eidem iuliano
ad eccleſiam ſuaꝫ mox remiſſo
ad vos pariter noſtra ſcripta
deſtinari. quib⁹ agnoſceretis
eidem fuiſſe preceptum. ne vn
q̄ꝫ ordinationes p̄ſumat illici
tas Et in terra reddit⁹ et obla
tiones fidelium in q̄tuor partes
diuidat. Et ca. Quatuor idē
habetur. Cum qua opinione
concordat ſanctus thomas ſe
cunda ſecunde queſtiōe ſexa
geſima ſecunda dicens ſic. Si
ille cui debet fieri reſtitutio ſit
omnino ignot⁹ debꝫ homo r̄ſti
tuere ſecundum ꝙ poteſt. ſci
licet dando in elemoſinas pro
ſalute illius ſiue ſit mortuus.
ſiue viuus premiſſa tamen dili
genti inquiſitiōe de perſona ei⁹

Nullam tamē mentionem faci
endo de dioceſano. Et addit
vnum raymundus ꝙ tales ele
moſine fieri debent in dioceſi
vbi tales rapine facte ſunt.
Quod tamen exponēs guillel
mus. dicit hoc potius eſſe de cō
ſilio q̄ꝫ de neceſſitate ita ꝙ vbi
libet fieri poſſunt. vbi cōmodi
us videtur. Similiter et hoſtiē
ſis dicit ꝙ reſtitutio male abla
torum eſt vnus de caſibus per
tinentibus ad epiſcopum. vt
patet ſecundum eum extra de
iudeis Tamē in rei veritate. vt
patet viceſima ſecunda queſti
one ſecunda capitulo De lap
ſis. epiſcopus non debet ſe in
tromittere. ſed quilibet iuxta
conſcientiam ſuam debet facē
maxime ſi eſt certa perſona de
terminata a teſtatore ſuper fa
ciendis et a fortiori principali
or obligat⁹ ad reſtitutionē p̄t
ſine epiſcopo facere. vt placet
iohanni andree in autentica.
Et ſi dicitur ꝙ plures decreta
les remittant ad epiſcopū. vt
patuit ſupra Dico ꝙ ille decre
tales intelliguntur de diſpenſā
tionibus iudeorum. que ſuſpec
te ſunt et talis diſpēſatio ſuſpe
cta ab eccleſia dioceſano me
rito committitur. Sed de diſ
penſationibus a chriſtiāis fiē
dis. vbi nō poſſit ſuſpitio oriri
nulli dubium eſt. ꝙ poſſunt ſi
ne dioceſano fieri. Hoc idem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Videtur domio ſimoni de mar
uilla capellano pape ⁊ audito
ri domini portuenſis. Credo e
go tamen ꝙ tutius fiat cum di
oceſano Tamē ſiue cum dioce
ſano ſiue non. pauperibus om
nia bona incerta erogari debēt
Si vero aliquis obicēt de vſu
ris iuſtis que teneri poſſunt et
nemini reſtitui Allegantes am
broſiuꝫ. vt patet decima quar
ta queſtione quinta qui ponit
vſuras licitas dicens. Ab illo
exige vſuram cui merito noce
re deſideras. cui iure inferunt
arma. Huic legittime auferun
tur vſure quem vincere bello
non potes. Ab hoc vſuras exi
ge quem non ſit crimen occide
re. Sine ferro dimicat qui v
ſuras flagitat. ſine gladio ſe
de hoſte vleiſcitur. qui fuerit
vſurarius exactor inimici. er
go vbi ius belli ibi ius vſure.
Dicendum breuiter ꝙ vſura
nullo modo eſt licita vt dictū
fuit ſupra per illas quatuor ra
tiones et per conſequens nec
talia per ipſam acquiſita meri
to teneri poſſunt. nec etiam iu
ſte. Quod autem dicit beatus
ambroſius ſane intelligendum
eſt. Vbi nota ꝙ ſanctus am
broſius illo tempore malos ha
bebat clericos. qui volebant v
ſuris omnimode operam dare
et non poterat eos aliter reuo
care. Quare propoſuit iſtud

Ambroſius ubi de quo permittat uſuras.

tā q̄ꝫ ꝓblema dicēs. Vos vul
tis vſuras exigere. Ab illis er
go exigatis quibus inerito no
cere poteſtis et cōtra quos ar
ma iuſte mouetis. ⁊ quos nō
ſit crimen occidere. Sed a con
trario ſenſu vobis non licet iſta.
ergo nec vſuras exigere pote
ſtis. et per conſequens vſure
omnino ſunt illicite. et per con
ſequens acquiſitum per vſuraꝫ
eſt illicitum. et non poteſt reti
neri cuꝫ ſalute anime ſiue ſit ac
quiſitum ab inimico ſiue ab eo
q̄ nō eſt inimicꝰ. ſicut nemini
licet nocere nec aliq̄ꝫ occidere.
Omnia ergo ex vſuris acquiſi
ta pauperibus erogari debent
ſicut alia bona incerta. vt dic
tum eſt ſupra. ¶ Bona ve
ro certa ſunt in triplici differē
tia quia aut ſunt certa ita ꝙ re
tinens et ille a quo ablata fue
rāt illi peccato vnanimiter cō
ſenſerunt: ſicut ē in ludo tax
illorum et alearum. ad quem
et vincens et perdens conſenti
unt. aut ſunt nota ſolum retinē
ti iniuſte. non conſentiēte do
mino ad quem ſpectat. aut
ſunt nota retinenti iniuſte con
ſentiente domino ad quem ſpe
ctat. Si autem primo modo
due occurrunt opiniones.
¶ Prima opinio eſt ꝙ talia
bona non debent erogari per
denti. ſed ſolum pauperibus ⁊
pijs caſibus ¶ Scda opio ē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ꝙ poteſt repeti id quod ī lucro
alearuꝫ perditur vt patet dige
ſtis de aleatoribus lege finali.
Sed raymundus has duas cō
cordat opiniones. ⁊ cum diſti
nctione reſpondet ꝙ vbi quis
ex volūtate et ex cupiditate lu
ſit qđ perdidit nō eſt ei reddē
dum. ſed pauperibus erogan
dum cum ſit īpar cauſa turpitu
dis et hoc intendebat prima o
pinio Sed ſi quis ludat inuit⁹
et tractus per vim vel per nimi
am alteri⁹ importuitatem tunc
ſi amiſit poteſt petere. ſi lucra
tus eſt. non tenetur reddere ꝑ
denti ſed in pias cauſas et ī pau
peres expo nere Et hoc intende
bat ſecunda opinio De ludenti
bo vero qui alienant res. non
pertinentes ad ipſos. ſicut ſūt
pueri maxime pupilli qui nō ꝑ
uenerunt ad etatem vigiti qui
ꝗ annorꝫ. ſerui. ſubditi. furi
oſi. mente capti. ⁊ omnes qui
laborant aliquo morbo perpetu
o. Dicit ſanctus thomas ſecun
da ſecunde queſtiōe triceſima
ſecunda Quod ſi aliquis lucre
tur ab hijs qui rem ſuaꝫ aliena
re non poſſunt illicitū eſt. ⁊ cō
tra ius diuinū ⁊ obligatur hij⁹
talibus ad reſtitutionem. non
tamen ſimpliciter hijs ſed ſuis
preſidentibus vel gubernatori
bus. Hec eadem ſentit innocē
tius in gloſa extra de emunita
te eccleſiarum. Si ſecūdo mo

do tunc reſtituendum eſt per
ſone perdenti. et non poteſt de
hijs elemoſina fieri. quia nō po
tes diſpenſare bona aliena. ſi ꝑ
dens eſt preſens. ſi vero non eſ
ſet preſens ſed a longe. tunc
ſecundum ſanctum thomam ſe
cunda ſecunde queſtione ſexa
geſima ſecunda conſiderandū
eſt quia aut res eſt magni va
loris. aut ꝑui: ſi magni tunc re
ponenda eſt in aliquo loco vſ
ꝗ ad eius aduentum vel ei mit
tatur Si vero eſſet parui valo
ris tunc ſimiliter reſeruanda ē
ad tempus reuerſiois. ꝙ ſi nō
reuerteretur ⁊ expenſe eſſent
magne ad mittendū tunc pau
peribus eſt erogandum. Sed
vbicumꝗ in ſimilibus poteſt
haberi dominus rei. res ipſi re
ſtituenda eſt. Si tertio modo
non obligatur quis ad reſtitu
tionem vt declaratuꝫ eſt ſupra
cum res non ſit accepta inuito
domino. qꝛ ſic non cauſa fur
tum. hec patent de reb⁹ certis.
Quantum vero ad res par
tim certas et partim incertas.
Sicut ſunt vbi gratia bona ꝑ
ſtipendiarios tēpore geuerra
rum furata que noſti ꝙ furata
ſunt. et neſcis cui furata ſint.
Tamen emis. Dico breuiter
cum raymundo ꝙ ſi emiſti bo
nā intentione vt redderes per
denti ſi ad tuā perueīret noticiā
obligaris illi ad rſtitutionem.

De emptione furtiuor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vel pauperibus ſi ille nunq̃ȝ re
peteret omnia illa que emiſti.
et que ex hijs lucratus fuiſſes
vt penſionem. fructum. merce
deȝ et ſimilia Ratio eſt quia de
bes vtiliter rem expoliati per
tractare ex quo bona intentio
ne emiſti. Et ille obligatur re
ſtituere tibi quicquid expoſue
ris pro re ſua recuperanda et
manu teneda. Si vero emiſſes
mala intentione. puta ex cupi
ditate cauſa lucrandi. et vt al
teri venderes obligaris ad rſti
tutionem rei illius et omnium
que ex tali re lucratus es. nec
liberaris ab obligatiõe ſi eã al
teri vendidiſſes. et ille cuius ſũt
bona non obligatur tibi ſatiſfa
cere in aliquo qd' ĩ tali re expo
ſueris. et hoc ideo quia mala in
tentione et mala fide emiſti im
mo ſi res talis male empta peio
raretur in manibus tuis de tali
peioratiõe obligaris ad reſti
tutionem. Et ad hunc caſum
poſſunt reduci omnes adiuuan
tes furari. vt ſunt conſiliarij p
ticipantes. muti non obſtan
tes et nõ manifeſtantes. qr ip
ſis notum eſt bona illa eſſe ma
la intentione et fide poſſeſſa. ig
norant tamen ad queȝ pertine
ant. De quibus ſimiliter dico
ꝙ obligantur ad reſtitutionẽ
maxime ſi preſupponunt ꝙ ta
lia non fuiſſent facta. niſi ipſis
mediantibus. illis ad quos illa
bona pertinent vel pauperibus
ſi ignorant. Vtrum autem ob
ligentur in partem vel in totuȝ
ſi multos conſortes et partici
pes habuerunt in ablatione re
rum alienarum puta ſi decem
vel duodecim abſtulerit alicui
ſummaȝ pecunie vtrum q̃libet ſa
tis facit r'ddẽdo portionẽ pceptã
Dico ꝙ quilibet obligatur in
ſolidum. ſi quilibet de p ſe por
tionem ei venientem non reſti
tuat. Vnde ad romanos prio
dicitur. digni ſunt morte nõ ſo
lum qui faciunt ſed q̃ conſenti
unt facientibus. Et hec pro
nunc de ſecundo ſufficiant pn
cipali.

¶ Circa tciũ pncipale
ſcȝ q̃ȝtuȝ ⁊ quo tempore reſti
tui oporteat. Dicit enim bea
tus thomas ſecunda ſecunde q̃
ſtione ſexageſima ſecunda ar
ticulo tertio. ꝙ ſufficit tantũ
reſtituere quantum quis acce
pit. Et aſſignat rationẽ quo
niam reſtitutio reducit ad equa
litateȝ id quod inequaliter ab
latum eſt. ſed aliquis redden
do quod accepit reducitur ad e
qualitatem. ergo ſolum tenetur
reſtituẽ quãtũ accepit. Et ſi
quis obiceret allegando vetus
et nonum teſtamentum. quia
in veteri teſtamento dicitur ex
odi viceſimo ſecundo. Si q̃s
furatus fuerit ouẽ aut bouẽ ⁊ oc
ciderit vel vẽdid'it. v. boues

pro vno boue reſtituat. et qua
tuor oues pro vna oue Et in no
uo teſtamento luc. xix. ſcri
bitur de ſacheo qui dixit xpo.
Ecce dimidiū bonoruz meorū
do pauperib⁹ et ſi quid aliquē
defraudaui reddo quadruplū
dicitur ꝙ vet⁹ teſtamētum nō
obſeruat quātū ad legalia. vt
fuit dictuz ſupra. niſi q̄s de no
uo conderet eandem legem ad
terrorē fori iudicial. q̄ quātū
ad forum iudicialez eſſet licita
et iſta eſſet lex humana et non
diuina. Sacheus vero dixit il
lud ſe facturum nō quaſi obli
gatus. ſed ſua ſponte ſicut ex
ſuis bonis volebat medietatem
dare. Sufficit ergo tantum re
ſtituē quātū quis accepit: vt
patet. ¶ Quantum vero ad
tps quo reſtitui oporteat. dici
tur ꝙ imediate debz quis reſti
tuere cum poſſidet alienum. eti
am ſi deberet mēdicare. de hoc
poīt ſāct⁹ doctor tres ratioēs
ſecunda ſecūde queſtione ſex
ageſima ſecūda articulo octa
uo. ¶ Prima ratio eſt iſta
Quoniam eadem ratio videtur
eſſe in omnibus que ſunt reſti
tuenda. ſed ille qui conducit
operarios non poteſt retinere
mercedem vſq₃ ad diem craſti
num. vt ſcribitur leuitici. deci
mo nono. Non ſtabit op⁹ mer
cennarij tui apud te vſq₃ ma
ne. ergo nec in alijs reſtitutio
nibus faciendis poteſt fieri di
latio ſed ſtatim reſtitui opor
tet. ¶ Secunda ratio eſt iſta
Sicut accipere rem alienam ē
iniuſtum. ita et retinere eam.
ſed immediate poſtq̄z homo in
iuſtiāz fecerit obligatur ſatiſ
facere. ergo et qui aliena poſſi
det debet immediate reſtituere
¶ Tertia ratio eſt quia ho
mo ſemper tenetur cauere pec
catuz et immediate poſtq̄z fe
cerit tenetur ſatiſfacere ꝓ pec
cato. vt ſcribitur eccleſiaſtici
viceſimo Quaſi a facie colubri
fuge peccatum. Sed tenere a
liena eſt peccatum. ergo reti
nens obligatur imediate reſti
tuere vel ſaltem petere dilatio
nem ab eo cuius ſunt illa bona
Et ſi diceretur ſic precepta af
firmatiua non obligant ad ſē
per. ſed reſtitutio rei aliene eſt
preceptum affirmatiuum. er
go non obligat ad ſemper. et
per conſequens ad immediate
reſtituendum. Dicicitur ꝙ re
ſtitutio licet videatur ex vi ver
borum eſſe preceptum affirma
tiuum. tamen in rei veritate cō
tinet in ſe negatiuum: videlic₃
non retinere rem alterius Pa
tet ergo quantum et quo tem
pore ſit reſtituendum.
Et hoc ſatis de tertio pricipali

¶ Sabato paſſionis:
¶ Sermo de iuramento.

DEdi te in fedus popu
li · yſa · xlnij · capitulo
Heri locuti fuimus de
reſtitutionibus que debent fie
ri per vſurarios · luſores · frau
dulentos · ⁊ omnes illos qui
alienum poſſident · Hodie con
ſiderans ꝙ in hijs vicijs ſcilicȝ
ludo · fraudulentia · aduocati
onibus ⁊ procurationibus ·
multa fiunt iuramenta ⁊ con
iurationes multotiens indebi
te · Determinaui loqui de iura
mento ⁊ coniuratione Pro cu
ius principio datur iſta ↄ̄clu
ſio ſcilicet ꝙ eſt licitum iurarē
⁊ accipere ſacramentum in ne
ceſſitate · ¶ A
Hanc concluſionem declarat
ſanctus doctor tercio ſententi
arum diſtinctiōe triceſimano
na ar · iij · aſſignans talem rati
onem · Quia ille actus qui ca
dit ſupra debitam materiam ē
licitus · ſed iurare eſt act9 ca
dens ſupra debitam materiaȝ
Ergo iurare eſt licitum in ne
ceſſitate: Et deuteronomij ſex
to Dominum deum tuuȝ time
bis · ⁊ per nomen eius iurabis
Et magiſter ſententiarū libro
tercio diſtictiōe x xxix · dicit
Si autem queritur vtruȝ iura
re ſit malum Dicimus aliquā
do malum eſſe · aliquando nō
Sponte enim ⁊ ſine neceſſita
te iurare vel falſum iurare pec
catum graue eſt · ex neceſſita

Juramentum ee licitum

te autem iurare ſcȝ ad aſſeren
dā innocentiam vel ad federa
pacis confirmandum · vel ad
perſuadendum auditoribus ·
quod eiſdem eſt vtile malū nō
eſt · quia neceſſarium Hec ille
Et aug9 Iramētum faciendū
ē in neceſſarijs cū pigri ſint ho
mines credere quod eſt eis v
tile Juratio non eſt bona non
eſt tamen mala dum eſt neceſ
ſaria Et · xxij · q · i · dicitur · Tu
non malum facis qui bene vte
ris iuratione · que ⁊ ſi non bo
na tamen neceſſaria eſt vt alte
ri perſuadeas quod vtiliter ꝑ
ſuades · hec ibi Et ſi diceretur
ꝙ criſtus probibuit iurationē
vt patet mat · quinto tāq̄ȝ ma
lam · dum dixit Non iurarē om
nino · Ad quod reſpondens di
cit ſanctus doctor · iij · ſē · di ·
xxxix · ꝙ aliquid poteſt eē il
licitum dupliciter Vno modo
in genere · ita ꝙ eſt ita illicitū
ꝙ nunq̄ȝ poteſt eſſe licitum ·
vt eſt verbi gratia · actus for
nicationis qui nunquā aliquo
modo eſt licitus Alio modo a
liquid eſt illicitum in ſe tamen
reſpectu finis erit licitum · ſic
inciſio manus eſt illicita · ta
men ſi incideretur quia putri
da eſſet ne alia membra īficēt
licēt eā abſcidere Sic eſt in ꝓ
poſito de iuramento · qr lȝ iura
mentum de ſe ſit illicitum · ta
mē r̄ſpcū neccītatis aut eoruȝ

Obiectionis Euangelice ſolutio.

Illicitum duplex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

que poſſunt venire in vtilitatē
credentium eſt licitum Et con
firmatur iſta reſpōſio p augu
ſtinū ſuper ad galatas · vt po
nitur viceſima ſecunda queſti
one prima vbi dicit · Non eſt
contra preceptum dei iuratio ·
que a malo non iurantis eſt · ſ
incredulitatis a quo iurare co
gitur. Nam homini intelligitur
ita dominum probibuiſſe a iu
reiurando · vt quantum in ipo
eſt quiſqꝫ nō iuret qđ multi fa
ciunt in ore habētes iuratiōē
tamq̄ꝫ magnum atqꝫ ſuaue ali
quod · Nam vtiqꝫ apłus nouit
preceptum domini · et tamen
iurauit Hec ibi · Et idem ꝯtra
fauſtum dicit In ſcriptis ergo
vbi eſt conſideratio maior plu
ribus locis apoſtolum iuraſſe
inuenitur · ne quiſquā putaret
etiam verum iurando pecca
ri · ſed potius intelligerē huma
ne fragilitatis corda non iurā
do tutius a piurio conſeruari
Hec ille Patet ergo ꝙ licitum
eſt iurare in neceſſitate vt dic
tū eſt · Ideo in epiſtola dicit
Dedite in fed⁹ · quia iuramen
tū eſt federis confirmatio · In
euangelio etiā xp̄o dicitur Te
ſtimonium tuum nō eſt ver ·
Nam iuramentum eſt deum in
teſtem aſſumere quem iudei aſ
ſumere volebant dicentes teſti
monium ſuum non eſſe verum ·
Dic hiſtorias ſi placet ·

Circa quod iuramentū tria
videbimus ·
Primo neceſſitatem ·
Scđo veritatem ·
Tertio falſitatem ·
Circa primum principale
ponit ſanctus doctor ſecunda
ſecunde · q · lxxxviij · duas ra
tiones ꝓpter quas fuit neceſſari
um ad iuenire iuramentū B
Pria ratio ē ad teſtificationē
veritatis · qꝛ homines nō valen
tes vidē ſecreta cordis ꝛ ſcien
tes ꝙ aliud poteſt dici lingua
et aliud eſſe in corde vt hoīes
poſſent credere ſibi ipſis, reptū
eſt vt daretur in teſtem veri
tatis ille qui mentiri nō poteſt
ſcilicet ipſe deus vel veritas pͦ
ma ꝓ vt lucet ī ſcripturis Vn
de iurare eſt dm̄ ni teſtē aduo
care · ꝓpter quod iuramentum
non debet fieri niſi per deū · aut
per ea in quibus conſiſtit veri
tas dei · ſicut ſunt ſacra euange
lia: vnde in veteri teſtamento
iurabatur · viuit de⁹ ꝛ viuit a
nima mea · ideſt ſicut ē verum
ꝙ viuit de⁹ et viuit anima mea
ita illud quod dico eſt verum
Et in primitiua eccleſia iuraba
tur Teſtis eſt michi de⁹ Simi
liter et chriſtus iurabat Amen
amē dico vobis id eſt in verita
te · Hanc rationem tangit bea
tus auguſtinus in ſermione de
periurio qui incipit · Quiſquis
eſt praui et peruerſi cordis et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

allegatur a magiſtro ſententi arum libro tertio diſtinctione triceſimanona vbi dicitur Rediculuȝ eſt putaꝛe · ſi dicas per deum iuras · ſi dicas teſtis eſt michi deus · non iuras · Quid eſt per deum · niſi teſtis eſt michi deus · aut quid eſt teſtis ē michi deus · niſi per deum · q̄d eſt autem iurare · niſi ius deo reddere · quando per deum iuras ius ſcilicet veritatis ⁊ nō falſitatis · Hec ille · Si autem queratur quis magis teneatur ad iuramentum · an qui per deum · an qui per euangelium iurat · Dicit magiſter ſententiarum vbi ſupra ꝙ magis obligantur qui per deum iurant · q̄ȝ qui iurant per ſacra euāgelia · et ratio eſt · quia euangelia facta ſunt per deum · Unde iohannes criſoſtomus · Si qua cauſa fuerit · modicum videtur facere qui iurat per deum · qui vero per euangelium maius aliquid feciſſe videtur · Quibus dicendum eſt · ſtulti propter deum ſcripture ſācte ſunt · non deus propter ſcripturas · Hec ille ·

2. Idolatrie vitatio.

Secunda ratio propter quam inuentum fuit iuramentum fuit ad vitandum ydolatriam · ne ipſi iurantes non volentes iurare per deuȝ iurarent per creaturas eſtimantes aliquid eſſe diuinitatis infuſum in hijs creaturis velut quoddam medium q̄ eſſet reuerentia deo exhibēda · ⁊ exinde incepit error ydolatrie · vt dicitur in hiſtorijs · Videntes enim homines rudes imagines quorundam hominuȝ venerari inceperunt ⁊ eis diuinum tribuere honorem · ⁊ ipſas in teſtimonium inuocare · Unde dicit beatus paulꝰ ad hebre · vi · ꝙ omnes per maiores ſuos iurant · proptēa dixit chriſtus mathei quinto · Nolite iurare per celum neq̧ per terram · neq̧ per creaturam aliquam · vt daretur intelligi · ꝙ neq̧ in celo neq̧ in terra eſſet aliquod cuius virtus minime deficē poſſet · quia ſic celum eſſet deus · ⁊ terra eſſet deus q̄d nō eſt verum · Hanc rationē tangit magiſter in tertio diſtinctiōe triceſima nona Et viceſima ſecūda queſtione prima dicit ieronimus · Conſidera ꝙ ſaluator nō per deum iurare prohibuerit · ſed per celum ⁊ terram ⁊ per ieroſolimam · ⁊ per caput tuū · ⁊ hoc iudeis quaſi paruulis fuerat lege conceſſum · vt quomodo victimas immolabant deo ne eas immolarēt ydolis ſic iurare permitterentur per deum · non quia recte hoc facerent · ſed quia melius eſt deo illud exhibere q̄ȝ demonijs · Hec ille · Et hoc de primo principali

Circa ſecundum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

pꝛincipale ſcilicet circa verita
tem iuramenti ponit beatus ie
ronimus viceſima ſecunda que
ſtione pꝛima · ꝙ tria ſunt ne *3a requiruntur*
ceſſaria ad hoc vt aliquod iu *ad veritatem*
ramentum ſit verum · ſcilicet *juramenti*
iuſticia · iudicium et veritas ·
vt ſcribitur ieremie quarto ·
Jurabant inquit domino in
iuſticia · iudicio ⁊ veritate ·
Et ſunt ita ſimul coniuncta ·
vt vnum ſiue altero eſſe nō poſ
ſit · ¶ Et primo requiritur
iuſticia · hoc eſt ꝙ illud qd iura *Justitia in juramento*
tur ſit iuſtum · quia iuramen
tum de malo non debet ſeruari.
Jdeo ſi iuro facere furtum vel
homicidium vel nunqꝫ loqui
cum vicino meo · non ſolum nō
obligoꝛ ſeruare · ſed obligoꝛ
non ſeruare · vt poīt magiſter
ſenteciarum in tertio diſtinc
tione triceſimanona · Allegan
do yſidoꝛum in ſententijs vbi
dicitur · Non eſt obſeruanduz
ſacramentum quo malum īcau
te promittitur · vt ſi quis adul
tere perpetuam fidem cum ea
manendi polliceatur · tolerabi
lius eſt enim non implere ſacra
mentum · qꝫ permanere in ſtu
pro · Hec ibi · Et viceſima ſe
cunda queſtione quarta dicit
beda · Non eſt ſeruandum ſi a
liquid forte nos incantius iura
re contingat quod obſeruatuz
peioꝛem vergat in exitum ·
libere illud ſalubrioꝛi cōſilio mu
tanduz nouerimus · ac magis
inſtāte neceſſitate peierandū
nobis · qꝫ pro vitando periuri
o in aliud crimen grauius eſſe
vertendum · Hec ille · Vbi ca
uendum eſt caute quid inter
dum homo promittit · ⁊ ad qd
ſe obligat per iuramentuz Vn
de poſſit ſequi ſcandalum vel
dampnum · quia in tali caſu
peccat iurādo ⁊ peccat ſeruā
do Jdeo yſidoꝛus dicit · vt pa
tet viceſima ſecūda queſtione *Juramentum non semper seruandum.*
tertia · Jn male pꝛomiſſis reſci
de fidem ⁊ in turpi voto muta
decretum · Quod incante vo
uiſti ne facias · impia eſt pro
miſſio que in ſcelere adimple
tur · Hec ille · Nec enim exem
plo patere poſſunt · Nā dauid
iurauit per deum occidere na
bal virum ſtultum et impium
atqꝫ omnia que ad euz pertine
bant demoliri · Sed ad pꝛimā
interceſſionem abigail femine
pꝛudentis mox remiſit iniurias
reuocauit enſem · neqꝫ aliquā
culpam ſe pꝛo tali periurio cō
miſiſſe doluit · vt patet in libꝛo
regum · ¶ Secundo requi
ritur ad veritatem iuramenti
iudicium ideſt diſcreta exami
natio eius quod pꝛomitti debꝫ
vt ſit ſecundum vtilitatem aut
neceſſitatem · Et ideo quis nō
debet iurare aliquid quod poſ
ſit peruenire in dampnū ſui vel
pꝛoximi · Vel quod poteſt vergē

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

in deterius · exempluꝫ primi ·
vt ſi q̄s inraret nūq̄ꝫ ſe ingreſ
ſurnm religionem · vel nūq̄ꝫ
effici clericus · vel ſimilia · in q̄
bus caſib⁹ peccat iurando · q̄
a ponit obicem ſpiritui ſācto ·
et ideo melius eſt non implere
Ideo dicit yſidor⁹ · vt poītur
viceſima ſecunda qneſtiōe q̄r
ta · Si quis auſus fuerit vt diſ

Juramentum iniustum vel deo displicitum non seruandum.

ſiniat a ꝫere aliquid eoꝝ que
non placent deo penitentiam a
gat · et quod contra mandatū
domini ſtatutum eſt irritum
reuocetur · Hec ille Exemplū
ſecūdi ſcilicꝫ quādo iuramētū
poteſt vergi ī deterius · hoc eſt
qnando aliquod de nouo cāt
malum quod fuit imp̄medita
tum · ſicut iurando ſeruare ho
mini qd̾ peteret et ille peterꝫ in
iuſtum Sicut herodes male iu
rauit promittendo ſe daturuꝫ
puelle ſaltanti quicquid petēt
et petijt caput iohannis bapti
ſte · in quibus iuramentis ſem
per debet eſſe intentio · vt intel
ligatur cum debita conditiōe ·
videlicet ſi peteret aliquod lici
tum et hoc vocatur iudicium ·

Veritas requiritur in juramento.

Tertio requiritur ad verita
tem iuramenti veritas · ſcilicet
ꝙ iuret̾ veꝝ et non falſū · q꞉ iu
rare falſū ſemp ē pccm̄ mōꝛle ·
vt poīt ſcūs doctor vbi ſupra
q꞉ iportat quendā ꝯtēptū dei ·
nec excuſat̾ a pccō mōꝛli etiaꝫ
ſi q̄s iocoſe ꝑiurat · q꞉ nō deui
tat diuinam irreuerentiam ſic
patet viceſima ſecunda queſti
one quarta · vbi dicitur Neceſ
ſe eſt vt male iurans dignam
penitentiam agat eo ꝙ nomen
domini contra preceptum illi
us ſumpſit in vanuꝫ · quia ī ex
odo ſcriptum eſt · Neqꝫ em̄
in ſortem habebit euꝫ domin⁹
q̄ aſſūpſit nomē dei ſui fruſtra ·
Hec ibi Et hoc de ſcd̾o pꝛici ·
Circa tertiū principale · ſci
licet falſitatem iuramenti que
nichil aliud eſt q̄ꝫ ꝑiuriū · Di

Periurium

co ꝙ ſemper ꝯmittit̾ periuriū
quando deeſt in iuramēto ali
quod triuꝫ prenominatoꝛum ·
Et primo quādo deeſt veritas

veritas duplex in juramento

que deficere poteſt in iuramen
to dupliciter Primo quādo
iurans credit eſſe falſum quod
iurat · et tunc ſemper peccat
moꝛtaliter · ratio eſt quia iurat
cū ītētiōe decipiendi Scd̾o
quādo iurās iurat falſū credēs
illd̾ eē veꝝ · ꝯi hoc caſu ſi appo
ſuit debitā diligētiā nō ē ꝑiur⁹
vt poīt aug⁹ in encheridi · ꝯpo
nit̾ · xxij · q · ij · vbi dꝛ Is āt q̄
mentit̾ ꝯtra id qd̾ aīo ſentit ·
loq̄t̾ volūtate fallēdi Et vtiqꝫ

Usus verborum

verba ꝓpria ſūt īſtituta · nō vt
ꝑ ea hoīes ſeīuicem fallāt · ſꝫ vt
eis q̄ſqꝫ in alteri⁹ noticiā cogi
tatiōes ſuas ꝓferat Verbis er
go vti ad fallaciā nō ad quod
ſūt inſtituta peccatū eſt · Nec
iō vllū medaciū putanduꝫ eſt

non eſſe peccatum · quia poſſu
mus aliquando alicui prodeſſe
mentiendo · poſſumus enim et
furando prodeſſe ſi pauper cui
palā datur ſentit commodum
et diues cui clam tollitur non
ſentit incommodum · nec ideo
tale furtum quiſq̈ȝ dixerit pec
catum non eſſe · Et infra · Ne
mo mentiens iudicandus eſt q̄
dicit falſum quod putat verū ·
quia quantum in ipſo eſt non
fallit ipſe · ſed fallitur. Hec ille
In quibus verbis beat⁹ augu
ſtinus declarat quomodo com
mittitur periuriuȝ et quomodo
non · quando deeſt veritas
Secūdo committitur periuriū
quia deeſt iuſtitia · qꝛ quicūqȝ
iurat illicitum · ipſo facto falſi
tatem incurrit et obligatus eſt
ad contrariuȝ faciendum · nec
poteſt fieri ſine peccato · Et
hic cadit error vulgi cōmuïs ·
quia ſiue bonum ſiue malum · ſi
ue licite · ſiue illicite iurent · cre
dunt ad illud obſeruanduȝ ob
ligari · non conſiderantes quia
nemo poteſt obligari ad malū
faciendum · immo quilibet eſt
obligatus ad ipſum fugiendū
Iuxta illd̕ propheticuȝ Decli
na a malo et fac bonum ·
Tertio cōmittit̕ piuriū quādo
deeſt iudicium · Hoc eſt cū q̄d̕
indiſcrete iurat ⁊ nō diſcernit
ſi ē vtile vł dāpnoſū · ſic cū mu
lier iurat ꝙ non comedet per v
nā ſeptimanam ⁊ ſimilia · Et
hoc periurium eſt graue pecca
tum · Et vt ponitur viceſima ſē
cunda queſtione prima · Pre
dicandum eſt etiam vt periuri
um fideles caueant · ⁊ ab hoc ſū
mopere abſtineant · ſcientes
hoc grande ſcelus eſſe et in lege
a prophetis ⁊ in euangelio pro
hibitum · Hec ibi · Et huius g̈
uis peccati poſ̕ pena ioſue ſex
to vbi dicitur Quod ciues ciui
tatis ierico fuerunt infideles de
o · ⁊ qd̕ iurauerūt ſeruaē nolu
erunt · Idcirco precepit ioſue
dominus · vt euerteret totam
illam ciuitatem · ⁊ omnia ig
ni traderentur qd̕ et factum eſt
Ideo zacharie ſexto dicitur ·
Veniet ad domum iurantis i
nomine meo mendaciter et cō
ſumet eam · ⁊ ligna eius ⁊ lapi
des eius · Et hoc ſatis de tertio
principali ·

Dominica in paſſione
Sermo de humilitate ·

PEr proprium ſāgui
nem ſemel introiuit
in ſancta eterna re
demptione inuenta Ad hebre ·
nono capitulo · Heri locuti ſu
mus de iuramento et piurio qd̕
ſit cca bona tēporalia acquirē
da indebite · Hodie conſiderā⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Antitheſis.

Superbia radix [illegible]

ꝙ iſta bona tēporalia cauſāt
et generant in hominibus ſuper
biam · vt dicit auguſtinus ·
Vermis diuitiarum eſt ſuperbi
a · difficile eſt vt non ſit ſuper
bus qui diues eſt et fugat hu
militatem · Hinc eſt ꝙ de humili
tate loq̄r hodie oſtdens q̄ntū
deo placeat · et quomodo ad e
ternam beatitudinē perducat
et per ꝯſequens quātū ſuperbi
a deo diſpliceat Pro cuius pri
cipio datur iſta cōcluſio · ſicut
ſuperbia eſt inicium omnis pec
cati · vt dicitur eccleſiaſtici : x.
Ita humilitas eſt principium
omnium virtutum ¶ A
¶ Prima pars patet ſecunda ſe
cunde queſtione · clxi · quoniā
in omni peccato eſt averſio a
ſummo bono · ſed auerſio a ſū
mo bono eſt ſuperbia · ergo ō
nis peccati ſuperbia eſt princi
piū · ideo dicit gregorius trice
ſima prima moralium · Radix
quippe cuncti mali et regina ō
nium viciorū ſuperbia eſt · de
qua ſcriptura atteſtante dici
tur īicium omnis peccati ſuper
bia · Septem principalia vici
a de ſuperbie virulenta radice
proferuntur ſcilicʒ inanis glo
ria · inuidia · ira · triſticia · a
naricia · ventris ingluuies et lu
xuria Hec ille · ¶ B ¶ Secū
da pars patet auctoritate au
guſtini · de verbis domini qui
dicit · Cogitas magnam fabri
cam erigere celſitudinis prius
cogita de fundamēto humilita
tis · totius enim ſpiritual' edifi
tij fundamentuʒ eſt ſancta hu
militas · ſuper qua conſtrui et
erigi debet ōmnium virtutum
edificium ſpirituale · qua ſemo
ta et ſublata etiam coadunate
et congregate omnes virtutes
ruunt · et quaſi puluis ante faci
em venti diſſipantur et diſper
guntur · Confirmante gregori
o qui dicit · Qui ſine humilita
te virtutes congregat in vētuʒ
pulucreʒ portat · et vnde aliq̄d
ferre credit inde deterius ceca
tur Hec ille · Ideo ſapiēs archi
tector dominus ihesus chriſtꝰ
volens in animabus diſcipulo
rum et fidelium ac deuotorum
xp̄ianorum ſtructuram et edi
ficium ſanctaruʒ virtutum eri
gere · quibus ad vitam eternā
peruenire poſſint · et exemplo
et verbo · indutꝰ ſeruili habitu ·
et abiectis huius ſeculi cūctis
honoribus et dignitatibus · fac
tus obprobrium hominum ⁊ ab
iectio plebis · ad hanc ſantiſſi
mam virtutem et omnibus ho
minibus ſumme neceſſariā nos
iuitat dicēs · Ma · xi · Diſcite
a me q2 mitis ſū ⁊ huil' corde ·
Que v̄ba exponēs augꝰ dicit ·
Putabas forte ſapiaʒ dī dictu
rā Diſcite quō celū feci ⁊ aſt
quō creator ſū · nō · ʒ potiꝰ illd
q̄m mitis ſū · et humilis corde ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Vis cape celſitudinem dei ca
pe prius humilitatem · hec ille
Hinc eſt ꝙ i epiſtola dicitur
ꝙ per ꝓpriū ſāguinez ſeꝫ intro
iuit in ſancta eterna rēdēptione
iuēta Et in euāgelio · ſuſcepit
multas iniurias · humilit̃ ſuſti
nuit Et tādem volētes ipſū iu
dei lapidare abſcōdit ſe ⁊ exi
uit de templo Hic hiſtorias ſi
placet ¶ Circa iſtaz humi
litatem t̃a notabimus ·
¶ Primo diffinitionē ·
¶ Scdo cōmēdationē ·
¶ Tercio graduitatem ·
¶ C ¶ Circa pͥmū prin
cipale varij doctores differē
t̃ diffiniūt humilita tē Et pri
mo aug⁹ deſcribit eā hijs vb
Humilitas eſt ex intuitu ꝓprie
cōditiōis in ſui cōditoris noti
cia mētis inclinatio in ſuo ordi
nabili ad ſuū cōditorē Humili
tas eſt velut quedaz mētis in
curuatio ſeu genuflexio coraz
deo euz ſemper veneranꝰ Hāc
propriam conditionem intue
batur abraham geñ decimooc
ctauo capitulo dum diceret ·
Loquar ad deum cum ſim pul
uis ⁊ cinis Et iob decimoſep
timo capitulo Putredini dixi
pater meus es mr̄ mea · ⁊ ſo
ror mea vermibꝰ Ideo michee
vi · ſcribit̃ · Humiliatio tua in
māu tua Et debz eſſe r̄ſpectu
conditoris ſui in quo nullꝰ ē
defectus · Vñ in cōparatione
eius magis apparent defectꝰ
noſtri · atteſtante iob viceſi
moſexto qui dicit Stelle non
ſūt munde in conſpectu eius ·
quanto magis homo putredo
⁊ filius hominis vermis Et be
atus gregorius Sepe iuſtitia
noſtra ad examē diuine iuſti
tie deducta iniuſtitia eſt ⁊ ſor
det in diſtrictione iudicis q̃d
fulget in eſtimatiōe operantiꝰ.
Et beatus bernardus · Nun
q̃z ſe melius deprehendit mo
dus humane imperfectionis
q̃z in lumine vultus dei in ſpe
culo diuine viſionis · Hec ille
Ex quibus verbis predictis
apparet humilitatem ipſam
ſemper conſiſtere in ſui vilipē
ſione · quia ſicut palea locum
ſupremum tenet non ſui nobili
tate · ſed vento ⁊ ſui vanitate
Granum vero quod precioſū
eſt tenet locum infimum Sic
ſuperbia vilis elationis opini
one vel ambitionis preſumpti
one ſuper alios ſe extollit Hu
militas vero remanet ī infimo
loco · Hoc enim figuraliter
manifeſtum eſt per lucam eu
augeliſtam decimonono capi
tulo de phariſeo ⁊ publicāo ·
quorum phariſeus voluit pre
ſuperbia ⁊ ambitione ſuper ali
os ſtare dicens · Gratias tibi
dñe ago · quia nō ſū ſicut cete
ri hominum raptores · iniuſti ·
adulteri velut hic publicanus

Diffinitio humilitatis

Obiectum humilitatis

Comparatio idonea.

ieiuno bis in ſabato · decimas
do om̄iuꝫ que poſſideo · Publi
c anꝰ vero nec audebat oculos
ad celum leuare ſed reſpiciens
ad terram cognoſcens ꝓpriam
conditionem ſuam et ſe eſſe in
multis defectuoſū reſpectu cō
ditoris ſui · percutiebat pectuꝰ
ſuum · ſuaꝫ humilitatem oſten
dens dicens · Deus propicius
eſto michi peccatori Et ſeq̄t̄
ꝙ phariſeo in ſua ambitione ꝑ
manente publicanus deſcendit
iuſtificatꝰ ab illo Vnde homo
ſemper debet tria conſiderare ·
ſecundum bernardum ſcilicet
Quid ſit · Quiꝰ ſit · Qualis ſit ·

Homo d͞ot semp̄ tria Conſiderare ut ibi.

D Quid ſit ſcilicet in na
tura · q̄ a rationale et mortale
eſt Rationale vt conſideret cre
atorem ſuum perfectiſſimum ·
et ſeipſum in perfectiſſimum ·
mortale vt fugata huius ſeculi
ambitione ſe humiliet · ſciēs ſe
non poſſe morti reſiſtere Quis
ſit ſcilicet in perſona quia ci
bus vermium eſt Qualis ſit ſci
licet in moribus · quia in omni
bus defectuoſus · Bernardus
vero in libro de duodecim gra
dibus humilitatis eaꝫ ſic deſcri
bit: Humilitas eſt virtus qua
homo veriſſima ſui cognitione
habita · ſibi ipſi vileſcit · Et ſā
ctus doctor ſecunda ſecunde
queſtione viceſima ſexta arti
culo quarto eam ſic diffinit ·
Humilitas nichil aliud eſt ·

humilitatis deffinitio eius

q̄ꝫ quedam moderatio ſeu refre
natio ſpiritus ſeu motus ī mag
na tendentis · Effrenis em̄ ap
petitus hominis ſemper ſperat
ac tendit in magna · cui appeti
tus ne nimis in altum tendens
tanto periculoſius ruat · quan
to voluerit altius intendere · ipo
nēde ſunt habene humilitatiꝰ ·
ne ipſuꝫ nimis alte volare ſinat.
Et ita humilitas eſt q̄ſi frenuꝫ
appetitus tendentis in magna
et volentis ſe in altum leuare ·
Sicut enim manſuetudo repri
mit motum ire ⁊ continētia mo
tū luxurie · ſic et humilitas mo
tum ſpei tendentis in magna
Et hoc intellexit ariſto · quar
to ethicorum · vbi dixit ꝙ hijꝰ
qui in ꝑua ſecundum ſuum mo
dum non eſt magnanimus ſed
temperatus id eſt humilis ſecū
dum noſtrum modum loquen
di Greci enim humilem tempe
ratuꝫ ſiue moderatum vocant ·
Quemadmodum origenes di
cit ſuper lucam loquens de hu
litate Si vis nomē huius audi
re v̄tutis · quomodo a ꝓphetis
appelletur auſculta eādem eſſe
humilitatem quam reſpicit dꝰ
que ab illis metrodis dicit̄ idē
menſuratio ſiue moderatio ·
Moderatur namqꝫ appetitꝰ cō
ſiderando defectus naturales
et acquiſitos : Naturales q̄ꝛ
ex ignobiliſſimis elementorum
cōſtat · et q̄d per generatiōeꝫ

Defectus duplex naturalis et acquisitus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

eductus eſt que prouenit ex
humani ſeminis feditate · pro
qua dictum eſt · Homo putre
do ⁊ filius hominis vermis Itē
ꝙ eſt fumus quo ad duratio
nem · ⁊ ꝙ finaliter ī putredinē
eſt reſoluendus Unde ꝓpheta
in pſalmo Miſer factus ſum · ⁊
curuatus ſum vſqȝ in finem to
ta die contriſtatus ingredie
bar Item conſideret defectus
acquiſitos ſine quibus nemo
hominum reperitur · Unde pſal
miſta dicit Quoniam lūbi me
i impleti ſunt illuſionibus ⁊ nō
eſt ſanitas in carne mea. Hijs
enim refrenatur appetitus ne
tendat in alta · Nec ſunt iſte p̄
dicte diffinitiōes differētes ·
quoniaȝ diffinitio beati augu
ſtini vult · ꝙ homo debet conſi
derare naturam ſuam · qua cō
ſiderata humilietur ⁊ refrenet᷑
eius appetitus · Et diffinitio
beati thome idem dicit · immo
priorem diffinitioneȝ declarat
vt manifeſtum eſt ex hijs que
dicta ſuut · ¶ Aduertendū
tamen ꝙ hominis humiliatio
ſeu refrenatio eius appetitus
poteſt ex duplici canſa proce
dere · ſcilicet a cauſa extrinſe
ca ⁊ a cauſa intrīſeca · Si a cā
extrinſeca tunc non eſt virt᷒
ſed pena · puta cum aliquiſ
ab aliquo ſuperiori ſeu domi
no deicitur · Et ad hoc propoſi
tnm ſcribitur eccleſiaſtici vice

ſimonono capitulo Eſt qui ne
quiter ſe humiliat · Et in pſal
mo propheta · Humiliauerunt
in compedibuſ pedes eius Si
a cauſa extrinſeca tunc eſt vir
tus · puta cum aliquis conſide
rans ſuum defectum tenet ſe
in infimis ſecundum ſuum mo
dum · ſicut abraham dixit ad
dominuȝ Loquar ad dominū
meum cum ſim puluis ⁊ cinis
¶ E ¶ Nec enim
virtus ipſi homini valde neceſ
ſaria eſt · quia pluribus rebus
proficua eſt · Et primo valet
ad virtutuȝ conſeruationem ·
dicente beato gregorio in dia
logo Deus in perfectis dimit
tit aliquos defectus vt ex illiſ
accipiant occaſionem humili
tatis ad virtutem cuſtodien
dam Et ponit figuram quādā
de filijs iſrahel · qui debellatis
chananeis q̄ ipis fortiores erāt
non potuerunt expugnare ip
ſos philiſteos ⁊ ſuperare qui
erant infirmiores · vt aduerte
rent chananeos quos vicerāt
non pro ſuis proprijs viribus
ſuperaſſe ac viciſſe · ¶ Se
cundo valet hec virtus predi
cta ad ipſarum virtutum infu
ſionem Ipa enim inflationem
mentis noſtre euacuat a ſuper
bia que impedit ingreſſum vir
tutum ⁊ actionem gratiarum
Jacobi quarto Superbis de᷒
reſiſtit · humilibus dat gratiā

Humiliatio a ca ex
trinseca, no est virtus.

Humiliatio a cā in
trinseca . est virtus.

Humilitas hoī nria [?]
ob multas vtilitates.

2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

3\. ¶ Tertio valet ad orationis ipetrationem · eccleſiaſtici decio tertio Oratio humiliãtis ſe penetrat
4\. celum ¶ Quarto valet ad iraꝫ reſtringendam · Nichil enim ita ire impetuꝫ cohibet ſicut humilitas · aut verbis placidis reſpondere aut tacere · quia ſcribitur Verba ligãt homines taurorum cornua funes ·
5\. ¶ Quinto valet ad exaltationem · Vnde lucas decimo octauo · Qui ſe humiliat exaltabitur · Patuit de publicano ·
6\. ¶ Sexto valet ad diuinam placationem ſicut figuraliter ex ſcripturis hẽt de ezechia rege · qui humiliatꝰ flens voluit ſe ad parietem et placauit deum · Vnde vite ſue adiuncti ſunt quindecim ãni vt patꝫ yſaie triceſimo octauo
7\. ¶ Septimo valet ad religioſoꝝ conſeruationem · Hanc enim profitentur religioſi omnes · a hanc requirunt omnes patres
8 noſtri veteres · ¶ ~~Tertio~~ Octauo valet ad peccatorum dimiſſioneꝫ Vnde criſoſtomus · Si mixta delictis humilitas tam facile curat · vt iuſtiã ſuperbie cõuictã tranſeat · ſi iuſtiẽ coniunxerit eam · quo non ibit · aſiſtet ipſi tribunali diuino in medio angelorum · Vt ergo xpꝰ hanc obſeruaret voluit per proprium ſanguinem introire in ſancta · eterna redemptione inuenta Et hec ſatis de primo principali ·

¶ Circa ſecundum principale ſcilicet cõmendationem humilitatis Hac doctores ponunt quatuor que facere videntur ad ipſius cõmendationem Et prima eſt admonitio quaꝫ ſacra ſcriptura facit de ipſa Nã eccleſiaſtici tertio Quanto maior es in omnibus humilia te ipſum · Et notanter dicit · quanto maior es quia meliꝰ ſedet humilitas in maioribꝰ q̃ꝫ in minoribus atteſtante bernardo in libro de conſideratione qui dicit Cum omni indifferenter perſone humilitas ſit quedam turris fortitudinis a facie inimici · neſcio quo pacto tamẽ vis eiꝰ maior in maioribus ꝯm clarioribꝰ clarior ꝯprobatur · nulla ſplendidior gẽma in omẽs precipue ornatu ſummi pontificis : Hec ille · Hinc eſt ꝙ de beato martino legitur · ꝙ poſtq̃ꝫ factꝰ fuiſſet archiepiſcopus turonenſis idem conſtantiſſime perſeuerabat · qui prius fuerat · Eadem in corde humilitas eadem in veſtitu vilitas fuit · atqꝫ ita implebat epiſcopi dignitatem · vt propoſitum monachi non deſereret Et ideo bernardus ad eugenium · Salubris copula · vt cogitans te ſummum pontificẽ attendas te pariter viliſſimum cinerem non fuiſſe ſed eſſe Hec ille · Et xix · dicitur ꝙ humilitas in prelatis ẽ ꝯmendabilis ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quia nichil fulget in epiſcopa
li ordine ſplendidius q̃z humi
litas. Et huius cā eſt quia bo
ni paſtores potius ꝑ humilita
tis manſuetudinē ſtudent pec
cantes reuocare q̃z per auſteri
tatem in foueam perditionis ꝓ
pellere. ſicut patet diſtinctiōe
xlv. Hic cadit exemplū de re
ge cippo quod ponit valerius
in ſexto. Qui veniens romam
ſenſit orta fuiſſe cornua i capi
te eius. et petēs aſtrologū no
mine rages quid ſibi hoc ſigni
ficare vellet. Reſpondit ꝙ q̃z
primum eſſet rome efficeretur
imperator et omnes qui ex ei⁹
ſtirpe prodirent in perpetuum
quia fata ſic volebant et diſpo
nebant. q̄d ille propter humili
tatem omnio rennuit Vnde oui
dius decimo quinto methamor
phoſeos, in eius laudē et memo
riam hec carmina ponit. Rex
ait o ſalue tibi enim tibi quippe
tuiſq;. Hic locus et latie pare
bunt cornibus arces. Tu mo
do rūpe moras portuſq; mīe re
patētes Appara ſic fata iubēt
nāq; vrbe receptus. Rex eris
et ſceptro tutu s pociere perēni
Retulit ille pedem toruāq; a
menib⁹ vrbez Auertens faciem
procul ha procul omina dixit
Talia dij pellant multoq; ego
iuſtius euum. Exul agam q̃z
me videant capitolia regem.
Hec ibi.

Secundum autem cōmen
dans humilitatem ſunt exēpla
et maxīe exemplū xpi. q̄d pci
puū eſt īter cetera quia humili
mus fuit. Vnde beatus auguſ
tinus Ambula poſt xpriſti hu
militatem vt venias ad eternā
patriā. deus xp̄s patria quo
imus. homo chriſtus via eſt q̃
imus Ad illum imus per illum
imus. quid timem⁹ ne errem⁹.
Hec ille. Nam xpriſt⁹ ſuo ex
emplo docuit humilitatem.
quatuor modis
ſcilicet naſcendo. predicando
miracula faciendo. et moriēdo
Et primo naſcendo quia
ex deo homo natus eſt. ex do
mino ſeruus. ex creatore crea
tura. Vnde dicit beatus augu
ſtinus. Medicina tumoris hu
mani eſt humilitas chriſti. eru
beſcat homo eſſe ſuperbus qui
a humilis fact⁹ eſt deus. eru
beſcat homo miles ſedere i ſca
mno ſi videat regem ſedentem
ad terram. Et bernardus ſic
dicit. Quid magis admiran
dum? Quid āpli⁹ deteſtan
dum? Quid grauius puniē
dum q̃z videns dei filium ſum
mum in regno angelorum no
uiſſimum factū in regno homi
num Apponat adhuc magnifi
care ſe homo ſuper terraz Hec
ille. Secundo dedit exē
plum predicando. dixit enim
Diſcite a me quia mitis ſum et

Chrs docuit humilitatem. 4. modis.

bumilis corde · Que verba ex
ponens beatus auguſtinus in
libro de virginitate dicit · Non
dicit · diſcite a me mundum fa
bricare · aut mortuos ſuſcitarē
ſed quia mitis ſum et bumilis
corde O doctrinam ſalutarem
o magnum donum mortali
um · quibus mors poculo ſuper
bie propinata atq; tranſfuſa
eſt · Noluit docere quod ipſe
non eſſet · noluit iubere quod
ipſe non faceret · Tertio
miracula faciendo · Nam dum
ſe trāſfigurauit precepit diſci
pulis ne alicui dicerent viſiōez
illam ratione bumilitatis ·
Quarto moriendo · quia ex
inaniuit ſemetipſum formam
ſerui accipiens factus obe
diens prī vſq; ad mortez · in q̄
cum iniquis deputatus eſt · iō
dicit criſtus iobannis decimo
tertio · Exemplum enim dedi
vobis · vt quē admoduz ego fe
ci ita et vos faciatis · Et prop
ter boc dicit ipſe mathei viceſi
mo Venit filius bominis mini
ſtrare et non miniſtrari · prop
ter boc dicit beatus auguſtinꝰ
Quid igit̄ intumeſcis bomo ?
o pellis morticina; in quid ten
deris ? o inſanies feda; quid iſla
ris ? princeps tuꝰ bumilis eſt;
tu vero ſuperbus · Hec ille ·
Tertium autem commen
dans bumilitatem eſt diuina
complacentia · Nam canticoꝝ

primo ſcribitur · Cum autem
eſſet rex in accubitu ſuo nardꝰ
mea dedit odorem ſuum · Nam
nardus propter ſui paruitatez
bumilitatem ſignificat · et ſicut
ſpecies aromatice cum in pul
uerem rediguntur vebementer
r̄ dolēt · ſic etiā bōa bōis cū per
buīlitatē q̄ ꝯminuta fuerint dō
ſunt ĝtiora et ieronimus ponit
exemplum de ſancto paulo qui
quanto plus ſe deieciebat tāto
magis a chriſto ſubleuabatur
Unde dicit beatus bernardus
Quid eſt inquit ꝙ ſola ab an
gelo videtur commendari bu
militas ? et reſpōdit Forte ſpe
cialius commendat angelus
bumilitatem · quia ruentibus
ceteris per ſuperbiaz ipſe in bu
militate ſtetiſſet · aut certe ꝑ
tēa celitꝰ nūciat̄ buīlitas q̄ ē q̄
ſi ꝓpa vtꝰ dn̄e exbibēda ma
ieſtati ꝑ tēa buīlitas dō ē ſide
liſſia · bōa enim dī nō vſurpat
ſibi · Hec ille ibi · Quar
tum commendans bumilitatē
ē proficuitas bumana · de qua
dictum eſt in prima parte ſer
monis buiꝰ · quia ad multa va
let · Et boc ſatis de ſecundo pn̄
cipali ·

H Circa ter
tium principale ponit ſanctus
tbomas doctor · ſecunda ſecū
de queſtione centeſimaſexage
ſimaſecunda · vnam ſcalam
bumilitatis babentē ĝdꝰ · xij ·

Scala humilitatis ex 12 gradibus.

quam etiam ponit beatus bene
dictus in regula ſua · quã aſcẽ
dentes xpiani cum duodecim
apoſtolis deũ videbunt per eſſẽ
tiam in patria · habentes illam
coronam duodecim ſtellarum
in capite de qua ſit mentio apo
calipſis viceſimo primo · Et p̄

1. grad.

mus gradus ſcale humilitatis
eſt corde ⁊ corpore humilitatẽ
oſtendere defixis in terram ocu
lis : iuxta illud · Domie nõ eſt
exaltatum cor meum neqꝫ ela
ti ſunt oculi mei · quia elatio o
culorum ad ſuperbiaꝫ deducit
et maxime vt atteſtatur ſalo
mon a deo odio habetur · quia

Sex odit Deus

ſex ſunt que odit deus et ſepti
mũ deteſtatur aĩa eius. ſcilicet
oculos ſublimes · linguam mẽ
dacem · manus effundentes ſã
guinem innoxium · cor machi
nans cogitationes peſſimas ·
pedes veloces ad currendum
in malum · proferentem mẽda
cia teſtem fallacem · et eum q̃
ſeminat inter fratres diſcordi
as · Hanc humilitatem legimꝰ
habuiſſe beatum bernhardum
de quo ſcribitur ꝙ ſtetit in mo
naſterio quodam · in quo erat
quedam feneſtra ante qu am
cottidie tranſibat et pluribꝰ an
nis ratiõe depreſſionis oculorũ
eam nũq̃ꝫ cõſiderãdo viderat ·

2. gr.

Secundus gradus ſcale
humilitatis eſt pauca et ratio
nabilia verba loqui, ita ꝙ ĩ ſer
monibus murmur nõ reſonet ·
non querimonia · ſed corde ta
cito mens bene conſcia conſer
uet patientiam · Hanc legimꝰ
habuiſſe dominum noſtrum ie
ſum criſtum ante pilatum · qui
cuꝫ aliqua neceſſaria et pauca
locutus fuiſſꝫ · et poſtea a pila
to de pluribus alijs rebus ob ꝓ
brioſis peteretur ſiluit et non re
ſpondit ei verbum · Ideo dicit
de ipſius taciturnitate · Yſay ·
ꝙ tanq̃ꝫ ouis ad occiſionem
ductꝰ eſt et nõ aperuit os ſuũ

Tertius gradus ſcale hu *3. grad.*
militatis ẽ difficultas ad riſũ ·
nam facilitas riſus arguit in ho
mine ſtulticiaꝫ · quia in prouer
bijs ſalomon dicit · ꝙ riſus ha
bundat in ore ſtultorũ · ⁊ ſtul
ti humiles eſſe non poſſunt · niſi
ex pena · quia nõ poſſunt refre
nare ſuos appetitus · et humili
tas nichil aliud eſt niſi refrena
tio appetitus · Hanc humilita
tem legimus habuiſſe lazarum
qui poſtq̃ꝫ reſurrexit nunq̃ꝫ ã
plius riſiſſe a quoq̃ꝫ viſus eſt ·

Quartus gradꝰ ſcale hu *4. grad.*
militatis eſt taciturnitas vſqꝫ
ad interrogationem · Qui eniꝫ
ſe in animo ſuo paruipendit et
cognoſcit defectus ſuos non
debet multum in verbis habun
dare · et ſpecialiter · vnde poſ
ſit reputari prudens et ſapiens ·
Hanc humilitatem legimꝰ ha
buiſſe beatuꝫ thomam de aq̃no

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

qui hos mutꝰ vocabatur in ſco
lis alberti magni. ¶ Quin
5. grad. tus gradus ſcale humilitatis ē
omnia in cōmuni habere. ſi eſt
religioſus in monaſterio. ſi ſe
cularis in re publica. Inter re
ligioſos legimus beatos fran
ciſcum ⁊ dominī cum omnia in
cōmuni poſuiſſe. Inter ſecula
res legimꝰ ī hyſtorijs romanis
de pluribus qui ī pro republica
6. gr. omnia ſua poſuerunt. ¶ Se
xtus ſcilicet gradus ſcale hui
litatis eſt credere ⁊ pronuncia
re ſe alijs viliorem abſq; fictio
ne. Unde beatus auguſtinus
Exiſtimate aliquos in occul
to ſuperiores quibus in manife
ſto eſtis meliores. Sicut exē
Problema. plariter patet de beato ſteffa
no ⁊ paulo. quoꝝ ſtephanꝰ
erat pro tunc melior maīfeſte
Paulꝰ vero pro tūc iniquior.
et tamen in mente diuina pau
lus erat ſtephano ſuperior.
7. gr. ¶ Septimus ſcilicet gradus ſca
le humilitatis eſt ad omnia ſe ī
dignum ⁊ inutilem confiteri.
et non querere primos recubi
tus ſicut fecerunt phariſei.
Hanc legimus habuiſſe beatū
gregorium qui cum eligeretur
in ſummuʒ pontificem reputās
ſe indignuʒ aufugit. Et de plu
ribus alijs ſanctis qui honores
ad quos eligebantur fugiebāt
8. gr. ¶ Octauus gradus ſcale
humilitatis eſt confeſſio pec

catorum. iuxta illd' Cum om
nia bene feceritis dicite. quia
ſerui inutiles ſumus. Hanc le
gimus habuiſſe petrum in na
ui dum dixit criſto. Exi a me
domine. quia homo peccator
ſum. Et centurionem. qui dix
it. Non ſum dignus vt intres
ſub tectum meum. ¶ No 9. gr.
nus gradus ſcale humilitatis ē
obedientiā in duris ⁊ in mag
nis patientiam amplecti.
Hanc legimus habuiſſe iob.
dum perdidiſſet cuncta dixit.
Dominus dedit dominus abſ
tulit. ſit nomen domini benedi
ctum ⁊c. ¶ Decimꝰ ſcilicʒ 10. gr.
gradus ſcale humilitatis eſt
vt cuʒ obia ſe ſubdat maiori.
in rebus tamen licitis ⁊ honeſ
tis. ſicut legimus feciſſe omēs
ſāctos monachos ⁊ religioſos
⁊ de beato matheo qui ſecutꝰ
eſt criſtum ad ſuam vocatiōeʒ
Unde dixit. ſequere me.
¶ Undecimus gradus ſcale hui 11. gr.
litatis eſt voluntatem propriā
non implere. ſed in manibus
prelati aut ſui ſuperioris relin
q̄re Hāc habuit criſtꝰ dū ora
uit. quia non mea voluntas fi
at ſed tua: ¶ Duodecimus 12. gr.
ſcilicet gradus ſcale humilita
tis eſt deum ſemper timere. qr
ſic dicit ꝓpheta dauid in pſal.
beatus vir qui timet dominum
Hāc habere docebat thobias
antiquior thobiam iuniorem.

dum dicebat. Time deum. caue ne vnq̄ȝ peccato cōſentias Hijs enim duodecim gradib⁹ perambulatis facillime poterit haberi vita eterna. vnde criſoſtomus. Quiſquis gradus ꝓprie celſitudis amat. humilitatis cultum in moribus diligentiſſime teneat. Nam qui ab humilitatis operibus recedit a dignitatis faſtigio tumoris ponдere cadit. Hec ille. Et hoc ſatis de tertio principali.

Feria ſecūda Sermo de iuſtificatione impij:

Conuerſi ſunt a via ſua mala et miſert⁹ eſt populo ſuo dominus de⁹ noſter Jone tertio capitulo. Heri locuti ſumus de humilitate que eſt ſcala ad vitam eternam progrediens. Hodie cōſiderans ꝙ principium infuſionis gratie ex parte hominis eſt humilitas mentis ratiōe diſpoſitionis ex parte ſuſcipientis. determinaui loqui in hoc ſermone de iuſtificatione impij et quomodo peccatoribus de⁹ peccata relinquit gratiaȝ iſfundendo Pro cuius principio datur iſta concluſio ꝙ iuſtificatio impij eſt opus maximum nō tamē miraculoſum A

Huius concluſionis prima ps declaratur a beato thoma ꝑma ſecunde queſtiōe ducenteſima decima quarta. Quoniam iuſtificatio impij pertinet ad diuinam miſericordiaȝ. ſed in pſ ſcribitur Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. ergo ē op⁹ maximuȝ. Preterea ī collecta dicitur. Deus qui omnipotentiam tuā parcendo maxime et miſerando manifeſtas Et auguſtinus ſuper illud iohannis. xiiij. Maiora horum faciet. dicit ꝙ maius opus eſt vt ex impio fiat iuſtus q̄ȝ creare celum et terram. Quam auctoritatem declarans ſāct⁹ doctor vbi ſupra dicit. ꝙ aliquid poteſt dici magnum dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi et ſic maximuȝ ē op⁹ creationis in quo ex nichilo fit aliq̄d. Alio modo poteſt dici opus magnum propt̄ magnitudineȝ eius quod fit. et ſecundum hoc maius opus eſt iuſtificatio impij que terminatur ad bonū etnū dīne pticipacoīs. q̄ȝ creatio celi et t̄re q̄ t̄minat̄ ad bonum nature mutabilis a ideo beatus auguſtinus cuȝ dixiſſet. ꝙ magis eſt vt ex impio fiat iuſtus q̄ȝ creare celuȝ et terram ſubiungit. Celum eniȝ et terra tranſibit. predeſtinatorum autem ſalus et iuſtificatio permanebit. Et iterū magnum poteſt dupliciter ſumi. Vno modo ſecundum quanti

:p: iij

Margin notes (manuscript):

Iuſtifica: tio. opꝰ maximum non tamen miraculoſum

Ca efficiens iuſtificationis

Expoſitio Loci euangelii

Magnum dr̄ dupl̄r. Ex ca efficiente. Ex effectu.

No: reſpectu aliquo diuerſitatem q̄titatis.

tatem abſolutam ⁊ hoc modo
donum glorie maius eſt q̄z do
num gratie iuſtificantis impi
um. ⁊ ſecundum hoc glorifica
tio iuſtorum maius eſt quam
iuſtificatio impij. Alio modo
dicitur aliquid magnum quan
titate proportionis, ſicut dicit᷑
mons paruus, ⁊ milium mag
num. ⁊ hoc modo donum gra
tie iuſtificantis impium ē ma
ius q̄z donum glorie beatificā
tis iuſtum. quia plus excedit
donum gratie dignitatem im
pij, qui erat dignus pena, q̄z do
num glorie dignitatem iuſti, q̄
ex hoc ipſo ꝙ eſt iuſtificatus ē
dignus gloria. Et ideo beatus
auguſtinus dicit. Judicet qui
poteſt, vtrum maius ſit iuſtos
angelos creare, q̄z impios iuſti
ficare: certe ſi equalis eſt vtrū
ꝗ potentie, hoc maioris eſt mi
ſericordie. Hec ille ibi.

Secun
da pars concluſionis declara
tur a beato thoma vbi ſupra.

Tria inueniri in opib. miraculoſis.

Quoniam in operibus miracu
loſis tria conſueuerunt inueni
ri. quorū vnum eſt ex parte
agentis. quia ſola diuina v̄tu
te fieri poſſunt. ⁊ ideo ſunt ſim
pliciter miracula, quia habenti
a cauſam occultam. Et ſecun
dum hoc tam iuſtificatio impij
q̄z creatio mūdi. ⁊ vniuſaliť ō
ne opus quod a deo ſolo fieri
poteſt miraculoſū dici poteſt

Secundo inuenitur ꝙ forma
inducta ſit ſupra naturalē po
tentiā talis materie. ſicut in ſuſ
citatione mortui vita eſt ſu
pra naturalem potentiam tal᷑
corporis. Et quantum ad hoc
iuſtificatio impij non eſt mira
culoſa. quia naturaliter eo ip
ſo ꝙ eſt facta ad ymaginem
dei. capax aīa eſt dei per gra
tiam. vt dicit beatus auguſti
nus. Tertio inuenitur preter
ſolitum et conſuetum ordinem
cauſandi effectum. ſicut cum
aliquis infirmus ſanitatem con
ſequitur ſubito perfectam pre
ter ſolitum curſum ſanationis
que fit a natura vel arte. Et
quantum ad hoc iuſtificatio
ipij quādoqꝫ eſt miraculoſa.
quandoqꝫ non. Eſt enim iſte
communis curſus ⁊ conſuetus
iuſtificationis. vt deo mouen
te interius animam homo con
uertatur ad deum noſtrum.
Primo quidem conuerſione im
perfecta. vt poſtmodum ad
perfectum deueniat. quia cari
tas inchoata meretur augeri.
aucta meretur pfici. vt dicit
auguſtinus. Quandoqꝫ vero
tam vehement᷑ deus animā mo
uet. vt ſtatim quandā pfecti
onem iuſticie aſſequatur. ſicut
fuit in ꝯuerſiōe pauli. hita eiꝰ
miraculoſa proſternatione.
Et ideo conuerſio pauli tanq̄z
miraculoſa in eccleſia celebrat᷑

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſed hic modus vlti̇mus non eſt
ita conſuetus · Et ideo dicitur
i epiſtola Conuerſi ſunt a via
ſua mala et miſertus eſt popu
lo ſuo dominus deus noſter ·
Ex hoc quia eorum anima ſuſ
ceptibilis eſt gratie et iuſtifica
tionis · et per conſequens op⁹
illud non eſt miraculoſuz · licz
tamen ſit magnum vt dictum
eſt · In euangelio etiam dicit
per criſtum · Si quis ſitit veni
at ad me et bibat quaſi dicat ·
quia potus iuſtificationis dat
ab ipſo · Hic hiſtorias ſi placz
vtriuſqz ·

¶ Circa hanc iuſtificationē
tria notabimus ·

¶ Primo gratiam preuenientem
¶ Secundo volūtatē ꝯſentientez
¶ Tertio effectum ꝯſequentem

¶ C ¶ Circa primum prin
cipale ponit ſanctus doctor in
queſtioib⁹ de veritate in fine ꝛ
prima ſecunde queſtione cen
teſima decima quarta · ꝙ ad iu
ſtificationem impij requiritur
diuina gratia preueniens ſine
qua impius nullo modo iuſtifi
cari poteſt. Et circa hoc tria vi
denda ſunt · primo quis eſt qui
det iſtam gratiam · ſecundo q̄
ſit iſta ḡtia · tertio quomodo
eſt neceſſaria iſta gratia ¶ D
¶ Circa primuz ponit ſanct⁹
tho · doctor prima ſecunde que
ſtione centeſima duodecima
iſtam concluſionem ꝙ ſolus de

us eſt ille qui dat nobis grati
am et ꝙ nullus per ſe ipſum po
teſt mereri gratiā · Quaz pro
bat per talem diſtinctionem ·
quia poteſt homo conſiderari
ſecundum ſtatum innocentie
ſue · verbi ḡtia · ſicut fuit adā
anteq̄z peccaret et ſic non pōt
mereri gratiam · et ratio eſt ·
quia nichil agit vltra ſuaz ſpe
ciem. Vnde ignis nunq̄z poſſz
frigefacere quia nature ſue eſt
calefacere · cum cauſa ſemper
ſit et eſſe debeat potior ſuo effe
ctu · ſed donuz gratie excedit
omnem capacitatem humane
nature cum nichil aliud ſit niſi
participacō diuine nature que
excedit omnem aliā naturam ·
et ideo eſt ipoſſibile ꝙ aliqua
creatura cauſet in aliquo grāz
Hinc dicit p̄s · gratiam et glo
riam dabit dominus. Et apoſ
tolus prima ad corin · ſecunda
Nec oculus vidit · nec auris au
diuit · nec in cor hominis aſcen
dit · que preparauit de⁹ diligē
tibus ſe · Poteſt ſecūdo homo
conſiderari ſecundum ſtatum
peccati in quo ſtatu minus po
teſt mereri et cauſare gratiaz ·
qr vt ſcribit ad ebre · vi · ſtipē
dia peccati mors ē · ergo neceſ
ſario dicē oz ꝙ ſol⁹ de⁹ ē ille q̄
dat gratiaz nob̄ Et ſi dicētur
ꝙ grā ꝛ veritas p ihm̄ xp̄m fa
cta ē · vt dr io · i · ꝛ xp̄c fuit ve
r⁹ hō ergo hō p̄t cauſaē ḡtiam

¶ p: iiij

Deus dat grām.

Grā nihil aliud est, quam participatio divine nature.

Obiectionis solutio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Humanitas Chri. eſt q̄ſi organum diuinitatis

dicitur ſecundum damaſcenū
in tertio ꝙ humanitas chriſti
eſt ſicut quoddam organū de
uinitatis eius · inſtrumentū au
tem non agit actionem agen
tis principalis propria virtute
ſed virtute pꝛicipalis agētis ·
et ideo humanitas criſti non
cāt gratiam virtute propria ·
ſed virtute diuinitatis adiunc
te · ex qua actiones humanita
tis chriſti ſunt ſalutares

Deus dat gram maiorem uni quam alteri idq liberrime.

¶ ¶ Et hanc gratiam
dat deꝰ maiorem vni q̄ȝ altē͛i ·
et iſta diuerſitas maioritatis ⁊
minoritatis non eſt ex ꝑte obie
cti ipſius gratie quia idem ob
iectum eſt vtriuſqȝ · nec etiam
ex parte preparantis ſe ad g̃ti
am ſuſcipiendam · quia prepa
ratio ad gratiam non eſt homi
nis niſi in quantum liberum ar
bitrium eius preparatur a deo.

Deus preparat liberū arbitrium.

Vnde cauſa huius diuerſitatis
accipienda eſt ex ipſo deo qui
diuerſimode ſue gratie dona
diſpenſat ad hoc ꝙ ex diuerſiꝭ
gradibus pulchritudo ⁊ per
fectio eccleſie cōſurgat · ſicut
etiam diuerſos gradus rerum
inſtituit vt eſſet perfectuȝ vni
uerſū · vnde apoſtolꝰ ad ephe ·
quarto Vnicuiqȝ data eſt gra
tia ſecundum menſuram dona
tionis chriſti · ⁊ ſubiungit enu
meratis diuerſis gratijs ad cō
ſummationem ſanctorum in e
dificationem corporis chriſti ·

Et ſi diceres quia non prepa
rat michi liberum arbitrium
ſicut facit illi · dic ſicut habes
in ſermone de predeſtinatione
dōminica ſecunda quadrage
ſime in tertia parte ſermonis ·

Obiectio.

¶ ¶ Secundo videndum eſt
que ſit iſta gratia ·

¶ ¶ ¶ Dicit ſanctus do
ctor ꝙ eſt gratia gratum faci
ens Et poteſt vocari gratia p̄
ueniens ⁊ ſubſequens · quia ſi
cut gratia diuiditur in operan
tem ⁊ cooperantem ſecunduȝ
diuerſos effectus · ita etiaȝ di
uiditur ⁊ in preuenientem et
ſubſequentem qualitercunqȝ
gratia accipiatur · ¶ Sunt
autem quinqȝ effectus gratie
in nobis · quorum primus eſt
vt anima ſanetur · ſecundus ē
vt bonum velit · tertius eſt vt
bonum quod vult efficaciter o
peretur · quartꝰ eſt vt in bono
perſeueret · quintus eſt vt ad
gloriam perueniat · Et ideo gra
tia ſecundum ꝙ cauſat in nob
primum effectuȝ, vocatur pre
ueniens, reſpectu ſecundi effe
ctus, ⁊ prout cauſat in nob
ſecundum effectum, vocatur
ſubſequēs reſpectu p̄mi effec
tus · ⁊ ſic vnus eſt poſterior v
no effectu ⁊ prior altēo. Jta grā
pt dici p̄ueniēs ⁊ ſubſequens
eundē effcm̄, reſpcū diuerſoꝝ ·
Et hoc ē qd̕ augꝰ i lib · de natu
ra ⁊ grā dicit Grā p̄ueit vt ſa

Diuiſio gratie

5. effectus gratie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

nemur · ſubſequit' vt ſanati ve
getemur · preueit vt vocemur ·
ſubſequit' vt glorificemur · In
ps etiam habetur Miſericordi
a eius preueniet me · et iterum ·
Miſericordia eius ſubſequet'
me · ¶ ¶ Ter
tio videndum eſt quomodo iſ
ta gratia neceſſaria ē iuſtifica
tioni impij · ita q ſine ipſa ipoſ
ſibile ſit impium iuſtificari · Ad
quod declarandum ponit ſanc
tus doctor in queſtionibus de veri
tate q tria ſūt concomitantia
ſeſe · ratione quorum ſine grati
a remiſſio peccatorum fieri nō
poteſt · ſcilicz auerſio · offenſa
dei · et reatus · Auerſio nanqz i Auerſio
telligitur a bono incommuta
bili quod quis poterat habere,
ratione cuius ſe impotentez fe
cit · alias auerſio nō eſſet culpa
bilis · Non ergo poteſt predic
ta auerſio amoueri niſi fiat con
iunctio ad bonuz incommuta
bile a quo homo per peccatum
diſceſſit · Hec autem coniunc
tio non eſt niſi per gratiam · per
quam deus mentes inhabitat ·
et mens ipſi deo per amorez ca
ritatis inheret · Vnde ad ſanan
dam predictam auerſionez re
quiritur gratie caritatis infuſi
o · ſicut ad ſanationem cecita
tis requiritur reſtitutio potētie
viſiue · Ideo apoſtolus ad ro·
tertio · Juſtificati gratis per
gratiam ipſius · Offenſa etiaz

que ex peccato ſequit' ſine gra Offenſa.
tia aboleri non poteſt · ſiue ac
cipiatur offenſa ex parte homi
nis in quantum homo peccādo
deum offendit · ſiue ex parte
dei · ſecunduz q a peccatore ē
offenſus · ſecundum illud ps ·
Odiſti omnes qui operantur i
iquitatem · Quicūqz enim rem
aliqz digniorem indigniori p
ponit · facit iniuriam digniori ·
et tanto amplius quanto res ē
dignior · Quicunqz enim in re
temporali ſibi finem conſtituit
mortaliter peccat · quia ex hoc
ipſo quantum ad affectum ſu
um preponit creaturaz creato
ri · diligens plus creaturam q̄z
creatorem · Sed quia in infini
tum deus creaturam excedit e
rit peccatum mortale contra
deum infinita offenſa · ex par
te dignitatis eius cui per pec
catum quodammodo iniuria
fit · dum ipſe contempnitur et
eius preceptum violatur · Vn
de ad hanc offenſam abolēduz
non ſufficiunt vires humane ·
ſed requiritur diuina gratia ·
¶ Reatus etiam peccati non Reatus. eſt obligatio
ſolum eſt obligatio ad penam ad penam et dampnum.
ſenſualem · ſed precipue ad pe
nam dampni · que eſt carentia
glorie · Vnde reatus non tolli
tur quamdiu non datur homi
ni · vnde poſſit ad gloriā eī naz
peruenire · Hec autem eſt gra
tia · qz iuxta apoſtolū paulu z

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

gratia dī vita eťna · ergo ſine
gratia nō poteſt hō iuſtificari
Hoc etiā tetigit p̄s dum dixit
Spiritus vadens et nō rediēs
gloſa p ſe vadens in peccatū et
non rediens per ſe a peccato ·
ergo · Et hoc ſatis de primo pri
cipali ·

¶ Circa ſecundum principa
le · Conueniunt omnes q̄ ad
iuſtificationez impij vltra gra
tiam preuenientez ex parte dī
requiritur conſenſus liberi ar
bitrij ex parte impij i adultis ·
quia ſecus eſt in pueris Et de
hoc ponit ſanctus doctor tres
rationes in queſtionibus de ve
ritate Prima ſumitur ex ha
bitudine agentis et patientis
ad inuicem · Patet enim in cor
poralibus q̄ actio non fit ſine
aliquo contactu quo vel ſoluz
agens tangit patiens quando
patiens non eſt natum tange
re agens · ſicut cum corpora ſu
periora agunt in iſta inferiora
tangentia ea et non tacta ab e
is · Vel mutuo ſe tangunt a
gens et patiens quando vtrun
q̄ natum eſt tangere et tāgi ·
ſicut ignis tangit in aqua vel e
conuerſo · Vnde et in ſpiritua
libus quando natus eſt eē mu
tuus contactus · non comple
tur actio ſine cōtactu mutuo ·
alioquin ſufficit q̄ agens tan
gat patiens · Jpſe deus qui iuſ
tificat impium tangit animam,

gratiam in ea cauſando Vnde
et in p̄s dicitur · Tange mon
tes · gloſa ſcilicet gratia tua ·
Mens autem humana quodā
modo tangit deum cognoſcen
do vel amādo Vnde et in adul
tis qui poſſunt cognoſcere et a
mare requiritur aliquis vſus li
beri arbitrij quo deum cognoſ
cant et ament · et iſta eſt ꝯuer
ſio ad deum De qua dicitur za
cha · primo · Conuertimini ad
me et ego conuertar ad vos ·
Pueri autem carentes vſu libe
ri arbitrij non poſſunt deum ꝯg
noſcere et amare · Vnde in eis
ſufficit ad iuſtificationem q̄
tangantur ab eo per gratie in
fuſionem · ¶ Secunda ratio
ſumitur ex ipſa ratione iuſtifi
cationis · Juſticia enim ſecun
dum anſelmum in libro de vir
tute Eſt rectitudo voluntatis
propť ſe ſeruata · Vn̄ de iuſtifi
catio eſt quedaz voluntatis im
mutatio · Voluntas autem ac
cipitur et pro ipſa potentia et
pro actu potentie · Actus au
tem potentie voluntatis immu
tari non poteſt · niſi ipſa coope
rante · Si enim non eſſet ab ip
ſa non eſſet actus eius Jpā ve
ro potentia voluntatis ſine ſua
cooperatione poteſt immutari
Jn adultis autez requiritur im
mutatio actus voluntatis ad
iuſtificationem · Sunt enim
per actum voluntatis ad aliqd

Consensus liberi arbitrij

definitio iusticie

Quid sit iustificatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

inordinate conuerſi. Que qui
dem conuerſio immutari non
poteſt niſi per actum cōtrarie
voluntatis. Et ideo ad iuſtifi
cationem adultorum actus li
beri arbitrij requiritur. Sed
quoniam deus neminem obli
gat ad īpoſſibile Et quia pu
eri q̄ per originale pcc̄m amiſe
rūt iuſtitiā indigēt iuſtificati
one quam non poſſunt conſeq̄
per conuerſionem liberi arbitri
i ad deum Ideo deus ex ſua in
finita miſericordia ordinauit ꝙ
pueri qui non habēt per actū
voluntatis proprie voluntatē
ad aliquid conuerſam. ſed ha
bent ſolum potentiam volunta
tis culpa orginali iuſtitia deſti
tutam. poſſunt iuſtificari ſine
motu proprie voluntatis. ¶
¶ Tercia ratio ſumitur ex ſimili
tudine diuine operatiōis in re
bus corporalibus Deus enim
aliquem effectum producēs,
quem iterū poteſt producere
natura, ſecundū eādem diſpo
ſitionem producit ſicut ⁊ natu
ra. Sed ſi deus aliquem mira
culoſe ſanet. ſanitatē in eo cā
bit cum quadam adequatione
humorum; quam etiam non o
perando interduꝫ ſanat aliquē,
ſecundum illud philoſophi in
ſecundo phiſicorum. Si natu
ra faceret opus artis eodeꝫ mo
do faceret ſicut ars facit et ecō
uerſo. Ex naturalibus autem

homo iuſtitiam aliquam habe
re poteſt dupliciter. Vno mo
do vt naturalem vel innatam
ſecundum quod quidaꝫ ex ip
ſa natura ſunt proni ad opera
iuſtitie. Alio modo vt acquiſi
tam. Iuſtitie igitur acquiſite
ex operationibus. ſimilis eſt
iuſtitia infuſa per quam iuſtifi
cantur adulti. Vnde ſicut in iu
ſtitia politica requiritur actꝰ
voluntatis. quo quis amat iu
ſtitiam. ita etiam in adultis iu
ſtificatio nō completur ſine v
ſu liberi arbitrij Iuſtitia vero
infuſa per quam iuſtificantur
paruuli ſimilis aptitudini na
turali ad iuſtitiam que etiam i
pueris inuenitur ⁊ ad euiden
tiam vſus liberi arbitrij requi
tur ¶ Preter tamen has ra
tiones iam aſſignatas poſſūt
alie quinqꝫ rationes aſſignari
¶ Prima ratio ē iſta. Quo
niam gloſa ſuper illo paſſu ter
cij reguꝫ Poſtula a me quod
vis vt dem tibi, dicit, Gratia de
i omnipotentis liberum arbitri
um requirit. ſed iuſtificatio fit
per gratiaꝫ dei. vt habetur ad
romanos tercio capitulo. Er
go ſequitur ꝙ ad iuſtificatio
nē requirit vſus liberi arbitrij
¶ Preterea dicit beatus B
nardus. ꝙ iuſtificatio tā abſ
qꝫ conſenſu non poteſt eſſe re
cipientis q̄ꝫ abſqꝫ gratia dan
tis iuſtificationem. h̄ cōſēſus

Alie rōes. quare in adultis. ad obtinendā iuſtificationem. req̄ritur uſus liberi arbitrij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

recipientis eſt actus liberi ar
bitri · ergo abſqꝫ libero arbit͛o
homo iuſtificari non poteſt ·
Pretẽa ad receptionem forme
requiritur aliqua diſpoſitio in
recipiente · non enim quelibet
forma in quolibet recipitur · ſꝫ
act9 liberi arbitrij ſe habet vt
diſpoſitio ad gratiã · ergo ad
receptionem gratie iuſtifican
tis requiritur liberum arbitriũ
Preterea in iuſtificatione ipij
contrahitur q̃dda͂ ſpirituale
matrimonium hominis ad deũ
Juxta illud oſee ſecũdo Spõ
ſabo te michi in fidẽ · ſed in ma
trimonio carnali requirit͛ mu
tuus conſenſus ergo mł͛to for
tius in iuſtificatiõe impij · Pre
terea iuſtificatio impij non fit
ſine caritate · qui a prouerbi ·
ſexto ſcribitur Vniuerſa delic
ta opit caritas · ſed caritas cũ
ſit quedaꝫ amicicia exigit mu
tuuꝫ amorem · quia amicicia ẽ
cum redamatione vt dicit phi
loſophus octauo ethicorum ·
Mutuus amor requirit in vtro
qꝫ vſuꝫ liberi arbitrij · ergo iuſ
tificatio ſine vſũ liberi arbitrij
eẽ nõ poteſt Vnde ꝓ ↄcluſiõe
Definitio Iuſtificationis. ſu.
huius materie eſt aduerten
dum ꝙ iuſtificatio eſt motus
a deo in animam poſitus incli
nans de ſtatu culpe ad ſtatuꝫ
gratie · Ex qua euidenter com
prehenditur · ꝙ ſicut ad motũ
Ad motum 5 requiruntur
naturalem quinqꝫ concurrũt ·

vt declarat ariſtoteles tertio
phiſicorum · ſcilicet mouens
mobile · terminus a quo et ter
minus ad quem et locus ĩ quo
fit mot9 · ita ad iuſtificatiõeꝫ
peccatoris primo requirit͛ mo
uens quod eſt deus dans grati
am vt dictũ eſt · mobile q̃d ẽ
eſt anima · locus eſt pars ratio
nalis in quo includitur liberuꝫ
arbitrium · terminus a quo q̃d
eſt ſtatus culpe · terminus ad
quem quod eſt ſtatus gratie ·
Ex quib9 verbis habetur vna
mirabilis et notabilis concluſi
o que talis eſt Q̃d q̃zuis homo
ſit liber · et habeat liberum ar
bitrium · non tamen ex ſe ipſo
poteſt per electioneꝫ liberi ar
bitrij recedere a ſtatu culpe ad
ſtatum gratie · niſi primo de9
mouerit liberum arbitrium ad
electionem talis boni · Et hec
fuit ſententia xpriſti · iohãnis
ſexto · Nemo poteſt venire ad
me · niſi pater meus qui miſit
me traxerit eum · Duo ergo iſ
ta ita neceſſaria ſunt ad iuſtifi
cationem impij ꝙ vnum ſine
altero non valet · videlicet
ꝙ deus det gratiam preuenien
tem et mouentem · et homo ha
beat voluntatem conſentientẽ
per liberum arbitrium ·
Et hec ſufficit de ſcd̃o princi
pali ·

Circa tertium principale
ſcilicet effectum conſequẽteꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Sequitur enim gratiam datã ⁊ liberum arbitrium motum remiſſio peccati. Circa quam remiſſionẽ tria videnda ſunt Primo ſi remiſſio culpe eſt eadem cum infuſione gratie Secundo preſuppoſito ꝙ non ſint eadem Quid ſit prius an infuſio gratie. an expulſio culpe. Tercio an iſta fiant in inſtanti

Ad primum dico ꝙ infuſio gratie non eſt eadem cum remiſſione culpe. cuius dicti ratio eſt iſta Quia quecunque ſic ſe habent ꝙ vnuz poteſt eſſe ſine altero illa ſunt diſticta Sed infuſio gratie poteſt eſſe ſine expulſione culpe Ergo ſequitur ꝙ non eſt idem actus infuſio gratie ⁊ expulſio culpe. Nam i ſaluatore noſtro criſto fuit infuſio gratie. tamen in ipſo nõ fuit expulſio culpe. cum criſtus nunquã peccauerit. nec in peccato etiaz natus aut conceptus eſt. Prima petri. Qui peccatum non fecit. nec eſt inuentus dolus in ore eius Similiter in angelis fuit gratie infuſio. et tamen in ipſis nunquã fuit culpe expulſio. loquẽdo de illis angelis qui nõ peccauerunt. ſecus eſſet de angelis illis qui peccauerunt

k Ad ſecundum dico ꝙ grã precedit expulſionẽ culpe quod oſtendo pluribus rationibus Prima ratio eſt iſta Quoniam cauſa naturaliter ꝑcedit ſuum effectum. ſed gratie īfuſio eſt cauſa remiſſionis peccatorum Ergo gratie infuſio naturaliter ꝑcedit r̃miſſioꝫ culpe Secũda ratio eſt quoniam agens naturale non expellit formam contrariam aliquam niſi per hoc ꝙ inducit ſimilitudinem ſue forme in materia. ergo eadem ratione ⁊ deus omnipotens non remouet culpam ab anima niſi per hoc ꝙ ſimilitudinem ſue bonitatis ſcilicet gratiaz in ea inducit. ⁊ ſic infuſio gratie naturaliter precedit remiſſionem culpe.

Tercia ratio eſt. quoniam ſicut quandoqꝫ culpa remittitur ꝑ gratiam. ita aliquando gratia expellitur per culpam precedentem. ſed gratia expellitur per culpam precedentẽ expulſionem gratie. Ergo ſimiliter culpa remittitur per gratiaz ꝑcedentem remiſſionez Quarta ratio eſt quoniã gratia creãdo infundit̃ ⁊ infundẽdo cauſat̃. ſed creatio gratie ꝑor eſt naturalit̃ q̃z r̃miſſio culpe ergo

Quita ratio ẽ agẽs naturalit ꝑus ẽ patiẽte. ſꝫ in iuſtificatione ipĳ gratia ẽ ex ꝑte agentis. culpa ex parte pacientis ſeu recipientis. ergo prior eſt naturaliter gratie infuſio q̃z r̃miſſio culpe.

Roẽs. q̃d grã ꝑcedat expulſionem culpa.

Conſtr.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Rões cur Iuſtificatio fiat in inſtanti.

L ¶ Ad tertium dico ꝙ iuſtificatio impij fit in inſtāti Cuius dicti plures ſūt rationes ¶ Prima racō eſt quia iuſtificatio impij eſt quedam ſpiritualis illuminatio ſed illuminatio corporalis fit in inſtanti nō in tempore. cum ergo ſpiritualia ſint ſimpliciora corporalibꝰ et minus tempori ſubiecta. ergo videtur ꝙ iuſtificatio impij fiat ĩ indiuiſibili inſtanti

¶ Secūda ratio eſt qm̄ quanto agens aliquod eſt potentiꝰ tanto in minori tempore ſuum effectuȝ producit. ſed auctor iuſtificationis eſt deus qui eſt infinite virtutis ergo inſtificatio impij eſt in inſtanti.

¶ Tertia ratio eſt qm̄ in libro de cauſis dicitur Subſtantie ſpiritualis cuiuſmodi ē aīa et ſubſtantia et actio eſt in momento eternitatis et non in tēpoē ſed iuſtificatio pertinet ad actionem anime. ergo non eſt in tempore ſed in inſtanti.

¶ Quarta ratio eſt qm̄ in eodē inſtāti in quo eſt diſpoſitio cōpleta in materia. eſt et forma. ſed motus liberi arbitrij q̄ ĩ iuſtificatiōe reqrit̄ ē diſpoſitio cōpleta ad gratiā ergo in eodē inſtanti in quo ſunt illi motus ē gratia. Et ſic pȝ [redacted] pricipale. tertium.

¶ Feria tertia.
¶ Sermo de homicidio.

TRade nobis danielem aliter interficiemus te et domum tuam. Danielis primo. ¶ Heri locuti ſumus de iuſtificatione impij hodie conſiderans ꝙ inter ceteras hominum impietates eſt eſſe homicidam. quia tali impietate offēditur corpꝰ et anima. determinaui loq̄ui de homicidio ¶ A

¶ Pro cuius principio pono iſtam concluſionem videlicet. ꝙ non ſolū homicida ē qui manualiter et corporaliter aliquē interficit. ſed etiam qui lingua aut conſilio homines occidi faciunt. iſta concluſio capitur a beato thoma ſecunda ſecunde queſtione ſexageſima quarta et ponitur de penitentia diſtinctione prima In capitulo Periculoſe: Et ſunt verba auguſtini ſuperius iam allegata Vbi dicitur Periculoſe ſe decipiunt qui eſtimant eos tantū homicidas eſſe. qui manibꝰ hominem occidunt. et non potius eos per quorum conſiliū et fraudem et exhortationem homines extinguuntur. Nam iudei dominum nunq̄ȝ proprijs manibus interfecerūt. ſicut ſcriptū eſt. Nobis non licet interficere quenquaȝ. et tamē illis mors domini imputatur. quia ipſi eum lingua interfecerunt. Hec ibi. Et ibidem beatus auguſtinus dicit. Noli putare te nō eē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

homicidam quando fratri tuo
male perſuades · ſi fratri tuo ꝑ
ſuades male occidis Et vt ſci
as quia occidaſ audi ꝓphetaꝫ
in pſalmo Filiȷ̄ hominum dentes
eorū arma ⁊ ſagitte · ⁊ lingua
eorum gladius acutus · immo
apud deum non minus puni
tur vnus q̄ꝫ alter · vt ponitur v
bi ſupra capitulo Homicidio
rum · vbi dicitur · Homicidio
rum vero tria genera eſſe dice
bat petrus · ⁊ penaꝫ eoruꝫ pa
rem eſſe dicebat · Sicut enim
homicidas interfectores fra
trum · ita detractores quoqꝫ e
orū eoſqꝫ odientes homicidas
eſſe manifeſtabat · quia ⁊ qui
occidit ⁊ qui odit fratrem ſu
um ⁊ qui ei detrahit homicida
pariter eſſe monſtratur · Hinc
eſt ꝙ dominus noſter reprehē
dit tales per yſaiam prophetā
primo capitulo · vbi dicitur ·
Quomodo facta eſt meretrix
ciuitas fidelis plena iudicio ·
Juſtitia habitabat in ea · nūc
autem homicide · propter quod
conſolabor ſuper hoſtibus me
is · De hȷ̄s fuerunt viri babilo
nici · qui petebant danielem vt
occiderent eum · alias volebāt
occidere regem · vt ponitur in
epiſtola Similiter criſtum q̄
rebant iudei interficere · vt di
citur per euangeliſtam in euā
gelio · Quia nolebat in iudeaꝫ
ambulare · quia iudei querebāt
ipſum interficere · Hic hiſtori
as ſi placeꝫ ¶ Circa iſtud homi
cidium tria notabimus · ¶ H
¶ Primo cauſam ſupernam ·
¶ Secundo cauſam internā
¶ Tercio cauſam externam ·
¶ ¶ Circa primum prin
cipale ſcilicet cauſam ſupernā
que eſt predeſtinatio eterna
ſciendum eſt · ꝙ prima cauſa
mortis eſt ſuperna cauſa qui
eſt deus omnipotens · Qui
a cuilibꝫ homini ſtatuta eſt ho
ra · dies · locus ⁊ modus ſue
mortis ex eterna predeſtinati
one infallibiliter · Ideo dicitur
per iob Breues dies hominis
ſunt · ⁊ numerus menſium eius
apud te eſt · conſtituiſti termi
nos eius qui preteriri non po
terunt · Quod ideo factum eſt
vt ait beatus greorgius ſexto
capitulo moralium · vt homo
melior fiat diſpoſitus ſemper
reſpectu mortis Unde beatus
bernardus ſic loquitur Horaꝫ
inquit vltimaꝫ idcirco deus vo
luit eſſe occultaꝫ vt ſemper no
bis eſſet ſuſpecta · vt dum illā
ignoramus ad eam ſine inter
miſſione preparemus nos Jde
o ſuper hoc ſalomon ſic ait Ne
ſcit homo finem ſuum · ſed ſic
aues capiuntur laqueo · ⁊ pi
ſces hamo · ſic homines capi
untur tempore iniquo Et permittit deus et
na lege non ſolum fieri morteꝫ
naturalem tali loco ⁊ tpe · ſed

etiam mortem violentam · ideo
dicit ipſe deut̃ · vltimo capitu
lo · Ego occidam et ego viuẽ
faciam · ꝑcutiam ⁊ ego ſanabo
⁊ non eſt qui de manu mea poſ
ſit eruere Et ideo ſi aliquis cito
et ſtati moritur fulgure celeſti
aut ſubmergitur aqua · aut ſu
bito ſuffocat̃ · aut gladio occi
ditur impꝛcogitate · nõ eſt effe
ctus iſte remouendus a deo ·
Quia vt poteſt trahi ex augu
ſtino in libris de ciuitate d̃i · ex
triplici fine hoc p̃t ↄtingẽ ·

Triplex finis subite violente mortis,

Prio ↄtingit ad vindicandum
rebelles · ſicut vĩdicatꝰ eſt ab
infidelibus ydola adorantibuſ
quos diuerſis ſtragibus fecit
occidi · vt patet in libro numẽi
Joſue ⁊ iudicuꝫ · et in ꝑte libri
regum · Et iſtam cauſam aſſig
nat auguſtinus fuiſſe quare de
us dedit poteſtatem romanis
ſubiciendi ſibi orbẽ terre · Vn
de tot effuſiones · tot ſpꝛſiõeſ
ſanguis fuerunt ꝙ per eos tan
q̃ꝫ ꝑ executoẽs ſue iuſticie vo
luit rebelles et ĩpios punire
Secundus finis quare dꝰ vult
mortem violentam aliquorum
eſt ad puniẽduꝫ peccãtes · vt
ſit mors illa in ſatiſfactione pec
cati · ſicut ꝑmittit multos inno
centes mori ⁊ crudeliter occidi
vt illa pena ſit eis purgatoria:
vt auguſtinus dicit in p̃mo de
ciuitate dei · Et contra fauſtũ
de illis q̃ ĩ captiuitate ciuitatuꝫ
et tirannorũ mortui fuerunt ·
Jmo etiã ſi merentur illã mor
tem violentam credi debet ꝙ ĩ
ſatiſfactionem peccati ⁊ ĩ bonũ
illius q̃ moritur deus illã ordia
uerit · Quot enim homines con
feſſi ⁊ bene diſpoſiti mortui ſũt
morte violenta q̃ fuiſſent forte
mortui deſperati · ⁊ ſine con
feſſione: Jdeo dicit baſilius ꝙ
magnũ beneficiũ a deo conſeq̃
tur · q̃ in quocũqꝫ vite ſtatu ꝑ
mortem violentam a deo voca
tur Et ſanctus thomas dicit ꝙ
mors taliũ patienter tolerata
que penal̃ eſt et vltimũ terribi
liũ ad magnam ſatiſfactionem
eis ĩputatur · Tertio finis q̃
re tal̃ mors a deo ordinat̃ · eſt
ad coronandum fideles · quia
per talem mortem ꝓbant̃ · id̃o
dicit apoſtolus ad hebreos ·
Lapidati ſũt · ſecti ſunt: temp
tati ſunt · ⁊ in occiſione gladij
mortui ſunt · ⁊ hij omnes teſti
monio fidei ꝓbati inuenti ſunt
Per mortem enim ſanctorũ et
iuſtorum non ſolũ ipſi · ſed etiã
alij fideles iuuãtur et coronãt̃ ·
in quantuꝫ merita ipſoꝝ tranſ
fundũtur ad alios · Jdeo dicit
augꝰ in encheridion · ꝙ taꝫ bo
nus eſt deus ꝙ nõ ſineret aliqͩ
maluꝫ niſi ita eſſet õipotenſ ·
vt ex illo eligeret bonuꝫ · Hec
ille Et idem in libro de vita cri
ſtiana · Neſcis qua hora veiat
vt ſẽper vigiles vt q uia neſcis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quando veniat patū te inueni
at cum venerit. Et ad hoc for
te neſcis quando veniat. vt ſē
per paratus ſis Hec ibi. Et be
atus bernhardus. Miſer homo
quare te non omni hora diſpo
nis. cogita te iam moriturū.
quē ſcis de neceſſitate moritur
diſtingue qualiter oculi vertē
tur in capite. vene rumpentur
in cor et cor ſcindetur dolore.
¶ Et hoc ſufficit pro primo prin
cipali.

¶ D ¶ Circa ſecundū pri
cipale ſcilicet cauſam intnam
que eſt natura corporalis Sci
endum ꝙ homo ex natura ſua
corporali eſt mortalis natura
liter. Nam vt phūs dicit in pri
mo de generatione Mors natu
ralis procedit ex defectione v
tutis naturalis. que conſiſtit ī
humido et calido proportiona
tis Et quia continue deficit hu
midum naturale quāuis rſtau
retur per humidum cibale ordi
natum a natura nō ſufficit. qr
nō eſt eiuſdē ratiōis. neqꝫ tran
ſit in naturaꝫ illius. ſicut patꝫ
in exemplo lampadis. qr lam
pas plena oleo tam diu ꝯſerua
bit lumen ibidem accenſuꝫ quā
diu eſt oleum. et ſi q̄ꝫtum con
ſumitur de oleo tantuꝫ appone
retur de aqua. ſemꝑ eſſet eiuſd
quātitatis de humido ī lāpade
ꝫ nō de oleo tantū. et tm̄ poſſet
mltiplicari aq̄ et oleū deficere.

ꝙ finaliter lampas extinguere
tur. ſic eſt in corpoē hois. quia
quāuis humidum cibale rſtau
ret quantum deperdit de humi
do naturali tamen humido na
turali conſūpto a calido exſti
guitur lumē vite. Et ideo dicit
aug⁹ ī libro de queſtionibꝫ no
ui et veteris teſtamēti ꝙ ī ſtatu
inocentie corpus hominis de ſe
fuiſſet mortale ex natura ſua.
ꝫ nō fuiſſet mortuuꝫ quamdiu
nō peccaſſet. qr ex dono iuſti
cie origīalis imortalitate vigu
iſſet. Nō eni inquit erat cor ei⁹
in diſſolubile ꝑ aliqueꝫ īmorta
litatis vigorē ī eo exiſtentē ſed
inerat anime vis quedam ſuꝑ
naturaliter diuinitus data. ꝑ
quā poteat corp⁹ ab oi corrup
tione ꝓſeruari. quādiu ipi deo
ſbcm̄ māſiſſꝫ Hec ille Pretere
a Omne ꝯpoſitū ex ꝯtrarijs eſt
coruptibile. ꝫ corp⁹ hominis ꝯpo
ſitū eſt ex q̄tuor elemētis ī qui
b⁹ icludit ꝯtrarietas ſcilicꝫ ca
liditatis, frigiditatis, ſiccita
tis et huiditatis. ergo corpus
homis naturaliter erat corrup
tibile et eſt naturalit mortale.
Similr et corp⁹ xp̄i naturalit e
rat corruptibile ī ſepulchro ꝑ
naturā cū eēt eiuſdē rōnis cū a
lijs corꝑib⁹. tamē nūq̄ꝫ fuiſſet
corruptū ex dīna vtute ſuꝑ ex
iſtēte ¶ E ¶ Sꝫ hic poſſꝫ q̄ri
vna dubitatio q̄ eſt iſta. ſi ꝑpt
pccm̄ pmi hois ſecuta ē mors

Corpus hois ante pctum Originale, erat mortale, nunq tn, nisi peccasset, moriturus.

Questio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

anime ⁊ corporis · cur filius dī
incarnatus per paſſionem ſuaꝫ
non reddit hominem immorta
lē q̄ ad corp⁹ ſic̄ r̄ddidit i pſū i
mōrlē q̄ ad animam · ipm̄ iuſti
ficando et liberando eum a ſer
uitute pcc̄i · qꝛ ex peccato icur
rit mortem anime ⁊ corporis ·

Reſponſio ·

Dicendum q̄ filius incarnat⁹
et paſſus non redemit īmortali
tatem corporis rationabiliter ·
quia ſtāte cauſa debet ſtare ef
fectus · ſ; cauſa huius mortis
fuit pcc̄m · quia in quacūqꝫ ho
ra comederitis de ligno vite mo
riemini ⁊ peccatū remanſit ſal
tim originaliter · ergo iſte effe
ctus ſcilicet mortis remanē de
buit · Et ſi diceretur quare nō
remouit cauſam ſcilicet vt oēs
naſceremur ſine peccato origi
nali · Ad hoc plures poſſunt eē
rationes ¶ Primo vt homo
cognoſceret infirmitatem ſuaꝫ
ne ſuperbiēt · ſ; humiliaretur · q̄
a ſi homo ſemper immortalis re
māſiſſet cogitare potuiſſet hoc
eſſe ex natura ipi⁹ ⁊ nō ex gra
tia dei · ¶ Secunda ratio ē
quia maius bonum non debet
amitti propter minus bonum ·
ſ; maius eſt poſſe conſequi vi
taꝫ eternam · q̄ꝫ habere immor
talitatem corporis · quia priua
remur vita eterna · quia ſi nun
q̄ꝫ morēmur nūq̄ꝫ btificarem̄
⁊ ipediretur finis ad quem cre
ati ſumus · ergo nō debuit xp̄s

facē ex morte ſua r̄mouere cau
ſam mortalitatis ¶ Tertia
ratio eſt quia deus ⁊ natura ni
chil fruſtra opant̄ ſ; in p̄ncipi
o fuit creata anima īmortal̄ ex
natura ſua · ⁊ corpus mortale
ex natura ſua · ne ergo operati
o ſua fuiſſet fruſtra · voluit criſ
tus remanere cauſā q̄ corpus
poſſꝫ ꝯſeq̄ naturalit̄ naturā ſu
am · ⁊ purificare aīaꝫ p̄ mortē
ne nllo mō moreret̄ · pꝫ ergo
q̄ cā ſcd̄a mortis ē internal̄ · q̄
a natura corporal̄ · Et hoc de
ſcd̄o p̄ncipali ·

¶ ¶ Circa tertiū p̄ncipa
le cāꝫ externalē q̄ ē opp̄ſſio hu
manal̄ · Duob⁹ modis poteſt
opprimi homo ita vt moriat̄ ·
Primus eſt a lege ordināte
Scd̄⁹ eſt ab hominis peruerſi
tate · Lex nāqꝫ ordinauit homi
cidium fieri ad conſeruationeꝫ
totius corporis rei publice · qui
a ſic̄ medicus iuſtiſſime abſci
dit membrum putridum a cor
pore ne corrumpat reſiduum
corporis · ſed vt preſeruetur i
ſanitate · ita oportet iudicē et
miniſtrum legis abſcidere ini
quum ⁊ reum a corpore ciuili ·
Ideo dicit ſanctus doctor in
libro q̄ dicit̄ de r̄gimine princi
pum q̄ magnum meritum iu
dex conſequitur reum occidēs
ſicut magnum ſupplicium me
retur innocētem dāpnās ⁊ iō
vbi hec iuſticia ſuata eſt cōe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

corpus ciuile ſemper fuit ſanū.
et vbi relaxata eſt ſemp fuit in
firmū ⁊ finaliter corruptū. ſic
patet de roma de q̄ dicit aug⁹.
ꝙ tam diu valuit quādiu iuſti
cia viguit. Et patet hodiernis
tpib⁹ de venetis quoꝝ ſtatus
vltra iaꝫ mille ānos ſecurus fu
it et firmus. quia iuſticia nemi
ni pcit. ſiue ſit de ſtatu ſiue nō.
quia eos decapitāt. ꝯburūt ſuſ
pendūt. ponūt ad perpetuū ex
iliū. dāpnāt ad ppetuos carce
res ⁊ ſimilia. Secūdus mo
dus opprimendi hominē eſt a p
uerſitate hominis. qui ex odio
venit ad occidēdum ꝓximū
Et iſtud dicit coiter homicidi
um ꝓhibitū a deo. vt patet i le
uiti co. xxi. vbi dicit. Nō occi
des et ē ꝓhibitū a natura. quia
nullus debet alteri facere quod
ſibi nō vult fieri. ⁊ eſt ꝓhibitū
a lege ciuili qꝛ ē pturbatiuū co
munis pacis ⁊ comunis boni.
et ē pccm̄ g̃ue et ſm circūſtāti
am p̄t eē g̃uiſſimū pccōꝝ i quā
tū p homicidiū nō ſolū puat ho
minis vita. ſed dampnatur ad
infernum anima. Et poteſt fie
ri t̄pliciter ſcilicꝫ a manu. a lin
gua. et a conſenſu Et fit a ma
nu dupliciter non ſolum actu
tollendo vitam. ſed etiaꝫ ponē
do hominem vt moriat ſine cul
pa. ſicut in manu crudelis rec
toris. aut in carcere vbi moria
tur Poteſt etiam fieri a lingua
et hoc duplicit vel precipiēdo
vt fiat. vel ſuggerendo aut cō
ſulēdo. ſicut iudei fecerunt py
lato de xp̄o. Poteſt etiam fie
ri a conſilio dupliciter. aut con
ſentiendo expreſſe in mortē ali
cuius. aut non ip̄ediendo cum
poſſis. Ideo de omnib⁹ talib⁹
dicit deus p ꝓphetam Sangui
nem eorum de manu tua requi
ram. quia omnis iſtorum ſang
uis clamat ad deum de terra. ſi
cut ſanguis abel dicens. Vin
dica domine ſanguineꝫ noſtꝝ
Et hoc proprie vocatur homici
diū. i. hominis ſciſio. ſcinditur
nāqꝫ vita p ſeparationem ani
me a corpore. Et hoc patet de
tertio principali.

Feria quarta Sermo de blaſphemia.

Non polluēs nomen dei
tui. leuitici decimo oc
tauo capitulo. Heri lo
cuti ſumus de impietate qua fit
homo crudelis erga proximum
ſuum videlicet de homicidio.
Hodie vēo loquemur de ip̄ie
tate que fit deo ab homine que
vocatur blaſphemia in qua pol
luitur nomen dei noſtri ihu cri
ſti. Pro cuius principio dat
iſta concluſio videlicet ꝙ blaſ
phemia eſt maximuꝫ peccato
rum Quam concluſionem ꝓbo
pluribus rationibus.

Blaſphemia maximum peccatorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Rões. quare blaſphemia ſit maximum pctorum

Prima eſt ratio. Quoniam or
do peccatorum ſumitur ex or
dine preceptoruz. et quanto p̄
ceptum eſt prius. tanto pccm̄
quod fit contra tale preceptū
eſt grauius. ſed blaſphemia re
ducitur ad preceptum primū
et ſecundum. quia remouẽdo
a deo quod ei conueit eſt ydolo
latrare. et blaſphematio ē ei9
nomen in vanum aſſumere. er
go blaſphemia eſt grauiſſimū
peccatorum. Secunda
ratio eſt. Quoniam illud pec
catuz eſt grauius ad quod cō
mittendū eſt minor impulſus.
q2 quanto impulſus eſt minor
tãto pccm̄ ē magis voluntariū
⁊ per conſequẽs magis graue
ſed ad blaſphemiam dei ⁊ ſanc
torum nullus eſt naturalis im
pulſus. ergo blaſphemia eſt g̃
uiſſimum peccatorum. Hinc
dicit beatus gregorius q pec
cata carnis licet ſint maioris in
famie. ſunt tamen minoris cul
pe. ⁊ hoc ideo eſt. quia ad pec
cata carnis magn9 eſt impul
ſus naturalis. Sed cum ad
blaſphemiam nullus ſit impul
ſus vt prius dictum eſt. ergo
ipſa eſt grauiſſimum peccato
rum. Tertia ratio eſt
Quoniam omne peccatum tã
to eſt grauius quanto fit con
tra maiorez caritatem. ſed nul
la maior eſt caritas qua homo
debet deum diligere.. quia pl9

Pctã carnis maioris infamie & minoris culpe

ipſum q̃z alia anima tenetur
diligere. ymmo omnia alia ꝑp
ter deum tenetur diligere. ergo
cum blaſphemia ſit contra deū
erit grauius peccatum quia cō
tra maiorem caritatem.
Quarta ratio eſt quoniaz pec
catum tanto eſt grauius quã
to eſt durabilius. ſic enim per
oppoſituz tanto virtus eſt ma
ior quanto durabilior. ſic patz
de caritate que durabit vſqz in
pria reſpectu aliarum virtutū
que non remanebunt ibi. ſed
peccatum blaſphemie durabit
vſqz in infernum. ergo eſt gra
uiſſimum omnium peccatoruz
Vnde apocalipſis decimo quin
to vbi dicitur. Eſtuauerunt
homines eſtu magno ⁊ blaſfe
mauerunt nomen domini ha
bentis poteſtatem ſuper has
plagas. vbi dicit gloſa q in in
ferno poſiti quãuis ſciant ſe ꝑ
meritis puniri. dolebunt tamẽ
q deus tantam poteſtatem ha
beat q plagas eis inferat. hec
autem eſſet eis blaſphemia in
preſenti. ergo etiam ⁊ in futu
ro. B. Quo
modo autem hoc poſſit eſſe q
dampnati deum blaſphemant
declarat ſanctus doctor ſecun
da ſecunde queſtione decima
tertia ar. quarto dicens. Ad ra
tiõez blaſphemie pertinet dete
ſtatio dĩne bõitatis. illi ãt qui
ſũt in ĩferno retinebũt pverſaz

Solutio queſtionis

voluntatem auerſam a diuina
iuſticia in hoc ꝙ diligunt ea ꝑ
quib⁹ puniuntur et vellent eis
vti ſi poſſent · et odiunt penas
que pro huiuſmodi peccatis in
fligunt̄ · Dolent tamen de pec
catis que commiſeruut non q̄a
ipſa odiant ſed quia pro eis pu
ni untur · ſic ergo tal̄ deteſtati
o diuine iuſticie eſt in eis cor
dis interior blaſphemia Et cre
dibile eſt ꝙ poſt reſurrectiōez
erit in eis etiaz vocalis blaſphe
mia ſicut in ſanctis vocalis laus
dei · Hec ille · Quita ratio
eſt illa quam ponit ſanctus do
ctor vbi ſupra · Quoniam infi
delitas eſt maximum peccato
rum ſecundum genus ſuuz ſed
blaſphemia dicit infidelitatem
quia opponitur confeſſioni fidi
ergo eſt ipſa grauiſſimum pec
catorum · Vnde apoſtolus pri
ma ad thi · primo · Prius fui
blaſphemus ⁊ perſecutor ⁊ p⁹
ea ſubdit Ignorās feci in icre
dulitate · Ideo precipitur in e
piſtola · Non pollues nomē dei
tui propter magnitudinez pec
cati · In euangelio etiam dicit̄
De bono opere non lapidam⁹
te ſed de blaſphemia · Hic hy
ſtorias ſi placet ·

Circa iſtam blaſphemiaz
tria conſiderabimns ·
Primo eius diffinitionem
Secūdo ei⁹ malignitatem
Tertio ei⁹ penalitatem ·

Circa primum principale ·
Credūt vulgares ⁊ populaēs
nullam eſſe differentiam inter
blaſphemiam et maledictiōez
et capiunt vnum pro altero in
differenter ſed decipiuntur:

Blasphemia & Maledictio differunt.

¶ Quoniam maledictio
vt ponit ſāct⁹ doctor ſecūda
ſcde · q · lxvi · eſt ꝑ quam pro
nūtiat̄ malū ɔtra aliquem vel i
ꝓcando vel optando · quod ſe
cundum ſe repugnat caritati ·
et eſt peccatum mortale · Hic
eſſet dicendo ego ꝓcor deuz et
ſanctos ꝙ interficiaris aut mo
riaris morte ſubitanea et ſimili
a · Ideo dicitur prima ad cori
ſexto Neqꝫ maledici regnum
dei poſſidebūt · Et tanto graui
us eſt peccatum quāto ꝑſonā
cui male dicimus debemus ma
gis venerari et amaē · ſicut eſſz
maledicē patri aut matri · Po
teſt etiam eſſe peccatum venia
le quando ex leui cā aut ex lu
do procederz

Definitio maledictionis.

¶ Blaſphe
mia vero ſecunduz auguſtinū
et ambroſium eſt quando ali
quis attribuit deo ꝙ ei non cō 1.
uenit · vel quando negatur a 2.
deo quod ei conuenit · vel quā 3.
do aliquis ſibi vſurpat quod
dei eſt · Exemplum primi dicē
do ꝙ deus ōps eſt proditor
vel partialis · vel vt dicebant
iudei quod erat demoniacus ⁊
peccator · Exemplum ſecundi
vt dicendo: de⁹ non poſſet facē

Blasphemia definitio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Tria pctā blaſphemie

Blaſphemia fit tripl'r

iſtud vel illud · vel dicendo q̄
non eſt iuſtus vel ipſum male
dicendo ⁊ ſimilia · Exempluʒ
tertij vt dicendo in deſpectuʒ
dei ego faciam hoc vel illd Cō
tra primum exēplum eſt ſcrip
tura dicens · Non eſt perſona
rum acceptio apud deum · Jo
hannis ſecundo Et pſ̄ · Non ē
qui ſe abſcondat a calore eius
Contra ſecundum exemplum
ē pſ̄ · q̄r ipſe dixit ⁊ facta ſunt
ipſe mandauit et creata ſunt ·
Contra tertium exempluʒ eſt
apoſtolus dicens · Quid ha
bes quod nō accepiſti · quod
ſi accepiſti vt quid gloriaris
quaſi non acceperis · Et pſ̄ ·
Non nobis domine non nobis
ſed nomini tuo da gloriaʒ Ex
quibus patet tria eſſe peccata
blaſphemie · quoruʒ primum ē
affirmatiuum · ſecundum ne
gatiuum · tertium vſurpatiuū ·
quia primum deo attribuit q̄d
non eſt · ſecundum autē r̄mo
uet quod eſt · tertium vſurpat
q̄d nō debet Hec vero blaſphe
mia tripliciter fieri poteſt · pri
mo reſpectu dei · ſecundo r̄ſpe
ctu creature · tertio reſpectu
dei ⁊ creature · Blaſphemia
reſpectu dei eſt maximum pec
catorum · vt dicit gloſa ſuper
yſa · decimo quarto Jte ad po
pulum terribilem · Et ratiões
ſuper ei⁹ allegate ꝓbauerūt · Et
p̄t fieri r̄b⁹ mois ſcʒ itellectua
liter · cordialiter ⁊ vocalit ·
Et primo itellectualiter ſicut
fuit quando dyabolus voluit v
ſurpare ſibi honoreʒ propter ſu
am ſuperbiaʒ blaſphemauit de
um ⁊ eiectus eſt de celo ſicut
patet yſa · decimo quarto Quo
modo cecidiſti lucifer qui ma
ne oriebaris · Et apocalip · du
odecimo · Proiect⁹ eſt ille dra
co magnus · Vnde ſi lucifer q̄
erat ita magnus fuit expulſus
et eiectus de celo · quia vſurpa
uit dei honoreʒ · quomodo blaſ
phemus poterit illuc accedere?
Certe rex celeſtis nullo modo
p̄mittit illū intrare in r̄gnū ſuū
qui ſuuʒ honorem ſibi vſurpat
Secundo cordialiter
Et hec poteſt eſſe a duplici cā
ſcilicet a demone ⁊ a malicia
tua · A demone puta quando
in mēte tua occurrit aliqua tur
pitudo contra deuʒ · ⁊ aliqua
irreuerentia contra res eccleſia
ſticas · ſicut legitur in vitiſpa
trum de quodaʒ iuuene qui cō
tinue temptabatur vt deum
blaſphemaret talis temptatio
non eſt peccatum ſed merituʒ
ſi ei fiat reſiſtentia · A propria
malicia ſicut faciebant iudei nō
credentes miracula ihesu criſti
dicentes · quis eſt qui etiam
peccata dimittit · ⁊ hec ēat ma
licia · quia mala intentione fa
ciebāt · Tertio qn̄ fit vocalit
Sicut faciunt plures ribaldi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

qui eſſent digni vt terra aperiretur et abſorberet eos. Et iſta eſt blaſphemia de qua legitur mathei duodecimo. Qui dixerit blaſphemiã contra ſpiritũ ſanctum non remittetur ei.

¶ Verũ nota q̄ circa iſtos duplex eſt attẽdenda circumſtantia. ¶ Prima q̄ ille q̄ blaſphemauit ſit doli capax et diſcernat quid loquitur blaſphemando. ¶ Secunda circumſtantia eſt q̄ lingua non violẽtetur. Propter primũ excuſantur pueri dementes et fatui et ebrii quia neſciunt quid dicant. Et ſi obiceretur de punitione illius pueri de quo loquitur beatus gregorius in dialogo q̄ arreptus eſt a diabolo de ſinu patris q̄a blaſphemauit dominũ Alias reſpondi ſuper hoc dicẽdo q̄ punitum eſt corpus ad punitionem patris eius cuius corpus erat. anima tamen punita non fuit. ſed ſi baptiſatus erat credi debet ad paradiſum euolaſſe animam illam. Et ad iſtum caſum reducitur etiam blaſphemia frenetici cũ ſit extra proprium ſenſum. Propter ſecundam circumſtantiam excuſantur oppreſſi a demone q̄a ſepe demon cui commiſſa ē poteſtas ſuper corpus mouet linguam ad blaſphemandum ſanctos et deũ. quia violentat linguam interius Secus eſſet de violẽtia extẽiori q̄r nũq̄ꝫ per aliquã violẽtiã exteriorẽ d; blaſphemari deus. aut quoquomodo negari. Ideo legitur in hyſtoriis euſebii q̄ cum quidam xp̄ianus cogeretur criſto detrahere et ipſũ negare a iuliano apoſtata dixit criſtianus. vt ſcias qualem poteſtatem habere poteris in me ad negandũ xp̄m cito tibi oſtendam. et abſciſa lingua cum dentibus illã in faciem eius proiecit ¶

¶ Secũdo poteſt eē blaſphemia contra creaturam et differenter quia poteſt eſſe contra intellectualem et ſic eſt angelus vel poteſt eſſe contra rationalem et ſic eſt homo. vel poteſt eē ↄtra irrationalẽ et ſic eſt beſtia et tãto maior eſt blaſphemia quanto creatura eſt dignior et maior. Vbi tamen conſiderandum q̄ ſi non fiat cum intentione optandi malũ cui maledicitur vel blaſphematur cũ ibi nõ ſit mala intentio non eſt ſemper mortale peccatum. ſic contingit quandoq̄ꝫ de patre et matre reſpectu filii Vel etiã blaſphemando alia quibꝰ nollent poſſeſſores euenire que imprecantur eis. Immo quando q̄ ſit blaſphemia ad honorem diuine iuſticie vel in bonũ eius qui blaſphematur que blaſphemia non eſt peccatum. Sicut imprecando q̄ tirãnus perdat

potentiam malignādi · aut pec
cator malefaciēdi · Et iſto mo
do reperitur in ſcriptura ſacra
vt dicit albertus ꝙ ſancti ma
ledixerūt hominibus · ſicut yſa
as perſecutoribns filiorum dei
quando dixit · Qui maledixe
rit tibi ſit ille maledictꝰ Vel e
tiam ratione peccati Sicut da
uid maledixit mōti gelboe duꝫ
dixit Mōtes gelboe nec ros nec
pluuia veniat ſuper vos vbi ce
ciderunt fortes iſrahel · Simili
ter ⁊ heliſeus maledixit pueris
ſibi illudentibus · vt patet q̄r·
regum quarto · Sed mala iten
tione nullo modo licꝫ blaſphe
mare creaturas · Ideo ad ro·
dicitur · Benedicite ⁊ nolite
maledicere · Tertio po
teſt eſſe blaſphemia contra de
um ⁊ creaturas · ⁊ hoc eſt quā
do imprecādo ⁊ blaſpheman
do includitur deus ⁊ creatura
Sicut dicendo Maledictus
ſit ille qui fecit te naſci aut ve
nire in mundum · ⁊ ſimilia Et
iſta ē propa blaſphemia dāp
natorum quia vt dicitur apo
calipſis decimo ſexto · Maledi
cunt ſe ⁊ qui creauit eos ⁊ qui
conſeruat ⁊ tenet eos in vita ·
Et iſto modo grauatur blaſ
phemia que eſt ad ſanctos ⁊
ſpecialiter ad matrem dei · qui
a non poteſt blaſphemari ſanc
tus quin etiam blaſphemetur
ipſe deꝰ qui eſt in ſanctis ſuis
ſicut nō poteſt blaſphemari
homo quin etiam blaſpheme
tur anima · Et iſti blaſphema
tores habent in ſe ſignum ſue
dampnationis · Quia ſicut ꝓ
poſitū in propoſito ita oppoſi
tū in oppoſito · ſed qui habent
ſignum ſue ſalutis benedicunt
deum · ita qui maledicunt hn̄t
ſignum ſue dampnationis Jo
ēco dicit ſanctꝰ iohannes in a
pocalipſi ꝙ illi qui habe
bant ſignum dei viui benedice
bant viuentem per infinita ſe
cula ſeculorum · Habentes ve
ro caracterem beſtie id eſt de
monis ſignum · maledicebant
nomen ſanctum dei · Et hoc ſa
tis de primo priucipali ·

G Circa
ſecuudum principale ſcilicet
malignitatem blaſphemie
Tanta nēpe eſt malignitas
in blaſphematore ꝙ propter
ipſam blaſphemiam incidit in
ſex magna peccata · Pri
mum autem eſt peccatum pro
ditionis · quoniam blaſphema
tor eſt maior proditor quaꝫ fu
erit iudas traditor criſti · Si
vis videre ſignum conſidera q̄
iudas tradidit eum in ſtatu hu
manitatis ⁊ non erat certus ꝙ
eſſet deus quia nō tradidiſſet e
uꝫ · quod patet quia cum cog
nouit laqueo ſe ſuſpendit · ſed
blaſphemator tradit deum in
maieſtate ſue diuinitatis ⁊ iō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

pl⁹ peccat · eo ꝙ eſt certus ꝑ
ea que ſecuta ſunt ſcilicet per
eius reſurrectionem ⁊ aſcenſi
onez · quia ſedet ad dexterā dī
patris ⁊ eſt verus deus · Nam
grauius peccat ⁊ grauius pui
tur qui offendit regem q̃z mili
tem · ⁊ plus punitur crimen le
ſe maieſtatis q̃z alia crimina ·
Vnde ſicut crimen tanto graui
us eſt quanto ille qui peccat
maior eſt · ſic etiam tanto gra
uius eſt quanto ille cotra quē
peccatur maior eſt vnde tanta
ē offēſa q̃zt⁹ ē ille q̄ offenditur

2 Secundum autem pec
catum eſt peccatuz malignita
tis · Maior enim malignitas in
blaſphematore eſt q̃z in iudeis
chriſtum crucifigentibus Naz
ſi iudei cognouiſſent chriſtum
eſſe deum non malignati fuiſ
ſent contra eum · vt apoſto
lus ſecunda ad corintheos di
cit · Si enim cognouiſſent nū
q̃z dominū glorie crucifixiſſēt.
Et dicit ſanctus petrus Scio
ꝙ principes fecerunt propter
ignorantiam · ſed blaſphema
tores bene cognoſcunt ꝙ ipſe
eſt vere rx glorie et ſciunt ip
ſum eſſe creatorem ac deuz om
nipotentem · Ideo magis ma
lignantur q̃z iudei ⁊ per conſe
quens deberent eſſe magis ex
3. oſi q̃z iudei · Tertium
autem peccatum eſt peccatuz
offenſionis · Cuz enim qui blaſ
phemat deum blaſphemat ⁊ ō
nes alias creaturas · quia om
nes alie creature eſſe habent ⁊
viuere ab ipſo · Vnde ex blaſ
phemia ſequitur offenſio om
nium aliarum creaturarum ·
ſicut offenſo principe offendū
tur omnes eius ſubditi ·

4 Quartum peccatum eſt
peccatum heretice prauitatis · Blaſphemia maior quam hereſis.
Nam maior eſt blaſphemia q̃z
hereſis · Nam hereticus errat in
aliquo credēs eſſe verum quod
credit · quia ſi ſciret eſſe falſum
et ſe errare non crederet illam
hereſim · Sed blaſphemator
ſcit deum et credit in eū quez
blaſphemat ſcienter Et cuz
peccatum ex ſcientia ſemper
maius ſit q̃z peccatum ex igno
rantia ſequitur ꝙ blaſphemia
ſit maius peccatum q̃z hereſis.

5. Quintum peccatum eſt
peccatū infidelitatis · quoniaz
vt dicit ſanct⁹ doctor in queſ
tionibus de peccatis · Inter ō
nia illa in quibus poſſunt parti
cipare fideles ⁊ infideles, ⁊ que
ſunt eius cōmunia peccatum
tāto eſt maius quanto eſt ma
ior cognitio dei · Cum igitur
maiorem noticiaz habeant cri
ſtiani q̃z infideles · plus offen
dunt blaſphemando · quia fa
ciunt contra fidem q̃z faciant i
fideles ⁊ pagani · Vnde blaſ
phematores peiores ſūt q̃z per
fidi pagāi · ⁊ rō ē quia maiorē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

oſtendunt ingratitudinem cū
maiora ſuſceperunt beneficia·
Nam legitur in vitis patrum·
ꝙ abbas macharius reperto
quodam oſſe capitis mortui in
ſilua ⁊ īterrogato cuius caput
fuiſſet· reſpondit· ꝙ cuiuſdaꝫ
ſacerdotis ydolorum· interro
gatus qualem penam haberet
reſpondit ꝙ magnam· Inter
rogatus ſi maiorem q̄ꝫ xp̄iani
reſpondit ꝙ non· quia xp̄iani
in inferiori igne cruciabantur
q̊d veruꝫ eſt reſpectu omniuꝫ
peccatorum dempta infidelita
te· vt exponit ſanctus doctor

Sextum peccatum eſt oc
ciſionis maius eſt enim pecca
tum blaſphemie q̄ꝫ homicidiū
Et probatur per rationem pri
mo tactā in prohemio ſcilicet
ratione ordinis preceptorum
Propter iſta tria dicitur iob
decimoſexto Imitaris linguā
blaſphemantium et condēpna
bit te os tuum ⁊ labia tua rn̄de
bunt tibi Et ſic apparet pecca
ti huius malignitas: Et hoc de
ſecundo principali·

Circa tertium principale·
Tres leguntur pene generales
peccati huius nequiſſimi·

Tres poene blaſphe: miæ

Prima eſt pena dei· de qua le
gitur leuitici viceſimoquarto·
Ubi dicitur de filio illius mu
lieris iſrahelite quem pepererat
ex viro egiptio Educ blaſphe
mum extra caſtra et lapidet e
um omnis populus· Et flagel
lauit et puniuit hoc peccatum
deus mirabilit᷑· vt patet iudith
incipiēdo a capitulo ſecundo
vſq; ad decimū quītū capitu· i
quibus legitur ꝙ holofernes
princeps regis aſſiriorum vēit
obſidere totam terram iudeorū
et omnes eorum ciuitates· pp
ter quod miſſi ſunt ambaſiato
res ad eum vt ſupplicarent eidē
vt intuitu dei quem colebant ⁊
adorabāt, vellet eos non oppri
mere· Quod ille indignanter
audiēs prorupit in blaſphemi
as domini dicens ꝙ non erat a
lius deus niſi nabugodonoſor·
et neſciebat quis eſſet iſte de9·
et datis indutijs ſex dierum vo
lebat experiri potentiam ſuam
propter quod deus iratus· q̄a
blaſphemauerat inſpirauit iu
dith mulierem pulchram et ſa
pientem vt intraret campum
eius· que ingreſſa et magnam
habens apud holofernem gra
tiam ingrediendi ⁊ egrediendi
papilionem ſuuꝫ propter eius
pulchritudineꝫ· finaliter abſci
dit eius caput et populus dei r̄
manſit victorioſus· Recitat e
tiam elimandus in cronicis de
moribus gottorum· ꝙ tempoē
alarici regis gottorum erat q̄
dam blaſphemator dei magn9
qui dum ſemel eſſet cum rege ⁊
teneret enſem ante ipſum· ve
nerunt quidam nigri homines

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

qui cum eum caperent · cepit
trit⁹ auxiliū r̄gis iplorarē atq̨
clamare · Adiuua me rex · q̄
cum vellet ipſum adiuuare au
diuit vocem neminem tamen
videndo · Quieſce rex · q̨z iſte
noſter eſt ⁊ diu dimiſimus eū
tibi · et hijs dictis aſportaue
runt eum · ⁊ fuit dampnatus
perpetuo propter blaſphemiā
Timeāt ergo omnes blaſphe
matores ſententiam diſtricti
iudicis qui ſeueriſſime crimen
blaſphemie vindicabit · nec re
linquet ipſū impunitū quāuis
interdum pena ad tempus dif
feratur Diuina enim benigni
tas lento gradu ad vindictaz
procedit · ſʒ ipſam tarditatē ḡ
uitate ſupplicij compenſabit ·
¶ Secunda pena eſt ſancte
matris eccleſie · et poīt extra
de clerico maledico · capitulo
Statuim⁹ Vt ſi quis cōtra de
um ⁊ aliquem ſanctorum ſuo
rum ⁊ maxime beatam virgi
nem linguam in blaſphemiam
publice relaxare preſumpſe
rit per epiſcopum ſuum pene
ſubdatur inferius ānotate · vi
delicet vt ſeptem diebus domi
nicis pre foribus eccleſie in ma
nifeſto dum aguntur miſſarū
ſolempnia blaſphem⁹ exiſtēs
vltimo illorum die dominico
pallium ⁊ calciamenta nō ha
beat · ligat⁹ corrigia circa col
lum · ſeptemq̨ precedentibus

ſextis ferijs in pane ieiunet et
aqua eccleſiam nullateuus in
greſſurus Quolibet quoq̨ pre
dictorum dierum tres ſi pote
rit · alioquin duos reficiat pau
peres ſiue vnum · Et ſi nec ad
hoc eius ſuppetant facultates
id in penam aliaz commutet̄ ·
etiam ſi rennuerit recipere vel
peragere penitentiam ſupradi
ctam eccleſie ſibi interdicat̄
ingreſſus ⁊ in obitu eccleſiaſti
ca ſepultura · Hec ibi · ¶ Ter
cia eſt pena legalis · que vt
plurimum eſt pecunialis vt po
nitur extra de maledicis in e
odem capitulo · vbi dicitur ·
Per temporalem preterea po
teſtatem coactione ſi neceſſe
fuerit epiſcopi dioceſani adhi
bita circa eam · blaſphemus ſi
diues fuerit · lx · ſolidos ali
oquin triginta ſiue viginti ·
Et ſi ad id non ſufficiat quin
q̨ ſolidorum vſualis monete
pena multetur nullā in hec mi
ſericordiam habiturus · quod
inter alia communitatum ſta
tuta ponatur Hec ibi ¶ Quar
ta pena eſt pena infernalis · q̄
a vt dixi blaſphematores ha
bent in ſe ſignum ſue dampna
tionis · quia vt dictum eſt ma
ledici regnū dei nō poſſidebūt
ergo ad regnum diabolicum
dampnabuntur paſſuri cum
diabolo · Sicut patet fuiſſe de
illo ſtipēdario blaſphematoē

Poena ecclastica blasphemi.

Poena pecuniaria.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

magno · q̄ pluries correpto pe
ior efficiebatur · tandez vna di
erum dum ſic blaſphemaret di
aboli ipſum de ſocietate per vi
rapientes ⁊ in aera ferentes ·
ꝓiciebant in terraz ſotulares ·
caligas · diploydez vſqꝫ ad ca
miſiam demum ipſum cum ani
ma ⁊ corpore ad tartara depor
tauerunt · vbi cruciatur in per
petuum · Et apud quem cruci
abūtur omnes peſſimi blaſphe
matores inimici dei omnipotē
tis eius matris marie ⁊ omniū
ſanctorū · Et hoc de tertio prin
cipali ·

Feria quinta · Ser
mo de conuerſione peccatoris

Domine ne auferas mi
ſericordiaz tuam a no
bis daniel tertio capi
tulo · Hijs diebus locuti ſumus
de iuſtificatione impij et de qui
buſdam magnis impietatibus
ſicut fuit de homicidio et blaſphe
mia · Hodie reuertendo vnde
ſermo digreſſus eſt loquemur
de conuerſione ipſius peccato
ris que non eſt multuz differens
a iuſtificatione · ſed ſunt quaſi
materie concomitantes · pro
cuius principio datur iſta con
cluſio ſcilicet ꝙ conuerſio pec
catoris nullo modo differri de
bet · Quā ↄcluſio
nem tribus pſuadeo rōnibꝰ · pri

Juſtificatio & conuerſio peccatoris parum differunt.

Conuerſio nō differenda.

ma quarum ſumitur a ratiōe difficul
tatis quia ille q̄ eſt inueteratus in
peccatis eſt ſicut teſta aut lapis
cui non poteſt ip̄rimi ſigillū ꝓp
ter duriciē · ſic et peccator inue
teratus in peccatis non poteſt
niſi cum difficultate conuerti ·
Vnde pſ · Aruit tāquam teſta
virtꝰ mea ⁊ lingua mea adheſit
faucibꝰ meis ⁊ in puluerē mor
tis deduxiſti me · quia q̄ differūt
ↄuerti anteq̄ꝫ ↄuertantur ī pul
uerem diſſoluūtur · Sꝫ ↄuerſio
tēpeſtiua eſt ſicut cera mollis
cui facile ip̄rimitur ſigillū · Vnde
pſ · Factum eſt cor meum tā
q̄ꝫ cera liqueſcens in medio vē
tris mei · Nam canis antiquus
cathene aſſuefieri non poteſt ·

Secunda ratio ſumitur a
ratione dubietatis · valde eniꝫ
dubitandum eſt de ſalute talium
vnde beatus auguſtinus ⁊ alle
gatur de penitentia diſtinctio
ne quinta vbi dicit Baptiſatꝰ
ad horam ſecurus hinc exit · fi
delis bene viuens ſecurus hinc
exit · agens penitentiam ad vl
timuꝫ ſi ſecurus hinc exit · ego
non ſum ſecurus · vis a pericu
lo liberari Age penitentiā duꝫ
ſanus es · quia etiā ſupra oſtē
ſum eſt ꝙ penitentiā ſerotina ē
dubia · ne ergo ſit iſta dubie
tas conuerſio feſtinanda eſt ⁊
non differenda · Tertia
ratio ſumitur a ratione impoſ
ſibilitatis · Nā dei iuſto iudicio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

permittit' vt qui noluit conuer
ti ad deum quãdo potuit nõ cõ
uertatur quãdo voluerit. Vn
de puer. p̄mo Vocaui ⁊ rẽnui
ſtis. extẽdi manũ meam ⁊ nõ
fuit qui aſpiceret. Et ſequitur
Tũc iuocabũt me ⁊ non exau
diam eos. mane conſurgent ⁊
non inuenient me. eo ꝙ exoſã
habuerint diſciplinam meam
Et beatus auguſtinus. Hac
animaduerſiõe percutitur pec
cator. vt qui dum viueret obli
tus eſt dei moriendo obliuiſca
tur ſui. Ideo daniel propheta
promptus erat ad petendum
miſericordiam pro populo dei
qui volebat conuerti ad domi
num dicens Ne auferas miſeri
cordiam tuam a nobis qui ſcili
cet conuerti cupimus. Et ma
ria magdalena vt oſtenditur
in euangelio cum eſſet magna
peccatrix corpore ⁊ anima.
cogitatione ⁊ operatione. qui
a corporaliter peccauit. vt po
teſt ſumi ex v̉bis leonis pape
in ſermone dicentis Ante pro
ditionis tempus meretrix vn *Antithesis —*
gentuʒ ſuper domini caput ef
fudit. grãdem fidem. multam
reuerentiam. mirandam corre
ctionem oſtendit. Et quãdo
proſtituta lupanar exiuit tũc
diſcipulus gehennam intrauit
Quando illa mercedem ſui cor
poris abdicabat. tunc iſte pre
cium magiſtri ſãguinis poſtu
labat Hec ibi. Fuit tamen ad
criſtum vt cognouit ꝙ eſſet in
domo ſimonis ⁊ flens cepit la
crimis rigare pedes ei' petẽs
miſericordiam cum erubeſcen
tia. quia ſe poſuit retro. ⁊ cuʒ
feſtinantia. quia vt cognouit
id eſt ſciuit imediate iuit. Dic
hiſtorias euangelij et epiſto
le ſi placet

Circa iſtam conuerſioneʒ
tria notabimus

Primo quid

Secundo quare

Tercio qualiter

Circa primum principale
ſcilicet quid eſt conuerſio po
nit gracianus de penitentia di
ſtinctione p̄ma. ꝙ conuerſio *descriptio conuersionis*
eſt vndiqʒ cordis v̉ſio. nam
ſi cor vndiqʒ ab omni malo ad
deum couuertitur. mox ſue cõ
uerſionis fructum conſequit'.
Vnde apoſtolus oſtendens q̃
modo talis conuerſio hoīs ad
deum debeat fieri ſic loquitur.
Sicut exhibuiſtis membra ve *Modus conuersionis.*
ſtra ſeruire immunditie ⁊ ini
quitati ad iniquitatem Ita ex
hibete membra veſtra ſeruire
iuſtitie in ſanctificatione. vt
de omnibus per que peccaue
runt homines deo de omnibus
ſatiſfaciant. Verbi gratia Si
mala cogitarunt in corde tunc
bona cogitent. Si male locu
ti ſunt. tunc de hijs que dei ſũt
loquantur. Si ocl'os ad malũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vſi ſunt conuertunt ad bonum
ne videant vanitatem vt dicit
pſ. Si veſtibus pompoſe ⁊ mo
tibus ſuis ⁊ actibus verſi ſūt in
ſuperbiā conuertantur ad hui
litatem ita ꝙ in inceſſu . ſtatu
habitu . agāt qđ ſanctos decet
Vnde vniuerſalit loquendo ab
oībus in quibus implicati erūt
ꝑ peccatum ſe caueant ⁊ ꝯuer
tātur ad deum. Ideo ſcribitur
ieremie tertio capitulo. Cōuer
timini filij reuertentes dicit do
minus . qꝛ ego aſſumā vos ⁊ in
troducam vos in ſion. Syon e
nim interptatꝛ ſpecula ⁊ ſignifi
cat beatam vitaꝫ in qua beati
ſpeculantur faciē diuinam . ad
quam non introducuntꝛ niſi illi
q̄ conuertuntur. Et ezechi. de
cimo octauo. Conuertimini ⁊
agite penitentiam ab omnibus
iniq̄tatibus veſtris ⁊ nō erit vo
bis in ruinam iniq̄tas . Exem
plum huiꝰ conuerſiois fuit ma
ria magdalena de qua beatus
gregorius in omelia eiuſdeꝫ di
cit Liquet fratres ꝙ illicitis ac
tibus mulier prius intenta . vn
guentuꝫ ſibi pro odore carniſ
ſue adhibuit . Quod ergo ſibi
turpiter exhibuerat . hec iā deo
laudabiliter offerebat . oculꝰ
terrena concupierat ſed hoc iā
per penitentiam conterens fle
bat . Capillos ad compoſitio
nem vultus exhibuerat . ſed iā
capillis lacrimas tꝫgebat . Ore

Exemplaris modus conuerſionis.

ſuperbe dixerat . ſed pedes
domini oſculās hoc in redēpto
ris veſtigia figebat . Qđ ergo
i ſe habuit oblectamēta tot de
ſe inuenit holocauſta . Hec ille
¶ Sed nota ꝙ iſta ꝯuer
ſio tres debet habere ſocias ſci
licet liberalitateꝫ : integralita
tem . ⁊ ꝑpetuitatem ¶ Prima
ſocia vocatur liberalitas . Libe
raliter eniꝫ conuerſio fieri debꝫ
ita vt homo non vendat eam ſi
cut ſūt illi q̄ pro tēporali ꝓſpe
ritate deo ſeruiunt . quia ad tē
pus credunt ⁊ in tempore tem
tationis recedunt . vt dicitꝛ lu
ce decimo octauo ſed liberalit
faciat homo . motus a ſola diui
na bonitate ⁊ nō ex amore mer
cennario . qꝛ principaliter req
rit cor ab homine . Vnde puer
biorum viceſimotertio ſcribitꝛ
Fili prebe michi cor tuum . et
vocat filium hominem per crea
tionem . per informationem . ⁊
per redemptionem . Hanc ſecū
aſſumpſit beata maria magda
lena quia non coacta nō vi tra
cta . ſed ſua ſponte itrauit ad
chriſtum vt cognouit ꝙ recu
buiſſet in domo ſimonis Vnde
beatus gregorius in omelia de
ea loquens dicit Quia turpitu
dis ſue maculas aſpexit lauāda
ad fontē mie cucurrit . Hec il
le In q̄ curſu denotatꝛ mentis li
beralitas ¶ Secūda ſocia ꝯuerſi
onis vocatꝛ integralitas ſcꝫ vt

3 ſocie conuerſionis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

integre homo cōuertatur Naʒ
mat · xxij · ſcribit̄ Diliges do
minū deū tuū ex toto corde tu
o ⁊ ex tota anima tua ⁊ ex to
ta mēte tua ⁊ ex totis viribus
tuis · q̄ ōnia integritatē cōuer
ſionis notāt Vn̄ aug⁹ Totum
hominē fecit de⁹ vt totum poſſi
deret Nam cor q̄tuor affectio-
nes habet · que ſūt dolor · gau-
dium · timor ⁊ ſpes · Totum
cor ſuum deo dat qui de nullo
dolet niſi de offēſa dei ⁊ pximi
De nullo gaudet niſi de hijs q̄
dei ſunt · nullum timet niſi iuſti
tiam dei · in nullo ſperat niſi in
miſericordiā gratiā ⁊ gloriaʒ
dei Hanc ſecum aſſumpſit ma
ria magdalena · vnde greg⁹ in
omelia de ipſa loquens ait Cō
uertit ad virtutum numerum
numerū criminū · vt totū ſerui
ret deo in pn̄ia · qd̄ ex ſe deum
cōtempſerat in culpa Hec ille
¶ Tertia ſocia conuerſionis
vocat̄ perpetualitas · quia ſcri
bitur Non qui inceperit · ſʒ qui
perſeuerauerit vſqʒ in finem h
ſaluus erit · ita q̄ deus ſemper
poſſideat cor noſtrum ōni tem
pore · ōni ſtatu · ōni etate · om
ni aduerſitate vſqʒ ad vltimuʒ
vite Hāc ſecum aſſumpſit ma
ria magdalēa · q̄a de ea ſcribi
t̄ · Hec ē que diſcipul' terga v̄
tentibus cuʒ domino in cruce
poito remāſit · nec a mortuo po
tuit ſeparari quouſqʒ eū in ſepul
chro collocari proſpexit · O
ſpeculum amoris · O vera con
uerſio O ſpes penitentium · O
via peccantium Quis te nō in
tueatur? Quis eſt q̄ in te non
ſpeculetur · Quis eſt cui peni
tentia tua in exemplum non t̄
buat̄ Quis eſt qui tecuʒ pecca
ta ſua non defleat ? Vnde gre
g⁹ in omelia dicit · Cogitanti
mihi de marie penitentia flere
magis libet q̄ʒ aliquid dicere ·
Cuius enim vel ſaxeum pect⁹
ille hui⁹ meretricis lacrime ad
exemplum penitendi nō emol
liant · Hec ille · Et hoc de p̄mo
principali ·
¶ Circa ſecūdum principale
ſcʒ quare homo conuerti debet
ſex venari poſſūt ratiōēs inter
doctores ppter quas homo de
bet conuerti Prima eſt ppt
furorem iudicis eterni Naʒ cor
impunitum theſauriſat ſibi irā
dei Nam furor dei eiecit primū
angeluʒ de celis · primos parē
tes de paradiſo · totum mund'
aqua ſubmerſit · ſodomitas ig
ne conſumpſit · datan ⁊ abirō
terra deglutiuit · egiptios int̄
fecit · Ideo dicit propheta in
pſalmo · Niſi conuerſi fueritis
gladium ſuum vibrauit · arcuʒ
ſuum tetendit ⁊ parauit illuʒ
Et in eo parauit vaſa mortis
ſagittas ſuas ardentibus effe
cit Per iſta enim dicta pro
phete in pſalmo datur itelligi

Sex roes quare homo debent con uerti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

q̄ dura pena p̄parat̄ hijs q̄ no
lunt ↄuerti a furore dei. Sed q̄
timent furorem dei et conuertū
tur ↄſequūtur miſericordiā Vn
de Joē tertio Conuertat̄ vir a
via ſua mala et ab iniq̄tate q̄
eſt in manibus eorum quis ſcit
ſi conuertatur et ignoſcat de⁹
et reuertatur a furore ire ſue ⁊
nō peribimus Hec ibi Jdeo da
uid hoc timens dicebat Domi
ne ne in furore tuo arguas me
ne qꝫ in ira tua corripias me.
Propt̄ hunc timorem conuerſi
ſunt niniuite vt patet ione ter
tio. Conuerſus eſt dauid poſt
quam cōmiſit adulteriuꝫ et ho
micidium, cōuerſus eſt achab
vt patet. iij. Reḡ. xxi. vbi di
cit̄. Nonne vidiſti achab hu
miliatum coraꝫ me. Hūc timo
rem habuit maria magdalena
quando ſpretis hui⁹ mūdi va
nitatib⁹ ſecuta eſt xp̄m credēs
ipm̄ eſſe verꝫ deū. qꝛ nunq̄ꝫ ip
ſam reliquit ſed ſemꝑ ipſā aſſo
ciauit. Secunda ratio qua
re homo conuerti debet ad deū
eſt propter pudorē vitij. Naꝫ
ſi tantum erubeſcit ſponſa que
mentita eſt viro ſuo fornicādo
quantomagis erubeſcere debꝫ
anima ad imaginem dei facta
que propter peccatū cum dia
bolo fornicata ē derelicto xp̄o
ſponſo ſuo Nonne erubuit mu
lier deprehenſa in adulterio ſic̄
habetur iohannis decimo. Nō
ne erubuit petrus poſt trinam
negationem et fleuit amare vt
patet mathei xxvi. Hanc eru
beſcentiam habuit maria mag
dalena. vt dicit gregorius in
omel̄ Naꝫ quia ſemetipāꝫ gra
uiter erubeſcebat intus nichil
eſſe credidit q̄d verecundaret̄
foris. Hec ille. Tertia ratio
quare homo debet conuerti ad
xp̄m eſt ꝑpter amorē regni ce
li. Vn̄ beatus gregori⁹ ī omeli
a t̄ceſimaq̄rta dicit Maius de
peccatore cōuerſo q̄ꝫ de iuſto
factū eſt gaudiū ī celo quia et
dux in p̄lio plus illum militem
diligit. qui p⁹ fugā reuerſus ē
et hoſtem fortiter p̄mit q̄ꝫ illue
qui nūq̄ꝫ terga p̄buit etnūq̄ꝫ a
liq̄d fortiter fecit. Sic et agco
la illā pl⁹ terraꝫ amat. que p⁹
ſpinas vberes fructus ꝓfert.
q̄ꝫ eā que nunq̄ꝫ ſpinas habuit
Hec ille. Sed amor debet eſſe
r̄ciproc⁹. ergo et pccōr debet
gloriam illam amare et diligē
Hunc amorē habuit maria q̄a
de ea dicit̄ Dimiſſa ſunt ei pec
cata m̄lta quoniā dilexit mul
tum. Hui⁹ amoris r̄ciproci ſig
nuꝫ ſuit cū infremuit ſpiritu vi
dens eā corruentē ad pedes ei⁹
et plorantem ſuꝑ fratre mortu
o. vt patet iohis. xij. capitu.
Quarta racō quaē pec
cator debet ad deū ↄuerti ē ꝑpt̄
deceptionē p̄ſentis ſeculi qꝛ dif
ficulter p̄t hoſtare in hoc ſcl̄o

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſine peccato · cum ſepties in di
e cadat iuſtus · Nam beatus
anthonius vidit mundum totū
plenum laqueis · Vnde beat⁹
bernardus de mundi deceptiōe
loquens ait · O munde immun
de cur ſic mundos immundas
Quid auertere conaris · dum
videris nichil es · dum exalta
ris fumus es · dum appares vm
bra es · quid faceres ſi manēs ꝯ
Hec ille · Ideo in mundum cō
fidendum non eſt ſed ad deum
conuertendum Ideo de maria
magdalena dicitur in euange
lio Vt cognouit ·i· cognitionē
habuit · ſupple de mūdo ꝙ erat
labil⁹ ⁊ tranſitorius iuit ad criſ
tum diſcumbentem vt ⁊ ipā diſ
cumbere poſſet cum eo diuinā
miſericordiam ¶ Quin
ta ratio quare homo debet con
uerti ad deuꝫ eſt propter amiſ
ſionem diuine gratie · Vnde cri
ſtus dicit · Que mulier habēs
decem dragmas ⁊ ſi perdiderit
vnam nonne accendit lucernā
euertit totam domum vt inue
niat dragmam illam ꝯ que pul
chrior dragma q̃ꝫ dei ĝtia · q̃a
ſicut bernardus ait · balſamuꝫ
puriſſimum eſt · Et debet inq̃
ri lucerna accenſa ·i· intellectu
caritate perfuſo · Hanc q̄rens
maria magdalena ſedebat ſe
cus pedes domini ⁊ audiebat
verbum illius · Quod erat Si
quis ſitit veniat ad me et bibat

potum ſcilicet gratie ſalutaris
¶ Sexta āt ratio quare ho
mo debet conuerti ad deum eſt
ꝓpter penam inferni quam pa
tiuntur qui ad ipſum non con
uertuntur · quia talibus per cri
ſtum mathei viceſimo ſexto di
citur : Ite maledicti in ignem
eternum · qui preparatus eſt
dyabolo ⁊ angelis eius · Mari
a vero optimam partem elegit
ſcilicet conuerti ad criſtum ⁊
ſequi contēplationeꝫ diuinā
vt fugeret eternam penā Hys
ergo rationibus debet homo cō
uerti ad deum · quia eccleſiaſti
ci decimo quinto ſcribitur · Cō
uertē ad deū ⁊ relinque pecca
ta · precare an̄ faciem dn̄i ⁊ mi
nue offendicl⁹a Et hoc de ſecū
do principali ·
¶ Circa tertium principale
qualiter homo cōuerti habeat
Sex circūſtantie pn̄t aſſigna
ri quibus oſtendet qualiter ho
mo conuerti habeat · ¶ Pri
ma vocatur feſtinantia quia ec
cleſiaſtici quinto ſcribitur · Ne
tardes conuerti ad dominum ⁊
ne differas de die in diem · ſubi
to enim venit ira illius ⁊ in tēm
pore vindicte diſperdet te Hec
ibi · Et aug⁹ in libro de vtilita
te agende pn̄e dicit Nolite ne
gligere ꝙ vos pius dominus
peccantes ſuſtinet · quia quan
to diuti⁹ expectat vt emēdeti⁹
tāto ĝui⁹ iudicabit ſi neglexe
Cri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ritis Hec ille ¶ Secunda cir
cumſtantia vocat᷑ doloroſa Nā
yſa ·xxxvi· ſcribitur Recogi
tabo tibi ōnes annos meos in
amaritudie anime mee · ita ꝙ
tantus ſit dolor in ꝯuerſiōe · q̄z
ta delectatio fuit i pccō · Qui
a vt dicit aug⁹ in libro de pnīa
Ad agendaȝ pnīam non ſuffi
cit mores in melius ꝯmutare ⁊
a malis factis recedere · niſi de
hijs que facta ſunt ſatiſfaciat
domino per penitentie dolorē ·
per humilitatis gemitū · ⁊ per
cordis ſacrificium cooperanti
bus elemoſinis Hec ille ¶ Ter
cia circumſtantia vocatur inte
gritas · vt homo nō velit ſimul
ſeruire deo ⁊ mundo · ⁊ habē
vnuȝ pedem in celo ⁊ alium in i
ferno · qꝛ nemo poteſt duobꝫ
dn̄is ſuiē vt dicit criſtus · qui
a aut vnuȝ odio habebit ⁊ ali
uȝ ſuſtinebit · aut vnuȝ diliget
⁊ aliū cōtempnet · impoſſibile
eſt enim in pluribus cōtrarijs
occupari ⁊ ōnia benefacere Di
cit᷑ enim in cōi prouerbio Plu
rib⁹ intent⁹ minor eſt ad ſingu
la ſenſus · et hoc pȝ i pluribus
¶ Quarta circumſtātia voca
tur ſtabilitas · ita ꝙ homo nō
faciliter recidiuet i pccm̄ · vn̄ ie
roni⁹ Nemo mittens manuȝ ſu
am ad aratrū dignus eſt reg
no dei Et ſuperius yſidor⁹ ait
Irriſor eſt non peitens qui ad
huc agit quod penitet · nec re

cte conuerſus eſt qui iterat qđ
male fecerat · ¶ Quinta circū
ſtantia vocatur lacrimoſitas ·
Vnde auguſtin⁹ Defleat pec
cator quia perſeueranter pecca
uit ⁊ ōne lacrima lauet delictū
quod pudor eſt confiteri · Et
pſalmus · Laboraui in gemitu
meo lauabo ꝑ ſingulas noctes
lectum meum lacrimis meis
ſtratum meum rigabo
¶ Sexta circumſtantia vocatur
fidelitas · Quoniaȝ deus omēs
penitentes recipit ⁊ nullum re
ſpuit peccatoreȝ quantumcūqꝫ
magnus ſit Quia benignus ⁊
miſericors eſt ⁊ preſtabilis ſu
per malicia · Iohelis ſecundo
capitulo · Vnde beatus augu
ſtinus · Si quis alter cayn vel
iudas vel pilatus omnia pecca
cata feciſſꝫ ⁊ de dei miſericordi
a deſperaſſet, et deus veniaȝ de
negare iuraſſet · ſi penitens ve
niam poſtulauerit adhuc de⁹
periurus veniaȝ non denegaret
Hec ille · ¶ Ideo beata maria
magdalēa volēs ꝯuerti debite
vt decebat voluit cū hijs circū
ſtantijs conuerti · Nam ipſa
primo fuit feſtina in conuerſi
one ſua · Quia immediate tūc
conuerſa ē vt cognouit ꝙ ihe
ſus eſſet in domo ſimonis
¶ Secundo fuit doloroſa ·
quia ſtans retro lacrimis cepit
rigare pedes eius ¶ Tercio
fuit integra · qꝛ capillis capitis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſui tergebat ⁊ oſculabatur pe
des eius ⁊ vngento vngebat
¶ Quarto fuit ſtabil̓ · quia
non fuit commota ad verba ſi
monis nec ad criſti diſputati
onem · ¶ Quinto fuit lacri
moſa vt dictum eſt ¶ Sex
to fuit fidelis ⁊ ſperans · quia
dimiſſa ſunt ei peccata multa ·
quoniam dilexit multum · Jde
o ſancta mater eccleſia cantat
Jheſu dulce refugium · ſpes v
na penitentium · ꝑ peccatricis
meritum peccati ſolue debituꝫ
¶ Et hoc ſatis eſt de tercio prin
cipali · ·

¶ Feria ſexta ¶ Sermo de
ſacrilegio

Confundantur qui me
perſequuntur ⁊ nō cō
fundar ego Jheremie
xv · ca · Heri locuti fuimus de
conuerſione peccatoris Hodi
e conſiderās ꝙ inter cete͛os q̄
cōuerti deberent ſacrilegi gra
uius conuertuntur qꝛ eſt qua
ſi pccm̄ icognitū · iō de ſacrile
gio erit preſens ſermo ¶ A ·
Pro cuius pricipio notādū ē
ꝙ peccato ſacrilegij appoita ē
pena plurima · vt ſi hoīes ex
dei timore nō retrahātur ſalteꝫ
pena compeſcātur. Et poit ſan
ct⁹ doctor ſcd̓a ſcd̓e · q · no
nageſianona arti · iiij · ꝙ huic
pccō nō ſolū appoſita eſt pena
ſpūalis · ſed etiam tꝑalis ⁊ pe
cuniaria · vbi ponit ꝙ in peis
infligend̓ duo ſunt conſideran
da ¶ Primo quidē equalitas
ad hoc ꝙ pena ſit iuſta · vt ſcꝫ
per qd̓ quis peccat per hoc ⁊
torqueat̓ · vt dicit̓ ſapie · xi ·
⁊ hoc mō conueniens pena ſac
legij qui ſacris iniuriam infert
eſt excōmunicatio per quaꝫ a
ſacris arcet̓ · ⁊ iſta ē pena ſpi
ritualis · ¶ Secūdo autē cōſi
deratur vtilitas Nā pene quaſi
quedam medicine infligūtur ·
vt hijs territi homines a peccā
do deſiſtāt Sacrileg⁹ autem
qui ſacra nō reueretur non ſuf
ficient̓ videt̓ a peccato arceri
per hoc ꝙ ſacra ei interdicunt̓
de quibus nō curat Jdeo ſecū
dum leges humanas adhibet̓
capitis pena · ſecundum vero
eccleſie ſententiā que mortem
corporalem nō infligit adhibe
tur pena pecuniaria · vt talib⁹
penis homines a ſacrilegio re
uocētur · Jdeo ponitur decima
octaua queſtione quarta Si
quis cōtumax vel ſuperbus ſ
uum de atrio eccleſie abſtraxe
rit per vim nongentos ſolidos
componat . Et ibidem ſubdi
tur · Quiſquis inuētus fuerit
reus ſacrilegij triginta libras
argenti examinati puriſſimi cō
ponat Hec ibi · Et in veteri te
ſtamento de⁹ mirabiliter pec
catum hoc puniuit · vt legit̓ in

In poenis infligen[d]
duo consideran[d].

Poena medicina.

Poena pecuniaria
sacrilegij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

daniele quito · vbi legit̄ ꝙ bal
tazar rex babilonie fecit gran
de conuiuium optimatibus ſu
is mille · ⁊ precepit vt portarē
tur vaſa aurea ⁊ argentea pre
cioſa que portauerat pater eiꝰ
de iheruſalem de templo dei Et
biberent in illis rex ⁊ mille op
timates eius vxores ⁊ concu
bine eius Quibus ſic conuiuā
tibus apparuit regi quedā ma
nus in ſuperficie parietiꝰ aule
regie ſcribens · qua viſa facies
eius cōmutata eſt ⁊ cogitati
ones perturbauerunt eum Vn
de fecit venire aruſpices ⁊ ma
gos vt dicerent quid ſignifica
ret ſcriptura illa promittens in
terpretanti purpureum veſti
mentum ⁊ torquem auream in
collo ⁊ ꝙ eſſet tercius in regno
ſuo · Quibus neſcientibus int̄
pretari ad ſuggeſtionem regi
ne vocatus eſt daniel ꝓpheta
et rogatus vt interpretaret̄ ·
dixit daniel regi · Tu rex ſecu
tus es ſuperbiam patris tui ⁊
abhominationem feciſti aduer
ſus dominatorez celi et vaſa do
mus eius contaminaſti · quia
tu et primates tui vxores et cō
cubine tue bibiſtis in eis · lau
dantes deos ligneos Vnde deꝰ
vult tibi reuelare quod ventu
rum ſit · et penam tui criminis
imponē Ideo ſignificat hec ſcp̄
tura ꝙ hodie complebis regnū
tuum et alieni ſubſequentur te

in regno quid et factum eſt q̄
a eadem nocte interfectus eſt
balthaſar et darius ſucceſſit ei
in regno Hec ibi · Et hoc ideo
quia leuitiā viceſimoſecundo
capitulo precepit dominꝰ Om
nis homo qui acceſſerit ad ea
que conſecrata ſunt · in quo
eſt immundicia peribit coram
domino Ideo deus per prophe
tam in epiſtola dicit Confun
dantur qui me perſequunt̄ et
non confundar ego · Nam deū
glorioſum perſequuntur · qui
aut ipſum aut miniſtros ſuos
aut vaſa miniſtrorum ſuorum
aut ea ex quibus miniſtri viue
re debent polluūt · et tales cō
fundantur et non deus · neq̧
iſta que nominata ſunt · Ideo
iudei qui hodie fecerunt conſili
um contra criſtum vt moreret̄
confuſi ſunt · Dic hiſtorias ſi
placet

Circa ſacrilegium tria no
tabimus

Primo ſacrilegij diffiniti
onem ·

Secundo modificationez

Tercio racionabilitatem ·

H Circa primum
principale ſcz diffinitionem ſa
crilegij varij doctores vario
modo diffiniunt ſacrilegium ·
Diffinitur enim ſic primo per
raymundum · Sacrilegium
eſt ſacre rei leſio · aut ſacre rei
vſurpatio · Aliter yſidorus

Varie diffinitiones Sacrilegij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

diffinit ſic. Sacrilegium eſt quaſi ſacrum ledens. vel ſacrilegium eſt quaſi ſacrum legens id eſt tollẽs ⁊ furãs. Et ſcũs doctor ſecũda ſecũde queſtione nonageſima nona articulo primo ſic diffinit: Sacrilegum eſt ſacras ledẽs res. Sicut exẽplum habemus ſecundo regum de actu impudice tangentis archam federis in qua continebantur res ſacre. ſacrileg⁹ mortuus eſt. Et ſecundo machabe. ſexto capitulo ſcribitur. Qualiter antiochus rex miſit quendã ſenẽ antiochenũ ad cõpellendos iudeos ad ydolatriã ⁊ prophanauit tẽplũ dñi. Vñ de⁹ ꝑcuſſit eũ plaga inſanabili ⁊ vermibus ſcaturiebat corp⁹ eius cuius fetore totus exercitus grauabatur ⁊ ipſe met. ſicq; mortuus eſt. Et poteſt cõmitti tribus modis ſcilicet in materia. in forma ⁊ in miniſtro Que tria requiruntur ad omnia ſacramenta. Nam materia eſt illa in qua fundatur forma ſicut ĩ baptiſmate aqua naturalis. in cõfirmatione criſma. in extrema vnctione oleum ſanctum. in ſacramento eucharistie panis triticeus. in ſacrõ pñie peccõr. in ſacro matrimonij vir ⁊ mulier Et iſta materia ẽ ita neceſſario reqſita. vt vbi deficiat ſacramentum eſſe non poſſet. q2 ſi aliqs baptiſatur cũ aq̃ roſacea aut aqua diſtillata ſacrm̃ nõ ẽ

¶ Et ſimiliter ſi non eẽt peccator ſub ſtatu libẽi arbitrii non poſſet abſolui. ideo legitur q̄ de⁹ reſeruauit aliquos viuos vt ſuo tpe ad gloriam fidei ⁊ baptiſmatis illos viuificaret. ſicut de traiano dicit iohannes damaſcenus, q̄ reductus ẽ ad vitam. vt baptiſmate ſuſcepto ſaluari poſſet. Et narrat dñs petr⁹ de palude ſe audiuiſſe ab homĩe fide digno q̄ in ciuitate lugduni reptum eſt a fodientibus fundamentum cuiuſdam magni palacij. Reptum quoq; eſt vnum os cui⁹ labia erãt viua ⁊ recẽtia ⁊ lingua ⁊ dentes quod videntes ⁊ admirantes audierunt vocem dicentem ei⁹ Ite ad epiſcopum vt huc veniat ad ſaluandum vnam animã. qđ vbi illi admirãtes ⁊ ſtupẽtes audiſſent acceſſerunt ad epiſcopum narrantes que viderant. qui veniens ⁊ interrogãs quis eſſet et quid habere vellet reſpondit. Caput ego fui iudicis legum. ⁊ vixi virtuoſe. ſcienter neminem offẽdi. nunq̃ȝ dedi falſum conſilium. nunq̃ȝ aduocaui contra iuſticiam. nunq̃ȝ legem extorſi. nunquã falſitatem dixi. gentilis fui et ſine fide chriſti diſſceſſi. de⁹ animam poſuit in hijs labijs et in iſta lingua vſq; ad iſtam diem Nunc volo te deprecari vt ex q̃

Et in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

tempus michi aduenit debeas
indulgere ⁊ miſereri mei ⁊ ſa
crum batiſmum dare. Et hoc
tibi ſignuꝫ ꝙ anima mea vola
bit ad celum. qnoniam ſuſcep
to baptiſmate os. labia. ⁊ lin
gua in puluerem redigentur.
quod ſic factum eſt Hec ille.
¶ Reſpectu materie com
mittit̃ ſacrilegium ſcilicet quā
do quis vteretur materia ſacra
menti ad peccatum. ſicut ad fa
ciendum facturas vel ad inter
ponendum amoreꝫ inter homi
nem ⁊ mulierem dando ſibi cō
medere materiam aliquoruꝫ ſa
cramentorum. Similiter ſi q̃s
vteretur tali materia ad acqui
rendaꝫ ſanitatem corporalem.
vt multi faciunt de aqua baptiſ
matis. qnando innouātur fon
tes. vel vtendo criſmate pro
ſanitate oculorum Ad idem re
ducitur. Si quis oſſibus mor
tuorum aut terra cimiterij con
ſecrati in aliqueꝫ vſum bonuꝫ vel
malū vtẽt̃. Forma vero ſacra
menti eſt illa quam reliquit cri
ſtꝰ ſcilicet. Ego te baptiſo vel
abſoluo ĩ nomine patris ⁊ filij
⁊ ſpiritus ſancti. de qua alias
diximus ſupra. Et reſpectu hu
ius forme poteſt committi ſac̃
legium. vt ſi quis nō vteretur
forma debita vel mutando for
mam vt dictum eſt Miniſter
vero horum ſacramentorum in
quibuſdam eſt epiſcopus de

neceſſitate vt in ſacramēto ordi
nis ⁊ confirmationis. In qui
buſdam quilibet ſimplex ſacer
dos vt in ſacramento euchari
ſtie In alijs auteꝫ ſacramentis
in neceſſitate vtendū eſt vt di
ctū eſt ſupra in ſermōe de bap
tiſmo. Et reſpectu miniſtri ſe
cūduꝫ ſāctuꝫ doctorē ſecūda
ſcde queſtiōe nonageſimano
na tribꝫ mod᷑ poteſt ↄmitti ſac̃
legiū ¶ M ¶ Prio mō ratione
rei tēporal' ex qua ſuſtētari de
bet miniſter. ⁊ hoc eſt quādo
tp̱alia ⁊ fructꝰ ſiue etiā poſſeſ
ſeſſio vn̄ iniuſte ſuſtētatur au
fertur. in quo offendunt ōnes
deum grauātes paupculos cle
ricos in bonis temporalibus in
tantum vt auferatur victus e
orum de ore ipſorum. Et ſunt
excōmunicati vt poit̃. xv. q̄
ſtione quarta ca. Omnes vbi
dicitur Omēs eccleſie raptoēs
atque ſuarum facultatum alie
natores a liminibus eiꝰ deꝫ ma
tris eccl'e anathematiꝫamus
apoſtolica auctoritate pellimꝰ
et dāpnādos atqꝫ ſacrilegos
eſſe iudicamus. ⁊ non ſolum e
os ſed etiam omnes cōſentien
tes eis. Quia non ſolum qui fa
ciunt rei iudicantiur. ſed etiam
omnes illi qui facientibus con
ſentiunt. Par enim pena ⁊ ip
ſos agentes ⁊ conſentientes
cōprehendit Hec ibi ¶ Secun
do mō ratiōe rei que ptinet ad

reſpectu miniſtri tribus modis committitur sacrilegium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſuum miniſteriuꝫ · hoc eſt cum dampnificātur vaſa conſecrata vel ymagines ſacre ⁊ ſcōruꝫ reliquie · in quibus quodāmodo ipſe perſone ſcōruꝫ venerātur ⁊ honorant᷑ · Et cū violantur eccleſie ⁊ moniales polluuntur Cōtra quos dicitur decima quiuta queſtione quarta capitulo Ad epōs vbi dicitur · Ad epōs cunctos direximus iuſſionem vt eos qui eccleſias violaſſe perhibētur acceſſu earum iudicēt indignos Hec ibi ·

Tertio modo circa perſonas puta quando perſona clerici leditur aut dampnificatur i corpore · quod ſacrilegiū multuꝫ grauat in iure · quia ſi eſſet vulneratio ſecundum leges pena ē decapitatio · Et in iſto ſacrilegio proprie fuerunt iudei quia criſtū ledere ⁊ capi ⁊ mori tractabant · Et contra tales ſacrilegos dicit deus per euangeliſtam · qui vos tangit me tāgit · ⁊ qui vos tangit tangit pupillam oculi mei · Et dauid ꝓpheta in perſona dei dicit · Nolite tāgere xpōs meos ⁊ in eos nolite malignari · Et hec eſt ratio quare deus grauiter punit q̄ſcūqꝫ tāgētes ſuos miniſtros · vt patet de multis perſecutoribus eccleſie · quib⁹ omnib⁹ male ſucceſſit · vt exemplificari p̄t in pluribus · Et hoc ſatis de primo principali ·

Circa ſecundū principale ſcilicet modificationem · i · moduꝫ venerandi ſacrā et ſacra · Dico q̄ publice et ſolempniter non debem⁹ honorare ⁊ venerari · niſi illᷘ quod approbatum eſt per ſcāꝫ eccleſiam romanam · vt patet extra de reliquijs ⁊ veneratiōe ſcōrū capitu · Audiuimu⁹ · vbi dicit᷑ Quod etiam ſi per aliqueꝫ defūctuꝫ ab eccleſia non canonizatum fierent miracula non licēt nobis ipſum pro ſcō abſqꝫ auctoritate romane eccleſie venēari · quia miracula quandoqꝫ fiunt per malos · ⁊ ideo dicitur extra de reliquijs ⁊ veneratiōe ſāctorū · capitulo Audiuim⁹ · q̄ quidaꝫ ebrius faciebat miracula ⁊ pro ſcō celebratur · Ad vitandum ergo tantos erroēs ⁊ tantas ydolatrias non debemus venerari pro ſcō quēquā miracula facientem · niſi per romanam eccleſiam prius fuerit per legittimos teſtes approbatus · vt patet viceſima quarta queſtione prima Hec eſt fides papa beatiſſime qnam i catholica didicimus eccleſia · quāqꝫ ſemper tenuimus · in qua ſi minus perite aut parum caute forte aliquid poſitum eſt emendari cupimus a te qui petri ⁊ fidem ⁊ ſedem tenes · Hec ibi · ⁊ capitulo Quoniam vetus · idē habetur · Sed heu hodie ꝓpter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

auaritiam inſatiabilem multe
venerunt deceptiones in eccle
ſia dei · cuz aliqui demonſtrant
aliquas reliquias defunctoruz
ſanctorum que potius ſunt ani
malium · Contra quos dicitur
extra de reliquijs ⁊ veneratiōe
ſanctorum · capitulo · Cum ex
eo · Quidam ſanctorum reli
quias ſic exponunt venales vt
vt eas paſſim oſtēdant · vt cri
ſtiane religioni detractuz ſit ſe
pius ne in poſteruz detrahatur
preſenti decreto ſtatuim⁹ · vt
antique reliquie a modo extra
capſam nullatenus oſtendanť
nec exponantur venales · In
uentas autem de nouo nemo
publice venerari preſumat · niſi
prius auctoritate romāi pon
tificis fuerint approbate · Pre
lati vero non permittant eos
qui ad eccleſias eoruz cauſa vē
ditionis accedunt variis figmē
tis aut falſis documētis decipi ·
ſicut in pleriſqꝫ locis fieri ꝯſue
uit · quia ut dictum eſt ſupra ī
ſermone de ſimonia talia com
mittentes ⁊ conſentientes ſūt
ſimoniaci · vt patet prima que
ſtiōe prima · Qui ſtudet Et q̄
a dictuz eſt ꝙ mali faciūt quā
doqꝫ miracula Ideo declaro ſe
cundum doctorem ſanctuz ſe
cunda ſecunde queſtiōe cente
ſima quiquageſimaoctaua ar
ticulo vltimo ❡
❡ Quomodo mali poſſunt mira
cula facere Ponit enim ſanct⁹
doctor ꝙ miracula ſunt in tri
plici differentia · quia quedaz
ſūt facta fantaſmate id eſt nō
vere quibus ludificatur homo
vt videať ei aliquid quod nō
eſt ⁊ demones poſſunt iſta fa
cere ❡ Quedam ſunt ve
re facta · ſed non habent vere
rationē miraculi · quia fiunt vir
tute aliquarum cauſaruz natu
raliū · et iſta poſſunt fiei per de
mones · qui cognoſcunt natu
ras multarum reruz · ⁊ etiaz ꝑ
homines valde exptos ⁊ max
ime aſſuefactos pactis cuz de
monibus a quibus ſuſcipiunt
plures magnaz doctrinaz ❡
❡ Quedam ſunt vera miracu
la que non poſſunt fieri niſi vir
tute diuina que operatur deus
glorioſus ad vtilitatem homi
nuz Et hoc duobus modis V
no modo ad veritatis predica
te affirmationem · Aliomodo
ad demonſtrationem ſiue oſtē
tationē ſāctatis illi⁹ quem deus
oīpotens vult in exemplum ꝓ
ponere virtutis · Primo mō mi
racula poſſunt fieri ꝑ quecūqꝫ
qui veram fidem predicat ⁊ no
men ſui ſaluatoris chriſti īuo
cat quod etiam interdum per
malos fit · ſecundum hūc mod᷑
Vnde ſuper illud euangeliſte
mathei primo capitulo Nonne
in nomine tuo prophetauim⁹
Dicit iheronimus Prophetaē

Cur mali faciunt mira-cula.

Miracula in triplici differentia

vera miracula fiunt duobus modis

Miracula in tribus differentiis

vel virtutes facere ⁊ demonia e
icere interdum non ſunt meriti
illius qui operatur. ſed inuoca
tio nominis chriſti hoc agit
vt homines deum honorent.
ad cuius inuocationem fiũt mi
racula ¶ Secundo modo non
fiunt miracula niſi a ſanctis.
ad quorum ſanctitatem demõ
ſtrandam ipſa miracula fiunt.
vel in vita eorum vel poſt mor
tem ſiue per eos ſiue per alios.
Legitur enim actuum decimono
no capitulo. q deus faciebat v
tutes per manus pauli ⁊ etiã
ſuper languidos deferebant
de corpore eius ſudaria ⁊ rece
debant ab eis lãguores Et ſic
etiam nichil prohibet per ali
quem hominem peccatorem mi
racula fieri ad inuocationem a
licuius ſancti. que tamen mira
cula non dicitur ille facere. ſed
ille ad cuius ſanctitatem demõ
ſtrandã hec fiunt Hec thomas.

Solutio obiectionis

¶ Et ſi per aliquem obiicere
tur ⁊ diceretur q deus peccato
res non exaudit. ⁊ fides ſine o
peribus mortua eſt. Dicendũ
eſt q oratio ipſius hominis pec
catoris nõ exauditur ex meri
to peccatoris orãtis. ſed ex de
i õnipotentis miſericordia. ſic
patet de publicano per lucam e
uangeliſtam decimooctauo ca
pitulo. vel etiã aliquando ad
gloriam dei. ¶ G
Et ſimiliter licet fides ſit mortu
a ſine operibus quia per eam
nõ viuit homo vita gratie põt
tamen homo operari opera vite.
Nam per inſtrumẽtum aliquod
mortuum res viua operari põt
ſicut homo operatur per bacu
lũ Et hoc modo deus operatur
per fidem hominis peccatoris.
Patet ergo ex hiis que ſuperi
us dicta ſũt q peccatores ⁊
mali poſſũt facere miracula. Et
hoc ẽ qd apoſtolus dicit ad co
rintheos decimotercio capitulo.
Si habuero omnem fidem ita vt
mõtes transferam caritatem autem
nõ habuero nichil ſũ Sed qui
cũque nõ habet caritatem eſt in
peccato mortali. quia ſecundũ
beatum auguſtinum. Hec ſola
diuidit inter filios dei ⁊ filios
perditionis eterne. ergo videt
q mali poſſunt facere miracula
Patet etiam in euangelio. qui
a caypham licet eſſet malus p
phetauit tamen Cum eſſet põ
tifex anni illius ⁊ cetera. Et
hoc ſatis eſt de ſecundo princi
pali.

¶ Circa tercium principa
le ponunt ſancti doctores ſex
rationes quare ſacra debent ve
nerari ⁊ eccleſia ⁊ etiam omni
a ſacramenta eccleſiaſtica
¶ O ¶ Prima ratio
eſt Quia ibi eſt dei glorioſi ha
bitatio Vnde propheta in pſal
mo Dominus in templo ſancto
ſuo Et alibi Introibo i domum

Rões quare ſacra ſint veneranda.

¶ v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

tuam adorabo ad templum ſā
ctū tuū · qa ſi ad domuʒ dom
ni terreni ſtas reuerenter mul
to magis ad domum dei cele
leſtis · Ideo dicit dauid deo ·
Domine quis habitabit in ta
bernaculo tuo · Et ſubdit Qui
ingreditur ſine macula · Et a
poſtolus · In illa non intrabit
aliquod coinquinatum · O ma
ligni peccatores peiores dia
bolo · qui cognoſcēs ſe diuina
gratia priuatum noluit intrarē
eccleſiam · immo nec apud ip
ſam tranſire · vt patet in legen
da ſancti criſtofori · Quid er
go dicetur tibi o nequam muli
er que tot obruta peccatis va
nitatibus ⁊ luxurijs intras ec
cleſiam Amice quomodo huc
intraſti non habens veſtem
nupcialeʒ quia anima tua pec
catis pluribus lacerata eſt ·
Unde ligatis tibi manibus ⁊
pedibus eicieris ad tenebras
exteriores vbi erit fletꝰ ⁊ ſtri
dor dentium · O homicidarij ·
quorum manus plene ſunt ſan
guine · qua reuerentia quo tio
re deum colitis · Ideo dicit da
uid in pſalmo · Qui habitat in
celis irridebit eos · ⁊ dominꝰ
ſubſannabit eos ¶ Secun
da ratio eſt · quia ibi eſt ange
lorum repletio · Nam omnes ā
geli ſunt preſentes quando e
leuatur corpus criſti · vt dicit
magiſter ſententiaruʒ in quar
to diſtictiōe vndecimā Et de
conſecratione diſtinctione ſe
cunda · Quid ſit · vbi dicitur ·
Quis enim criſtifidelium ha
bere dubium potuit in ipſa im
molationis hora ad ſacerdotis
vocem celos apiri · ⁊ in illo ihe
ſu criſti miſterio choros ange
lorum adeſſe · ſumma ⁊ ima
ſociari · Hec ibi · Et prima ad
corintheos ſecundo · Mulieres
in eccleſia velatuʒ caput habe
ant propter angelos ⁊ non cū
crinibus mortuorum . ¶ Ter
cia ratio eſt · quia ibi eſt bene
ficiorum largitio · O criſtiane
qui fuiſti paganꝰ vbi effectꝰ
es criſtianus · in eccleſia · vbi
criſmatꝰ · in eccleſia · vbi ſuſci
pis remiſſionem peccatorum
tuorum · in eccleſia Unde pro
pheta in pſalmo · Suſcepimꝰ
deus miſericordiam tuam i me
dio templi tui ·
¶ Unde figuraliť ſecūdo pa
lippo · ſexto Et tercij regum
viij · legitur · ꝙ poſtq̄ʒ tēpluʒ
fuit cōpletum ſtabat ſalomon
ante in conſpectū eccē iſrahel
⁊ expandit manus ſuas reſpi
ciens in celo · ⁊ reddēdo deo ḡ
tias in dcō tēplo apt ꝑmo Ex
audi domie i loco iſto preces
populi tui Secūdo · parce do
mine offenſe te deprecantum ·
Tercio · ſi ꝑꝑlꝰ peccauerit vt
fugiat ad domū iſtā pce de ce
lo Quarto ſi nō placuerit ꝑꝑl

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

peccata aperiantur celi ⁊ pluāt
ſuper terram. ¶ Quinto ſi fa
mes fuerit mitte opulentiam ¶
¶ Sexto ſi peſtis fuerit ⁊ a
er corruptus expelle. ¶
¶ Septimo ſi erugo vel locuſta
ad deuaſtanda terrenaſcentia
venerīt remoueas. ¶ Octauo
ſi gens gētē obſederit ⁊ popul⁹
rogauerit te in iſto loco expel
latur ⁊ effugiatur. ¶ ¶ Nono
ſi plaga ⁊ vniuerſa infirmitas
inuaſerit contra eā exaudias
te deprecantes. ⁊ illumina faci
em tuam in loco iſto. ¶ ¶ De
cimo ſi alienigena te adorauerit
audiatur. ¶ ¶ Vndecimo ſi
populus ad bella exierit exau
dias in loco iſto. cum ingenti
gloria. ¶ ¶ Duodecimo ſi
propter peccata inimici oppreſ
ſerīt populum ⁊ penitentes te
inuocauerint exaudi domine
deus iſrahel. de⁹ patrum noſtro
rum. Et completa oratione ge
nu flexo ante altare benedixit
ōni eccleſie iſrahel et deo celi vt
habetur nono capitulo eiuſdem
libri. Apparuit ei ſecrete domi
nus ⁊ dixit. Exaudiui oratio
nem tuam ⁊ ſanctificaui domū
iſtam ⁊ poſui nomen meum ibi.
et conuertam populos meos
cunctis diebus. ſi obſeruaueri
tis mandata mea. Si vero nō
obſeruaueritis erit iſrahel in fa
bulam ⁊ domus iſta in exem
plum. ⁊ ſibilabunt tranſeūtes

dicentes. ¶ ¶ k ¶
Quare fecit ſic deus terre huic
⁊ domui huic. Et reſpōdebūt
quia dereliquerunt dominum
Patet ergo q̄ magnifica dona
largitur deus in domo iſta Et
econtra quanta mala incurrāt
in domo domini malefacientes
Caueant ergo homines cōmit
tere peccata in domo domini.
quia ſi non licet committere pec
cata in loco profano multo mi
n⁹ licebit in ecclīa q̄ ē dom⁹ ora
tiōis ad cultū dīnū ſpecialit̄ de
putata ¶ Quarta rō ē quia i
bi eſt ſanctorum exemplificati
o Vnde chriſtus iheſus qui eſt
norma noſtra ⁊ dux ⁊ via et
veritas ſemper honorauit tem
plum. vt patet mathei viceſimo
primo quando expulit venden
tes et ementes. ¶ Legitur eti
am de pompeyo romano qui
circa templa deorum extiterat
valde reuerēs ⁊ deuotus q̄ ſub
iugauit ſibi viginti duos reges
et ſemper triumphauit contra
hoſtes ſuos. ſed dum propha
nauit templum dei in iſrahel ſē
per fuit debellatus vſq̄ ad ca
pitis detruncationem. Legitur
etiam tertij regum duodecimo
q̄ manus ieroboam regis deſic
cata eſt. volens capere hominē
dei ipſum reprehendentem offe
rentem ſuper altare boues. et
ſciſſum eſt altare et ſubuerſum
ē i cinerē et rſtituta ē ſibi man⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ꝓpter preces ſerui dei Quin
ta ratio · quia eſt ibi diuinoꝛũ
officioꝛum cant atio Nam om
nes miſſe · omnes hoꝛe canōice
ōnes oꝛōes deuote fiunt ieccia
Ibi benedicit̃ deus · ibi deſcẽ *Vnus paſtor & unum ouile.*
dit tota trinitas cum ierarchi
is ãgelicis Ibi fit vnus popul⁹
eccleſie triumphantis ⁊ militã
tis Ibi fit vnus paſtoꝛ ⁊ vnuz
ouile Vnde pſ · Preuenerunt
principes id eſt angeli coniun
cti pſallentibus in medio iuuẽ
cularum timpaiſtriarum · id ẽ
ſãctarum animaruz in eccã mi
litanti exiſtentium · Sexta
ratio · quia ibi eſt ſacramento
rum conſeruatio · Nam ibi con
ſeruantur omnia ſacramenta ·
calices · reliquie · paramenta ·
⁊ maxime eucbariſtia ſãcta ·
vt patet extra de cuſtodia eu
chariſtie Sed hodie non ſoluz
mali criſtiani non verentur ſa
cra · ſed inſuper etiam poꝛci fo
diũt ſacra cimiteria · ⁊ canes
mingunt ad altare · Vnus fu
rat̃ calices · alius libros · aliq̃
coꝛiſant in eccleſia · aliq̃ iurãt
ſuper cruces · aliqui foꝛnicant̃
Alij lenocinia faciũt aliȷ ludũt
ad taxillos in clauſtro · aliqui
cantant vana Et ſic de ſingul̃
Vnde ſacramenta paruz hono
rantur Cõfundantur ergo vt
dicitur in principio · Et hoc ſa
tis eſt de tercio principali ·

Sabbato palmarum · ſer
mo de religione ·

NOn peribit lex a ſacer
dote · Iheremie decio
nij · Verilocuti ſum⁹ de
ſaclegio qđ eſt peccatũ quod
fit contra res ſacras · puta ſa
cramenta eccleſiaſtica · ſacdo
tes ⁊ bona temporalia ſiue vtẽ
ſilia eccleſiarum · Hodie conſi
derãs ꝙ religio criſtiana max
ime pendet a ſacerdotibus · et
maxime religioſis · quoꝛuz vi
ta ſcientia ⁊ doctrina fere to
ta fides catholica manu tenet̃ ·
Determinaui loqui de ipſa reli
gione ſeu ingreſſu ipſius · vt ſa
cramenta magis venerentur ·
⁊ fides extollatur ⁊ tueatur ·
A · Pro cuius pri
cipio hodie te inuito mecuz ad *Inuitatio*
religionem Quam inuitationẽ *ad Relig.*
plura tibi perſuadere debent ·
Primo criſti doctria ma
thei decimonono capitulo · vbi
dr · Si vis perfectus eſſe vã
de ⁊ vende omnia que habes
⁊ da pauperibus · ⁊ habebis
theſaurum in celo ⁊ veni ⁊ ſeq̃
re me. Secundo eiuſdem
criſti ſequela · quia te inuitat
dicens · Qui vult venire poſt
me abneget ſemetipſum id eſt
propriam voluntatem ſuam ·
quod fit per ingreſſum religio
nis vbi voluntas eſt in maib⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

p̄latorū ꝛ ſequatur me. Nā vt
ipſe de ſe ipſo dicit mathei viij.
Vulpes foueas habent ꝛ volu
cres celi nidos. filius autem ho
minis non habet vbi reclinet ca
put ſuum. Tertio pſuadet
inſpiratio intrinſeca. quia apo.
tertio ſcribitur. Ego ſto ad ho
ſtium ꝛ pulſo. ſi quis audierit
vocem meaꝫ ꝛ apuerit michi ia
nuam. intrabo ad illuꝫ ꝛ cenabo
cū illo ꝛ ipſe mecum Vnde ix.
queſtione ij. Due ſunt. dicit.
Quod pura intentione volens
religionem ingredi a ſpū ſanc
to trahitur. ꝛ quis eſt qui poſ
ſit digne ſpiritui ſancto reſiſte
re. Hec ibi Quarto perſua
det natura angelica hominibus i
greſſum religionis Nam exodi
viceſimo quarto. ſcribitur Ec
ce ego mitto angelum meum
qui precedet te ꝛ cuſtodiat in
via ſcilicet ingreſſus religiois.
ꝛ introducat in locum qnez pa
ui. obſerua eum et audi vocem
eius. Et beatus bernardus in
meditatiobus dicit ꝙ ſancti ā
geli exultant quando venim⁹
ad religionem tāqꝫ ſuper hijs
quos ab ipſa inferni porta cer
nerēt reuocatos. Hec ille.
Quinto perſuadent nobis igre
ſſum religionis ſanctorum dic
dicta. Vnde beatus gregori⁹
i omelia viceſima quinta dicit.
Ecce vocat per ſe. vocat per an
gelos. vocat per patriarchas.

vocat per prophetas. vocat per
apoſtolos. vocat per paſtores
vocat per nos plerumqꝫ. vocat
per miracula. quandoqꝫ vocat
per flagella. quādoqꝫ per ad
uerſa. nemo contempnat Hec
ille. Et beatus iheronimus in
epiſtola ad eliodorum. O deſ
tum floribus xpriſti vernans.
O ſolitudo in qua naſcuntur il
li lapides de quibus in apocali.
viceſimo primo dicitur. Ciui
tas magni regis conſtituitur.
o heremus familiarius deo gau
dens. Quid agis frater in ſecu
lo qui maior es mundo ? Et
item in epiſtola ad eundem.
Audi edictum regis tui. mat.
duodecimo ꝛ luce vndecimo.
Qui non eſt mecum aduerſuꝫ
me eſt. ꝛ qui mecum non colli
git ſpergit. Recordare tyroci
nij tui diē in quo in baptiſmate
xpriſto conſepultus in ſacra
menti verba iuraſti. pro nomi
ne eius non te matri parciturūꝫ
eſſe. non patri. Ecce aduerſa
rius xpriſtum in pectore tuo
conatur occidere Et ſeqꝛ̄ Licet
in limine pater iaceat. percalca
to patre perge ſiccis oculis. et
ad vexillum crucis euola. ſolū
pietatis genus eſt in hac re eſ
ſe crudelem. Veniet veniet di
es illa qua victor reuertaris
ex hac miſera ꝛ erumpnoſa ſoli
tudie. et exilio calamitatib⁹ an
guſtijs ꝛ tribulatioibus pleno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

in patriam · quo ieroſolimam
celeſtem vir fortis coronatus
incedas Hec ille Nam ab hijs
religioſis non perit lex ſcilicȝ
ſue ſalutis vt dicitur in epiſto
Effectus & bona religionis.
la · quoniam rligio liberat a pe ››
riculo · purgat a peccatis · pre ››
bet magnitudinem gratie · de ››
fēdit a cōtrarijs · cumulat me ››
rita · ſublimat in dignitate · po ››
nit in quiete · dat̄ arraȝ paradi ››
ſi · prebet tutelaȝ in morte · lar ››
gitur celſitudinem glorie · Ide ››
o venite filij aud ite me timorē
dn̄i docebo vos Accedite ad
deū ⁊ illuminamini · ⁊ mētes ve
ſtre non confundentur · quia
pro religioſis orat non pro mū
do · vt dicitur in euangelio
Hic hiſtorias ſi placet ·
Circa quam religionem tri
a notabimus ·
Primo multiplicitatem
Secūdo bonitatem
Tercio perfectionem
Circa primum principale
poit ſanct᷒ doctor ſecūda ſe
cunde queſtione · clxxxxiij ·
magnam varietateȝ religionū
cum pſ᷒ qui dicit · D
Varietas Religion.
Aſtitit regina a dextris tuis
i veſtitu deaurato circundata
varietate · Hec nanqȝ regina
religio eſt · que via aurea eſt
ad ſeruiendnm deo · ſed eſt in
multiplici varietate · Nam ali
Religio Activa.
qua inſtituta ē ad opa vite a
ctiue · ſecūduȝ illud iacobi p̄
mo capitulo · Religio munda
⁊ immaculata apd̛ deuȝ ⁊ pa
trem hec eſt viſitaē pupillos
et viduas in tribulatiōe eorū ·
que omnia ad vitam actiuaȝ
pertinent · Et hec ſunt ſacrifici
a talium religioſorum · ſicut di
cit apoſtolus ad hebreos vlti
mo capitulo · Beneficentie et
communionis nolite obliuiſci
Talibus enim hoſtijs promēt̄
deus · Et in iſta religione poſ
ſunt homines proficere ſine ha
bitu religioſo · quia quicunqȝ
ſtatus hominum ⁊ mulierum
poſſunt viſitare viduas ⁊ pu
pillos · hoſpitalia ⁊ elemoſias
facere. Alia eſt religio or *Religio*
dinata ad militād̛ pro deo · ſe *Armata*
cund̛ ꝙ ait beatus auguſtin᷒
ad bonifacium · Noli eſtimare
neminem deo placere poſſe qui
armis bellicis miniſtrat dum
modo tamen ad defendenduȝ
dei cultum rem publicam iuſte
⁊ proximum pauperem arma
ſuſceperit · Vnde dicitur ma
chabeorum tercio capitulo ·
Preliabitur prelium iſrahel cū
letitia · et dilatauit dominus
gloriam ꝑplo ſuo · et hoc ad rei
publice defenſionem Quo aūt
ad defenſionē cultus dn̄i ibidē
dicitur · Nos pugnabimus ꝑ
animabus noſtris ⁊ legibus
noſtris · Quo autem ad pau
perum ⁊ pupillorum defenſiōȝ
ibidem decimoquinto · Himō

dicit. Vos ſcitis quanta ego
⁊ fratres mei ⁊ domus patris
mei fecimus ꝑ rege ⁊ pro ſan
ctis prelia. Unde pſalmiſta.
Eripite pauperem ⁊ egenum
de manu peccatoris liberate. Hu
ius religionis comeſtores ſunt
⁊ depopulatores illi q̄ ſoluz no
mine ſūt milites ſcī iohānis ſȝ re
vēa ſūt milites carnis ſue iplen
tes deſideria carnis i luxuria ⁊ c̄
pula portātes cruce̅ in pectoē
vt ſub vmbra ipſi9 poſſint mun
dialiter viuere meretrices ſuſtē
tare ⁊ ſolo nomine militare. Ali
a eſt religio que ordinatur ad
confeſſiones audiendas ⁊ pre
dicationes faciendas. Unde bea
tus gregorius ſuper ezechielez
dicit. Maius etiam eſt ſpiritua
libus armis contra errores here
ticorum et temptationes demo
nuz fideles defendere. q̄z corpo
ralib9 armis populuz fidelem tu
eri. Et in collationibus patruz
abbas neſtorius ait. Sunt qui
dam eligentes egrotantiuz cu
raz. alij interceſſionez pro miſe
ris atq̧ oppreſſis. Alij doctrīe
inſtant. Et huius religionis
ſunt omnes fratres mendicātes
qui hijs officijs proprie dediti
ſunt. ſicut ſunt predicatores.
minores. auguſtinenſes ⁊ car
melite. C

C Alia eſt religio que ordina
ta ad ſtudium. ſecundum bea
tum iheronimuz in epiſtola ad
paulinum qui inuitat eum ad
diſcenduz in ſtatu monaſtico
dicēs. Diſcamus in terris quoꝝ
ſcientia perſeuerat in celis. Et
idem. Quidquid queſieris te
cum ſcire conabor. Et hec re
ligio valde neceſſaria eſt. pri
mo ſine ſtudio ſcientiarum et
ſcripturarum fides perit. Et ſi
vnq̄z fides fuit in periculo. nūc
maxime eſt. eo ꝙ relicto ſtu
dio omnes dediti ſunt ypocriſi
iā perſequuntur probi viri. nō
audiuntur amplius ea que ſūt
fidei. q̄a vulgus commune a
modo ſequitur nouitates. cla
mores ⁊ act9 īſuetos. fabulas
et oſtenſiones. heu fides quo
vadis. verſus quo iter tuum
arripis? Quis amodo te tue
bitur. quis defendet. quis du
bia dilucidabit. quis confuta
bit hereſes? O humana fatui
tas. O leuitas cordis. O va
na deceptio huius temporis.
Nemo iam laborat diſcē id qd
ſibi neceſſariū eſt ad eternaz ſa
lutem conſequendaz. Quis iā
fidem catholicam ſi eccleſie nece
ſſarium eſſet ab impugnatione
hereticorum defendere poſſet.
Iam impletum eſt tempus a
poſtoli pauli dicentis ad ſanc
tum thimotheum. Erit enim
tempus cum ſanam doctrinaz
non ſuſtinebunt. ſed ad ſua de
ſideria coaceruabunt ſibi magi
ſtros prurientes auribus.

Religio Armata

Religio Studij

Studiorum et eruditionis necessitas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Vsus et utilitas studiorum

et a veritate quidem auditum
auertent · ad fabulas autez cō
uertentur · tu vero vigila ⁊ q̄z
tum ſit neceſſarium ſtudiū no
ta · ¶ Primo enim eſt neceſſa
riuz vite contemplatiue · coad
iuuando hominem ad contem
plādum · illuminādo itellectū
in conſideratione diuinorum ·
Vnde in laudem viri iuſti dici
tur in pſ̄ In lege domini medi
tabitur die ac nocte · Et ecci
xxxix · Sapientiaz ātiquorū
exquirēt ſapiens · ⁊ in ꝓphetiſ
vacabit Similiter adiuuat vi
tā contemplatiuam · remouen
do cōtemplatioīs pericula · ſci

Ignorantia scripturarum in diuinorum contemplatione periculosa.

licet errores qui ī contemplati
one diuinorum frequenter ac
cidunt hys qui ſcripturas ig
norāt · ſicut in collationibus
patrum legitur · q̄ abbas ſera
piō ꝓpter ſimplicitatez incidit
errorem ātropomorphitarum
id eſt illorum qui dicunt deuz
humanam formam habere ·
Vnde greg⁹ in · vi · moralium
dicit Nonnulli dum plus exq̄
runt contemplando q̄z capiūt
vſq̄ ad ꝑuerſa dogmata erū
punt · ⁊ dū veritatis eſſe diſci
puli humilit̄ negligūt · magrī er
rorum fiunt · Propter hoc dici
citur eccſ̄ quinto Cogitaui in
corde meo abſtrahere a vino
carnem meam vt animum me
um tranſferrem ad ſapientiam
deuitaremq̄z ſtultitiam · ¶ Se

cundo eſt neceſſarium ſtudiū
ad vitam actiuam · maxime il
lis qui predicare habent · Vn
ad thitum primo Amplectere
eum qui ſecundum doctrinaz
eſt fidelem ſermonem vt potēs
ſis exhortari in doctrina ſana
⁊ eos qui contradicunt argu
ere · Nec obſtat q̄ apoſtoli ſi
ne ſtudio litterarum ad predi
candum ſunt miſſi · quia vt Je
ronimus dicit in epiſtola ad
paulinū · Quicquid alijs exer
citatio ⁊ quotidiana ī lege me
ditatio tribuere ſolet illis ſpiri
tus ſanctus ſuggerebat ·

Obiectionis solutio.

¶ Tercio ſtudium eſt neceſſari
um ad omne quod commune
eſt religioni · ⁊ maxime ad vi
tand̄ carnis laſciuiam · Vnde
ieronimus ad ruſticum mona
chum ait · Ama ſcientiam ſcp̄
turarum ⁊ carnis vicia non a
mabis · Auertit enim animum
a cogitatiōe laſciuie ⁊ carnez
macerat Juxta illd̄ ecci · xxxi
Vigilia honeſtatis tabefaciet
carnes · ¶ Quarto ſtudium
eſt neceſſarium ad auferend̄
cupiditatem diuitiarum · Nā
ſapientie quinto cap · ſcribitur
Diuitias nichil eſſe dixi in cō
paratione illius · ¶ Quinto
ſtudium eſt neceſſariū ad ob
edientie documentum · vnde
aug⁹ in libro de operibus mo
nachoruz Que eſt peruerſitas
lectioni nolle obtemperare ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Patet ergo quomodo hec vlti
ma religio inter plures nomia
tas eſt valde neceſſaria ⁊ vtil᷑
Ad hanc ergo currere ſatagi
te · quia maxime in iſta non pe
ribit lex Et hoc ſatis eſt de pri
mo principali · ❡ D

❡ Circa ſecundum princi
pale predicant quidam ⁊ aſſe
runt ꝙ religioſi nō poſſunt ha
bere aliquid in cōmuni · volen
tes eos talem ſequi paupertta
tem vt omnino bonis temporali
bus quibuſcūqꝫ careant · Ego
autem ſequēs doctrinam ſanc
ti doctoris vbi ſupra dico ꝙ i
communi habere non contra
dicit perfectioni religionis ·
Quod ꝓbo auctoritate ratiōe
⁊ exemplo ❡ Auctoritate
quidem ſancti proſperi de vita
contemplatiua · vt patꝫ · xij ·
queſtione pͥma · vbi dicit᷑ Ex
pedit facultates eccleſie poſſi
deri · ⁊ proprias perfectionis
amore cōtēpni · Non enim pro
prie ſunt ſed cōmunes eccē fa
cultates Et ideo quiſquis om
nibus dimiſſis q̄ habuerit aut
venditis ſit rei ſue contēptor ·
cum prepoſit? factus fuerit ec
cleſie omnium que habet eccle
ſia efficitur diſpēſator · Nem
ꝙ ſanct? paulinus · vt ipſi me
lius noſtis ingentia predia q̄
fuerunt ſua vēdita pauperibꝯ
erogauit · ſed cum factus eſſet
epiſcopus non cōtēpſit eccleſi
e facultates ſꝫ fideliſſime diſpē
ſauit · quo facto ſatis oſtendit
⁊ ꝓpria debē ꝓpter perfectiōꝫ
contēpni · ⁊ ſine impedimento
perfectionis poſſe eccīe facul
tates que ſūt profecto cōmu
nia poſſidere · hec ille · ❡ Rati
one autem ꝓbatur Quoniaꝫ ꝑ
fectio religionis non conſiſtit
eſſentialiter in paupertate · ſed
in xp̄i ſequela · ſecund᷒ ill᷒ ihe
ro · ſuper mat · quia nō ſufficit
omnia relinq̄re addit petrus
quod ꝑfectum eſt · id ē ſecuti
ſumus te · Pauptas auteꝫ eſt
ſicut inſtrumētum pueniendi
ad perfectioneꝫ · vnde in colla
tionibꝯ patruꝫ abbas moyſes
dicit Jeiunia vigilie meditati
o ſcripturarum nuditas ac pri
uatio omnium facultatum non
ꝑfectio · ſed perfectiōis iſtru
menta ſunt Priuatio aūt omni
um facultatum eſt inſtrumētū
perfectionis inquantuꝫ per ip
ſam remouētur tria impedimē
ta caritatis · ❡ E

Quorum primum eſt ſollicitu
do quam diuitie ſecum ferunt
Vnde dominus dicit mat : xiij
Quod autem ſeminatum eſt
in ſpinis · hij ſunt qui verbū de
i audiūt ⁊ ſollicitudo huius ſe
culi ⁊ fallacie diuitiaruꝫ ſuffo
cant illud ❡ Secunduꝫ im
pedimentum eſt amor diuitia
rum · qui ex diuitijs poſſeſſis
auget᷑ Vn̄ ierom? ſuper mat

❡ · s · i

Perfectionis instrumēta

ꝙ diuitie habite difficile cōtēp
nuntur Non dicit dominus · i
poſſibile eſt diuitem intrare in
regnum celorū · ſed difficile
¶ Tercium inpedimentuȝ ē
inanis gloria que ex diuitȷ̄s
naſcitur ſecundū illud pſ̄ Qui
confidunt in virtute ſua ⁊ i mlt
titudine diuitiarum ſuarū glo
riantur Sed horum trium pri
mum nō poteſt a diuitȷ̄s ſepa
rari totalit̄ · ſiue ſint magne ſi
ue parue neceſſe eſt hominez a
liqualiter ſollicitum eſſe de acq
rendis · Nec omnis ſollicitudo
a domino interdicitur ſed tan
tum ſuperflua ⁊ nociua · Vn
de ſuper illud mat · ſexto Noli
te ſolliciti eſſe anime veſtre q̊d
manducetis · dicit au guſtin⁹
in libro de ſermone domini in
mōte Non hoc dicit vt nō iſta
procurent quantum neceſſita
tis eſt · ſed vt non iſta intueā
tur ⁊ ꝓpt̄ iſta faciant quidq̄d
in euangelȷ̄ predicatiōe facere
iubentur Hec ille Alia autem
duo non conſequuntur niſi poſ
ſidentes diuitias · que poſſunt
ſiue magne ſiue parue ſint ha
beri in proprio · Nam ſollicitu
do que circa proprias res habe
tur pertinet ad bonuȝ priuatū
quo quis ſe temporaliter amat ·
Sed ſollicitudo que adhibet̄
circa res communes pertinet ad
amorem caritatis que non q̄rit
que ſua ſunt · ſed communibus

intendit · ſed quia religio ad ꝑ
fectionem caritatis ordinatur
quaȝ perficit amor dei vſqȝ ad
contemptum ſui · ergo habere
aliquid in communi non minu
it perfectionez religionis · licȝ
per hoc poſſit impediri aliqui⁹
altior modus caritatis ſcilicȝ de
i contemplatio · ¶ Exēplo
autem probatur · quia vt patȝ
Johannis duodecimo capitulo
Criſtus habuit loculos in qui
bus que ei oblata erāt ſeruabā
tur · ⁊ per hoc habebat ipe cū
apoſtol' in cōmuni Nec obſtat
quod dicitur ꝙ in cruce nichil
habuit in communi nec etiaȝ i
ꝑticulari cū ibi poſit⁹ ſit nud⁹
Et ratio huius eſt quoniā tū:
etiam habuit in cōmuni · quia
corpus ſuum expoſuit pro cō
muni vtilitate in cruce · quia ip
ſe eſt ⁊ ſuit propiciatio ꝑ pec
catis noſtris · ⁊ non ſolum no
ſtris ſed etiam omnium pecca
torum · Vnde concluſionaliter
loquendo dico ꝙ licet habere
in communi ad neceſſitatez nō
minuendo religionis perfecti
nem Ideo beatus aug⁹ dicit ⁊
pōitur · xȷ̄ · queſtiōe · i · Exem
pluȝ dn̄i accipite ↄuerſātis in t
ra Quare habuerit loculos cui
angeli miniſtrabant · niſi quia
eccleſia ipſius loculos habitu
ra erat · Quare ipſe furem ad
miſit niſi vt eius eccleſia fures
aliquos cum patitur toleret ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Hec ibi Nō ergo recte ſentiūt
qui predicant ꝙ habere in cō
muni cauſat imperfectionem i
religione Et hoc de ſecūdo pri
cipali.

¶ Circa tercium principa
le ſcilicet circa bonitatem reli
gionis ſolet verſari queſtio in
ter doctores videlicet Que vi
ta eſt perfectior in religione.
an ſolitaria. an ſocialis ⁊ con
uerſatiua. Et aug⁹ in libro de
opꝫ⁹ monachorū. videt̄ ſētiē
ꝙ religio ſolitaria ſit perfecti
or Hijs enim verbis vtitur Il
los ſanctiores eſſe dicimus q̄
a conſpectu hominum ſepara
ti nullum ad ſe prebēt acceſſū
viuentes in magna intentione
orationum Hec ille Sed iero
nimus vt ipſe teſtatur in epi
ſtola ad ruſticum monachum
videtur oppoſitū fore cēſend̄.
ait eniꝫ Michi placet vt habe
as ſanctum contuberniū. nec
ipſe te doceas Hec ille. In q̄
bus dictis varia videtur verſa
ri ſententia Vnde pro hijs eſt
aduertendum ꝙ homo poteſt
cōſiderari dupliciter Vno mo
vt ī ē actu perfecto contēpla
tionis. Alio modo vt indiget
adminiculo ſalutis. Si primo
modo tūc verum eſt quod au
guſtin⁹ dicit in prima aucto
ritate. in qua laudat vitam ſo
litariam. ſicut fuit perfectio r̄
gionis iohannis baptiſte q̄.

Queſtio qualis vita ſit perfectior — hic.

adhuc ī vtero matris erat ple
nus ſpiritu ſancto. Si ſecun
do modo tunc ſecunda aucto
ritas beati iheronimi habet lo
cum. que laudat vitam ſoci
alem. quia talis imperfectus
poſſet errare in contemplatiōe
Et in hoc cōcordat gregorius
tricesimo moraliū dicēs Quid
prodeſt ſolitudo corporis ſi de
fuerit ſolitudo cordis ꝛc. Et ſic
concordantur iſte auctorita
tes. Sed iterum diſtinguen
duꝫ eſt. quia aut loquim̄ de p
fectiōe religioſi quo ad ſe aut
q̊ ad alios Si primo mō tunc
profecto melior eſt ⁊ perfecti
or eſt vita ſolitaria q̃ꝫ ſocial̄.
Si ſecundo mō tunc vita ſoci
alis eſt perfectior. quia ſancta
ruſticitas ſolum ſibi prodeſt.
Michi tamen videtur ꝙ tutior
⁊ perfectior eſt vita ſocialis
q̃ꝫ ſolitaria. ratione eoruꝫ que
poſſunt aduenire Et hoc ſatis
eſt de tercio principali.

¶ Dominica palmarum. ſer
mo de die determinata ſumpti
onis eucharistie.

Hoc ſentite in vobis qd̄
et in criſto iheſu. Ad
philippenſes ſecundo
capitulo Huc vſq̄ꝫ in quadra
geſima locuti ſum⁹ de penitētia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

⁊ communiter de omnibus qui
bus peccator preparari poteſt
ad euchariſtie ſumptionem ·
Jdeo preſentis ſermonis inten
tio ⁊ aliorum qui vſq; ad feri
am quintam incluſiue predica
buntur erit ⁊ eſt de tam venera
bili ſacramento loqui Non qui
dem vt res in ſe expoſtulat · ſ;
vt facultas ingenij preſtabit
exigui Pro cui⁹ materie princi
pio pono iſtam concluſionem

Quilibet Christianus ad summum semel in anno tenetur sumere corpus dni.

Q: quilibet
criſtianus tenetur ſemel in an
no ſumere corpus criſti · ⁊ qui
non recipit non eſt verus criſti
anus Quam concluſionem au
ctoritate et ratione probo quo
ad vtranq; partem Aucto
ritate quidem · vt patet extra de
penitentia et remiſſionibus in
ca · Omnis vbi · dicitur Omis
vtriuſq; ſexus fidelis poſtquā
ad annos diſcretionis peruene
rit tenetur ſemel in anno ꝓpria
peccata proprio ſacerdoti con
fiteri et euchariſtiam ſumere ·
ſaltem in paſchate · niſi de con
ſilio cōfeſſoris ob aliquam legit
timam cauſam retractus fuerit
Hec ibi Ratione autem
probo ſic per ſanctum doctorē
prima parte queſtione triceſi
ma Omnes homines obligant
id facere quod eis proſit ad ſa
lutem anime · ſed ſumere eucha
riſtiam prodeſt ſaluti anime o
mnium hominum digne ſumentiū
ergo omnes homines obligan
tur ad ipſius ſumptionem · vn
de beatus auguſtinus in libro
de verbis domini dicit Jſte pa
nis cotidianus eſt accipe cotidi
e · vt cotidie tibi proſit
Preterea omnes homines obli
gantur querere et facere vt ha
beant vitam eternam Sed vi
ta eterna ſine ſūptione euchari
ſtie haberi nō poteſt · ergo om
nes homines obligantur ad ip
ſius ſūptionem · Vnde iohan
nis ſexto capitulo ſcribitur Ni
ſi manducaueritis carnem filij
hominis et biberitis eius ſāgui
nem nō habebitis vitam in vo
bis ſcilicet eternā · Secū
da pars probatur ſic Qui non
cuſtodit mandata eccleſie nō
eſt bonus criſtianus · ſed non
ſumens euchariſtiam contemp
nit mādata eccleſie ergo ⁊c̄ Jo
ap̄l'us in ep̄l'a hodierna hortatur
nos ad hoc ⁊ dicit · Hoc ſētite
in vobis quod et in xp̄o iheſu
ſcilicet ſentitum eſt ſcilicet eē · ſed in
criſto fuit vera diuinitas et hu
manitas · ergo in nobis ſentiē
debemus veram dei diuinitatem
⁊ humanitatem · ſed hoc nō po
teſt aliter fieri niſi in ſumptiōe
corporis criſti · vbi hec duo cre
dimus eē · ergo ſecundū ap̄l'm
ad hoc obligamur Hic hiſtori
as ſi placet · Sed quia magna ē
difficultas ⁊ dubitatio de die
ſumptionis tanti ſacramenti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quia aliqui opinantur q̄ debe
at ſumi preciſe in die paſche.
aliqui in die cene. aliqui indif
ferenter omni tempore. Ideo
de iſta ſūptionis die erit ſermo
noſter ¶ Circa quam tria cō
ſiderabimus.
¶ Primo quid de die cene.
¶ Secūdo quid de die paſce
¶ Tercio quid de determiatiōe
¶ Circa primū principale ſcꝫ
an in die cene debeat ſumi eu
charistia. xij. ad preſens ad
ducam rationes quibus videbi
tur audientibus q̄ in die cene
debeat ſumi corpꝰ xp̄i ac etiā
alijs diebus. qđ fiendo videt̄
eſſe ſatiſfactum ecc̄e ¶ D
¶ Prima ratio. de cō di. ij.
ca. Et ſi nō frequentius dicit.
q̄ ſi nō frequentius faciat in ā
no ſaltem faciat in natali. ī pa
ſcha. ⁊ in penthecoſten Sed
ponatur q̄ per totum anni cir
culum ſingulꝰ diebus quis fece
rit qđ adhuc hodie poſſꝫ aliq̄s
facere. adhibitis debitis circū
ſtantijs. obmiſit tamen illis t̄
bus diebus. aut ꝓpter debilita
tem. aut ꝓpter reuerentiam tā
ti ſacramenti. q̄a ſe reputauit
indignum nūq̄d obligatur ad
diem paſche. Certe non quia
iam ſuffecit mandato eccleſie
qđ ē ſemel ī anno ſumē. ergo
ſi ſumeret in die iouis ſatiſface
ret. ¶ Secunda ratio eſt iſta
Quotiens quiſ cadit totiens

debet accipere medicinam. ſꝫ
quotiens ſanguis criſti ſumitꝰ
⁊ in ora fidelium infunditur in
remiſſionem peccatorum ſumi
tur. vt dicitur de cō. di. ij. ca.
Cotidie. ergo ſi ante reſurrec
tionem quis cadit ⁊ die cene
ſatiſfecit nō ē ei neceſſe eucha
riſtiam ſumere in die paſche.
¶ Tercia ratio eſt iſta Om
nis criſti actio noſtra ē inſtru
ctio. vt patet in ca. ſignifica
ſti de electionibꝰ. ſed criſtus
in die cene communicauit ⁊ ī
hac die hoc ſacramentuꝫ inſti
tuit. ergo ꝯueniens eſt vt eiꝰ
inſtitutionem ſequam̄. ¶ C
Vnde cena domini in quatuor
eſt preuilegiata ¶ Primo qui
a ea die penitens recipitur ad
communionem. ¶ Scđo q̄ꝛ in
ea nouū teſtamētū icepit ⁊ ve
tꝰ teſtamētū t̄minatū fuit
¶ Tercio q̄ꝛ in ea fit olei cōſecra
tio ¶ Quarto q̄ꝛ in ea fuit iſti
tutū hoc ſacramētū. ⁊ iſtituēs
ſacramētū ſūpſit vt daret nob̄
exēplū ⁊ principiū noue legiſ
Ergo in illa die ad hoc ſignifi
cādum debemꝰ cōuenientius
aſſumere ¶ Quarta rō eſt iſta
Quoniā de ꝯ. di. ſecūda ī ca.
In cena. Sother papa reprehē
dit ōnes illos qui illa die nō ſu
mūt eucharistiam. ſꝫ rp̄henſio
nō dat̄ niſi errātibꝰ. ergo vide
t̄ q̄ nō ſolū ſatiſfaciat ille qui ī
die cene ſuſcipit. ſꝫ etiā peccat

Dies coene d[omi]ni in 4. est priuilegiata. ut hic.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſi non fecit ¶ Quinta ratio ē
illa · i eccl'a dei nō debet appa
rere aliqua confuſio in agend'
ſed cuȝ in die cene omnes cleri
ci communicēt · ſi laici nō ɔmu
nicarent videtur ɔfuſio in eccā
apparere quia diuerſitas in aſ
ſumptiōe Videt' ergo ne appa
reat aliqua diuerſitas ⁊ cōfuſi
o illa die omēs criſtiani debēt
ſumē ſicut antiquitus fiebat ·
vt de cō · di · ij · ca Peracta cuȝ
duobus ſequētibus ¶ Sexta
ratio eſt illa · quoniaȝ in capitu
lo Qui paſſ' de ɔ di · ij · dicitur
Vnicū corp' xp̄i ſum' ſiml' ō
nes · vna fide vnā ſpē · vnaȝqȝ
ſil' caritatē oēs tenem' Nec ibi
Q' vt euidēti' demōſtraret cō
ueniēs ē vt int' eccleſiaſticos
⁊ mūdiales videat' vna ſūptio
ƺ clerici ſumūt i die cene · ergo
⁊ laici ſumē debēt ¶ Septia
rō eſt iſta Signū ɔueniēt p̄
cedit figuratū · vt pȝ de ɔ · di ·
ij · ca · Signū · ⁊ ca · ſpēs Sed
xp̄c p tale ſacramētuȝ qd' inſti
tuit ſignificauit morte ſuā tūc i
mediate ſubſecuturā · ɔuenieti
us ergo vī eē ſumēd' in cena q̄
p̄cedit paſceueȝ q̄ȝ in reſurre
ctiōe q̄ ſeq̄t' · iuxta d' cm̄ xp̄i
Quotienſcūqȝ hoc feceitis mor
tē dn̄i ānūciabitis · ergo vī ſu
mēduȝ potius in die cene q̄ȝ i di
e paſche ¶ Octaua rō eſt iſta
In dubijs tutior pars tenenda
eſt · ſed preuentio tempis ſēp

videtur ſecurior ergo ſecurius
eſt ſumere in die cene q̄ȝ in die
paſche ¶ Nona ratio eſt iſta
quia textus in capitulo Omis
vtriuſqȝ ſexus dicit ad minus
in paſcha · quod verbuȝ eſt t'
minus peremptorius ⁊ vltima
meta ſtatuta a lege ⁊ termi'
ad quem Si ergo āte paſcha
ſatiſfaciat magis ſatiſfaciat edi
cto · quod pluris eſt tanti eſt
Vnde dici ſolet in ꝓuerbijs Si
non potes michi dare denariuȝ
ſaltem cōmoda biſantium qd'
eſt nomen diminutiuū denarij
Et ſic qui recipit in paſcha eu
chariſtiam diminutiue facit ·
ſed in die cene debitum facit
¶ Decima ratio eſt iſta Ta
le ſacramentum ſumitur in me
moriaȝ paſſionis xp̄i · capitulo
Cum frangit' de conſecratione
diſtinctione ſecunda · vbi dici
tur Cum frangitur hoſtia · duȝ
ſanguis de calice in ora fideliuȝ
ſumitur quid aliud q̄ȝ domini
ci corporis in cruce immolatio
eiuſqȝ ſanguinis de latere effu
ſio deſig't' · ƺ dies cene precedit
paſſionē ergo ¶ Vndecīa rati
o eſt iſta quia dicit aug' in li
bro de t'nitate Quia morte do
mini liberati ſum' huius rei me
mores comedendo ⁊ potando
que p nobis oblata ſūt ſignifi
cam' ¶ Duodecīa ⁊ vltima ra
tio eſt · quoniā in morte criſti
ɔpleta ſūt oīa veteis teſtamēti ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Eucariſtie inſtitutio eſt. Principium no. teſt.

ipſe dixit conſūmatū eſt. Hȝ
eucbariſtie inſtitutio fuit prin
cipium noui teſtamenti ⁊ finis
veteꝛis teſtamenti. vt īquit guil
lelmus in tractatu de ſabbato
ſcō. ergo videtur cuȝ ſit illa di
e conſtitutum nouū teſtamen
tum tali die ſumi oporteat ab
hijs qui ſunt noui teſtamenti.
Ideo concluditur ex hijs ratio
nibus ꝙ eucbariſtia ſumenda
ſit die cene Quam concluſiōeȝ
accipio de conſecratione diſti
ctione ſecunda capitulo Quia
corpus. vbi dicitur. Quia cor
pus aſſumptum ablaturus erat
ab ocul' ⁊ illaturus ad ſidera ne
ceſſariū erat die cene vt ſacramē
tum corporis ⁊ ſanguinis nob'
conſecraret ⁊ conſecratum aſ
ſumeret. ⁊ vſū ſumendi docēt
Hec ibi. Et hoc ſatis de primo
pͥncipali.

Circa ſcd'm principale ſciȝ
an ſolū ī die paſche ſumēda ſit
eucbariſtia.

D

Adduco alias duodeci rōnes
q̄b⁹ inducit' ꝙ tm̄ in die prima
paſche ſumēda ē eucbariſtia.
q̄ꝝ pͥma ē iſta. extra de peiten
tijs ⁊ r̄miſſ. in ca. Oīs vtꝛ uſqꝫ
ſex⁹. in q̄ ſit mentio de ſūptiōe
eucbariſtie d'r in paſchate. ſ
ꝑ paſchate intelligim⁹ diē re
ſurrectionis ergo eucbariſtia
nō dȝ ſumi in die cene Seda ra
tiō ē villelmi in rōnali diuinoꝝ
q̄ dicit ibidē ꝙ paſcha ſemper

dȝ fieri in die dñico q2 illd' ſta
tuit pi⁹ papa ⁊ etiā victor pa
pa. q̄ ꝓpt hoc cōciliū paleſtinū
ꝯuocauit. Licȝ eñ ꝑus eadē die
celebraēt'. q2 tamen q̄dā inde
dubitabāt. āgel⁹ dñi ad corro
borandos illoꝝ aīos apparuit ī
hitu paſtorali herme doctori
ꝑcipiēs vt paſcha ſēꝑ die dñi
co ab omnib⁹ celebraret'. ſed ī
paſcha debem⁹ ſuſcipe. ergo
in die dñico ⁊ nō ī die cene.

Tertia ratio ē iſta. Quoniam
ī pͥmitiua eccleſia olim pacta
ꝯſecratiōe ſacerdotes oīs coī
cabāt. ſic eñ apl'i ⁊ ſcā roma
na eccia ſtatuēat. vt pȝ de cō.
di. ij. ca. Peracta. quā obſer
uātiā aug⁹ nec laudat. nec vi
tuperat. vt pȝ de cō. di. ij. ca.
Cottidie. ſȝ ꝓpt refrigētē cari
tatē ſtatutuȝ ē ꝙ in natali. in
paſcha ⁊ pēthecoſt ē tm̄ ſumē
tur. ⁊ poſtea ē r̄ſtrictū ad diē
paſce. ergo ex hijs videtur ꝙ
non in die cene ſit ſumenda eu
chariſtia. ſed tantū in paſcha
te. Quarta ratio eſt iſta q̄
arguitur a diuerſitate officio
rum Nam eccleſia in cena gau
det cantando in perſona peni
tentium in principio miſſe illi⁹
diei. Nos autem gloriari opoꝛ
tet. ⁊ ſic penitentes gloriant'
in cena domini quia peniten
tiaȝ egerunt per totam quadra
geſimā ⁊ cantantur cantica pe
nitentium. quia gaudēt āgeli

Paſcha ſemper in
die dominico.

No veterem
morem.

Gaudium poeniten-
tium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

de conuerſione penitentium In
die vero reſurrectionis eccleſi
a cantat in perſona omnium ·
Hec dies quam fecit domin⁹ ·
cantat reſurrexi · per que dat̄
intelligi ꝙ peccatores in die ce
ne debent contemplari crucem
criſti · ⁊ in die paſche gaudere
⁊ epulari cibo ſpirituali ſcilicȝ
ſūptione eucariſtie ¶ Qui
ta ratio eſt iſta Statutuȝ eſt
pro ſolemnitate paſche ⁊ agni
paſchalis eſu ꝙ tribus precedē
tibus ⁊ tribus ſequentibus die
bus poſt penthecoſten ⁊ nata
le domini quibus omnes hab e
bant communicare ⁊ in quibus
etiam habebāt ab amplexib⁹
coniugalibus abſtinere vt ſta
tutuȝ eſt in conſilio elibertano
vt patȝ de ꝯſecratione diſt · ij ·
ca Omnis ſed ſtatutū debȝ ob
ſeruari · ergo qn̄tūcunqȝ q̄s
cōmunicauerit ī die cene nō ſa
tiſfaceret ſtatuto eccleſie ·
¶ Sexta ratio eſt illa Preceptū
eſt comedere agnum die quo ī
cepit veritas vite noſtre · ſed in
die reſurrectionis incepit veri
tas vite Quod ꝓbatur · quia
preceptū ē cōedere agnū cū la
ctucis agreſtib⁹ ⁊ ī azimis ſice
ritatis · hoc eſt puro affectu ⁊
intellectu Sed quia criſtus in
veritate mortē nr̄am moriēdo de
ſtruxit ⁊ vitam noſtram re
ſurgendo reparauit · ergo in di
e reſurrectionis parata ē nob

vita ⁊ per conſequens illa die
comedere oportet agnum ideſt
ſacram eucariſtiam in qua ē
agnus immaculatus · ¶ Sep
tima ratio eſt illa ¶ E
Quoniā iudei triplex paſcha
fecerunt ſecundum guilhelmū
in capitulo de feſto paſchali ·
¶ Primum in damaſco · qđ
interpretat̄ coctio tinee · ⁊ ꝑ
hoc ſignificatur ſpiritualis trā
ſitus de vicijs ad virtutes · ⁊
per tineam intelligitur peccatū
Quia ſicut tinea imperceptibi
liter deſtruit veſtimentum · ita
peccatum animaȝ Et quando
mouetur peccatum a nobis fit
ille tranſitus · ¶ Secundum
paſcha fuit celebratuȝ in ſina ·
quod interpretatur menſura ·
per quam ſignificatur ſecunđ
paſcha ſpirituale ideſt tranſit
de virtute in virtutem · per qđ
reſtituit̄ homini ſua mēſura ad
celeſtia · ⁊ tunc homo tranſeun
do de virtute in virtutem ac
accedit ad menſuram per quaȝ
factus eſt vt ſit ſocius angelo
rum . ¶ Tercium paſcha fuit
factum in galgala · quod inter
pretatur reuelatio · ⁊ iſtud fit
a nobis qn̄ tranſim⁹ a mūdo
ad patrem · ideſt ad celum vbi
reuelantur nobis que credim⁹
nunc · primum paſcha criſtus
non celebrauit · quia peccatum
non fecit nec inuentus eſt dol⁹
in ore eius Nec celebrauit ſecū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dum paſcha · quia datus eſt e
i ſpiritus non ad menſuram in
principio conceptionis ſue ¶
¶ Terciuz paſcha celebrauit cri
ſtus per reſurrectionem ſuaz
Nec multum gaudiuz de pͥmo
paſchate · nec de ſecundo · ſed
de tercio loquitur aplūs in epi
ſtola ſolempnitatis illius diei
paſchalis ¶ Fratres ſi conſurrex
iſtis cum criſto que ſurſuz ſūt
querite vbi xp̄c eſt in dextera
dei ſedens Ad colo · iij · capitu
lo Mortui eniz eſtis ⁊ vita vrā
abſcondita ē cū xp̄o · Mortui
enim eſtis vobis vt iam nō vo
bis ſed dn̄o viuatis · ſicut dicit
apl̄us Viuo ego · iam nō ego
viuit vero in me criſtus · vita
aūt vrā abſcondita ē in deo · q̄
a nondū apparet quid facturi
eſtis ſꝫ cuz apparuerit xp̄c vi
ta vrā id ē cū reſurrexerit appa
rebitis cū ipſo in gloria ¶ Conſe
quens ergo ⁊ neceſſariū videt̄
ꝙ cum xp̄c reſurrexit in dn̄ica
r̄ſurrectiōis q̄ eſt vita nrā noſ
etiā viuamꝰ ⁊ reſurgamꝰ ꝑ aſ
ſumptionez vite noſtre id ē cri
ſti ⁊ corporis ⁊ ſanguinis eius
quia ē vita nrā celeſtis ⁊ ſuper
na · ¶ Octaua rō eſt iſta Eu
chariſtia ē ſacramētū noue lḡe
que lex a reſurrectiōe ſumpſit
exordiū et ex illo ſacramēto ef
ficimur noua progenies tāq̄ȝ
filij adoptionis ergo in die re
ſurrectionis ſumi debet ¶

¶ Nona ratio eſt iſta In om
nibꝰ tutior via eſt tenenda · ſꝫ
omnes ſcͥpture que loquūtur
de ſumptiōe corporis criſti no
minant diem paſche ergo tuti
us eſt illa die ſumere q̄ȝ die ce
ne ¶ Decima ratio eſt iſta · ō
nes ſeptem dies paſche incip:
endo a dominica habentur ꝓ
vna die ⁊ ſemper in eis cantat̄
Hec dies quam fecit dominꝰ
exultemus ⁊ cetera · Et in pre
fatione Te quidem domine om
ni tempore ſed in hoc potiſſimū
die glorioſius predicare · ⁊ in e
is ſemper agitur de reſurrectio
ne · ad oſtendenduz ꝙ per ſep
tem dona ſpiritus ſancti perue
nimus ad reſurrectionem · vel
quia in tota vita noſtra que ꝑ
ſeptem dies currit debemus ā
helare ad gloriam reſurrectio
nis Sic et in veteri teſtamento
per ſeptem dies celebrabatur
ſcenofegia que appellatur fix
io tabernaculorū · ad deſignā
dum ꝙ quecunq̄ȝ hac die faci
mus ideo facere debemus vt in
celo tabernacula nrā figamꝰ ·
quod fit per gloriam immorta
litatis quam ſperamus et firmi
ter credimꝰ · vt patet primo ca
pitulo de ſumma trinitate · ſi cū
criſto reſurgamus per ſumpti
onem ſacri corporis ¶ Vnde
cima ratio adducitur ſiue ſumi
tur ex auctoritate guilhelmi
i rationali diuinorū exponētis

v

Septenarius.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

epiſtolam illius dici ad cori.
Expurgate vetus fermētū
id ē abicite vetuſtatem a vo⁊
⁊ quita feria eſt finis vetuſta
tis id ē veteris teſtamēti. ſicut
eſtis azimi id eſt eſſe debetis ꝑ
baptiſmū ⁊ penitētiā Et eniꝫ
paſcha nr̄m imolatus ē xp̄s.
quaſi dicat. coct⁹ eſt agnus
⁊ paratus venite ⁊ epulemur
q̄ agnus eſt xp̄s Nam xp̄us
eſt paſcha noſtrum id ē agn⁹
paſcal. qꝛ per ipſū ⁊ ab ipſo
⁊ ad ipſum deuenimus t̄plici
modo Non in fermento veteri
nec in fermēto malitie id ē ma
leuoluntatis. ⁊ neq̄tie .i. praue
intelligentie. ſꝫ in azimis ſince
ritatis ⁊ veritatis id ē accenſo
affectu ⁊ purificato itellectu
⁊ ſinceritate caritatis. ſed re
ſurrectio criſti eſt nobis tran
ſitus ad vitam ergo illa die cō
municandum eſt Duodecia
⁊ vltima ratio eſt illa. Quoniã
ōnes auctoritates doctoruꝫ
theologorum hoc aſſerunt. Nã
ſanct⁹ thomas tercia pte que
ſtione octogeſimaoctaua ar
ticulo quarto hoc teneꝫ. Bona
uentura libro quarto ſententia
rum queſtiōe ſcd'a idem dicit
Richard⁹ in quarto diſtincti
one decima tercia hoc idē Lan
dulfus in quarto diſtinctione
viceſima idem ſentit. Et com
munit omnes theologi docto
res tenent ⁊ ſequuntur iſtam

Nomina aliquot
Doctorum Scholaſticorum

viam His ergo ratioibus pa
tet ſacruꝫ criſti corpus debere
ſumi in die paſche Et hoc de ſe
cūdo principali
Circa tercium principale
Dico breuiter pro concordia
predictorum ꝙ paſcha ē no
men grecum quod hebraice di
citur phaſe qd' interp̄tatur la
tine tranſitus ſecundum bedã
Nō enim dicitur paſcha a paſ
ſione ex eo ꝙ paſſim grece lati
ne dicit' pati. ſed dicitur a trã
ſitu. Et hoc probo ſecun
dum ſenſum hiſtorialem ex eo
ꝙ exterminator ãgelus vide'
ſanguinem in foribus iſraheli
tarum pertranſiuit nec eos per
cuſſit. Et populus ex egipto
tranſiuit id eſt exiuit tercia di
e. mare rubrū pretereundo
Secūdo dicitur paſcha trãſi
tus ſecundum ſenſum allego
ricum. quia hoc tempore eccã
tranſit per baptiſmum ab infi
delitate ad fideꝫ Tercio di
citur paſcha tranſitus ſecund'
ſenſum tropologicū quoniam
hoc tempore tranſitur per con
feſſionem ad cōtritionē. ⁊ ſic
de viciis ad v'tutē de pnīa ad
eucbariſtiã Quarto paſcha
dicitur trãſit⁹ ſm ſenſū anago
gicum. quia hoc tempe criſt⁹
trãſiuit de mortalitate ad imor
talitatem. ⁊ facit etiam nos
tranſire vt dicitur in euãgelio
Cum vidiſſet criſt⁹ qꝛ veniſſet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

hora qua tranſiret de hoc mundo
ad patrē. Et nominamus hoc
paſcha greco vocabulo ſecundū
guilhelmū nō hebraico licet he
braica lingua dignior ſit ꝓpter
tres cauſas. Primo ne vide
amur iudaizare. Secundo
ne imitemur quoſdā hereticos
dicentes euangeliū ſine cerimo
nialibus non ſufficere ad ſalutē.
Tercio quoniā greca lingua
antiquitus rome ⁊ in italia tā
te fuit auctoritatis vt nō ſoluz
dies ſolēpnes grecis nominibꝰ
nuncuparent. vt paſcha pen
thecoſten epiphaniam Veruz
etiam dignitates. Epiſcopus archie
piſcopus patriarcha ⁊ ſimiles
eiſdem grecis litteris nominant̄.
Sed yſidorꝰ dicit ꝙ paſcha
non eſt nomen grecum ſed he
braicum. Unde hebraice paſca
dicitur phaſe id eſt tranſitus.
grece vero a phaſim quod eſt
paſſio Hec enim duo conueni
unt in hoc nomine paſcha taz
ſecundum ſignificationem q̄z
ſecundum vocem. ſecundum
ſignificationem quoniam ī paſ
ſiōe xp̄i eiꝰ fuit tranſitus. ſecū
dum vocem. quia paſcha. Vn
de merito hoc nomen habet in
tellectum vtriuſqꝫ nominis et
eſt latinuz. vt ſic ex duabus
linguis fiat tercia ſcilicet latina
Unde ex hijs que dicta ſunt
poteſt vnꝰ quiſqꝫ ſecundum ſu
am deuotionem ſumere corpꝰ

christi indifferenter in die cene
⁊ in die paſchatis. S
Si diligenter hoc nomen pa
ſcha interpretetur Nam ſecun
dū īterp̄tationez venerabil̄ be
de paſcha dicitur tranſitus. q̄
ſecundum omnem ſenſuz iam
dictum eque bene conuenit di
ei cene ſicut diei paſchatis quo
niam ſecundum hiſtoriam in
telligimus tranſitum populi ꝑ
mare rubrum de egipto. de cap
tiuitate ad libertatem In cena
autem criſtus tranſiuit de vetēi
lege ad nouam legem. Per ve
terem legez ſerui eramus pecca
ti. ꝑ nouā tranſiuiꝰ ad libertatē
Conuenit etiam paſcha per al
legoriam ad cenā domini. q̄a
per tale paſcha tranſiuimus de
īfidelitate ab īobediētia primi
parentis ad fidem huius ſacra
menti Conuenit etiam per tro
pologiam. quia per contritio
nem ⁊ confeſſionez tranſimuſ
ad venerabile ſacramētū eucha
riſtie Conuenit etiam ſecundū
ſenſum anagogicum. quia in
cena domini tranſiuit criſtus.
id eſt incepit tranſire a mortali
tate ad immortalitatem Vel ſe
cundum innocentium fuit tran
ſitus in cena. quia propinquiꝰ
paſſiōi ſue fuit ſaluator noſter
chriſtus. Vel ſecundum beatū
auguſtinum. quia in paſſione
domini fuit trāſitus ⁊ ī hoc ver
bo paſca cōueit trāſitꝰ ⁊ paſſio

dignitas hebraice lingue

quare nō ἀπαλεῖν ambulare?

Quilibet pot sumere Corpus dni. scdm suam deuotionem. quolibet tempore.

⁊ ſit tranſitus ad paſſionem i
cena domini que prope appel
latur paſca. Et ideo ꝓprie illa
die ſacramētum ſuſcipe poſſu
mus ⁊ eccleſie ſatiſfacimus eti
am nō communicando in die re
ſurrectionis Nec reperitur ali
quis textus exprimens pro di
e paſcatis diem reſurrectiōis
Verum quia corpus criſti po
teſt ſumi duplici cōſideratiōe.
eo ꝙ mors criſti nihil profice
ret niſi eſſet reſurrectio. Nam
aut p meritū ſue paſſionis plā
gimus mortem domini. ⁊ cor
de crucifigimur cū criſto Aut
non habentes principaliter re
ſpectum ad mortem domini.
nō valentes corde crucifigi cū
criſto nec plangere mortem ⁊
paſſionem letamur criſtū ſur
rexiſſe a mortuis. ac ipſum re
ſurgentem qui pauloante mor
tuus fuerat deuote ⁊ cum gau
dio ſuſcipimus, ⁊ ſincero leta
mur affectu dicentes, Hec di
es quam fecit domin⁹ ⁊c̄ Nec
poteſt gaudere quis de reſurre
ctione niſi etiam memor ſit paſ
ſionis criſti Si pmo modo di
co ꝙ corpus criſti ſuſcipitur
in cena domini Si ſecūdo mo
do ſuſcipitur in die paſcatis,
quia qui ſuſcipiunt in cena cō
meōrat paſſionem. qui ſuſcipi
unt in paſcate cōmeōrant re
ſurrectionem Non ergo contē
dant ſumentes hoc diuerſo re
ſpectu. quia nec centurio nec
zacheus inuicem contenderūt
nec inter ſe contrarij fuerunt.
vt patz luce decimonono ⁊ ſep
timo capitul. cuz ille zacheus
dominum iheſuz criſtuz in do
mo ſuſceperit letans ⁊ gaudēs
Cēturio dicit Domine nō ſuz
dignus. ambo ſaluatorē hono
rificantes quamuis nō eodem
modo. ambo tamen miſericor
diam a domino cōſecuti ſunt.
Et pro iſta concluſione faciūt
verba auguſtini de cōſecratio
ne diſtinctiōe. ij. ca. Cotidie.
Quia ſicut māna per quod ſig
nificatur eucbariſtia omnem
miniſtrabat saporem guſtanti
bꝰ iuxta appetitum ſuuz. ſic ip
ſum corpus criſti ſecundum p
pam voluntatem ſuſcipientis
cauſat saporem ⁊ dulcorem ſe
cundum fidem quaz ſuſcipiēs
habet Et idem auguſtin⁹ ſup
iohannē ſexto capitulo Et ha
betur de cō. di. ſcda capitulo
Inuitat dicit Manducatur cri
ſt⁹ vita māducat. nec occidi
tur vt manducetur. ſed viuifi
cat mortuos Quando mandu
catur reficit non deficit. Man
ducatur criſtus. viuit mādu
catus quia ſurrexit occiſus.
Et beat⁹ ieronimus in omelia
Et habetur de cōſecratione di
ſtinctiōe. ij. dicit. Hinc ergo
penſemus quale ſit hoc ſacrifici
uz qd p abſolutiōe nr̄a paſſiōz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

filij ſemper imitatur ¶ Faciat er
go vnuſquiſqꝫ iuxta ſuā deuo
tionem Vn̄ ſi q̄s ſuſcipit ī cena
venēabile ſacramētū euchariſtie
ip̄m laudo · ſi in paſcate ipſum
nō dāpno · ſi in vtroqꝫ ip̄m ex
tollo ¶ D ¶ Et vt oīa iſta fir
miora ſint ⁊ ōni robore firmata
adducā nouā deť minationem
pape eugenij an̄ quē iſta q̄ſti
o delata eſt Que ſic incipit Di
lecte fili · ſa · et apoſtlicā bene
dictiōez · fide digna relatione
ꝑcepimꝰ in ciuitate licij nō par
uam ꝑ hec tꝑa excitatā fuiſſe
cōmotionez de die debite ꝑcep
tiōis ſacratiſſimi corꝑis dn̄i nr̄i
iħu xp̄i · ⁊ ꝙ per aliq̄s religio
ſos ſit affirmatuz · nō coicātes
actualiť in die r̄ſurrectiōis do
mīce mōrliter peccaē · ⁊ ſi ī die
iouis ſancta · ⁊ alijs quibuſcū
qꝫ diebus infra annum pl'ieſ ⁊
frequentatis vicibus coicaſſēt ·
qđ pijs auribꝰ ē audire moleſ
tum · Recolimꝰ alias per quod
dā noſtꝝ breue ſcp̄ſiſſe venēa
bili noſtro epiſcopo liciensi · ꝙ
intelligimꝰ ſatiſfactum eſſe ſi
paulo ante vel paulo poſt diez
reſurrectionis quis communicz
Mirati ſumus ꝙ poſt modum
noua cōtrouerſia ſurrexit · ſed
inimicus homo ſuperſeminauit
zizaniam · Nos igitur cupiētes
purgatum triticum in horreum
domini congregare · et inutili
bus contentionibus finem dare

Attendentes iuxta doctrinam
ſancti auguſtini ꝙ ſolent circū
ſtantie ſcripturarum illumina
re ſubſtantiaz veritatis · ⁊ nō
ſolum adiacentia ſed etiā pre
cedentia ⁊ ſubſequentia verba
ſunt conſideranda prudenti · cū
dicat canon eccleſie · Omnes
vtriuſqꝫ ſexus fideles ſaltem ſe
mel in anno confiteantur ſuſci
pientes ad minus in paſcha re
uerenter euchariſtie ſacramen
tum ⁊ ſeq̄tur · niſi de conſilijs
proprij ſacerdotis ob aliquam
rationabilem cauſaz ad tempꝰ
ab eius perceptiōe duxerit ab
ſtinendum · Dicimus expreſſe
nō eſſe intentionis legiſlatoris
animas illaqueare fideliuz ſub
culpa mortali ad cōmuicandū
preciſe in die reſurrectionis · ſꝫ
terminum ſtatuiſſe a paſcha
ad paſcha · cuz dicat · ſemel in
āno · ⁊ īfra · ad minꝰ in paſca
niſi ⁊c̄ · Mens enim magis q̄z
verborum ſonus attendenda ē
Intelligimꝰ itaqꝫ optime ſatiſ
factum eſſe canoni ſi ī ebdoma
da ſancta vel infra octauā pa
ſche reſurrectionis dominice ſe
cundum meliorem diſpoſitio
onem conſcientie · ⁊ actionē ·
mentis deuotionem fidelem · ꝑ
paratione debita ſanctum eu
chariſtie pignus accipiunt et
cum domino paſcha celebrant
ad ſalutē Et huic ſententie vo
lumꝰ omnes acquieſcē Quaē

Circumſtantie ſcripturarum illuminant ſubſtantiam veritatis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

deuotioni tue committimus vt
predicta vbi oporte͛ itelligas
populis nota facias · Datum
rome apud ſanctum petrū ſub
anulo noſtro ſecreto die octa
ua iulij · Anno domini milleſi
mo quadringēteſimo quadra
geſimoſexto Pontificatus no
ſtri anno · xv · Et hoc de tercio
principali ·

Feria ſecunda ebdomade
palmarum · Sermo de mirabi
libus ſacroſācte eucbariſtie ·

HOc ſentite in vobis q͛d
in criſto ihesu · ca · vbi
ſupra · Heri declaraui
mꝰ qualit͛ omēs criſtiani obli
gantur eucbariſtiā ſumere ſeꝫ
in anno · et quo tempe poſſunt
homines ſume͛ Hodie circa eā
dem materiam huius ſacramē
ti tam venerabilis pono iſtam
concluſionez · videlicet ꝙ acce
dentes ad taz venerabile ſacra
mētum debent ieiuni accedere ·
A Iſtā cōcluſio
nē poit ſcūs doctor tercia pte
q · lxxx · quā ꝓbat tribꝰ ratioi
bꝰ · Quarū p͛ma ē propt͛ hono
rē tanti ſacramēti · vt ſcilicet
intret os hominis nondum ali
quo cibo vel potu infectum ·
Quam rationem ponit augꝰ ·
in libro reſpōſionum ad ianua
rium · Et ponitur de cōſecrati
ōe di · ij · capitulo Liq͛do · vbi

Roes quare ieiuni debeant eucharistia(m)

dicitur Liquido apparet quan
do primo accepe runt diſcipu
li corpus et ſanguinem domini
nō eos accepiſſe ieiunos Nun
quid tamē calūpniand͛ eſt vni
uerſe eccē ꝙ a ieiunis ſēper ac
cipitur Ex hoc enim ſemp pla
cuit ſpūi ſancto vt in honorē tā
ti ſacramēti prius in os criſtia
ni corpꝰ dn̄i cū intret q̃z ceteri
cibi Nā ideo p vniuerſū orbez
mos iſte ſeruatur Neqꝫ eni͞m q̃a
pꝰ cibos dn̄s dedit ꝓptēa pranſi
aut cenati frēs ad illd͛ ſacram
accipiēdum cōuenirē debent ·
Hec ille · Secūda ratio eſt ꝓp
ter ſignificatiōez ſcꝫ vt det͛ itel
ligi ꝙ xp̄s q̃ eſt rēs huius ſacra
mēti debet p͛mo fundari in cor
dibus nr̄is · ſcḋm illud mat · vi ·
Primū q̄rite rēgnū dei · Hāc rō
nē tāgit augꝰ et poit͛ de ↄ · diſ ·
ij · ca · vbi ſupra in q̃ d͛r · Nāqꝫ
ſaluator q̃ vehemētiꝰ ↄmēdaēt
miſterij huiꝰ altitudiez vltimū
hoc voluit infigē cordibꝰ et me
morie diſcipłorum · a q̃bꝰ ad
paſſiōez diſgreſſurus ēat · et iō
nō p̄cepit · q̃ deiceps ordine ſu
mēt͛ Hec ibi · Tertia rō ē ꝓp
ter piculū vomitꝰ et ebrietatis
q̃ q̄nqꝫ ↄtingūt ex hoc ꝙ hoies
inordiato cibo vtūt͛ Hic apłus
dicit p͛ma ad cori · xi · Aliꝰ q̃ de
eſurit · aliꝰ q̃ de ebriꝰ ē Verꝫ ab
hac genrali rēgula excludūt͛ in
firmi q̃ ſtati coicādi ſūt · etiam
pꝰ cibum ſi de eorum periculo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

dubitaretur · ne ſine cõmuniõe
decedãt qui ⁊ neceſſitas legem
non habet · Naz de con · di · ij ·
dicit̃ Preſbiter infirmũ ſtatim
coicet ne ſine cõmuniõe moria
tur Ideo dicit̃ in themate Hoc
ſentite in vobis .i. firmũ ⁊ ratũ
habeatis ꝙ accedentes ad hoc
ſacramentuz debent ieiuni acce
dẽ vt patet ꝑ rationes tactas.
¶ Circa hoc ſacramentum t̃a
videbimus ·
¶ Primo mirabilitatem ·
¶ Scd̾o veritatem ·
¶ Tertio neceſſitatem ·
A ¶ Circa p̃mũ p̃ncipale
ſcz hui⁹ ſacramẽti mirabilitatẽ
Septẽ mirabilia adducã q̄ ⁊ ſi
forte īpoſſibilia iudicãt̃ · rõib⁹
tñ ⁊ exẽpl̾ declarabunt̃ eẽ poſſi
bilia . ¶ Primum mirabile eſt
hoc Quõ ẽ poſſibile ꝙ dictis il
lis quiq; v̾bis · Hoc eſt enĩ cor
p⁹ meũ · ille panis fiat illa met
caro xp̄i q̄ pependit in cruce
⁊ ill'd corp⁹ vt hẽt̃ de ↄ · di · ij ·
ca · Nõ ois · vbi dr̄ · ꝙ ꝑ bene
dictiõem panis efficit̃ corpus
xp̄i · Sed quomodo dicit tex
t⁹ de ↄ · diſ · ij · ca · Panis · Vbi
ãt ſacrãmtũ ↄficit̃ · iã nõ ſuis ſ̾
monib⁹ ſacerdos vtit̃ ſ; vtit̃ ſer
moib⁹ xp̄i · ergo xp̄i ſ̾mo hoc
ↄficit ſacramẽtũ Nec inmerito ·
Quia ſi tãta ẽ vis i ſ̾moib⁹ cri
ſti vt incipet eẽ qd̾ nõ erat · q̈z
to maior eẽ dz ei⁹ v̾tus · vt ill'd
qd̾ ẽ mutet in alteꝝ Dixit enĩ

et facta ſunt · mandauit ⁊ crea
ta ſunt · vt ait p̄s · quia celũ ter
rã mare ⁊ omnia q̄ in eis ſũt cre
auit Et alias de⁹ ſua potẽtia rẽ
vnã mutauit in alterã · vt patz
geñ · p̃mo · qñ t̃rã ↄuertit in car
nẽ · ⁊ geñ · xviij · qñ vxorem 2.
lotb ↄuertit in naturã ſal̾ · ⁊ ex
odi · iij · qñ v̾gã ↄuertit ī ſ̾pen 3.
tẽ · ⁊ ſ̾pentẽ in v̾gã · Nec inau
dibile eſt ⁊ ↄtra naturã · rẽ vnã
mutari poſſe in aliã · q̄z natura
in ſeip̄a hoc opat̃ · vt dicit ariſ
to · in ſcd̾o de aĩa · q̄z cib⁹ ↄuer
tit̃ in ſ̾bſtãtiã aliti · ergo a for
tiori de⁹ poterit hoc operari · in
cui⁹ v̾tute hec tranſlatio fit · vt
dicit magĩ in q̈rto di · x · ca · vl
timo ¶ Scd̾m mirabile ẽ Quõ
hec tranſſubſtãtiatio ita ſubito
poſſit fieri · cũ tãta ſit diſtãtia
a celo empireo vbi xp̄⁹ localit̃
adeſt · vſq; ad altare vbi pa
nis localit̃ offertur · Ad qd̾ eti
am dicendum eſt ꝙ licet hoc vi
deatur impoſſibile · tamen põt
ratione, exemplo naturali, ⁊ ex
emplo ſcp̄tuẽ eẽ poſſibile · Et
p̃mo rõe Quĩ agẽs illimitatuz
quod nullam hz reſiſtentiam
nec intrĩſecã nec extrĩſecã põt
agẽ in inſtanti ⁊ in qualibet tẽ
poris menſura vt dicit ariſto ·
quarto phiſicorũ ca · de vacuo
Et vi · phiſico · Sz de⁹ ẽ agẽs
illimitatum · nullam habens
reſiſtentiam nec intrinſecã nec
extrinſecam · ergo põt in iſtãti

Exemplum nature.

a zere illam tranſlationez Ex
emplo autem nature hoc patet
quia vt dicit ariſto. in ſecūdo
de aīa. lux in inſtanti diffundi
tur per totum orbem ab orien
te in occidentem. ergo per locū
a maiori hoc fieri poterit ab au
ctore nature. Patet etiam ex
em plo ſcripture vt patet dani
el. decimo quarto vbi dicitur
ꝙ āgelꝰ apprehendit abacuc
exñtē i iudea in vertice capilli ⁊
in īſtanti porta uit ipſum in ba
biloniam ad danielem in lacu
leonum ⁊ poſtea reportauit ip
ſum ad locum p̄ſtinum. Simi
liter ſancta fide credimꝰ ꝙ om
nia corpora noſtra tempore iu
dicij extremi in iſtanti erūt āte
conſpectum xp̄i que tamē fūt
ſperſa per omnes mundi ptes.
vt patet prima ad corin. xv.
vbi dicitur Omnes occurremꝰ
xp̄o in aera ergo ⁊c. Ter
tiuz mirabile eſt quomodo cor
pus xp̄i tam magnum taz dif
fuſum ad quod capiendum ce
lum ⁊ terra non ſufficiunt pōt
tam parua cōtineri hoſtia. Ad
quod dicitᷣ ꝙ corpus xp̄i non
ſolum eſt totum in tota hoſtia
ſed etiam eſt totum in qualibꝫ
parte hoſtie. vt ponitur de cō
ſecratiōe di. ij. cap. Singuli
Et fūt verba iero. vbi dicitur
Singuli autez accipiūt criſtū
dominum. ⁊ in ſingulis portioni
bus totꝰ eſt. nec per ſingulos

Non solum in integra hostia: sed etiam in qualibet hostie parti cula totus est Xpus.

minuitur. ſed integrum ſe pre
bet in ſingulis. Nec ibi Sed q̄
modo hoc eſſe poſſit, eſt intelli
gendum ꝙ aliquid eſſe in loco
poteſt intelligi tripliciter.
Prio localiter ⁊ menſuratiue.
ſicut ſunt corpora que am biū
tur ⁊ circūdantur loco. puta
corpora habentia quantitatez
dimenſiuam. ſicut eſt corpꝰ ho
minis. ligni ⁊ lapidis. que om
nia ſunt in loco menſuratiue.
Secundo aliquid eſt in
loco diffinitiue. quia nō habet
quantitatem dimenſiuaz ⁊ ita
eſt in vno loco ꝙ non poteſt
eſſe in alio. vt angelus qui ſimul
⁊ ſemel non poteſt eſſe in pluri
bus locis vt declarat ſanctus
doctor in p̄ma parte. Ter
cio aliquid dicitur eſſe in loco
preſentialiter ⁊ potentialiter.
Sicut quandoqꝫ dicimꝰ regē
eſſe in qualibet parte regni p
potētiam ſuam. Modo ad pro
po ſitum dico ꝙ deus non eſt i
loco primo modo. quia non ā
bitur loco quantitatiuo. Nec
ſecundo modo. quia non eſt i
ta in vno loco quin etiam ſit ⁊
eſſe poſſit in alio loco. ſed eſt
in loco potentialiter ⁊ preſētia
liter. Similiť eſt de corpe criſti
i hoſtia quia eſt ibi tercio mo
do ⁊ nō primo modo neqꝫ ſe
cūdo modo vt patet intuenti.
Et ꝙ vna magna res poſſit ſtaē
in vna p̄ua re declaratᷣ exēplo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

nature et ſcripture. Nā anima
que ita magna eſt ſtat in vno
puo corpe et etiā in qualibet p
te corpis. et vnꝰ magnꝰ mōs
in vna pua pupilla oculi. In
ſcriptura etiam legitur mathei
tertio ꝙ ſpiritus ſanctus q̄ ita
magnus eſt in columba tam p
ua ſtetit quando apparuit ſup
chriſtum baptizatum.

Quartū mirabile eſt. Quomo
do idem corpus ſit ſimul in diū
ſis locis. quia eadem hora in ita
lia. in francia. in alamania. ⁊
ceteris puintijs ⁊ in vnaqua
qꝫ in pleriſqꝫ locis ſimul et ſeꝑ
eſt. Ad quod dicitur ꝙ fide te
nendum eſt vnuꝫ ⁊ idem criſti
corpus eſſe et poſſe eſſe in pluri
bus locis. vt pꝫ de con. di. ij.
ca. Quid ſit. vbi dꝛ infra. Tā
ta videt̄ vnitas eccleſie in xp̄o
vt vnus vbiqꝫ ſit panis corpiꝰ
xp̄i. ⁊ vnus ſit calix ſanguis
eius. Calix eñ queꝫ ſacerdos
catholicꝰ ſacrificat nō eſt aliꝰ
niſi ipſe quem dominꝰ apoſto
lis tradidit. qꝛ diuinitas verbi
dei vita eſt. que totuꝫ iplet mū
dum. ita licet mltis locis ⁊ in
numerabilibꝰ diebꝰ illd corpꝰ
conſecretur. nō ſunt tamē mł
ta corpora xp̄i. nec multi cali
ces. ſed vnuꝫ corpus criſti. et
vnus ſanguis cum illo quē ſuꝑ
ſit in vtero virginis ⁊ quem de
dit apoſtolꝭ. Hec ibi. Et bea
tus ieronimus in obitu ſuo. Sꝫ
queſo pie iheſu cuius tanta eſt
magnificētia. vt nulla queat
explicare creatura. quem celi
mare ⁊ omnia que in eius am
bitu continentur capere nō poſ
ſunt. qui ideꝫ totus vbiqꝫ loco
rum preſens es. nec intus clau
ſus aut extra excluſus. Nec
ille. Sꝫ quomodo vna res poſ
ſit eſſe in pluribus locis patꝫ ex
emplo nature ⁊ ſcripture. Et
primo nature. Nam eadeꝫ vox
numero vt dicit beatus augu
ſtinus eſt in diuerſis auditori
bus. et eadem ſcia eſt in docē
te ⁊ addiſcente ſecūdū cōmen
tatorem tertio de anima. Patꝫ
etiam exemplo ſcripture. q̄ rti
regum quinto capitulo. De he
liſeo qui licet corpore eſſet i do
mo. erat tamen ſpū preſens.
quando giezi recepit munera a
naaman principe.

Quintū
mirabile eſt. Quomodo ad di
uiſioneꝫ hoſtie xp̄c non diuidi
tur. Ad quod dicitur ꝙ corpꝰ
criſti non frangitur. quia eſt
glorioſum et impaſſibile. Vnde
ieronimus in obitu ſuo dicit.
O magnum et inſcrutabile mi
ſterium. panis accidentia fran
guntur per parteſ. et tamen in
qualibet remanes particula to
tus ⁊ integer. ſicut eras antea.
franguntur illa que humanis
ſenſibus videntur accidentia.
tu tamen non frangeris. nec
corrumperis cuꝫ te dētes videt̄

Poſſe rem diuidi, ut non diuidatur omne, quod in ea eſt.

maſticaꝫ veluti naturale panē
Hec ille Sed quomodo poſſit
vna res diuidi vt non diuidat
omne quod ī ipſa eſt. patꝫ ex
emplo nature ⁊ ſcripture Naꝫ
naturaliter videmus ꝙ ad diui
ſionem corporis humani nō di
uidit anima humana que eſt
in corpore Item ſi diuidat ſpe
culum non diuiditur imago q̄
eſt in ſpeculo. Patet etiaꝫ ſcp
tura Nam yſaie ſexto dicitur ꝙ
terra erat plena gloria domini
⁊ tamen cum creature ſint diui
ſe deus tamē qui in ipſis eſt nō
diuiditur. ¶ Sextum mirabi
le quomodo totiens corpus
criſti ſumitur ⁊ tamen nō cōſu
mitur. ⁊ tantum accipit vnus
quantum alter. vnde beatꝰ tho
mas in ſequentia corporis xp̄i
ait Sumit vnus ſumunt mille
tantum iſti quantum ille non
tamen conſumitur. Ad quod
dicendū illud eſt poſſibile. Et
ratio eſt quia corpus criſti nō
mutatur ī nobis ſed mutamur in
ipſo vt dicit auguſtinus. Nec
tu me mutabis ī te. ſicut cibum
carnis tue. ſed tu mutaberis in
me Ideo non poteſt minui Sꝫ
quomodo vna res ſumitur ⁊ n̄
conſumitur patet exemplo na
ture ⁊ ſcripture. Nam corpus
continue conſumitur ⁊ anima ī
eſſe ſuo permanet Similiter ab
vna cādela accēſa plēs pn̄t accē
di p̄ori candela non perdente lu

Item una poſſe ſumi et non conſumi.

cem ſuā Pꝫ etiam per ſcripturā
exodi tercio capitulo de rubo q̄
ardebat ⁊ non comburebatur.
ſic ⁊ criſti corpus poteſt ſumi
⁊ non conſumi ¶ Septimū
mirabile eſt quomodo ī ſtoma
cho corpus criſti non macula
tur. Ad quod dicitur ꝙ corpꝰ
criſti in ſtomacho non macu
lat ſicut ponit prima queſtio
ne p̄ma capitulo Multi Vbi di
citur. Sunt autem ſacramenta
baptiſmꝰ criſma. corpus. ⁊ ſā
guis criſti. que ob id ſacramē
ta dicunt quia ſub tegumento
corporaliū reruꝫ diuina virtus
ſecretiꝰ ſalutē eorundē ſacramē
torū operatur. vnde a ſecretis
virtutibus vel ſacris ſacramen
ta dicuntur. que ideo fructuo
ſius penes eccleſiam fiunt. qui
a ſcūs in ea manēs ſpūs eūdē ſa
cramētorū opatur effectū. cuiꝰ
panis ⁊ calicis ſacramentuꝫ gre
ce eucbariſtia dicit ⁊ latine bo
na grā interpretat Et quid me
liꝰ corpe ⁊ ſanguie criſti. ſiue
p bonos ſiue p malos miſtros
intra eccleſiam diſpenſetur ſa
cramētū eſt. qꝛ ſpūs miſtice ille
viuificat. polluimꝰ itaqꝫ corpꝰ
xp̄i qn̄ indigne accedimꝰ ad al
tare ⁊ ſordidi mundū ſāguineꝫ
bibimꝰ ⁊ nō polluit in ſtoma
cho Hec ibi Sed quō vna res
pulchra in re vili poſſit non ma
culari. Conſidera ſolem ſuper
loca fetida qui quidem ſol nun

Pollutio ſacramenti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

q̄ȝ maculatur · Corpus criſti
ergo maculat᷑ ex pecc̄o ⁊ nō a
ſtomacho · Ecce ergo quomo
do illa que humano ſenſu iudi
cabāt᷑ impoſſibilia oñſa ſunt po
ſſibilia · Et hoc de p̄mo p̄nci ·
¶ Circa ſ̄m p̄ncipale ſcȝ veri
tatē hui⁹ ſacramēti Scā mr̄ ec
cleſia aſſignat q̄tuor veritates
q̄ cōtinēt᷑ i hoc admirabili ſacra
mēto ¶ ¶ Quarū
p̄ma ē ꝙ in hoſtia cōſecrata ē
vera caro ⁊ verus ſāguis xp̄i ·
q: illa hoſtia trāſſbat᷑ in veram
carnem xp̄i in virtute illoꝝ v̄
boꝝ platoꝝ ꝑ ſacerdotē ſuꝑ
hoſtiā · videlicet · Hoc eſt enīȝ ››
corp⁹ meū · q: ꝑ illa v̄ba viſibi ››
les creature in xp̄i corp⁹ ⁊ ſan ››
guinē inuiſibilit᷑ cōuertūt᷑ · vt ››
pȝ de con · di · ij · ca · Quia cor
p⁹ · ca · Q: paſſ⁹ · ca · Pāis · ⁊
ca · Ante benedictionē · in quo
dr̄ · Ante benedictionem alia
ſp̄es nominat᷑ · poſt benedicti
onem corpus xp̄i ſignat᷑ Hec
ibi · Ad quā virtutem ſeq̄t᷑ ꝙ
ibi eſt anima xp̄i ⁊ etiā diuini
tas xp̄i · q: licet verbum non ꝑ
tineat nature humane tamē ꝑ
vnitatē yypoſtaſim comitat᷑ ·
⁊ licet ibi concurrat diuinitas
⁊ humanitas · non tamen ſunt
ibi duo ſacramenta ·
¶ ¶ Sc̄da veritas ē · q̄a
aliud videt᷑ ocul᷑ · aliud credit᷑
corde ⁊ fide · Nā illd̄ qd̄ videt᷑ ››
nō ē dignū adoratiōe · q: vidē ››
tur ſolū accidētia · ſȝ illd̄ qd̄ cre
ditur nō p̄t videri · q: xp̄c glori
ficat⁹ nō p̄t videri cū ocul᷑ cor
poralib⁹ ⁊ iſtud adorat᷑
¶ ¶ Et ideo magr̄ ſniaꝝ
in q̄rto di · xi · poīt tres cauſas
ꝑpt̄ q̄s xp̄c tradidit ſumenduȝ
corp⁹ ei⁹ ſub ſp̄ē panis ⁊ vini
¶ Prima vt fides hr̄et mēituȝ
vt dicit gr̄e · in omelia paſcha
li · q: ſi videret᷑ fides nō haberȝ
meritū · vbi humana ratio p̄be
ret expimentū · ¶ Sc̄da ratio
vt nō abhorrēt anim⁹ · q: ſi cer
nēt ocul᷑ carnē crudā comedē
dā ⁊ ſāguinē puꝝ bibēdū que
nō hȝ in vſu · nō poſſet comedē
neqȝ bibē · ¶ Tertia ne ab icre
dulis religioni iſultaret᷑ Vnd̄
beatus auguſtinus · Nichil ra
tionabilius q̄ȝ vt ſāguinis ſimi
litudinem ſumamus · vt ita et
veritas non deſit · et ridiculum
nullum fiat a paganis · quia
cruorē occiſi hominis bibam⁹ ·
¶ Tertia veritas eſt ꝙ adore
tur ſine vlla dubitatione · quia
non debet aliquis adorare ſub
conditione · ſi ibi eſt corp⁹ cri
ſti · vel ſi preſbiter dixit verba
ſacrificantia hoſtiam quia cō
dicio nihil ponit in eſſe Nec cri
ſtianus adoret hoſtiam niſi pri
mo viderit ſacerdotē adorarē ·
ymmo nec ſacerdos debet ſe in
clinare hoſtie · niſi primo conſē
crauēit eā Sed hic eſt vna du
bitatio · Vtrum ſi populus in

eccleſia adoraret hoſtiam quã ſacerdos non conſecratam ele uaret committeret ydolatriam Dico q̄ non · quia adorando criſtum intentionaliter non po teſt eſſe ydolatria · vt patet ex tra de preſbitero non baptiſato quia talis adorans ſaluatur in fide bona quam habꝫ · Nec pec catum preſbiteri debꝫ nocere po pulo iguoranti · Sed ad caute lam bonuꝫ videret̃ q̄ ſp̄ q̃libet haberet diſpoſitionẽ mentalẽ non adorare panem niſi eſſꝫ ſa cramtat9 ¶ ¶ Quarta veri tas eſt q̄ criſtianus qui iurat ſe vidiſſe hodie criſtum nõ mẽ titur ea viſione qua dictuꝫ eſt Cum etiaꝫ moyſes dicat ſe vi diſſe deũ in rubo quem tñ ſola fide videat Has ergo vẽitates ſentite in vobis Et hoc ſatis de ſecundo principali

¶ Circa tercium principale ſcilicet neceſſitatem tam honora bilis ſacramenti ¶ D Dico q̄ ad conficiendum tale ſacramentum in quo õnia que dicta ſunt in prima ⁊ ſecũda parte reperiantur quatuor ſūt cauſe neceſſarie ſcilicet efficiẽs materialis · formalis · ⁊ finalis Et primo requiritnr cauſa quã dico eſſe hominem habentem ca racterem ſacerdotalem · quia nulla alla creatura preter homi nem poteſt conficere hoc ſacramẽ tum · quia nec angel9 poſſit cõ ficere ſed ſolum homo · vt patet de conſecratione diſtinctione ſecunda ca · Quia corp9 Vbi dicit apoſtol9 Accipite ⁊ come dite hoc eſt corpus meum · Et capitulo Quia paſſus eſt Vbi videtur ſaluator noſter ihesus criſt9 mandaſſe hoc ſui corp9 ſacramentum per apoſtolos cõ ſecrari ⁊ confici ⁊ per alios ſacer dotes ſucceſſores eoꝝ Et licꝫ ſa cerdos eſſet excommunicatus interdictus · degradatus · here ticus · homicida · concubinari9 publicus · poteſt conſecrarẽ · vt patet decimanona diſtinctiõe capitulo Si romanorum · vbi iſta inueniuntur ad plenum

¶ Secunda eſt cauſa materi alis ſcilicet panis de frumento nõ de ordeo nec de alio grano · ⁊ vinũ in calice cum aqua mix tum · vt patet de conſecratione di · ij · ca In ſacamẽtoꝝ vbi di cit textus In ſacramẽtorum ob lationibus que intra miſſarum ſolempnia dño offeruntur panis tantũ ⁊ vinũ aqua permixtuꝫ in ſacrificiuꝫ offerãtur Non e niꝫ debet in calice dñi aut vinũ ſolũ aut aqua ſola offerri · ſed vtrũqꝫ permixtum · qꝛ vtrũqꝫ ex latẽ ſuo in paſſiõe ꝓfluxiſſe legit̃ Et ca · Sic · ⁊ ca · Nõ oꝫ dicit̃ q̄ debꝫ tãtillũ aq̃ appoi ne mutꝫ ſbaꝫ vini Tercia ẽ fõr ꝑ · ⁊ ſũt ṽba ꝯſecrõis ſcꝫ Hoc ẽ corp9 meuꝫ · ꝫ petr9 adiũxit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

enim · quod ſignificat ↄ̄titudi
nem · quaſi dicat abſqꝫ dubio
hoc eſt corpus meum · vt patz
de ↄ di · ij · ca · Accipite · Nam
papa poteſt addere euangelio
ſed nō minuere ¶ Quarta eſt
cauſa finalis · que eſt intentio
ſacerdotis ſcz ꝙ celebret cum
intentiōe ſacrificādi hoc ſacra
mētum · Et ſi aliqua ex dictis
cauſis deficeret non eſſet ſacra
mentū Vn̄ magr̄ ſē · in · iiij · di
xiij · ca In h⁹ aūt miſterii ex
pletione ſic formam cōſeruari
ſic ordinē haberi oportet · ſcz
vt ſit ſacerdos ⁊ intentionez o
portet habere vt illd̓ facere in
tendat · Hec ille · Et hoc ſatis
de tercio principali ·

¶ Feria tercia palmarū ſmo
de fructibus eucharistie ·

Hoc ſentite in vobis qd̓
⁊ in xp̄o ihesu ca · vbi
ſupra Dei locuti ſum⁹
de mirabi lib⁹ v̓tutib⁹ et cauſis
neceſſariis huius ſacramenti de
clarātes ꝙ oꝫ quemlibꝫ accede
re ieiuno ſtomacho Hodie cō
ſiderās ꝙ appinquam⁹ ad ſūp
tionem tanti ſacramenti Deter
minaui loqui de tā honorabilis
ſacramenti ſūptiōe ¶ A
¶ Circa c⁹ principium datur
iſta concluſio videlicꝫ ꝙ ſacra
cōmunio comunicari petētib⁹
negari nō dꝫ etiā ſi pccōres eſ
ſent Hāc ↄcluſionem poīt ſcūs
doctor t̓cia pte · q · lxxx · ar ·
vi · aſſignans gloſam beati au
g⁹ · ſup illo verbo ps̄ Māduca
uerūt ⁊ adorauerūt omnes pi
gues t̓re Dicit enim ibi aug⁹
Non ꝓhibeat diſpenſator pin
gues terre id ē pccōres mēſaz
dm̄i māducaē Sed ipe diſtin
guit int̓ peccatoēs · quia qui
dam ſūt occulti · quidam vero
maīfeſti ſcz ꝑ euidentiaz facti
ſicut publici vſurarii · aut pub
lici raptores Vel etiaz ꝑ aliqd̓
iudiciū ecc̄aſticum vl̓ ſecula
re puniti Maīfeſtis ergo pcc̄o
ribus etiaz petentib⁹ non debꝫ
ſacra communio dari Vn̄ cip̄a
nus ſcribens ad quendam di
cit Pro dilectione tua me con
ſulendum exiſtimaſti quid mi
hi videatur de hiſtrione ⁊ ma
go illo · qui apud vos ↄſtitu
tus adhuc in artis ſue dedecoē
pſeuerat · an talibus ſacra com
munio ſic̄ ceteris debeat dari
fidelibus Puto nec maieſtati
diuine nec euangelice diſcipli
ne congruē · vt pudor ⁊ honor
ecc̄e tā turpi ⁊ infami ↄtagiōe
fedet̓ · hoc ille Si vero non ſit
maīfeſti peccatores ſꝫ occulti
non poteſt eis petētib⁹ ſacra cō
munio denegari · cuz enīz q̄libꝫ
xp̄ia⁹ ex hoc ipo ꝙ ē baptiza
t⁹ ſit admiſſ⁹ ad menſā dm̄cā
n̄ pt ei ius ſuū tolli niſi ꝑ aliq̄
cā maīfeſta · vnde ſuper illd̓

Pingues terre, peccatores.
Peccatores distinguuntur
Manifestis peccatoribus petentibus in peccatis perseverantibus non danda communio.
Cocio nemini negan.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

prima ad cor. v. Si is qui fra
ter inter vos nominatur vt dicit
glosa Aug9 Nos a cōmunione
quenq3 probibere nō possum9
nisi aut spōte cōfessuz. aut in a
liquo iudicio seculari vel eccle
siastico nominatuz atq3 conui
ctuz. Pōt tamen sacerdos ad
monere populū i cōi ne sc3 pec
catores ad mēsam domini acce
dāt āteq3 peñiteant. Jō dicit i e
pl'a vbi supra Hoc sētite in vo
bis sc3 quod iam supra dictuz
est de itentiōe sācti doctoris.

¶ Circa hoc sacramentū tria
notabimus

¶ Primo huius sacramenti
sumptionem.

¶ Scd'o exclusionem

¶ Tercio fructificationez

¶ Circa p̄mū principale sciz
sūptione tanti sacramēti ponūt
sacri doctoēs quatuor modos
quib9 sumit hoc sacramētum

¶ .B ¶ Primo mō aliqui
sumunt hoc sacramentum sacra
mētalit tm̄ Scd'o aliq̄ sumunt
spūaliter tm̄ Tertio aliq̄ sumūt
spiritualiter ↄ sacramentaliter
Quarto aliq̄ sumūt neutralit
sc3 nec spūalit nec sacm̄ēliter.
Qui sumunt p̄mo modo sc3 sa
cm̄talit tm̄ faciūt sicut iudas q̄
a cū pccō accipiūt ↄ diabol9 in
trat i eos sicut fecit in iudaz. ↄ
tales sumūt solū saporē. ↄ sic re
i sūt corpis ↄ sāguis xp̄i nō di
iudicātes corp9 dn̄i. qr xp̄e cuz
talib9 nō vnit. vn̄ aug9 i libro
de vb dn̄i dicit Quid est xp̄m
mādu caē: Non est hoc solū in
sacramēto corpus eius accipe.
multi eni3 indigne accipiūt. s3
in xp̄o manere ↄ xp̄3 in se ma
nentē habē. Cōtra quos dicit
de cō. di. ij. ca. Quid est. vbi
dicit Quid est xp̄m manduca
re. nō hoc est solū in sacramētis
corp9 eius accipe. multi enim
indigne accipiunt de quibus
ait apl'us. Qui mādu cat ↄ bi
bit calicē dn̄i indigne iudicium
sibi mādu cat ↄ bibit Sed quō
mādu cād9 est: Quō ipe dicit
Qui enim mādu cat carnē meā
ↄ bibit sāguinez meum digne
in me manet ↄ ego in eo Et si i
digne accipit acquirit magnū
tormētum. vnde de cō. di. ij. ca
pi Qui sceleate. dicit ¶ C
Qui scelerate viuūt in ecc̄a ↄ cō
municare nō desinūt putātes se
tali cōmuniōe mūd ari discant
nihil ad emēdatiō3 sibi pficere
dicēte ppha iher. xi. Quid ē q̄
dilect9 me9 fecit in domo mea
scelera multa: Nūquid carnes
sācte auferent a te malicias tu
as: Et apl'us. Probet inquit
seipm homo ↄ sic de pane illo
edat ↄ de calice bibat ¶ Scd'o
mō mādu cat spiritualit. vt qn̄
q̄s stat ad missā cū deuotiōe n̄
discordās a xp̄o credendo ho
stiā ↄsectā trāsbatā i veraz car
nē ↄ sāguinē xp̄i. tūc spūalit

Quatuor modis su-
mitur Cōmunio.

Sumtio sacramen-
talis.

Sumtio
spualis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

credendo manducauit. Vnde
magiſter in .iiij. diſ. ix. alle
gãs aug⁹ ait. Vt qd pas ven
trẽ et dentẽ Crede ⁊ mãducaſ
ti. Itẽ idẽ aug⁹ de v̾bis dñi ait
Quõ mãducãd⁹ ẽ xp̃c ꝰ Quõ
ipſe dicit. q̃ manducat carnez
meã ⁊ bibit meũ ſanguinẽ i me
manet ⁊ ego in eo. Nulli ambi
gendũ eſt. tũc queqꜫ corpis
ſanguiniſqꜫ pticipẽ fieri domi
ni. quando xp̃i mẽbꝝ efficit̃.
nec alienari ab illi⁹ panis vini
qꜫ ꝯſortio. etiã ſi anq̃z panẽ
illũ edat ⁊ calicẽ bibat. de ſcl'o
hoc i vnitate corpis xp̃i cõſti
tut⁹ abſcedat. qꝛ illi⁹ ſacramẽ
ti bñficio nõ p̃uat̃. quãdo in il
lo hoc qd̾ illd̾ ſacramẽtũ ſignifi
cat inuenit̃ Hec ille. Terti
o mõ ſũit̃ ſacramẽtalit̃ ⁊ ſpũali
ter Et ſũt illi q̃ bono aĩo. corde
puro. fide ⁊ deuotiõe ⁊ ſine pec
cato mõꝛli cũ ꝯtiõe p̃miſſa cõ
feſſiõe hoc ſumũt ſacramẽtuz.
q̃ habẽt ſacramentũ ⁊ vnionẽ
cum eccleſia ⁊ xp̃o. Quar
to modo aliqui ſumũt neutrali
ter. qꝛ nec ſacramentalit̃ nec
ſpiritualiter. ⁊ iſti ſũt peſſimi
xp̃iani. qui nec accipiunt nec
venerantur in eccleſia corp⁹ cri
ſti. ⁊ ſi accipiũt accipiũt nul
la habita fide ⁊ deuotione. Vn
de apoſtolus p̃ma ad cori. vn
decimo. reprehẽdit iſtos q̃ rci
piũt corp⁹ domini indigne tã
q̃z ſi accipent panem de menſa
non ſacramentum dicens. Vn⁹
q̄ſqꜫ preſumit cenã ſuaz ad mã
ducandum. ⁊ alius quidez eſu
rit. alius quidem ebrius eſt. nũ
quid domos non habetis ad
manducandum ⁊ bibendum.
Quaſi dicat Vos infideles qui
indeuote acceditis ad eccleſiaz
ad manducanduz corpus xp̃i
ac ſi manducaueritis vnuz fru
ſtum panis. non habetis do
mos veſtras ad manducanduz
panes de mẽſa veſtra abſqꜫ hoc
qꜫ veniatis ad eccleſiam ad co
medendũ ſacramentuz tãq̃z pa
nem de archa veſtra ſumptum.
An eccleſiam dei ꝯtempnitis ⁊
ꝯfunditis eos qui non habent.
Et iſti peius cunctis faciũt in
modo ſumendi. Et hoc ſatis de
p̃mo p̃ncipali.

Circa ſecundum principa
le ſcilicet excluſionem. Plura
ſunt genera hominuz que exclu
duntur ab iſta ſũptione.
D Et ſunt numero quin
qꜫ. Primum genus eſt eoꝝ
qui per modicum ⁊ breue tem
pus excluduntur videlicet vſqꜫ
ad vnum vel duos vel tres men
ſes. ſicut in meretrice publica
conuerſa vl' in publico vſurari
o. Et ſi confeſſores vellent vl
tra annum ſuſpendere aliquem
non poſſunt nec debent quia fa
ciunt contra decretum eccleſie.
Extra de penitẽtijs ⁊ remiſ. in
ca. Ois vtuſqꜫ ſex⁹. qꝛ aliter

peccaēt mortalit̄ Hz bene pn̄t
retrahi per tempus iam dictū
videlicet per tres vel q̄tuor men
ſes · vt patet de pe · di · i · capi
tulo In actiōe vbi dicitur In
actione pn̄e vbi tale cōmiſſuz
eſt vt is qui cōmiſit a criſti etiā
corpe ſepetur non tam cōſide
randa eſt mēſura tpis q̄z dolo
ris Cor enim cōtrituz ꝛ humili
atum deus nō deſpiciet Hec ibi
legas totuz capl'm Secūdū
genus excluſorū fit per tres an
nos ſicut patricida · vt pz trice
ſimatercia · q · ij · ca · Latorez p̄
ſentiū · vbi dicitur Latorem p̄
ſentiuz matricidā eſſe cognoui
mus · cui precipim⁹ vt ſub peni
tentie iugo permaneat ita vt p
annum integrum eccleſiā non
igrediatur ſed āte fores baſilice
ſtās orans ꝛ deprecās deum p
ſeueret qualiter eripiatur tāto
piaculo Cōpleto vero anni cir
culo introeundi eccleſiam licen
tiam habeat · tamē inter audiē
tes ſtet ꝰ nōdū cōmuicz · ꝯple
tis āt ānorū triū ꝯcul' admittiē
Hec ibi Poſſz tamē tāta eē cō
tritio patricide ꝛ matricide ꝙ poſ
ſet diſpenſari · imo poſſz eē ita
excellēs ꝯtritio ꝙ ſi illico mo
reretur in illa ꝯtritione euolaēt
ad vitam eternā · qꝛ anq̄z quiſ
q̄z cōfiteat̄ peccatuz a reatu ſu
e ꝑuaricationis ꝙ eterna ſibi de
berēt̄ ſupplicia p grāz iterne cō
pūctiōis abſoluit̄ · vt pz de pe ·

Parricidæ ſuſpen-
duntur à Communi-
one ꝑ triennium

di · i · ca · Si cui Hz tamen nō
ꝓdeſt cōtritio illa niſi ſequat̄
cōfeſſio oris · quia reſuſcitat⁹
viuit dum cōfitetur peccatum ·
Nā ꝯfeſſio fit ad oſtenſionē pe
nitentie vt dictuz eſt ſupra nō
autem ad impetrationem venie ·
Terciū gen⁹ eſt inuaſoꝝ ꝛ
manus ſuas pollutas imponen
tium ſacerdotibus ꝛ depredan
tium eccleſias in reb⁹ eccleſia
ſticis · puta in vaſis calicibus
ꝛ ſimilibus · qui redire volētes
per quatuor annos debent ſu
ſpendi a communione ꝛ p ſep
tem annos debent penitentiam
facere De quibus habetur · xij
q · ij · in ca de viro nefando bur
ghardo nomine Et ca · Si q̄s
de clericis Quartū gen⁹ ē
illorum qui toto tpe vite ipſo
ruz a cōmunione ꝑuantur vſq̄
ad morē ipſorum ꝛ eſt vir ne
cans vxorem gladio aut vene
no Vel econtra vxor occidens
marituz qꝛ tales nūq̄z poſſūt cō
municaē niſi in extremo vite ſu
e · vt pz · xxxiij · q · ij · ca · Am
monere · vbi habet̄ de pn̄a a
ſtulfi interfectoris proprie ſue
vxoris · vbi dicitur · Admo
nere te cum lacrimis ꝛ multo
gemitu cordꝰ curaui⁹ fili aſtul
fe ſed nō filius dici deberes qui
a tā crudeliter infelix homicidi
diū ppetraſti Nā occidiſti vx
orē tuam ptez corpis tui legiti
mo matrimonio tibi ſociatam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Hec ibi · Vide totuʒ capl'ʒ Et
ca · Quicūq; eadē hēt' ſīna ¶
¶ Quītū genus ſūt illi qui nūq̄ʒ
voluerunt ꝯuerti ⁊ in extremo
quādo peccarē nō poſſunt petūt
euchariſtiā · meo iudicio nō de
bet eis dari · quia dubitat' an e
orū cōuerſio bona ſit Vn̄ ſicut
canes vixerūt ita vt canes mori
antur Nihilominus non eſt ab
breuiāda man' dn̄i q̄a in iſtāti
pōt mouē cor peccatoris ad tā
tā ꝯtritionē ꝙ immediate vola
bit ad vitā eternā · Et hoc de ſe
cundo principali · ¶

¶ Circa terciū principale ſcʒ
fructificationē digne ſumētiū
tā venerabile ſacramētuʒ decem
adducaʒ frcūs mirabiles quos
cōſequuntur digne ſumentes ·
licʒ alii pluēs pñt aſſignari q̄s
relinquo ſufficiētie predicātiuʒ
Quoruʒ pm' eſt xp̄i ꝯmemo
ratio · hoc nāq; ſacramētum in
xp̄i ꝯmemoratiōe factuʒ eſt te
ſte ipſa veritate que ait Hoc q̄
tienſcunq; feceritis in mei mē
oriam facietis Ex qua memoria
fit ſumens diſpoſitus ad omni
a toleranda Vnde grego' · Si
paſſio xp̄i ad memoriam redu
catur nihil eſt adeo graue q̄d
equo animo non toleretur ¶

¶ Secundus eſt interior viuifica
tio · quia vt poit ſāct' doctor
in tercia parte Multotiens per
ſumptionem tanti ſacramēti fit
homo de attrito contritus · ſub

(io. Fructus digne sumentium Eucharistiam)

de Attritione & Contritione vide sup.

cuius figura dicitur in geneſi ·
ꝙ lignum vite comeſtū preſta
bat vitaʒ ¶ Terci' frcūs eſt
gratie collatio ⁊ augmentatio
q̄a euchariſtia grece bona grā
a iterpretat' latie ¶ Quartus
fructus eſt amicicie dei conſer
uatio · q̄a per hoc ſacramētuʒ de
us eſt tecuʒ ⁊ in te · Vnde iohā
nis ſexto · Qui manducat car
nem meam ⁊ bibit ſanguinem
meum in me manet ⁊ ego in eo

¶ Quintus fruct' eſt angeli
ca conuiuatio Vnde ſancta ec
cleſia cantat · Ecce panis an
gelorū factus cibʒ viatorū Itē
Panē āgelorū māducauit hō
Panis angelic' fit panis homi
num · dat panis celicus figuris
t'minū ¶ Sext' fruct' ē p̄mi
orū p̄miſſio Vnde iohis ſexto
dicitur Si quis manducauerit
ex hoc pane viuet ineternum ·
Et idem ibidem Ego ſuʒ pais
vite · qui venit ad me non eſuri
et ⁊ qui credit in me non ſitiet
ineternum · ¶ Septim' fru
ctus eſt anime ſancta refecti
o Vnde iohannis ſexto capitu
lo dicitur Caro mea vere eſt ci
bus ⁊ ſanguis me' vere ē pot'
De pleriſq; legitur ꝙ ſola com
munione reficiebantur non ſu
mentes per pluēs dies aliquē
alium cibum ¶ Octauus fru
ctus eſt ſpei eleuatio · quia ſup
to hoc ſacramento ſpera' ipſuʒ
nobis eſſe viaticum ad et'nam

vi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vitā Ideo criſtus dixit. Ego
ſum via veritas ⁊ vita ¶ No
nus fructus eſt peccatoꝝ re
miſſio id ē ſatiſfactio Vnde gre
goꝛ. Proficiat nob ad ſalutem
coꝛpis ⁊ anime ſacramēti huiꝰ
ſuſceptio Satiſfactio autē coīter
eſt coꝛpi ⁊ aīe. quia ſecūdū ber
nardū Qui fuerūt ſocij in vici
is ſocij debent eſſe in penis.
¶ Decimus fructus eſt fomitis
mitigatio Ideo dicit in colle
cta. Tuere nos dn̄e q̄ſumꝰ tu
a ſācta ſumētes. ⁊ ab ōibus
ꝓpicius abſolue peccatis. Plu
res alij fructꝰ ſunt quos cōſe
quuntur omēs ſumētes digne
Vt eſt virtutum roboꝛatio. fi
dei cōmendatio. ſpūalis delecta
tio. cōtra diabolum armatio.
celeſtis vite collatio. amoꝛis
excitatio ⁊ ſic de ſingulis Et hoc
ſatis de tercio principali.

¶ Feria quarta palmaꝝ ſermo
de ꝑparatiōe huiꝰ ſacramēti.

Hoc ſentite in vobis qḋ ⁊
in xp̄o ihū. ca. vbi ſu
pra Heri locuti ſumꝰ de
modo ſumēdi coꝛpꝰ xp̄i ⁊ de
illis q̄ merito excludūtur a tā
to ſacramēto. ita vt merito priuē
tur ōnibus illis fructibus de q̄bus
facta eſt mentio Hodie cōſide
rās q ip̄ meditate nullꝰ debꝫ ac
cedē ad tā venēabile ſacramē
tum Determinaui loqui de eius
ꝑparatiōe ¶ A
Circa cuiꝰ pricipiū dr̄ iſta cō
cluſio q omnis actꝰ carnalis
remouet hominem a tāto ſacra
mento ⁊ etiaꝫ nocturna pollu
tio. Hāc cōcluſiōꝫ ponit ſāctꝰ
doctoꝛ pte tercia. q. lxxx. ar
v. allegāns illud quod hētur le
uitici. xv. ca. vbi dr̄ A quocū
q egredietur ſemen coitus imū
dꝰ erit vſqꝫ ad veſpā. ſꝫ immū
do nō debet patere aditus ad
ſacramētum. ergo videt q ꝓpt
actus carnales ⁊ pollutioneꝫ
nocturnam hoies ipediantur a
ſumptiōe tāti ſacramēti Sꝫ eſt
aduertendū q quilibet actus
carnalis aut nocturna polluti
o poteſt habere ſecum aliqḋ
ānexum moꝛtale ⁊ veniale. q̄a
licet in ōni actu carnali poſſit
cadere moꝛtale peccatuꝫ. tn̄ in
actu carnali matrimoniali ⁊
pollutione nocturna pōt eſſe ā
nexum moꝛtale ⁊ veniale. licꝫ
in ceteris actibꝰ carnalibꝰ hoc
non accidat. quia ſemper in il
lis eſt peccatum moꝛtale ſemi
nis emiſſio. mō dico q ſi iſti a
ctus ſūt annexi peccato moꝛ
tali ipediunt de neceſſitate ſup
tionem ſacramenti ⁊ ſuſcipien
tes ſūt rei coꝛpoꝛis ⁊ ſangui
nis domini Si vero tales actꝰ
ſecum annexum habeant pec
catum veniale adhuc impedi
unt talem ſuſceptionem. non
ex neceſſitate. ſꝫ ex cōgruētia

Actus car
nales

quia eſt ibi feditas corporal'
quam nō decet tantuȝ ſacramē
tuȝ habere. ⁊ eſt etiā vagatio
mentis ⁊ maxime quando eſt
ex mala imaginatione Immo
⁊ ſi nūq̄ȝ hij duo actus carna
les ſcȝ matrimonialis ⁊ polluti
onis ſecum peccatum annex
um haberent nec mortale nec
veniale adhuc impediūt cōionē
ex incongruentia illorū duorū
ſcȝ feditatis ⁊ vagatiōis men
tis Quando autem ſit mortale
annexum aut veniale aut nec
veniale nec mortale hoc relinq̄
iudicandum confitenti ⁊ confeſ
ſori intelligenti cāas ⁊ finem ho
rum actuū. Hoc ergo ſentite i
vobis dicit aplūs ſcȝ vt impol
luti quocunqȝ actu carnali ad
hoc ſacramentuȝ accedatis

Circa hoc ſacramentum tri
a notabimus

Primo ꝑparationem

Scdo figurationem

Tercio impinguationem.

Circa primū principale ſci
licet preparationē ad tantuȝ ſa
cramentum. licet multas ꝑpara
tiones facē oporteat tamen ge
nerales preparationes numero
erūt quinqȝ

Et pma preparatio eſt confeſ
ſiōis qȝ ꝯfeſſis ⁊ cōtritis nō eſt
deneganda cōio Et itelligo p
ꝯfeſſos illos qui ita cōfeſſi ſunt
ꝙ vlterius talia peccata cōmit
tere nolunt ⁊ ꝓprie vocatur con
uerſi. vt patet de cō. di. ij. ca
pitulo Sarracenis. vbi dicit
Sarracenis atqȝ hiſtrionibus
ceteris qȝ huiuſmodi perſonis
vel apoſtatis cōuerſis vel rˀuerſ
ad deum grā id eſt eucariſtia
non negetur Hec ibi Si autē
eſſent confeſſi ex quadam tan
tum conſuetudine vel manda
to eccleſie nō habentes intētio
nē relinquē peccata cōicaē non
poſſūt nec debent. quia quicū
qȝ talis iudicium ſibi mādu͏cat
⁊ bibit. vt ait apl'us Et de ꝯ.
diſtinctiōe ſecunda capitulo
Qui ſcelerate viuūt Sicut ſūt
qui bona aliena continue rapi
unt. aut qui aliquam artem fa
ciunt indebitam. vt ſunt taxil
latores. cartulas facientes pro
ludo. ſtipendiarij. ⁊ omnium
malorum fautores. iuueneſ cō
tinue ad amaſias concupiſcen
tes Et communiter omnes qui
peccata relinquē nō diſponūt
tales communicare non poſſūt
ratione peccati mortalis animā
inficientis. Cuius ſignum eſt
Quia hoc ſacramentum venera
bile proponitur in modū cibi.
cibus autem non competit niſi
vitam habenti. vnde ſi carenti
vita datur cib' non ſentit. ſic
anime exiſtenti in aliquo pec
cato mortali mortue ſi dat' hoc
venerabile ſacramentum non ſē
tit Ideo probet ſeipſuȝ homo
ſcȝ i q̄ ſtatu ſit an ſcȝ ſacramēti

Simile.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſum ptionem quia beati mūdo
corde quom ā ipi deum videbūt
quem videre nequeunt peccato
res qui merito ꝑuari debēt Vn
de con· di· i· ca· Si q̄s dr
Si q̄s ꝑ luxuria ſua
auertit ſe a cōmuniōe ſacramē
ti et in obſeruādis miſterijs de
clinat ꝯſtitutā regulā diſcipli
ne· iſtū talē ꝓiciendū de eccia
catholica decnim⁹ donec peitē
tiā agat· ⁊ oſ̄dat fructū pñie
ſue· vt poſſit cōmunione ꝑcep
ta indulgentiam promereri
Et qui non coicāt ſingulo āno
priuātur eccleſiaſtica ſepultu
ra· vt patz extra de pe· ⁊ remi·
in capitulo Omnis vt uſq₃ ſex
us. Et ſicut tales ꝑuantur per
eccleſiam conſortio mortuorū
ita ſacerdotes eccleſiam tuētes
debent eicere eos extra eccleſiā
⁊ ſegregare per excoicatiōez
a conſortio viuorum· Et ꝑ cō
ſequens etiam priuantur ꝯſor
tio angelorum ⁊ ſanctorum·
Preparate ergo corda veſtra
domino ſcilicet per contritiōez
⁊ ſeruite illi in leticia·
Secunda preparatio eſt r̄miſ
ſionis ſcilicet offenſaruz ſeu of
fenſionū ⁊ iniuriarum· Vnde
accedentes debēt odia remouē
lites· inimicicias· guerras· rix
as· contentiones ⁊ offenſas in
dulgē· In cuius ſignum domi
nus ibūs ante communionem
voluit duodecim congregaē a

poſtolos· ex qua congregati
one in vnū ſignificatur vnitas
animorum· Voluit benigne in
dulgere iude ſi voluiſſet· voluit
⁊ in paſſione· in cuius memori
am hoc ſacramentum factū eſt
omnibus pcere· vt nobis relin
queret exemplum indulgendi
⁊ dimittendi quando tale acci
pim⁹ ſacramētū i eius memori
am· Vnde petrus in ſua canoni
ca Xp̄s mortuus eſt pro nob
vobis relinquens exemplū· vt
ſequamini veſtigia eius· Et
mathei quinto ſcribitur· Si of
fers munus tuum ante altaē ⁊
ibi recordatus fueris quia frat
tuus habet aliq̄d aduerſum te
relinque ibi munus tuum ⁊ va
de prius reconciliari fratri tuo.
Tertia eſt preparatio r̄ſti
tutiōis· Vn̄ āte coionē reſtitu
endū eſt cū fieri p̄t· ⁊ poſſibili
tas adeſt· quia nō intelligitur
aliquem fuiſſe vere penitentez·
niſi primo habuerit cōtritiōez·
confeſſionem· ſatiſfactionem·
Redde ergo que habes q₂ nec
confeſſor debet licentiam p̄bē
ſumendi coionem niſi confitēs
promittat ſatiſfactionem·
Quarta preparatio eſt deuoti
onis vt ſcilicet non tractus· nō
coactus· vadat homo ad coio
nem· ſed cum ſumma reueren
tia· cum magno tremore· cum
ſūma fiducia accedat· ſperās
tali ſubſidio poſſe iuuari· depo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſitis huius ſeculi vanitatibus
⁊ pōpis ōmibꝰ · feruentē hn̄s
memoriaz paſſiōis xp̄i · plenꝰ
v̓tutibꝰ · ſideīteriori videſ xp̄m
accenſus caritate · deo ⁊ proxi
mo ſtudens complacere · acce
dat · qꝛ hiis ⁊ ſimilibus fit hō
deuotus ¶ Quinta preparati
o eſt pudicicie ⁊ caſtitatis · vn̄
augꝰ Quāta ɔtritione ⁊ lacma
rum fonte · quanta reuerentia ⁊
timore · quanta corporis caſti
tate ⁊ anime puritate iſtud di
uinum ⁊ celeſte ſacrificium eſt
celebrandum vbi caro tua cri
ſte in veritate ſumitur · vbi ſan
guis tuus in veritate bibitur ·
vbi ſumma y̓mis cōiūguntur ·
vbi adeſt ſāctorum conſortiū
angelorum · vbi tu es ſacerdoſ
⁊ ſacrificiū Sentiat mēs mea
dulcedinē p̄ſētie tue · Hec ille
Et hoc de p̓mo principali ¶ D
¶ Circa ſecundū p̓ncipale ſcȝ
figurationē hꝰ ſacram̄ti · Qua
tuor ſūt figure figurātes taȝ ex
cellens ſacram̄tuȝ Quarū p̓ma
fuit melchiſedech de q̄ hēt̄ ge
neſ · xiiij · ꝙ qn̄ abrahā r̄ demit
loth frr̄eȝ ſuū de maibꝰ inimico
rū q̄ venerāt ɔtra regē zodomo
rū Pꝰ q̄ȝ abrahaȝ reuerſus eſt
cū victoria redempta p̄da ab
hoſtibꝰ in vallē mābre · melchi
ſedech ſacerdos magnꝰ ſibi ob
tulit paneȝ ⁊ vinuȝ · per quod
magr̄ ſententiarū in quarto di
ſtinctiōe octaua dicit Huius

ſacramenti ritum oſtendit mel
chiſedech · vbi panem ⁊ vinuȝ
abrahe optulit · vnde ait āmbroſi
us ꝙ ꝑ hoc dat̄ intelligi anteri
ora eſſe ſacramēta criſtianorū
q̄ȝ iudeorū Iſta figura ſic intel
ligitur ꝙ quando deꝰ pater vo
luit humanū genꝰ liberare tūc
per mortem filij ſui in cruce cap
ta preda eorū qui erāt in limbo ·
tūc conſtitutū eſt hoc ſacramē
tum in ſpecie panis et vini ſig
nificātis panē et vinū melchiſe
dech ¶ Seda figura fuit agni
paſchalis poſt habitam victo
riam de pharaone · Agnꝰ aūt
paſchalis eſt criſtus qui in pa
ſchate occiditur id eſt tp̄ore
tranſitus quem iohannes oſtē
dit digito dicens Ecce agnus
dei · ecce qui tollit peccata mun
di · Poſt quem tranſitū recepe
runt iudei manna in deſerto · p
quod hoc ſacramentum ſignifi
catur · quia ſicut manna omnē
habebat ſaporem ſic et ſacram̄
tum hoc omnem habet ſuaui
tatem · Vnde iohannis ſexto
capitulo dicitur Amen amē di
co vobis Non moiſes dedit vo
bis panem de celo · ſed pat̄ me
dat vobis panem de celo veruȝ
¶ E ¶ Tertia figu
ra figurans ſacramentum habe
tur exodi decimoſexto · de illo
māna qd̓ habebat de oī ſapore
vt dictū eſt Sȝ in illo erāt due
cōditiōes ſumētiū · qꝛ aliquibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

erat abbo minabile dicētib? ·
nauſeat anima noſtra ſuper ci
bo iſto leuiſſimo Et numēi · xi
Interea ortuꝫ eſt murmur po
puli · quaſi dolentium cōtra de
uꝫ Naꝫ flagrauit deſiderio car
niū ſedens ⁊ flēs iūctis ſibi ꝑi
ter filijs iſrabel Quis dabit no
bis carnes ad veſcendum Re
cordamur piſciuꝫ quos come
debamus in egipto gratis · In
mentem nobis veniūt coturni
ces ⁊ pepones porriqꝫ cepe ⁊
allea Arida eſt anima noſtra
Nicbil reſpiciunt oculi noſtri
niſi manna Alijs autem babēs
erat omne delectamentuꝫ Vn
nibil aliud ſignificat niſi bunc
panem ſacramētalē corpis cri
ſti qui generat faſtidiū ⁊ nau
ſeam malis · bonis autem dat
omne delectamentum ⁊ ſuaui
tatis dulcedinē · Vnde io bis
vi · Litigabāt ergo iudei dicen
tes Quomodo pt bic daē car
nem ſuā ad mādu candū ⁊ ſan
guinem ſuū ad bibendꝫ Quis ē
ſermo? Et abierūt retrorſum
mlti qui ſequebantur ipſū Et
bij ſūt ſuperbi curioſi ⁊ carna
les q̄ nō capiūt per fidem fideli
t ſed carnalit Intelligebant e
nim carnaliter debere cōedere
nō ſpiritualiter ⁊ ſacramētalit
⁊ per fidem ſicut pluēs faciunt
Et ideo xp̄s dicit Spiritus ē
qui viuificat caro non ꝓdeſt
quicq̄ꝫ Verba que locutus ſū
vobis ſpiritus ⁊ vita ſunt · ſed
ſunt quidā ex vobis qui nō cre
dūt · Et ideo tales receſſerunt
ab eo Dicit ergo ibeſus ad du
odecim qui remāſerant ſecum
Nunquid ⁊ vos vultis abire ·
⁊ reſpōdit petr? Domine ad
quem ibimus · verba vite et ne
babes ⁊ credim? ⁊ cognoui?
quia tu es criſtus filius dei vi
ui Vnde patꝫ ꝙ mal nauſea ē
boc ſacramentū · bonis aūt dele
ctabile Quarta figura eſt
panis ꝓpoſitionis de quo babe
tur leuitici · xxiiij · vbi dicitur
Accipies q̄ꝫ ſimilam ⁊ coques
ex ea duodeciꝫ panes · qui ſin
guli babebūt duas decimas ·
quorum ſenos altari · ſenos ſu
per menſam puriſſimam coraꝫ
domino ſtatues ⁊ pones ſup e
os tbus lucidiſſimū vt ſit panis
in monimentuꝫ oblationis · p
ſingula ſabbata mutabuntur
coram domino Hec ibi · Hic ē
ille panis de quo primo Regū
viceſimoprimo capitulo ſcribi
tur · ꝙ quādo dauid fugiebat
regē ſaul · iuit ad acbimelecb
ſacerdotem valde famelicus di
cens Nunc ergo ſi quid babes
ad manducandum vt mandu
cem vel quinqꝫ panes da mibi
aut quicquid inueneris · Re
ſpondit ſacerdos ad dauid di
cens · Non babeo panes lai
cos ad manum ſꝫ tantuꝫ panē
ſanctum · Si mundi ſūt pueri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

maxime a mulieribus ꝯ Et dix
it dauid Si de mulieribus agi
tur · Suſtinuimus quidem ab
heri ⁊ nudiuſtertius Dedit igi
tur ei ſacerdos ſanctificatuꝫ pa
nem · Neqꝫ enim erat ei panis
niſi panis propoſitionis qui ſb
lati erãt a facie domini vt pone
rentur panes calidi Iſte panis
ſanctus figurabat ſacratiſſimũ
noſtri ſaluatoris criſti corpus
quod ſolum ſacerdotes debent
ſumere ⁊ etiam laici quãdo mũ
di ſunt · ⁊ maxime a luxuria ·
Vnde quando aliquis vult cõ
municare etiam a propria vxo
ore debet ſe abſtinere vt patet
de conſecratione diſtinctiõe ſe
cunda Omnis homo Et ideo ã
te ſumptionem tanti ſacramẽ ti
debent omnes purificare mẽtes
ſuas ⁊ cum deuotione ſuſcipe
Et hoc ſatis eſt de ſecundo pri
cipali ·

Circa tertiuꝫ principale ſci
licet impinguationem illorum
hoim qui digne ſuſcipiunt hoc
tam venerabile ſacramentuꝫ po
nit magiſter in quarto ſententi
arum diſtinctione vndecima ·
ꝙ hoc ſacramẽtum eſt tante v
tutis digne ſumentibus ꝙ impi
guat corpus ⁊ animam · vnde
Caro xp̄i ꝓ ſalute carnis ⁊ ſan
guis xp̄i ꝓ ſalute aĩe nr̃e offert
Et alibi dicit Pl' ipinguat ca
ro xp̄i hominẽ interioreꝫ q̃ꝫ ali
q̃ res mũdi Et iter · i obitu ſuo

dicit Tu panis angelorum tua
viſione angelos reficis ⁊ glori
ficas Tu eſca es anime non cor
poris · impinguas mentem non
ventreꝫ Qui in te nõ impingua
tur virtutibus nimis eger iacet
in flagicijs Tu te manducantẽ
vt cõdecꝫ in te tranſmutas vt tu
i participatione efficiatur de' ·
nec tamen in illum tranſmuta
ris veluti alia corpoẽa fãt eſca
Et de conſecratione diſtinctio
ne ſecũdo capitulo Non iſte di
citur · Non eſt iſte panis qui
vadit in corpus · ſed panis vi
te eterne qui anime noſtre ful
ſit ſubſtantiaꝫ Iſte panis coti
dianus eſt Accipe cotidie · qd
cotidie tibi proſit · ſic viue vt
cotidie merearis accipere · hec
ibi Et in capitulo Criſtus dici
tur Criſtus panis eſt de quo q̃
manducat viuet in eternum Et
capitulo Credere dicitur · Cre
dere in ihesum criſtum hoc eſt
manducare panem viuuꝫ · qui
credit inuiſibiliter ſaginatur ·
vbi dicit gloſa Saginatur ſpi
ritualibus ⁊ diuinis virtutib'
⁊ donis Vnde de conſecratiõe
diſtinctione ſecunda capitulo
Omnia dicitur Panem quideꝫ
iſtum quem ſumimus i miniſte
rio · illum quoqꝫ intelligo pa
nem qui manu ſancti ſpiritus
formatus eſt hominum cibus ·
vnde ipſe ait · Ego ſum panis
viuus qui de celo deſcendi ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Et iteruz Pais quem ego da
bo caro mea eſt pro mundi vi
ta Hec ābroſi9 ibi O vera pin
guedo O ineffabil' cib9 O pa
buluz delectabile · q̄ i hac vita
virtutibus impinguat anima ⁊
in alia vita gaudet viſione bea
tifica Ideo ꝓpheta in ꝑſona ōni
um cupiebat impinguari hoc
cibo magnifice dicens Impin
guatur in oleo caput meum ⁊
calix meus inebrians q̄z ꝑ̄cla
rus eſt · id eſt ſuauis ⁊ dulcis
¶ Et hoc ſatis de t'cio principali

¶ Feria quinta p9 palmaꝝ ſ
mo de dig̃tate h9 ſacramenti

Hoc ſētite i vob' qd' ⁊ in
xp̄o ihū ca · vbi ſupra
Heri locuti ſum9 de p̄
paratiōe h9 tā nobil' ſacramēti
Hodie vero q̄a inſtat tempus
⁊ dies ſumendi loq̄mur de dig
nitate ſublimitate ⁊ vtilitate
tam nobilis ſacramenti ¶ A
Pro cuius principio querēda
⁊ inueſtiganda eſt vna dubi
tatio videlicz · quaꝛ criſt9 nō i
ſtituit hoc tam celiberrimuz ſa
cramētum ante hāc diem cum
ꝑ plurēs dies ⁊ annos ātea fu
iſſet cum diſcipul' ſuis Ad qd'
dicendum eſt ꝙ hoc q̄druplici
miſterio factum eſt Primū
miſteriū fuit ratiōe ſocietatis ·
Hodie nanq₃ plura alia confe
cta fuerunt ſacramenta ratiōe
quorum iſtud cum eis debuit
inſtitui ¶ Primum fuit ſacra
mentum baptiſmi · vnde marci
vltimo cap · ſcribitur Euntes
docete omnes gentes baptiſā
tes eos in nomine patris ⁊ filij
⁊ ſpūs ſancti · quod ſignifica
tum eſt in ablutione pedum ꝑ
quam criſt9 voluit diſcipulos
mūdaꝛ ¶ Secūduz fuit ſacra
mentum ordinis · quia criſtus
in cena ordinauit ſacerdotes a
poſtolos cuz dedit eis poteſta
tem conſecrandi dicēs · Hoc
facite in meam cōmemoratiōz
luce · xij ¶ Terciū ſacramītū fu
it ſacramītū pnīe Nā ibidē dixit
ioh'is · xx · Quoruz r̄miſeritis
pccā remittūt' eis · ⁊ quorū r̄ti
nueritis retēta erūt ¶ Quartū
fuit ſac̄mētuz eucharistie dig
ne cōſequens iſta · qꝛ p9 q̄z ho
baptiſat9 ē ⁊ cōfeſſ9 ſacdoti ⁊
abſolut9 deb₃ ſumēꝛ eucharisti
az ¶ Quartū miſteriū fuit rōe
paſſionis ſubſequētis vt ſcz ſu
ſcipientes tl'e ſacramītum ſp eſ
ſēt memoꝛes paſſiōis xp̄i · luce
xxij · Quotienſcūq₃ hoc fecēi
tis i meā ꝯmeōracōz facietis
¶ Terciū miſterium fuit rōe cre
atiōis Nā tl'i die de9 creauit a
ues celi piſces maris · vt p₃ ge
neſ · i · Ex q̄ dat' itelligi ꝙ vo
lētes hoc ſuſcipe ſacramētū de
bēt eſſe ꝯtemplatiui Nā mens
noſtra paſcit' ꝯtemplatiōe hu
i9 ſacramenti · vn̄ amb' · i libro

4. roes. quare Xps. hoc sacrmtm citius non instituerit.

pma roe societatis

2a roe passionis

3a roe creationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

de ſacramentis · ⁊ ponit̄ de cō·
di· ij · ca Nō iſte · dicit Nō iſte
panis eſt qui vadit in corpus
ſed panis vite et ne qui anime
noſtre fulſit ſubſtātiam Cōtē
platiui alte volant ſicut auis di
uina cōtemplando Secundo
fuerunt creati piſces ⁊ poſiti ī
amaritudine maris · figurātes
ex hoc ꝙ ſumentes debent eſſe
in amaritudine contritionis ·
quia cor ↄtritum ⁊ humiliatuꝫ
deus non deſpiciet Quartū
miſteriuꝫ fuit ratiōe pſētialita
tis vt nobiſcum ſemꝑ eſſet pre
ſens Nā pmo fuit corpaliter ·
Tunc vero qn̄ receſſurus erat
voluit remanē ſacramentaliter.
Vnde eccā Se naſcens dedit
in ſocium cōueſcēs in edulium
ſe moriens in preciū ſe regnās
dat in premium · Merito ergo
hoc die debuit inſtitui hoc ſacra
mtū. Vn̄ magr̄ in · iiij · di · viij ·
Sacramtū domiꝰ iſtituit quā
do pꝰ tipicū agnū corpꝰ ⁊ ſā
guinem ſuuꝫ diſcipulꝭ in cena
porrexit. Et euſebius emiſſenꝰ
dicit Quia corpus aſſumptuꝫ
ablaturꝰ erat ab oculis · ⁊ illa
turus ſyderibꝰ · necce erat vt die
cene ſacramentum nob̄ corpis
⁊ ſanguinis cōſecraret · vt co
leret̄ iugiter ꝑ miſteriuꝫ qd̄ ſe
mel offerebat in precium Hec
ille Hoc ergo ſentite in vobis
ſcꝫ diei hꝰ inſtitutionē ↄuenie
tem ex miſteriis Circa hoc

[illegible] hoc [illegible]

ſacramentū tria videbimus
Primo dignitatem
Secundo ſublimitatem ·
Tercio vtilitatem ⁊ C.
Circa pmum pricipale ſcꝫ
dignitatem hꝰ ſacramēti Cre
dit ſācta fides catholica ꝙ in
hoc ſacramēto totus xp̄s deus
verꝰ et homo contineatur · vn
de pſal · lxv · dicitur · Vere tu
es deus abſconditus · deus iſra
hel ſaluator · Abſconditus ſci
licet in triplici ſubſtantia ſcili
cet eternali · rationali ⁊ corpora
li · Propter primum dicitur io
hannis · i · Hoc erat ī principio
apud deum. Propter ſecundū
anima criſti excellentiſſima fu
it vnione · affectione et cogni
tione Propt̄ tertiū dicitur ma
thei · i · Qd̄ enim in ea natū eſt
de ſpiritu ſcō eſt Nā caro xp̄i
ex puriſſimis ſāguinibꝰ marie
v̄gis fuit ↄcepta coopāte ſpū
ſcō · qꝛ luce · i · ſcribit̄ Spiritꝰ
ſanctꝰ ſupueniet in te ⁊ v̄tus al
tiſſimi obumbrabit tibi · Ideoqꝫ qd̄
naſcet̄ ex te ſcm̄ vocabit̄ filiꝰ
dei Et h̄ cibꝰ nob̄ xp̄ianis cō
ueniēt̄ tradit̄ · Vbi notād̄ ē qꝫ
bene d̄ina ſapia q̄ ōnia diſpo
nit ſuauiter · cibos diſpoſuērat
diuerſos hoībus ſcḋm diuerſas
tpm varietates ꝓut tpꝫ oppor
tunitati iuxta diuerſos ſtatus
hominum cōgruebat Iuxta il
lud pſ Oculi ōnium ī te ſperāt
domine ⁊ tu das illis eſcam in

Credulitas fidei catholicæ · qd sentiat de hoc sacramento.
Deus absconditus, tripliciter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

tpe oportuno Quod ſic oſten
do Nā pⁱmo ade in ſtatu inno
centie exiſtenti fructꝰ ōmium
lignorū paradiſi qui ſuaues ⁊
pulchri erāt preter lignū ſcienti
e boni ⁊ mali dedit in eſcā · gene
ſ · ij · ca · Qui quidez cibꝰ illo tē
poē hoī ꝯpetebat Int enīz lig
na q̄ ſibi fuerāt cōceſſa in cibuz
lignū vite cōtinebatᷣ ꝑ cuiꝰ eſū
poterat nō mori · gen · iij · ca Cō
ſequēter vero cū adā lapſus fu
iſſet in pccm̄ ꝑ quod innocētie
ſtatū ꝑdidit ⁊ de paradiſo fue
rat expulſus alitᷣ fuit diſpoſitū
de cibo ſuo ſcilicz vt de terra ma
ledicta cū labore ⁊ ſudore cōe
deret panem ſuū ⁊ herbas terre
germinantis ſpinas ⁊ tᷣbuloꝝ
geneſ · iij · Unde ſicut in ſtatu
innocētie rectiſſimo in quo rati
o ſuperior ſoli deo obediebat:
⁊ volūtas cum ōibus viribꝰ
inferioribꝰ ſoluz rationis recte
ſine impedimēto imperiū ſeque
batur · cibꝰ etiaz correſpōdenſ
erat ſuauis ⁊ ſine vllo labore ⁊
dolore acquiſitꝰ · ⁊ mortalitatis
necitatē non habuit Sic in ſta
tu lapſus vbi ratio ſuperior hu
mana ab obediētia dei receſſit
⁊ vires inferiores imperio ratio
nis reſiſtebāt · cibus laborioſus
et terreſtris cū neceſſitate mori
endi conueniebat Qui quidem
cibus humano generi ꝑ totaz
primaz etatē fuit cōceſſus vſq;
poſt diluuiū Pꝰ ea vēo tpe nō

e deficientibus peccatoribꝰ a ter
ra per diluuiuz · edificato altari
a noe ſuper qđ aīalia mūdorū
animaliū deo optulit · quorū o
dorē ſuauitatis deꝰ acceptauit
Unde noe et filijs eius benedi
cens ōia animalia dedit eis in
cibū · Unde quibus antea olera
et fructus terre ſolum comede
re licebat de cetero ōia anima
lia in cibuz habere licuit Gen ·
ix · Langueſcente enim huma
na natura ꝑ diluuiū oportebat
vt genus humanū poſſit laborē
ferre qđ ad laborē factum eſt
ipſius cibuz aliqualiter fortifica
ri In exitu autē iſrahel de egip
to quando deus voluit filios iſ
hel per longam ſoli tudinē ad
terrā ꝓmiſſionis deducere cum
ibi nō eſſet ſemē ſerenti nec pa
nis comedenti oportebat vt de
alio cibo eis ꝓuidēt ne fame pe
rirēt et ſic ꝓuiſuz eſt eis de mā
na exo · xvi Et circa eū cibū fa
cta ſunt mlᵗta mirabilia · vt pz
exodi capitulo prelibato · Et
hoc rationabiliter · Tum vt per
euidentiam atq; frequentiam
miraculorum viſibiliter circa il
lum cibum contingentium eoꝝ
fides que valde debilis et verti
bilis ēat firmior et ſtabilior rēd
deretur · Tum vt per experimē
tum cotidie comprobaretᷣ an
recte ambulaſſent in lege dei ·
exodi ſexto ca · Ecce ego plu
az vobꝭ panē de celo egrediatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

populus ⁊ colligat que ſuffici
ūt per ſingł'os dies · vt tēptez
eum vtruz ambulet in lege me
a · an non ¶ Talꝰ enim cibus ꝓ
prie ꝑtinebat illi populo rudi
⁊ incredulo · per quem cibum
eorum infirmitas cōualeſceret
in fide · ⁊ incredulitas peruerſo
rum patefieret · Cum autez ad
terram promiſſionis acceſſiſſēt
⁊ de eius frugibus comederēt ·
ceſſauit māna · vt habetur ioſu
e quinto ⁊ eis dabātur fruct⁹
ſecundum merita ⁊ demerita
populi · Sed nūc non eſt ſic · q̄
a bona temporalia deus dat ⁊ t̄
buit bonis ⁊ malis · Vnde ma ·
quinto · Solez ſuum oriri facit
ſup bonos ⁊ malos · ⁊ eccleſi
aſtici nono · Vniuerſaliter aq̄
veniūt iuſto et impio · quod in
telligitur quantū ad ipſam ſub
ſtantiam bonorum ⁊ malorum
temporaliū · non autem quātuz
ad finem vt declarat beat⁹ tho
mas prima ſecunde articulo vl
timo · Vnde populus ille quia
carnalꝰ erat promiſſis preſenti
bus huius vite inherebat · Cū
autem venit plenitudo tempo
rum · in quo populus dei non ꝓ
temporalia bona promiſſa que
vilia ſunt ⁊ momentanea · ſed
ꝓbōa ſpūalia ducēꝛ ad eťna ·
oportuit vt tali ppł'o cib⁹ daē
tur ſupernaturalꝰ · ſic vt mādu
cās nō morereť in eťnū morte
ſciz ſpūali · Vn̄ ſaluator ↄpāꝰ

hunc panez alteri qui dat⁹ fu
it p̄orib⁹ dicit iohānis ſexto ·
Non ſicut manducauerunt pa
tres veſtri māna ⁊ mortui ſūt ·
Qui manducat hunc panez vi
uet in eternum · Cum igitur in
hoc cibo ſint vt dictum eſt diui
nitas caro xp̄i ⁊ anima · hoc ſa
cramentum digniſſimum eſt ·
O quale zuchaꝝ · O qualꝰ ſua
uitas · O qualis dulcedo · O cō
poſitio mirabilꝰ · vbi diuinitas
quaz tremunt angeli · vbi caro
eadez que pro te paſſa eſt · vbi
anima benedicta que theſauro
ſapientie et ſcientie dei plena ē
Quam beata erunt labia q̄z fe
lices fauces guſtantes hanc dul
cedinez ⁊c̄ · Vnde in miſſa dicitur
¶ Fac nos domine diuinitatis
tue perpetua fruitione repleri
quam precioſi corporis ⁊ ſan
guinis tui corporalꝰ perceptio p̄
figurat ¶ Et hoc ſatis de primo
principali ·

¶ D ¶ Circa
ſecundum principale ſcz ſubli
mitatem huius ſacramenti tam
venerabilꝰ dicēd' ꝙ hoc ſac̄m̄tū
ē digni⁹ ⁊ ſublimi⁹ ceťeis ſacra
mētis noui teſtamēti · ¶ Prī
mo rōe cauſe efficiētis · q̄ꝛ effi
citur ⁊ conſecratur ab ordie ſa
cerdotali q̄ ē dignior oib⁹ Licz
eni ↄponiſi⁹ ponat epiſcopa
tū vt icludit ſacerdotiū dignio
rem ordinē eē tñ ſacerdotiuz ꝑ
ſe acceptum vt diſtinguiť ↄtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

epiſcopatū eſt icōparabilit̃ dig
mꝰ ipſo epiſcopatu · quia plꝰ
eſt conſecrare xp̄m q̄ꝫ ꝯſecrać
quencūqꝫ aliū Nobiliſſimꝰ āt
actꝰ epiſcopi eſt cōferre ordi
nes in quibꝰ hoīēs ꝯſecrāt̃ In
hoc vero ſacramēto ꝯſecrat̃ ille
qui eſt verus deꝰ ¶ Scd̓o eſt
ſublimiꝰ reſpcū cē materialꝫ q̄a
ſicut cetera ſacramenta verſāt̃
circa corpꝰ xp̄i miſticum · ita
iſtud circa corpꝰ xp̄i verū ime
diate quia cōſecrat̃ Et ideo ſic̄
corpus xp̄i verū ſublimiꝰ eſt
vltra miſticū ita ⁊ hoc ſacramē
tū queadmod̓ theologia ē dig
nior ceteris diſciplinis qꝛ circa
nobiliꝰ ſubiectū verſat̃ ¶ Ter
cio eſt ſublimiꝰ reſpcū cē forma
lꝫm qua exercet̃ nobiliſſima cre
atura · q̄a hūana q̄ excedit bru
ta ōīa etiā in hoc excedit āge
loſ Juxta apl'm ad heb · xiij
dicētē Habemꝰ altaē de quo e
dere nō hn̄t ptātē qui taberna
culo deſeruiūt ſcꝫ angel ·
¶ Quarto eſt ſublimiꝰ reſpcū cē
finalꝫ ōīuꝫ ſpūaliū pfectionū
¶ Quito rōe officij · vnde eiꝰ
officiū celebratio vocatur · in q̄
officio ecc̄a militās ymitat̃ ec
c̄aꝫ triūphantē Nā ſicut in cele
ſti ierarchia ad miniſtrād̓ xp̄o
iſtituti ſūt ordines āgelorū q̄a
ſūt aſſiſtētes · ita in hac vita i
ſtituti ſunt āgeli ad miniſtrād̓
ſacd̓oti Sꝫ p̄mo ē ibi pn̄s duꝫ
hoc ſacramētuꝫ celebrat̃ tota tri
nitas rōe tāti miraculi quod nō
p̄t effici niſi a tribꝰ pſonis
¶ Secundo eſt ibi preſenti
a ſanctorum · vnde de conſecra
tione diſtinctiōe ſecunda Et
ſunt verba beati gregorij in o
melia paſchali dicit̃ Quis iq̄t
fidelium habere dubium poſſit
in ipa immolationis hora ad ſa
cerdotis vocem celos aperiri ⁊ i
illo ihesu criſti miſterio ange
lorum choros adeſſe · ¶ Ter
cio eſt ibi preſentia ſanctarum
animarum Vnde beatus ihero
nimus contra vigilantium ſā
ctorum reliquias reprobanteꝫ
Anime inquit ſanctorum i hoc
mundo comitantur criſtum q̄
cunqꝫ ierit · Juxta illud apoca
lipſ decimotercio capitulo Hij
ſequūtur agnum quocunqꝫ ie
rit ¶ Quarto eſt ibi preſenti
a matris criſti que eſt regina
virginum atqꝫ virtutum · Naꝫ
cum ſecundum beatum ihero
nimum officiuꝫ aſſociandi cri
ſtum ſit officium virginum ·
Juxta illud apocaliphis · Vir
gines eniꝫ ſunt · Et cū mr̄ xp̄i
ſit v̓go v̓ginuꝫ ſeq̄t̃ q ipſa in
hoc p̄ncipalꝫ ſit ¶ E
Eſt inſup hoc ſac̄m̄tū ſublimiꝰ
oībꝰ ſac̄m̄tiſ r̄ſpcū q̄tuor p̓uile
giorꝫ q̄ꝝ p̄mū d̓r grē · qꝛ ꝯfert
maiorē grāꝫ q̄ꝫ cetēa ſacramēta
Vn̄ dio · de āgl'ica ierar · ca · iij
dicit Eucbariſtia ē pfcāo pfe
ctionū ſpūaliuꝫ ⁊ nō eſt vltra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ipſuꝫ laudādum aliqđ ſacramē
tuꝫ ¶ Secundū priuilegiū dicitᷣ
veritatis Nā in cetēis ſacramē
tis inueniᷣtᷣ ſacramentū frequē
ᷣt ſine re ſacramēnti · vt cū quis
ad ſacrametuꝫ fictus accedat
Hic aūt res ſacramēti ſp eſt cū
ſacramēto q̄ꝫtūtunqꝫ quis fict9
ↄficiat qꝛ ſemp eſt ibi corpus
xp̄i ¶ Terciū priuilegiū eſt du
rab.litatis · q̄a ōnia eccē ſacra
mēta babent naturā ſucceſſiuaꝫ
cum trāſeant cum vſu · Iſtud
auteꝫ ſacramētuꝫ eſt pmanens
cū tā diu pmaneat ſacramētum
iſtud vt notatur in · iiij · ſe · q̄ꝫ
diu ſpēs durare pñt · ¶ Quar
tum priuilegiū eſt dignitatis q̄
a alia ſacramēta ordināᷣt ad ḡti
am quaꝫ directe figurāt · iſtđ
autem ſacramētum ordinaᷣt ad
gloriā · qꝛ dicit beat9 dioniſi9
de āgelica ierarchia ca · i · Sicᷣ
noticia đīnarū ſcpturaruꝫ eſt
nob̄ imitatio future ↄtemplati
onis in pat̄a · ita ſūptio eucba
riſtie eſt imitatio illius fruitio
nis beatifice · qua ſatiabūᷣt ſācti
cum apparuerit gloria eius · ⁊
ideo dicit ſaluator luce · xxij ·
Nō māducabo illđ donec iple
aᷣt in regno dei Sꝫ ad maiorē
veritatem bñd á dici poſſet · qꝫ
licꝫ baptiſmus excedat alia ſa
cramēta rōe efficacię Vnde am
bro · dicit in libro de ſacramētis
Per aquā baptiſmi trāſitus eſt
de terrenis ad celeſtia · ſicᷣ no

Noticia ſacrarum literarum

taᷣt de ↄ · di · iiij · ca · Per aquā
Et licꝫ ↄfirmatio excedat rati
ōe ↄferentis · qꝛ a ſolo ep̄o con
fertur. Et licꝫ matᷣmoniū exce
dat rōe ſigni · q̄a ſignificat cō
iūctionem xp̄i ad eccāꝫ p vni
oneꝫ diuine ⁊ bumāe nature ·
vt pꝫ extra de bigamis ca · De
bitū Tamē excedit eucbariſti
a rōe dignitatis ⁊ ſāctitatis ·
ꝓut bijs ratioībus oſtēſū eſt ·
Vnde de ↄ di · ij · ca · Nibil · ſic
dicitᷣ Nibil in ſacrificijs maius
eē p̄t q̄ꝫ corp9 ⁊ ſanguis xp̄i ·
nec vlla oblatio potior eſt · ſꝫ
bec oēs p̄cellit · vnde ſaluator
dicit bodie Hoc facite i meam
ↄmēorationeꝫ ſcꝫ glorie mee ·
Et boc ſentite ita eſſe Et boc ſa
tis de ſecundo principali ·
¶ Circa terciū principale ſcꝫ
vtilitatem b9 ſacramenti Nota
oms̄ effect9 b9 ſacramēti q̄s po
ſui ſupra · ⁊ dilata illos vltios
q̄s nō dilataui Et ↄcludas illā
eſſe vtilitateꝫ tāti ſacramēti · Et
boc ſatis de tercio pͥncipali ·

Excellentia sacramentorum.

¶ In bona feria ſexta ¶ Ser
mo de paſſione dn̄i ·

Hoc ſentite in vobis qđ
⁊ in xp̄o ibeſu ca · vbi
ſupra Hodie ſācta ma
ter eccā recolit paſſionem dn̄i
noſtri ibeſu xp̄i in qua criſtus
paſſ9 eſt intimiori ⁊ maiori do
lore q̄ꝫ quecūqꝫ alia creatura ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Tribus ostenditur Christi passionem fuisse acerbiorem omnibus omnium passionibus etc.

que paſſa fuerit. Et hoc oſten
ditur ex parte trium vt ponit
ſăctus thomas tercia parte. q.
xlvi. Prĩo ex pte generis Se
cũdo ex pte corpis Tercio ex
parte mentis Et primo ex par
te generis Nõ enim criſtus paſ
ſus eſt omnes ſpecies paſſionũ
ꝓpter duas cãs. Primo qꝛ tľes
paſſiones ſũt ſibiinuicez contra
rie ſicut cõbuſtio in igne ꝛ ſub
merſio in aqua. Secundo qui
a paſſiones cauſate ab intrinſe
co ſicut egritudĩes corporales
nõ potuerũt eẽ in xp̃o. tamen
xp̃c paſſ⁹ eſt õnia genera paſ
ſionuz ſi cõſiderem⁹ tria Primo
mala inferentia. Nã ipe ẽ paſſ⁹
ab hoĩb⁹ ſcz gẽtilib⁹ iudeis ma
ſculꝰ feminis. vt pȝ de ancillis
accuſãtib⁹ petrũ. a principib⁹
miniſtris ꝛ popularibus. vbi
ĩpleta eſt figura d d'. p̃s. ſcdo
Quaꝛe fremuerũt gẽtes ꝛ pplꝰi
meditati ſũt inania. Aſtiterũt
rges terre ꝛ priĉipes ꝯuenerũt
in vnũ aduerſus dñm ꝛ aduer
ſus xp̃m eius. A familiaribus ꝛ
notis. vt patȝ de iuda ipſuȝ ꝓ
dẽte ꝛ petro negãte Scdo cõſi
derando bona amiſſa Nam ip̃e
paſſ⁹ ẽ in õmib⁹ hoĩs in quibus
p̃t hõ pati. ſcz ĩ amicicia fama
gloria ſbña natura aia In amici
cia. qꝛ amici eũ deſeruerũt In fa
ma. qꝛ eũ blaſphemauerũt In
ho noꝛe ꝛ gloria. qꝛ eũ irriſerũt
ꝛ ei cõtumelias intulerũt In
ſbña. qꝛ reb⁹ ſuis eũ exſpolia
uerũt In natura corporea qꝛ eũ
flagellauerũt. vulnerauerũt.
ꝯſpuerũt. occiderũt In aia. qꝛ
in ea habuit triſtitiã. tediũ. ꝛ
dolorem Tercio ꝯſiderãdo
mẽbra paſſa Nã xp̃c paſſus ẽ
quãtũ ad õne mẽbrũ ꝛ quãtũ
ad omnez ſẽſuȝ In õi mẽbro
paſſus eſt. quia capite coronã
ſpineã In facie alaphas ꝛ ſpu
ta In manib⁹ ꝛ pedibus paſ
ſus ẽ fixionez clauorũ. in toto
corpe flagella In õi ſẽſu. qꝛ
ſecũdũ tactũ affixus eſt cruci
Secũdũ guſtũ. qꝛ fuit potat⁹
felle ꝛ aceto. ſecũdũ olefactũ
quia poſit⁹ ꝛ crucifixus in loco
fetido corporũ mortuorum. ſe
cũduȝ auditum. qꝛ audiebat
laceſſitus voces blaſphemãtiuȝ
Secũdnȝ viſuȝ. qꝛ velata eſt
eius facies Patȝ ergo ſm gen⁹
ipſuȝ ſuſtinuiſſe ꝛ habuiſſe õ
nes paſſiones. Scdo p̃nci
palit ei⁹ paſſio maior fuit cete
ris ex pte corpis vnde i pſona
xp̃i iher. ĩ trenis ait Attẽdite ꝛ
videte ſi ẽ dolor ſimilꝰ ſic dolor
me⁹ Nota qꝫ dolor corpis
xp̃i ex q̃tuor p̃t attẽdi Prĩo
ex paſſiois generalitate. qꝛ ſm
oĩa mẽbra ꝛ oẽs ſenſus ſuſtinu
it paſſioȝ vt dcm̃ ẽ Secũdo
ex diuturnitate. qꝛ illi qui cru
ci affiguntur non ſtatim mori
untur ſicut illi moriunt qui gla
dio interfecti ſunt Preterea

Christus sustinuit omnia genera passionum.

moꝛs crucifixoꝛum in cruce eſt
acerbiſſima q2 crucifigebāt in
locis nodoſ ⁊ neruoſ in q̄bꝫ cā
tur maioꝛ doloꝛ in coꝛpoꝛe
¶ Tertio ex patiētis ꝯplexiōe
Nā coꝛp9 quāto nobili9 eſt foꝛ
matū · tāto magis doloꝛē affici
tur · ſ; coꝛp9 xp̄i nobiliſſime cō
plexionis fuit · eo ꝙ opatiōe
ſpūs ſācti formatū ē · ergo
¶ Quarto ex doloꝛis puritate ·
In alijs em̄ patiētib9 doloꝛ mi
tigatur ex ꝯſideratiōe rōnis · ſ;
in xp̄o patiēte hoc non fuit · eo
ꝙ xp̄c pmiſit agē vnicuiqꝫ vi
rium illo ꝗ eſt ſibi ꝓpriū · vt da
maſcen9 dicit xlvi · di · ꝑ totū
Si āt dicat̄ ꝙ doloꝛ coꝛpoꝛis
xp̄i in paſſione nō fuit maxi9 ·
eo ꝙ innocētia patiētis diminu
it doloꝛē paſſiōis · ⁊ xp̄s tāq̄3
agn9 māſuet9 ⁊ innocēs eſt du
ct9 ad victimaz · vt dr io · xi ·
ergo ⁊c · R̄ndeo ꝙ inocētia pa
tiētis diminuit doloꝛem paſſio
nis quātū ad numerū · q2 dū no
cēs patit̄ affligit̄ de duob9 ſciz
de pena illata ⁊ de recoꝛdatiōe
mali cōmiſſi · ſ; ex alia pte ino
cēs magis dolet q̄3 nocens · in
quātū comprehendit nocumē
tum illatum iniuſtum ſibi ⁊ in
debitum Vnde magis eſt rep
henſibil' qui non compatit̄ in
nocenti q̄3 ille qui nō ꝯpatit̄ no
centi · Vnde pſa · lv · dicitur ·
Juſtus pijt · ⁊ non eſt q̄ reco
gitet in coꝛde ſuo ¶ Tertio
principaliter xp̄i paſſio eſt itē
ſioꝛ cetēis ex pte aīe Nam tota
aīa xp̄i in paſſione fuit plena
doloꝛē · Vnde p̄s in ei9 pſōa lo
quens ait · Repleta eſt malis
anima mea · glo Nō vicijs ſ; do
loꝛibus quib9 anima carni com
paciebatur Vel dicendum ꝙ
anima chriſti fuit plena dolo
ribus pꝛopter tria · ¶ Primo
conſiderando pene cauſam Cō
ſiderabat enim ꝙ non p culpis
ſuis proprijs · ſ; pro culpis ali
enis penā patiebat̄ · ⁊ ideo do
loꝛ maxim9 erat · Nec p amicis
tantum patiebatur · ſed etiam
inimicis quos videbat igratos
¶ Secundo amittendo vitā
ꝓpriam q̄ naturaliter ab omib9
diligit̄ · ⁊ incurrendo moꝛtem
que humāe nature eſt hoꝛribil'
Quāto em̄ magis eſt aliq̄s vir
tuoſius tanto magis vitam ſuā
diligit ⁊ moꝛtem hoꝛret · Sed
paſſio illa vitaz perimebat · er
go doloꝛem ipſi anime infere
bat maximum · ¶ Tertio
conſiderando noſtram culpam
Nam xp̄9 nō ſolum doluit pꝛo
amiſſione vite coꝛpoꝛal' · ſ; etiā
pro peccatis omnium alioꝛum ·
Qui doloꝛ exceſſit omnē dolo
rem contriti propter duo ·
Primo quia ex maioꝛi caritate
proceſſit ex qua contritiōis
doloꝛ augetur ¶ Secūdo
quia pro peccatis ſimul omniū
doluit pſaie · liij · tertia · Vere

Quomodo Chrus paſſus ſit in anima:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

lāguores noſtros ipſe tulit · ⁊
dolores noſtros ipſe portauit
Si autem dicatur ꝙ dolor aīe
me xp̄i non fuit maximꝰ · qui
a dolor tunc eſt maximꝰ quā
do non eſt gaudio cōmixtus
Criſto aūt paciente anima fru
ebatur viſione diuina Pretere
a gaudebat qꝛ ſaluabatur geꝰ
humanum ergo ⁊c̄ Reſponde
o duobus modis Et p̄mo qui
a gaudiuz fruitionis nō cōtrari
atur directe dolori paſſionis ·
eo ꝙ gaudiuz ⁊ dolor nō ſunt
de eodem · Secundo qꝛ ni
hil ꝓhibet cōtraria eidez ineſſe
ſcd̄m idem · Et hoc modo gau
dium fruitionis p̄t pertinē ad
actuz ꝑtis ſuperioris aīe ſcz ra
tionalis · dolor autē paſſionis
poteſt ēē ex parte corporis cu
ius eſt anima forma Dolor er
go criſti in paſſione exceſſit ali
os dolores omnes · quem dolo
rē ꝗlib et aīa in ſe mentaliter de
bet hodie ſentire · ſicut in criſto
iheſū vt dicebatur per ap̄lm ·
Jdeo pꝰ ōnes criſtianos hodie
alloquēs ait · Hodie ſi vocem e
ius audieritis nolite obdurare
corda vrā · qꝛ hodie clamat in
cruce · Heli Heli Lamazabata
ni · qd̄ eſt īterp̄tatuz Deꝰ meꝰ
deꝰ meus vt quid me dereliqui
ſti Quid ergo dicend̄ ē de btā
virgine Qualē putatis dolorē
ſuſtinuit in illa tremenda hora
amare paſſionis filij ſui · que v
nica mater iuiolata ſpū ſcō ple
na filiū dei vnigenitū genuēat
Quem in cruce crudelit̄ affigi
videbat Hodie nanqꝫ īpleta ē
illa flebilis ⁊ lacrimabilis pro
phetia quā ſenex ille ſimeō ac
cipiens puerū iheſū in vlnas ſu
as ait. Et tuā inquit ipſiꝰ aīāz
pertranſibit gladius Quaz ſen
tentiam exponenſ origenes ait
Gladius dominice paſſionis a
nimam pertrāſiuit marie · que
⁊ ſi criſtum vtpote dei filium
ſponte propriaqꝫ volūtate mo
ri mortemqꝫ ipſam non dubita
uit eſſe deuicturum · tamen eū
ex ſua carne procreatum ſine
doloris affectu nō potuit vide
re crucifigi · Hec ille · Vnde do
lor beate virginis ex tribꝰ cau
ſabatur · Primo ex maternali
amoē · Nam naturale eſt ma
tres diligere filios ⁊ tanto plꝰ
diligunt quanto virtuoſiores
ſunt · aut quanto laborioſius
circa eos ſe habuerunt Cuz er
go xp̄s ſuper omnes natos v̄
tuoſior fuerit ⁊ propter euz be
ata virgō multos labores ſu
ſtinuerit · vt portando nutriē
do · in egiptuz fugiendo · in tē
plo querendo ⁊ ipſum continu
e ſequēdo · ſequitur ꝙ ille ma
ternalis amor mouēt valde ip
ſam ad dolorem Et in hoc oſtē
dit amorem illum · quia recedē
tibuſ cunctis ſola criſtuz ſecu
ta eſt Dicit enim apoſtolus p̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ma ad corintheos decimotercio ꝙ ſola caritas eſt ĩ illaque nunqȝ deficit Nam ſcientia deſtruitur · quod patet quia hodie in cruce moritur ſapiẽtia Lingue ceſſabunt · Nam hodie interrogatus a preſide non reſpondit ei verbum · Prophetie euacuabuntur · quia hodie cruci affixus dicit conſummatuȝ eſt · ſed ſola caritas ſcȝ beata virgo remanet Vnde Johãnis decimo nono capitulo dicitur Stabat mater iheſu iuxta cru cem eius

¶ Secundo cauſabatur dolor eius ex compaſſione · vnde ſecũd' iero · Quot enim verbẽa quot ſputa · quot vulnera · &t penalia i corpe criſti fuerunt · tot gladij ictu acutiſſimo aĩaȝ marie pupugerũt ¶ Tercio cauſabatur eius dolor ex creaturarum inſpectione Nam omnes creature compatiebantur xp̄o Vnde iheronimus ſuper mat · Omnis creatura compatit᷑ criſto moriẽti · ſol obſcuratur · terra mouetur · Petre ſcinduntur Velum templi diuiditur · Sepulchra aperiuntur · ſolus miſ homo nõ compatitur · pro quo ſolo criſtus moritur Hoc ergo ſentite quod hodie ĩ beata maria virgine ſentituȝ eſt Et p̄ oſequẽs ſi vocẽ eiꝰ audieritis nolite obdurare corda vrã Ad exp̄mdũ ergo tãtũ doloreȝ neceſſe eſſet primo diuinũ auxilium

iplorare a quo bona cũcta procedunt vt nobis petẽtibꝰ largiatur quod petimus Verũ qui a nõ ſumꝰ ſufficientes a nobis quaſi ex nobis · ſed ſufficiẽntia noſtra ex deo eſt vt ait apoſtolꝰ · neceſſe eſt nobiſcum aliquem habere coadiutoreȝ cuius patrocinio gratia ſpiritus ſancti nobis donetur Et mẽte vagãs neſcio cui pre omnibꝰ preces porrigam Et primo nõ eterno patri qui hodie non pepercit propo filio ſuo vnigenito · cum ipe dicat yſaie · liij · Propt ſcelꝰ populi mei percuſſi eum · ⁊ dabit impios pro ſepultura · ⁊ diuitem pro morte ſua, eo ꝙ iniquitateȝ nõ fecerit nec dolus inuẽtus eſt in ore eius · ⁊ dominꝰ voluit conterere eũ in ĩfirmitate Hec ibi Sȝ proprio filio non ſubuenit qui hodie auxilium petijt in cruce · multo minus mihi ⁊ vobis Nõ ĩuocabo ãgelos quia hodie oẽs ſũt in meſtitia ⁊ doloẽ · yſaie lxiij · Angeli pacis amare flebant ſcȝ tempore paſſionis xp̄i Non ad aliquem apoſtoloruȝ confugiã · quia petrus petra fidei qui alias xp̄m cõfeſſus eſt interrogatꝰ a xp̄o · Quem dicũt homines eẽ filiũ hoĩs · et recitatis aliorũ opinionibꝰ de opinione ſua loquens ait · Tu es xp̄s filius dei viui Hodie eniȝ ad verba vnius muliercule

Nota pulchram & quasi poetica[m] digressionem

v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſine vllo verbē ⁊ pugna nega
uit dicens O mulier nō noui hoi
nem · ⁊ quod grauius eſt iura
uit ⁊ anathematiſauit Johan
nes quoq; qui de eius pectore
fluentem doctrinam euange
licam in menſa ſuxerat ⁊ qui au
ſus petē fuerat Domine quis ē
qui tradet te · relicto ſindōe au
fugit Vnde petrus damianus
de ipſo loquens O incōpabilē
viruz · pfert verbum in mediū
⁊ totus tacet ſenatus apoſto
lorū · Tacet lingua petri · que
clauis fcā eſt celorum · ſilet an
dreas · qui ipſi fratri ad fontē
vite preui⁹ fuit · non preſumit
os aperire philippus · qui dum
patrem ſibi poſcit oſtendi · p
funda miſteria diuinitatis au
diuit · Johānes ↄdiſcipuloruz
perſonā in ſe ſuſceptaz ↄſultor
accedit Nec ille Hodie vero r
licta ſindone nudus aufugit ·
Quid de ceteris dicaz · Omnes
relicto eo fugeruut Et ſi fuge
runt quomodo ad eos confu
giam? Nullo pacto Sz di
ceres quaē ad matrem inteme
rataz nō vadimus ad quā ſoli
ta eſt pgere noſtra necitas ?
Reſpondeo Neſcio qua facie
ad eam ibim⁹ aut quib⁹ verb
ad eam euntes ſalutabimus ·
Naz omnia verba ſalutatiōi⁹ r
ſoluta ſūt ita vt nec audeā api
re os · Et pimo nō dicam Aue
qđ idem eſt qđ ſine ve · quia ho

die multis ve plena eſt · vt di
ctuz eſt Nec gratia plena · qui
a hodie ſimilis eſt noemi · que
dixit nuribus ſuis · Nolite me
vocare noemi · ſed maram quia
amaritudine plena ſum · Nec
domin⁹ tecum · quia non eſt ſe
cum ſed in manibus iudeorum
Nec benedicta tu in mulierib⁹
quia hodie ſuper omnes mulie
res videtur maledicta Nec be
nedictus fructus ventris tui ·
quia a iudeis blaſphemat᷑ ⁊ re
us mortis acclamatur Nec ora
pro nobis · q̄a hodie rogans fi
liuz vt nō moreretur nō eſt au
dita · ⁊ quō p nobis exaudiē
tur · Quid ergo faciā · Ad quē
refugiam Num periȷt oīs ſpes
Certe nō · ſperātib⁹ i deū Con
tēplor hodie crucē fuiſſe victo
rioſā in qua xp̄s pepēdit · in q̄
peccā nr̄a lauit Crux eniz vt be
da ait ē gaudiū ſacdotū · eccē
fūdamētū · orb᷑ trē tutela · ido
loruz rpulſio · templorū deſtru
ctio · Crux eſt ſcādalū iudeo
rū · perditio impiorum · crux ē
infirmorum virt⁹ · egrotantiū
medicus · crux eſt panis eſuri
entium · fons ſitientium · Ad
ipſam ergo accedamus adorā
do dicentes · O crux aue ſpes
vnica · hoc paſſiōis tempe · au
ge piȷs iuſtitiam reis q; dona
veniam · Amen ·

Hoc ſentite in vobis quod
et i criſto ihesu · capitulo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vbi ſupra Volētes aliq̄d intelli
gē circa xp̄i paſſiōz āteq̄z ad di
uiſiōz aliquā deueniamus Pri
mo tria diſcutiam? dubia q̄b?
itroducim̄ ad ea q̄ i paſſōe di
cēda ſunt Et p̄mū dubiū ē hoc
Si āte paſſiōz p humile icarna
tiōis bn̄ficiū ira dei placata fuit
Et videt̄ q̄ ſic · q2 luc · ij · dicit̄
Gloria in excelſis deo ⁊ in terra
pax hōib? bōe volūtatis Cur i
git̄ necc̄m fuit xp̄m pati ? Ad
hoc dubiū r̄ſpōdit lincolnienſis
ſic inq̄ens Oſtiū regni celoruz
ex pecc̄o p̄mi pn̄tis duob? vecti
b? clauſuz nob̄ fuit · Prim? ve
ctes fuit reatus diuine offēſe
Secūdus fuit reatus pene ſatiſ
factorie q̄ p pecc̄o exſoluenda
erāt Hec ille Et ideo licz p hu
militatē maximā quaz xp̄s in
incarnatiōe oſtendit ira dei pa
tris placata fuit adhuc tn̄ r̄mā
ſit illō ipediměntuz ſcz r̄atus pe
ne ſatiſfactorie quā xp̄s hodie
in ſua paſſiōe pſoluit · Et iō vl
tra humile incarnatiōis benefici
uz p quod ira dei placata fuit ·
fuit etiā neceſſariuz xp̄m pati
Et hoc ēplicā ex cā Prio rōe
redemptionis nr̄e Nā p paſſiōz
xp̄i ſum? liberati a morte · io h
i · Opz exaltari filiuz hōis vt ō
nis qui credit in ip̄m nō pereat
ſz hēat vitā et̄nā Scdo ra
tiōe exaltatiōis ſue Nā xp̄s p
humilitatē ſue paſſionis meruit
gloriaz exaltationis Luce vlti
mo Oportuit criſtū pati ⁊ ita
intrare in gloriaz ſuaz Ter
cio rōe preordinationis diuine
Quia illud quod preordinatū
eſt a deo neceſſariuz eſt implēi
ſz paſſio criſti fuit ordinata a
deo Luce · xxij · Filius quidem
hominis vadit ſicut ſcriptum
vel diffinitum eſt de illo · quia
deus eſt imutabilis vt hēt̄ nu ·
xxi · Nūquid de? eſt vt homo
vt mentiat̄ · ergo neceſſariū fu
it criſti paſſiōz implēi Nota ta
men ſm ſcm̄ doctorē · iij · pte ·
q · xlvi · ar · i · q̄ illā diuinā pre
ordiatiōz nllā p̄ceſſit neccitas
vnde paſſus eſt q2 voluit yſa ·
liij · Oblatus eſt q2 ip̄e voluit ·
Ex volūtate inq̄z cālit ſz ex ne
ceſſitate fōrliter · p? q̄z illud ele
gerat ⁊ ſuſcepat · vnde quāuis
neccitas eēt cā p̄xima tamē vo
luntas fuit prima cā Ponit̄ ex
ēplū de illo q̄ volūtarie accedit
ad ignez ex q̄ acceſſit neceſſe ē
ipſum caleſieri Patet ergo cur
fuit neceſſariū vltra humile icar
nationis beneficium criſtum
pati De qua pena ſic loquitur
bernardus Caput illud treme
bundum angelicis ſpiritibus
de aculeis ſpinarum pungit̄ ·
facies pulchra pre filijs hominū
ſputis iudeorū inquinat̄ · oculi
lucidioēs ſole velāt̄ ⁊ in morte
caligāt̄ · os quod docz āgl'os
felle ⁊ aceto potat̄ · manus q̄
fōrmerūt celos in cruce clauis

3 dubia reſoluuntur

1 dubiu cur poſt natiuitatem neceſſarium fuerit paſſio

Bernardus de pena

affiguntur · lancea pectus per
foratur · totū corpus crudeliter
verberatur · Et quid plura Nō
remanſit in eo niſi lingua q̄ pro
pccōribus exoraēt · ⁊ matrē v̓
ginē v̓gini ꝯmēdaret · Hec ille

Secundum dubiū

Secūdum dubiū eſt · Si
hec libēatio per aliā q̄ȝ dei pſo
nā · ſiue ꝑ hoiēȝ · ſiue ꝑ angeluȝ
potuit fieri. Potuit eñ deus fa
cere hominem ſine pccō · non de
maſſa ade ꝑ quem opus liberati
onis potuiſſe fieri videtur · Ad
hoc rn̄det venerabilꝭ doctor An
ſelmꝰ i li · Cur deꝰ homo · ca · v ·
ſic inq̄ēs Quecūq̄ȝ alia creatu
ra ſiue pſōa a deo hoīnē a mor
te eťna liberaſſet · eiꝰ ſeruus rōe
redemptionis rcē iudicaret · q
ſi eſſet nullatenꝰ rſtauradꝰ eēt
in illā dignitatem quā habitu
rus erat ſi nūq̄ȝ peccaſſet · cum
ipē qui nō niſi dei ſeruꝰ ⁊ equa
lis angelꝭ bonis ꝑ ōnia futurus
eſſet · eſſet etiā huius illius q̄ nō
eſſet deꝰ · ⁊ cui angeli ſerui nō
eſſent · ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō eſſet plenari
e redemptꝰ · Vnde nec hoc mo
do redimēť · nec ſoli deo ſeruiē
teneretur · cum vni ratiōe crea
tionis alteri rōe redemptionis
ſeruire oporteret · Ne ergo hoc
accideret licet deus hoc potuiſſȝ
facere · voluit potiꝰ ipē pati · vt
in omnibus ⁊ ꝑ oīa ipi eſſemꝰ
obligati De qua pena augꝰ ſic
ait · Inſpicite ergo vulnera pē
dētis · ſanguinē morietis · pciū
redimētis · cycatrices reſurgen
tis · Caput habet inclinatū ad
oſculādum · cor aptum ad dili
gendum · brachia extenſa ad
amplexandum · totum corpꝰ
expoſituȝ ad redimendū · Hec
quanta ſint cogitate · ⁊ in ſta
tera cordis veſtri appēdite · vt
totus criſtꝰ vobis figatur i cor
de · qui totꝰ pro vobis fixus eſt
in cruce · Hec ille ·

Tertiū dubiū.

Tertium
dubium eſt hoc Si alio mō po
tuit deus hominem liberare pre
ter q̄ȝ per mortem crucis. Ad
quod reſpondet magiſter ſen
tentiarum libro tertio di · xx ·
dicens · Alium modū fuiſſe ab
ſolute poſſibilem deo cuius po
teſtati cuncta ſubiacēt · tamē
noſtre miſēie ſanande conueni
entiorem alium modum nō fu
iſſe · nec eſſe potuiſſe · Hec ille

7 roēs conuenien[tie] mor[tis] xp̄i.

Ideo aſſignabo ſeptē ratiōes
oſtendentes mortis huius con
ueuientiam · quas ponit ſanctꝰ
thomas vbi ſupra · Prima ra
tio eſt ꝓpť veritatis exēplū Di
cit eñ augꝰ in li · octuagintať
um q̄ſtionū · Sapia dei hoiem
ad exemplū qd rcē viuēmꝰ ſuſ
cepit Pertinet autē ad vitā rec
tā ea q̄ nō ſūt metuenda non
metuere Sūt āt hoīes · q̄ q̄ȝuiſ
mortē non timeāt · genꝰ tñ mor
tis horreſcūt · Vt ergo nullum
genꝰ mortis recte viuēti hoī me
tuenduȝ eſſet · in illius hominis
cruce oſtendēdū fuit · Nihil eñ

erat inter omnia genera mortiꝰ
illo genere exſecrabiliꝰ ⁊ formi
dabiliꝰ Jdō augꝰ dicit Hoc mō
dominꝰ mori voluit · vt hominez
nec ipa mortis turpitudo a ꝑ
fectione iuſtitie r̃pellat Sapi
ētie · ij · Morte turpiſſima ꝯdēp
neꝰ eū · Et deute · xxi · Maledi
ctꝰ hō q̄ pēdet in ligno ·
Scd̾a rō ē ꝓpt̾ ſatiſfactioiꝰ cō
uenientiā · Nam hoc geꝰ mortis
maxie cōueiēs erat ſatiſfactiōi
pcā p̾mi pn̄tis qd̾ fuit ex eo ꝙ
ꝯtra mādatuz d̾i pomū ligni ve
titi ſumpſit · idō ꝯueniēs fuit ad
ſatiſfaciēd̾ ꝓ illo pccō ꝙ xp̄ꝰ ſe
ip̄m patēt̾ affigi ligno q̄i r̾ſti
tuēs qd̾ adā ſuſtulērat ſm̄ illd̾
p̄ꝰ Que nō rapui tunc exſolue
bā Vnde augꝰ in q̄dā ſmōe de
paſſiōe Adā p̄ceptū accipienꝰ
cōtra p̄ceptū accepit ex arbore
pomū ſꝫ quicq̄d adaz perdidit
xp̄ꝰ iuenit Hec ille Tercia
rō ē ꝓpt̾ elemētorū mūdificatiōz
Criſo · eniz ait i q̄dā ſmone de
paſſione dn̄i Jn excelſo ligno
⁊ nō ſub tecto paſſꝰ ē vt etiam
ip̄iꝰ aeris matēia mūdet̾ Sed
⁊ ip̄a ter ra ſib̾e beneficiū ſētie
bat decurrētis de latē ſanguis
ſtillatiōe mūdata Et ſup iob ·
ibi Oꝫ exaltari filiū hoīꝰ dicit ·
Exaltari audiēs ſuſpēſionez i
telligas i altū vt ſāficaēt aerē q̄
ſāficauit terrā ābulādo in ea
Quarta rō ꝓpter nr̄e exaltatio
nis oſtēſionez Nā propter hoc
ꝙ in cruce in alto morit̾ aſcēſū
nobꝭ parat in celū vt criſo · dicit
Et idē ē ꝙ ip̄e ait iob · xij · Et
ego ſi exaltatꝰ fuero a t̾ra oīa
trahā ad meip̄m · Quinta
rō ē propt̾ vniuerſe ſalutis de
mōſtrationez Nā gregꝰ dicit ꝙ
figura cruc̄ a medio diſtracta
⁊ in q̄tuor extrēa ptita ſignifi
cat v̾tutē ⁊ ꝓuidētiā eiꝰ q̄ in ea
pependit vbiqꝫ diffuſaz Criſo ·
āt dicit ꝙ in cruce etiā expāſis
manibus morit̾ vt altera manu
veterē populū altera eos qui ex
gentibꝰ traxit · Hec ille
Sexta rō eſt propter diuerſa
rū v̾tutū deſignationem Vnde
augꝰ dicit in libro de queſtioi
bus noui ⁊ veteris teſtamenti ·
Non fruſtra tale genꝰ mortis e
legit · vt latitudis longitudis
⁊ ꝓfunditatis de quibꝰ apl̾s
loquitur magī exiſteret · Naz
latitudo eſt in ligno quod trāſ
uerſuz deſuper figitur Hoc ad
bona opera pertinꝫ · quia ibi ex
tenduntur manus Longitudo
in eo quod ab ipſo ligno vſqꝫ
ad terram conſpicuum eſt Jbi
eniz quodammodo ſtatur ſci
licet perſiſtitur ⁊ perſeueratur ·
quod longanimitati tribuitur
Altitudo autem crucis ſcē eſt
in ea ligni parte ſuperiori que
ab illa que tranſuerſa figit̾ ſur
ſum relinquitur · hoc eſt ad ca
put crucifixi · quia bene ſperan
tium ſuperna exſpectatio eſt ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

figure crucis [illegible] redemptionis per lignum crucis fienda

Jam vẽo illud ex ligno quod
deorſuz in terra occultatur vñ
totũ illd exurgit ſignat ꝓfũdi
tatẽ ꝯtuite gratie Et ſic augꝰ
dicit ſuper iohãnem Lignũ in
quo fixa erãt membra patiẽtis
cathedra fuit magr̃i docẽtis
Septima ratio eſt ꝓpt̃ figurarũ
correſponſionem Nã vt augꝰ
dicit in ſermone de paſſiõe cri
ſti De diluuio aquarum genꝰ
hũanũ archa lignea liberauit.
De egipto dei ꝓpl'o recedente
moyſes mañ vga diuiſit ⁊ pha
raonem pſtrauit ⁊ populum de
i liberauit Idem moyſes lignũ
in aquã miſit ⁊ amarã aquã in
dulcem cõmutauit Ex lignea
vga de ſpũali pet aq̃ ſalutariꝰ
ꝓfert. ⁊ vt amelech vinceret
circa vgam moyſes expanſis
manibus extendit. ⁊ lex dei
arche teſtamẽti creditur ligne
e. vt hijs oibꝰ ad lignũ crucis
quaſi p quoſdam gdꝰ veniat
Patz ergo ex hijs ſeptem rati
oibus ꝯueniẽtia mortis criſti
in cruce in qua paſſus eſt ꝓ no
bis miſeris peccatoribus De
qua pena ſic ait philippus can
cellarius in quadam oratione
quam loquitur in perſona xp̃i
O homo vide que pro te patior
Quia ad te clamo qui ꝓ te mo
rior Vide penas qbꝰ afficior.
vide clauos qbꝰ cõfodior. Et
cũ ſit tãtꝰ dolor exterior inteꝛi
or tamẽ planctꝰ eſt grauior. tã
ingratum dũ te expior. Hec il
le Et hoc ſatis ꝓ inductiõe

Circa ordinem paſſionis
criſti tria videbimꝰ.

Primo quõ xp̃s fuit ꝓditus.

Scdo quõ xp̃s fuit captꝰ.

Tercio quomodo criſtꝰ fu
it ſententiatus

Circa pmum principale vi
delicz xp̃i ꝓditionẽ tria nota
bimꝰ. primo principiũ. ſecun
do mediũ. tercio finem.

Principiũ aũt huiꝰ ꝓditio
nis dicit fuiſſe xp̃i vnctio in q̃
maria magdalẽa pcioſũ vngẽ
tum effudit. vnde diſcipuli e
gre tulerãt ꝙ illd vngẽtũ non
vẽdẽtur ⁊ paupibꝰ daretur.
maxie iudas q̃ hebat loculos.
Ideo dicit textus euangelij.
Videntes aũt diſcipuli indig
nati ſunt dicentes Potuit enĩ
iſtud vngẽtũ venũdari mltis
⁊ dari pauperibus. Quos cri
ſtus exhortabat dicens Quid
moleſti eſtis huic mulieri. vſ
ꝙ ibi. fecit in memoriam eius
Sed iudas qui ſperabat poſſe
furari decimam nõ fuit reconci
liatus. ſʒ diſpoſuit criſtum ꝓ
dere ⁊ vẽdere iudeis. quos ſci
uit contra criſtum conſpiraſſe
vt vel ſic ſuum dampnum recu
paret. Vbi notandum eſt ꝙ
pꝰ rſuſcitatiõz lazari vt dr io.
xij. mlti ex iudeis crediderũt
in xp̃m Vñ ꝯgregatis pncipi
bus ⁊ ſcribis dixerũt. Quid

facimus ? quia hic homo multa
ſigna facit · ſi dimittimus eum
ſic omnes credent in euz ⁊ veni
ent romani ⁊ tollent locum no
ſtrū ⁊ gentem Hic impleta eſt
ꝓphetia dauid · Principes po
puloruz ꝯgregati ſūt cuz deo a
brahā · qm̄ dij fortes terre vehe
mēter eleuati ſūt Et ꝯſr̄ter figura
adiplet̄ de ꝯſilio fratrū ioſeph
ꝯtra ip̄m · vt pꝫ gene · xvij · V
n⁹ igit̄ ex eis noīe cayphas cū
eēt pontifex āni illius · dixit i
publicū · Vos neſcitis quicq̄z
nec cogitatis · Eſt neceſſe ꝙ v
nus hō moriat̄ ⁊ nō tota gēs
pereat · vnde tūc det̄minatū eſt
vt ſi quis inueniēt eū capet Et
xp̄s iam in palaꝫ nō ābulabat
ſed abijt in regionē iuxta deſ
tuz in ciuitatē que vocat̄ effrē ⁊ i
bi morabatur cū diſcipulꝭ ſuis
Et in hoc impleta ē figura · ij ·
adonie qui abſcōdit ſe in templo
ꝓpt̄ cōſiliū ꝯtra eū factuz p bet
ſabee nathā ſalomonē ⁊ dauid
Vnde iudas ſciens quid iaz de
t̄minatū eēt cogitabat quomo
do xp̄m iudeis traderet Cuz āt
eēt pleīt udo t̄pis paſſiōis xp̄i
ante ſex dies paſche venit xp̄s
in bethaniā ſciꝫ ſabbato ante
dn̄icā oliuaruz · ⁊ ꝯſequenter
die dn̄ico in ihrl̄m · vbi cuz ra
mis palmarū pueris cātātibus
fuit ſolempnit̄ receptus Ex q̄
bus magis indignati p̄ncipes
⁊ pharizei feīa quarta āte paſ

ſionem iterum fecerūt ꝯſiliū vt
ihesū dolo tenerēt ⁊ occiderēt ·
ſed hoc nolebant facē in die fe
ſto ne forte fieret tumult⁹ in po
pulo · Et hic ipleta eſt ꝓphetia
ſapie · ij · Circūueniamus ergo
iuſtū qm̄ inutilꝭ eſt nobis ⁊ con
trari⁹ eſt opibus noſtris ⁊ im
properat nobis pccā legis Tūc
iudas volens recuperare illud
quod ōmino ꝑdiderat de vngē
to poſito ſupra xp̄m, abijt ad
principes ſacerdotuz exiſtētes
in cōſilio ⁊ dixit · Queritis quō
dolo tradatis eū ? Quid vultis
michi dare ⁊ ego vobis eum tra
dā ? Et conſtituerūt vt habeēt
triginta argenteos Vnde bea
tus bernardus O infelix merca
tor iudas quid dicis Quid vul
tis michi daē ? Cur nō dixiſti
Quantū poteſtis michi dare ?
Et hic impleta eſt figura que
habetur geneſ vicesimooctauo capit · de fratribus ioſeph q̄
vendiderunt ipſum iſmahelitis
triginta denarijs · Vnde poſt
hoc iudas ad criſtum reuerſus
eſt exſpectās tempus oportu
num ipſum ſaluatorem traden
di Et ſic patet iudaz fuiſſe prī
cipium proditionis criſti ſalua
toris noſtri Hic pie credenduz
eſt ꝙ in nocte ſequente feriaz
quartam beata virgo maria
allocuta ſit filium vti matres
conſueuerunt cum ſingultib⁹
⁊ ſuſpirijs dicēs · O dulciſſime

Iudas p̄ncipm proditionis Xri.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

et dilecte fili dimittes ſic matrē
tuam . Quo vadam ? quid
faciam Viue amore matris tue
Cui filius O mr̄ ad hoc veni . vt
p mortē pccā hominū deleā . ſic
eſt neceſſe ⁊ p̄ordinatū a patre
meo . Cui mater Scio q tu es
deus ⁊ potes facē q̄d vis . ⁊ ho-
nū pccā dimittē vt tibi placet .
Tu es idē cū pr̄e . nec tibi in ali
quo ꝯtra dicet . ergo mouearis
lacrimis meis Memēto qꝛ mādaſ
ſti in veteri lege Honora patrē
tuū ⁊ matrē tuā Si me non de
ſpicis ſi me matrē tuā eē nō ne
gas . audi lacrimas meas . vi
de q cor meum ſcindit ex do
lore . ⁊ aliam viam quere ad li
berandum gen⁹ humanū . Cui
filius Eſto o mater mea q ve
rū ſit qd̄ dicis . tn̄ qꝛ ordinatū
eſt . nō p̄t p̄teriri . Cui mater .
Nunq̄d dulciſſime fili amiſiſti
miſericordiam ⁊ pietatē ? Tu
eni̅ motus miſericordia reſtitu
iſti matri vidue vnicum filiū .
tu motus lacrimis magdalene
reſuſcitaſti lazarum . . tu homi
nez iacentē in piſcina . xxviij .
annis liberaſti . Audiens lacri
mas ⁊ clamores chananee fili
um ſanaſti . centurionez exau
diſti . regulo filiuz reſtituiſti .
deprehenſam in adulterio non
cōdempnaſti . Ecce nūc fili mi
mater tua lacrimo ⁊ ploro Nū
quid ſi te pdidero . nō ero mihi
vidua ? Nunquid ero infirmior

q̄z iacens in in piſcina ? Nūq̄d
ero magis anxiata q̄z chana
nea ? Si alienos audis . michi
q matri tue aures inclina Cui
filius . O mater in iudeam pro
poſui ire . Cui mater . q̄runt te
interficere Stem⁹ hic in betha
nia . ⁊ nullus poterit contradi
cere . Cui filius . Nūc tempus
eſt quia veni adimplere legem
non ſoluē . Ecce mater habet
in deut̄o . Decima luna accipi
etis agnū qui pimmolabitur q̄r
tadecima luna . Decima quar
ta ſcilicet die primi menſis . i .
ap̄lis ad veſperā . Ideo inten
do hanc legem implere . In
qua videbitur medium proditi
onis xp̄i qd̄ eſt ſcd̄m in ordine
partis principalis . Et hijs ita
loquentib⁹ facta eſt clara dies
Hinc venerūt diſcipli dicētes
Vbi vis paremus tibi comedē
paſcha ? Quib⁹ ihesus ait Ec
ce introeūtib⁹ vobis in ciuitatē
id eſt in iheruſalez occurret vo
bis homo anforam portans aq̄
ſequimini eum in domū in quā
intrat . ⁊ dicite domino dom⁹
Dicit tibi magiſter . Vbi eſt r̄
fectio mea . vbi paſcha cum
diſcipulis meis manducē . Et
ipſe oſtendet vobis cenaculum
grande ſtratum in ſuperiori p
te domus . ⁊ ibi parate . Et fe
cerunt ſicut precepit illis iheſus
Triplex paſcha celebrabāt
iudei Primū fuit i damaſco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quod iterpretat᷑ coctio tinee
⁊ p hoc ſignificat᷑ tranſitus de
vicijs ad virtutes Et per tineā
peccm̄ deſignatur. quia ſicut ti
nea imperceptibilit᷑ deſtruit ve
ſtimēta. ita peccatum animaȝ
Et quando remouet᷑ a nobis
peccatuȝ fit trāſitus de peccatis
ad v̄tutes Et hoc paſcha non
celebrauit criſtus cum diſcipu
lꝫ quia nūq̄ȝ fecit peccm̄ nec eſt
iūēt? dolus in ore eius Se
cundum paſcha celebratuȝ fu
it in ſyna qḋ interpretat᷑ men
ſura per quā ſignificatur trāſit?
de v̄tute i virtutem. hoc paſca
nō celebrauit criſt?. quia non
habuit ſpm̄ ad menſurā a tem
pe ſue natiuitatis Tertiū pa
ſcha fuit celebratuȝ in galgala
quod interpretatur reuelatio.
⁊ iſtud fit a nobis quando trā
ſimus de mūdo ad patrem id ē
ad celum. vbi reuelantur nob
que nūc credimus. Et hoc pa
ſcha celebrauit criſt? ꝓprie cū
ipſe in tali paſchate fecit tran
ſitum ex hoc mūdo ad patrem
Et hoc patet ex euangelio vbi
dicitur. Veſpere autem facto
vſq̄ȝ ibi. hoc paſcha manduca
re vobiſcū ȝ. id eſt ſumme deſi
deraui hoc tempus vt poſſem r̄
uerti illuc vnde veneraȝ. vt ſci
licet faciam tranſituȝ ex hoc mū
do ad patrem In qua cena cri
ſtus quatuor miſteria p ordi
nem fecit. Et p̄mo pedes diſci
pulorum lauit. quia ſurgens a
cena precinctus linteo ⁊ aqua
poſita in peluim depoſitis veſti
mentis primo venit ad petrū.
quam rex petrus ſtupens ⁊ cō
ſiderās. quia domin? ſeruo et
creator creature ſue pedes la
uare vellet ait. Domine tu mi
hi lauas pedes ſeruo tuo piſca
tori viliſſimo Non valeo ſuſtie
re Ideo nō lauabis mihi pedes
in eternum Cui criſt?. ſi nō la
uero te nō habebis partem me
cum Ad quem petrus Domine
non tantum pedes. ſed ⁊ ma?
⁊ caput In qua lotione criſt?
quatuor documenta diſcipulꝫ
⁊ nobis reliquit. Primo 1o
exemplum humilitatis profun
diſſime. Quod patet ex verb
ſuis Vos vocatis me magiſter
⁊ bn̄ dicitis ſuȝ etenī. vſq̄ȝ ibi
Sic ⁊ vos alter alteri pedes la
uare debetis Secundo re 2
liquit exemplum caritatis fer
uentiſſime. quia nō ſolum petro
⁊ alijs pedes lauit. ſed etiaȝ iu
de qui eum tradidit vt ex amo
re ad ſe traheret queȝ eſtu aua
ricie amiſerat Tertio reliq̄t 3
nobis exemplum mundatiōis
nobiliſſime que ſignificata fuit
in ablutiōe Quarto r̄liquit 4
nobis exemplum bonitatis cō
plete. vt ſcȝ nō eſſem? veloces
ad currēdum in malum ⁊ ad
offenſionem vel effuſionem ſā
guinis. Ideo poſt omnia dicit

Ex i

Exēplū eni dedi vobis vt quē
admodū ego feci ita ⁊ vos facia
tis. ¶ Secūdū miſterium fa
ctū in cena fuit qꝛ ſacramētum
inſtituit. Ex qua quatuoꝛ no
bis donauit. ¶ Primo refectio
nem ſpūalez. quia accepit ihe
ſus panem ⁊ benedixit dicens
Accipite ¶ Secūdo ſocietatē
perſonalem. quia nō volēs vi
ſibilit̄ remanē voluit ſaltē ſacra
mentaliter ſtare nobiſcuz Vn
de ſequit̄ hoc eſt corpus meuz
¶ Tercio acceptionē vniuer
ſalē. quia ōmibus diſcipulis di
ſtribuit dicēs Bibite ex hoc ō
nes. per quod datur intelligi
ꝙ ad hoc ſacramentum accep
tāt̄ ¶ Quarto excluſionez ſpe
cialem. quia iude etiaz traditū
eſt cui nō profuit ſed nocuit.
¶ Et hic pluēs iplete ſunt fi
gure q̄ ſignificarūt ſacramentū
hoc. ¶ Prima fuit de melchiſe
dech qui optulit panē ⁊ vinuz
Gen. xiiij. quando abrahā r̄de
mit fratrē ſuum loth de manib⁹
inimicorū ſuorū qui venerāt cō
tra regē zodomorū ¶ Scda fi
gura fuit mānē. exodi. xvi
¶ Tercia figura fuit panis propo
ſitionis Leuitici. xxiiij. q̄ oēs
declarate ſunt heri in cena dn̄i.
¶ Terciū miſteriū fcm̄ in ce
na fuit. q̄a xp̄s ꝓditorē r̄uela
uit dū diceret Amē dico vob̄ quia
vn⁹ vrm̄ me traditurꝰ ē Et hic
impleta eſt ꝓphetia dd̄. in pſ.

Figure aliquot sacramenti

Qui edebat panes meos mag
nificauit ſuper me ſupplantatio
nem Vnde diſcipuli aſpiciētes
adinuicez dixerūt. Nūq̄d ego
ſuz dn̄e Ait ihs Cui pauez tin
ctum porrexero hic me tradet.
Que verba ita ſubmiſſe ꝓlata
ſūt vt ſol⁹ iohes q̄ ſupra pect⁹
dn̄i ex doloē recūbebat intelli
geret Et accepta bucella dia
bol⁹ introiuit in coꝛ eius. Cui
xp̄s Juda qd̄ facis fac citius id
ē ꝓditiōez quā ordiaſti ponas
ad execucōez In qua r̄uelacōe
q̄tuoꝛ edocem̄ ¶ Primo vt ſci
am⁹ vt quecūq; operat̄ hō latē
t̄ ⁊ in occulto nuda ſunt coraz
deo. qm̄ vt ait ſalomō Omnia
videt ocul⁹ eius. immo vt ſcia
m⁹ ꝙ illd̄ quod fit ſub tectis p̄
dicabit̄ in plateis ¶ Secūdo
vt diſcam⁹ ꝙ nullus ē certus
ſtatus ſui ꝫ q̄ exiſtimat ſe ſta
re videat ne cadat ¶ Tercio
vt intelligam⁹ ſecreta dei quia
in hac vita null⁹ eſt certus de
ſalute ſua Vnde xp̄s Neminez
ſalutaueritis in via id ē Nemi
nē ſaluū eē dixeritis i via Et ex
hoc reſpōdetur quibuſdaz qui
dicunt quaē xp̄s fecit iudaz a
pl'm ⁊ ꝓcuratorē ſuū quez ſci
ebat ſe ꝓditurū niſi vt daēt in
telligi ꝙ in hac vita nullus fue
ſalutis certus ſit ¶ Quarto vt
intelligamus ꝙ i oi ſtatu pn̄
tis vite ſunt ꝯmixti boni ⁊ mali.
Et ex hoc n̄ videt̄ mirꝫ ſi aliqn̄

Questio quare Christus Iudam fecerit Apostolum

īter religioſos ſint aliqui diſco
li · quia etiam iudas fuit in ſco
la xp̄i · ¶ Quartum miſteriuꝫ
factum in cena fuit · qꝛ xp̄c teſ
tamentuꝫ ſuũ ꝯdidit · in quo q̄
tuoꝛ ꝑ oꝛdinē diſcipulꝭ heredi
bꝰ ſuis reliq̄t · vt pꝫ io · xiiij ·
Primo fidem eoꝝ roborauit ·
dum dixit petro Simon ecce
ſathan expetiuit vos vt cribra
ret ſic triticū · Sed tu aliqñ cō
uerſus confirma fratres tuos ·
Sed hic poſſet oꝛiri vna dubi
tatio · qꝛ xp̄c ſciebat petꝝ per
dituꝝ fidem · quō ergo recom
mendauit ei alioꝝū firmitatem
ī fide Dicēdū ꝙ fides petri pōt
duo dicē ſciꝫ fidem petri · i · eiꝰ
perſōe · ⁊ fidem petri · i · fideꝫ ec
cleſie Nā prima defecit ⁊ huic
nō fuit commiſſa confirmatio
diſciplꝭoꝝ Secunda ſemꝑ ſte
tit · ⁊ nūq̄ꝫ defecit Et de hac di
xit xp̄c Ego rogaui pro te vt
nō deficiat fides tua · ſed tu ali
quādo cōuerſus · i · in fide eccle
ſie poſitꝰ ꝯfirma frēs tuos Hec
diſcipuloꝝū vocatio fuit figura
ta geneſis · xlviij · de iacob · q̄
in fine mortis vocauit omēs fili
os ſuos · ¶ Scd̄o amorē ⁊ ca
ritateꝫ donauit dū dixit Dili
gite inuicē · ¶ Tertio ꝓ ipſiꝰ
oꝛauit dum dixit · Pater clari
fica filiū tuū · vt filiꝰ tuꝰ clarifi
cet te · vſqꝫ · ꝓ eis rogo nō ꝓ
mūdo Quarto humilitatē reliq̄t
dū dixit · Scitis q̄m ꝑ̄ncipes
gentium dñantꝰ eoꝝuꝫ · vſqꝫ ibi
Nō auteꝫ ſic erit inter vos · Et
in hijs ſermoībꝰ iudas ad ꝯuo
cādū cohoꝛtē vt tradēt ihesum
iuit Et in hijs apꝑet mediū in
ꝓditiōe xp̄i Sꝫ nūc trāſeūduꝫ
eſt ad finē huiꝰ ꝓditionis Vbi
notādum ꝙ xp̄c pꝰ q̄ꝫ cenaue
rat ⁊ iudas iā receſſerat voluit
ire ad oꝛtū vbi ſolitus erat oꝛa
re · ⁊ de cenaculo recedens ⁊ ā
bulās verſus locū quatuoꝛ mi
ſteria fecit ¶ Primū miſteriū
fuit qꝛ nūciauit apl̄is ſuā diſꝑ
ſiōeꝫ qꝛ ſcp̄tū eſt zacharie q̄r
to Percutiam paſtoꝛē ⁊ diſꝑ
gentur oues gregis Xp̄c erat
paſtoꝛ vt ip̄emet dicit Ego ſū
paſtoꝛ bonꝰ · bonꝰ paſtoꝛ ani
mam ſuaꝫ ponit ꝓ ouibꝰ ſuis ·
qd̄ ⁊ fecit · qꝛ aīāꝫ ſuā dedit ꝓ
ōibꝰ peccatoꝛibꝰ · ¶ Scd̄m
miſteriū fuit quia petro ſuā ne
gationem annunciauit Vnde q̄
a petrus dixerat Et ſi oīs ſcā
dalizati fuerint in te · ego nun
q̄ꝫ ſcādalizaboꝛ · xp̄c ſibi dix
it · Amen dico tibi quia anq̄ꝫ
gallus cantet ter me negabis ·
Tertiū miſteriū fuit qꝛ trāſiuit
trās torrentem cedron · qui trā
ſitus fuit figuratus tertij regū
ſecundo per ſemei q̄ tranſienſ
cedꝛon ocāſus eſt · ita xp̄c pꝰ
q̄ꝫ tranſiuit fuit captus ⁊ ad oc
cāſionem ductus · ¶ Quartū
miſterium fuit quia triſtatum
eſt coꝛ eius dicens diſcipulis ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Triſtis ē anima mea vſq₃ ad
morteʒ · ſedete hic ⁊ vigilate do
nec vadā illuc ⁊ orē · Hāc triſti
ciā figurauit iacob geñ · xxxij ·
timēs eſau Secūdo figurauit e
am helias timens iezabel · tertio
regum · xix · Et aſſūpto petro
iacobo ⁊ iohanne ait illis Sede
te hic ⁊ orate donec vadā illuc
et orem · Et orauit trib9 vicibꝫ
hūc ſermonē Pater ſi poſſibile
eſt trāſeat a me calix iſte · ⁊ re
uenit bina vice ad diſcipulos ſi
cut ponūt euāgeliſte · Sꝫ orāſ
tertio apparuit ei āgel9 ꝯfortās
eū Quis aūt fuerit iſte angel9
ſoleo meditari ꝙ orante verbo
et xp̄o in orōe pſeuerāte ſibi af
fuit iuſticia xp̄m alloquens O
bone iheſu q̄d oras · Vis nō pa
ti · q̄re carnē ſubiſti quaʒ nemo
aſſumēs calicē mortis euadē po
tuit? Quis ē homo q̄ viuet ⁊ nō
videbit mortē · Recolo te dixiſ
ſe pꝛi tuo p os iōe pphete Prop
t' me orta ē hec tēpeſtas · mitti
te me in mare · hoc eſt in carneʒ
mortalem ⁊ mihi iuſticie ſatiſfa
ceres in hijs q̄ iniuſte ptuli a p̄
mo homie in padiſo terreſti Et
iheſus ad eā Quiſnā es tu o ve
nerabil' mulier ⁊ domina q̄ de ce
lo lapſa mihi certāti apparuiſti
Nūq̄t pte iuuabor aut auferet'
a me calix iſte · quē ſic crudeleʒ
pſpicio? Et illa · Ego ſū iuſti
cia p quā reges regnāt ⁊ ordo
reꝝ cōſuat' cui etiā pccm̄ p̄mi
hois ſatiſfieri dꝫ · Jō ad te veni vt
oſtēdā q̄ pati debes pro ſatiſfa
ctione hui9 infiniti ſceleris vt or
do ꝯſuet' · qꝛ p q̄ peccauerit hō
p hec ⁊ torq̄at' Et ſtati iuſticia
a aduocat vnū āgelū i cui9 frō
te ſcp̄tū erat ſpes Cui iuſticia ·
Oſtēde xp̄o arma calicis ſue pe
ne · quā p̄mo ipm̄ ſuſtinere oꝫ
p ſalute toti9 genēis hūani qᵈ
i vincul' alligat' Et āgel9 tenēſ
in manibuſ cordam valde horri
bilem oſtendit xpriſto · quam
dum xpriſtus pſpiciāt ait iuſti
cia Ligaui in tenebris primū ho
minem qui aſtringitur a poten
tia principis tenebrarum et ſibi
vnica ſpes in te eſt · Et iheſus
Nūc video impletum eſſe dictū
pš de me · Quia funes peccato
rum circumplexi ſunt me · q̄bo
affectus precoꝛ patreʒ · vt ſi po
ſſibile eſt trāſeat a me calix iſte
Jtē iuſticia Nec p hoc michi ſa
tiſfito dulcis iheſu · qꝛ fundamē
tum h umane nature quod ſoli
dum totum naturam humanā
ſuſtentare debebat diuiſū eſt ·
ita vt domus non poſſit perfici
niſi fortitudine roboretur Jux
ta illud · fundamenta eius in
montibus ſanctis Edificata ē
dom9 dn̄i et q̄s hitabit in ea?
Nōne pꝛ tu9 creauit hoieʒ vt ſū
mū bonū intelligēt · intelligen
do amaret · amādo poſſideret?
Et quō pficiet illa qui in tene
bris ſedet ⁊ lumen celi nō videt

Quis fuerit angelus Christum confortans.

Ca crea ti ho minis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Clamant cotidie homines ad
patrem · vt frangantur celi · ⁊
eorum ſalus appeat · ⁊ hoc nō
pt fieri niſi per te · Ne autē hoc
ſibi ignotum ſit · vocat iuſticia
ſecundum angelum in cui⁹ frō
te erat ſcriptuȝ fortitudo Qui
veniens preſentat iheſu colūp
nam fortem marmoream · ċcū
fultā funicul̾ ⁊ flagellis ⁊ arū
dinibus ⁊ velū lineum ſup eaȝ
Vide bone iheſu p te debet forti
ficari intentio generis humani
Tūc columpnā aſpiciens ihs
totus tremebundus eam ↄtem
plabat̾ Et iuſticia · Ad colūp
nā aſtringeris · flagellis pcuti
eris · in hac tenebroſa nocte ti
bi pata · Et iheſus · Hoc ē iqt
illď qď dixit dauid · Caſtiga
tio mea in matutinis Sed pre
cor prēȝ vt ſi poſſibile eſt trāſe
at a me calix iſte · Itē iuſticia
alloquit̾ xp̄m · O bone ihu me
mor eſto illi⁹ p̄mi hominis i quan
ta dignitate fuerit · quia ſua ſa
pientia omnia agnoſcebat · in
telligebat ⁊ contemplabat̾ Iſ
ta dignitas per imoderantiam
ſauciata eſt · Et ideo cor eoruȝ
obtenebratum eſt ⁊ ſtulti fa
cti ſunt · quia veritatem agno
ſcē non poſſunt · Ideo clamāt
⁊ dicunt · Deus miſereat̾ nri ⁊
benedicat nobis illuinet vultū
ſuum ſup nos ⁊ miſereatur no
ſtri · Et ſimeō ꝓphetauit · ꝙ tu
es lumē ad reuelationē gētiū ⁊

gloriam pleb̾ tue iſrahel Et vo
cat tˀtiū angl̾m · in cui⁹ fronte
ſcriptū erat prudētia · q̄ oſ̄dit
iheſu ſpineā coronā · tūc ait iu
ſticia · qr p̄m⁹ hō putauit dū ā
buȝ arboris ſcie accepit in pa
radiſo fieri deus · tātum ↄtra di
uinā potentiam ſe oppoſuit · ꝙ
dignitatē ſuam q̄ fungebatur
ſciȝ gloriā ⁊ honorē q̄ corona
t⁹ fuit amiſit · p te vˀo ſua dig
nitas repabit̾ · ſi hec corona i
capite tuo in deriſionē ponatur
Tunc ait iheſus · Nunc video i
pletum eſſe illď qď dixit p̄s
Ego autem ↄſtitut⁹ ſū rex ab
eo ſup ſion montē ſcm̄ ſuum ·
Precor patrē ſi poſſibile ē tran
ſeat a me calix iſte · Iteȝ iquit
iuſticia Audi iquit o bone ihū
Cor hominis ardoē deſiccat̾ co
tidie cuȝ dauid dicēs Sitiuit
anima mea ad ad deuȝ fontem
viuum · Vnde clamat · Mitte
quem miſſurus es vt intingat
extremum digiti ſui in aquam
vt refrigeret linguā meam ·
Intueor enim te quia dixiſti ·
ꝙ habes fontē aque viue · dic
ergo vt bibant Ait ihe̾ſ⁹ · Au
di venerabil̾ dn̄a · Pater me⁹
huic populo aperuit fontem
de petra ⁊ biberunt ⁊ ſaciati ſūt
⁊ iumēta eoꝝ ⁊ filij eoꝝ · Et
iuſticia bene inquit reſpondiſ
ti o bone iheſu Sed in te reuer
tere ⁊ audi · Nōne tu es petra
de qua in deſto emanauit aq̄ᶜ ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Nō ſitiūt niſi te effūdere. ⁊ dic
bibe tu hō ⁊ camel' tuis potū ī
bue. i. affectioib' tuis vt ſatia
ti ceſſet mmuratio eoꝝ. nō pnt
ſaciari niſi tu eos ſaciaueis Et
tunc iuſticia aduocat q̄rtū āge
lū. in cui' frōte ſcp̄tū erat tēpā
tia Qui q̄dē āgel' oñdit ei vas
plenū aceto mirra ⁊ yſopo ⁊ arū
dinē cū ſpōgia Et ait iuſticia.
O hōe ihū fatigato cras dabit̄
tibi iſta potatio Et ihūs Vē in
tueor dauid dixiſſe Dederūt in
eſcā meā fel ⁊ in ſiti mea pota
uerūt me aceto. quaꝓpt̄ p̄coꝛ pa
trē vt ſi poſſibile ꝛc. Jtē iuſtici
a alloq̄t ihm Nōne qꝛ in ligno
pccauit hō. i ligno dꝫ fieri ſalu'
hō. propt̄ qd clamat ipē hō.
flecte ramos arboꝛ alta tēſa lax
a viſcera. qꝛ p lignū ſui fcī ſu
m'. p lignū libēi eē debem' Et
ihūs Dedit pꝛ lignū p qd maē
diſū ē. exo. xiiij. ⁊ ſalui fcī ſūt
Trāſierūt iordanē i ligno arche
⁊ ſalui fcī ſūt a morſib' ſpēt iū
in ligno tenēte auguē eneū nu
meri. xiij. Et iuſticia Oīa iſta
de te hōe ihū figuralit̄ dcā ſunt.
Et aduocat quītū āgelū i cui'
fronte ſcriptuꝫ erat caritas qui
angelus oſtndit ihēſū magnaꝫ
crucem. ⁊ quam videns totus
tremens ⁊ lugens illā contēpla
bat̄ Et iuſticia Quid trepidas
Hec ē nauis p quā hō ducitur.
hic ē pal' p quē ſpēs affigit̄
Hec ē virga q̄ ꝓducit aq̄s ſalu
tis. i hac hodie affigeris vt p te
in illa cruce ſalui ſiāt q̄ in ligno
peccauerūt Et ſuſpirās ihūs ait
Hoc ē lignū in q oblat' ē yſaac
a prē abrahā. q̄ ꝓpt̄ p̄coꝛ patrē
vt ſi poſſibile ꝛc. Jtē iuſticia.
Audi iq̄t o hone ihū. qꝛ hō in e
odē ſtatu nō pmanet ⁊ nihil in
eo ſtabile ē ꝓpt̄ hoc vag' ⁊ ꝓfu
g' extitit ideo cotidie clamat.
Stātes ſūt pedes nrī i atrijs tu
is ihrl'm Et ait ihūs. Nōne pꝛ
ſtabiliuit celos in q̄b' ſtat āge
lica natura in grā ꝯfirmata. Nō
pigeat te oīa v̄ba mea audire.
Merito hō vag' ⁊ ꝓfug' pma
net. qꝛ in cardine dīne potētie
ſuſtētat' noluit pmanē. ⁊ tan
q̄ꝫ filius de brachijs ſue mrīs ca
dēs claudicat in duas ptes ſciꝫ
hꝫ duas affectiōes. vnā de ſu
pnis. alterā de t̄renis. Suffiāt
o dnā qꝛ pꝛ ex duab' vnā ſibi
ꝯtulit bndictiōeꝫ ſcꝫ oīm terre
noꝝ Nō iq̄t iuſticia hone ihēſū
quia nō p tpalib' eiect' eſt ho
mo ſed ꝓ eternis. ꝓpter hoc co
tidie clamat Confirma hoc de
us qd operat' es in nobis ⁊ te
nō terreat qd videbis Et aduo
cat ſextū āgelū i cui' frōte ē at
ſcp̄tū pſeuerātia. q̄ oñdit ihū
tres clauos magnos ⁊ horribi
les Et iuſticia Cū hijs i illa cru
ce affigēis maib' ⁊ pedib'. vt
inde nō deſcēdēs moriaris q̄ p
ſeuerātia r̄paēt̄ ⁊ ad vitā ſiue
ad ſupnā iheruſalē pueniat̄. Et
ihūs Video qꝛ ſpes mea perit
Nō ē op' vt patrē meū depcer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

quia ſcriptū eſt Clamabo per
diem ⁊ non exaudies · Et vi
deo verum eſſe quod p̄s dicit·
Foderūt manus meas ⁊ pedes
meos Jtē iuſticia dñe ihū q̄a
īter te et hominē magnū chaos
firmatū eſt · aperi ei o bone ie
ſu cor tuū · oſtende dilectionē
ꝓpter quā deſcendiſti Tu enim
in patre ꝑmanens et ad hoīes
deſcendens homo fieri voluiſti
vt homines fierent dij · Suffi
cit inq̄t ihesus · quare rogo patrem
ſi poſſibile eſt tranſeat ⁊c̄ · Et
aduocat Quintum angelum in
cui⁹ fronte ſcriptum erat fides
habens lanceā acutā valde in
manibus Et ait ad ihesum La
tus tuū cum hac lancea apiet̄
⁊ cor tuū hodie ſcindetur · inde
flumina ſāguis ⁊ aque emana
būt quib⁹ eccl̄ia repabit̄ ſacrā
ꝯficiet̄ · mortui ꝑ te ſuſcitabū
tur · aperietur celū beatificabū
tur hoīes · princeps hui⁹ mundi
eiciet̄ foras · porte īferni frāgē
tur · Quā lanceā clauos crucem
acetū felle mixtū · coronam co
lumpnā ⁊ cordā intuēs et con
templās ihūs fact⁹ in agoniam
ꝓlixi⁹ orabat Et cepit pauē ⁊
tedē ita ꝙ ſudor ei⁹ factus eſt
ſic̄ gutte ſāguis decurrentis in
terrā Et patrē alloquēs inq̄t·
Nō mea volūtas ſ; tua fiat Cri
ſtū orātem t̄b⁹ vicib⁹ figurauit
daniel q̄ t̄b⁹ orauit ꝯtra iheru
ſalē Daniel · vi · Xp̄m agoni Daniel.

zātē figurauit iacob q̄ orās luc Jacob.
tabat̄ cum angelo Xpriſtum
ſudātē ſāguinē figurauit ama Amasa.
ſa q̄ ſāguine ꝯſperſus iacebat
ī t̄ra · ſecundi regum ſecundo
capitulo · Tunc venit ad diſci
pulos ⁊ dixit illis · Dormite
iam et requieſcite Surgite ec
ce appropinquat qui me tradet
Et ad huc eo loquente ecce iu
das vnus de duodecim apl̄is ·
et cum eo miniſtri iudeorū cum
gladijs et fuſtib⁹ et laternis ·
qui dederat eis ſignum Quem
cumq; oſculatus fuero ipē eſt
tenete eū Et ihesus cum vidiſſet
iudam dixit · Amice ad quid
veniſti? Et accedens iudas di
xit · Aue rabbi · ⁊ oſculat⁹ eſt
eum · Jhesus autem dixit Juda
oſculo filium hominis tradis?
Hanc oſculationem prodito
riam figurauit Joab ſecundi Joab
regum ſecundo · qui amplex
ans amaſam gladio interemit
eum poſt tergum · Et hic fuit
finis proditionis ihesu chriſti
per iudam: Et ſic patet primū
pn̄cipale·

Circa ſecundum principa
le ſcilicet quomodo xpriſtus
fuit captus Tria videbimus ·

Primo modum·

Secundo ordinem·

Tertio accuſationem

Circa modum capiendi cri
ſtum tempore ſue paſſiones q̄
tuor occurrunt miſteria ·

x iiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

4. Myſteria tem: pore Captiuitatis Cri.

Figure.

¶ Primū eſt de iudeis retror
ſum cadentibus Nā poſtq̄z tur
ba vidit iudam oſculaſſe xp̄m
irruerunt in euz. et ihesus ſciēs
omnia que ventura erant obui
auit eis Nunc occurſum ſaul fi
gurauit. qui cert9 ſue mortis oc
currit philiſteis primo regum
xxxi. Judas etiā machabe9 q̄
moriturus erat iuit obuiam hoſ
tib9 Et interrogauit eos dicēs
Quem queritis? Reſponderūt
ei. Jhesum nazarenum. Vt er
go dixit eis Ego ſum abi erūt
retrorſum et ceciderunt protin9
in terrā. ⁊ ſił'li iterrogatiōe fac
ta ſecūdo ⁊ tertio dixit eis Si
ergo me queritis ſinite hos abire
vſq3 ibi. nō perdidi ex eis quē
quam. Hanc reſponſionem fi
gurauit dauid pmio palipome
nō. xxi. dicens. Vertatur ma
nus tua in me et populus nō oc
cidat Et ait ihesus Tāq̄z ad la
tronem exiſtis cum gladijs ⁊
fuſtibus cōprehendere me. Co
tidie vobiſcum eram docens in
templo. ⁊ non tenuiſtis me At
illi miecerunt manus in ihesum

Figure.

et tenuerūt eum Xp̄m ligatum
figurauit ioſeph vendit9 iſma
helitis geneſis tertio Jtez archa
domini capta eſt a philiſteis
primo regum quarto. Jdem fi
gurauit ſampſon volūtarie liga
t9 iudicū. xv. ¶ Scd'm miſte
rium fuit de petro percutiente.
q2 videntibus diſcipulis criſtū
captum dixerunt Domine ſi p
cutimus in gladio. ⁊ petrus vo
lens opere cōpl ere quod verbo
promiſerat extracto gladio ab
ſcidit auriculaz ſerui principis
ſacerdotum. cui nomē erat mal
chus. Tunc ait ihesus. Con
uerte gladium tuum in vagi
naz An putas quia non poſſum
rogare patrē ⁊ dabit mihi plus
q̄z duodecim legiōes angelorū
Que faciunt ſeptuaginta nouē 12 leg. fac
milia. nongenta nonagita du 79992
o angelorum. quia quelibet le
gio eſt ſex milia ſex centū ſex
aginta ſex Et ſecundum q̄ di
cit criſoſtomus. Si vnus āge
lus tpe dauid in vno die inter
fecit ſeptuaginta milia virorū.
quantomagis duodecim legio
nes angelorum? Calicem quez
dedit michi pater non vis vt bi
bam illum. ¶ Tertium miſte
rium fuit de xpriſto ſanāte. q̄a
volens nos docere vt bonum p
malo reddamus. auriculā ab
ſciſam accepit ⁊ repoſuit omni
bus videntibus miraculoſe ad
caput eius ſicut pmo erat.
¶ Quartuz miſteriū fuit de fu ga
diſcipulorū qui omnes relicto
eo fugerunt. in quibus implete
ſunt pphetie ⁊ figure Nā ps i p
ſona xp̄i dicit Elōgaſti a me a
micum ⁊ pximum Et iob deci
monono capitulo ſił'r dicitur.
Fratres meos lōge feciſti a me
et noti mei quaſi alieni receſſerūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ā me Et hanc fugam diſcipu
lorum figurauit ſedechias rex
cōprehenſus a caldeis quez bel
latores ſui reliquerunt · Pie āt
credenduz eſt ꝙ ōnes diſcipu
li confugerit ad amicos criſti
magiſtri ſui Vbi notandum ē
ꝙ in nocte qua criſt⁹ fuit cap
tus beata virgo hoſpitata fuit
in domo lazari Vnde aduenie͂
te quaſi hora tercia noctis ſolli
cita de filio ducebat noctem in
ſompnem Senſit ergo repe͂te
oſtium domus pulſari · ac pa
uefacta oſtio aperto intrauit
thomas ⁊ ſingultibus plenus
voce ligubri ait O infortunata
mater ⁊ doloroſa mulier Heu
filius tuus magiſter meus nūc
captus eſt Irruerūt iudei cum
fuſtib⁹ laternis ⁊ gladijs acu
tis ⁊ capto filio tuo eum percu
tiebant et tanq̄z latronem euz
cedebant Faciem ſuam ſputis
afficiebant · et vt viliſſimuz ho
minem ligatum eum captiuum
ducunt · quare nos timoꝛe moꝛ
tis fugim⁹ fere om̄es Eo loque͂
te adeſt philippus eadem v̓ba
loquens Nondum cōpleuerat
ecce iohannes nudus aduenit
Sequitur petrus cuz manu ſā
guinolēta dicens ſe abſcidiſſe
auriculam vnius Illuc omnes
diſcipuli cum pauoꝛe fugerūt
Ad hanc vocem conſternate
ſunt maria mater iheſu ⁊ mari
a magdalena Vnde beata vir

go maria nō valens vocem reti
nere incepit clamare dicens O
dilecte fili Quid egiſti · O di
ſcipuli infideles vbi dimiſiſtis
magiſtrū veſtruz · Cur non e
ripuiſtis euz de manibus iudeo
ꝝ Et vertens ſe ad thomā qui
primo venerat ait O thoma pri
die dicebas · Eamus ⁊ moꝛia
mꝛ cuz ipo ⁊ modo primus fui
ſti ad fugie͂dū Poſtea ait ip
ſa beata virgo ad philippuz ·
O philippe pridie petebas pa
trem tibi oſtendi · ⁊ modo fili
um fugiſti · Petro autez dixit
O petre immemoꝛ effectus es
beneficioꝛuz filij mei Nā te p̄n
cipez apoſtoloꝝ fecit · ad ōnia
ſecreta ſua te admiſit · Nūc au
tez dimiſti eum ligatum inter
iudeos · Vbi eſt fides tua qua
confeſſus es eum eſſe filiū dei ·
O iohannes vbi eſt amoꝛ filij
mei conſanguinei tui Quibus
verbis confuſi petrus ⁊ iohan
nes exierunt domuz ⁊ ſeque
bantur alonge vt viderent fine͂
Et ſic patet modus capiendi
criſtum

Circa ſecunduz ſcilicet oꝛ
dinem capie͂di criſtum Notā͂d
ꝙ in quatuoꝛ domos criſtus
fuit duct⁹ Et primo in domū
anne qui fuerat pontifex anno
preterito · qui ānas interroga
uit iheſum de duobus ſcilicet de
doctrina ſua ⁊ de diſcipulis ſu
is · ſed de diſcipulis nullam

faciens reſpōſionem · qꝛ preſen
tes nō erāt · reſpōdit de doctri
na ſua Ego palam locutus ſū
mūdo ⁊ occulto locutus ſū ni
hil Interroga eos qui me audi
erūt Quid me interrogas cum
michi nō credas · Hec cum dix
iſſet vnus miniſtrorū dedit ala
paꝫ xp̄o dicēs Sic reſpondes
pontifici? vt adimpleret̄ ꝓpheti
a mich · v · dicentis · Percutiet
maxillam iudič iſrahel Et treo
ruꝫ · iiij · Dedit ꝑcutiēti ſe max
illam ſuam Que īiuria magna
fuit ꝓpter quatuor Prio rōe
percutientis · quia vilis ſeruus
¶ Secūdo rōe recipiētis quia
xp̄s ¶ Tercio rōe loci · quia in
faciem · ¶ Quarto rōe mltitu
dinis · qꝛ i p̄n̄tia totiꝰ cohortis
¶ Cristꝰ cū magna humilitate
reſpōdit Si male locutus ſū te
ſtimoniū ꝑhibe de malo Si āt
bene cur me cedis? In hāc do
mū introductꝰ petrꝰ per iohā
nem fecit p̄mā negationeꝫ ad
inſtātiā vnius oſtiarie q̄ dixit
petrum eſſe ex diſcipulis xp̄i ·
Quaꝫ aūt fuerit ductꝰ primo
ad ānā · dicit̄ q̄ erat ꝓpinquior
2. porte ciuitatis ¶ Scd̄o fuit
introductꝰ i domū caiphe liga
tꝰ tāq̄ꝫ malefcōr Cū ergo eēt
p̄ſētatꝰ cayphe p̄ncipes ⁊ ſcri
be ſacerdotum ⁊ ōne cōſiliū q̄re
bāt teſtiomiū aduerſus xp̄ꝫ vt
eum morti traderet nec inueni
bant Et cum multi dicerēt falſa
teſtimonia cōtra xp̄m teſtimo
nia cōuenientia nō erāt · ſed no
uiſſime venerūt duo falſi teſtes
dicētes Hic dixit poſſuꝫ deſtru
ere tēplum dei ⁊ in tribus diebꝫ
reedificaꝫ illud Et teſtimoniuꝫ
falſū eſt q̄a xp̄s nō dixit poſſuꝫ
deſtruē · ſed dixit ſoluite Item
non dixit reedificabo · ſed exci
tabo illud · que verba ad tēplū
ſui corporis reducebātur nō āt
ad templuꝫ ſalomonis · de quo
loquebantur falſi teſtes · quos
prefigurauerunt teſtes naboth
iij · Re · xxij Et ſacdotes cōt̄ ſu
ſānaꝫ Daniel · xiij · Quibꝰ cri
ſtus nō reſpondebat · vt imple
retur dictum dauid Ego aūt
tāq̄ꝫ ſurdus non audiebā · ⁊ ſi
cut mutꝰ nō aperiēs os ſuū Ide
o dixit cayphas Nō audis q̄ꝫ
ta aduerſum te dicunt teſtimo
nia? Sed dum plus criſtus ta
cebat cayphas magis iraſceba
tur Et ideo ait caiphas · Adiu
ro te per deum viuum vt dicas
nobis ſi tu es filius dei viui Tu
i xp̄c Si dixero vobis veritatē
non creditis michi Dixerūt er
go omnes Tu es ergo filius de
i viui Qui ait Vos dicitis qꝛ e
go ſuꝫ · quāuis me vt puruꝫ ho
minē cōtēpnatis Verūptamen
dico vobꝫ · Amodo id eſt in fu
turo videbitis filiū hominis ſedē
tem a dextris dei venientē in nu
bibꝰ celi · q̄ſi diceret · Per mor
tem iſtam exaltabor ⁊ mundū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

finaliter iudicabo ſicut nunc iu
dicatis me Tunc princeps ſacer
dotuȝ ſcidit veſtimenta ſua di
cens Blaſphemauit Nec volu
it ferre ſententiā a ſe ipſo ſʒ vt
ſiña mortis xp̄i videẜ iuſtior
ab aliꝭs eam exquirit dicens
Quid vobis videtur ? Quid ad
huc egemus teſtibus ? At illi
dixerunt Ex quo blaſphema
uit reus eſt mortis · quia leuiti
ci viceſimoquarto capitulo ſcri
bitur · Qui blaſphemauerit no
men domini morte moriatur ·
Et lata mortis ſentētia exſpu
erunt in faciem eius · vt implerē
tur pphetie Naȝ Job tercio ait
in perſona criſti ¶ Faciem meaȝ
conſpuere non verentur Et yſa
ie quinto capitulo dicitur ¶ Faci
em meam nō auerti ab increpā
tibus ⁊ conſpuentibus in me ·
Et velauerunt faciem eius qui
a ipſi nō erāt digni vidē talē fa
ciem Vnde vſqꝫ ad hanc diem
ipſi remanſerūt ceci in ignoran
tia ſua Aliꝭ palmas in faciem e
ius dederunt dicentes · Prophe
tiza nobis criſte quis eſt qui te
percuſſit · ⁊ alia multa ipropẽ
ria fecerunt ei in domo cayphe
in q̄ tota nocte fuit ligatꝰ · Et
in hac domo petrus bina vice
negauit criſtum magiſtruȝ ſu
um Vnde petrus exiſtens ad
prunas primo negauit criſtuȝ
inſtigante alia ancilla · ſed veī
ens cognatus illius cui petrꝰ

auriculam abſciderat dixit pe
tro Nōne ego te vidi ī orto cū
illo Tunc tercio cepit anathema
tiſare ⁊ iurare id eſt ſeipſuȝ ma
ledicere dicens Si noſco hunc
hominē deꝰ me demergat in pfūd
Per deum viuum ⁊ verum non
noui iſtuȝ hominē quem dicis
Et ſtatim gallus cantauit Vñ
criſtus illo tunc eleuato oculo
in petrum Recordatus eſt pe
trus verbi quod dixerat iheſus
Vſqꝫ ibi · amare · Hanc petri
negationem figurauit cuſi ap
arachites amicus dd' eū negās
Secundi regum decimoſexto
capitulo ¶ Tercio criſtus fuit 3ª. Domus.
ductꝰ ad domū pilati vñ ſcd̄o
mane conſilium inierunt omnes
principes ſacerdotum cum ſcri
bis ⁊ vniuerſo conſilio ⁊ victū
duxerunt iheſum ⁊ tradiderūt
pontio pilato pſidi · ⁊ non in
troierunt in pretorium vt non
contaminarent paſcha · quia
ſecundum beatum auguſti
nū Non licebat in feſto azimo
rum intrare ī domū alienigene
In q̄ domo xp̄s multas penas
paſſus eſt · vt patebit in accu
ſationibus Sʒ quia vt videtur
in accuſationibus fiet mencio
de galilea in qua herodes domi
nabaẜ Ideo pilatus volens ſe
ex hoc onere exonerare ⁊ capta
re beniuolentiam herodꝭ dimit
tens eum miſit ipſum ad hero
dem ex qua miſſione herodes
vi

4 domus.

⁊ pylatus illa die facti ſūt ami
ci. ¶ Quarto ergo criſtus in
trauit in domum herodis q̄ int
rogauit eum multis ſermonibꝰ
ꝫ ipē non reſpondit ei verbum
Vnde herodes ſpreuit eum cuꝫ
exercitu ſuo. Sed quid queſie
rit herodes ⁊ q̄re xp̄c nō reſpō
dit euangeliſte nō ponunt Ta
mē dici poteſt ꝙ herodes inter
rogauit xp̄m ſi erat ille quē pa
ter ſuꝰ in puericia queri fecerat.
⁊ ꝓpter quem magna multitu
do puerorum mortua fuerat.
Iteꝫ interrogauit de eiꝰ miracu
lis puta ſi veruꝫ eſſet ꝙ ſuſcitaſ
ſet lazarum. ⁊ ꝙ illuminaſſꝫ ce
cum natum ⁊ ſimilia Sed xp̄c
ideo non reſpondit quia ſi dix
iſſet iſta eſſe vera herodes ipſuꝫ
dimiſiſſet. ⁊ ſic impedita fuiſ
ſet liberatio generis humani.
Pie ergo credendum eſt ꝙ be
ata virgo noctem iſtam duxe
rit inſompnem. querendo filiū
ſuum qnem dixerant apoſtoli
eſſe captum. Vnde poſt lamen
tationem quam fecerat cum di
ſcipulꝭ exiuit domum lazari ⁊
ambulans per ciuitatem cuꝫ la
crimis petebat Nunquid vidi
ſtis filiū meum ⁊ dilectum me
um? Et reſponſum eſt eſt ſibi
Qualꝭ eſt dilectus tuꝰ? q̄ rſpō
dit Dilectꝰ meꝰ cādidꝰ ⁊ rubi
cundꝰ Et reſpōdebāt Vidimꝰ
hōieꝫ nō habentem ſpeciē neqꝫ
decorē inductū ligatum in do
mū anne Ad quam cito currēs
⁊ illic non inueniēs iuit ad do
mum cayphe dicens. O fili mi
dulciſſime cur te nō oſtendiſti
ante mortem matri tue miſe?
Et perueniens reꝑperit ꝙ dux
erant eum ad domum pylati.
que viam accelerans non inueīt
eum ibi. quia miſſus fuerat ad
herodem. Ad quam accedens
per aliam viā ductus iteruꝫ fu
erat ad pylatum. Et iteruꝫ ve
nerunt ad plateam pylati quā
plenā inuenerūt iudeis xpriſtū
apud pylatum accuſantibus.
patet ergo quomodo xpriſtꝰ
quatuor domos intrauerit ¶
Circa tertium ſcilicet accuſatio
nem xpriſti. Quatuor accuſa
tiones fecerunt iudei contra criſ
tum Vnde pylatus dixit. quā
accuſationem affertis aduerſꝰ
hominem hunc. ¶ Prima ac
cuſatio fuit quia ſe regem iude
orum fecit. Vn̄ pilatꝰ interroga
uit euꝫ. Tu es rex iudeorꝝ? Cui
xp̄c A temetipō hoc dicis an a
lij dixerīt tibi de me? Cui pilatꝰ
Nunq̄d ego iudeꝰ ſū? Gens tua
⁊ pōtifices tui tradiderūt te mi
chi. Quid feciſti? Cui xp̄c. ¶
Regnuꝫ meum nō ē. vſqꝫ ibi.
Nō ē hic Cui pilatꝰ Ergo rex
es tu. Cui xp̄c. tu dicis q2 rex
ſū. ⁊ ad hoc veni i mūdū. vſqꝫ
ibi. quid ē veritas Et q2 xp̄s
oñderat pilato veritatē rgni ſui
⁊ eē verꝝ rgē. ꝯgnouit pilatus

ꝙ iſta accuſatio non eſſet vali
da. Ideo exiuit dicens. Ego
nullam cauſam mortis inuenio
in homine iſto Et apposita con
ſuetudine iudeorum. vt vn⁹ in
paſcate dimitteretur. elegerūt
iudei potius barrabam ſeducto
rem ⁊ latronem q̄ʒ xp̄m Vnde
pylatus volens eum liberare fe
cit eum acriter ad columpnam
ligari ⁊ verberari vſqʒ ad ſan
guinē ⁊ poni coronam in capite
eius. ex cuius fixione ſanguis
currebat vſqʒ ad plātas pediꝰ
vt impleretur illud yſa. primo
A planta pedis vſqʒ ad verticē
nō eſt in eo ſanitas Quo facto
pylat⁹ adduxit xp̄m ⁊ exiuit
xpriſtus portans ſpineaʒ coro
nam et purpureum veſtimentū
Et dicit eis. Ecce homo. ego
cauſam in ipſo nullā inuenio.
Ideo fortius clamantes addu
xerunt ſecundam accuſatiōeʒ
volentes omnino ꝙ crucifigere
tur dicentes. Inuenimus hunc
ſubuertentem totam iudeam in
cipiēs a galilea vſqʒ huc Quā
accuſationem cognoſcens pila
tus eſſe falſaʒ. volens ſe exhone
rare miſit eum ad herodem. quē
ſpreuit herodes cum exercitu ſu
o. vt impleretur illꝺ trenorum
tertio Fact⁹ ſum tota die in de
riſum populo ¶ Tertiā accuſa
tionē dederant in domo cayphe
quia voluerat deſtruere templū
dei. quam oſtendi eſſe falſaʒ in
illo loco. ¶ Quartam accuſati

onem fecerunt iudei dicentes q̄
a filiuʒ dei ſe fecit ideo debʒ mo
ri. Quem ſermonem dum pila
tus intellexiſſet timuit ⁊ ingreſ
ſus pretorium dixit ad iheſum
Vnde es tu? iheſus autem nō re
ſpondit ei. Vt impleretur illꝺ
yſa. Ex ore altiſſimi nō egredi
entur neqʒ bona neqʒ mala Di
cit ergo pilatus. Michi non lo
q̄ris? Neſcis qꝛ habeo ptātem
crucifigē te ⁊ ptātē hēo dimittē
te Cui ihūs. Ptās quā hēs da
ta ē tibi deſuper. hic pilat⁹ ex o
re ſuo dāpnat ſeipſū Querebat
tn̄ dimittē eū ꝓpt̄ q̄tuor Primo 1°
qꝛ inocēs erat Scd̄o qꝛ ipſū de 2°
uʒ eē credebat Tertio qꝛ vxor 3°
ꝓ ipſo rogauit Quarto qꝛ ſci 4°
bat ꝙ ꝓpt̄ inuidiā a iudeis tradi
t⁹ ēat. iō dixit iudeis Ecce rex
vr̄ Illi āt clamabāt Tolle tol
le crucifige eū. qꝺ ſi nō feceris
nō es amic⁹ ceſaris Qꝺ videns pi
lat⁹ lauit man⁹ ſuas dicēs Mun
d⁹ ego ſū a ſāguie iuſti huius
At illi clamabāt Sāguis eius
ſup nos ⁊ ſup filios nr̄os. Pie
tn̄ credēdū ē ꝙ btā v̄go ſēſerit
clamoēs iudeoꝝ petētiū. vt cri
ſt⁹ crucifigēt̄ Quas āudiēdo v̄
go ad filiū ſuū ait O fili dulciſſi
me q̄ʒtas portaſti iniurias q̄ʒta
tormēta paſſ⁹ es? Et ſe voluēs
ad iudeos aiebat O iudei mihi.
Iſte eſt qui tanta bona fecit
patri veſtro abrahe. Iſte eſt
qui ſemetipm̄ ꝓmiſit de yſaac
naſciturū. Iſte eſt q̄ p̄riarche
v

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

iacob. benedixit ⁊ ſe ei oſtēdit ac eum defendit Hic eſt qui tēpoē famis vos pauit per ioſeph O ingrati iudei hic vos extraxit de ſeruitute egipti Hic eſt q̄ vos traduxit per mare rubruꝫ Hic eſt qui ſubmerſit pharaonem. Hic eſt qui dedit vobꝭ colūpnaꝫ ignis Hic eſt qui dedit vobis māna in deſerto ⁊ poſtea terram fluentem lac ⁊ mel. Et pro omnibꝰ hijs clamatis. crucifige. crucifige euꝫ. O duri ⁊ crudeles iudei. Sūt ne iſte gratie quas filio meo retribuitis ꝯ. Hec ⁊ ſimilia cuꝫ lacrimis proferebat Patet ergo quō criſtus fuit captus Et hoc de ſecundo principali.

Circa terciuꝫ principale ſcꝫ. quō xp̄s fuit ſententiatꝰ tria videbimꝰ.

Primo locum.

Secūdo ſocietatem

Tercio depoſitionem.

Circa p̄mū ſcꝫ locū Pilatꝰ volēs ꝯdeſcendē iudeis ſedens ꝓ tribunali ſētentiauit xp̄m debē crucifigi in mōte caluarie Jdeo xp̄s accepta ſententia exiuit portās coronā ſpineā. vt iēt ad mōtē caluarie queꝫ. ſequentes plēs muliēs flētes dixit ad eas Nolite flēſup me ꝫ ſuper filios veſtros Tunc ⁊ iudas videns ꝙ eēt dāpnatꝰ ad morteꝫ magr̄ ſuus abijt ⁊ laqueo ſe ſuſpendit. Vbi notādū ꝙ nō eadie qua xp̄s mortuꝰ eſt iudas ſe ſuſpēdit. q̄a tūc nō timebat eum ꝫ tūc ſe ſuſpendit quādo ſciuit xp̄m iam eē reſuſcitatuꝫ Et tūc iuit ad p̄ncipes ſacerdotum ⁊ retulit pecuniam quam habuē̄at Sed hic poſſūt aſſignari q̄tuor ratiōes quaē locus ibrl̄m fuit ꝯueniēs xp̄o vt ibi moreretur

Prima ratio eſt ꝓpt̄ proditoris ⁊ crucifixoris iniquitatem Vt enim criſtꝰ oñderet a principibꝰ exortā eſſe iniquitatem voluit in iherusalem pati vbi principes morabātur. actuū. iiij Cōuenerūt in iſta ciuitate aduerſus puerū ſāctū ſuum

Secūda ratio fuit ꝓpt̄ paſſionis v̄tutem Cum eniꝫ v̄tus paſſionis eēt diffundenda ꝑ totū mūd̄ voluit i medio t̄re ſcꝫ in ibrl̄ꝫ pati eo ꝙ medium facile diffūdit̄ ad extrema. vt ipleretur dictū p̄s Deꝰ aūt r̄x nr̄ opatus eſt ſaluteꝫ noſtrā in medio terre.

Tercia ratio fuit ꝓpter oſtendēdā ſaluatoris humilitatē. Nā turpiſſimū genꝰ mortis elegit. ⁊ cū ꝯfuſiōe pati nō recuſauit in loco vbi alij honorabāt̄. ad dandum nobꝭ exēplū ꝙ etiā i locis honorabilibus debemꝰ patienter vēcūdiā ſufferre vt dicit leo papa i q̄dā ſ̄mōe.

Quarta rō fuit ꝓpter oblationū figuratiōꝫ Jheruſalē eniꝫ ē̄at locꝰ a deo electꝰ ad ſacrificia offerēda q̄ ſacrificia

Judas quando ſuſpenſus.

figurabat paſſionem xp̄i que ē
veriſſimū ⁊ nobiliſſimū ſacrifici
um Vn̄ ad ephe · v · Tradidit
ſemetipſū ꝑ nob̄ hoſtiā ⁊ obla
tionē i odorē ſuauitatiſ Et ſi di
ceret q̄ hec ſacrificia offerebāt
i tēplo · ⁊ ſic xp̄us nō extra por
tā · ꝫ poti⁹ in tēplo debuit pati ·
Q̄ꝰ q̄re nō ſit factū oñdit tripli
ci rōe Quarum p̄ma eſt ratione
figuratiōis · Sicut em̄ vitulus
et hircus pro ſolēpniſſimo ſacri
ficio oblata extra caſtra ꝯbure
bāt · vt dr̄ leuitici · xi · Ita xp̄c
vt ſcificaret ppl'm ſuum p ſuū ſa
guinē · extra portā paſſ⁹ ē S
Scd'o rōe imitatiōis · Nā xp̄c
voluit nob̄ exēplū dare exeūdi
a ꝯuerſatiōe mūdana · Vn̄ ſcri
bit ad hebre · xiij · Exeam⁹ er
go cū xp̄o extra caſtra · iprope
riū portātes Tertio rōe cō
munis ſaluatōis Noluit em̄ cri
ſtus pati ſub tecto · neq͡ꝫ in tem
plo iudayco · ne iudei dicerēt q̄
illa tm̄ plebe eſt paſſ⁹ · ꝫ iō ex
tra portā ē paſſ⁹ · vt ſciam⁹ q̄
totius terre ablutio eſt illa cōis
purificatio · ſicut dicit criſo · in
ſmōe de paſſiōe · Et poſit⁹ ē in
loco caluarie in q̄ ſm opinionē
q̄rūdā eſt ſepult⁹ adā vt r̄fert
iero · ſup matheū Sꝫ ſm rei ve
ritatē xp̄c nō fuit in loco ade ſe
pultus eo q̄ ade ſepulchrū legi
mus iuxta ebron · Sꝫ fuit in lo
co caluarie ꝓpter duas rationes
Prīo q̄r ſicut caluaria erat lo
cus dāpnatorꝫ · ita ibi erigerē
tur vexilla martirum · Se
cundo vt oſtenderetur q̄ crux
criſti non ſolum erat in remedi
uꝫ ꝯtra peccatū ade ꝫ etiā ꝯtra
pccm̄ toti⁹ mūdi Et ſic p3 p̄mū
viꝫ ꝯueiētie loc⁹ Circa ſecū
dum ſcilicet ſocietatem xp̄i ad
crucem · Sciendum q̄ quando
criſtus fuit condempnatus · fu
erunt etiam condempnati cū eo
duo latrones · vt impleretur il
lud yſaie quinquageſimotertio
Et cū ſceleratis deputatuſ eſt
Vn̄ vadēs ad crucem iuit cuꝫ ſo
cietate latronum Et non valēſ
crucem portare fuit angariat⁹
ille ſimon vt tolleret crucēꝫ ei⁹
Et venientes ad locum vbi cru
cifigendus erat expoliauerunt
eum diuidentes veſtimenta ſua
ſortem mittenteſ · vt impleretur
illud p̄s · Diuiſerunt ſibi veſti
menta mea · ⁊ ſuper veſtēꝫ me
am miſerunt ſortem Sed aſſig
nantur quatuor rationes prop
ter quas xpriſt⁹ paſſus eſt cuꝫ
latronibus ⁊ iniquis Prima
ratio quia vt dr̄ ſuper matheū ·
Sicut pro nobis maledictum
crucis factus eſt xpriſtus · ſic
pro omniuꝫ ſalute inter noxios
q̄ſi noxius crucifigitur Se
cunda ratio · quia vt dicit leo
papa in ſermone de paſſione ·
Duo latrones vnus ad dexterā
⁊ alius ad ſiniſtram crucifigun
tur · vt in ipſa patibuli ſpecie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

demōſtraretur illa que in iudi
cio ipſius eſt hominū faciēda
diſcretio Et aug⁹ dicit ſup io
hāнē Ipſa crux ſi attendas t
bunal fuit · i medio eni ɜ iudi
ce ɔſtituto vnus qui credidit
liberat⁹ alter qui iſultauit dāp
natus eſt · Naz ſignificat quid
facturus eſt de viuis ⁊ mortu
is alios ponitur⁹ ad dexteram
alios ad ſiniſtram · ¶ Tercia
ratio quia ſecundum hilarium
duo latrones qui leue aut dex
tre affigūtur ſignāt humai ge
neris diuerſitatem ad ſacramē
tum dñice paſſionis vocari ¶
¶ Quarta ratio quia vt beda di
cit ſuper lucā Latrones qui cū
domino crucifixi ſūt ſignificāt
eos qui ſub fide ⁊ ɔfeſſione cri
ſti vel agonem martirij vel qʒ
libet artioris diſcipline inſtitu
tionem ſubeūt Sed qui hec p
eterna gloria gerunt dextri la
tronis fide deſignātur · qui vō
humane laudis intuitu hec fa
ciunt ſiniſtri latronis mentez
imitātur Iſtis ergo ratiōibus
patet ſocietatez latronū fuiſſe
ɔuenientem xp̄o ſm tamē intē
tionē dei pris Xp̄s igitᷣ ē eleua
tus in cruce · quez tranſeuntes
blaſphemabant dicētes Vach
qui deſtruis templū dei ⁊ in tri
duo reedificas illd Alij autem
dicebāt Alios ſaluos fecit ſeip
ſum nō poteſt ſaluum facere ·
Sed criſtus hijs eorum verb
nō rn̄dit Sed qͥ ex neceſſitate
loquens locutus eſt ſeptem vi
cib⁹ Vnde ɔmuniť ſolet dici qꝫ
criſtus ſeptem verba in cruce
locutus eſt ¶ Primum v̓bū
fuit mentalis caritatis dum di
cit Pater dimitte illis nō enim
ſciūt quid faciunt Super quo
verbo dicit bernardus Domini
facies ſuper ſolem lucidior pal
leſcit · vox que quatriduanuz
mortuuz ſuſcitauit lāgueſcit ·
oculi omnia ɔtemplantes ob
ſcurātur Et tamen quaſi omni
um imēor doloruz ait · Dulcis
pater dimitte illis · Ad qđ ver
bum beata v̓go filiū intuens i
cruce eleuatum ⁊ ipſū loquen
tem audiens clamauit cum do
lore O fili clamas in cruce · Pa
ter dimitte · Ego clamo fili p
ce matri tue Nōne poti⁹ exau
dienda eſt vox matris qʒ pec
catorum inſultus · ⁊ ɔuertēs ſe
ad crucifixores vt ait bernar
dus dixit O duri homines aſpi
cite quid dixit filius meus quē
i ligno affixiſtis Pater dimit
te illis qꝛ neſciūt quid faciunt
Criſt⁹ flagellatus · ceſ⁹ · ſpīs
coronatus · clauis ɔfixus · pa
tibulo affixus · opprobrijs ſati
atus · omnium doloruz imme
mor ait · Pater dimitte illis O
iudei eum iaz deponite de cruce
⁊ circa vos eius amorem atten
dite · ⁊ ſi deponere non vultis
matrez ſimulcū filio crucifigite

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Tunc ſuper crucem pylatus fe
cit ponere tabulã in qua ſcrip
ſit titulum ſcilicet Iheſus naza
renus rex iudeorum . quem titu
lũ iudei nullo modo volebãt .
ſʒ dicebant . Hic quia regem ſe
fecit . Quibus pilatus . Quod
ſcripſi ſcripſi . quaſi diceret be
ne ſcripſi . Inter que xpriſtus
ſecundo locutus eſt . ſecun
dum verbum quod fuit maxie
largitatis . Quia litigantibus
duobus latronibus ad inuicem
et contra criſtuʒ multa ĩpperã
tibꝰ Vnꝰ dicebat . merito hec
patimur . Et ſe ad iheſum vol
uẽs cum capite ipſiuʒ confeſſus
eſt dicens . Domine memento
mei dum veneris in regnum tu
um . Cui chriſtus reſpondit .
Amen dico tibi . Hodie mecuʒ
eris in paradiſo . Quod verbuʒ
ſane intelligenduʒ eſt . cũ xpc
hodie non introierit paradiſũ .
ſed ſtetit per quadraginta di
es ſcilicet vſqʒ ad feſtum aſcẽ
ſionis poſtqʒ reſurrexit . Nec e
tiam dicenduʒ eſt xpm dixiſſe
mendacium . quia non eſt iuen
tus dolꝰ in ore eius . Ideo tres
ſolent dari expoſitiones .

Prima ꝙ latro fuit hodie ĩ pa
radiſo ſcilicet terreſtri ad queʒ
creditur chriſtum poſt expoli
ationem libi omnem illam mul
titudinem duxiſſe . in qua fuit
etiam cõnumeatus iſte latro .

Scda expoſitio ẽ . quia ho
die latro fuit in paradiſo per e
lectionem . non tamen illa die
factaʒ . ſed per electioneʒ diui
nam factam ab eterno . declara
tam et notam ſibi tamen iſta
die . Vnde cum dicitur . Hodie
eris mecum in paradiſo . eſt ac
ſi diceret Hodie declaro tibi ꝙ
electꝰ es ad padiſũ ab etno .

Tercia expoſitio ẽ q̃ a hodie la
tro fuit ĩ padiſo cũ xpo . qꝛ vi
dit xpm in q̃ erat diua eſſẽtia q̃
q̃de viſio eſt paradiſus . Nam
hec ẽ vita eterna vt cognoſcãt
ꝛc . Ad quod verbũ beata vir
go commota clamare cepit . O
miſera mater . de te ſola nõ r cor
datur filius tuus . O dulciſſime
fili non vides matrem tuam ꝰ
Nõ audis lacmas meas ꝰ Aſto
miſera iuxta cruceʒ . tuam vocẽ
expecto . Hic ſum nec hinc rce
dam donec locutus fueris . O
fili mi recordatus es de iudeis ꝛ
pro ipis rogaſti . de apl'is eis
pacẽ relinquẽdo . de latronibꝰ
eis paradiſũ ꝓmittendo . O fili
cur ſolam matrem deſolatã reli
quis Si nõ vis mihi facẽ vt ma
tri . fac vt latroni . Hic mihi ho
die mecũ eris ĩ padiſo Qui me
dimittis Trahe me pꝰte vt tecũ
moriar . tecũ tãqʒ latro ſi in pa
diſo Tũc xpc t aũ vbũ locutꝰ
ẽ qd fuit vbũ filial' pietatis di
cẽs O m l'ier ecce filiꝰ tuꝰ . Deĩde
ei iobeʒ Deide dicit diſcipl'o
Ecce mr̃ tua . Et ex tũc r cepit

eam in ſuā cuſtodiā quaſi ſuā
habens matrem Ad qꝫ verbū
btā vͣgo lamētabilit̄ ait. Heu
me dulciſſīe fili. qualis eſt iſta
mutatio. ꝑdo creatorē ꝛ dat̄
mihi creaturā. pro deo hominē
recipio. ꝑdo quem genui ꝛ di
mittor alteri. a filio dereliquor
ꝛ trador nepoti Magiſtrū deſē
ro diſcipulū ſequor O peſſima
mutatio Quem ꝑdo adoratur
ab angel̄. quez accipio cuſto
dit̄ ab angelis Peto adiutori
ū ꝛ das crucē et naz Int̄ hec vͤ
ba criſtus locut⁹ eſt quartum
vͤbū quod fuit vͤbū ſtimulātis
doloris dicēs Heli. heli. lama
zabatani. qꝫ eſt interꝑtatum
deus de⁹ me⁹ vt quid me dereli
quiſti .i. morti expoſuiſti Qui
dā aūt ibi exñtes dixerūt: He
liaz vocat iſte. ſine videam⁹ an
veniat helias liberāſ eū Ad hāc
vocē beata virgo eleuās vocem
ait O fili dulcis cauſaris te dere
lictuz a patre ꝛ ego ſuz a te de
relicta Video ꝙ āmō morieris
ecce ego poſt te morior vtinā
poſſem te tāgere ❡ Tunc
xp̄s locut⁹ eſt quintū verbum
dicēs Sitio. qꝫ vͤbuz fuit iflā
mātis ardoris Quod cū dixiſ
ſet vn⁹ accepta ſpōgia cuz ha
rūdine imponēs acetum mirra
ꝛ aloe mixtum. porrexit xp̄o
potum quem guſtans criſtus
noluit bibere Ad hanc vocem
beata virgo clamans ait. O fi

li dilecte. Pridie eras i templo
vocans omnes ſitiētes ad te di
cens Si q̄s ſitit veiat ad me ꝛ
bibat En mō ſitim pateriſ. vti
nam poſſem te tangere ſaltem
lacrimis meis ſtuderem balneaē
labia tua O duri iudei date po
tum filio meo qui vobis potuz
dedit i deſerto. qui aquas dul
corauit amaras vt bibere poſſi
tis Et poſt pauca criſtus lo
cutus eſt ſextuz verbū dicens
Conſummatuz eſt quod fuit
verbum triūphantis auctoris
Ad qꝫ mater O fili dilecte cō
ſūmatuz eſt cor tuuz. conſum
matum eſt cor meum. conſum
matuz eſt corpus tuū cōſūma
tum eſt meuz Cōſūmatuz eſt
qꝫ de te ſcriptuz erat per ꝓphe
tas Quid tibi āplius facient in
iquiſſimi iudei. ❡ Tunc cri
ſtus locutus eſt ſeptimū ver
bum dicens In manus tuas cō
mendo ſpirituz meuz. qꝫ fuit
verbum informantis timoris.
Et inclinato capite emiſit ſpm̄
Et ecce velum templi ſciſſum
eſt in duas parteſ a ſūmo vſqꝫ
deorſuz. Et tenebre facte ſunt
ſuper vniuerſam terrā Ita ꝙ cē
turio diceret. Vere fili⁹ dei erat
iſte Quod videns beata vͣgo
maria ad angelum ait O ange
le quomodo me decepiſti dicēs
Hic erit magnus ꝛ filius altiſ
ſimi vocabitur. Et dabit illi de
us ſedem dauid patris eius et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Ecce nunc video ipſuȝ magnū
⁊ eleuatum in cruce nō vocatū
filiū dei ſed putatū vti viliſſimū
pccōre. Video ipſū in curia la
tronum Sedes eius regal' eſt
crux. ſceptrū regale in maīb⁹
ſunt claui. duratio regni eius
iā finita eſt Patet ergo ſcdm
ſcȝ ſocietas ꝯueniēs xp̄o in cru
ce.

Circa terciū ſcȝ depoſitiōȝ
quatuoꝛ videnda ſūt Prio
quō fuit latus eius apertuȝ ex
quo manauit ſāguis ⁊ aqua ꝑ
quendā militū noīe lōginum
Et no tāt' dicit aptum nō vul
neratū qꝛ per hoc latus aperit'
nobis oſtiū vite eterne Unde a
poca. iiij ſcribit' Vidi oſtiuȝ a
pertum in celo. Hoc ē oſtium
figuratum Geneſ. vij. in qd' i
trabāt animalia nō peritura di
luuio Et notāter exiuit ſāguis
⁊ aqua vt cognoſcerem⁹ nos
eſſe mūdatos ⁊ lauatos per ſā
guinem eius. vt impleret' illd'
zacharie Erit fons patens do
mus dn̄i in ablutiōe pccōꝝ

Secūdo vidēdū eſt quō
corp⁹ eius nō fuit fractū q̄mā
de ſero euntibus militibus vt
frāgerēt crura crucifixorum in
uenerūt ipm mortuū ⁊ nō teti
gerūt eum. vt cōplet' quod di
ctum erat per ꝓphetā Os nō cō
minuetis ex eo. Tercio vi
dēdū eſt quō corp⁹ eius fuit de
poſitū Quia ioſeph ab arima
thia accepta licentia a pilato
depoſuit corp⁹ xp̄i ⁊ acceptis
centum libris mixture mirre ⁊
aloes poſuit ipſuȝ in ſepulchro
nouo in quo nōduȝ aliquis po
ſitus fuerat Quarto viden
dū eſt quō corp⁹ eius fuit cu
ſtoditum quādo prīcipes ſue
rūt ad pilatū dicētes Audiui⁹
qꝛ ſeductoꝛ iſte dū viuēt dix
it Poſt tres dies r'ſurgā Jube
ergo cuſtodiri corp⁹ eius ne
forte diſcipuli eius furēt' corp⁹
eius ⁊ dicant plebi ſurrexit a
mortuis Quibꝰ pilat⁹. Jte cu
ſtodite ſic ſcitis Et ſigillatum
ē ſepulchrū ⁊ poſiti ſunt milites
ad cuſtodiendū Et ipm hic re
linq̄m⁹ vſqȝ ad diem paſcha
tis tūc venietis ⁊ videbim⁹ qd'
fcīn ſit de ipo Hoc ergo qd' ho
die audiſtis ſentite in vobis Et
hoc ſatis de tercio prīcipali Am̄

Finitum eſt hoc egregiuȝ
⁊ putile quadrageſimale editū
a fratre leonardo italico ſacre
theoligie ꝓfeſſore quod valde
vtile eſt ōmibus predicātib⁹ po
pulū ad virtutes hortari ⁊ a vi
cijs retrahere volentibus.

DEO. GRATIAS.

ligatū et illumīatū p me fr̄eȝ
Ald d cōfluētia

Ao 1601. perlegi. quod felix ſit &
ad emendationem vite proficit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Dominica prima aduentu⁹

Abiciamus opera tene brarū. Ad rom. xiij. Ex quo hodie eccleſia pnunciat dominum deum venturū ad nos. vt liberū ingreſſum habeat ad nos hortatur apoſtolus in verbis thematis vt abicē ſtudeamus opa tenebrarum id eſt peccata noſtra. Quia nichil eſt quod ingreſſū dei pbibet ad nos niſi peccatū

Quemadmodum enim vt dicit albumaſar de motib⁹ planetarum. Dū corpus opacū ſicut luna interpoitur inter nos ꝛ ſolem rcō dyametro. tūc nō poſſumus pcipere radios ſolis ſed cauſat eclipſis. ſed illo obſtaclo opaci corporis amoto ſolares radios ſentim⁹. Sic q̄ʒ diu tenebra peccatorū aliquorum ſaltem mortalium fuerit in anima ē obſtaculum quodd ā poſitum inter nos ꝛ deū. ita ꝙ deus illi luie gratie ſue appropiquare nequeat. ſicut poſſumus colligē ex verb̄ yſaie pphete. yſa. lviij Si abſtuleris de medio tui cathenam .i. de corde tuo peccatū. quod eſt quaſi cathena quia tenet aīa p illd a diabolo ligata orietur lux tua ſciʒ gratia ꝛ domin⁹ ſplendorib⁹ .i. donis gratiarum implebit animā tuam Ad illd igit obſtaculū amouendum hortat apoſtolus dicens. Abiciam⁹ opa tenebrarum. Vt ergo ſcdm ſalubrimū apoſtoli conſiliū tenebra ab anima expellat peccatorum tria ſunt prorſus neceſſaria.

Primo vt miſericordit dometur grā pueniens.

Scdo vt fideliter coopetur voluntas ↄſentiens.

Tertio vt efficaciter ſeqt grā pecin expellēs.

Hoc enim vltimū eſt quidā effectus ſemp ſequēs duo pma

Feria ſecūda dn̄ice paſſionis

Dominica ſcda aduent⁹

Habundetis virtute ſpiritus ſancti Ro. xv. In dn̄ica pcedēti apoſtolus hortabat vnūquēqʒ remouere a ſe peccatum qd ſolū elongat a deo Quod ſpēo vn⁹ quiſqʒ fecit Et ideo iam hortatur ad illud qd ſoluʒ deo vētuṙo hominem coniūgē ꝛ vnire habʒ videlicet caritatē. que dicit v̄tus ſpiritus ſancti. qʒ q̄d quid virtutis in ſāctis oñdit p hanc ipſe ſpiritus in illis operatur Quod pulchre deducit gregorius ſuper eze. ſup illo vbo. Spū oris ei⁹ omis virtus eo pbans q̄ʒte īſirmitatis fuerāt apoſtoli ante iſtam pfcāʒ caritatem. quāte qʒ virtutis poſt q̄ʒ ſpirit⁹ ſanct⁹ illos caritate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſolidauit Hec ergo caritas que virtus dicitur ſpiritus ſancti ſolum nos deo coniungere habet Dico ſoluz. quia quecunqʒ alia opera virtuoſa niſi mediante illa deo non ſunt accepta. Qd poſſit probari auctoritate ratione ꝛ ſimilitudine vt feria ſexta poſt cineruz in principio ſermonis. Ad hanc hortatur apoſtol9 in verbis noſtri thematis dicēs Habundetis virtute ſpiritus ſancti. Vt ergo ſecundum ſaluberrimuz apoſtoli conſiliū caritatis vnuſquiſqʒ laboret habere virtutem tria de illa in preſenti ſermone declarabo.

¶ Primo ne ex ignotis ꝓcedamus caritatis capiam diffinitionem.

¶ Secundo vt illam purē teneamus eius pandam oppoſitionē.

¶ Tertio ne illaz querere torpeamus ad illam hortantez ponam inductionez Feria ſexta poſt cinerum.

¶ Dominica tertia aduentus.

In omni oratiōe petitiones vrē innoteſcant apud deū Philippēſ. vltimo In pma dnica apl9 hortat9 ē. vt pccō renūciem9 di igreſſū ad nos ꝓhibēti In ſcda vero hortat9 vt nos caritati omnem9 do nos ſoluūmēti Cōſiderā9 qꝫ qꝫ hec nō ſiūt in nob niſi oratiōe mediāte Quia q̄ꝫq̄ꝫ de9 deſideret nob pcā dimittē ꝛ caritatē donaē tamen vult qꝫ pro hijs eum debeam9 deuote oraē ſcdꝫ illd aug9 De9 qd datur9 eſt ſi differt nō aufert. qd promiſit fixū eſt. fallere non pōt. hēt vū faciat ſed tu ne i oratiōe deficias Ideo hortatur apl9 in verbis thematis In oī oratiōe petitōes veſtre innoteſcant apud deum ꝛc̄. vt ergo ſecūdū ſaluberrimum apoſtoli conſilium vnuſquiſqʒ orationis non negligat ſtudiū. per quod peccati purgamentum et caritatis ſit vt dictum eſt incrementū. tria in preſenti ſermone de ipa oratione faciemus.

¶ Prīo vt ſciam9 quem orare debeamus orationis declarabo obiectū q̄9 ſciꝫ ſit orandu9

¶ Secundo vt noſcam9 vbi oraē debeamu9 orationis declarabo locum vbi ſcilicet ſit inuocandu9

¶ Tertio vt intelligam9 quō orationem perficiamu9 eius declarabo modum quō ſciꝫ ſit implorandu9. Feria ſcda ſcde.

¶ Dnica q̄rta aduent9

Qui āt iudicat me dn̄s ē q illuiabit abſcōdita tenebrarū ꝛ manifeſtabit ꝯſilia cordiū pme cor. iiij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Spero ꝙ vnuſquiſqꝫ veſtrum
in prima dominica aduentus
remouit obſtaculum quod po
tuit ingreſſum dei ſui ad ipſum
impedire ſcilicet peccatum ex
exhortatione apoſtoli claman
tis in epiſtola Abiciam ꝰ opa
tn̄hrarū Et in ſecūda domi
nica deponēs omē odiū ⁊ inui
diam contra proximuꝫ induit
caritatem que ſola habet vniē
deo Juxta eiuſdeꝫ apoſtoli hor
tamanta in illius diei epiſtola
Habundetis virtute ſpiritꝰ ſā
cti que eſt caritas Et in domi
nica tercia didicit per feruen
tem orationem in domino ihū
xp̄o ſtabiliri ⁊ in inceptis bo
nis confirmari. Juxta eiuſdeꝫ
ām̄onitionē i eiuſ dē diei epl'a.
Jn ōni orōe petitiōes veſtre in
noteſcāt apud deum Sed qui
a parum eſt iſta incepiſſe niſi
etiam quiſqꝫ i hijs firmiter ſtu
deat perſeuerare. ideo apl'us
conſiderans ꝙ in hominibꝰ qſ
dam firmet caritas. quoſdaꝫ
ſpes venie. quoſdam deſideriū
future glorie. ſed maiorem nu
merum timor iſernal' pene. qui
a maior numerus malorū ⁊ ip
fectorū qꝫ bonorū ⁊ pfectoꝝ
Nō vt oratiꝰ dicit Oderūt pec
care boni virtutis amore. Ode
runt peccaē mali formidine pe
ne Ad quam in diſtricto vltio
dei iudicio mittētur rei Mat.
viceſimoquinto Jte maledicti

in ignem eternum ⁊c̄ Vt omēs
ergo in ho no inchoato ſtabili
at. in dn̄ice preſentis epiſtola
iudiciū hoc omnibus conſiderā
dum pponit. in quo nō iudica
bimur ſecund' pprium noſtruꝫ
quod de nobis habemus ſenti
mentum. quia vt idem apoſto
lus ait. Nihil michi conſcius
ſum ſed nō i hoc iuſtificatus ſū
Nec ſecūdum ꝙ ſumus in opi
nione hominum Propt' quod
etiaꝫ ait Michi qꝫ pro minimo
eſt vt a vobis iudicer Sꝫ ſecū
dum veritatē quia qui iudicat
domiꝰ ē qui illuminabit abſcō
dita tenebrarum ⁊ manifeſta
bit cōſilia cordiū. que ſūt ver
ba thematis nr̄i Vt ergo cum
ibero. hoc iudiciū ſemper nob
ſit pre oculis. ſēper i corde ſit.
ſemper qꝫ in auribus videat' ſo
nare illa horribil' tuba Surgi
te mortui venite ad iudicium.
Ac illa terribil' vox. Jte male
dicti in igneꝫ ⁊ cetēa. vt vel
ſic retrahamur ⁊ pbibeamur
a malo volo hodie ſermociona
ri de iudicio Et hoc ſatis ꝯueīt
huic tēpori Nam ſumꝰ in aduē
tu dn̄i in quo ſolet communit'
de quadruplici aduētu eius p̄
dicari. ⁊ cuilibꝫ dn̄ice vnꝰ ad
uentus applicari. ſcꝫ p̄me dn̄i
ce p̄mꝰ aduētꝰ in carnē. ſcd'e
ſecūdꝰ i aiaꝫ. t'cie t'ciꝰ in mortē
Et huic vltie vltimꝰ aduētus
ſcꝫ i iudiciū. Cogitare igitur

v ij

debemus ꝛ frequenter pre ocu
lis habere tria.

¶ Primo diuini furoris inſperatã
occaſionem.

¶ Secũdo diuini dulcoris ad
miratam indignationem.

¶ Tertio diuini rãcoris formi
datã executionem.

¶ Primo dico diuini furoris
inſperatam occaſionem. Occa
ſio enim iſtius furoris erũt pec
cata noſtra ꝛ princi paliter tria
pec catorum genera. Quam
dico inſperatam quia commu
niter homines non putant deuz
ſic iraſci pro peccatis ſicut in ve
ritate iraſcetur quemadmodũ
ex ſuo patet iudicio Item ſecũ
do diuini dulcoris admiratam
indignationem. Dico admira
taz quia angeli ꝛ ſancti nõ ſuf
ficiũt admirari ꝙ tantꝰ dulcor
diuine bonitatis tantum poſſet
humane offenſe indignari ꝛc.
Item tertio dico diuini rãcoris
formidatam executionẽ Quia
taz horribilis erit iſtius iudicij
executio in prin cipio in medio
ꝛ in fine vt formidinem incuti
at etiaz ſanctis ꝛc. Feria ſecũ
da prime.

¶ Dominica infra octauam
natiuitatis.

Miſit deꝰ filiũ ſuũ vt eos
q̃ ſub lege erãt redimẽt
gal. iiij. Ex hijs verbis
apl'i excludũt a redemptione xp̄i
ꝓ nob incarnati oẽs peccatores
in peccatis beſtialit viuentes
ꝛ iſto ſacro tempore ad huc in
priſtinis ſuis peccatis pſeueran
tes ꝛ extra omnẽ legẽ exiſten
tes Eſt enim oim doctoruz ſẽ
tentia ꝙ deꝰ ſemper eſt patus
redimẽ hominẽ dũmõ fecerit qd
in ſe eſt. Tunc autem homo fa
cit qd in ſe eſt dum ſe diſponit
ad obſeruantiam diuine legis
q̃ztũ hũane virẽs ſuppetũt Qui
ergo ad obſuantiã diuine legis
ſe non diſponũt patet ꝙ diuie
redemp tionis exptes ſunt. q̂a
vt dicit thema. Miſit deꝰ ſuũ fi
liũ ꝛc. ꝓpter quod ꝓpheta pete
bat hãc a domino cordi ſuo ſẽ
per obicĩ dicens. Legem pone
michi domine viam iuſtificatio
num tuarum et exquiram eam
ſemper. Ne igitur forte quis ſe
excuſet ab hac lege quaſi igno
ta aut ſibi non ſermocionata
aut docta. occaſione preſentis
thematis in epiſtola preſentis
dominice ſignati. de hac lege ſ
monem facere propoſui. Conſi
deranda ſunt igitur de illa tria

¶ Primo ꝙ diuina lex inter
oẽs leges magis eſt neceſſaria

¶ Scdo an lex vetꝰ ꝛ noua
vna ſit vel varia

¶ Tercõ ad q̃d pſciſe lex cri
ſtiane vite ſit ordinata. Iſtis
enim intellectis ꝛ effectui mã
cipatis credo ꝙ a redemptione
chriſti non eris alienus Feria
quarta tertie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Dominica īfra octauas epbi
phanie .

PRobetis que ſit volun
tas dei bona bñplacēs
⁊ perfecta . Ro . xij .
In hijs verbis hortatur aplūs
vt diuinam ſtudeam⁹ ſcrutari
⁊ inquirere voluntatē . nō ſo
lum ad ſciendum . ſ3 ad faciēd
eam . vnde in eadem epl'a inq̄t
Vt exhibeatis corpora veſtra
hoſtiam viuentem ſctam deo
placētē rationabile obſequiū
veſtrum Et infra Nolite cōfor
mari huic ſc'lo ſ3 renouamini i
nouitate ſenſus veſtri nō plus
ſape q̄3 o3 ſapere ſed ſapere ad
ſobrietatē . Et quid queſo ra
tionabilius q̄3 ſecūdum exhor
tationem ſcām ipſius ap'li di
uinam inquirē ⁊ facere volūta
tem . Nam ipſe deus prius iple
uit per ōnia noſtrā . Audi que
volūtas hominis de deo fuerit .
pſa . lij . Deſiderauimus eum de
ſpectū ⁊ nouiſſimū virorū vi
rū ꝓbatum ⁊ ſciētem infirmita
tes Audi quō deus ipleuit eam
Quia eni deſiderauit illū homo
deſpectū elegit extremā pau
ꝑtatē . ſecūdū illud . ꝓpter nos
egenus factus eſt . pauprim⁹
nāq3 fuit naſcēdo viuēdo mo
riendo . Deſiderauit illū nouiſ
ſimū ⁊ elegit ꝓfundiſſimā hui
litatē vt merito ſe ōnibus exē
plum ꝓponeret humilitatis di
cēs Diſcite a me quia mitis ſū
⁊ humil' corde Deſideauit illū
virū dolorum ⁊ ſcientem infir
mitates ⁊ elegit in ſe ſūmā pe
nalitatem Nā a plāta pedis vſ
q3 ad verticem capitis ⁊ cetēa
Igit' ⁊ vos ſecūdū verbū the
matis ꝓbetis que ſit volūtas de
i bona . vt ergo ſequamur apo
ſtoli exhortationem t'plicē in
p̄ſenti ſermōe faciem⁹ de diuia
volūtate cōſiderationem

Prio an diuinā poſſu⁹ cog
noſcē volūtatem t'alit'

Secundo an illi tenem' nos
cōformaē totalit'

Tercio an aliquādo poteit
immutari aliqualit' Et an omē
quod voluerit ꝑficē poſſit inte
gralitē . Prima ps iſtius vlti
mi mēbri ꝓbatur in tercio pri
cipali . Et ſecunda in introdu
ctiōe ſermonis feria quarta ſe
cunde

Dn̄ica ſcda p⁹ epiphaniā

DIlectio ſine ſimulatiōe
ro . xij . Hodie i euāgelio eccā
facit mētionē de nuptijs q̄ iſti⁹
tpib⁹ frequentius ſolent cele
brari . vt vel ſic p̄dicatoēs vbi
dei occaſionem habeant infor
mādi nubētes . quō ſc3 in hoc
ſacro ſacramento debeāt ſe ha
bere ſi deo cupiūt placere . apo
ſtolus igitur in epiſtola ponit
verbum quod eſt talib⁹ maxie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

neceſſarium quod eſt dilectio
Nam ſecundū omnium docto
rnm ſententiam tria debent cō
currere in contrahentibꝰ matri
moniū ſi hoc ad ſalutē velint aſ
ſumere ſacramentuꝫ · videlicꝫ fi
des firma · intētio recta · vita ſā
cta · quoꝛuꝫ omniū radix ⁊ fun
damentum eſt ipſa dilectio ·
Nunq̄d enim fides ſeruabitur ·
nunquid intentio rectificabitꝰ ·
nunquid vita ſanctificabitꝰ ſi a
nima dilectione non decoratꝰ ·
Igitur hodie oēs volētes nu p
tias aliquando ꝯtrahere vel eti
am qui iam dudum cōtraxerūt
exhortatꝰ aplꝰꝰ dicēs · Dilectio
ſupple vobis ſit ſine ſimulatio
ne Quia hec operatur tria in ſa
lubri matrimo nio requiſita q̄a

¶ Fidem debitam ſeruat ite
graliter ·

¶ Finem rectum proſequi
tur coꝛdialiter ·

¶ Ipſum quoqꝫ matrimoni
um ſanctificat intēcionaliter .i.
cum diligēti intentione ·

¶ Primum eniꝫ patet Nam
conſiſtit eius fidei obſeruantia
iu duobus ⁊c̄ · Feria quarta
quarte ·

¶ Dominica tertia poſt epi
phaniam ·

NOlite eſſe prudentes a
pud voſmetipſos · rōa
noꝛum duodecimo Ex
quo iam in dies inſtant tempo
ra vana quibus homines iſto ſa
cro tpe dnice natiuitatis diebꝰ ſā
ctificati · ſtudio diaboli ſe dedi
care ꝯſueuerunt omni vanitati
vtpote ludis choreis commeſſa
tionibus ebrietatibus et etiam
inpudiciciȷs Ideo mater eccle
ſia ſi forte a ſua vanitate vanoꝝ
retrahere poſſit qui potius timo
re compelluntur q̄ꝫ amoꝛe tra
hantur obicit omnibus ipſum
infernuꝫ · vanis xpriſtianis ſu
is vanitatibus renunciare nolē
tibus preparatum · ſecundū ip
ſius infallibilꝰ veritatis v̄bū in e
uāgelio ꝓteſtatum Filiȷ rꝰgni
eiciētur in tenebras exterioꝛes
vbi erit fletus ⁊ ſtridoꝛ dētiū ·
Sed quia iſta plures vani cre
dere nolūt auferentes a deo iuſ
ticiaꝫ · fingentes i deo quādaꝫ
que in ipſo non eſt miuſtaꝫ mi
ſericoꝛdiaꝫ · vt tanto liberiꝰ ſu
am malam ſine coꝛdis retracti
one ſequantur concupiſcentiā
Nā quidam infernum eſſe non
credunt · quidaꝫ eius penā taꝫ
acerbam eſſe vacillant · quidā
vero finem dāpnationis fallaci
ter ſibi proponunt · hos hoꝛtatꝰ
aplꝰꝰ in verbis thematis dicēs ·
Nolite eſſe prudentes apꝰd vos
metipſos ſcꝫ talibus opinioni
bus inherētes · Igitꝰ fideꝫ adhi
bentes apoſtolo vt vel ſic iſtiꝰ
tempoꝛibus efficacius trahanꝰ
a vano ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Credam? īfernū eē vēacit
Credam? penas varias ꝛ ignē acerbiſſimum etiā in ani mam operari efficaciter
Credam? has non tminari ſiālit · feria quinta ſcdē
Et ſi quartum appone placuerit videlicz quomodo huc euadē quis poſſit realiter · hoc in epl'a docet claē apoſtol? cum dicit · puidētes bona nō tātuz corā deo ſed corā omnibus hominib? · nulli malū ꝓ malo rdentes · ſi fieri poteſt quātū in vobis eſt cum omnib? homini bus pacez hntes Non voſmet ipſos defendētes · ſꝫ date locū ire · quia ſcriptū eſt Da michi vindictaz ꝛ ego retribuam dicit dominus Si eſurieīt īimic? tuus ciba illum · ſi ſitieīt potuz da illi Noli vinci a malo ſꝫ vince in bono malum Hec enim facientes abſqꝫ dubio infernum timē nō habēt · quod cōcedat dominus ꝛ cetea

Domica quarta poſt epiphaniam ·

Nemini q̄dquam debeatis niſi vt inuicē diligatis Ro · xiij · Ex quo iama ꝓpinquat tp? ſacrū ſeptuageſie in quo inuitam omnes ad ſalutarem penitentiā vt apti ſim? ad illam aſſumēdam p̄uenit nos apoſtolus ſacra exhortatione icitans ad reſtitutionem faciendam priuſqꝫ illud tempus veniat · Quia ſecund bonauenturaz in q̄rto di · xv · Ipſa reſtitutio non eſt propriē pars penitentie ꝛ ſatiſfactionis ſed preambulū quoddā ꝛ fundamentum penitentie ſalutaris Ad pm̄aꝫ enī requirūtur nō ſolum quedā vt expedientia vt vitaē proximas occaſiones peccator ū · quedam vt ſatiſfactoria · ſicut ieiunium elemoſina oratio que ſunt ptes ſatiſfactionis · quedam vt perſicientia vt opa ſuperogatiois · ſed etiam requiritur quoddaz fundamentum qd ſcilicet debz p̄cedere videlicz iniurie dimiſſio ꝛ aliene rei reſtitutio · vnde ſolet dici ꝙ alienum in cōſcientia penitētis eſt ſicut ferruz i vulnere egrotantis · quia ſicut nō ꝓdeſt tali medicia ꝛ ēplaſtrū niſi pus ferrū extrahat ſic nec penitēti pn̄ia niſi pus res aliēa rſtituatur Hinc ē quaē apl'us āte temp? vere penitētie quod ē ſeptuageſima admonz ad iniuſtorum reſtitutionem dicēs Nemini quicqꝫ debeatis ſiue furatum ſiue raptum ſiue per vſuram acquiſitum · aut aliter quocunqꝫ modo iniuſto optentuz Sed reſtituē ſtudeatis qui ad veram penitentiam feſtinatis Vt ergo neceſſariū conſiliū apoſtoli debito modo implere

poſſitis tria in preſenti ſermōe declarare.

¶ Primo ne quis forte diſſimulet ad reſtitutionem obligatorum exprimam numeroſitatem.

¶ Secundo ne indebite cui non debet illa reſignet aptarū perſonaruꝫ quibus ſcilicet rſtituenda debentur pādam qualitatem.

¶ Tertio ne quis ſeipm̄ defraudet ſciꝫ nō tantū reſtituendo vel nō tam cito ſicut debet. quātitatis ⁊ tpis rꝫ rſtituēdarū determinabo neceſſitatē. Et ſi quartū addi placuerit vt ꝗlibet dictis tuis citi⁹ aſſētiat adduc etiaꝫ legum ad reſtitutionem obligantiū vniuerſitatem que patent in principio ſermonis Feria ſexta quarte.

¶ Dn̄ica v. p⁹ epiphaniam.

Induite vos humilitatē Colocen̄. iij. Attēdēs mr̄ eccl̄ia ꝙ inſtat tēp⁹ lxx. i ꝗ omnes ſciꝫ adoleſcentes iuuenes ⁊ ſenes currere hortabūt. ⁊ in vineam dn̄i operandā per opera ſcꝫ virtutum ad obtinendum eternum beatitudinis brauium in ane meridie ⁊ veſpere conducentur. ſciens ꝗꝫ ꝙ ſecūdum omnium doctorū ſētētiaꝫ in vanum currit ⁊ laborat pro optinendis virtutibus niſi pꝰ locet ſtabile fundamentuꝫ humilitatis. Dicit nāqꝫ auguſtinus in libro de v̄bis domini Cogitas magnam fabricam ⁊c. vide i prologo ſermonis iſti⁹ diei circa B. iducit paulum in epiſtola vnūquēqꝫ ad humilitatem inducentē. Induite vos humilitatem. Qui ergo ſperāt iſto ſacro ſeptuageſimali tempore virtutum capere incrementum ſtudeant omnium virtutū prius iacere fundamentuꝫ. ad quod faciendum vt vos inducā tria in preſenti ſermone faciam

¶ Primo ne quis ex ignotis procedat pandam in quo conſiſtat ⁊ quomodo conuenienter acquiratur.

¶ Scdo ne ꝗs illā forte vilipendat ondā ꝗꝫ neceſſaria ſit ⁊ ꝗꝫ excellēt ꝯmendat.

¶ Tertio vt ꝗlibet in illa perfect⁹ exiſtat apiā quō ad ſummū ei⁹ ptinent aſcendat.

¶ Primū pꝫ in pmo pncipali. ſecundum in fine pmi principalis iuxta C ⁊ in ſecundo principali. tertium vero in tertio. Dominica paſſionis.

¶ Dominica in lxx.

Caſtigo corp⁹ meū ⁊ in ſeruitutem redigo. i. corintheorum. nono. Manifeſtū eſt ꝙ qui magis ſequuntur carnem ſuam in gula

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

⁊ ebrietate in luxuria ⁊ aliȷ̈s
carnis delitiȷ̈s permittentes illā
dominari ſpiritui magis a deo
auertuntur ⁊ elongantur Qui
a ait gregorius. Tanto a ſup
no amore quis ſe iungit᷑. quā
to inferius delectat᷑. ſic econ
tra Quanto quis plus in peītē
tia carnem ſuam caſtigat ⁊ ſpi
ritum ſubicere conat᷑ tanto ma
gis dicitur ad dominū conuer
ti ⁊ illi propinqnare Quia igi
tur iſto tempore carnisp̄riuiȷ̈ ō
nes vel ſaltem maior pars a do
mino auerti ſolēt ⁊ concupiſcē
tias ſue carnis ſequi. Ita ꝙ be
ne poteſt dici de eis illud ihere
mie. viȷ̈. capitulo Attēdi ⁊ au
ſcultaui Nullꝰ eſt qui agat pe
nitentiam ſuper peccato ſuo q̄z
uis ſcilicet ſit iam tempus peni
tentie. Sed quid? Potius eli
gūt mortem q̄z vitaz. omnes
conuerſi ſunt ad curſum ſuum
faciendi ſcilicet malum. ſicut e
quus in impetu vadens ad pre
lium. Miluus cognouit tempꝰ
ſuum. turtur. yrundo. ⁊ cico
nia cognouerūt tempus aduē
tus ſui. populus autem meus
nō cognouit iudiciuz domini.
Et illd̓ ihieremie ſeptimo. Non
audierūt nec iclinauerūt aurē
ſuaz ſcilicet voci eccleſie iam in
uitantis ad penitentiaz. Sed
quid? Abierūt ſcilicet a religi
one criſtiana ī voluptatibus e
pulando ⁊ luxuriando ⁊ ſecu
ti ſūt prauitatez cordis ſui mali
videlicet omni illicite vanitati
ſe dedicando Quia inq̄z iſto ſa
cro tempore quod criſtus ſuo
ieiunio q̄dragesimali conſecra
uit populꝰ ſic oberrat Apoſto
lꝰ cupiēs ab errore ſuo illos vo
care ad veram conuerſionem ſe
ponit omnibus in exempluz di
cēs. caſtigo corpus meuz ⁊ ce
tera Quaſi dicēt Ego qui quō
dam auerſus a deo ſecutꝰ ſum
vanum ⁊ oberrans cor meum i
delicȷ̈s huius ſeculi. Jam con
uerſus caſtigo corpus meum ⁊
cetera. vt ⁊ eius exēplo anima
ti eandem conuerſionem nobiſ
exemplariter ꝓpoſitaz ſequi la
boremus Et ne forte tedeat iaz
aſſuetū delitȷ̈s moleſtie carnis
hortatur per ſimilitudinem at
tēdere ꝓpoſitam conuerſionem
Nā teſte ihieronimo Spes pre
miȷ̈ diminuit vī flagelli Omis
inquit qui in agone ꝯtēdit ab
ōmibus ſcz quibuſcunqȝ delici
oſis ſe abſtinet ⁊ hoc vt corrup
tibilem coronā accipiat. nos
autem incorruptam. Exēplo
igit᷑ apl'i iſto ſacro tp̄e ꝯuerta
mur ad dn̄m a viȷ̈s nr̄is prauis
⁊ ab ōmibꝰ vanis ⁊ delitȷ̈s car
nis. precipue cum ⁊ tempus p̄
ſens hoc requirit. Nā mater no
ſtra eccleſia hodie celebrat anni
uerſarium lugubre patris nr̄i
ade ⁊ matris eue in fletu ⁊ tri
ſtitia. omnia deponens letitie

Cv

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

cantica quomodo ſcilicet a pa
radiſo cuȝ tota ſua ꝓle ſunt ex
pulſi · et in valleȝ periculoſam
huius ſeculi miſſi Vnde legitur
geneſis tertio vbi hoc hyſtoria
liter proſequitur · Abſurdum
igitur eſt valde illo tempoꝛe de
liciari et gaudere · Igitur vt
dixi exemplo apoſtoli conuer
tamur Ad quod vt vniuerſos
inducam tria in preſenti ſermo
ne faciam ·

Primo ne quis conuerti dif
ferat celeris conuerſionis ꝓbo
neceſſitatem ·

Secundo vt quis modum
conuertendi ſciat eiuſdem cō
uerſionis declaro qualitatem ·

Tertio ne forte conuerti te
deat malorum que quis per cō
uerſionem euadit manifeſto
numeroſitatem ·

Priuum patet in prohemio
ſermonis · ſecunduȝ patet in p̄
mo p̄ncipali ⁊ in tertio princi
pali · tertium patet in ſecundo
principali · Feria quinta paſſi
onis ·

Dominica in ſexageſi ma ·

In fame ⁊ ſiti in ieiunijs
mltis · i · cor · xij · In
p̄cedēti dn̄ica apl̄s ex
ēplo ſuo oēs aiauit ad cōuerſi
oēȝ Iā vero in p̄nti dn̄ica aiat
ad criſtiane r̄ligionis exercita
tionē · Exercitatio em̄ xp̄iane
vite debet eſſe laborioſa et cru
ciatiua quia regnū celoruȝ qd
vitam xp̄ianam ſequitur vt di
cit dominus vim patitur ⁊ vio
lenti rapiunt illud · vnde ſe po
nit hodie apoſtolus omnibꝰ cri
ſtianis in exemplum O paule
ī quo exercitatio tua ꝰ Nūq̄d
in lcō molli · nunq̄d in longa
dormitiōe · nūq̄d ī cōmeſſatio
ne ⁊ ebrietate ⁊ in amphora ·
nūq̄d ī ludis ⁊ vaīs exercicijs
huius ſeculi · Non · ſꝫ in quoꝰ
In laboribus inq̄t plurimis
ſcꝫ itinerando · nauigando pre
dicando · laborando manibus
⁊c̄ · in carceribus in plagis ſu
pra modum · quia a iudeis q̄n̄q̄
es quadragenas vna miꝰ ſuſce
pi · Ter virgis ceſus ſum ſemel
lapidatus ſum ter naufragiuȝ
feci Item pericul̄ varijs ſciliceȝ
fluminū ⁊ latronum · Ex pro
prio genere ⁊ ex gētibꝰ · in ciui
tatibus ⁊ ſolitudine · immo pe
ricul̄ in falſis fratribus in fame
⁊ ſiti in ieiunijs multis ⁊c̄ · Ec
ce q̄ exercitatio apl̄i · Et ſi in
omnibus hijs illuȝ ſequi nō va
lemus ſaltem ſequamur iſto ſa
cro quadrageſimali tempoꝛe in
caſtigando corpus noſtrum
in neceſſaria et debita fame ⁊ ſi
ti et ieiunijs · Dico neceſſaria
quia vniuerſo ſexui dūmodo
vires ſuppetūt et cauſa rationa
bilis excuſationis non affuerit
indicitur ſub pena pcci moꝛl̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ieiunium. Quod quia multi ⁊
precipue qui plus ſunt obligati
vt diuites ⁊ opulenti parꝝ pon
derant ideo decreui priuſq̃ȝ tem
pus illud ieiunij veniat vnum
queq; de ieiunio auiſare. occaſi
one accepta ex verbis thematis
hodie in epiſtola recitatis In fa
me ⁊ ſiti in ieiunijs multis ⁊c.
alias enim parꝝ proderit ↄuerſio
vni9 cui9 q; ad quaȝ i precedēti
dominica induxim9 Quia vult
dñs vt dicat Iohel ſcdo q; cō
uerſio nr̃a ad ſe precipue iſto
tempore ſit in ieiunio ⁊ fletu.
Cōuertimi inq̃t ad me in ieiu
nio fletu ⁊ planctu ⁊c. Circa
hoc igitur ieiunium vn9 quiſq;
tria faciat.

Primo ne meritum ieiunij
perdat ſtudeat ordinare inten
tionē.

Secūdo vt illd' perfecti9
impleat ſtudeat ponderare det
minationē.

Tertio vt ſēſualitatē ieiu
niū refugiētē cohibeat ſtudeat
conſiderare vtilitatē ⁊ obligati
onē.

Primū patebit in p̄mo pn̄
cipali. ſcd'ȝ in ſcdo. tertio dixi
vt q̃s ſēſualitatē ieiuniū refugi
entē cohibeat. Hec eni frequē
ter murmurat ↄtra ardua exer
cicia v'tutū Cōq̄rit' eni dicens.
Debilis es nō p̄uales iſirmabe
ris. ſed vince illaȝ ⁊ coronabe
ris. Ad hoc hec rebellio homini
relicta eſt vt dicit magr̄ ſcdo
ſē. di. iiij. ca. xxij. vt ſit fideli
certādi materia ⁊ vincēdi occa
ſio. q̃ nō vinceret ſi nō pugna
ret Q8 idē ſentit aug9 libro de
baptiſmo ⁊ allegat' de cō. di.
iiij. capi. Per baptiſmuȝ. Per
baptiſmū inquit criſti illd' agi
tur vt caro a pccō euacuet' Nō
tamen ſic euacuetur vt cōcupi
ſcētia i nata nō iſit ſ; ne obſit.
gloſa etiaȝ vt proſit. Quia vt
dicitur de pnia di. iij. ca. ille rex
Vbi maior pugna ibi maior co
rona. Hinc ⁊ ap̄lus in pn̄ti e
piſtola ait Virt9 in iſirmitate
perficitur. hanc ergo ſenſuali
tatem vt melius cohibeas con
ſidera ieiunij vtilitatem ⁊ obli
gationem. Vtilitas patet in
p rohennio ſermonis ⁊ obligati
o in tertio principali. Rogo er
go vt hoc verbum de ieiunio
quod iam ſeminaui immo per
me ſeminauit ille qui exijt ſe
minare ſemen ſuum chriſt9 vt
non cadat ſecus viam ne cōcul
cetur. aut volucres celi come
dant illd'. nec ſupra petram ne
areſcat propter deficientem hu
moreȝ. neq; inter ſpinas ne ab
illis ſuffocetur. ſed in terraȝ bo
nam in cor docile ⁊ flexibile ⁊
vomere diuini timoris aratum
ac fimo diuini amoris fimatuȝ
vt fructū faciat cētuplū Que eni
homo hic ſeminauerit in hac
mortali vita ea metet i alia vita

Qui aures habet audiendi au
diat ¶ Feria q̄rta p̄me dn̄ice

¶ Dominica in quinquage
ſima.

Maior autem hoꝝ eſt ca
ritas .i. cor. xiij. Iſto
tēpore quo omnes cō
uerſi ſunt ad curſum vanitatis
ſue explende. vbi tamen merito
deberent plus conuerti ad cur
ſum virtutis exercende. ꝓpt ipi
us temporis ſācitatem. Nam
xp̄c illd̄ ſuo ſacro ieiunio cōſe
crauit. ⁊ ꝓpter eccleſie ꝓhibiti
onē. qꝛ iam p̄ncipaliter ꝓhi
bet vana. ꝓhibet enim contra
here m̄rimoniū qd̄ in ſe eſt ſan
ctum ⁊ hoc nō ob aliud niſi vt
caueat illa vana que cōmunit
celebrationibus nuptiarum ſūt
ānexa. Et ꝓpt eccleſie freq̄
tē ammonitionem ⁊ inductio
nem. Nam omnibus hijs q̄ oñ
dit in exteriori appatu ⁊ ſonat
in lcūra et cātu in matutinis in
euangelijs ⁊ epiſtol' inducit
ad triſticiam ⁊ penitentiam.
Iſto in q̄ꝫ tempore ſtudui loq̄
de peccatorum conuerſione et
de conuſorū exercitatione in p̄
cedentibus dn̄icis. ꝫ quia per
hoc parum quis fructificat niſi
mente caritas fulgeat. quia ſi
cut ſol vt dicit ph̄us ſecundo
methe. inter omnes planetas ē
maior ⁊ plus calefacit ⁊ fecun
dat. ſicut per experientiam vi
demus ꝙ propter ſui elongati
onem ⁊ approximationem eſt
cauſa generationis ⁊ corrupti
onis eorum que fiunt naturalit̄
⁊ corrūpunt̄ in rebus inferiori
bus Sic etiam caritas int̄ om
nia ſpiritus ſancti dona ⁊ v̄tu
tes h̄et fecuudare. Sine illa e
nim nulla exercicia valent nec
elemoſina nec oratio nec ieium
um ⁊ ideo ad illam inducens a
poſtolꝰ ne forte exerciciū ieiu
nij noſtri ꝑdamus ait. Maior
autem horum eſt caritas. Qui
a ergo hec eſt ſūme homini ad
ſalutem neceſſaria. quia ōmū
operum ⁊ exerciciorum vt di
xi ſpiritualium viuificatiua vt
etiam probatur in prohemio ſ̄
monis feria ſexta poſt diem
cinerum. Ne perdamus labo
res nr̄os iſto ſacro quadrage
ſimali tempore laboremus h̄re
illam Qd̄ vt feruentiꝰ faciamꝰ
faciemus tria.

¶ Primo illiꝰ oñdam neccita
tē qꝛ ē oim ꝯſūmatiā ⁊ ꝑfectiā
¶ Scd̄o illiꝰ pādā ꝯtrarieta
tem q̄ eſt ipſiꝰ et cetēoꝝ ipedi
tiua et deſtructiua
¶ Tertio illiꝰ ꝓponā dignita
tem et ea que ſunt ad illam ꝓ
uocatiua et inductiua.
¶ Primum patet in prohemi
o ſermonis et in primo princi
pali. ſecundum patet in ſecun
do. tertio vēo pꝫ eiꝰ dignitas

ex hoc ꝙ tã multipliciẽ ſac̃ ſcꝑ
tura natura ⁊ diuina gr̃a ad il
lam incitare conantur ⁊ induce
re vt in tercio principali · feria
ſexta poſt cinerum

Dñica paſche

Epulemur i azimis ſin
ceritatis ⁊ veritatis · p̃
ma ad corintheos qui
to · Ex quo hoc die ab eccleſia
illa ſacra dominica corporis ho
ſtia indicitur ſumenda · ⁊ hoc
cum puritate conſcientie pre
habita · ſcilicet omnium pecca
torum ſuorum confeſſion e · vt
pꝫ de penitentia ⁊ remiſſionibꝫ
Omnis vtriuſqꝫ ſex⁹ fidelis
poſtq̃ꝫ ad annos diſcretiois
ꝑuenerit tenetur ſemel in anno
propria peccata proprio ſacer
doti confiteri ⁊ ſumere ſaltem
in paſchate reuerenter eucha
riſtie ſacramentum · niſi de con
ſilio ſui ſacerdotis ob aliq̃ꝫ legi
timaꝫ cauſã retract⁹ fuerit Jde
o apl'us ad idem hortatur in v̾
bis theãtis dicẽs Epulem̃ i azi
mis ſinceritatis ⁊ veritatis Tan
git enĩꝫ primũ ſcꝫ cõmunionẽ
in hoc qđ dicit Epulemur · Tã
git ſecũdũ ſcꝫ ↄſciencie purifi
cationem in hoc qđ dicit Jn azi
mis ſinceritatis ⁊ veritatis Gau
deãt igiẗ qui ſic ↄmunicauerũt
Doleãt vero qui nulla rationa
bili habita cauſa nõ ↄmuicaue
rũt · vel forte qđ abſit incõfeſſi
aut nõ plene ↄfeſſi hoc ſacramẽ
tũ participati ſũt De hoc ergo
ſacram̃to qđ hodie õmib⁹ criſti
anis ſumẽdũ indicitur locutu
ri tria faciamus

Primo digne ſũptiois ꝓbe
m⁹ neceſſitateꝫ

Secũdo varie opinionis ex
planem⁹ ↄtrarietatẽ

Tercio debite ſolutiois eno
dem⁹ veritateꝫ

Primuꝫ patꝫ auctoritate ⁊ ra
tione in ꝓhemio ſermonis · ſe
cundum patet in primo princi
pali ⁊ ſecũdo · vbi videẗ quo
rundam fuiſſe opinio ꝙ in cena
quorũdaꝫ vero ꝙ in paſchate
ſit ſumenda cõmunio Terciuꝫ
ver o patet in tercio principali
vbi cõcordanẗ iſte diſcordes
⁊ varie opiones Dñica palma
rum

Dñica · i · p⁹ paſcha

Hec ẽ victoria q̃ vicit mũ
dũ fides vr̃a · i Joh · v · Queãd
mođ miles ſi habuerit armatu
rã ꝑ quã ↄtra õmia tela triũpha
re poſſit merito gloriaẽẗ ⁊ leta
reẗ ſicut fecit karol⁹ magn⁹ de
gladio ſibi dato ꝑ ãgelũ ꝑ quẽ
õmia vicit ⁊ ſuꝑauit vt legiẗ in
cronicis frãcoruꝫ · ſic miles xp̄i
merito gloriari debet de fide ꝙ
ſcꝫ nõ ſit iudeus vel paganus
ſed fidelis · quia hec fides eſt
armatura fortiſſima que poteſt
omnia tela nequiſſimi dyaboli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ignea extinguē vt dicit̄ ephe·
quinto Aduerſarius enī hūani
generis princeps huius mundi
nūc p ſe nūc p ſuos īfinitis tel̄
⁊ iaculis temptationū nos im
pugnat ſcilicʒ gula luxuria ad
uerſitate pſecutione et ſic de ali
is · Quem certe vincē nō vale
m⁹ niſi illi fide r̄ſiſtam⁹ · Nā ſi
mittit ſagittam ſiue iaculū gu
le fides vincit ſobrietate · ſi iacu
lo luxurie ferit fides vincit con
tinentia ⁊ caſtitate · ſi vero ſup
bie fides vincit huilitate · ſi a
uaricie fides vincit largitate · ſi
aduerſitatis telo pcutit fides vi
cit paciā ⁊ lōganimitate Hic di
cit apoſtolus hebre xi · San
cti per fidez vi · reg · op · ſ · iuſ·
at · Quare etiā iuſtinus xp̄ia
niſſim⁹ v̓tutē cognoſcens fidei
dicit · C · de ſū · tri · in principio
Cūctos pplos quos clementie
noſtre regit imperiū in tali
volumus religione ſcilicet fidei
v̓ſari quoniaʒ hec eſt vita ⁊ vi
ctoria que vincit munduʒ Cū
quo concordant verba thema
tis Hec ē victoria ⁊c̄ Vt ergo
quilibet ſe ad veram fidem dili
genter coaptet tria de illa in p̄
ſenti differemus ·

¶ Primo q̄ʒ ſit fides fructuo
ſa ⁊ neceſſaria ·

¶ Secūdo q̄ʒq̄ʒ numeroſa ta
men vna eſt ⁊ non varia ·

¶ Tertio ꝙ ſola ē v̓tuoſa ⁊ p̄t
eam non alia ·

¶ Primum patet ex p̄mo pri
cipali · ſecūdū patet in ſecun
do principali · Nam q̄ʒq̄ʒ ſit fi
des paganorum iudeorum ⁊ fal
ſornm xp̄ianorum qui ſciʒ cre
dunt ſine operibus ppriis poſſe
ſaluari · tamen vna eſt per quā
tantuʒ quis vincere poteſt mū
dū ⁊ deo placere ac ſaluari ſcʒ
fides criſtiana opib⁹ cō pbata
ſicut in fine prohemij ſermonis
poteris colligē · Tertiū patet i
t̄tio p̄ncipali Feria ſexta t̄cie

¶ Dominica ſecunda poſt
paſcha ·

CHriſtus paſſus eſt vob̄
relinquens exēpluʒ vt
ſequamini veſtigia ei⁹ · p̄ma pe
tri ſecūdo Quemadmoduʒ di
cit alexander de hal̄ · xp̄c ſe de
dit ad paſſionem non ſolū illa
ſacra die paſceues · ſed a prin
cipio cōceptionis ſue vſqʒ in fi
nem in ip̄o fine paſſiōe nō tran
ſijt tēp⁹ Q̄ v̓q̄de nō fuit p ppri
a offenſa purganda q̄ pccm̄
nō fecit nec inuēt⁹ eſt dol⁹ in
oē ei⁹ · q̄ cum malediceretur
non maledicebat cum pateret̄
non cōminabatur · nec neceſſari
um fuit pro humani generis re
demptione pro qua ſuffecit eti
am vnius gutte ſanguinis illi⁹
precioſiſſimi effuſio · ſed hoc fe
cit maxime in exemplum hūa
ne conuerſationis · vt ſcʒ homo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

a iuuentute ſe ſtuderet dedica
re paſſioni · ergo ⁊ ꝓprie morti
ficationi ac virtuoſe opationi ·
qđ certe ſine pati fieri nō poteſt
Vn̄ notāter dicit Relinquens
vobis exemplum vt ſequa
mini veſtigia eius Quia bonū
eſt viro ſi portauerit iugum
domini ab adoleſcentia ſua ·
trenorū · Quod exempluȝ pa
rum attēdunt illi qui annuatiȝ
potius ex ꝯſuetudine q̄ȝ deuo
tione iſto ſacro tēpe paſcha
li ſe tantum a ꝯſuetis vanitati
bus abſtrahunt ⁊ eccleſias ac
predicationes viſitant · ſed dū
exercitationem virtuoſam ꝓpt
in aſſuefactionem moleſtā car
ni ſenſerint illam mox derelin
quūt · ad conſueta huius mū
di delectabilia reuertētes · co
gitantes apđ ſe ꝙ tēpe mortis
ſe ad dominum ſatis tempeſti
ue conuertent Qui certe ſi ipſā
mortem bene conſiderarent nū
quam penitentiam ac bonam
actionem vſqȝ ad ipſaȝ differ
rent Quia ſicut domino intran
te iheroſolimam cōmota eſt v
niuerſa ciuitas · ſic domino tē
pore mortis viſitante hominem
taliter commouebitur tota ci
uitas ideſt totus homo qui ſe
habet ad moduȝ ciuitatis · im
mo dicitur minor mundus · ꝙ
tunc tempus non vacabit peni
tentie aut bone operationi vt in
prohemio ſermonis dicitur Jde

o conſulo vnicuiqȝ ⁊ principa
liter qui poſt duas aut tres eb
domadas poſt paſcha con
ſueti ſūt a bono propoſito ⁊ bo
no virtutis inchoato recidiuaē
ac ad priſtina tanquam ca
nis conuerſus ad vomitum re
diē · ꝙ ſtudeant ſequi veſtigia
criſti · qui nō in fine tantum ſȝ
toto tempore ſuo ſe penitentie
⁊ virtuoſe opationi mancipa
uit ſicut verba thematis canūt
Xp̄s paſſ⁹ ē ⁊c̄ Vt ergo iſtos
tl'it ſe ſpe ſere pin̄e defraudan
tes domino lucrari poſſimus ·
qui pro ipſis paſſus eſt ⁊ tra
didit iudicanti ſe iniuſte pecca
ta eorum perferens in corpore
ſuo ſuper lignum vt peccatis
mortui iuſte viuant ⁊ ei⁹ liuo
re ſanentur Volo ſi poſſum oſtē
dere eis ꝙ in hora mortis vix po
terit quis penitere ⁊ in virtuo
ſis ſe exercere · ⁊ hoc propter
dolorum peccatori tunc inſtā
tium varietatem

¶ Nam prīo occurrit triplex
dolor magnus ſcilicet cogita
tionis · priuationis · et ſepara
tionis

¶ Secundo occurrit triplex
dolor maior ſcilicet dubitatio
nis · offenſionis · ⁊ citatio
nis ·

¶ Tercio occurrit t'plex do
lor maximus ſcilicet dolor pre
ſentationis · examinationis ·
⁊ dampnationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Quos si q̄libet ante oculos haberet credo q̄ faciliter omnia quantūcūq; delectabilia ɔtēpneret nec tam faciliter a bono r̄cidiuaēt ⁊ peccatis se imergēt Q̄d bene sciebat qui dixit Memorare nouissima tua ⁊ in eternum non peccabis. Et ille qui dixit Facile contempnit ōmia q̄ se semper cogitat moriturū Quō queso aliquē quodcūq; peccatū delcāret qui istos dolores morientium in mente continue habeēt Feria tertia p̄me

Dominica tertia.

Fraternitatem diligite p̄ma petri sc̄do. Ex q̄ iam instant tēpora q̄ x̄po in galileā destinato homines iterū in assueta vicia relabuntur ⁊ mlt̄iplicit̄er se mutuo offendunt. nā vn⁹ alteri detrahit. alius alij īꝫpēat. ab alio alter dampnificatur. verberat̄. vulneratur. mutilat̄. aut alias mlt̄iplicit̄er persequit̄. Vnde sepe in corde offensi insurgit radix mortalis inuidie nō facilit̄ extirpande. non solum anime sed etiam ꝫpr̄ij corporis lesiue. apostolus petrus offensores ⁊ offensos sancta exhortatione p̄uenit i tota epistola. ⁊ precipue in verbis thematis scilicet fraternitatem diligite. q̄a hoc stante ois cessat proximi inuidia cessat. ⁊ per ꝯsequēs oi⁹ iuidia. Sed quia diuina dispēsatione agitur. vt alter ab altero aliquādo paciat̄. exhortor vnūquēq; cui talia inferūt̄. vt mentem ab iuidia cōtineat. vt nō diuio cōsilio ɔtradicat. ita vt talia mala īfēnti nō diffaueat de ill⁹ ꝓsperitate non trisītetur nec de aduersitate iocūde t̄sicut plures facere solent. Vt ergo cēa hoc pleni⁹ iformēis tria in p̄nti sermōe de tali inuidia declarare volo.

Primo an omnis tristicia exorta in anima de alteri⁹ prosperitate inuidia iudicatur

Sc̄do vnde inuidia que est mortifera in rei veritate in anima causatur.

Tertio qualiter natura inuidia pestifera ex totalitate ext̄minatur.

Primū p̄ꝫ in primo p̄ncipali. sc̄dm̄ i sc̄do. tertium in tertio. Feria sexta sc̄de.

Dominica tertia.

Obsecro vos tamq̄ aduenas ⁊ peregrnos abstinere vos a carnalib⁹ desiderijs qui militāt aduersus animā p̄mo petri secundo Ex quo nichil in hac vita ita contrarū naturā hominis sicut carnalia sequi desideria q̄ delectatio carnis oēꝫ culpā abolet

nutrit vt patet de pe·di·i· ca
Pōt fieri Jdeo petrus apłus
obſecrat vnūquenq; noſtrum
abſtinē ab illꝫ· et vt verbuz ſue
exhortationis mentibꝫ noſtris
efficacius imp̄mat duo in eiſ dē
v̄bis ꝓponit quare merito car
nalia deſideria debeant mortifi
cari· videlicet quia vita hec ē
tādem ⁊ cito peritura· ⁊ quia
ſunt contra animam in eternū vi
cturam Primū in hoc ꝙ nomi
nat nos aduēas ⁊ peregrīnoſ·
ſcd̄m in hoc vbi dicit ꝙ militāt
aduerſus animā· Sꝫ qui iſtis
carnalibꝰ deſiderijs iam ſūt ſb
iecti· quorū ſcꝫ deus v̄et er eſt
cum iſta audierint vt liberius
peccatis vacent intra ſe dicē
ſolent· qn̄q; etiā palam ſonaē
linguis illd̄ ecc̄i·iij· Vnꝰ inte
ritus hominū ⁊ iumētorum· ⁊
illd̄ ſapie·ij· Cū tedio eſt tp̄s
vite noſtre ⁊ nō eſt refrigeriū
in fine hominis · ⁊ nō eſt agni
tus qui ſit reuerſus ab inferis
quia ex nichilo nati ſumus et
poſt hoc erimus quaſi nō fueri
mꝰ Et illd̄·ij·regū·xiiij· Om
nes morimur· ⁊ quaſi aqua di
labimur que nō reuertetur Jde
o fruamur bōis tp̄e vite noſtre
cōedamus ⁊ bibamꝰ ducamꝰ
in bonis dies noſtros relinqua
mꝰ vbiq; ſigna letitie quia hec
ps noſtra ⁊ cetēa· Fatētes q̄
dē mortē quaꝫ negare nō pote
rāt ſed aīe vitā pꝰ hāc vitā n̄
credētes Jſtorū īfidelium errorē
q̄ nichil periculoſius q̄ ſcꝫ hec
cogitāt corde· ꝓferūt qn̄q; o
re· ⁊ q̄ſi oī ſuo clamāt ope iu
dicaui ānihilād̄ declarādo eē ip
ſiꝰ aīe fore perpetuū· vt hoc cog
nito abſtineāt a carnalibus de
ſiderijs que militāt aduerſus il
lam Hoc igit̄ ꝓbari poſſit·
Rationum pluralitate·
Argumētorū varietate·
Exemplorū claritate· feria
ſexta prime
Anima igit̄ exeūte perpetua
eiꝰ merita ⁊ p̄mia ſiue bona ſi
ue mala erunt ꝑpetua· Cogitꝫ
hec iuſtꝰ ⁊ laboris nō tedeat·
Cogitet facinoroſus ⁊ horreat
ꝓ delectatiōe taꝫ modica eter
na in poſteruꝫ plecti pena·
Dn̄ica quarta

Abicientes ōnem imundi
ciā ⁊ hūdātiam malicie in mā
ſuetudine ſuſcipite īſituꝫ v̄buꝫ
Jac·i· Mater ſcā ecc̄a cōſide
rās iſtātes feſtiuitates in qui
bꝰ copioſiꝰ ſolet cōferri donū
diuine ḡtie · quod ſoluꝫ de ſur
ſū eſt deſcēdens a p̄re luminuꝫ
vt preſens teſtat̄ epiſtola ad
monet filios ſuos q̄s videt iam
priſtinis aſſuetis vicijs denuo
imerſos· vt ꝑ verā cōuerſionē
illa abicere ſtudeant vt vel ſic
ad ḡtiaꝫ r̄cipiendā apti extēt
Quia ſicut homo ſeniatus bal
ſamuꝫ aut aliū liquorem quen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

cunqꝫ preciosum vasi infūdere
denegat immūdo · sic ⁊ deus grā
tiam suam infūdere recusat pec
catis obnoxio · vt patet · xv ·
questione pⁱma · ca · Nec i bijs
vbi dicitur Cum interficitur im
pius cristus infunditur · ⁊ v
bi abhominatio abolet᷑ id est
tollitur de terra id est corde ter
reno sanctificatio consecratur ·
Quod etiaꝫ figuratur numeri
tercio · vbi deus dicit filijs israel
In illa die qua interfecero oē
primogenitū egipti id est viciā
a sanctificabo mihi oē priogē
nitū israhel · i · v̄tutes Qđ etiā t
cesima secunda questiōe pⁱma
dicit᷑ Cū renūciatur iprobitati
statim assistit virtus Egressꝰ
enim malicie v̄tutis opatur in
gressum Igitur secundū ꝯsiliū
salubre apostoli Abiciētes oēꝫ
immūdiciaꝫ ⁊ habundantiam
malicie p veraꝫ scꝫ ꝯuersionem
ad deū suscipite v̄bū qđ ē xpꝰ
isua grā que pōt saluaē aīas ve
stras Qđ ꝯsiliū apl'i vt citius
⁊ melius iplē valeaꝰ t a in p̄nti
s̄mōe declaremꝰ

Primo ipsiꝰ ꝯuersionis v̄tu
osā diffitionē

Scđo ipsiꝰ ꝯuersionis ne
cessariā q̄lificacōꝫ ·

Tercio ipsius conuersionis
copiosā rationē ·

Quarto eiꝰ piculosam di
latiōeꝫ · primū pꝫ in primo pri
cipali · scđꝫ i t'cio · t'ciū in scđo
⁊ q̄rtū in ꝓhemio s̄mois Feri
a · ij · passiois · Dn̄ica · v ·

Qui pspexerit in lege ⁊
pmāserit i ea nō audi
tor obliuiosus factus
s̄ factor opis · B btūs erit Iaco
bi · i · In pcedēti dn̄ica exhorta
ta ē mat' eccā filios suos in epi
stola vt studeant abicē omēꝫ
imundiciā ⁊ h̄ūdātiaꝫ malicie
Sꝫ q2 nō sufficiat mala nō agē
nisi etiā quisqꝫ studeat p bono
ꝝ opum exerciciū bonꝰ esse vt
dicit gregꝰ Et expsse ostēdit
figuratiue in ficu Marcī · xi · ⁊
mat · xxi · que a domino male
dcā est nō q2 malos hēbat fru
ctꝰ · s̄ q2 bonis carebat Iō in p̄
sētis dn̄ice epl'a ostendit p q̄d
homo bonꝰ ⁊ acceptꝰ deo r'dda
tur dicēs Qui pspexerit ⁊c · V
niuersalit' eniꝫ lex fāt hōēs bo
nos · vt dicit pħs · ij · ethi · Vo
lūtas iquit vniuscꝰ q2 legislato
ris ē vt faciat hōēs bonos Hinc
etiā dicit · i · pol · q2 optimū ani
maliū pfectissimꝰ ē homo lege
ordinatꝰ · sic ecōtra a lege sepa
tus pessimꝰ est Hinc etiaꝫ coī
ꝓuerbio dici solet Ibi populꝰ
valet vbi viget lex · ⁊ vbi lex
non est ibi omnia mala Et q̄ꝫ
q̄ꝫ vniuscuiusqꝫ legislatoris
lex hec faciat tamē de illa lege
iam loquendum est que hec
excellentius faciet que est lex
dīna · quaꝫ petebat pp̄ha dicēs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Legem pone michi domine viã
iuſtificationũ tuarum ⁊ exq̃rã
eam ſemp. ¶ Circa banc tua
cõſidẽm⁹
¶ Primo qual' leg̃ bui⁹ fuerit
neceſſitas.
¶ Secundo q̃l' noue ⁊ veteꝛ⁹
exiſtat varietas
¶ Tercio quid ꝓprie opetur
decem preceptorum numeroſi
tas ¶ Feria quarta tertie.

SI q̃s putat ſe r̃ligioſũ
eẽ nõ refrenãs linguã
ſuaꝫ b⁹ vana ẽ religio
Jacobi .i. Criſtiana religio
duplex eẽ demõſtrat᷑. vna ve
ra. ⁊ bec eſt illorũ qui cogita
tiones locutiones opationes
ſecunduꝫ diuina regulant mã
data Alia vana ⁊ eſt illorum
q̃ ſoluꝫ vſurpãt ſibi nomen cri
ſtiane religionis ꝫ ſine v̄tutis
opatiõe. Sic enim bomo depi
ctus non eſt bomo ꝫ quedã tã
tum exterior bominis ſimilitu
do. Nã vt dicit ariſt. cui non
ꝯuenit diffinitũ nec diffinitio.
bomo aũt depict⁹ nõ eſt aial'
rationale. ergo nec bomo Sic
etiã religioſũ xp̄ianũ non facit
bitus aut nomẽ xp̄iani aut cri
ſtiãe religionis ꝓfeſſio ſed ipſi
us criſtiane religiois regulari⁹
obſeruãtia q̃ ꝯſiſtit in illius re
ligiois ꝓfeſſione ⁊ opis exe
cutione. ſed qꝛ mł'ti valde bãc
religionẽ infringũt p indebitũ
moduꝫ loquẽdi. vtputa adu
latiõne detractiõe Et maxime
per mend acia que bodie fiunt
in contractib⁹ ⁊ maxime mer
cantijs. i ꝯ m umb⁹ ſmonib⁹
de quib⁹ tamẽ pluẽs ſibi puaꝫ
faciunt ꝯſciẽtiã. quia non con
ſiderant quantum aĩe infligant
leſurã Ideo apł'us tales in p̄ſẽ
to thematis v̄bo oñt vanos cri
ſtianos dicens Si quis putat
ſe religioſũ eẽ non refrenans
linguam ſuam ſcꝫ a mendacio
bui⁹ vana eſt religio. vt ergo
pure boc mendacij peccatum
circa inſtans feſtũ ꝯfitearis ⁊
emẽdes. de tali mendacio tria
declarãẽ volo. videlicet
¶ Primo ꝙ in nullo caũ vici
oſitas mẽdacij eſt admittẽda
¶ Scđo ꝙ nec in vllo caſu ẽ
veritas ſubticenda. ¶ Ter
cio ꝙ diſcreto intellectu men
dacij diuerſitas ẽ diſcernẽda
¶ Primum patꝫ in p̄mo. ſcđm
in ſecũdo. tercium in tercio.
¶ Feria quinta p̄me. Iſte ſmo
ꝓprie bic non applicabit᷑ quia
dñica iſta poſt pẽtbecoſtẽ p
porcionabitur

¶ In letanijs maioribus.

COnfitemini alt'utrum
peccã veſtra Jacobi vl
tio Ex quo null⁹ p̄ticipaẽ p̄t
diuinã graꝫ niſi iuſtificatus a
peccatis Null⁹ aũt iuſtificari

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

poterit niſi confeſſ⁹ vt dicit am
broſius ꝛ habet̄ de pn̄ia di·i·
Nō inq̄t pt a pcc̄is iuſtificari
q̄ſ q̄ꝫ niſi fuerit ān̄te pccm̄ ſuū cō
feſſ⁹ Vbi plimoꝝ doctorū ad
hoc iducūt auctoritates Hinc
eſt quare mater ecc̄a vnūquen
q; in epl'a hortat̄ ad ꝯfeſſiōeꝫ
vt hꝭs feſtiuitatib⁹ ſacris dn̄e
grē meat̄ p̄ape ꝯiōnē dicēs Cō
fitemini alt'utꝝ pcc̄a vr̄a Cuius
exhortatiōe vt parē plem⁹ poſ
ſitis tria in ip̄ā ꝯfeſſiōe nc̄cia in
preſenti ſermōe declarare volu
mus ſcꝫ

¶ Primo q̄ p̄cedē debet ſol
licita triplex preparetio

¶ Secūdo q̄ ſubſequi dꝫ de
bita duplex diſcretio

¶ Tertio q̄ caueri debet peri
culoſa triplex defectio

¶ Primū patet in primo prī
cipali· ſecundum in ſecundo·
tertium in tertio· Dn̄ica iij·xl·

¶ Dn̄ica īfra octauam aſcen
ſionis·

Vigilate in orōib⁹ ·pri
me pet̄ iiij· P⁹q̄ꝫ dn̄s
noſter q̄ cauſas nr̄as a
gē apd prē ſolebat nobiſcum
exiſtēs ī t'ris aſcēdit in celū ·re
liq̄t nobis vnā miſtrā q̄ it' ip̄m
et nos eſſet media q̄ oīa nr̄a de
ſidēia ad ip̄m adducēt· dedit
q; illi priuilegiū vt liberū ſem
p ad ip̄m hr̄et igreſſū et vt oīa
q̄ vellet impetraret dū tamen v
tilia poſtulaēt Et dr̄ oratio de
uota· Ipe iram pr̄is ſuper nos
placare ſolebat ipſē veniam da
bat penā relaxabat et p̄mia di
ſponebat· ſed hec nunc nobis
operatur apud deum talis mini
ſtra· vnde caſſiodorus Oratio
nobis data eſt per quam ira di
ſuſpenditur venia procuratur
pena refugitur et premiorū lar
gitas īpetrat̄ · nec vnq̄ꝫ rſpui
tur niſi tepida inueniatur· Et
ideo notanter hortatur apl⁹ di
cēs· vigilate ·i· diligētes ꝛ ſtu
dioſi eſtote in orationibus· p
curator eniꝫ diligens citi⁹ impe
trat quod vult q̄ꝫ deſidioſus·
Hinc etiam iura canun t extra
de conſuetudine· Ex parte·
in gloſa Vigiātibus ꝛ nō dor
mientibus ſubueniunt iura·
Cui ſimile ius practicatur in ce
lo· quia ibi vigilantib⁹ ꝛ non
dormientibus ſubuenit gratia·
Ideo de cetēo cum intraueritis
eccleſias vel alias orare volueri
tis ſecundum conſilium apoſto
li vigilate in orationibus id eſt
attenti deuoti ſtudioſi ꝛ diligē
tes eſtote in illis· Tamen hec
tria circa orationem diligenter
ſunt notanda

¶ Primo q̄ q̄ꝫq̄ꝫ ſolus deus
ſit orandus tamen facilius vult
donare ſi per ſanctos fuerit in
uocatus·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Secundo ꝙ q̄ȝq̄ȝ vbiqȝ ſit honorā dn̄s tamen copioſius facit impetrarē ſi in templo adoramus

Tercio ꝙ q̄ȝq̄ȝ orōni ſit animꝰ vigilāt applicandꝰ tn̄ vult illam fructuoſiꝰ exuberarē vbi ſup hoc ꝙ v̄bo ⁊ ſenſui etiā ſimi ſit applicatꝰ. Feria ſcd'a ſcd'e

In dic ſacramenti.

Hoc facite in meam ꝯmēoratiōȝ. i. Cori. xi. Pꝰ q̄ȝ dn̄s ibū̄s memoriā fecit ſuoꝝ mirabiliū in iſtitutione hꝰ mirabiliſſimi ſacramēti corpis ⁊ ſanguis ſui ſub ſpē panis ⁊ vini latentis ꝯmunicauit diſcipl'os ſuos p̄fata thematis v̄ba dicēs Hoc facite in meā ꝯmēoratiōȝ Quaſi dicēt Quotienſcūqȝ de cetēo hoc corpꝰ meū ſūpſeritis ſitis memores caritatis mee excellentiſſie ex qua tātū vob ſac̄metuȝ reliqui. ⁊ potētie ꝑ quā illud inſtitui ⁊ ſapie ꝑ quā vob illud ſaluberrimū inueni Q'd vt melius faciamꝰ ncc̄e eſt vt aliqueȝ intellectuȝ de hoc ſacramento habeamꝰ Quia ergo hodie hoc ſacramētum ſolempnit̄ in ecc̄a feſtiuat̄ de illo loq̄ dignū exiſtimaui De tāto ſacram̄to ergo tria faciamus.

Primo q̄dā mirabilia q̄ forte ipoſſibilia vident̄ declarabo

Scd'o q̄dā vēificabilia per argumēta nobilia patēt r̄ſēabo

Tertio q̄ȝ vtilia exiſtāt ꝑpa rabilia quedam elucidabo.

Primū pȝ i p̄mo principali. ſecūdum in ſcd'o p̄ncipali feria ſecūda palmaꝝ. terciū vero i p̄mo principali. feria quarta palmaꝝ

Dominica prima poſt penthecoſten.

Hoc mandatū hēmꝰ a deo vt q̄ diligit deū diligat ⁊ frēm ſuū. i Jo. iiij. Quāto eni q̄s plura beneficia ab alio recipit tanto illi plꝰ obſeq̄ tenetur ⁊ parē i licitis. ⁊ merito punirī deb et tāq̄ȝ ingr̄tus ſi nō fuēit tali obſecutꝰ. vt dicūt leges. C. a de ꝯdi. ⁊ ꝑcu. l. ꝯducto in fi. l xi Cum deꝰ ergo mlta i pēderit homini beneficia ſcȝ creatiōis recreatiōis r̄ cōciliationis. ⁊ p̄cipue in feſto penthecoſtes corda ad hoc aptata ꝑ fudit ſpūs ſācti grā. merito in hoc p̄cepto illi obſequi ⁊ parē debemꝰ vt ſcȝ diligamus ip̄m diligaꝰ ⁊ fratrem nr̄m Naȝ vt thematis v̄bū ꝓbat. hoc mādatū hēmꝰ a deo vt q̄ diligit deuȝ diligat ⁊ fratrem ſuuȝ. Circa quā dilectiōȝ tria declarabo

Primo ip̄a dilcio q̄ȝ fructificatia Scd'o q̄ illius mortificatiua Tertio que ad illaȝ inductiua Primum patȝ in ꝓhemio ſ̄monis. ſecūdū in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

ſecundo principali · tertium in
tertio · Feria ſexta ciner. Et
poteris ſuper primum inducere
quomodo ipſa ꝑficit omnia q̄
p recipit in hui? dominice euan
gelio · Nam ſunt omnia illa ef
fectus ipſius dilectionis Ipſa
enim facit eſſe miſericordes Ip
ſa neminē iudicat neminē cōdēp
nat · omnia dimittit omnia do
nat ꝛc̈ ·

¶ Dominica ſecunda poſt
penteceſten ·

Omnis homicida nō ha
bet vitam eternam · p̄
ma · io · iij · hec ꝓpō eq̄
pollet ſuo contrario et eſt tātū
dicē · Nullus homicida hab;
vitam eternam · Sed cum hec
non videntur vera · quia homici
da eſt deus · homicida eſt natu
ra · homicida eſt ꝛ iudex · qui tñ
propter hoc non excluduntur
a vita Ad intellectū igitur hu
ius verbi hodie volum? declara
re a quot cauſis mors procedat
hominis · quia ſecundum hoc ē
laudabilis ſupportabil᷑ abho
minabilis ·

¶ Primo qñq; ē cauſa ſupna
ꝛ tūc ſemp laudabilis licz etiā
violenta ·

¶ Scd̄o qñq; ē cauſa it̄na et
tūc ſēp ſupportabilis quia cau
ſant elementa ·

¶ Tertio qñq; eſt cauſa ext̄
na ꝛ eſt abhominabilis ſi ſit vi
olenta id eſt ſi fiat ex furoē ira
aut violentia · ſiue alia iniuſta
cauſa Feria tertia paſſiois Pri
mū pz in p̄mo pricipali · ƀm in
ſcd̄o · t̄tiū in tertio ·

¶ Dñica · iij · p? pentecoſtē ·

Omnem ſollicitudiez ꝓi
cientes in eū ſcz deū qm̄
ipi cura eſt de vob̄ pri
ma pet̄ vltimo Fallunt̄ in q̄dā
opiniōe homines q̄dā q̄ ſcz pu
tāt q̄ ſuis aſtutijs ꝛ vigilātijs
diuicijs atq; potentijs naturali
b? iſtinctibus ac proprijs viri
b? proprias ciuitates p̄rias ſiue
t̄ras cuſtidiē valeāt et rḡē · pe
nitētias ꝛ alia v̄tutis opa facē
Quia veriſſimuz eſt v̄bū ꝓphe
te Niſi dominus cuſtodierit ci
uitatez fruſtra vigilat q̄ cuſto
dit eā Ex quo ſine eo nichil po
ſſum? · vt ipſe teſtatur in euan
gelio · ſed ſufficientia noſtra to
taliter ex ipſo eſt teſte apoſto
lo Ideo et verbum thematis p̄
ſatum dicit Omnem ſollicitudi
nem proicientes in eum quia ip
ſi cura eſt de nobis ·

¶ Nam primo prouidet nr̄is
neceſſitatibus per ſuperiorū cor
porum influentiam ·

¶ Secundo ꝓuidet nr̄is fra
gilitatibus per angelorum ſuo
rum ꝓuidentiam ·

¶ Tercio adhibet totis nr̄is
tp̄ibus ſine ceſſatione āgeloruz
diligentiam ·

¶ Primū pz in primo princi
pali · ƀm in ſcd̄o · tertiū i t̄tio ·

dominice prime quadrageſime Hic poterit ꝓſequi illud quod habetur in ꝓhemio ſermois ſcꝫ illud ieremie primo. Ecce dedi te in ciuitatem minutã in colũpnã ferream ⁊ in muꝝ eneũ Et ſequitur. Et bellabunt aduerſum te ⁊ non preualebunt quia ego tecuꝫ ſũ dicit dñs Ipſe eñi omnibus angelis ſuis mãdauit de te vt cuſtodiant te in omibꝫ vijs tuis Deputauit eniꝫ a primordijs natiuitatis cuiꝰlibꝫ cuilibet homĩ ãgeluꝫ ſm magrm̃ in ſententijs in ſecundo di. xi. Et ideo eſt ipis gaudium in celis ſuper pccõre pe nirentiã agẽte. vt preſẽtis diei teſtatur euãgelium.

Dominica quarta poſt pẽtecoſten.

Exiſtimo ꝙ nõ ſũt condigne paſſioẽs huiuſ tpis ad futurã gloriaꝫ q̃ reuelabitur in nob̃ Romanorũ viij. Qui pie volũt viuẽ i criſto ihũ pſecutioẽꝫ patiẽt dicit apłꝰ tã ab homibꝫ q̃ꝫ a demonibꝰ Hinc ſapiẽs admonuit filium ſuuꝫ dicẽs. fili accedẽs ad ſuitutẽ di ſta in timoẽ et ꝑpara animã tuã ad tẽptationẽ Q̃ꝛ q̃dẽ ſm doctores ꝓcurat̃ ſepe a diabolo duplici ex cauſa. vt pote vt tediũ homi icutiat ł vt expulſiois ſue vindicꝫ iiuriaꝫ Sꝫ ſẽp añ oculoſ vſaẽ debemꝰ futurã gloriã q̃ prepat̃ oibꝰ patientibꝰ ꝓpt iuſticiã Quia non ſunt condigne paſſiones huiꝰ temporis ad futuram gloriam. vt thema dicit. Naꝫ vt dicit criſoſtomns. Nulla in illa erit diſcordia ſꝫ oim ſanctoruꝫ erit cõcordia. nullꝰ ibi diaboli metuſ nulle iſidie. ꝓcul mors corpiſ et aie. ꝓcul oẽ malũ ⁊ ꝓpe oĩe bonũ De hac et bernardus clamat O beata regio paradiſi P q̃ꝫ ad te ſuſpiro de hac valle lacrimarum. vbi ſap ia ſine ignorãtia vbi memoria ſine obliuione vbi itellectꝰ ſine errore vbi ratio ſine obſcuritate fulgebit Bti q̃ bitãt ibi q̃a btitudie plenı ſũt O q̃s nollet tãtã gloriaꝫ q̃s ꝓ illa nõ vellet ſuſtinẽ iſi in tã penã Jõ vt dicit thema. nõ ſunt ⁊c̃. Quod etiã apoſtolos fecit reliquere omnia ⁊ ſequi criſtuꝫ. vt preſentis dominice teſtat̃ euangeliũ. quod dicit. relictis omnibus ſecuti ſunt dominũ De hac ergo beatitudie vt pleniorem habeatis intellectũ tria declarabo.

Primo ꝙ hec tuntnm i futuro poſſidebitur totaliter.

Secundum ꝙ non ſoluꝫ anima ſed ⁊ corpus beatificabitur realiter.

Tertio ꝙ hec omnibus beatis erit ſed valde inequaliter.

¶ Primum patebit in primo
principali· ſecundum in ſecū
do ·tertiū i tertio Sabbato ſe
cun de dominice·

¶ Dominica ſcda·

QVi vult vitam dilige
re ⁊ vidē dies bonos
coherceat linguam ſu
am a malo ⁊ labia ſua ne loquā
tur dolum p̄·pe·tertio· In pre
cedēti dominica ꝓpoſuit eccleſia
omnibus eternam be atitudinē
ad quam etiam obtinendam
probauit non eſſe condignas
paſſiones huius temporis· Sꝫ
quia plures ſepe impendit ꝙ il
lam non conſequuntur indebi
tꝰ modus loquendi adulatori
e detractorie deceptorie et ꝑſer
tim mēdacit· Ideo in pn̄ti do
minica in epl'a hortat̄ apl'ꝰ pe
trus vnūquēqꝫ qui ad illam et̄
nam beatitudinem cupit ꝑue
nire vt linguam ſuam ſtudeat
ab omni malo ⁊ falſo reſtringe
re ⁊ cohibē Audi em̄ eum in e
piſtola· In hoc inq̄t vocati eſ
tis vt benedictionem heredita
te poſſideatis ·i· et̄ nā btitudinē
⁊ vitā Et ſubifert v̉ba thema
tis nr̄i· Qui vult vitā ſcꝫ iſtaꝫ
ad quā vocati ſumus diligere ⁊
videre dies bonos cohibet·l·ſ·
a malo ⁊ la·ſ·ne lo·dolū· Ad
q̄d ꝓpoitū etiā dicit augꝰ Poſu
it deꝰ mercedē tuā dies bōs Di

es boni ſunt vita ſine ſine req̄eꝰ
ſine laborē pro tāta mercede nō
iuſſit onera grauia portare · nec
machinam erigere nec fodere·
nec aliud opus laborioſuꝫ facē
ſed membruꝫ quod inter ōmia
membra cito moues p̄cepit co
hibere Cohibe igitur linguam
a malo· Noli loqui mēdaciuꝫ ·
noli loqui c̄miationes · noli loq̄
calumpnias · noli loqui falſa te
ſtimonia · noli loqui blaſphemi
as· vide quō tu iraſceris alteri
quando alter de te male loquit̄
Et ſic iraſcē tu tibi quādo de
alterō male loqueris · labia tua
ne loquantur doluꝫ· quod mo
uetur i corde hoc reſonet forisꝰ·
nec aliud pectus tegat aliud li
gua promat Hec ille Hinc eti
am eſt cur preſentis diei euan
gelium tam notanter vicia lin
gue prohibet· Vt ergo illꝰ de
cetero melius caueatis tria de il
lo volumus declarare·

¶ Primo mendacij inexcuſa
bilem deformitatem

¶ Secundo non minus excu
ſabilem qui tacet veritatem·

¶ Tertio probabilem menda
ciorum diuerſitatem·

¶ Primum patet in primo p̄n
cipali· ſecundum in ſecundo·
tertium in tertio· Feria quinta
prime·

¶ Dominica ſexta poſt pen
thecoſten·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Quicunqꝫ baptiſati ſu
mꝰ i xp̄o iheſu in mor
te eius baptiſati ſumꝰ
Roma · vi · ca · Hoc eſt dicere
Qui baptiſati ſumꝰ baptiſmo a
que in morte eiꝰ ſciꝫ xp̄i bapti
ſati ſumꝰ · i · abluti ⁊ mundati ·
Quia per baptiſmū aq̄ q̄s par
ticipat mortē xp̄i in qua ōīuꝫ
abluta ſūt pcc̄a · vnde ſubīfert
Conſepulti enim ſumus cum il
lo per baptiſmuꝫ in mortē · vt
quō ſurrexit xp̄s a mortuis ꝑ
gloriam ita ⁊ nos in nouitate
vite ambulemus · In illo nam
qꝫ omnia ōīū purgātur pec
cata originalia actualia venia
lia necnon mortalia Unde di
cit auguſtinus in libro de bap
tiſmo puulorum Et ponitur de
cō · di · iiij · per baptiſmū id agi
tur vt caro a peccato euacuet̄ ·
Hinc clamat ꝓpheta ad vnū
quēqꝫ · pſa · i · Lauamini mūdi
eſtote · q · di Baptiſemini ⁊ ſeq̄t̄
mundicia a peccato · Quemad
modum enim cecus a natiuita
te euāgelicꝰ nō potuit libēari a
cecitate ſua niſi lauaret̄ i n ata
toria ſiloe q̄ it̄ ꝑtat̄ miſſꝰ Uade
inquit dominus ⁊ laua in na
tatoria ſiloe et recipies ſanitatē
Sic nec peccator mundiciaꝫ a
peccato a principio natiuitatiꝯ
ſue contracto recipiet niſi conce
ſſerit ad baptiſmum qui nobiꝯ
miſſus eſt a latere xpiſti Ideo
bene dicitur Quicūqꝫ baptiſa
ti eſtis ⁊c̄ · De hoc igitur bap
tiſmo it̄ cetera ſacmēta ecc̄ie ma
gis neceſſario tria faciemus ·
Primo nemini niſi baptiſa
to aſſcribo ſalutem ·
Secundo ipſius baptiſmi
multiplicem aperio virtutem ·
Tercio caueo ne miniſtri
aut forme qualitatē immutem
Primū patet in primo pri
cipali · ſecundum in ſecundo ·
tercium in tercio Feria quarta
quarte
Dn̄ica vij · pꝰ pentecoſten ·
Sicut exhibuiſtis mē
bra vr̄a ſuiē imūdicie
⁊ iniq̄tati ad iniq̄tatē
Ita nūc exhibete mēbra vr̄a ſ
uiē iuſticie in iuſtificationē · ro
manoꝝ vi · Ecc̄ia ꝯſiderans in
filijs ſuis ꝙ neglecta grā ſpi
ritus ſancti quā in penthe · ſuſce
perāt ſe iteꝝ varijs iplicauerūt
vitijs ⁊ iniq̄tatibꝰ Cōſiſa de pi
etate pr̄is eterni q̄ vt dicit Bn ·
nec enormitate pc̄i nec lōgitu
dine nec multitudine pccōrum
poteſt vinci · audacter ⁊ ꝯfidē
ter reuocat filios ſuos vt relin
quant errores ſuos ⁊ ꝯuertāt̄
ad bonū q̄ iā iteꝝ ac iteruꝫ reci
diuauerīt di · Sic exhibuiſtis
mēbra vr̄a ſuiē immūdicie ⁊ ini
q̄tati ⁊c̄ · oſn̄des vt ulqꝫ vite ſcꝫ
peccatoris aberrātis ⁊ iā ſuper
erroē ſue peitētis frcm̄ Stipē
dia inquit peccati mors Grati
a antem dei vita eterna · Ut

vel ſic primum vt citius cõuer
tatur terrore inducat. Solẽt
enim naturaliter omnia etiam
bruta horrere illa que ducunt
in mortem. Nã vides ꝙ equus
fortis paludem inuitus intrat.
vbi per odorem ſentit prioris
caſuz. ⁊ mus ſi ſenſerit parem
ſuum in muſcipula captuz per
cruoris odorem illam declinat
Sic merito homo rational' ab
horrẽ deberet peccatuz in quo
omnes quicũqꝫ capti ſunt ma
la morte perierunt. quia verbũ
eſt veritatis eze. decimo octa
uo. Anima que peccauerit mo
rietur. Et ſecundum vt ꝯſtãs
permaneat conſoletur ff. Faciũt
enim faciliter ⁊ conſtanter to
lerare grauia magna conſidera
ta premia. Sicut ergo exhibu
iſtis membra veſtra ⁊c̈. vt ſic
¶ Conuerſio viam ad deuz ſit
perfecta.

¶ Quia hãc perſuadet rõ rcã
¶ Nec ei⁹ ĩ dilatio in futuꝝ ſit
porcã. Primũ pꝫ in primo pͥn
cipali ⁊ in tertio. vbi declarat
in quo conſiſtat vera cõuerſio.
⁊ q̃d r̃quirat ac quibus circum
ſtantijs debet ornari. ſecundũ
patet in ſecundo. tertium vẽo
in ſermonis ꝓhemio ff Feria v.
paſſiõis Nec obſit alicui ꝙ hec
materia ſupra ſit ſemel applica
ta. quia illam repetere rõ adẽ
oportuna Dico enim illꝺ̄ pau
li Vobis eadẽ reſcribere michi
quidẽ non pigrum vobis autez
neceſſarium.

¶ Dominica octaua poſt pen
thecoſten.

Debitores ſum⁹ nõ car
ni vt ſecundum carnẽ
viuamus Romanorũ
octauo Cõſiderãs mater eccle
ſia filios ſuos prodigos. expẽ
dentes ſcilicet ſua temporalia
vbi non oportet ad ſatiſfaciẽꝺ̄
carni. ſcilicet bibẽdo ⁊ come
dendo guloſe. veſtiendo curi
oſe. placendo alijs pompoſe ⁊
ſic de alijs admouet illos ꝙ q̃ꝫ
uis debitores ſunt ⁊ expendere
teneantur ſua temporalia non
tamen carni vt ſecunduz car
nem viuant. ſed pauperibus
Et hoc dictãte dño oim tpali
um noſtroꝝ. qui p̃t ea t̃buere
cui voluerit luce tertio Qui ha
buẽit duas tunicas det vnã nõ
habenti Et idez. Qꝺ̄ ſupereſt
date elemoſinam. ꝓpter qꝺ̄ ba
ſili⁹ audacter dicit Eſt panis
faelici quẽ tu tenes. tuica nudi
quã ꝯſuas. ĩdigẽtis auꝝ ⁊ ar
gẽtũ qꝺ̄ poſſides. q̃cca tot ĩiu
riaris q̃t p̄ſtaẽ vales. debito
res igit̃ ſum⁹ paupib⁹ Et iõ vt
etiã euãgeliũ dicit. facite vobꝭ
amicos de mãmona iniq̃tatis
vt cũ defeceritis recipiãt vos in
eterna hitacula. vt ergo de hoc
debito ſimus informati tria in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

preſenti ſermone de ipā elemo
ſina declarare cogitamus.
¶ Primo qui ad faciendum
elemoſinā exiſtāt obligati.
¶ Scdo q̄b⁹ dāda ſit quia
hijs q̄ ſūt indigentia artati.
¶ Tertio quātū dādū ſit q̄a
ſm q̄ ſubiecti neceſſitati.
¶ Quarto q̄ mie act⁹ potio
res corpi aut aie deputati.
¶ Primū pꝫ in pmo pncipa
li. ſcdm in ſcdo. tˀtiū in tertio.
q̄rtum in ſermonis probe mio.
¶ Feria quinta q̄rte.

¶ Dnica. ix. p⁹ penthecoſten

Neqꝫ ydolatre efficia
mini ſic q̄dā ex ipſ ſcꝫ
xpiais. i. cor. x. ¶ For
te q̄s cogitat apd ſeipm̄ ad q̄d
de ydolatˀ a ſmo q̄ iā ex oi mū
di pte ceſſauit Et vtinaꝫ ceſſa
ſſet inter xpianos. Videmus
nāqꝫ hodie inter xpianos mul
tos ydolatrie ſbdos. qui ſi rez
quācūqꝫ pdiderit. ſi īfirmitati
ſuccubuerit aut alteri cuiqꝫ ne
ceſſitati vbi diuino auxilio īdi
gēt. deo rlicto ⁊ ei⁹ auxilio nō
poſtˀlato ad dmos ⁊ alios ſup
ſticioſos p ↄſilio pitˀ ⁊ auxilio
ↄfugiūt. ſupſticioſa p remedi
is ſalubb⁹ ſequūtˀ ⁊ credūt. ⁊
ſub xpiani noie ydolatras peſ
ſimos tegūt. Ydolatria eīm ni
chil aliud ē q̄ꝫ ydol q̄buſcun
qꝫ pbē cultū latrie q̄ ſoli deo ē
exhibend⁹. ideo q̄ ſe ill fatui
tatib⁹ ſubdiderunt dico illud
apo. ix. niſi pniam egerint de
opib⁹ manuuꝫ ſuaꝝ ⁊c. in p
hemio ſmonis Illis vero q̄ ab
hijs adhuc libˀi ſūt dico illud
thematis nri verbuꝫ. neqꝫ ydo
latre efficiami Quia vt in eadˀ
epla teſtatˀ apl⁹ q̄ ſtat vidē
habet ne cadat. Ex quo enim
michil in hoc mundo inmuta
bile eſt niſi ſolus deus qui eſt p
mus motor inmutabil vt dici
tur ſeptimo phiſ. Qui ſecun
dum boetium tertio de conſo.
ſtabilis mens dat cuncta mo
ueri. Nullus quantūcunqꝫ ſan
ctus ⁊ firmus de ſua firmitate
multuꝫ confidere debet. quia ſi
pridem etiā firmiores prolapſi
ſunt ⁊ nūc cadere poſſunt. Ex
vita eniꝫ tranſacta preſumitur
de ſubſequenti conuerſati one
extra de preſup. ca. mandata.
Vnde verſus. Adā ſampſoneꝫ
dauid regem ſalomoneꝫ ¶ Femi
na decepit quis modo tut⁹ erit
Sic ⁊ hodie decipiunt plures
iſte ſuperſticioſe vetule. Igitˀ
dico neqꝫ ydolatre efficiami
quia hec a demone ortum ha
bet vtpote.
¶ A demonis falſa ſcia.
¶ Ab ei⁹ dē ficta potētia
¶ Ab occulta ei⁹ malitia.
¶ Primū patet in primo pri
cipali. ſecundum in ſecundo.
tertium in tertio. ¶ Feria quarta
quarte.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Dominica decima.

Alij datur operatio virtutuȝ .i. cor. xij. Poſtq̃ȝ oſtendit in epiſtola preſentis dominice q̃les exiſtant impij peccatores quia criminoſi in principio epiſtole dicēs. Cū gētes eſſetis ad ſimulachra muta ꝑut ducebamini euntes. mox eoſdem quales ſint iam ab impietate iuſtificati oñdit quia virtuoſi Alij nō in natura ſed in voluntate ꝛ ꝓpoſito inquit datur operatio virtutū. Qualꝫ etiam diſcretio appȝ in euangelio vbi impij phariſei a iuſtificato publicano fit diſtinctio. Nā dñdit inq̃t domin⁹ hic ſcilicet publicanus p̃us peccator publicus iuſtificatus ab illo. Ex quib⁹ verbis omnib⁹ peccatoribus ſpes datur venie iuſtificationis. Relicta igitur omni impietate ꝛ defructuoſitate ſtudeamus nos aptare ad iuſtificationē Quemadmodū enī vt dicit phūs libro de vegetabilib⁹ duplex p̃ncipiū rq̃rit ad pfectionē plāte vtpote tra et ſol. Terra enī eſt principiuȝ matēiale ipi⁹ a q̃ fuit nutrimentuȝ ſed principum efficieus ē calor ſolꝫ Quaē phi dicūt ꝙ terra ē mr̄ hbaꝝ ꝛ plantaꝝ et ſol pr̄. Sic dico ſpūalit in productiōe floꝝ virtutum aīa ſe habet q̃ſi mater Et ſpūs ſanct⁹ ſicut efficiens qui ſecundum diuerſitatem diſpoſitionū animarū coopatur ꝑ calorem gratie. ꝛ ſecunduȝ merita vniuſcuiuſqȝ diuerſitatem florum virtutum plus ꝛ minus Et ideo oportet vt dixi ꝙ nos ad iſtam iuſtificationeȝ prepem⁹. Circa quā tamen vt pleniorem habeam⁹ intellectum ſciē debem⁹ tria.

Primo ꝙ in ōni iuſtificatione impij rq̃rit ex ꝑte dei grā p̃ueniēs ꝛ ſubſequēs quam deu⁹ dat inequaliter

Scdo rq̃rit ex ꝑte iuſtificati liberꝝ arbitriū et volūtas conſentiēs nec etiā equaliter.

Tertio quō hec duo ſeq̃t effect⁹ mirabilꝫ pccm̄ expellens totaliter.

Quarto ꝙ hic act⁹ q̃ȝuis inter ceteos maxim⁹ tamē nō miraculoſus ſinglꝫarit Primū patet in p̃mo p̃ncipali. ſcdm in ſecūdo. tertiū in tertio. q̃rtū in ſmonis ꝓhemio Feria ſcda dominice paſſionis.

Dominica vndecima.

Ego ſū minim⁹ apłoꝝ q̃ nō ſū dignus vocari apoſtol⁹ qm̄ pſecut⁹ ſū ecciam dei. i. cor. xv. Aplūs ſciēs qm̄ ſine humili ꝯfeſſione nō ē iuſtificatio ſm illd ꝓphete Dic tu iniq̃tates tuas vt iuſti

ficeris humilit᷑ cōfit etur pcc̄m
ſuū in thematis v̄bo dicēs Ego
ſū minim⁹ apl'orū ꝛc̄ vt iuſti
ficatiōis de q̄ p̄cedēti dñica lo
cuti ſum⁹ poſſit ꝑticeps fieri.
Ad qđ etiam facit figura p̄ñtis
dñice euāgelij . vbi ad ihesum
adducto ſurdo ꝛ muto p quē
peccator ſignificatur vt ſanet il
lum ait illi prius ihesus . Effe
ta qđ eſt adapire . quaſi dice
ceret . alias non poteſt tibi eſſe
ſalus . ꝛ ſtatiꝫ ſolutū eſt vincu
lū lingue ei⁹ ꝛ loquebat᷑ recte
Si ergo volumus a pccō iuſti
ficari circa ſacrum inſtans fe
ſtum aſſumptionis virgis glo
rioſe neceſſe eſt prius ipſum
peccatum confiteri exemplo
apoſtoli dicentis Ego ſum ꝛc̄
Circa quam confeſſionem
declaro quatuor
Primo neccitatē confeſſioi⁹
Scđo q̄litatē p̄parationis .
Tercio legalitatem diſcre
tionis . Quarto numeroſi
tatem defectionis . Primum
tangitur in prohemio ſermoi⁹
Secunduꝫ in primo principa
li . Tercium in tercio . Quartū
in quarto dominice tercie .

Dominica . xij .

Idoneos nos fecit mi
niſtros noui teſtamē
ti . ij . corin . iij . Com
mendat in hijs verbis vt dicit
Lira apoſtol⁹ miniſtros eccleſie
quos non littera ſed ſpiritus p
doneos ſibi fecit . vt vel ſic om
nes inducat ad illorum reuerē
tiam . Ex quo enim non ſolum
minime perſone ſed ꝛ maxime
cuiſcumqꝫ etiam conditionis
exiſtāt vniuerſi ꝛ ſinguli viui
et mortui ſac'dotis indigēt ſub
ſidio et auxilio . Ideo omnes
debent illos cognoſcere domi
nos ſuos ſicut i rei v̄eitate ſūt .
q̄ꝫuis aliqui rudes ꝛ ſuꝑbi hoc
recognoſcere nolunt ꝛ eos in
veritate venerari et reuereri ſi
cut p̄cipitur . xi . q . i . ca . Sac
dotibus . Non obloquendo ip
ſis nec deridendo aut indignan
do . nec cōtempnendo illos .
aut eorum doctrinas q̄ꝫuis e
tiam mali ſint vilipendendo .
Quia ſicut propter terram vi
lem aurum precioſuꝫ producē
tem aurum non contempnitur
ſed terra relinq̄tur ꝛ auꝝ eligi
t᷑ vt dicit criſoſt . Sic doctri
nam illorū quiſqꝫ debꝫ ſuſcipe
ꝛ mores relinquē . ſecūđ illđ
etiam xp̄i mat . xxiij . Quicq̄d
vobis dixerint ſuate ꝛ facite .
ſm opa eorum nolite facē Quē
admoduꝫ enim in p̄ſentis diei
euāgelio ſamaritan⁹ ꝓbat᷑ me
lior ſacerdote ꝛ leuita . quia in
fudit vulneribꝫ ꝓximi vinum
et oleum . illi ſ illum pretereun
tibus et negligentibus Sic ho
die populus melior reperitur

⁊ ſāctior ſacerdotibꝫ · tamē qa
ſtatus illoꝝ eſt dignior ꝓpter
euz · ſ · qui ſibi illos ydoneos mi
niſtros fecit vt dicunt verba
thematis iō maior debet eis reue
rentia exhiberi Ad quod vt ō
nes inducā vt vel ſic ꝓ omnibꝫ
illi cordialius orēt et ſacrificent
tria hic declarabo ·

¶ Primo ꝙ multiplici ratiōe
ſacerdotalis condicio ē venerāda

¶ Secundo ꝙ eorum ptās
nullius poteſtati eſt eq̄paranda

¶ Tertio ꝙ mēs oim hominū
ad eorum reuerentiam tripliciť
fuit obliganda ·

¶ Primuz patet in primo prī
cipali · ſecundum in ſecundo ·
tertium in tertio ¶ Feria tertia ſe
cunde ·

¶ Dominica · xiij ·

Abrahe fcē ſunt ꝓmiſſi
ones ſciz eterne ſalutiꝰ
⁊ ſemini eius ſciz xp̄o
galꝫ · iij · In hijs verbꝫ a deo pa
tre omnibꝫ xp̄ianis in xp̄o ſaluꝰ
promittitur · Que tamen ꝓmiſ
ſio fruſtra a pc̄tōre ſperatur ni
ſi ſe ad ſalutem ſuſcipiendā ap
tare conetur · Quia ſcdm phm̄
q̄cq̄d recipiť ad modū recipiētiꝰ
recipiť · Sz quō inq̄s ſe pc̄tōr
ad ſalutem iſtam ꝓmiſſam p̄
parabit · certe cum ſcdm ꝓphetaz
Lōge a pc̄tōribꝫ ſalꝰ · oportet
ꝙ prius radicitꝰ pc̄cā a deſideri

o a conſcientia per veram con
tritionem euellas ⁊ ſic ibidem
peccatorem deſtruas vt vel ſic
iuſtꝰ ex te reſurgat q̄ ſolꝰ ſalutē
participat qꝛ ſolꝰ iuſtꝰ ſaluus e
rit Hec enim contricio ſola pec
cata delet vt etiā pꝫ ex preſētis
diei euangelio vbi duz leproſi
in quibus peccatoēs ſignificāť
mūdari a xp̄o peterent dicētes
Iheſu p̄ceptor miſerere noſtri
Et illi mitterentꝰ ad ſacerdotes
Ite inq̄t criſtꝰ oſtendite vos
ſacerdotibꝫ dum irent munda
ti ſunt · Nota verbum · Non
dum enim ad ſacerdotes vene
runt ſed duz irent · i · i ꝓpoſito e
undi fuerunt apud ſe contriti ⁊
dolorati mundati ſunt · Hac er
go mediāte vbō a thematis etiā
peccatorē ꝯſolāť ſcz abrahe fac
te ſunt ꝓmiſ · ⁊ ſemini eiꝰ qꝛ ceſ
ſāte labe pc̄cā inť ſemen ꝯputā
tur xp̄i · Vt ergo vnꝰ q̄ſqꝫ no
ſtꝝ qꝛ ōnes pc̄tōres ſumus ſe
dignum faciat per veram cōtrici
onem dicte promiſſioni de ipſa
ꝯtritione ꝓplm̄ informaē volu
mꝰ q̄ nihil ſub ſole peccatori ma
gis eſt neceſſariuz · de illa igiť
tria conſideremus ·

¶ Primo in ipſa contritione
quid quomodo ⁊ quare conte
ratur ·

¶ Secundo de eius perfecti
one ⁊ q̄z difficulter acq̄ratur ·

¶ Tertio q̄ ſufficiēs q̄ eminēs
⁊ q̄ exuberās reputať · Et ſic

habemus contritionis quidita
tem qualitatem ⁊ quantitatez
Primum patet in primo prin
cipali. Secundum in ſecūdo
Tercium in tertio. Sabbato
tercie dominice.

Dominica. xiiij.

Spiritu ambulate ⁊ de
ſideria carnis non per
ficietis Galatas. v.
Deſiderium carnis fertur ad
duo ſcilicz ad carnalia. vt ſūt
gula luxuria fornicatio adul
terium. ⁊ quecūqz alia mollia
Et ad temporalia. Hinc eſt
quare apoſtolꝰ in epiſtola pre
ſentis dominice inter opa car
nis enumerat auaritiam dicēs
Manifeſta ſunt opera carnis q̄
ſunt fornicatio imunditia im
pudicitia luxuria ⁊ auaritia q̄
ē ydolorū ſeruitus. In predi
ctis igitur verbis ſuadet apꝰ
vt ſecundum ſpiritum ambule
mus ne deſiderium carnis in ſe
quēdo auaritiam inordiate ſe
quamur. Quia q̄ inordinate il
lā ſequitur nō poteſt habē de
ū dn̄m. quia vt euāgeliū teſta
tur eiuſdem diei Non poteſtiſ
deo ſeruire et mām̄oe. Qui er
go deū ſolum vult habere dn̄m
videat ne carnis deſideria perfi
ciat. quia qui criſti ſunt carnē
ſuā crucifixerūt cū vicijs ⁊ cō
cupiſcētijs Spū igitur ambu
late et deſideria carnis non pfi
cietis Que quāq̄z varia ſint de
illo tamen quod eſt ſatis vni
uerſale iam loqui intēdimꝰ qꝺ
eſt auaricia Nā pꝓh dolor a ma
iore vſqꝫ ad maximū om̄s ſtu
det auaricie Sꝫ q̄a iſtius vari
i ſūt mōi quos vno ſmōe p ſe
q̄ nō valemus de vno mō qui
dicit vſurarius in p̄ſēti ſmone
diſſēamꝰ. Et ꝯſideremꝰ de vſu
ra tria

Primo vſura q̄d ſit ſecunꝺ
exiſtētiam.

Secūdo an aliquando fiat
ſecundum licentiam.

Tercio int ſecretam ⁊ mai
feſtaz ponamꝰ differentiā Pri
mū patz in p̄mo principali cir
ca. C. Scd̄m ibidē circa. D.

Terciū vēo c̄ca. D Qui ergo
ex ſua auaricia mō vſurario ali
quid acq̄ſierunt rſtituē tenēt
qꝛ ꝯcluſio firmiſſia ⁊ vēiſſia eſt
ꝙ qui nō rſtituit p vſurā abla
ta nō poteſt hr̄e vitā eternam
Que pꝓbatur in pꝓhemio ſmōis

Feria ſexta quarte

Dominica. xv.

Qui ſeminat in carne de
carne metz ⁊ corrupti
onē. Gal. v. Videns
eccā maliciā hꝰ tpiꝰ quō ſcz ō
nes ſequūt carnē in gula luxu
ria fornicatiōe ⁊ adulterio ⁊c̄
neglectis illis que ſūt ſpirituſ

a ij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

vt ſunt caritas gaudium pax
patiētia lōganītas bōitas beni
gnitas manſuetudo fides mo
deſtia continentia caſtitas ¶ Fru
ctus inq̄t ſpūs ſūt caritas gau
diū ⁊c̄. Que oīa q2 violāt᷑ in v
no actu carnis hodie ꝓ h dolor
ſatis cōi v tputa in maledicto
adulterio. Nā ibi violat᷑ fides
ſacri mrīmonij infrigit᷑ caritas
gaudiū ⁊ pax ſpūs ⁊ ſepe ꝓx
imi lōganītas benignitas ⁊c̄.
Jō vt ab illo retrahat ponit de
mēitū hoc viciuz ſequentiū p aſ
ſūpti thematis v̉bū dicēs. Qui
ſeminat in carne ⁊c̄.

¶ Prio q᷑ g̃ue eſt inducāt cō
fuſionem mūdialem.

¶ Scd̉o q᷑ grauiꝰ eſt morte̅
corporalem.

¶ Tertio q᷑ g̃uiſſimuz eſt in
ducat morte̅ eternalem.

¶ Quoꝝ p̉mū in tertio prin
cipali ſmōis. ſecūduz in ſcd̉o
tertium in p̉mo. Et iō ꝑpt᷑ q᷑
cūq3 maluz in alio vitādum ho
mo nō debet ꝯmittē adulteriuz
vt in ſermōis ꝓhemio ſabbato
quarte domi nice Hic adulter ē
defunctꝰ ille mrīs vidue ſcz ec
cleſie p ablationē ſpōſi xp̄i vi
duate de q̊ euāgeliū. q̃ certe fer
tur ad ſepulchꝝ p q̈tuor elem̄
ta ex q̄bꝰ corpꝰ eꝰ q᷑ ſupra deū
colit eſt ꝯpoſitum Que q̄dē tā
diu in corpe pugnāt donec illi
us diſſolutionē inducāt ⁊ in īfer
nū q̄i ī ſepulchꝝ deducāt Cui

xp̄c ꝯpaſſꝰ clamat cotidie ado
leſcēs in q̊ hoc vitiū .ſ. magis
viget tibi dico ſurge ex ſordi
bꝰ tāti labiꝰ. et beatꝰ q̂ ſic mor
tuꝰ reſedit p verā ꝯt᷑ tionē ⁊ inci
pit loqui p ꝯfeſſionez ⁊ r̄ſtitui
tur mrī ſcilicz eccleſie per veraz
ſatiſfactionem.

¶ Dominica. xvi.

IN caritate radicati ⁊ fū
dati ephe. iij. Hodie ī
euāgelio phariſeos ob
ſuantes malicioſe xp̄m ſi in ſab
bato curaēt ydropicū quē eſſe
fecerūt an̄ illū dn̄s finalit᷑ cor
ripuit. ⁊ ſanato egro p ſimile
eis demrāuit ꝙ illū ſine pcc̄ō ſa
naē potuit dicēs Cuiꝰ vrm̄ bos
aut aſinꝰ in puteū cadit ⁊ nō cō
tinuo eū extrahit etiā in die ſab
bati nob̉ in hoc reliquēs exēplū
ꝙ oberrātē ꝓximū debemꝰ hu
milit᷑ ⁊ caritatiue corripē ⁊ p ra
tionē ſi poſſibile fuerit ſibi ſuuz
errorē maifeſtaē Nā hoc ptinz
nō ſolū ad ſuperiores ſ3 vniuer
ſalit᷑ ad oēs. vn̄ d̉r xxiiij. q. iij.
Tā ſacerdotes q̄3 reliq̄ fideles ō
nes ſumā hrē debēt curā illoruz
q̄ peūt. quatenꝰ eoꝝ redargu
tiōe aut corrigāt᷑ a pcc̄is. aut
ſi icorrigbiles appeāt ab eccle
ſia ſepēt᷑ Sz q2 iſtud nō ſit iō
mltiplicāt᷑ mala in ecc̄a Jō āt
nō ſit q2 fraterna caritas valde
in nob̉ deficit q̄ ſi in nob̉ eēt vti
q3 frat᷑nā correctionē q̄ effcūs
caritatis ē non omittēt Hic eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

enim q̄ apl's in thematis verb hortatur dicens In caritate ra dicati ⁊ firmati. De hac igi tur frat'na correctione vt ple nius informemur tria volum⁹ conſiderare

Primo fraterne correctio nis obligationem.

Secundo fraterni correcto ris perfectionem.

Tercio correctionis ⁊ cor rectoris q̄lificationem Primū patet in p̄mo principali Secū dū in ſcd'o Terciū in t'cio feri a tercia tercie

Dominica. xvij.

Obſecro vos ego vin ct⁹ in domino vt dig ne ambuletis ſuppor tātes inuicē in caritate ſollici ti ſeruaē vnitatē ſpūs Ephe. iiij. In ōib⁹ epl'is ſuis. etiā in vinculis ↄſtitut⁹ apl'us mi ſus eſt ſup omnia diſcipulos p̄cipue exhortari ad ſpūs vni tatem. ⁊ ad caritatem Nec mi rum cū hec ſit a q̄ tota depēdꝫ perfectio xp̄iane religionis. Nam vt. i. cor. xiij. ipſe idem recitat Caritas patiēs ē benig na eſt non agit perperā nō que rit que ſua ſūt ⁊c Quod criſt⁹ ↄfirmat in preſentis diei euan gelio. vbi i quodam phariſeo rum doctore īt rogatus de p̄n cipaliore mādato in lege r'ſpō dit Diliges dnm̄ deū tuū ex to to. cor. t. ⁊ ex. to. ani. tu. ⁊ ex to. me. tu. hoc eſt maximū ⁊ p̄mum mādatum Secūdū āt ſimile huic Diliges p̄ximū tuum ſicut teipſū Et infert In hijs duobus mādatis tota lex pēdet ⁊ p̄phete. Sꝫ p̄ch male exaudita eſt obſecratio apl'i ⁊ male ſeruata eſt a criſtiaīs doctrina xp̄i. quia non eſt ho die caritas que nō querit que ſua ſūt inter homines. quia v nuſquiſq̄ etiam iniuſtiſſimis modis querit p̄ximo iſta tp̄a lia ſibi vſurpaē. quod omnino eſt contra caritatem Q'd apl'ꝰ a ſuis petit eſſe alienum dicens Obſecro vos vt digne ambule tis ſupportātes inuicem in cari tate. Q'd multis modis fieri ſo let. tamē tres modos in p̄nti ſ'mone p̄ſequamur. quibus ali ena dampnabiliter ⁊ cōtra ca ritatem vſurpantur.

Primo per furtiuā ablatiōꝫ

Secundo per luſoriam cir cumuētionem

Tercio per fraudulētam de ceptionem Circa declaratio nem p̄mi tria videamus. feria ſexta quarte circa F. Circa ſe cundum etiam tria cōſiderem⁹ ibidem circa. k. Circa terciū conſiderabitur q̄ fraudulentia talis tribus mod' fieri ſolet pꝫ ibidem. L.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

¶ Dominica decimaoctaua.

IN omnibus diuites fac
ti eſtis .i.cor.i. Cō
gratulatᷣ apl'ꝰ diuitijꝰ
ſpiritualibꝫ qꝛ ſcꝫ diuites facti
ſūt in deo ita ꝙ nihil eis deſit in
vlla gratia Ego ꝯgratulor diui
tibꝫ de tpalibꝫ diuitijs Solent
eñ hoies in preſēti ſeculo dicere
btōs apꝰ quos viderit fructꝰ
diuitiarū ꝯgregatos ſm illud
Btm̄ dixerūt ꝑplm cuius hec
ſūt Sed multum attendenduꝫ
eſt vnicuiqꝫ quō diuitias acq̄ſi
erit aut quō illas detinet Quia
ſi iuſto mō adiumenta ſūt bea
titudis . ſi vero minꝰ iuſte impe
dim̄ta ſūt ſalutis Hoc ē qꝺ ait
ābro . Diſcāt diuites nō i facul
tatibꝫ herē crimen ſꝫ in hijs qui
neſciūt vti facultatibꝰ Nā diui
tie ſic̄ ipedimenta in i pꝫ ſūt ita
in bonis ſūt adiumēta virtutis
Studeat ergo q̄ſqꝫ . vt q̄ poſſi
det iuſte poſſideat ⁊ detineat ne
forte ſibi ipedimēta ſint venien
di ad et̄nas diuitias . Qui q̄ꝫ
q̄ꝫ multi ſint tamen in preſenti
tātum tria genēa diſtiguamꝰ
diuitū . q̄bꝫ ſue diuitie ſalutis e
terne p̄ſtant impedimentū .

¶ Primi ſūt vltimaꝝ volūta
tū infideles executores .

¶ Secūdi ſunt eccleſiaſtico
rū bonoꝝ iuaſores .

¶ Tertij ſunt pupillorū ⁊ vi
duaꝝ tutores ſiue q̄cūqꝫ alioꝝ
ꝓcuratores Hij ſepe gloriātur
ſup diuitijs ſuis . ſed ille ſūt di
uitie de q̄bꝰ ſapiens ait que ſūt
in malū dn̄i ſui . Primum patet
Feria ſexta quarte circa M . ſe
cundum patet Feria ſexta do
minice paſſionis circa D . terciū
vēo patet Feria ſexta quarte
circa P . Iſti optime poſſunt de
ſignari per paraliticum queꝫ ſa
nat in euangelio dominꝰ Quia
ſicut poit auicēna in canō e fen
ij . cāᷣ ex tribꝫ ſciꝫ ex frigore
conſtringente humore opilāte
aut vulnere ledēte . i paralitico
tranſitus ſaguinis ⁊ virtutis na
turalis īpeditur . ne tranſeat ad
inſtrumenta ſenſuuꝫ . et ſic pri
nantur membra motu ⁊ ſenſu ⁊
canſatur paliſ . Sic in tali cupi
do ſtringit affectum pietatis
quoddam ſpūale frigꝰ . ⁊ opi
lat rationem cupiditas q̄ eſt ra
dix omniū maloruꝫ . ac animā
tantuꝫ vulnerat ꝙ per inſtrum̄
ta corpis nō valet exercere ope
ra pietatis Sed ſicut ille ad vo
cem xp̄i ſcilicet . Surge tolle le
ctum tuum ⁊ vade in domū tu
aꝫ . ſurrexit ⁊ abijt in domū ſu
am ſic deprecor dn̄m vt audiant
vocem meā hodie ⁊ ſurgant ex
onere cupiditatis quo huc uſqꝫ
iacebāt depreſſi ⁊ ſtudeant ire i
domum ſuam ſcilicet eternā vt
turbe glorificent deū qui dedit
talem ptātem hoibꝰ ſcꝫ pꝰ caſuꝫ
reſurgere poſſe .

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Dominica · xix ·

Nolite locum dare dya
bolo Ephe · iiij · Apl'us
Conſiderans q̄ inueteraſcūt
cottidie peccatores in peccatis
ſuis mentiētes inuidētes ⁊ iraſcē
tes furātes ⁊ auare ſua retinētes
nec patienti neceſſitatē tribuen
tes in epiſtola preſentis diei ſa
luberrimā facit exhortationem
dicens Renouami ſpū mētis ve
ſtre ⁊ induite nouū hominem q̄
ſecundum deum creatus eſt in iu
ſticia et ſāctitate veritatis De
ponētes omē mendacium loqui
mini veritatem vnuſquiſq; cuz
proximo ſuo qm̄ ſumus inuicem
membra Iraſcimini ⁊ nolite pec
care nec ſol occi dat ſuper iracū
diam vrām · Qui furabatur iaz
nō furetur · magis laboret vn⁹
quiſq; manibus ſuis qd' bonum
eſt vt habeat vn tribuat neceſ
ſitatē patienti Et breuit' vt oīa
mala excludat ait thematis nrī
vba · nolite locuz dare diabolo
Quociēſcūq; eni̅ vitijs quis ſe
ſubiciat tociens locū in ſe dat di
abolo Sz nūq̄d fruſtra ſibi i no
bis occupat locū Ad quid que
ſo · Certe vt ab homie tollat ve
ſtem nuptialem vt vel ſic ſecuz
hēditet eternas tenebras · quia
carētis veſte nuptiali hereditas
ē · ſm q̄ pz in euāgelio preſen
tis diei vbi iuēto ſine veſte nup
tiali rex precepit · ligatis ⁊ mani
bus ⁊ pedibus mittite euz in te
nebras exteriores · vbi erit fle
tus et ſtridor dentiū Caueat er
go quiſq; locum dare dyabolo
iuxta apl'i hortamentum · Q̄d
vt diligentius quis facere ſtude
at tria in preſenti ſermone de
clarabo ·

Primo illorū q̄ dicunt īfer
nū nō eē errorē reprobabo ·

Secundo penarum diuer
ſitatem ⁊ ignis ei⁹ virtutem etiā
in animā operātem declarabo ·

Tertio oim ſuppliciorū eter
nitatē probabo ·

Primū patet in primo pri
cipali · ſecundum in ſecundo ·
tercium in tercio · Feria quarta
ſecunde · Et potes addere quō
iſte pene infligentur non ſoluz
anime ſ; ⁊ corpori ⁊ quare ſint
eternales in ſmonis prohemio

Dominica viceſima ·

Videte quō caute ambu
letis nō q̄ſi inſipiētes ſed vt ſapiētes
redimētes tpūs qm̄
dies mali ſunt · ephe ·
v · Plurimoruz eſt opinio ſalu
tem hominis tantum fieri a deo
Dicunt eniz illud Romanorū
octauo Quos p̄deſtinauit hos
⁊ vocauit · que vocatio nihil ali
ud eſt q̄z quedam electio · Et
illud aug⁹ in libro de predeſtina
tione Sanctorū p̄deſtinatio ē
diuina electio q̄ elegit quos voca
uit āte mūdi cōſtitutionē ⁊ reliq̄s

eťne pene adiudicauit. Et ex
hoc torpent circa operationem
virtutum dicentes. ſi deus pre
deſtiuauit me ſalu⁹ ēo ſinautē
ad quid opor bene. Sed iſtis
reſpondendum eſt q̄ diuina p̄
deſt inatio non nccitat aliquez
ad aliquid vt patz in prohemi
o ſermonis. Sed apoſuit om
nibus aquam ⁊ ignem bonum
⁊ malum ⁊ reliquit vnū quēqꝫ
in manibus ꝯſilij ſui vt eligat
quodcunqꝫ voluẽit. Hinc di
cit auguſtin⁹ Qui creauit te ſi
ne te non iuſtificabit te ſine te.
Et ideo apoſtolus oīs admo
net non vt diuinam attendāt
predeſtinationez. ſed videte ī
q̄t quomodo caute ābuletis.
quaſi dicēt Ex quo de⁹ dabit
vnicuiqꝫ iuxta viam ſuam et
iuxta frcm̄ adinuen tionum ſu
arū videat vnuſquiſqꝫ q̄modo
caute ambulet ¶ Iſtorum
ergo erroneā mentē vt illuīnē
tria in preſenti ſmone declara
bo.

¶ Primo illi⁹ ꝯcluſionis De⁹
vult oēs ſaluos fieri. dabo ītel
ligentiam.

¶ Scd̄o de dānatione pecca
toris in deo volūtatis probabo
abſētiam.

¶ Tertio predeſtinatiōis cau
ſe declarabo exn̄tiā

¶ Primum patet in pmo prin
cipali. ſecnndū in ſecūdo. t̄tiū
in t̄tio dn̄ice ſcd̄e q̄dragesime

¶ Dominica. xxi.

Accipite armaturā dei
vt poſſitis r̄ſiſtē in die
malo ephe. vi. Quem
admod̄ dicit aug⁹ Stabit ac
cuſator frm̄ in iudicio ꝯtra oēs
obiciet qꝫ nob̄ oīa q̄ fecim⁹ ma
la. ⁊ q̄ debuim⁹ ſꝫ neglexim⁹ fa
cē bōa. allegabitqꝫ ꝓfeſſiōez
nrāz male ī finē deductā dicēs
Eq̄ſſime iudex iudica hūc eſſe
meū ob culpā q̄ tu⁹ eſſe noluit
ꝑ grāz ⁊c̄. Preualebitqꝫ cōtra
ōnes inermes .i. v̄tutib⁹ nō ar
matos Jō apł⁹ dat ꝯſiliū neceſ
ſariū Accipite inq̄t armaturā
di ſcz v̄tutuz vt poſſitis r̄ſiſte
re ſcz dyabolo ī die malo Sꝫ
quia hoc conſilium multi negli
gunt effectui mācipare. quia
de die illo horrendo ⁊ de ibidē a
gendis neſciūt cogitaē. Ideo
tria de illo horrēdo iudicio qd̄
in illo fiet volo declaraē.

¶ Primo ꝓtractionis cauſam
rationabilem.

¶ Scd̄o exactoris iram ieua
ſibilem.

¶ Tertio iudicatoris aduētuz
valde t̄ribilē. Et hoc q̄ ibi ap
parebit.

¶ Maieſtas triumphal̄
¶ Equitas iudicial̄
¶ Irreuocabilitas eternal̄

¶ Primū pꝫ in ꝓhemio ſermo
nis. ſcd̄m in ſcd̄o pncipali cir
ca D. t̄tiuz in t̄tio. Feia ſcd̄a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

prime In quo q̄d iudicio tāto
miſēicordi⁹ ageꝛ nobiſcū q̄ȝto
hic ꝓximo maiorē ipēderi⁹ mi
ſericordiā ſicut text⁹ patefacit
euangelij.

Dominica viceſima.

ORo vt ſitis ſinceres ⁊
ſine offenſa in diē xp̄i
phil' i. Queādmod' in
p̄cedeti dn̄ica dictū ē male erit
offēſorib⁹ xp̄i i die iudicij Nā
audiēt hoc v̄bū preſentis euan
gelij ſtrēnue ab eis exigi Cui⁹
ē hec imago et ſupſcp̄tio Ideo
apl'⁹ exhortatꝛ quēlibȝ vt ſupe
rioris etatis errata corrigat q̄te
n⁹ tūc ſine offēſa appareat taci
te inducēs ad ſalutarē p̄niam ſi
ne q̄ null⁹ pcc̄oꝛ a diuina p̄t li
berari offenſa Offēdit quōdaȝ
nabugodonoſor deū. ꝫ per pe
nitētiā remiſſa ē illi offēſa et re
gno r̄ſtitutu⁹ Offēderūt niniui
te. ꝫ ꝑ p̄niam eoꝝ remiſſa ē of
fenſa. vt dicitur ione iij. Offen
dit petrus paul⁹ ⁊ magdalēa
ꝫ per q̄d ſinceres repti ſūt niſi ꝑ
p̄niaȝ Oro igitur cū apo. vt ꝑ
p̄niam ſitis ſinceres ⁊ ſine offē
ſa in diē xp̄i Et inuigilemus

Vt illā nō ſecurē differam⁹
Vt illā perfecte impleam⁹.
Vt ad illā inducētia ſepe at
tēdamus.

Primū pȝ in ꝓhemio ſ̄moiſ
ſecūdū in p̄mo p̄ricipali. vbi o
portet primo conſiderare q̄d ſit
penitentia ⁊ in quo virtus illi⁹
conſiſtat vt ſic illā ꝑfecte iple
re poſſim⁹ Vbi etiam proſequi
poſſis. ꝙ nullum eſt pecca
tum viatoris quod per illaȝ nō
dimittatur ſi perfecte agatꝛ.
vt patet ibidem in ſecundo prī
cipali. tertiuȝ patet in tertio prī
cipali Feria q̄rta cinerū.

Dominica viceſima tertia.

MVlti enim ambulant
quos ſepe dicebā vob̄
nūc aūt flēs dico īimi
cos crucis criſti phil'. iij. Cō
ſideranti mihi preſētis thema tis
ex ep̄l'a aſſūpti verbum. inſuꝑ
⁊ ſacrum euangeliū. conſidero
quoddam peccatū grauiſſimū
quod dicitur ſacrilegiuȝ a pau
cis tamen ponderatuȝ quia mul
tis eſt incognitum Cum enim
ſacrilegium dicatur ſacre rei leſi
o. nonne ſacrilegiuȝ grande eſt
cruci criſti que ſācriā eſt inimi
cari ? Nōne ſacrilegiū grande ē
ipſum criſtum derideri. de quo
in euāgelio preſentis dominice
ſcribitur ꝙ poſtq̄ȝ mulieréȝ q̄
ſanguinis fluxum patiebatur
ſanauit. Poſtq̄ȝ puellam mor
tuam ſuſcitare voluit ſicut ⁊ fe
cit. dicens ad tibicines ⁊ tumul
tuantes. Recedite non eſt mor
tua puella ꝫ dormit deridebāt
eū Huius igitur peccati ſcilicet

ſacrilegij quocunqȝ etiam mo
do committatur vt apoſtolus
oſtendat grauitatem. ꝛ p cō
ſequens vnūquēqȝ in illius hor
rorem inducat flebilibus ocul
ſacrilegos lamentatur dicens.
Multi ambulāt quos ſepe dice.
v. Nunc autem flens dico ꝛc.
De tertio igitur peccato
ſacrilegij vt habeam⁹ aliqȝ no
ticiam tria ꝯſideremus.
Primo quid ſit ꝛ quot mo
dis ꝯmittat
Secūdo qȝ graui ꝛ qȝ va
ria peua mulctat
Tertio ipſum ſacramentū
cur merito veneratur. Pri
mum patet in primo principa
li. ſecundum in ſermonis ꝓhe
mio. tertium in tertio. Feria
ſexta dominice paſſionis.

Dominica viceſima quar
ta.

Eripuit nos de po
teſtate tenebrarū
Colocēn. primo.
Quotienſcunqȝ mortali pecca
to ſe quis ſubicit poteſtati ſubi
citur tenebrarum qui eſt dya
bolus Jta ꝙ qȝqȝ in libertate
volūtatis creati tamē a manu
illius cui voluntarie nos ſubie
cimus elabi non poſſumus niſi
miorditer a deo per penitentiā
ab eius poteſtate ꝛtrabamur.
non enī poteſt quis ſe conuer
tere ꝛ penitentiam agere dum
ipſe voluerit qȝqȝ ſub tali falſa
ſpe plures peccent ꝛ periclite
tur. ſed dum chriſto adiuuaē
placuit. Quod apoſtolus con
ſiderans liberationem pecca to
ris dīne aſſcribit miſericordie
dicens Eripuit nos ſcilicȝ de⁹
de poteſtate tenebrarum. Qd
quidem facit duȝ informat vo
luntatem ad penitentiam. Pa
tet igitur ꝙ ſicut ex parte dei
neceſſaria nobis ē miſericordi
a ſic ex parte noſtri non mi
nus neceſſaria eſt penitentia.
De hac igitur homini peccato
ri tam neceſſaria qnatuor volo
declarare.
Primo an aliquod pecca
tum tam grande ꝛ taȝ multipli
catū ſit quod penitētia non de
leatur.
Secundo ꝙ varia ꝛ diū
ſa ſed vna vera penitentia repe
ritur.
Tertio ꝙ multipliciter
ad illam homo incitatur
Quarto ꝙ etiam multipli
citer ꝛ per varia ab illa retar
datur.
Primum patet in prohe
mio ſermonis. ſecundū in ſecū
do principali. tertiuȝ in primo
principali ꝛ quartum in tertio
principali Feria quinta poſt
cinerum Hanc ergo ſtudeam⁹

hic habere flendo peccata nrā·
vt a poteſtate tenebrarum e
ripiamur · quia qui ſe hic non
plangunt vt euangelij teſtat
textus cū apparueit ſignum fi
lij hominis in celo plangent
ſe omnes tribus terre videntes
filium hominis venientem in nu
bibus celi cum virtute magna
et maieſtate·

Finitus Anno dñi 1481 de mane
die ~~[illegible]~~ Johis an porta latina
[illegible] D Coſtuctia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 9